

ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

DOKTORA TEZİ

**Arkeolojik Alanlarda İnsan Kaynaklı Risklere Yönelik
Değerlendirme Modeli: Anavarza Antik Kenti Üzerine Bir
İnceleme**

Reyhan Merve DELİBAŞ

Mimarlık Anabilim Dalı

Eylül, 2024

ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

DOKTORA TEZ ONAYI

**Arkeolojik Alanlarda İnsan Kaynaklı Risklere Yönelik
Değerlendirme Modeli: Anavarza Antik Kenti Üzerinde Bir
İnceleme**

Reyhan Merve DELİBAŞ

Mimarlık Anabilim Dalı

Bu Doktora Tezi 09/09/2024 Tarihinde Aşağıdaki Jüri Üyeleri Tarafından Değerlendirilmiş
ve Oy Birliği ile Kabul Edilmiştir.

Jüri : Prof. Dr. Fazilet Duygu SABAN (Danışman)
: Prof. Dr. Nida NAYCI
: Doç. Dr. Özlem ŞENYİĞİT
: Doç. Dr. Altay ÇOLAK
: Doç. Dr. Nur UMAR

Bu Tez Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalında Hazırlanmıştır.

Tez No:

Prof. Dr. Sadık DİNÇER
Enstitü Müdürü

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge ve fotoğrafların kaynak
gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunundaki hükümlere tabidir.

İÇİNDEKİLER

ÖZ	I
ABSTRACT	II
TEŞEKKÜR.....	III
ÇİZELGELER DİZİNİ	IV
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	VI
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	X
1. GİRİŞ	1
1.1. Çalışmanın Amacı	2
1.2. Çalışmanın Önemi ve Literatüre Katkısı	3
1.3. Araştırmanın Etik Yönü	3
1.4. Araştırmanın Kısıtları	3
2. ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR.....	5
2.1. Kültürel Miras Alanında Gerçekleştirilen Çalışmalar	5
2.2. Risk Yönetimi Alanında Gerçekleştirilen Çalışmalar	6
2.3. Analitik Hiyerarşi Süreci Alanında Gerçekleştirilen Çalışmalar.....	7
2.4. Bölüm Değerlendirmesi.....	8
3. MATERYAL VE METOT	11
3.1. Materyal	11
3.1.1. Kazı Raporları.....	11
3.1.2. Müze Kayıtları	11
3.1.3. Anket Formları.....	11
3.1.4. Yüz Yüze Görüşme Formları.....	12
3.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklem Seçimi	13
3.3. Araştırmanın Yöntemi.....	14
3.4. Çok Kriterli Karar Verme ve Analitik Hiyerarşi Yöntemi.....	15
3.5. Analitik Hiyerarşi Yönteminin Çözüm Aşamaları.....	17
3.5.1. AHS Yönteminin Matematik Altyapısı.....	19
3.5.2. AHS Yönteminde Tutarlılık.....	20
3.6. Super Decisions Programı	21
4. ARAŞTIRMANIN KAVRAMSAL TEMELLERİ.....	23
4.1. Kültürel Miras ve Arkeolojik Alanlar	23
4.1.1. Arkeolojik Alanlar ile İlgili Yasal Düzenlemeler.....	24
4.2. Risk kavramı ve Risk Yönetimi	27
4.2.1. Risk Yönetimi ile İlgili Yasal Düzenlemeler	28
4.3. Kültürel Miras Alanlarında Risk.....	30

4.3.1. Doğal Afetler.....	32
4.3.2. Askeri Çatışma-Terör.....	32
4.3.3. İnsan Kaynaklı Riskler.....	32
4.3.4. Bölüm Değerlendirmesi.....	33
5. ARAŞTIRMA BULGULARI.....	35
5.1. Türkiye'deki Arkeolojik Alanlarda İnsan Kaynaklı Riskler.....	35
5.2. Türkiye'deki Arkeolojik Alanların Nitelikleri.....	37
5.3. 2009-2019 Yıllarına Ait Kazı Raporlarında Tespit Edilen İnsan Kaynaklı Riskler.....	43
5.3.1. Kaçak Kazı.....	43
5.3.2. Kaçak İnşaat.....	44
5.3.3. Ruhsatlı İnşaat Faaliyetleri.....	44
5.3.4. Tarımsal Faaliyet.....	45
5.3.5. Hayvansal Faaliyet.....	46
5.3.6. Hırsızlık.....	46
5.3.7. Kasıtlı Zarar.....	47
5.3.8. İnşaat Dışındaki Yerel Halk Kaynaklı Müdahaleler.....	47
5.3.9. Koruma-Kazı Ekibi Kaynaklı Müdahaleler.....	48
5.3.10. Ulaşım Faaliyetleri.....	48
5.3.11. Alt Yapı Çalışmaları.....	48
5.3.12. Ziyaretçi Kaynaklı Faaliyetler.....	49
5.4. Türkiye'deki Arkeolojik Alanlarda Tespit Edilen İnsan Kaynaklı Riskler.....	49
5.4.1. 2009 Yılına Ait Kazı Raporlarının Analizi.....	49
5.4.2. 2010 Yılına Ait Kazı Raporlarının Analizi.....	53
5.4.3. 2011 Yılı Kazı Raporlarının Analizi.....	57
5.4.4. 2012 Yılına Ait Kazı Raporlarının Analizi.....	61
5.4.5. 2013 Yılına Ait Kazı Raporlarının Analizi.....	65
5.4.6. 2014 Yılına Ait Kazı Raporlarının Analizi.....	69
5.4.7. 2015 Yılına Ait Kazı Raporlarının Analizi.....	73
5.4.8. 2016 Yılına Ait Kazı Raporlarının Analizi.....	77
5.4.9. 2017 Yılına Ait Kazı Raporlarının Analizi.....	81
5.4.10. 2018 Yılına Ait Kazı Raporlarının Analizi.....	85
5.4.11. 2019 Yılına Ait Kazı Raporlarının Analizi.....	89
5.5. Bölüm Değerlendirmesi-Tespit Edilen İnsan Kaynaklı Risklerin Değerlendirilmesi.....	93
5.6. Alan Çalışması: Anavarza Antik Kenti.....	99
5.6.1. Anavarza Antik Kentinin Tarihçesi.....	99
5.6.2. Anavarza Antik Kentinde Tespit Edilen İnsan Kaynaklı Riskler.....	103
5.6.3. Araştırmanın Modeli.....	108

5.6.4. Kazı Başkanlarının Görüş ve Değerlendirmesi	109
5.6.7. Kurum Temsilcilerinin Görüş ve Değerlendirmesi	119
5.6.8. Yerel Halk ile Yüz Yüze Görüşme	127
5.7. Bölüm Değerlendirmesi	130
6. TARTIŞMA	133
6.1. Türkiye Geneli Kazı Çalışmalarında Elde Edilen Risk Faktörleri Üzerinden Değerlendirilme	133
6.2. Kazı Başkanları ve Kurum Temsilcilerinin Değerlendirme Sonuçlarının Karşılaştırılması	134
6.3. Yerel Halkın Görüşleri Üzerinden Değerlendirme	139
6.4. Anket Bulgularının Anavarza Antik Kenti Üzerinden Değerlendirilmesi	140
6.5. Bölüm Değerlendirmesi	143
7. SONUÇLAR VE ÖNERİLER	145
KAYNAKLAR	155
ÖZGEÇMİŞ	193
EKLER.....	195

**Arkeolojik Alanlarda İnsan Kaynaklı Risklere
Yönelik Değerlendirme Modeli: Anavarza Antik Kenti
Üzerine Bir İnceleme**

Reyhan Merve DELİBAŞ

Danışman: Prof. Dr. Fazilet Duygu SABAN

Mimarlık Anabilim Dalı

ÖZ

Bu çalışmada kültürel miras alanlarında insan kaynaklı risklerin önemli bir tehlike olduğu görülerek arkeolojik alanlarda gerçekleşen insan kaynaklı risklerin önemini, etkilerini ve çeşitlerini değerlendirmek ve Anavarza Antik Kenti özelinde elde edilen veriler ışığında bir insan kaynaklı risk değerlendirme modeli geliştirmek amaçlanmıştır. Bu amaçla ulusal kazı raporları, Adana Müzesi arşivi ve Çukurova Bölgesindeki kazı başkanları, Adana Müzesi müdürü, Adana Koruma Bölge Kurulu müdürü, Adana Rölöve ve Anıtlar Müdürü ve alan çalışması olarak seçilen Anavarza Antik Kenti ile iç içe olan Dilekkaya köyü sakinleri ile gerçekleştirilen anketler kullanılan ana materyallerdir. Tez kapsamında Analitik Hiyerarşi Süreci (AHS) ve Super Decisions programı analiz etmek üzere nicel veri oluşturmak amacıyla kullanılmıştır. AHS, her bir risk faktörünün birbirine göre ikili değerlendirmesinin yapılmasını sağlayan bir anket formu olarak düzenlenmiş ve elde edilen değerler “Super Decisions” programı kullanılarak analiz edilmiştir. Analiz sonucunda insan kaynaklı ana risk faktörleri, alt risk faktörleri ve ana risk faktörleri ile alt risk faktörlerinin karma değerlendirme sonuçlarını içeren üç farklı değer çizelgesi elde edilmiştir. Kazı raporlarından elde edilen sonuçlar da değerlendirilmiş ve kaçak kazının en tehlikeli risk olduğu tespit edilmiştir. Kazı başkanları ve kurum temsilcilerinin değerlendirme sonuçları alan çalışması olarak belirlenen Anavarza Antik Kenti’ne ait sonuçlarla karşılaştırıldığında; Anavarza Antik Kenti’nde kaçak inşaatın birinci derece öneme sahip risk faktörü olduğu ve diğer risk etkenlerinin önem sıralamasının değiştiği görülmüştür. Bu çalışma; insan kaynaklı risklerin önem sıralamasındaki değişikliklerin alanın yerleşim yeri ile ilişkisinden doğrudan etkilendiğini göstermektedir. Benzer şekilde arkeolojik alanın niteliği de risk etkenlerinin önem sıralaması ile bağlantılıdır ve risk yönetiminde izlenecek adımlara etki etmektedir. Bu tez çalışması sonucunda geliştirilen risk değerlendirme modeli ile alanda çalışma yapan uzmanların insan kaynaklı riskleri değerlendirmelerini sağlayacak bir föy oluşturulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Risk yönetimi, Kültürel miras, İnsan kaynaklı riskler, Anavarza Antik Kenti

**An Assessment Tool For Human-Induced Risks in
Archaeological Sites- An Evaluation on the Ancient City of
Anazarbos**

Reyhan Merve DELİBAŞ

Advisor: Prof. Dr. Fazilet Duygu SABAN

Department of Architecture

ABSTRACT

In this study, following the determination of the human-induced risks that constitute significant danger for cultural heritage areas, it is aimed to evaluate the importance, effects and types of risks occurring within archaeological sites and to develop a risk assessment tool focusing on data gathered in the Ancient City of Anazarbos. Within this aim national excavation reports, archives of Adana Museum, questionnaires undertaken with leaders of excavations in Çukurova Region, directors of Adana Museum, Adana Regional Preservation Board and Adana Survey and Monuments Directorate, and the residents of Dilekkaya village nested with the Ancient City of Anazarbos which was chosen as a case were the main materials used for the study. The method adopted for the study comprised of the Analytical Hierarchy Process (AHP) and Super Decisions program aiming to obtain quantitative data to analyze. AHP was designed as a questionnaire form that allows each risk factor to be evaluated in pairs against each other, and the values obtained were analyzed using the “Super Decisions” program. As a result of the analysis, three different value tables were obtained, including the main human-induced risk factors, sub-risk factors, and the combined evaluation results of the main risk factors and sub-risk factors. The results obtained from the excavation reports were also evaluated and showed that illegal excavation was the most dangerous risk. When the evaluation results of the leaders of excavations and institution representatives were compared with the results gathered from the case study, it was observed that there were changes in the order of importance of illegal construction, which was the first-degree risk factor, and other risk factors in the Ancient City of Anazarbos. This study shows that the changes in the order of importance of human-induced risks are directly affected by the relationship of the archaeological area with the settlement. Similarly, the nature of the archaeological site is also related to the order of importance of risk factors and affects the steps to be followed in risk management. With the risk assessment tool that is created as a result of the study, an inventory sheet was produced that will help experts working in the field.

Keywords: Risk management, Cultural heritage, Human-induced risks, Ancient City of Anazarbos

TEŞEKKÜR

Çalışmalarımın her aşamasında bilgi ve tecrübelerini benden esirgemeyen, çalışmamın bu aşamaya gelmesinde büyük emeği olan değerli hocam ve tez danışmanım Sayın Prof. Dr. Fazilet Duygu SABAN'a teşekkürlerimi sunarım. Doktora tez çalışması dönemi boyunca, çalışmamın her aşamasında desteklerini esirgemeyen değerli Tez İzleme Komitesi üyeleri Prof. Dr. Nida NAYCI'ya, Doç. Dr. Özlem ŞENYİĞİT'e ve tez savunma jüri üyeleri Doç. Dr. Altay Çolak ve Doç. Dr. Nur UMAR hocalarıma teşekkür ederim.

Mesleki deneyimiyle her daim bana yön veren canım abim Arş. Gör. Dr. Hulusi DELİBAŞ'a, desteklerini esirgemeyen mesai arkadaşlarım Arş Gör. Betül PAKÖZ'e ve Arş. Gör. Ayşe ÖDENİR CESUR'a, canım arkadaşım, kardeşim, her daim destek ve motivasyon kaynağım Semiha ŞERİTOĞLU'na,

Hayatımın her aşamasında maddi manevi desteklerini esirgemeyen kıymetli ailem, canım babam Ahmet Hamdi DELİBAŞ, anneciğim Zahide DELİBAŞ ve canım ikizim Dehri DELİBAŞ'a çok teşekkür ederim.

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge 3.1. Çalışma Yöntemi	14
Çizelge 3.2. İkili Karşılaştırmalarda Kullanılan Önem Dereceleri.....	18
Çizelge 3.3. Karşılaştırma Anketi Örneği.....	18
Çizelge 3.4. Karşılaştırma Matrisi Örneği.....	19
Çizelge 3.5. Rassal İndeks Değerleri	20
Çizelge 4.1. İnsan Kaynaklı Riskler Üzerine Yapılan Sınıflandırmalar	33
Çizelge 5.1. Marmara Bölgesinde İnsan Kaynaklı Risk Tespit Edilen Arkeolojik Alanların Künyesi.....	37
Çizelge 5.2. Ege Bölgesinde İnsan Kaynaklı Risk Tespit Edilen Arkeolojik Alanların Künyesi .	38
Çizelge 5.3. Akdeniz Bölgesinde İnsan Kaynaklı Risk Tespit Edilen Arkeolojik Alanların Künyesi.....	39
Çizelge 5.4. İç Anadolu Bölgesinde İnsan Kaynaklı Risk Tespit Edilen Arkeolojik Alanların Künyesi.....	40
Çizelge 5.5. Karadeniz Bölgesinde İnsan Kaynaklı Risk Tespit Edilen Arkeolojik Alanların Künyesi.....	41
Çizelge 5.6. Doğu Anadolu Bölgesinde İnsan Kaynaklı Risk Tespit Edilen Arkeolojik Alanların Künyesi.....	42
Çizelge 5.7. Güneydoğu Anadolu Bölgesinde İnsan Kaynaklı Risk Tespit Edilen Arkeolojik Alanların Künyesi.....	42
Çizelge 5.8. İnsan Kaynaklı Risk Tespit Edilen Arkeolojik Alanların Coğrafi Bölge-Alan Niteliği-Yerleşim Yeri Kriterleri Üzerinden Genel Gösterimi	43
Çizelge 5.9. 2009 Yılı Kazı Raporlarında Tespit Edilen İnsan Kaynaklı Riskler	50
Çizelge 5.10. 2010 Yılı Kazı Raporlarında Tespit Edilen İnsan Kaynaklı Riskler	53
Çizelge 5.11. 2011 Yılı Kazı Raporlarında Tespit Edilen İnsan Kaynaklı Riskler	57
Çizelge 5.12. 2012 Yılı Kazı Raporlarında Tespit Edilen İnsan Kaynaklı Riskler	61
Çizelge 5.13. 2013 Yılı Kazı Raporlarında Tespit Edilen İnsan Kaynaklı Riskler	65
Çizelge 5.14. 2014 Yılı Kazı Raporlarında Tespit Edilen İnsan Kaynaklı Riskler	69
Çizelge 5.15. 2015 Yılı Kazı Raporlarında Tespit Edilen İnsan Kaynaklı Riskler	73
Çizelge 5.16. 2016 Yılı Kazı Raporlarında Tespit Edilen İnsan Kaynaklı Riskler	77
Çizelge 5.17. 2017 Yılı Kazı Raporlarında Tespit Edilen İnsan Kaynaklı Riskler	81
Çizelge 5.18. 2018 Yılı Kazı Raporlarında Tespit Edilen İnsan Kaynaklı Riskler	85
Çizelge 5.19. 2019 Yılı Kazı Raporlarında Tespit Edilen İnsan Kaynaklı Riskler	89
Çizelge 5.20. Müze Kayıtlarından Elde Edilen Risklerin Görülme Sıklığının Yıllara Göre Dağılımı	104
Çizelge 5.21. Müze Kayıtlarından Elde Edilen Risklerin Sit Derecelerine Göre Gösterimi	106

Çizelge 5.22. İnsan Kaynaklı Ana Risk Ve Alt Risklerin Kazı Başkanlarına Göre Önem Sırası..	112
Çizelge 5.23. İnsan Kaynaklı Risklerin Kazı Başkanlarına Göre Önem Sırası	114
Çizelge 5.24. Kaçak Kazı ile İlgili Alt Risklerin Kazı Başkanlarına Göre Önem Sırası	114
Çizelge 5.25. Kaçak İnşaat ile İlgili Alt Risklerin Değerlendirilmesi.....	115
Çizelge 5.26. Ruhsatlı İnşaat ile İlgili Alt Risklerin Kazı Başkanlarına Göre Önem Sırası	115
Çizelge 5.27. Tarımsal Faaliyet ile İlgili Alt Risklerin Kazı Başkanlarına Göre Önem Sırası	116
Çizelge 5.28. Hayvansal Faaliyet ile İlgili Alt Risklerin Kazı Başkanlarına Göre Önem Sırası ...	116
Çizelge 5.29. Hırsızlık ile İlgili Alt Risklerin Kazı Başkanlarına Göre Önem Sırası	116
Çizelge 5.30. Kasıtlı Zarar ile İlgili Alt Risklerin Kazı Başkanlarına Göre Önem Sırası.....	117
Çizelge 5.31. İnşaat Dışındaki Yerel Halk Kaynaklı Risklerin Kazı Başkanlarına Göre Önem Sırası	117
Çizelge 5.32. Koruma-Kazı Ekibi Kaynaklı Risklerin Kazı Başkanlarına Göre Önem Sırası.....	118
Çizelge 5.33. Ulaşım Faaliyeti Kaynaklı Risklerin Kazı Başkanlarına Göre Önem Sırası.....	118
Çizelge 5.34. Altyapı Çalışmaları Kaynaklı Risklerin Kazı Başkanlarına Göre Önem Sırası	118
Çizelge 5.35. Ziyaretçi Kaynaklı Risk Kriterlerinin Kazı Başkanlarına Göre Önem Sırası	119
Çizelge 5.36. İnsan Kaynaklı Ana Risk Ve Alt Risklerin Kurum Temsilcilerine Göre Önem Sırası	120
Çizelge 5.37. İnsan Kaynaklı Risklerin Kurum Temsilcilerine Göre Önem Sırası	122
Çizelge 5.38. Kaçak Kazı ile İlgili Alt Risklerin Kurum Temsilcilerine Göre Önem Sırası	123
Çizelge 5.39. Kaçak İnşaat ile İlgili Alt Risklerin Kurum Temsilcilerine Göre Önem Sırası	123
Çizelge 5.40. Ruhsatlı İnşaat ile İlgili Alt Risklerin Kurum Temsilcilerine Göre Önem Sırası	124
Çizelge 5.41. Tarımsal Faaliyet ile İlgili Alt Risklerin Kurum Temsilcilerine Göre Önem Sırası	124
Çizelge 5.42. Hayvansal Faaliyet ile İlgili Alt Risklerin Kurum Temsilcilerine Göre Önem Sırası	124
Çizelge 5.43. Hırsızlık ile İlgili Alt Risklerin Kurum Temsilcilerine Göre Önem Sırası	125
Çizelge 5.44. Kasıtlı Zarar ile İlgili Alt Risklerin Kurum Temsilcilerine Göre Önem Sırası.....	125
Çizelge 5.45. İnşaat Dışındaki Yerel Halk Kaynaklı Risklerin Kurum Temsilcilerine Göre Önem Sırası	125
Çizelge 5.46. Koruma-Kazı Ekibi Kaynaklı Risklerin Kurum Temsilcilerine Göre Önem Sırası.	126
Çizelge 5.47. Ulaşım Faaliyeti Kaynaklı Risklerin Kurum Temsilcilerine Göre Önem Sırası.....	126
Çizelge 5.48. Altyapı Çalışmaları Kaynaklı Risklerin Kurum Temsilcilerine Göre Önem Sırası.	127
Çizelge 5.49. Ziyaretçi Kaynaklı Risklerin Değerlendirilmesi	127
Çizelge 5.50. Yüz Yüze Görüşme Yapılan Yerel Halkın Demografik Yapısı.....	128
Çizelge 6.1. Ziyaretçi Kaynaklı Risklerin Değerlendirilmesi	134
Çizelge 7.1. Örnek İnsan Kaynaklı Risk Değerlendirme Föyü 1	148
Çizelge 7.2. Örnek İnsan Kaynaklı Risk Değerlendirme Föyü 2.....	150

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 3.1. AHS Yönteminde Problemin Hiyerarşik Gösterimi	18
Şekil 3.1. İkili Karşılaştırma Matrisinin Matematik Altyapısı	19
Şekil 3.3. AHS Alternatiflerini ve Kriterlerini İçeren Hiyerarşik Yapının Super Decisions Yazılımı ile Gösterimi	22
Şekil 3.4. Super Decisions Programında Kriter Önceliklerinin Ekran Görüntüsü.....	22
Şekil 4.1. A) Didim Apollo Tapınağı B) Angkor Vat Tapınağı, Kamboçya	24
Şekil 4.2. Kültürel Miras Alanlarındaki Riskler	31
Şekil 5.1. 2009-2019 Yılları Arası Kazı Raporlarında İnsan Kaynaklı Risk Tespit Edilen Arkeolojik Alanların Nitelikleri	36
Şekil 5.2. A) Bozköy Höyücek B) Garkın (Antalya/Korkuteli)	44
Şekil 5.3. A) Toptepe B) Bardakçıtepe C) Silifke Kalesi	45
Şekil 5.4. A) Altıntepe B) Anzavurtepe:.....	45
Şekil 5.5. A) Anavarza B) Evrenli Mağarası	46
Şekil 5.6. Burga (Tokat/Turhal).....	47
Şekil 5.7. 5.000 Yıllık Bir İlk Tunç Çağı Höyüğü, Edirne Çöplüğü (Çöp Toplama İstasyonu) Altında	47
Şekil 5.8. A) Tell Wasfe (Antakya/Muratpaşa) B) Embil Köy (Diyarbakır/Dicle).....	48
Şekil 5.9. A) Lemberitepe B) Senirce Höyüğü	48
Şekil 5.10. A) Seferköy B) Karacaflar Höyüğü	49
Şekil 5.11. 2009 Yılı Kazı Çalışması Yürütülen Arkeolojik Alanlar, İnsan Kaynaklı Risk Tespit Edilen Alanlar Ve İnsan Kaynaklı Risklerin Gösterimi	51
Şekil 5.12. 2009 Yılında Tespit Edilen İnsan Kaynaklı Risklerin Coğrafi Bölgelere Göre Dağılımı	51
Şekil 5.13. 2009 Yılında Tespit Edilen İnsan Kaynaklı Risklerin Arkeolojik Alanların Niteliğine	51
Şekil 5.14. 2009 Yılı İnsan Kaynaklı Risklerin Haritada Gösterimi.....	52
Şekil 5.15. 2010 Yılı Kazı Çalışması Yürütülen Arkeolojik Alanlar, İnsan Kaynaklı Risk Tespit Edilen Alanlar ve İnsan Kaynaklı Risklerin Gösterimi	54
Şekil 5.16. 2010 Yılında Tespit Edilen İnsan Kaynaklı Risklerin Coğrafi Bölgelere Göre Dağılımı	54
Şekil 5.17. 2010 Yılında Tespit Edilen İnsan Kaynaklı Risklerin Arkeolojik Alanların Niteliğine Göre Gösterimi	55
Şekil 5.18. 2010 Yılı İnsan Kaynaklı Risklerin Haritada Gösterimi.....	56
Şekil 5.19. 2011 Yılı Kazı Çalışması Yürütülen Arkeolojik Alanlar, İnsan Kaynaklı Risk Tespit Edilen Alanlar ve İnsan Kaynaklı Risklerin Gösterimi	58

Şekil 5.20. 2011 Yılında Tespit Edilen İnsan Kaynaklı Risklerin Coğrafi Bölgelere Göre Dağılımı	59
Şekil 5.21. 2011 Yılında Tespit Edilen İnsan Kaynaklı Risklerin Arkeolojik Alanların Niteliğine Göre Gösterimi	59
Şekil 5.22. 2011 Yılı İnsan Kaynaklı Risklerin Haritada Gösterimi.....	60
Şekil 5.23. 2012 Yılı Kazı Çalışması Yürütülen Arkeolojik Alanlar, İnsan Kaynaklı Risk Tespit Edilen Alanlar ve İnsan Kaynaklı Risklerin Gösterimi	62
Şekil 5.24. 2012 Yılı Kazı Çalışması Yürütülen Arkeolojik Alanlar, İnsan Kaynaklı Risk Tespit Edilen Alanlar Ve İnsan Kaynaklı Risklerin Gösterimi	62
Şekil 5.25. 2012 Yılında Tespit Edilen İnsan Kaynaklı Risklerin Arkeolojik Alanların Niteliğine Göre Gösterimi	63
Şekil 5.26. 2012 Yılı İnsan Kaynaklı Risklerin Haritada Gösterimi.....	64
Şekil 5.27. 2013 Yılı Kazı Çalışması Yürütülen Arkeolojik Alanlar, İnsan Kaynaklı Risk Tespit Edilen Alanlar ve İnsan Kaynaklı Risklerin Gösterimi	66
Şekil 5.28. 2013 Yılında Tespit Edilen İnsan Kaynaklı Risklerin Coğrafi Bölgelere Göre Dağılımı	66
Şekil 5.29. 2013 Yılında Tespit Edilen İnsan Kaynaklı Risklerin Arkeolojik Alanların Niteliğine Göre Gösterimi	67
Şekil 5.30. 2013 Yılı İnsan Kaynaklı Risklerin Haritada Gösterimi.....	68
Şekil 5.31. 2014 Yılı Kazı Çalışması Yürütülen Arkeolojik Alanlar, İnsan Kaynaklı Risk Tespit Edilen Alanlar ve İnsan Kaynaklı Risklerin Gösterimi	70
Şekil 5.32. 2014 Yılında Tespit Edilen İnsan Kaynaklı Risklerin Coğrafi Bölgelere Göre Dağılımı	70
Şekil 5.33. 2014 Yılında Tespit Edilen İnsan Kaynaklı Risklerin Arkeolojik Alanların Niteliğine Göre Gösterimi	71
Şekil 5.34. 2014 Yılı İnsan Kaynaklı Risklerin Haritada Gösterimi.....	72
Şekil 5.35. 2015 Yılı Kazı Çalışması Yürütülen Arkeolojik Alanlar, İnsan Kaynaklı Risk Tespit Edilen Alanlar ve İnsan Kaynaklı Risklerin Gösterimi	74
Şekil 5.36. 2015 Yılında Tespit Edilen İnsan Kaynaklı Risklerin Coğrafi Bölgelere Göre Dağılımı	74
Şekil 5.37. 2015 Yılında Tespit Edilen İnsan Kaynaklı Risklerin Arkeolojik Alanların Niteliğine Göre Gösterimi	75
Şekil 5.38. 2015 Yılı İnsan Kaynaklı Risklerin Haritada Gösterimi.....	76
Şekil 5.39. 2016 Yılı Kazı Çalışması Yürütülen Arkeolojik Alanlar, İnsan Kaynaklı Risk Tespit Edilen Alanlar ve İnsan Kaynaklı Risklerin Gösterimi	78
Şekil 5.40. 2016 Yılında Tespit Edilen İnsan Kaynaklı Risklerin Coğrafi Bölgelere Göre Dağılımı	78

Şekil 5.41. 2016 Yılında Tespit Edilen İnsan Kaynaklı Risklerin Arkeolojik Alanların Niteliğine Göre Gösterimi	79
Şekil 5.42. 2016 Yılı İnsan Kaynaklı Risklerin Haritada Gösterimi.....	80
Şekil 5.43. 2017 Yılı Kazı Çalışması Yürütülen Arkeolojik Alanlar, İnsan Kaynaklı Risk Tespit Edilen Alanlar ve İnsan Kaynaklı Risklerin Gösterimi	82
Şekil 5.44. 2017 Yılında Tespit Edilen İnsan Kaynaklı Risklerin Coğrafi Bölgelere Göre Dağılımı	82
Şekil 5.45. 2017 Yılında Tespit Edilen İnsan Kaynaklı Risklerin Arkeolojik Alanların Niteliğine Göre Gösterimi	83
Şekil 5.46. 2017 Yılı İnsan Kaynaklı Risklerin Haritada Gösterimi.....	84
Şekil 5.47. 2018 Yılı Kazı Çalışması Yürütülen Arkeolojik Alanlar, İnsan Kaynaklı Risk Tespit Edilen Alanlar ve İnsan Kaynaklı Risklerin Gösterimi	86
Şekil 5.48. 2018 Yılında Tespit Edilen İnsan Kaynaklı Risklerin Coğrafi Bölgelere Göre Dağılımı	87
Şekil 5.49. 2018 Yılında Tespit Edilen İnsan Kaynaklı Risklerin Arkeolojik Alanların Niteliğine Göre Gösterimi	87
Şekil 5.50. 2018 Yılı İnsan Kaynaklı Risklerin Haritada Gösterimi.....	88
Şekil 5.51. 2019 Yılı Kazı Çalışması Yürütülen Arkeolojik Alanlar, İnsan Kaynaklı Risk Tespit Edilen Alanlar ve İnsan Kaynaklı Risklerin Gösterimi	90
Şekil 5.52. 2019 Yılında Tespit Edilen İnsan Kaynaklı Risklerin Coğrafi Bölgelere Göre Dağılımı	91
Şekil 5.53. 2019 Yılında Tespit Edilen İnsan Kaynaklı Risklerin Arkeolojik Alanların Niteliğine Göre Gösterimi	91
Şekil 5.54. 2019 Yılı İnsan Kaynaklı Risklerin Haritada Gösterimi.....	92
Şekil 5.55. 2009-2019 Yılları Arası İnsan Kaynaklı Risk Tespit Edilen Arkeolojik Alanların Haritada Gösterimi	93
Şekil 5.56. İnsan Kaynaklı Risk Tespit Edilen Alanların Yerleşim Yeri İle İlişkisi.....	94
Şekil 5.57. Kazı Çalışması Yürütülen Arkeolojik Alanlar, İnsan Kaynaklı Risk Tespit Edilen Alanlar ve İnsan Kaynaklı Risklerin 2009-2019 Yıllarına Göre Gösterimi	95
Şekil 5.58. 2009-2019 Yılları Arası İnsan Kaynaklı Risk Tespit Edilen Arkeolojik Alanların Bölgelere Göre Dağılımı	95
Şekil 5.59. 2009-2019 Yılları Arası Coğrafi Bölgelere Göre Tespit Edilen İnsan Kaynaklı Risk Sayısı	96
Şekil 5.60. 2009-2019 Yılları Arası İnsan Kaynaklı Risk Tespit Edilen Arkeolojik Alanların Niteliği.....	97
Şekil 5.61. 2009-2018 Yılları Arası Tespit Edilen İnsan Kaynaklı Riskler Etkeninin Sayısı.....	97
Şekil 5.62. Anavarza Antik Kentinin Uydu Görüntüsü	99

Şekil 5.63. Anavarza Antik Kenti Sit Derece Sınırları	100
Şekil 5.64. Anavarza Antik Kenti Yapı Kalıntıları	101
Şekil 5.65. Anavarza Antik Kenti Restorasyon Sonrası Zafer Takı.....	102
Şekil 5.66. Anavarza Antik Kentinde Tespit Edilen Risk Çeşitlerinin Değerlendirilmesi	107
Şekil 5.67. Anavarza Antik Kentindeki İnsan Kaynaklı Risklerin Meydana Geldiği Sitin Derecesinin Değerlendirilmesi	107
Şekil 5.68. Müze Kayıtları ve Kazı Raporlarından Elde Edilen İnsan Kaynaklı Risklerin AHS'ye Göre Düzenlenmiş Şekli.....	109

SİMGELER VE KISALTMALAR

AHS	: Analitik Hiyerarşi Süreci
ICOMOS	: International Council on Monuments and Sites-Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi
UNESCO	: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization-Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
KTVKK	: Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu
ICCROM	: International Centre for the Study of the Preservation and Restoration of Cultural Property- Kültür Varlıklarını Koruma ve Onarım Çalışmaları Merkezi
IAFT	: Inter-Agency Task Force-Kurumlar Arası Görev Gücü
ÇKKV	: Çok Kriterli Karar Verme
COVID-19	Corona, Virus and Disease 2019- Koronavirüs Hastalığı 2019
GEEAYK	Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu

1. GİRİŞ

Dünya üzerindeki birçok önemli kültürel miras alanı kırılgan bir yapıya sahiptir ve çok çeşitli risklerle karşı karşıyadır. Doğal afetler, savaş, turizm kaynaklı hasarlar, çevre kirliliği, çarpık kentleşme, yetersiz koruma ve kontrolsüz uygulamalar gibi birçok risk faktörü kültürel miras alanlarını tehdit etmektedir.

Risk yönetimi sağlık ve ekonomi başta olmak üzere birçok disiplinle çalışılan bir alan olup yakın zamanda mühendislik ve mimarlık alanlarında da öne çıkmaya başlamıştır. Son yıllarda ise kültürel miras alanlarında da risk yönetimi ile ilgili çalışmalar yapıldığı gözlenmiştir. Ancak yapılan çalışmalar incelendiğinde ortak iki özellik dikkat çekmektedir. Bunlardan birincisi risk yönetiminin deprem, sel, yangın gibi doğal afetler üzerinden değerlendirilmesidir. İkincisi ise tespit edilen risklerin değerlendirme aşamasında somut verilerin kullanılması ve çözüm önerilerinin sunulmasıdır. Bunun yanı sıra kültürel miras alanlarında çok sık rastlanan kaçak kazı, izinsiz altyapı çalışmaları ve izinsiz yapılaşma gibi arkeolojik alanlar üzerinde ciddi tahribat etkisi olan insan kaynaklı risklere değinilmesine karşın bu risklerin niteliği, çeşitliliği ve birbirlerine göre önem değerleri üzerine detaylı bir çalışmaya rastlanmamıştır. Gerek Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın özellikle kaçak kazı ve hırsızlık gibi kültür varlığını tehdit eden konularda ciddi çalışmalarının olması, gerekse kazı başkanlarının bu konudaki endişelerini kazı raporlarında sıklıkla dile getirmeleri; insan kaynaklı risklerin tespiti, araştırılması ve çözüm önerilerinin sunulması amacıyla tez kapsamında insan kaynaklı risklere odaklanmayı gerektirmiştir.

Bu çalışmada kültürel miras alanlarında insan kaynaklı risklerin önemli bir tehlike olduğu görüldüğünden Anavarza Antik Kenti özelinde risk yönetiminin önemi, etkileri ve arkeolojik sit içerisinde gerçekleşen risk çeşitlerinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla birinci bölümde konunun amacı, önemi, özgünlüğü ve bu çalışmayla hedeflenen bilimsel katkı açıklanmaya çalışılmıştır. İkinci bölümde önceki çalışmalar açıklanmış olup bunlar kültürel miras alanında, Anavarza Antik Kenti'nde ve risk kavramı ve yönetimi alanında yapılan çalışmaları kapsamaktadır. Üçüncü bölümde ise materyal ve metot açıklanmıştır. Bu bölümde Analitik Hiyerarşi Süreci (AHS) ve Super Decisions programı hakkında bilgilendirmeler yapılmış ve tez çalışmasında kullanılan metot açıklanmıştır. AHS çok kriterli bir karar verme yöntemi olup, soyut faktörlerin 1-9 arası ölçekte ikili karşılaştırma yoluyla faktörlerin önceliklerin belirlenmesi esasına dayanan bir yöntemdir. Super Decisions programı ise AHS'de kullanılan bir arayüzdür ve AHS'de belirlenen kriter ve alternatiflerin değerlendirilmesini sağlayan matematiksel bir yapıdır.

Dördüncü bölümde araştırmanın kavramsal temelleri hakkında genel bilgiler verilmiştir. Başlangıçta kültürel miras ve arkeolojik alanların tanımları yapılarak risk kavramı açıklanmıştır. Arkeolojik alanlarda gerçekleşen riskler tespit edilmiş ve insan kaynaklı riskler ile ilgili çalışmaların kapsamı hakkında bilgi verilmiştir. Beşinci bölümde tezin bulgularına değinilmiş, öncelikle Kültür ve Turizm Bakanlığı bünyesinde yayınlanan kazı raporları 2009-2019 yılları referans alınarak tez

çalışması kapsamında meydana gelen insan kaynaklı risklerin tespiti yapılmıştır. Beşinci bölümün ikinci aşamasında ise Çukurova bölgesinde hali hazırda kazı çalışması yürütülen arkeolojik alanlar hakkında genel bilgiler verilmiş, alan çalışması olarak seçilen Anavarza Antik Kenti ile ilgili bulgular aktarılmıştır. Antik kentin coğrafi konumu, tarihi, kültürel ve doğal özellikleri belirtilmiş, kazı çalışmaları aracılığıyla gün yüzüne çıkarılmış buluntular hakkında bilgi verilmiştir. Bu bölümde ayrıca Adana müzesi arşivinde araştırma yapılarak sit alanında meydana gelmiş olan insan kaynaklı tahripler tespit edilerek gruplanmıştır. Gerek kazı raporlarında tespit edilen gerek müze arşivinden elde edilen insan kaynaklı riskler, ilişki düzeyleri göz önüne alınarak sınıflandırılmıştır. Tespit edilip sınıflandırılan insan kaynaklı risklerin önem derecelerinin kolay değerlendirilebilmesi amacıyla anket formu düzenlenerek, kazı başkanları ve kurum temsilcileri tarafından doldurulmaları sağlanmıştır. Kazı başkanları ve kurum temsilcilerinden elde edilen değerlendirme sonuçları Analitik Hiyerarşi Süreci yöntemi kullanılarak risklerin önem düzeyleri irdelenmiştir. Anket çalışmasına ek olarak kazı başkanları ve kurum temsilcileri ile yüz yüze röportaj gerçekleştirilmiş ve değerlendirmeye konu olan risklerin arkeolojik alanlardaki tahribat boyutu hakkında detaylı bilgi edinilmeye çalışılmıştır. Tez çalışması sonucunda daha sağlıklı ve uygulanabilir bir plan oluşturabilmek amacıyla yerel halk ile de görüşmeler yapılmış ve halkın bu bölgedeki bilinç düzeyi ve alandan beklentileri öğrenilmeye çalışılmıştır.

Altıncı bölümde tartışma başlığı altında elde edilen bulgular, kazı raporlarında elde edilen sonuçlar, kazı başkanları ve kurum temsilcilerinin değerlendirmelerinin karşılaştırması ve yerel halk ile yapılan görüşmelerde elde edilen bilgilerin değerlendirmesi yapılmıştır. Yedinci bölüm olan sonuç ve öneriler bölümünde ise bu alanlarda meydana gelen risklerin olası nedenleri açıklanarak çözüm önerileri getirilmeye çalışılmış ve insan kaynaklı riskler üzerinde yapılabilecek yeni araştırmalara öneriler getirilmeye çalışılmıştır.

1.1. Çalışmanın Amacı

Bu çalışma ile arkeolojik alanlarda meydana gelen insan kaynaklı risklerin neler olduğu kapsamlı bir şekilde tespit edilmeye çalışılmış ve risklerin birbirleriyle ilişki durumu gözetilerek sınıflandırılması yapılmıştır. İnsan kaynaklı risklerin birbirlerine görece olarak önemleri, alan çalışması olarak seçilen Anavarza Antik Kenti özelinde analiz edilmiştir. Analiz sonucunda elde edilen veriler doğrultusunda risk yönetiminde kullanılmak üzere arkeolojik alanlarda gerçekleşen insan kaynaklı riskleri ölçekbilme gücüne sahip bir değerlendirme modeli sunmak hedeflenmiştir. Bu çalışma ile arkeolojik alanlarda meydana gelen insan kaynaklı risk faktörlerinin niteliğini anlamak, insan kaynaklı risklerin neler olduğu ve nasıl sonuçlandığını sunarak tüm arkeolojik alanlarda kullanılabilecek bir risk değerlendirme modeli oluşturmak amaçlanmıştır. Oluşturulan AHS modeli ile tespit edilen insan kaynaklı riskleri ölçekbilme gücüne sahip bir yöntem kullanılarak arkeolojik alan özelinde uygun çözüm önerileri geliştirilmesine yardımcı olmak hedeflenmiştir.

1.2. Çalışmanın Önemi ve Literatüre Katkısı

Çalışma kapsamında risk yönetimi ile ilgili uluslararası ve ulusal tüzüklerdeki gelişmeler içerik analizi yöntemiyle ele alınmış ve kültürel miras alanlarında riskler üzerine yapılan uygulamalar incelenmiştir. Bu incelemeler sonucunda iki özellik tespit edilmiştir. Bunlardan ilki, özellikle yabancı kaynaklı çalışmalarda farklı risk türlerine bağlı olarak risk yönetim metotlarının geliştirilmiş olmasıdır. Bir diğeri ise geliştirilen risk yönetimi metotlarının nicel veri sağlayacak ve gerçekleşmesi durumunda ülkenin kültür mirasında ve ekonomisinde ciddi sorun oluşturabilecek deprem, sel, yangın, tsunami gibi doğal kaynaklı ve yıkıcı etkisi olan riskler üzerinden ele alınmış olmasıdır. Buna karşın eklenerek artan insan kaynaklı riskler üzerinden yapılmış bir risk değerlendirme modelinin olmadığı görülmüştür. Bu çalışma ile insan kaynaklı risklerin kültürel miras alanlarındaki etkisinin neler olduğu ve ne şekilde gerçekleştiği ele alınarak, elde edilen verilerin ışığında alandaki uzmanların kullanması amacıyla, insan kaynaklı riskleri değerlendiren bir föy hazırlanması çalışmanın özgün değeri olarak görülmektedir.

1.3. Araştırmanın Etik Yönü

Veriler toplanmadan önce, Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu Başkanlığı'na başvurulmuştur. Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu Başkanlığı, 10-09-2021 tarihli ve 114 sayılı toplantıda, çalışmanın etik yönden uygun bulunduğu karar vermiştir.

Anavarza Antik Kenti ile ilgili veri toplamak için, Kültür ve Koruma Bakanlığından, Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı aracılığıyla 2021-2022 yıllarında müze arşivlerine giriş için izin alınmıştır.

1.4. Araştırmanın Kısıtları

Tez çalışması kapsamında oluşturulan insan kaynaklı risklerin düzenlenmesi ile ilgili daha önce detaylı bir çalışma olmaması nedeniyle öncelikle kazı raporları analiz edilmiş, anlaşılır olması amacıyla çizelgeler oluşturulmuş ve dört ana başlık belirlenmiştir. Bu başlıklar; alanın niteliği, coğrafi konumu, yerleşim yeri ile ilişkisi ve maruz kaldığı risk çeşidi olup her bir başlık için alt başlıklar eklenmiştir. Oluşturulan bu çizelge Kültür ve Turizm Bakanlığının her yıl düzenli olarak yayınladığı kazı raporlarından 2009-2019 yılları referans alınarak düzenlenmiştir. Bu noktada çalışmanın temel verisi olan kazı raporlarının insan kaynaklı riskleri öncelikli olarak kapsamaması tezin kısıtlılıklarından birisi olarak görülebilir. Bu kısıtlılık alan çalışması olarak seçilen Anavarza Antik Kenti ile ilgili olarak Adana Müzesi arşivinde yer alan 1960'lı yıllardaki ilk kayıttan 2021 yılı sonuna kadar işlenmiş kayıtların incelenmesiyle giderilmeye çalışılmıştır.

Alanın niteliği üzerinden sınıflandırma yapılırken antik kent, höyük, kale ve saray olarak belirtilen tanımlamalara ek bir kazı alanı daha tanımlanmıştır. Diğer olarak belirlenen bu sınıflandırmadaki arkeolojik alanlar, birden çok niteliği bünyesinde toplayan kale ve saray ya da kale

ve nekropol gibi karma alanlar ile kurtarma kazıları -ki özellikle baraj hareketleri sebebiyle gerçekleştirilen kazı çalışmaları bu kategoride tanımlanmıştır-araştırma kazıları, antik liman kenti, mağara, nekropol, akropol, yamaç yerleşimleri gibi özellik gösteren alanları kapsamaktadır.

Arkeolojik alanın yerleşim yeri ile ilişkisi üç aşamada değerlendirilmiş olup bunlar; iç içe, yanında ve ayrı olarak isimlendirilmiştir. Arkeolojik alanların ilişkisinin tespiti için Google Map'ten yararlanılmış ve her bir kazı alanının yerleşim yeri ile mesafesi kuşbakışı olarak ölçülmüştür. Bu ölçüm doğrultusunda; iç içe olarak belirtilen arkeolojik alanlar yerleşim yeri ile çakışan alanları temsil etmektedir. Yan yana olarak belirtilen arkeolojik alanlar yerleşim yerinin 1,5km'ye kadar olan uzaklıktaki arkeolojik alanları kapsamaktadır. Ayrı olarak belirtilen arkeolojik alanlar ise yerleşim yeri ile arasındaki uzaklık 1,5 km'den daha fazla olan arkeolojik alanları göstermektedir. Risk çeşidi ise; kaçak kazı, kaçak yapı, ruhsatlı yapılaşma faaliyetleri, tarımsal faaliyet, hayvansal faaliyet, hırsızlık, kasıtlı zarar, yerel halk kaynaklı müdahaleler, koduma ekibi-kazı ekibi kaynaklı müdahaleler, ulaşım faaliyetleri, alt yapı faaliyetleri ve ziyaretçi kaynaklı kriterler üzerinden belirtmeye çalışılmıştır.

Kazı başkanlarının kazı raporlarında kullandığı bazı kelime grupları ilişki düzeylerine göre ana risk çeşitlerine dahil edilmiştir. Buna göre kazı raporlarında değinilen definecilik hareketleri, modern tahribat çukuru ve defineci vb. tahribatlarının tamamı **“kaçak kazı”** olarak değerlendirilmiş ve çizelgeye bu doğrultuda işlenmiştir. Ahır, müstemilat konut vb. gibi çoğunlukla yerel halk tarafından gerçekleştirilen inşaat faaliyetleri ve geçici barınak olarak belirtilen mevsimlik işçi kaynaklı yapılaşmalar **“kaçak yapı”** olarak kabul edilmiştir. Villa, hastane, konut vb. gibi yerel yönetimler tarafından gerçekleştirilen yapılaşmalar ise **“ruhsatlı inşaat faaliyetleri”** olarak kabul edilmiştir. **“Tarımsal ve hayvansal faaliyetler”** kazı raporlarında açık bir şekilde belirtilmiştir. Bunun yanında kazı raporlarında değinilen yüzeye yakınlık nedeniyle gerçekleşen tahribatların da tarımsal faaliyet kaynaklı gerçekleşmesi nedeniyle çizelgeye de bu doğrultuda işlenmiştir. Mezarlık, su kuyusu inşası, **“yerel halk kaynaklı müdahaleler”** olarak, taş alımı ya da çıkarımı ve taş kullanımı, soygun ve talan gibi aktiviteler ise **“hırsızlık”** kapsamında değerlendirilmiştir. Kazı kaynaklı her türlü tahrip ve restorasyon ya da onarım kaynaklı faaliyetler ise **“koruma-kazı ekibi kaynaklı”** risk faktörü olarak kabul edilmiştir. Trafik kirliliği, motorlu araç kullanımı, karayolu-demir yolu yapımı gibi faaliyetler **“ulaşım kaynaklı faaliyetler”** olarak değerlendirilmiştir. Su, elektrik, internet vb. faaliyetler ve buna bağlı olarak yapılan müdahaleler ise **“altyapı çalışması”** olarak kabul edilmiştir. **“Kasıtlı zarar”** olarak tanımlanan risk çeşidi ağırlıklı olarak faili meçhul faaliyetler olan yangın, tarihi esere zarar, alanın çöplük olarak kullanılması, kaçak moloz dökme vb. olarak değerlendirilmiştir.

2. ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

Tez çalışması kapsamında yapılan literatür çalışması üç konu başlığı üzerinden gerçekleştirilmiştir. Bunlardan birinci grup; kültürel mirasın tanımı, kültürel miras ile ilgili mevzuatlar ve arkeolojik alan ile ilgili tanım ve mevzuatlarından oluşmaktadır. İkinci grup kapsamında yapılan araştırmalar; risk kavramının tanımı, risk yönetimi ve risk yönetim modelleri üzerine gerçekleştirilen çalışmaları kapsamaktadır. Üçüncü grup kapsamında yapılan araştırmalar ise tezin yöntemi olarak seçilen Analitik Hiyerarşi Sürecinin (AHS) açıklaması ve uygulandığı çalışmaları içermektedir.

2.1. Kültürel Miras Alanında Gerçekleştirilen Çalışmalar

Kültür ve Turizm Bakanlığının her yıl düzenli olarak yayınladığı kazı raporları; arkeolojik alanlarda yapılan çalışmaları, ortaya çıkarılan buluntuları ve/veya eserleri, alanda karşılaşılan sorunları üzerine hazırlanan her bir arkeolojik alanın kazı başkanı tarafından dönemsel raporlarını içermektedir. Bu raporlarda tespit edilen insan kaynaklı risk faktörleri tez çalışmasının başlangıcını ve temelini oluşturmaktadır.

TAY Project kapsamında hazırlanmış tahribat raporları; Türkiye genelinde arkeolojik alanlarda saptanan tahribat oranlarını coğrafi bölgeler üzerinden belgelemektedir. Coğrafi bölgeler özelinden hazırlanan raporda başta höyük ve ören yerleri olmak üzere arkeolojik alanların maruz kaldığı riskler tespit edilmiş ve bu riskler sonucu tamamen yok olan alanların istatistiki verileri raporda sunulmuştur. 5 dönem şeklinde hazırlanan tahribat raporları; Haziran-Ekim 2000 yılında Marmara ve Ege bölgeleri, Haziran- Ekim 2001 yılında Akdeniz ve Güneydoğu Anadolu bölgeleri, Haziran-Ekim 2002 yılında İç Anadolu bölgesi, Haziran-Ekim 2003 yılında Karadeniz ve Doğu Anadolu bölgeleri ve Nisan- Eylül 2008 yılında Marmara bölgesi Bizans dönemi raporlarından oluşmaktadır.

Yıldırım Esen (2014) tarafından hazırlanan Arkeolojik Kültür Mirasının Bölgesel Ölçekte Risk Değerlendirilmesi: İzmir Metropolitan Alan Örneği başlıklı doktora tezi kapsamında; arkeolojik alanları tehdit eden risklerin bölgesel ölçekte değerlendirilmesi amacıyla kapsamlı bir yöntem geliştirilmiştir. Geliştirilen risk değerlendirme yöntemi, coğrafi bilgi sistemleri kullanılarak doğal, kurumsal ve insan kaynaklı tehlikelerin tespiti, sınıflandırılması ve haritalandırılmasını içermektedir. Ayrıca, arkeolojik alanların bu tehlikelere karşı hasar görebilirliği, fiziksel, kurumsal ve sosyal göstergeler ile değerlendirilmiş; risk seviyeleri belirlenmiş ve tematik haritalandırma ile risk haritaları hazırlanmıştır. Geliştirilen bu yöntem, İzmir Büyükşehir Belediyesi sınırları içinde yer alan arkeolojik kültür mirasına yönelik Bölgesel Ölçekte Risk Değerlendirme Sistemi'nin temelini atmış ve bu alanda koruma ve yönetim stratejilerinin oluşturulmasına katkı sağlamıştır.

Erdoğan (2019) tarafından hazırlanan Arkeolojik Kültür Varlıklarının Turizme Kazandırılması başlıklı doktora tezi kapsamında hem arkeoloji hem de turizm alanında çok disiplinli

bir çalışma olarak yürütülmüş olup; Çatalhöyük ve Zengibar Kalesi özelinden, ören yerleri, anıtlar ve sitler gibi arkeolojik kültür varlıklarının birer turizm gezi noktalarına dönüştürülmesinin şekil ve yöntemlerini belirlemek amaçlanmıştır. Çalışmada, literatür taraması ve yarı-yapılandırılmış mülakat vb. nitel araştırma yöntemleri kullanılarak ampirik bir çalışma gerçekleştirilmiştir.

Tunç (2019) tarafından hazırlanan Çok Katmanlı Kentlerde Arkeolojik Alanların Yakın Çevresinde Yaşayanların Arkeolojik Varlıklar Üzerine Değerlendirmeleri: İzmir Örneği başlıklı yüksek lisans tezinde, İzmir kent merkezindeki iki arkeolojik alan çevresinde yaşayanların, kazı çalışmaları ve arkeolojik varlıklara yönelik ilgi, bilgi ve görüşleri üzerinde değerlendirmeler yapılmıştır. Bu sayede kent ve kentli ile bütünleşmiş arkeolojik alanların, toplumun tarihi değerler ve kültürel miras konusunda bilinçlenmesi, koruma anlayışının oluşması açısından etkisi ve eksik kalınan noktalarda yapılması gerekenler açıklanmaya çalışılmıştır.

Alhamo (2020) tarafından hazırlanan Çatışma Alanlarında Kültürel Miras Yönetimi: Irak Örneği başlıklı doktora tezinde, Kültürel miras alanlarının korunmasına yönelik tüm uluslararası antlaşmalara ve özel yasal düzenlemelere rağmen dokunulmaz alanların, askeri ve sivil silahlı çatışmalar sonucunda büyük yıkım ve tahribata uğradığı belirtilmiştir. Ortadoğu ülkelerinden biri olan Irak'taki arkeolojik alanların, uzun süredir tahribat, yıkım ve hırsızlığa maruz kalmasını referans gösteren tez çalışması silahlı çatışma alanlarının ortasında kalan Irak bölgesinin, kültürel miras yönetimi bakımından ele alınmasını, incelenmesini ve çözüm önerileri getirmeyi amaçlamıştır.

2.2. Risk Yönetimi Alanında Gerçekleştirilen Çalışmalar

Uzer Von Busch (2010) tarafından hazırlanan Kentsel Kültür Mirasına Yönelik Risk Azaltımı İçin Bir Yönetim Modeli Önerisi: İstanbul-Büyükkada Örneği başlıklı doktora tezi kapsamında, tarihi kentsel çevrelerdeki kentsel kültür mirasına yönelik risklerin analizi, değerlendirmesi ve azaltımı konularında rehber olabilecek bir risk yönetim modeli ve uygulama süreci oluşturmak amaçlanmıştır. Bu kapsamda, Adalar Merkezi, özellikle Büyükkada (İstanbul), üzerinden bu modelin uygulanması planlanmıştır.

Güler (2012) tarafından hazırlanan Afet Yönetimi: Cumhuriyet Dönemi Afet Yönetimi Mevzuatı ve Uygulaması başlıklı doktora tezi kapsamında; Türkiye'nin deprem geçmişi çıkarılarak bu bölgelere yönelik alınan tedbirler incelenmiştir. Özellikle 1999 Marmara Depremi'ni konu eden çalışma depremlere yönelik mevzuatlar çerçevesinde 1999 sonrası yapılan Afet Yönetimi uygulamasına odaklanmıştır. Genel anlamda doğal afetler hakkında bilgi veren çalışma, afet yönetimi-kriz yönetimi ve bunların Türkiye özelinde 1999 sonrası nasıl ele alındığını açıklamaktadır.

Gündoğdu (2014) tarafından hazırlanan Tarihi Çevrelerde Afet Risk Yönetimi İçin Bir Model Önerisi başlıklı doktora tezi kapsamında; TAÇAY Tarihi Çevrelerde Afet Risk Yönetim Modeli önerilerek, taşınmaz eserler ve bu yapıların yoğunluklu olarak bulunduğu tarihi çevreleri etkileyebilecek olan doğa ve insan kaynaklı risk faktörlerine karşı afet risk yönetiminin; zarar azaltma, hazırlık, müdahale ve iyileştirme aşamalarında devreye girmesi hedeflenmiştir.

Tarım (2023) tarafından hazırlanan İstanbul'da Tarihi Ahşap Yapılarda Yangın Risklerinin Yönetimi İçin Bir Model Önerisi başlıklı doktora tezi kapsamında, tarihi ahşap yapıları tehdit eden yangın risklerinin yönetimi için bir model önerisi geliştirilerek, sürdürülebilir korumanın sağlanmasına destek olmak amaçlanmıştır. Geliştirilen yönteme örnek alanı olarak İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından hazırlanan "İstanbul Kültür Varlıkları Envanter Projesi 2015-1019" kapsamında kayıt altına alınan tarihi ahşap yapılar incelenmiş; yapıım sistemine göre gruplanarak temsil niteliğine sahip yapılar seçilmiş ve geliştirilen metot test edilmiştir.

RISK-UE projesi kapsamında Kentsel Etkilenme/Hassasiyet Sistemi" (Urban Exposure System) olarak adlandırılan bir yöntem geliştirilmiştir. Sismik riskler için risk yönetimini hedefleyen çalışmada; Barselona, Nice, Bükreş, Sofya, Bitola, Katanya ve Selanik şehirleri RISK- UE projesine dahil edilmiştir. Yöntem, iki aşamada ele alınmış olup, birinci aşamada, var olan deprem senaryoları kullanılarak deprem tehlike değerlendirmesi yapılmış ve tarihi kent merkezleri, risk altındaki yapılar, önemli donatılar ve altyapı üzerinde yoğunlaşmıştır. İkinci aşamada ise, yedi kentte var olan yapı stoku üzerine önerilen sistem ile kentsel sistem ve hassasiyet analizi yapılmış ve buna bağlı olarak risk etkilerinin azaltılması için müdahale önerileri geliştirilmiştir (Mouroux ve ark, 2004).

Salento yarımadasında gerçekleştirilen uygulama ise, tarihi sel verileri kullanılarak bir risk değerlendirmesi yönteminin oluşturulduğu bir sel risk değerlendirmesi çalışmasıdır. Tarihi verilerden elde edilen sel afetini oluşturan bileşenler ve tarihi sel etki alanları, gelecekte gerçekleşmesi olası sel afetleri için referans olarak kullanılmıştır. Çalışmada yüksek sel riskine sahip bölgeleri tanımlamak için bir yöntem önerisi geliştirilmiş ve uygulama örneği yapılmıştır. Bu kapsamda tarihsel olarak sel afetine maruz kalan Salento bölgesi için geçmişte olan sel afetlerinin kayıtları incelenmiş ve meteorolojik veriler ile tarihi sel bilgilerinin kullanıldığı faktör analizi yapılmıştır. Bu veriler CBS kullanılarak farklı risk derecesindeki alanların tanımlanması için kullanılmıştır (Forte ve ark, 2005).

2.3. Analitik Hiyerarşi Süreci Alanında Gerçekleştirilen Çalışmalar

Analitik hiyerarşi süreci çok kriterli karar verme süreçlerinden biridir ve soyut faktörlerin 1-9 arası bir ölçekte ikili karşılaştırma yoluyla ölçülmesine ve faktörlerin önceliklerinin belirlenmesine dayanan bir teoriye dayanır. Teorinin temelleri Thomas Saaty tarafından 1994 yılında atılmıştır. AHS sayesinde basit hiyerarşiler, faydalar ve risk hiyerarşilerinin oluşturulması mümkün hale gelmiştir (Saaty, 1994).

Vadrevu ve ark. (2009) tarafından hazırlanan Andra Pradesh'te yürütülen orman yangını riskinin değerlendirilmesini konu alan projede, Coğrafi Bilgi Sistemleri aracılığıyla çok kriterli karar verme algoritmaları birleştirilerek yangın riski haritalanmıştır. Bu çalışmada çok kriterli karar verme yöntemlerinden Analitik Hiyerarşi Süreci ve bulanık mantık bir arada kullanılmıştır. Proje kapsamında oluşturulan sistem, uzmanların yerine karar vermek üzere değil, karar vermeye destek olmak amacıyla tasarlanmış ve olası yangın çıkış noktaları (hücre bazında) taşıdıkları riskin

derecesine göre düşükten yükseğe doğru sıralanmıştır. Proje sonucunda yangınların nerede ve ne zaman çıkabileceğini işaret eden potansiyel yangın çıkış noktaları belirlenmiştir. Proje süreci dört kısımda ele alınmıştır. Bunlar;

- 1) Yangın risk kriterleri için hiyerarşik yapının geliştirilmesi,
- 2) Hiyerarşinin farklı düzeylerinde dilbilimsel değişkenler ve bulanık diziler kullanarak ağırlık tanımlaması,
- 3) Coğrafi Bilgi Sisteminde kriter ağırlıklarının atanması,
- 4) Karar destek sistemi kullanarak riskin niceliksel hesabının yapılması şeklindedir (Vadrevu ve ark., 2009).

Özeyranlı Ergenç (2016) tarafından hazırlanan İstanbul İli İçin 2000 Yıllık Afet Veritabanı Hazırlanması Çalışması başlıklı doktora tezi kapsamında; İstanbul'da meydana gelen afetler veritabanı kullanılarak analiz edilmiştir. İki farklı Tehlike Profili Analiz Modeli geliştirilmiştir. Birinci modelde, afetlerin oluşum sıklığı, can kaybı, etki alanı, ikincil etki, yapısal hasar ve süre kriterlerine göre Analitik Hiyerarşi Süreci (AHP) yöntemi kullanılarak afet kategorilerinin önem dereceleri belirlenmiştir. İkinci modelde ise, aynı kriterlere nümerik değerler atanarak tüm tehlikeler bu değerlere göre puanlanmıştır. Bu sayede afetlerin tehlike seviyeleri objektif bir şekilde belirlenmiş ve analiz edilmiştir.

Gülbay (2020) tarafından hazırlanan Kültürel Miras Alanlarında Yönetim Sınırlarını Belirlemede Mekânsal Parametrik Bir Yöntem: Ankara Ulus Tarihi Kent Merkezi başlıklı doktora tezi kapsamında; somut ve somut olmayan kültürel mirasın ve planlama hedeflerinin, taşınmaz kültürel miras üzerinden değer odaklı bir yaklaşım ile ele alınması, alan yönetimi sınırını belirlemek için önemli imkânlar sunmaktadır. Bu değerlendirmede kültürel mirasın korunması, kullanımı, ekonomik değeri, ulaşımı ve erişimi, sosyal ve kültürel değeri ölçütleri, somut olarak ölçülebilir görülmüştür. Bunların yönetim sınırına etkisinin ortaya çıkarılması için Analitik Hiyerarşi Süreci tabanlı bir değerlendirme sistemi oluşturulmuştur. Değerlendirme sisteminde yapılan puanlama ile elde edilen sonuçlar, CBS destekli mekânsal parametrik analiz ile ele alınıp önerilen yöntem çerçevesinde Ankara Ulus Tarihi Kent Merkezi'ne uygulanmıştır.

2.4. Bölüm Değerlendirmesi

Arkeolojik alan özelinde yapılmış olan çalışmalar incelediğinde, kültürel miras alanlarını tehdit eden risklerle ilgili detaylı çalışmaların bulunduğu, alan çalışması yapılarak gerçekleştirilen çalışmaların ise tek bir arkeolojik alan ile sınırlı kaldığı, ancak arkeolojik alanları tehdit eden insan kaynaklı riskler ve bunların kültürel miras alanları üzerindeki etkileri ile ilgili çalışmaların kapsamının dar olduğu görülmektedir. Arkeolojik alanlar üzerinden yapılan çalışmalarda alan çalışması olarak tercih edilen arkeolojik alanların genellikle Dünya Miras Alanları listesinde bulunan

alanlardan seçildiği, buna karşılık geçici miras listesinde yer alan ya da kültürel çeşitlilik gösteren diğer arkeolojik alanlarla ilgili çalışmaların yetersiz olduğu tespit edilmiştir. İnsan kaynaklı risklerin belgelenmesinde ve değerlendirilmesinde öncü çalışmalardan biri olma niteliği taşıyan araştırmanın, gelecekte bu alanda yapılacak çalışmalara da ışık tutabileceği düşünülmektedir. Önceki çalışmaların kapsamları dikkate alındığında aşağıdaki maddeler ile bu bölümün çalışmaya olan katkısı daha açık ortaya çıkmaktadır.

- Arkeolojik alanlar özelinde yapılan çalışmaların deprem, sel, yangın gibi doğal afetler üzerinden gerçekleştirildiği,
- Coğrafi bilgi sistemi ya da AHS gibi yöntemler kullanılarak yapılan çalışmaların nicel veriler referans alınarak gerçekleştirildiği,
- Yurtdışı örneklerinde alan çalışması olarak tercih edilen alanlarda risk çeşitlerine göre yönetim modelleri gerçekleştirilse de Türkiye örneklerinde risk yönetim modellerinin deprem riski özelinde sınırlı kaldığı,
- Ülkemiz özelinde yapılan risk yönetim modellerinin İzmir, İstanbul, Ankara gibi büyük şehirlerde bulunan kültürel miras alanlarıyla sınırlandığı görülmüştür.

3. MATERYAL VE METOT

3.1. Materyal

Tez kapsamında nitel veri kaynaklarından bilimsel yayınlar, internet kaynakları, uydu görüntüleri, kazı raporları, müze arşiv kayıtları, yüz yüze görüşme ile anket formlarından elde edilen veriler ana materyaller olarak kullanılmıştır. Söz konusu ana materyallerden elde edilen veriler Analitik Hiyerarşi Süreci yöntemi ve onun bir parçası olan Super Decisions yazılımı ile nicel veriye dönüştürülerek analiz edilmiştir.

3.1.1. Kazı Raporları

Tez çalışması kapsamında incelenen kazı raporları Analitik Hiyerarşi yöntemi ile uygulanacak anket formu için birinci derece öneme sahiptir. Kültür ve Turizm Bakanlığının her yıl düzenli olarak yayınladığı kazı raporları içerik analiz yöntemiyle taranarak insan kaynaklı risklerin tespiti yapılmıştır. Bu amaçla 2009-2019 yılları arasında yayınlanan ve toplamda 37 ciltten oluşan kazı raporları incelenerek tespit edilen insan kaynaklı riskler her yıl için arkeolojik alanın niteliği, coğrafi bölge ve arkeolojik alanın yerleşim yeri ile ilişkisi gibi faktörler üzerinden değerlendirilerek meydana gelen risklerin etkisi belirlenmeye çalışılmıştır. Bu aşamada tespit edilen insan kaynaklı risklerin arkeolojik alanlar için ne kadar önemli bir tehdit olduğu gözler önüne serilirken bir yandan da hazırlanması hedeflenen risk değerlendirme modeli için ilk adımının atılması sağlanmıştır.

3.1.2. Müze Kayıtları

Tez çalışması kapsamında Kültür ve Turizm Bakanlığının kazı raporlarından insan kaynaklı riskler özelinde yeterli bilgi edinilememesi nedeniyle alan çalışması olarak seçilen Anavarza Antik Kenti ile ilgili olarak Adana Müze arşivinin araştırılmasını gerekli kılmıştır. Bu amaçla Kültür ve Turizm Bakanlığına izin dilekçesi yazılarak Adana Müzesi arşivine ulaşılmış ve 1960'lı yıllarda tutulmuş olan ilk kayıttan başlayarak 2021 Aralık sonuna kadar Anavarza Antik Kenti'nde gerçekleşmiş insan kaynaklı riskler incelenmiştir. Değerlendirme aşamasında yeterli veri sağlaması amacıyla tespit edilen riskler; öncelikle gerçekleştiği yıl, riskin çeşidi, riskin gerçekleştiği alanın sit derecesi, parsel numarası, riskin tespit edilme şekli ve riskin varsa detaylı tanımını içeren çizelge şeklinde düzenlenmiş, sonrasında ise yıllara göre gerçekleşme sayısı tezin ilgili bölümünde verilmiştir.

3.1.3. Anket Formları

Tez çalışmasının bu aşamasında kazı raporları ve müze kayıtlarından elde edilen insan kaynaklı riskler belirlenerek AHS kapsamında değerlendirilecek hiyerarşik yapı oluşturulmuştur. Kazı raporlarında tespit edilen insan kaynaklı riskler; kaçak kazı, ruhsatlı inşaat faaliyetleri, tarımsal

faaliyetler, hayvansal faaliyetler, hırsızlık, kasıtlı zarar, koruma, kazı ekibi kaynaklı müdahaleler, ulaşım faaliyetleri, altyapı faaliyetleri ve ziyaretçi kaynaklı faaliyetler iken, alan çalışması olarak seçilen Anavarza Antik Kenti özelinde müze arşivinde yapılan taramalarda bu risklere ek kaçak inşaat ve yerel halk kaynaklı inşaat dışı müdahaleler de tespit edilmiş ve AHS anket formu son şeklini almıştır.

Anket formlarındaki sorular tez çalışması sürecinde kazı çalışması yürütülen Çukurova Bölgesindeki arkeolojik alanların kazı başkanları ve mevzuat gereği görevlendirilmiş olan kurumların temsilcilerine yöneltilmiştir. Tez kapsamında Anavarza Antik Kenti kazı başkanı Doç. Dr. Fatih Gülşen, Magarsus Antik Kenti kazı başkanı Doç. Dr. Fatih Erhan, Sirkeli Höyük kazı başkanı Doç. Dr. Serdar Girginer, Tepebağ Höyük kazı başkanı Doç. Dr. İrfan Tuğcu ve Kastabala Antik Kenti kazı başkanı Doç. Dr. Faris Demir ile anket çalışması yapılmıştır. Buna ilave olarak Adana Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürü Almila Pampal Özkaya, Adana Müzesi müdürü Nalan Çopuroğlu Yastı ve Adana Rölöve ve Anıtlar Müdürü Betül Kiminsu kurum temsilcileri olarak anket sorularını yanıtlamıştır.

3.1.4. Yüz Yüze Görüşme Formları

Çalışma kapsamında kazı başkanları, kurum temsilcileri ve yerel halk ile yüz yüze görüşme yöntemi ile de veriler elde edilmiştir. Daha önce insan kaynaklı risklerin varlığına ve değerlendirilmesine yönelik bir çalışmanın yapılmamış olması anket sorularının cevaplandırılması aşamasında tutarsızlıklara sebep olmuştur. Gerek anket sonuçlarının tutarlı sonuçlanması ve insan kaynaklı risklerin tespiti noktasında kazı raporları ve müze arşiv kayıtlarının değerlendirilmesi noktasına açıklama getirmesi nedeniyle kazı başkanları ve kurum temsilcileri ile yüz yüze görüşme gerçekleştirilmiştir. Bu amaçla kazı başkanları ve kurum temsilcilerine;

- İnsan kaynaklı risk denildiğinde akıllarına ne geldiği ve en önemli insan kaynaklı riskin ne olduğu,
- Kazı raporlarında insan kaynaklı risklere değinmenin önemi, bu risklere değinilirken bir ölçütün varlığı ve Kültür ve Turizm Bakanlığından bu hususta bir talebinin olup olmadığı,
- İnsan kaynaklı risklerin en çok hangi insan grubu tarafından gerçekleştirildiği (yerel halk, faili meçhul, suç örgütü vb.),
- En çok hangi yapı gruplarında ya da alanlarda insan kaynaklı risklerin gözlemlendiği,
- İnsan kaynaklı risklerin hangi sit derecelerinde yoğunlaştığı,
- Risk yönetim çalışmalarının genel olarak deprem, yangın, sel gibi daha ölçülebilir ve kültürel miras alanları üzerinde yıkıcı etkisi olan doğal afetler özelinden değerlendirilirken, insan kaynaklı risklerin öneminin ne olduğu,

- İnsan kaynaklı riskler üzerinden yapılan bir çalışma ya da kılavuz oluşturulmasının kendileri için faydalı olup olmayacağı soruları yöneltmiştir.

Yerel halk ile yapılan görüşmeler ise Anavarza Antik Kenti'nin yerleşim yeri ile iç içe olması nedeniyle önem arz etmektedir. Bu amaçla sorulan soruların antik kentin sürdürülmesine katkı sağlayacağı düşünülmekte ve yerel halkın antik kentle ilgili düşüncelerinin kapsamını öğrenmeye yönelik hazırlanmıştır. Yerel halka yöneltilen sorular dört aşamada toplanmaktadır. Sekizi erkek, üçü kadın ile gerçekleştirilen görüşmenin birinci aşamasında katılımcıların demografik yapıya ilişkin bilgiler, ikinci grupta Anavarza Antik Kenti ile ilgili bilgilerini ölçmeye yönelik antik kentin tarihçesi hakkında sorular, üçüncü grupta yerel halkın antik kent içindeki eylemlerini ölçmeye yönelik sorular ve dördüncü grupta ise yerel halkın antik kentle ilgili geleceğe dönük beklentileri ile ilgili sorular yöneltilmiştir.

Çukurova bölgesinde kazı çalışması yürüten beş kazı başkanı ve üç kurum temsilcisine yöneltilen sorular Kültür ve Turizm Bakanlığının kazı raporlarından tespit edilen riskler ile Adana Müze arşivinden tespit edilen risklerin düzenlenmesiyle elde edilmiştir. Yerel halk için oluşturulan ve 11 kişi tarafından cevaplanan yüz yüze görüşme soruları ise kazı raporlarında detaylı olarak değinilmemiş ancak kazı başkanlarının deneyim ve tecrübelerinden yola çıkarak hazırlanmış sorulardan oluşmaktadır.

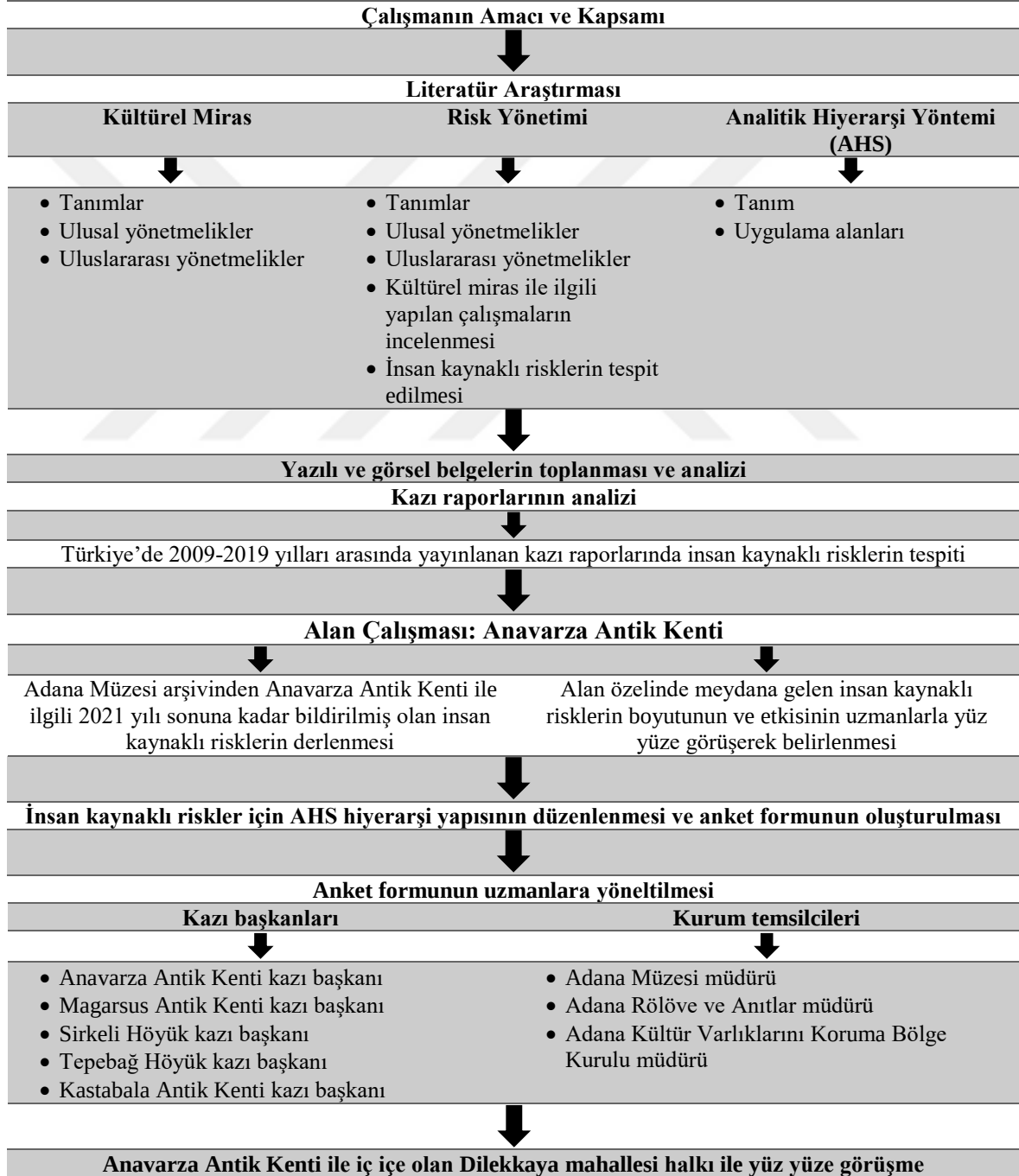
3.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklem Seçimi

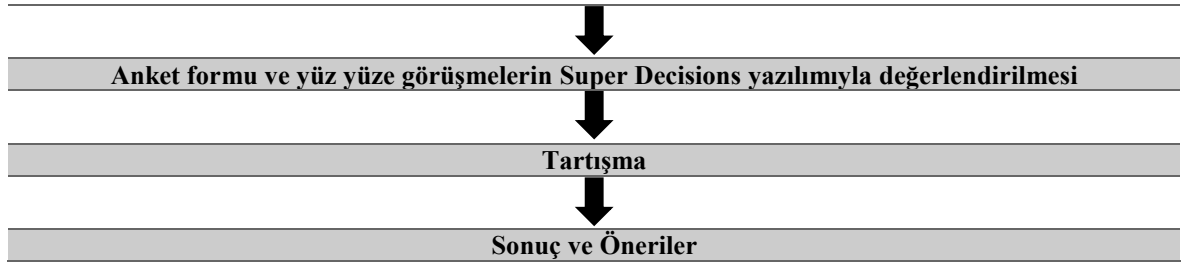
Araştırmanın evrenini Türkiye genelinde kazı çalışması yürütülen tüm arkeolojik alanlar, örneklemini ise Çukurova bölgesi oluşturmaktadır. Tez çalışması kapsamında seçilen Anavarza Antik kenti ise Dünya geçici miras listesinde yer almakta, yerleşim yeri ile iç içe ve insan kaynaklı risklerin tespiti ve önlenmesine dair bir çalışma bulunmamaktadır. Çukurova bölgesinde hali hazırda birçok arkeolojik alan bulunmakta ve bunların beş tanesinde aktif kazı çalışması yürütülmektedir. Bu arkeolojik alanlar; Magarsus antik kenti, Tepebağ höyük, Kastabala antik kenti, Sirkeli höyük ve Anavarza Antik Kenti şeklindedir. Anket çalışması öncelikli olarak bu 5 bölgenin kazı başkanları özelinde yürütülmüştür. Her arkeolojik alanın kazı başkanlarıyla yüz yüze görüşme yapılmıştır. 13.06.2022-02.08.2022 tarihleri arasında hazırlanan soru formlarını doldurmaları talep edilmiştir. Kazı başkanlarıyla birlikte kurum temsilcilerine de yöneltilen soru formları toplamda 8 uzman tarafından değerlendirilmiş olup değerlendirme sonuçları tutarlı çıkmıştır. Son olarak elde edilen hiyerarşik tablo Anavarza Antik kenti, kazı başkanları-kurum temsilcilerinin karşılaştırılması ve yerel halkın görüşleri üzerinden değerlendirilerek uygun çözüm önerileri getirilmiştir. Tez çalışması kapsamında Anavarza Antik kentinin seçilmesinin nedeni; alanın UNESCO geçici miras listesinde yer alması ve bölgede yoğun çalışmaların yürütülmesidir. Anavarza Antik Kenti için hazırlanacak kılavuzun bölgedeki çalışmalara faydalı olacağı düşünülmektedir.

3.3. Araştırmanın Yöntemi

İnsan kaynaklı risklerin yönetimi söz konusu olduğunda genel risk yönetim problemlerinin yanı sıra arkeolojik alanların niteliklerinin farklılıkları, arkeolojik alana özel alan yönetiminin varlığı, alanın ziyarete açılması, arkeolojik alanın kırsal ya da kentsel sit alanı olması ya da sit alanının yerleşim yeri ile ilişkisi gibi kısıtlar karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca kültürel alanlar birbirlerine göre büyük veya küçük olabilir. Bazı arkeolojik alanlar yerleşim yeri ile iç içe iken bazıları yerleşim yerinden uzakta yer alabilir. Kimi arkeolojik alanlarda kaçak kazı ciddi bir tehdit iken kimi arkeolojik alanlarda yapılaşma faaliyetleri önemli bir tehdit oluşturmaktadır.

Çizelge 3.1. Çalışmanın Yöntemi

Tüm bu farklılıklar bir arada değerlendirildiğinde, ölçüm yapılacak ülke veya bölge içindeki kültürel miras alanlarını temsil etme niteliğine sahip göstergelerle çalışılması önem kazanmaktadır. Bu çalışmada risklerin seçilen göstergeler aracılığıyla ölçümünde kullanılmak üzere; alternatif yöntem olarak, karmaşık problemleri bir hiyerarşi içinde çözmeye olanak sağlayan Analitik Hiyerarşi Süreci (AHS) yöntemi kullanılmıştır. AHS yönteminin sağladığı avantaj ile; uzmanlar tarafından ağırlıklandırılmış insan kaynaklı risk bileşenleri ve göstergeleri; Adana’da hali hazırda kazı çalışması yürütülen arkeolojik alanlar için ve Anavarza Antik Kenti’ndeki risklerin birbirleri ile karşılaştırılması için kullanılmıştır.

Çalışmada kullanılan, çok kriterli karar verme yöntemlerinden biri olan, analitik hiyerarşi süreci yöntemi ilerleyen başlıklarda açıklanacaktır.

Çalışmada kullanılan kazı raporları ve müze arşiv kayıtları ve soru formlarından elde edilen insan kaynaklı riskler gruplandırılarak yeniden düzenlenmiştir. Bu amaçla önerilen ilk soru formları, kazı raporlarında tespit edilen riskler olmasına rağmen Anavarza Antik Kenti’nde görülmeyen risk faktörleri dahil edilmeden oluşturulmuş ve Adana çevresinde kazı çalışması devam eden arkeolojik alanların kazı başkanları tarafından değerlendirilmiştir. Ancak tez çalışması kapsamında oluşturulan AHS tablosunun Türkiye genelindeki her arkeolojik alanda kullanılabilmesi amacıyla önerilen ilk sınıflandırma hem kazı raporları hem de müze raporlarında tespit edilen insan kaynaklı riskleri kapsayacak şekilde yeniden düzenlenmiştir. Yeni oluşturulan AHS anket formu hem kazı başkanları hem de kurum temsilcileri tarafından tekrar değerlendirilmesi sağlanmıştır.

Veriler, Saaty’nin 1-9 skalasına uygun formatta hazırlanan soru formları aracılığıyla ve yüz yüze görüşme şekliyle elde edilmiştir. Bu sayede katılımcılar ile birebir iletişim sağlanarak katılım oranı artırılmış, AHS formatında düzenlenmiş soru formları hakkında bilgilendirme yapılmış ve kazı raporlarında değinilen bazı risk faktörlerinin olası nedenleri ve nasıl meydana geldiği ile ilgili detaylı bilgi edinilmiştir.

3.4. Çok Kriterli Karar Verme ve Analitik Hiyerarşi Yöntemi

Çok kriterli karar verme, birden fazla ve aynı anda uygulanan kriterler arasından en iyi tercihin seçilmesini sağlayan bir yöntemdir. Bu yaklaşım, karar vericiler için çok sayıda bağımsız faktörü dikkate alarak, probleme ve faktörlere özgü en uygun kararı belirlemelerine yardımcı olan yöntemler sunar. Aynı zamanda, kriterlerin birbiriyle çeliştiği durumlarda veya kriterlerin sayısal bir değerle ifade edilemeyeceği durumlarda, ortak bir dilde çıkarımlar yapabilen ve değerlendirme

yapılabilen bir çerçeve sunar. Bu sayede karmaşık karar verme süreçlerinde etkili bir rehberlik sağlar ve çeşitli faktörleri dikkate alarak kararların daha bilinçli ve sağlam temellere dayalı bir şekilde ele alınmasına katkıda bulunur (Hamurcu ve Eren, 2015). Çok kriterli karar vermede arzu edilen hedefler ve kriterler belirli bir karar çerçevesi dahilinde birleştirilir (Babalola 2015). Çok kriterli karar vermenin özellikleri şu şekilde sıralanabilir (Belton ve Stewart, 2003; 5).

- Karar almaya yardımcı olmak için birbiriyle çelişen birden fazla kriteri açık bir şekilde hesaba katmayı amaçlar,
- Sorunun yapılandırılmasına yardımcı olur,
- Kullanılan model tartışma için bir odak ve dil sağlar,
- Temel amaç, karar vericilerin problem durumu, kendilerinin ve diğer değerleri ve yargıları hakkında bilgi edinmelerine yardımcı olmak ve bilginin düzenlenmesi, sentezi ve uygun şekilde sunulması yoluyla, genellikle kapsamlı tartışma yoluyla, tercih edilen eylem planını belirlemede onlara rehberlik etmektir,
- Süreç daha iyi düşünülmüş, akli ve açıklanabilir bir karara yol açar; analiz, karar için bir denetim dizisi sağlar.

Ayrıca çok kriterli karar verme, niceliksel verilerin yanı sıra niteliksel verilerin de sunulması seçeneğini sunmaktadır. Bu, birçok durumda nispeten faydalıdır çünkü karar vericiler, nitel verilerle uğraşırken sıklıkla zorluklarla karşı karşıya kalırlar (Babalola, 2015). Ancak Huang ve ark. Çok kriterli karar verme yöntemlerinden hangisi kullanılırsa kullanılsın yöntemlerin sonuçlarındaki benzerliğin neredeyse garanti olduğuna dikkat çekmiştir. Sonuç olarak, yöntem seçimi esas olarak karar vericinin tercihinin dayanmaktadır (Huang ve ark. 2011).

Çalışmada analitik hiyerarşi süreci (AHS) yöntemi kullanılmıştır. Analitik Hiyerarşi Süreci (AHS), çok kriterli karar verme süreçlerinde kullanılan bir karar analiz tekniğidir (Saaty, 1994). Analitik Hiyerarşi Süreci (AHP), Thomas Saaty tarafından soyut faktörlerin, 1'den 9'a kadar temel ölçekteki yargıları kullanarak ikili karşılaştırmalar yoluyla ölçülmesi ve faktörler için önceliklerin belirlenmesi için geliştirilen bir teoridir. Hem maddi hem de maddi olmayan varlıklara uygulanabilir ve bir hedef, kriterler (alt kriterler) ve alternatiflerle hiyerarşik bir model yapılandırarak ve ardından aşağıdaki seviyedeki öge gruplarının baskınlığı hakkında ikili karşılaştırma kararları üst seviyede bağlandıkları elemana göre karar verme için kullanılır. Sonunda alternatifleri sıralamak için tüm unsurların öncelikleri sentezlenir. Bu basit hiyerarşiler; faydalar, fırsatlar, maliyetler ve riskler hiyerarşilerini içeren çok seviyeli karar modellerine genişletilebilir (Anonymous 1).

AHS, karmaşık herhangi bir karar problemini farklı hiyerarşik seviyelere ayırmaktadır. Her ölçüt ve alternatif için ağırlık, çift karşılaştırmalar değerlendirilmekte ve öncelikler, özvektör yöntemi ile hesaplanmaktadır. Matrisler, özvektör yöntemi ile ağırlıkların hesaplanmasında kullanılır. Ayrıca katılımcıların cevaplarının rastgele olup olmadığını incelemek için matrislerin

tutarlılık oranı (CR) hesaplanır. Saaty'e göre CR'nin 0,1e eşit ya da 0,1'den küçük olması gerekmektedir. Daha yüksek CR tutarsızlık nedeniyle yanıtların ve anketlerin güvenilir olmadığı anlamına gelmektedir (Schmidt ve ark. 2015).

AHS (1) planlama, (2) karar alternatiflerinin üretilmesi, (3) önceliklerin belirlenmesi, (4) en uygun plan veya politikaların seçilmesi, (5) kaynak dağılımlarının belirlenmesi, (6) ihtiyaçların belirlenmesi, (7) sonuç tahmini veya risk değerlendirmesinin yürütülmesi, (8) sistem tasarımlarının uygulanması, (9) performans değerlendirmelerinin yürütülmesi, (10) sistemlerin istikrara kavuşturulması, (11) optimizasyonun sağlanması, (12) ve çatışma çözümüne dahil olunması gibi çeşitli uygulamalar için uygun bir yöntemdir (Liao ve Qiu 2016).

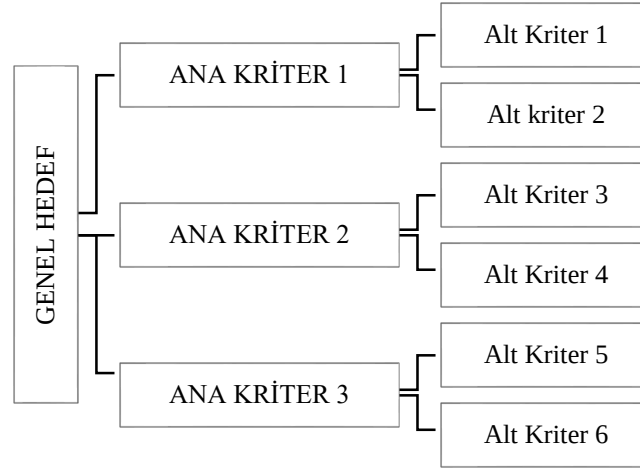
AHS, karar vericinin karmaşık problemleri basitleştirerek hedefe ilişkin ölçütleri ve bu ölçütlerin ağırlıklarını doğru bir şekilde belirlemesine olanak veren bir karar verme metodolojisidir. AHS, bir karar problemine ilişkin nitel ve nicel bilgilerin objektif ve sübjektif yargılarla, karar sürecine dahil edilmesine, tutarlılık katsayısı ise yargıların tutarlılığının ölçülmesine olanak verir. İkili karşılaştırmalar yaparak, karar vericinin probleme yönelik görüşlerine geniş bir perspektiften bakmasını sağlar (Kadak, 2006).

3.5. Analitik Hiyerarşi Yönteminin Çözüm Aşamaları

Analitik Hiyerarşi Süreci (AHS), karar vericileri karmaşık kararları çözme ve oluşturma konusunda destekleyen bir çok kriterli karar verme yöntemidir. Bu, ikili karşılaştırmalara yönelik bir öz değer yaklaşımıdır. Aynı zamanda hem niceliksel hem de niteliksel performansların ölçümü için sayısal ölçeği kalibre etmeye yönelik bir metodoloji sağlar. Ölçek, karşılaştırmaların tüm yelpazesini kapsayan, en az değerli olan için 1/9'dan, eşit olan için 1'e ve kesinlikle daha önemli olan için 9'a kadar değişir (Vaidya ve Kumar, 2006).

AHS yöntemi kullanılarak karar problemi çözülürken aşağıdaki adımlardan yararlanılır (Babalola 2015; 474):

1. Sorun Tanımı ve Hedef Belirleme
2. Kriterlerin Tanımlanması ve Hiyerarşi Yapısı
3. Görelî Ağırlıkların Hesaplanması
 - a. İkili Karşılaştırmaların Oluşturulması
 - b. Bağlı Ağırlıkların Hesaplanması
 - c. İkili Kararın Tutarlılık Değerlendirmesi
4. Seçeneklerin Tercih Sırası/Alternatif Karşılaştırmalar

Şekil 3.2. AHS Yönteminde Problemin Hiyerarşik Gösterimi (Yazar tarafından hazırlanmıştır)

AHS probleminde hiyerarşik yapının belirlenmesinden sonra tüm elemanların birbiri üzerindeki göreceli önemlerinin belirlenmesi için ikili karşılaştırma matrislerinin oluşturulması gerekir (Dey, 2001).

İkili karşılaştırmalar Analitik Hiyerarşi Süreci'nin en önemli aşamasıdır. Yöntemde göreceli veya mutlak ölçümler yardımıyla ikili karşılaştırmalar yapılır ve buradan elde edilen değerlendirmelere göre AHS'de yargılar bir matrise dönüştürülür (Saaty, 1980).

İkili karşılaştırma matrisleri oluşturulurken, karar verici her bir ikili karşılaştırma için; “eşit derecede önemli”, “orta derecede önemli”, “kuvvetli derecede önemli”, “çok kuvvetli derecede önemli”, “kesinlikle daha önemli” biçimindeki yargıları kullanır. Daha sonra bu sözel yargılar Çizelge 3.1'deki 9'lu karşılaştırma cetveli yardımıyla sayısal değerlere dönüştürülür (Dey, 2001).

Çizelge 3.2. İkili Karşılaştırmalarda Kullanılan Önem Dereceleri (Saaty, 1987;163)

Önem Derecesi	Tanım	Açıklama
1	Eşit önemli	İki kriterin önem derecesi eşittir.
3	Orta dereceli önemli	Deneyim ve yargılara göre bir kriter diğerinden daha önemlidir.
5	Kuvvetli önemli	Bir kriter diğerine göre güçlü derecede önemlidir.
7	Çok kuvvetli önemli	Bir kriter kuvvetle tercih edilir ve onun üstünlüğü uygulamada gösterilir.
9	Kesinlikle daha önemli	Kriterlerden biri diğerine göre mutlak derecede önemlidir.
2, 4, 6, 8	Ara değerler	İki kriter arasındaki tercihte, yukarıda açıklamalarda bulunulan derecelerin ara değerleridir.

Çizelge 3.3. Karşılaştırma Anketi Örneği (Triantaphyllou, Ve Mann, 1995;4)

A	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	B
A	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	C
B	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	C

Çizelge 3.2'deki anket örneği incelendiğinde; karar vericinin, sistem A'nın sistem B'ye göre güçlü önem derecesine sahip olduğunu, sistem C'ye göre ise çok kuvvetli önem derecesine sahip

olduğunu değerlendirdiği görülmektedir. Sistem B ile sistem C karşılaştırıldığında ise; sistem B'nin sistem C'ye göre zayıf önem derecesine sahip olduğu değerlendirilmiştir.

Çizelge 3.4. Karşılaştırma Matrisi Örneği (Triantaphyllou, Ve Mann, 1995;4)

Donanım Genişletbilirlik	A	B	C
A	1	5	7
B	1/5	1	3
C	1/7	1/3	1

Çizelge 3.3'te anket verilerinden karşılaştırma matrisinin nasıl oluşturulduğu gösterilmiştir. Köşegen üzerindeki bütün elemanların değeri 1'dir. Matriste sadece köşegen üstünde yer alan elemanların birbirleriyle karşılaştırmalarına yer verilmiştir (AB, AC ve BC). Köşegen altındaki elemanlar ise köşegen üstündeki elemanların 1'e bölünmesi suretiyle hesaplanmaktadır.

İkili karşılaştırma matrisinin bazı özellikleri, aşağıda sıralanmıştır (Özyörük ve ark. 2014):

1. Matrisin tüm elemanları pozitif sayıdır ve kare matristir.
2. Matris tam tutarlı ise $a_{ij} \cdot a_{jk} = a_{ik}$ eşitliği sağlanır.
3. Matris tam tutarlıysa, herhangi bir satırdan matrisin diğer tüm faktörleri elde edilir.
4. n sayısının 2'li kombinasyonu kadar açılım yapılıır.
5. Matrisin en büyük özdeğerine karşılık gelen özvektör, AHS matrisinde ağırlık veya göreceli önem vektörü olarak tanımlanır.
6. Herhangi bir A matrisinin köşegenleri 1'e eşittir.

3.5.1. AHS Yönteminin Matematik Altyapısı

AHS yönteminde, kriterlerin ikili karşılaştırmalarının sonucunda bir matris oluşturulmaktadır ve bu matris, özvektör metodu ile ağırlıkları hesaplamak için kullanılır. Buna ek olarak, katılımcıların cevaplarının rastgele olup olmadığını incelemek için, tutarlılık oranı, matristen hesaplanabilir (Schmidt ve ark. 2015).

İkili karşılaştırmalardan elde edilen sonuçlardan çiftli karşılaştırma matrisi A oluşturulur.

$$A = \begin{bmatrix} 1 & a_{1,2} & a_{1,3} & \dots & \dots & a_{1,M} \\ a_{2,1} & 1 & a_{2,3} & \dots & \dots & a_{2,M} \\ a_{3,1} & a_{3,2} & 1 & \dots & \dots & \dots \\ \dots & \dots & \dots & \dots & \dots & \dots \\ \dots & \dots & \dots & \dots & \dots & \dots \\ a_{M,1} & a_{M,2} & \dots & \dots & \dots & 1 \end{bmatrix}$$

Şekil 3.3. İkili Karşılaştırma Matrisinin Matematik Altyapısı (Saaty, 1987)

İkili karşılaştırma matrisini oluşturduktan sonra, her bir elemanın göreceli ağırlığını elde etmek için her hücre değerini, S_j ile temsil edilen, karşılık gelen sütunun toplamıyla bölerek yapılandırılmış bir normalizasyon işlemi gerekir. Son olarak, hücre değerinin ağırlığı veya görece önemi, ait olduğu satır boyunca hücre değerlerinin ortalaması alınarak elde edilir (Munoz ve ark. 2014).

Tüm öncelikler matrisi ise; bu ortalamalar ile başlangıçtaki karşılaştırma matrisi çarpılarak hesaplanır. λ_{max} 'ı hesaplamak içinse; elde edilen matris elemanları ortalamalara bölünerek, bu değerlerin ortalaması alınır (Aydın Yüksekdağ, 2019). Öznel algıların tutarlılığını ve nispi ağırlıkların doğruluğunu kontrol etmek için “tutarlılık indeksi (TI) ve tutarlılık oranı (TO)” olmak üzere iki katsayı kullanılmaktadır. Tutarlılık indeksi, $TI = (\lambda_{max} - n) / (n - 1)$ formülü ile hesaplanmaktadır. Burada λ_{max} en büyük özdeğerdir ve n toplam kriter sayısıdır. TI değerinin 0,1'i aşmaması halinde, sonucun güvenilir olduğu söylenebilir (Durmuş ve Tayyar, 2017).

3.5.2. AHS Yönteminde Tutarlılık

Tutarlılığın doğrulanması AHS yöntemindeki son işlemdir ve yöntemin en önemli faydalarından biridir. Saaty, tutarlılık oranının tutarlılık indeksi ve rassal tutarlılık indeksi kullanılarak hesaplanabileceğini göstermiştir. Kusursuz tutarlılık matrisinin tutarlılık oranı değeri sıfırdır. Tutarlılık oranı değeri aynı zamanda gözlenen bir yargı kümesinin iç tutarlılığını yansıtmaktadır (Pauer ve ark. 2016).

Tutarlılık oranı (TO), Saaty tarafından geliştirilmiştir ve $TO = TI/RTI$ formülüyle hesaplanmaktadır. Tutarlılık indeksi TI ve rassal tutarlılık indeksi RTI; olarak ifade edilmektedir. Tutarlılık indeksi ise; $TI = (\lambda_{max} - n) / (n - 1)$ formülü ile hesaplanmaktadır (Toksarı 2007). λ_{max} ; en büyük özdeğer anlamına gelmektedir ve n toplam kriter sayısını ifade etmektedir. Saaty ve arkadaşları tarafından tutarlılık oranını hesaplayabilmek için *Rassal tutarlılık indeksi* denilen standart düzeltme değeri oluşturulmuştur. Rassal tutarlılık indeksinden yararlanırken, kriter sayısı n olduğunda, n 'e karşılık gelen değer, rassal tutarlılık indeksi değeri olarak kabul edilir. Tablo 2.13'te Rassal indeks değerleri gösterilmiştir (Özden, 2008).

Çizelge 3.5. Rassal İndeks Değerleri (Saaty, 1987; 171)

n	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
RTI	0	0	0,58	0,90	1,12	1,24	1,32	1,41	1,45	1,49

AHS, kendi içinde tutarlı bir yöntem olmasına rağmen karar vericiler tarafından faktörlerin bire bir karşılaştırmalarının tutarlı olması halinde sonuçları doğru olarak kabul edilmektedir. Tutarlılık oranının hesaplanmasıyla, öncelik vektörü elde edilmekte ve aynı zamanda faktörlerin bire bir karşılaştırılması sağlanmış olmaktadır. Tutarlılık oranı, 0,1 değerine eş ya da bu değerden küçük olması gerekir. Tutarlılık oranının 0,10 değerinden büyük olması, karar vericilerin karşılaştırmalarında tutarsızlık olduğu veya modelde bir hesaplama hatası olduğu anlamına

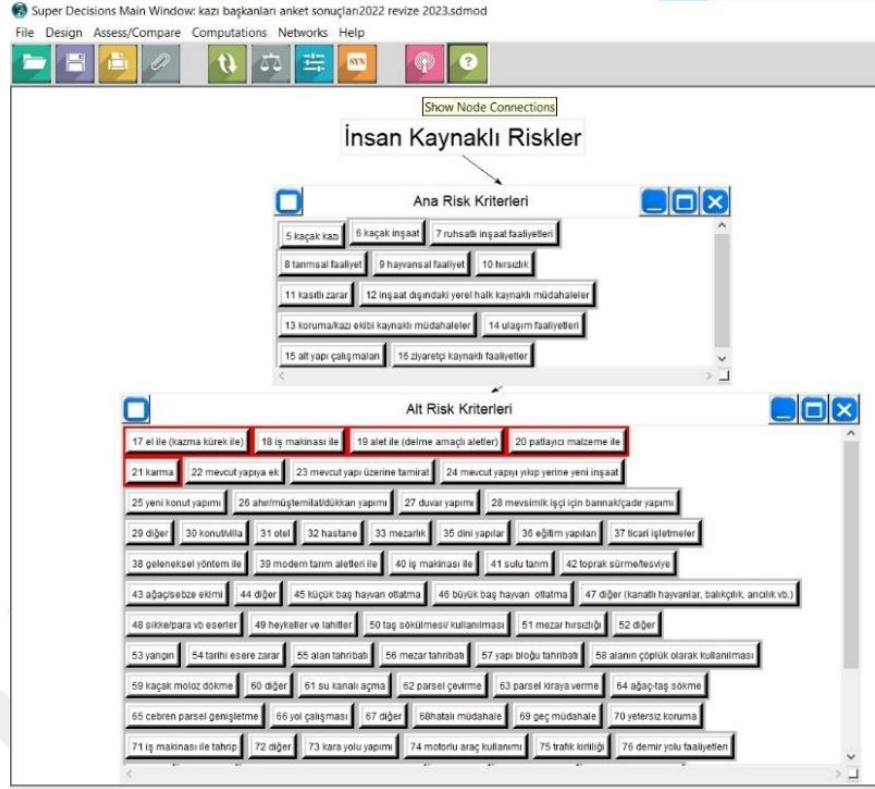
gelmektedir. Dolayısıyla karar matrisinin tekrar değerlendirilmesi ya da oluşturulması gerekir. (Kuruoğlu ve ark. 2015; Zoral,2011; Söylemez, 2007).

3.6. Super Decisions Programı

Super Decisions programı, AHP ve ANP modellerini oluşturup yönetmek, kararları girmek, sonuçlar almak ve sonuçlar üzerinde hassasiyet analizi yapmak için araçlar sağlar. Aynı zamanda karmaşık, çok seviyeli faydalar, fırsatlar, maliyetler ve riskler için de destek sağlar. (Anonymous 2) Super Decisions Programı, kriter ve alternatiflerle ilgili verileri içermektedir. Bu veriler, programın analitik süreçlerini yürütmek için kullanılmıştır. AHP yöntemi, bu kriter ve alternatifler arasında karar verme sürecinde kullanılan bir matematiksel yöntemdir.

Çalışma, belirli kriterlere dayalı olarak alternatiflerin değerlendirilmesini sağlayan bir yapı içermektedir. Bu değerlendirmeler, Super Decisions programının belirli bir sürümü olan 2.10.0 sürümü üzerinden gerçekleştirilmiştir. Şekil 3.4'te bu hiyerarşik yapının bir gösterimi bulunmaktadır.

AHS yönteminde belirlenen kriterlerin ve alt kriterlerin sayısı arttıkça, yöntemin uygulanmasında bazı olumsuzluklar ortaya çıkabilir. Özellikle, karar vericinin çok sayıda ikili karşılaştırma yapma zorunluluğu, karar vericide bıkkınlık hissi oluşturabilir ve sürecin aşırı zaman almasına neden olabilir. (Kazançoğlu ve Ada, 2010). AHP yönteminin yüksek sayıda kriter ve alternatif ile uygulanmasına yönelik bu dezavantajı Super Decisions yazılımı yardımıyla bertaraf edilmiş, çalışmanın izleyen kısmında da anılan yazılıma doğrudan veri girişi kullanılmıştır. Doğrudan veri girişinde (Direct seçeneği), tercihte bulunan bireyin puanları karşılaştırma matrisini doldurmak yerine sadece öncelik puanları olarak girilmiş (Şekil 3.3), doğrudan veri girişi ile aynı sonuca (ağırlıklar) ulaşılabilmesini sağlayan veri setinin oluşması (Şekil 3.4) sağlanmıştır. Benzer şekilde, AHS seçim alternatiflerinin değerlendirmelerinde de doğrudan veri girişine gidilmiştir.

Şekil 3.4. AHS Alternatiflerini ve Kriterlerini İçeren Hiyerarşik Yapının Super Decisions Programı ile Gösterimi

1. Choose	2. Node comparisons with respect to 5 kaçak kazı	3. Results
Node Cluster Choose Node 5 kaçak kazı Cluster: Ana Risk Kriterleri Choose Cluster Alt Risk Kriterleri	Graphical Verbal Matrix Questionnaire Direct Comparisons wrt "5 kaçak kazı" node in "Alt Risk Kriterleri" cluster 17 el ile (kazma kürek ile) is equally as important as 18 iş makinesi ile 1. 17 el ile (kazm~ >=9.5 9 8 7 6 5 4 3 2 1 2 3 4 5 6 7 8 9 >=9.5 2. 17 el ile (kazm~ >=9.5 9 8 7 6 5 4 3 2 1 2 3 4 5 6 7 8 9 >=9.5 3. 17 el ile (kazm~ >=9.5 9 8 7 6 5 4 3 2 1 2 3 4 5 6 7 8 9 >=9.5 4. 17 el ile (kazm~ >=9.5 9 8 7 6 5 4 3 2 1 2 3 4 5 6 7 8 9 >=9.5 5. 18 iş makinesi ~ >=9.5 9 8 7 6 5 4 3 2 1 2 3 4 5 6 7 8 9 >=9.5 6. 18 iş makinesi ~ >=9.5 9 8 7 6 5 4 3 2 1 2 3 4 5 6 7 8 9 >=9.5 7. 18 iş makinesi ~ >=9.5 9 8 7 6 5 4 3 2 1 2 3 4 5 6 7 8 9 >=9.5 8. 19 alet ile (de~ >=9.5 9 8 7 6 5 4 3 2 1 2 3 4 5 6 7 8 9 >=9.5 9. 19 alet ile (de~ >=9.5 9 8 7 6 5 4 3 2 1 2 3 4 5 6 7 8 9 >=9.5 10. 20 patlayıcı ma~ >=9.5 9 8 7 6 5 4 3 2 1 2 3 4 5 6 7 8 9 >=9.5	Normal Hybrid Inconsistency: 0.01308 17 el ile- 0.19768 18 iş mak- 0.19768 19 alet ile- 0.23222 20 patlay- 0.19768 21 karma 0.17473 Completed Comparison Copy to clipboard

Şekil 3.5. Super Decisions Programında Kriter Önceliklerinin Ekran Görüntüsü

4. ARAŞTIRMANIN KAVRAMSAL TEMELLERİ

4.1. Kültürel Miras ve Arkeolojik Alanlar

Kültürel miras, bir toplumun eski, önemli ve korunmaya değer gördüğü yerleri, nesneleri ve uygulamaları içerir. Bir topluluk tarafından geliştirilen ve kuşaktan kuşağa aktarılan gelenekler, uygulamalar, yerler, nesneler, sanatsal ifadeler ve değerler de dahil olmak üzere yaşam biçimlerinin kültürel miras yoluyla ifade edildiği belirtilmektedir (Kobayashi, 2020). Kültürel miras, insanın binlerce yıllık yaşam deneyiminin, aklının ve yaratıcılığının günümüze ulaşmış kalıntılarıdır. Bu kapsamda ilk önce arkeoloji ve tarih ile ilgili varlıklar düşünülse de kimlikle, kültürle ve geçmişle ilgili somut -somut olmayan değerlerin bütünü kültürel miras olarak tanımlanır (Ünsal ve Pulhan, 2012: 34).

Uluslararası sözleşmelere, hukuk metinlerine veya ulusal mevzuatlara bakıldığında kültürel miras dört başlık altında ele alınmaktadır:

1. "Somut Kültürel Miras,
 - 1.1. "Taşınır Kültürel Miras (tablolar, heykeller, el yazmaları vb.)"
 - 1.2. "Taşınmaz Kültürel Miras (anıtlar, arkeolojik sitler, tarihi kent dokuları vb.)"
2. "Sualtı Kültürel Mirası (batıklar, sualtı kalıntıları vb.)"
3. "Somut Olmayan Kültürel Miras (sözlü gelenekler, gösteri sanatları, ritüeller vs.)"
4. "Doğal Miras (doğal sitler, kültürel peyzajlar, fiziki, biyolojik ve jeolojik formasyonlar vb.) (Ahunbay, 1996)"

2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununa göre “Tarih öncesi ve tarihi devirlere ait bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan veya tarih öncesi ya da tarihi devirlerde sosyal yaşama konu olmuş bilimsel ve kültürel açıdan özgün değer taşıyan yer üstünde, yer altında veya su altındaki bütün taşınır ve taşınmaz varlıklar” kültür varlığı olarak kabul edilmektedir. (Anonim 1)

Dünya kültürel ve doğal mirasın korunması sözleşmesi ise “Anıtlar ve yapı topluluk tanımlarına yer vermiştir. Buna göre anıtlar; “Tarih, sanat veya bilim açısından istisnâ evrensel değerdeki mimari eserler, heykel ve resim alanındaki şaheserler, arkeolojik nitelikte eleman veya yapılar, kitabeler, mağaralar ve eleman birleşimlerini” kapsarken, yapı toplulukları ise; “Mimarileri, uyumlulukları veya arazi üzerindeki yerleri nedeniyle tarih, sanat veya bilim açısından istisnâ evrensel değere sahip ayrı veya birleşik yapı toplulukları” olarak tanımlanmaktadır. Sitler ise; tarihsel, estetik, etnolojik veya antropolojik bakımlardan istisnâ evrensel değeri olan insan ürünü eserler veya doğa ve insanın ortak eserleri ve arkeolojik sitleri kapsayan alanlardır (Anonim 2).

Türkiye’de kültürel miras alanında en etkili kurul olan Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu’nun 658 sayılı İlke Kararına göre sit alanları üçe ayrılmaktadır ve alanların derecesine göre sit alanlarında yapılabilecek faaliyetler tanımlanmış ve sınırlandırılmıştır.

1. *Derece Arkeolojik Sit: Korumaya yönelik bilimsel çalışmalar dışında aynen korunacak sit alanlarıdır. Bu alanlarda bir takım zorunlu koşullar haricinde kesinlikle hiçbir yapılaşma faaliyetlerine izin verilemez ve bilimsel amaçlı kazıların dışında hiçbir kazı yapılamaz.*
2. *Derece Arkeolojik Sit: Korunması gereken, ancak koruma ve kullanma koşulları koruma kurulları tarafından belirlenecek, korumaya yönelik bilimsel çalışmalar dışında aynen korunacak sit alanlarıdır. Bu alanlarda yeni yapılaşmaya izin verilemez.*
3. *Derece Arkeolojik Sit: Koruma – kullanma kararları doğrultusunda yeni düzenlemelere izin verilebilecek arkeolojik alanlardır (Anonim 3).*

ICOMOS’a göre kültürel miras; “tarihi veya yapıli çevreyi oluşturan ve miras değeri olan anıtları, bina gruplarını ve yerlerini” tanımlamaktadır (Anonim 4). Geçmişten bugüne ulaşmış, insanların sahiplik bağı içinde olmaksızın sürekli değişim halinde olan değerlerinin, inançlarının, bilgilerinin ve geleneklerinin bir yansıması olarak betimlenen somut ve somut olmayan tüm varlıklar olarak kültürel miras, insanlar ve mekânlar arasında zaman içinde meydana gelen etkileşimden kaynaklanan çevrenin tüm özelliklerini içerir (Anonim 5).

Şekil 4.1. a) Didim Apollo Tapınağı b) Angkor Vat Tapınağı, Kamboçya (Anonim 6)

4.1.1. Arkeolojik Alanlar ile İlgili Yasal Düzenlemeler

Arkeolojik alanlarla ilgili olarak yayınlanan çalışmalara bakıldığında başlangıçta geçmiş kültür ürünlerinin izleri ve kültür varlıklarının (heykel, mozaik, duvar kâğıdı vs.) müzelere alınarak korunması yönünde bir anlayış, zamanla kültür varlıklarının yerinde korunmasının önem kazandığı görülmektedir. UNESCO’nun 1956 yılında yayınladığı Arkeolojik Kazılarda Uygulanacak Uluslararası İlkeler Tavsiye Kararı’nda arkeolojik alanların korunageldiği zamana kadar denenmiş yöntemlerle korunmasının önem kazandığı görülmektedir. Arkeolojik alanın bir kısmının

kazılmadan bırakılması ve gelecekte ileri kazı bilgileri ve arkeolojik alandan elde edilen bilgiler için rezerv alan olarak saklanması da alınan bir diğer karardır (Anonim 7). 1964 yılında Venedik Tüzüğü'nde ise yine UNESCO'nun 1964 tarihli koruma ilkelerinin benimsendiği, buna ek olarak koruma için temel ilkelerin "Yıkıntıları korumak, mimari unsurların ve buluntuların sürekli olarak korunması için gerekli önlemleri almak, yeniden inşa işlemlerinden peşinen vazgeçmek " olarak sıralandığı görülmektedir. Venedik Tüzüğü'nün 15. Maddesine göre, arkeolojik alanlarda yeniden yapımın uygun olmadığı, yalnız "anastylosis" yani yapıya herhangi bir ek yapmadan olduğu gibi ayağa kaldırma yapılabileceği bildirilmiştir (Ahunbay, 1996).

Avrupa Konseyi'nin 6 Mayıs 1969 tarihli "Arkeolojik Mirasın Korunmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi"nde arkeolojik kazıların bilimsel yöntemlerle yapılması ve kaçak kazıların önlenmesi için çaba gösterilmesi konusu vurgulanmıştır. Ayrıca sözleşmeyle taraf devletlere arkeolojik alanların sınırlarını çevirerek koruma altına almak, rezerv alanlar yaratmak yükümlülüğü getirilmiştir (Anonim 8).

ICOMOS'un 1990 yılında İsviçre'nin Lozan kentinde düzenlenen Genel Kurulu tarafından onaylanan "Arkeolojik Mirasın Korunması ve Yönetimi Tüzüğü," Arkeolojik Miras Yönetimi Uluslararası Komitesi (ICAHM) tarafından hazırlanmıştır. Bu tüzük, arkeolojik mirasın korunması ve yönetimi ile ilgili önemli ilkeleri içermektedir. Arkeolojik mirasın sadece bilimsel bir değeri olmadığını, aynı zamanda toplumlar için kültürel ve tarihi bir zenginlik olduğu için, arkeolojik mirasın korunması ve yönetiminin, sadece bilim dünyasını değil, geniş bir topluluğu da ilgilendiren bir konu olduğu belirtilmiştir. Tüzükte belirtilen ilkeler, arkeolojik mirasın yönetimiyle ilgili çeşitli yönleri kapsar. Bu ilkeler, mirasın doğru bir şekilde belgelenmesi, incelenmesi ve yorumlanmasını sağlamayı amaçlar. Ayrıca, koruma önlemlerinin bu ilkeler ışığında yasal düzenlemelere uygun olarak hayata geçirilmesi öngörülmüştür. ICOMOS'un bu tüzüğü, arkeolojik mirasın korunması ve yönetimiyle ilgili uluslararası standartları belirleyerek, bu mirası gelecek nesillere aktarmayı ve bilimsel çalışmalar için korunmuş bir ortam sağlamayı amaçlar (ICOMOS Türkiye, 1990/2002).

Bu kapsamda tüzük, arkeolojik mirasın korunmasıyla ilgili geniş bir perspektifi vurgulayarak çeşitli önemli konulara odaklanmaktadır. İlk olarak, arkeolojik mirasın korunmasının yalnızca arkeolojik tekniklerle değil, aynı zamanda geniş bir mesleki ve bilimsel birikimle becerilere ihtiyaç duyduğunu belirtir. Bu, koruma çabalarının sadece kazılarla değil, aynı zamanda daha geniş bir multidisipliner yaklaşımın bir parçası olarak ele alınması gerektiğini vurgular. Ayrıca, arkeolojik mirasın bir kısmının mimari miras kapsamına giren kalıntılar olduğunu ve bu kalıntıların 1964 tarihli Venedik Tüzüğü'ne göre korunması gerektiğini ifade eder. Bu, arkeolojik mirasın sadece bilimsel değil, aynı zamanda kültürel ve tarihi bir miras olarak da kabul edilmesini vurgular.

Yerel halkın yaşayan geleneklerinin arkeolojik mirasın bir parçasını oluşturduğu ve bu nedenle koruma çabalarına yerel toplulukların katılımının gerekliliği de metinde vurgulanır. Bu, arkeolojik mirasın sadece bilim insanları tarafından değil, aynı zamanda yerel halkın da korunması için sahiplenilmesi gerektiği fikrini destekler. Ayrıca arkeolojik mirasın korunmasının sadece

uzmanlar arasındaki iş birliğiyle değil, aynı zamanda devlet yetkilileri, akademik araştırmacılar, özel veya kamu girişimcileri ve halk arasında da iş birliği gerektirdiğini belirtir. Son olarak, metin arkeolojik mirasın bütün insanlığın ve halk topluluklarının mirası olduğu kavramını vurgular ve bu mirasın korunması için maddi kaynak yaratılmasının her ülkenin sorumluluğu olduğunu belirtir. (ICOMOS Türkiye, 1990/2002).

Ülkemizdeki arkeolojik varlıkların bir değer olarak tanınması ve yasal koruma altına alınması ile ilgili ilk çalışmalar Osmanlı Dönemi'nde, döneminin Müze-i Hümayun müdürü P.A. Dethier tarafından hazırlanan 1874 tarihli Asar-ı Atika Nizamnamesi ile başlamıştır. Taşınır ve taşınmaz eski eserleri kapsayan bu yasada eski eser "yeryüzünde ve yeraltında bulunan arkeolojik eserler, paralar ve eşya" olarak tanımlanmış; kaçak kazıları denetim altına almak amacıyla, tarihi eserleri tahrip edenlerin cezalandırılması hükmü getirilmiştir. Yasada kazı sonunda elde edilenler üçe bölünmektedir; buluntuların arazi sahibi, devlet ve kazı ekibi arasında eşit olarak paylaşımı söz konusudur (Ahunbay, 2010).

Ülkemizde değişik kültür katmanlarına ait, önemli ve geniş alanlara yayılan arkeolojik sitlerin korunmasına olanak veren yasal düzenleme 1973 yılında çıkarılan 1710 sayılı yasadır. Bu yasayla tek tek anıtlardan daha geniş bir kavram olan "sit" tanımlanmıştır. 1710 sayılı yasanın 1. maddesinde Sit "Homojen oluşları ve özellikleri, tarihi, estetik, artistik, bilimsel, ekolojik etnografik ebedi veya efsanevi önemleri bakımından korunmaları ve değerlendirilmeleri gereken tabiatın veya tabiatla insanların müşterek eseri olan topografik bölgelere denir" biçiminde tanımlanmıştır (Madran ve Özgönül, 2005). Bu yasadaki arkeolojik sit veya ören yeri tanımı daha sonra geliştirilmiştir. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu'nun 5.11.1999 gün ve 658 sayılı ilke kararına göre arkeolojik sit "İnsanlığın varoluşundan günümüze kadar ulaşan eski uygarlıkların yer altında, yer üstünde ve su altındaki ürünlerini, yaşadıkları devirlerin sosyal, ekonomik ve kültürel özelliklerini yansıtan her türlü kültür varlığının yer aldığı yerleşmeler ve alanlardır." Arkeolojik sit kavramının yerleşmesiyle, geniş arkeolojik alanların sınırları çizilerek yasal olarak korunmalarına olanak veren düzenlemeler getirilmiştir (Madran ve Özgönül, 2005).

Arkeolojik sitlerin turizm, kentleşme ve imar baskıları altında koruma / gelişme dengesini sağlamak amacıyla Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu tarafından ilke kararları geliştirilmiştir. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu'nun 658 sayılı ilke kararıyla arkeolojik sitlerdeki koruma ve kullanım koşulları tanımlanmıştır. I. derece arkeolojik sitler "Korumaya yönelik bilimsel çalışmalar dışında aynen korunacak sit alanlarıdır". "Bu alanlarda kesinlikle hiçbir yapılaşmaya izin verilmemesi, imar planlarında aynen korunacak sit alanı olarak belirlenmesi, bilimsel amaçlı kazıların dışında hiçbir kazı yapılamayacağı" karara bağlanmıştır. II. derece arkeolojik sit alanı "Korunması gereken ancak koruma ve kullanma koşulları koruma kurulları tarafından belirlenecek korumaya yönelik bilimsel çalışmalar dışında aynen korunacak sit alanlarıdır". III. Derece arkeolojik sit alanları ise "Koruma- kullanma kararları doğrultusunda yeni

düzenlemelere izin verilebilecek arkeolojik alanlardır." Bu grupta koruma kuralları onayıyla, yeni yapılaşmaya izin verilebilmektedir (Madran ve Özgönül, 2005).

4.2. Risk kavramı ve Risk Yönetimi

Herhangi bir tehlikenin belirli bir zaman ve mekânda gerçekleşmesi durumunda, tehdit altında olan öğelerin alacağı hasarın düzeyine bağlı olarak oluşacak potansiyel kayıpların tümü 'risk' tanımının kapsamına girmektedir ve afet çalışmalarının temelini oluşturmaktadır (Balta, 2013). Risk kavramını Fielden; *"Yer tehlikesini ve binaların ve onların içeriğinin savunmasızlığını birleştiren olası kayıp. Risk kaldırılabilir, aktarılabilir, paylaşılabilir, kabul edilebilir veya uyarlanabilir"* olarak tanımlarken (Fielden, 1987; 22), Stovel, *"Risk=Tehlike x savunmasızlık; yani, belirli fiziksel durumlar ve zamanla ilgili belirli tehditlerin doğasının bir fonksiyonu olarak, kaybın meydana gelme derecesi"* (Stovel, 1998; vii) olarak tanımlamıştır. Risk, herhangi bir olayın meydana gelme olasılığı ile olumsuz etkilerinin birleşimini ifade eder (UNISDR, 2009; 25). Aynı zamanda, belirli bir hasarın gerçekleşme ihtimali olarak da tanımlanabilir (Ball ve Watt, 2001).

Riskler genellikle iki başlık halinde ele alınmaktadır:

- 1) Kontrol Edilebilir Riskler: Gerçekleşme olasılığı önceden tahmin edilebilen riski doğuracak tehlikelere karşı basit kısıtlamalar, kurallar, yöntemler, risk azaltıcı teknikler kullanılarak varlıkların zarar görmesinin azaltılabileceği riskler
- 2) Kontrol Edilemeyen Riskler: Gerçekleşme olasılığı önceden tahmin edilemeyen ve ortaya çıktığı anda gerçekleşen zarar riski (doğal afetler, savaş gibi) (Aydın ve Güner, 2013; 71).

Risklerin büyüklüğü ve etkileri göz önüne alınarak yapılan değerlendirmeler, kaynakların daha etkin bir şekilde yönetilmesine ve risk altındaki bölgelerin daha iyi düzenlenmesine olanak tanıyabilir. Bu yaklaşım, kuruluşların karşılaştığı potansiyel riskleri anlamalarına ve bu risklere karşı hazırlıklı olmalarına yardımcı olabilir (Sexton, 1999). Bilimsel değerlendirmelerin, uzman görüşlerinin de dikkate alındığı bir sistem olarak düzenlenmesi, kimi zaman ölçülemez değere sahip olan kültür mirası gibi alanlara yönelik müdahalelerde daha etkin bir yönlendirme sağlamaktadır (Uzer Von Busch, 2010). Bu kapsamda Bernstein, risk yönetimi ile ilgili *"Risk yönetimi, servetin dağıtımından halk sağlığının korunmasına, savaş açmaktan aile planlamasına, sigorta primlerinin ödenmesinden emniyet kemerinin takılmasına, mısır ekiminden mısır gevreği pazarlamaya kadar karar alma süreçlerinin tamamında bize rehberlik eder."* ifadesini kullanmıştır (Bernstein, 2006;2).

Risklerin tanımlanması aşamasında, alandaki risklere yönelik bir analiz ve değerlendirme çalışması gerçekleştirilmektedir. Bu aşamada, tehlikelerin tanımlandığı, hassasiyet derecesinin belirlendiği ve çeşitli senaryoların geliştirildiği tehlike analizleri yer almaktadır. (Türkoğlu ve Yiğiter, 2001).

Risk analizinin, herhangi bir tehlike karşısında etkilenebilecek unsurlarda ortaya çıkma olasılığı olan kayıpların değerlendirilmesi olduğu ve (Türkoğlu ve ark., 2009) risk yönetiminin bir parçası olarak farklı karar verme mekanizmaları ile ele alınabileceği ifade edilmektedir. Kültür mirasına yönelik risk analizi kapsamında, niceliksel risk analizi ve karşılaştırmalı risk analizi gibi risk analizi biçimleri kullanılmaktadır. Niceliksel risk analizi, bir faaliyet veya nesnenin herhangi bir olumsuz etki (örneğin afet) meydana geldiği durumdaki hasar görme olasılığını ele almaktadır (Gerard ve Petts, 1989). Karşılaştırmalı risk analizi ise risk konularını sınıflandırma ve sıralama yoluyla önceliklendirerek kaynakların uygun bir biçimde yönlendirilmesini sağlar (Hester ve Harrison, 1998).

Risk değerlendirmesi, niteliksel veya niceliksel olarak yapılan bir aşamadır ve çalışma alanı için tanımlanan riskin önemini ve derecesini belirlemeyi amaçlar (Smith, 2001). Risk analizi sürecinde elde edilen veriler, alanın fiziksel, sosyal, kültürel ve ekonomik önceliklerine göre sınıflandırılır. Kentsel kültür mirasına yönelik risk değerlendirmesi aşamasında, risk altındaki kentsel kültür mirasının korunması için mevcut yasal araçlar incelenir, risk altındaki miras öğesinin korunmasıyla ilgili uygulamalar değerlendirilir ve bu sayede risk azaltımında öncelikler ve amaçlar belirlenir (Uzer Von Busch, 2010).

4.2.1. Risk Yönetimi ile İlgili Yasal Düzenlemeler

Kültür mirasının uluslararası düzeyde risklere karşı korunmasının geçmişi, II. Dünya Savaşı'nın sonuna kadar uzanmaktadır. UNESCO'nun çabalarıyla başlayan bu süreç, özellikle silahlı çatışma sorunlarını engelleme amacını taşıyan sözleşmelerin geliştirilmesiyle şekillenmiştir. 1954 yılında kabul edilen ve daha sonra yaşanan silahlı çatışmaların etkisiyle 1999 yılında revize edilen Lahey Sözleşmesi, kültürel varlıkların karşı karşıya kaldığı risklere vurgu yaparak, devletlerin bu konuda benimsemeleri gereken yaklaşımları ve davranışları tanımlamaktadır (Anonim 9).

Ancak risk kapsamında kültür mirasını ele alan kapsamlı ilk uluslararası belgeyi UNESCO tarafından kabul edilen Dünya Miras Sözleşmesi olarak kabul etmek daha doğrudur. 1972 yılında onaylanan sözleşmede dünyadaki sosyal ve ekonomik şartların değişmesiyle kültürel ve doğal mirasın giderek artan bir hızla yok olma tehdidi altında olduğuna vurgu yapılmış ve bu durumun bütün devletler için bir yoksullaşma olduğu kabul edilmiştir. UNESCO'nun bu belgeyi hazırlamasında etkili iki önemli olay; 1959 yılında Nil vadisinde inşa edilen baraj nedeniyle tehlikeye giren Abu Simbel tapınağı ve yatağında yükselen sular nedeniyle Venedik kentinin karşılaştığı risklerdir. Bu olaylar çerçevesinde önemli adımlar atılmıştır (Anonymous 3).

1980'lerden itibaren, özellikle arkeolojik miras alanları için kültürel mirasın risk yönetimi konusu büyük önem kazanmıştır. Doğal afetlerin etkisi altında, 1992'de ICOMOS, ICCROM ve UNESCO tarafından ortaklaşa düzenlenen girişimlerle, risk altındaki kültürel mirasın korunmasına yönelik bir dizi seminer ve toplantı düzenlenmiş, bu amaçla Paris'te Inter-Agency Task Force (IATF) kurulmuştur. IATF, finans kaynağı yaratımı, acil müdahale, belgeleme, eğitim ve yönetmeliklerin

oluşturulması ve bilincin artırılması gibi beş ana konu başlığı üzerinden faaliyetlerini gerçekleştirmektedir. IAFI, Venedik Tüzüğü'nü (1964) esas almakta ve tüzükte belirtilen ana ilkeleri referans alarak çalışmalarını yürütmektedir. Üretilen projeler, Nara Özgünlük Belgesi (1994), ICOMOS Tarihi Yerleşimler Tüzüğü (1978, Washington) ve Kobe-Tokyo Deklarasyonunda (2005) belirlenen prensipler doğrultusunda sürdürülmektedir. Ayrıca, koruma disiplini çerçevesinde farklı ölçeklerde çeşitli doğal ve insan yapısı afetlere yönelik risk yönetimi çalışmaları da gerçekleştirmektedirler (Uzer Von Busch, 2010).

Uluslararası boyutta risk yönetimi, Dünya Mirası Sözleşmesi ile belirlenmektedir. Bu sözleşmeye uygun olarak belirlenmiş olan Dünya Mirası alanlarının korunma statüsü, yapılması zorunlu olan alan yönetimi planları ile belirlenmiştir. Bu planlarda, afet risk yönetim planı olması talep edilmektedir. Dünya Mirası Alanları ve Sit alanlarını kapsayan Alan yönetimi ve Alan Yönetim Planlarına ilişkin esaslar, 14.7.2004 tarih 5226, 17.6.1987 tarih 3386 sayılı Yasalar ve 08.08.2011 tarih 648 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile değişik 21.07.1983 tarih 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yasası ile düzenlenmiştir (Başbakanlık, 2014).

"Risk" kavramı Miras Komitesi'nin 1994 yılında Phuket, Tayland'da gerçekleştirilen 18. toplantısında ve bu toplantı kararlarıyla kabul edilen Uygulama Rehberi'nde kapsamlı olarak ilk kez yer almıştır (Anonymous 4).

Kültürel varlıklarla ilgili risk kavramına bakıldığında bu kavramın anıtlar için karşılığının 'tehlike' şeklinde ifade edildiği ve bu tehlikelerin kendi içerisinde üç grupta toplandığı gözlenmektedir. Birinci grubu oluşturan tehlikeler 'dıştan gelen; trafik, ekonomik hayatla ilgili bazı faaliyetler, endüstri ve toplumsal gelişmelerden kaynaklı tehlikeler, İkinci grup tehlikeler 'içten gelen tehlikeler ve kendi içerisinde insanla ilgili sebepler ile tabiatla ilgili sebepler olarak ikiye ayrılmaktadır. İnsanla ilgili sebepler anıtın inşası sırasında oluşabilecek ihmal veya statik hataları kapsarken, tabiatla ilgili sebepler; tabii afetler, atmosferik faktörler, aşınma, biyolojik faktörler, bitkiler ve bazı hayvanları kapsamaktadır. Üçüncü grup tehlikeler ise modern tekniğin ve yaşayışın doğurduğu tehlikeler olup, trafik ve kısmi istismak olarak açıklanmıştır (Madran, 1978).

Ulusal düzenlemeler incelendiğinde, risk yönetimi afet yönetimi ile eş değerdir. Buna göre kültür varlıklarının ve sit alanlarının korunması ile ulusal afet yönetim planı, iki ayrı başlık altında ele alınmaktadır. Ulusal Afet Yönetim Planı, 5902 sayılı yasa temelinde oluşturulmuş olup, özellikle kültür mirası yapılarına yönelik özel bir düzenleme içermemektedir. Ancak uygulama sürecinde, özellikle "Güvenli Yapı Güvenli Yerleşim" çalışmaları kapsamında, birçok kültür mirası anıt yapı, okul, hastane ve yurt gibi kullanılmakta olan yapıların risk analizinin yapılması ve depreme karşı güçlendirilmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır (Uzer Von Busch, 2010).

Koruma statüsü, 2863 sayılı yasa çerçevesinde, "Sit", "Koruma Alanı", "Ören Yeri", "Yönetim Alanı" ve "Bağlantı Noktası" kavramlarıyla tanımlanmıştır. Kültür varlıklarının afet risk yönetimi bağlamında ele alındığı tek yasal düzenleme, Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması hakkındaki 5366 sayılı Kanun'dur.

Bu kanunun amaçları arasında 1. Maddede; tabii afet risklerine karşı tedbirler alınması yer almaktadır. Uygulamaya ilişkin maddenin 3. fıkrasına göre, yenileme projelerinin uygulanması sırasında tabii afet riski taşıdığı belirlenen bölgelerde gerekli tedbirleri almak üzere il özel idareleri ve belediyeler yenileme projelerinde tasfiye de dâhil olmak üzere gerekli düzenlemeleri yapabilir, yasaklar koyabilir. Bu konudaki esas ve usuller yönetmelikte belirlenir, denmektedir (Uzer Von Busch, 2010).

4.3. Kültürel Miras Alanlarında Risk

Kültürel miras bağlamında “risk” ilk kez 1972 yılında terim olarak kullanılmıştır. Hans Formatti bu kelimeyi ilk kez “Mesures de sécurité et d’urgences pour la protection des biens culturels” (kültürel varlıkların korunması için güvenlik ve acil önlemler) isimli kitabında kullanmıştır. Kitabın ilk sayfalarında Formatti, ‘olağanüstü risk’ ve acil durumlara katılmada tarihi anıtların yönetici personelleri arasındaki hazırlıksızlığa dikkat çekerek özellikle sel, toprak kayması ve yangına değinmiştir. Bu bağlamda kitap üç kategoriye odaklanmaktadır. Bunlar; sanat eserlerinin çalınması konusunda engelleyici güvenlik önlemleri, yangına karşı tarihi merkezleri kuvvetlendirmek ve acil durumda restoratörler için müdahale ihtimalleridir. Buna rağmen kitap doğal riskler ile acil diğer tür riskler için net bir açıklık getirmemektedir (Matiz Lopez, 2016).

UNESCO listelerindeki 878 adet Dünya Miras Alanından kültürel miras alanı olan 679 adet alanın savaş, hızlı kentleşme ya da nüfus yoğunlaşması gibi insan yapısı veya deprem, sel gibi doğal etkilere kaynaklanan riskler nedeniyle tehdit altında olduğu ifade edilmektedir (Anonymous 5). ICOMOS’un ülkeler bazında yaptığı risk altındaki kültürel miras araştırmalarına göre miras öğelerine en fazla hasar yaratan risklerin (Bumbaru ve ark. 2000; Truscott ve ark., 2005)

- Doğal ve insan yapısı afetler,
- Düzenli bakım eksikliği,
- Ekonomik ve sosyal değişimin etkileri,
- Yetersiz koruma standartları veya kontrolsüz uygulamalar,
- Turizm kaynaklı hasarlar ve
- İklim değişikliği gibi nedenlerden kaynaklandığı görülmektedir.

ICOMOS’un her yıl yayınladığı Risk Altındaki Kültür Mirası raporlarında, kentsel kültür mirası yapılarının içinde müdahale önceliğine göre öne çıkan gruplar (Truscott ve ark., 2005);

- Dini yapılar,
- Konut yapıları (küçük ölçekli yapılar, saraylar vb.),
- Kentsel alanlar,
- Yerel/kırsal mimari, sanayi yapıları,

- 20. yüzyıl yapıları, Kültürel peyzaj alanları,
- Arkeolojik alanlar,
- Tarihi ve kültürel değere sahip alanlar,
- Kültürel miras alanı içindeki anıtlar, objeler ve belgeler olarak tanımlanmıştır.

Şekil 4.2. Kültürel Miras Alanlarındaki Riskler (PMBOK Guide, 2000;132-132)

Dünya Kültür Mirası listesinde yer alan 100 adet tarihi kent, 200'e yakın kutsal alan (sacred land) gelişmekte olan ülkelerde bulunmaktadır. Bu alanlardaki Dünya Mirasları, nüfus baskısı, yetersiz altyapı sistemleri ve ekonomik değişimin etkileri gibi faktörlerden dolayı, gelişmiş ülkelere daha fazla risk altında bulunmaktadır (Serageldin ve ark, 2001).

Türkiye'de arkeolojik alanların korunmasında karşılaşılan başlıca sorunlar: kontrol ve denetim altına alınmayan alanlara yapılan kaçak kazılar, doğal tahribatlar, derecelendirme sorunlarına bağlı olarak oluşan mülkiyet problemleri, arkeolojik potansiyeli belirlenmemiş alanlarda ya da bilimsel ölçütlere dayandırılmadan yapılan derecelendirmelere bağlı olarak gelişen imar faaliyetleri, taşıma kapasitesini aşan ziyarete açılan ve uygun olmayan servis ve hizmet birimleri ile varlığın tahribatına neden olan turizm faaliyetleri, ve kamulaştırma gibi finansal kaynak yetersizliklerinden kaynaklanan koruma ve denetim sorunları olarak tanımlanmıştır (Tuna, 2019).

Artan nüfus ve beraberinde gelen altyapı değişimleri hem kentsel hem de kırsal alanlarda konut ve endüstriyel yapıların yayılmasıyla birlikte arkeolojik kalıntılara yönelik ciddi riskleri ortaya çıkarmaktadır. Avrupa'daki birçok ülkede gözlemlenen tehlikeler arasında, arazi kullanımındaki değişiklikler, hassas miras alanlarının yoğun kullanımı, büyük inşaat projeleri, çevresel etkiler, madencilik ve ormancılık işlemleri ile ulaşım altyapısının geliştirilmesi gibi faaliyetler sıralanabilir. Bu tehlikelerin geniş bir yelpazede oluşu sebebiyle arkeolojik alanlar sadece kaçak kazılarla değil, aynı zamanda çeşitli insan faaliyetleri ve çevresel etkilerle de tehlikeye girebilmektedir. Bu nedenle, arkeolojik alanların korunması için sadece bilinçli kazı çalışmaları değil, aynı zamanda çevresel düzenlemelere ve planlamalara da ihtiyaç bulunmaktadır. (Ploska, 2009).

4.3.1. Doğal Afetler

Kültürel miras alanlarını etkileme potansiyeline sahip risklerin başında doğal afetler gelmektedir. Doğal tehlike, can kaybı, yaralanmalar veya diğer sağlık sorunları, hasar, yaşamsal sistemler ve servislerin yitimi, sosyal ve ekonomik kesinti veya çevrenin zarar görmesine neden olabilecek çeşitli olumsuz etkileri içeren doğal olayları kapsamaktadır. Bu terim, tehlikeye neden olan olayın için kullanılabileceği gibi, ileride meydana gelebilecek olan tüm olası tehlike durumlarını tanımlamak için de kullanılabilmektedir (UNISDR, 2009). Doğal afetler ise; toplumun sosyo-ekonomik ve kültürel eylemlerini olumsuz etkileyen, kesintiye neden olan veya önemli oranda can ve mal kaybına neden olan, ağırlıklı olarak doğal nedenlerden kaynaklanan olayları kapsamaktadır (Şahin ve Sipahioğlu, 2009).

Dünya genelindeki doğal afetler incelendiğinde, 31 farklı türde doğal afetin bulunmakta ve bunların 28 tanesi meteorolojik afet kaynaklı meydana gelmektedir. Doğal afet türleri ve önem sıralamaları ülkeden ülkeye değişmektedir. Örneğin, Akdeniz Bölgesi'nde doğal afetler arasında kuraklık, seller, orman yangınları, heyelan, dolu fırtınaları, çığlar, donlar bulunmaktadır. Türkiye'de ise en sık rastlanan meteorolojik kaynaklı doğal afetler; dolu, sel, taşkın, don, orman yangınları, kuraklık, şiddetli yağış, şiddetli rüzgâr, yıldırım, çığ, kar ve fırtınalardır (Anonim 10).

4.3.2. Askeri Çatışma-Terör

Kültürel miras alanları için risk oluşturan bir başka faktör askeri çatışma/terör olarak belirlenmiştir. Türk Dil Kurumu sözlüğüne göre, "Çatışma" terimi, silahlı büyük kavga, arbede ve savaş amacıyla düşmana karşı ilerleyen bir birliğin karşı tarafın keşif ve güvenlik kollarıyla arasındaki ilk silahlı vuruşma olarak tanımlanmaktadır (Anonim 11).

Dünyanın çeşitli coğrafyalarında ortaya çıkan siyasi, dini veya etnik kökenli çatışmalar, dünya savaşlarının evrimleşen bir yüzü olarak kabul edilebilir. Düşmanın kültürel değerleri, tarihi belgeleri ve eserleri yok ederek bir halkın geçmişini ve geleceğini silme çabasına girdiği çatışmalar olmaktadır. Özellikle günümüzde, kültür kimliğini simgeler nitelikteki yapıların hedef alındıkları görülmektedir. Kültür mirası, yüksek hassasiyetleri ve kayıpların telafi edilmesinin zorluğu nedeniyle herhangi bir silahlı çatışma veya terör saldırısında, yüksek risk altında değerlendirilmektedir. Bu sebeplerle, şiddet günümüzde tarihi kentler için her zamankinden daha büyük bir tehdit oluşturmaktadır (Gündoğdu, 2014).

4.3.3. İnsan Kaynaklı Riskler

Kültürel mirasa yönelik en şiddetli müdahaleler, genellikle yoğun ekonomik kalkınmanın neden olduğu tarihi çevre üzerindeki artan baskıdan kaynaklanmaktadır. Bu çevresel bozulmalarla birlikte, doğal faktörlerin neden olduğu bozulmalar da gözlemlenebilmektedir. Ancak, insan kaynaklı eylemler, bu tür müdahalelerin en yıkıcı türünü oluşturmaktadır (Ploska, 2009). İnsan

kaynaklı riskler üzerine detaylı bir çalışma olmamakla birlikte araştırmacıların kendi tanımını yaptığı sınıflandırmalar çizelge 4.1’de gösterilmektedir.

Çizelge 4.1. İnsan Kaynaklı Riskler Üzerine Yapılan Sınıflandırmalar

Kaynağın Yazarı	İnsan Kaynaklı Riskleri İnceledikleri Başlıklar
Stovel (1998)	• Gasp • Hırsızlık • Yağma • Kundakçılık • Araba vs. kazalar
TAY (2000,2001,2002,2003,2008)	• Tarım • Yapılaşma • Definecilik/kaçak kazı • Yol • Diğer
Öz (2002)	• Tarımsal faaliyet • Yağma • Yasadışı kazılar • Plansız ve kontrolsüz turizm aktiviteleri • Endüstri yapılarının (fabrika, baraj, karayolu vb.) gelişmesi • Arkeolojik kazılardan kaynaklı riskler
Saraç (2003)	• Tarımsal faaliyet • Yüksek şehirleşme oranı • Yol ve diğer altyapı projeleri • Sanayi ve turizm merkezlerinin gelişimi • Kaçak kazı • Kültürel mirasa ilişkin yasaların yetersizliği • Dikkatsiz faaliyetlerle yıkıma neden olan kamu ve hükümet kuruluşları
Savrum Kortanoğlu (2012)	• Bayındırlık ve tarım faaliyetleri • İzinsiz kazılar • İzimli definecilik kazıları • Sosyal toplumsal olgular
Yıldırım Esen (2014)	• Kurumsal riskler • Bireysel riskler • Biyolojik kaynak kullanımı
Gündoğdu (2014)	• Savaş, terör ve silahlı çatışma • Bina yangınları • Teknolojik afetler
Selekoğlu (2016)	• Yangın (dikkatsizlik ve elektrik kontağından kaynaklı) • Kundaklama • Vandalizm

Tüm bu tanımlama ve sınıflamalara karşılık arkeolojik alanlarda insan kaynaklı riskler ile ilgili yapılmış bir risk yönetim çalışmasına gerek uluslararası gerek ulusal kaynaklarda rastlanmamıştır.

4.3.4. Bölüm Değerlendirmesi

Kültürel miras alanları ve bu alanların bir parçası olan arkeolojik alanların önemi her geçen yıl daha fazla ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla korumaya yönelik alınan kararların kapsamı da genişlemektedir. Alınan kararların gelişimine bakıldığında ise ilk çabalar daha genel kabuller ve değerler üzerinden gerçekleştirilirken, bu değerlerin dışında kalan birçok kültür varlığının olması;

her bölgenin kendine özgü değerlerinin olduğunun kabulünü getirmiş, bu sayede kültürel miras alanlarındaki çalışmaların da çeşitlenmesine olanak sağlamıştır. Kültürel miras varlıklarının değerinin kabulü ve korunmasının ilk adımını ise bu alanların maruz kaldığı riskin tespitini içermektedir. Kültürel miras alanlarında meydana gelen riskler incelendiğinde genellikle yangın, deprem ve sel gibi doğal afetler iken özellikle son yıllarda askeri çatışma ve terör de ciddi risk faktörü olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca ülkemiz sınırları içerisinde çok değinilmese de tsunami, çığ erozyon, hortum ve tropik fırtınalar gibi doğa olayları da risk faktörü olarak sınıflandırılmıştır. İnsan kaynaklı risklerin ise çok çeşitlendiği ve ciddi tahribatlara neden olduğu görülmüştür. İnsan kaynaklı risklerin çok çeşitli olması arkeolojik alan üzerindeki etkisinin de önemli olduğunu kuvvetlendirmektedir. Tezin ilerleyen bölümlerinde Türkiye genelinde kazı çalışması yapılan arkeolojik alanlardaki insan kaynaklı riskler ile alan çalışması olarak seçilen Anavarza Antik Kenti'nde meydana gelen insan kaynaklı risklerin müze arşiv kayıtlarından tespiti yapılarak AHS şablonu oluşturulacaktır. AHS şablonu oluşturulan insan kaynaklı riskler anket formuna getirilip kazı başkanları ve kurum temsilcileri tarafından değerlendirilecek ve çıkan sonuçlara göre uygun öneriler getirilecektir.

5. ARAŞTIRMA BULGULARI

5.1. Türkiye’deki Arkeolojik Alanlarda İnsan Kaynaklı Riskler

Türkiye zengin tarihi geçmişi ile birçok medeniyete ve uygarlığa ev sahipliği yapmış topraklar üzerinde bulunmaktadır ve bünyesinde saptanmış-saptanmamış, kazı çalışması yapılan-kazı çalışması devam eden- kazı çalışmasına dönemsel olarak ara verilen birçok arkeolojik alan bulunmaktadır. Ülkemizde yürütölmekte olan arkeolojik kazılar ile ilgili kazı başkanlarının dönemsel olarak yapılan kazılardaki işlemler, buluntular, karşılaşılan problemler vb. konularda her yıl Kültür ve Turizm Bakanlığı’na kazı raporu sunması gerekmektedir. Şekil 5.1’de 2009-2019 yılları arasında yayımlanmış olan kazı raporlarına göre insan kaynaklı risk tespit edilen arkeolojik alanların dağılımı görölmektedir. Toplamda 173 arkeolojik alanda risk tespit edilmiş olup bunların 74’ü antik kent, 51’i höyük, 11’i kale, 3’ü saray ve 34’ü mezarlık, mağara, kurtarma kazısı, araştırma kazısı gibi niteliklere sahip arkeolojik alanlardan oluşmaktadır. Arkeolojik alanlar yerleşim yeri ile ilişkisi üzerinden incelendiğinde ise; 61 tanesi yerleşim yeri ile iç içe, 64 tanesi yerleşim yeri yanında ve 48 tanesi ise yerleşim yerinden ayrı konumda yer almaktadır. Dolayısıyla arkeolojik alanın yerleşim yeri ile ilişkili olduğu arkeolojik alanların insan kaynaklı risklerden daha fazla etkilendiğı görölmüşür.

İnsan kaynaklı risk tespit edilen arkeolojik alanların niteliklerine bakıldığında en fazla riske maruz kalan arkeolojik alanlar antik kentler olurken, coğrafi bölgeler üzerinden bakıldığında ise Ege bölgesindeki arkeolojik alanların daha fazla insan kaynaklı riske maruz kaldığı görölmüşür. İnsan kaynaklı risklerin Ege bölgesinde yoğunlaşmasının en büyük sebebi bu bölgede yürütölen arkeolojik kazı çalışmalarının diğör bölgelere nispetle daha fazla olmasıdır.

Tezin ilerleyen bölümünde insan kaynaklı risk tespit edilen arkeolojik alanlar sırasıyla; coğrafi bölgeler üzerinden sınıflandırması, insan kaynaklı risk olarak belirlenen ana risklerin tanımı ve kapsamının açıklaması ve 2009-2019 yılları kazı raporlarında insan kaynaklı risk tespit edilen arkeolojik alanların yıllar üzerinden detaylı bilgileri verilmiştir. Son bölümde ise incelemeye konu olan kazı raporlarının tüm yıllar üzerinden genel değeriendirmesi yapılarak bir sonraki aşama olan alan çalışmasına geçilmiştir.

5.2. Türkiye’deki Arkeolojik Alanların Nitelikleri

Tez çalışması kapsamında insan kaynaklı risk tespit edilen arkeolojik alanlar coğrafi bölgeler referans alınarak gruplandırılmıştır. Bu şekilde insan kaynaklı risklerin bölgelere göre meydana gelen riskin etkisinin ve varsa değişiminin gözlenmesi ve uygun çözüm önerilerinin geliştirilmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda Marmara bölgesinde kazı çalışması yapılan arkeolojik alanlar incelendiğinde (Çizelge 5.1), insan kaynaklı risklerin en fazla Çanakkale ve Balıkesir bölgesindeki arkeolojik alanlarda yoğunlaştığı tespit edilmiştir. Arkeolojik alanların yerleşim yeri ile ilişkisine bakıldığında yerleşim yeri ile iç içe alanların ağırlıkta olduğu ve insan kaynaklı risklerin önemli bölümünün antik kentte gerçekleştiği görülmüştür.

Çizelge 5.1. Marmara Bölgesinde İnsan Kaynaklı Risk Tespit Edilen Arkeolojik Alanların Künyesi

MARMARA BÖLGESİ	Kazı Alanı	İl-İlçe	Arkeolojik Alanın Niteliği	Yerleşim Yeri ile İlişkisi
	Yeni Saray	Edirne-Merkez	Saray	İç İçe
	Enez (Ainos)	Edirne-Enez	Antik Kent	İç İçe
	Küçük Çekmece Göl Havzası (Bathonea)	İstanbul-Avcılar	Antik Liman Kenti	Yanında
	Küçükyalı Arkeopark	İstanbul- Maltepe	Arkeopark	İç İçe
	Yoros Kalesi	İstanbul- Beykoz	Kale	Yanında
	Parion	Çanakkale-Biga	Antik Kent	Yanında
	Maydos-Kilisetepe	Çanakkale-Eceabat	Höyük	İç İçe
	Troia (Troya)	Çanakkale	Antik Kent	Yanında
	Zeytinlik Höyük	Çanakkale-Uğurlu	Höyük	Yanında
	Yenibademli Höyük	Çanakkale-Göçeada	Höyük	Yanında
	Gülpınar (Smintheion)	Çanakkale-Ayvacık	Höyük	İç İçe
	İznik Çini Fırınları	Bursa- İznik	Çini Fırınları	İç İçe
	Barcın Höyük	Bursa- Yenişehir	Höyük	Ayrı
	Kyzikos	Balıkesir- Erdek	Antik Kent	İç İçe
	Antandros	Balıkesir-Edremit	Antik Kent	İç İçe
	Adramytteion (Ören)	Balıkesir-Burhaniye	Antik Kent	İç İçe
	Daskyleion	Balıkesir- Bandırma	Antik Kent	Yanında
	Kırklareli Höyüğü-Kanlıgeçit	Kırklareli	Höyük	İç İçe

Ege bölgesinde kazı çalışması yapılan arkeolojik alanlar incelendiğinde (Çizelge 5.2), insan kaynaklı riskler en fazla İzmir bölgesindeki arkeolojik alanlarda yoğunlaşmıştır. Arkeolojik alanların yerleşim yeri ile ilişkisine bakıldığında çoğunluğunun yerleşim yerinin yanında yer aldığı ve insan kaynaklı risklerin önemli bölümünün antik kentte gerçekleştiği görülmüştür. Tüm coğrafi bölgeler göz önüne alınarak bir değerlendirme yapıldığında Ege bölgesi insan kaynaklı risklerin en fazla tespit edildiği coğrafi bölge olmuştur.

Çizelge 5.2. Ege Bölgesinde İnsan Kaynaklı Risk Tespit Edilen Arkeolojik Alanların Künyesi

Kazı Alanı	İl-İlçe	Arkeolojik Alanın Niteliği	Yerleşim Yer ile İlişkisi
Sardes	Manisa-Salihli	Antik Kent	Yanında
Aigai	Manisa	Antik Kent	Ayrı
Thyateira ve Hastane Höyüğü	Manisa- Akhisar	Höyük	İç İçe
Kaymakçı Tepe Kazı Alanı	Manisa-Gölmarmara	Antik Kent	Ayrı
Sürmecik	Uşak-Banaz	Paelotik Açık Hava Yerleşimi	Ayrı
Blaundos	Uşak-Ulubey	Antik Kent	Yanında
Aizanoi	Kütahya-Çavdarhisar	Antik Kent	İç İçe
Metropolis	İzmir-Torbalı	Antik Kent	İç İçe
Nif (Olimpos) Dağı	İzmir-Torbalı	Araştırma Kazısı	Ayrı
Panaztepe	İzmir- Menemen	Antik Liman Kenti	Ayrı
Phokaia	İzmir-Foça	Antik Kent	İç İçe
Yeşilova Höyüğü	İzmir- Bornova	Höyük	İç İçe
Symyrna	İzmir-Bayraklı	Antik Kent	İç İçe
Klazomenai	İzmir-Urla	Antik Kent	İç İçe
Limantepe	İzmir-Urla	Antik Liman Kenti	İç İçe
Klaros	İzmir- Menderes	Antik Kent	Yanında
Pergamon	İzmir-Bakırçay	Antik Kent	Yanında
Erythrai	İzmir -Çeşme	Antik Kent	İç İçe
Bağlararası	İzmir-Çeşme	Antik Liman Kenti	İç İçe
Ulucak Höyük	İzmir- Ulucak	Höyük	İç İçe
Aiolis-Kyme	İzmir-Aliaga	Antik Kent	Yanında
Teos	İzmir- Seferihisar	Antik Kent	Yanında
Efes	İzmir	Antik Kent	Ayrı
Alabanda	Aydın-Çine	Antik Kent	Yanında
Küçüktepe Höyüğü	Aydın-Çakırbey	Höyük	Yanında
Aphrodisias	Aydın -Karacasu	Antik Kent	İç İçe
Tralleis	Aydın-Efeler	Antik Kent	İç İçe
Priene	Aydın- Söke	Antik Kent	Yanında
Didyma	Aydın-Söke	Kutsal Alan	İç İçe
Dilek Dağları	Aydın-Söke	Kutsal Alan	Ayrı
Milet	Aydın-Didim	Antik Liman Kenti	Yanında
Tabea	Denizli- Kale	Antik Kent	Yanında
Beycesultan	Denizli -Çivril	Höyük	Ayrı
Tripolis	Denizli -Buldan	Antik Kent	Yanında
Ekşi Höyük	Denizli-Çal	Höyük	İç İçe
Laodikeia	Denizli -Pamukkale	Antik Kent	Yanında
Hierapolis	Denizli -Pamukkale	Antik Kent	Yanında
İlbadi Mezarlığı	Denizli-Merkez	Mezarlık	İç İçe
Euromos	Muğla-Milas	Antik Kent	Yanında
Labraunda	Muğla-Milas	Antik Kent	Ayrı
Beçin Kalesi	Muğla-Milas	Kale	Yanında
Myndos	Muğla-Bodrum	Antik Kent	Yanında
Pedesa	Muğla-Bodrum	Antik Kent	Yanında
Tlos	Muğla-Fethiye	Antik Kent	Yanında

Stratonekia	Muğla-Eskihisar	Antik Kent	Ayrı
Lagina ve Börükçü	Muğla-Yatağan	Antik Kent	Yanında
Burgaz (Palaia Knidos)	Muğla-Datça	Antik Kent	İç İçe
Knidos	Muğla-Datça	Antik Kent	Ayrı
Kaunos	Muğla-Dalyan	Antik Kent	Yanında
Dede Mezarı Nekropolü	Afyonkarahisar-Bayat	Nekropol	İç İçe
Amorionum	Afyonkarahisar-Emirdağ	Antik Kent	İç İçe

Akdeniz bölgesinde kazı çalışması yapılan arkeolojik alanlar incelendiğinde (Çizelge 5.3), insan kaynaklı riskler en fazla Antalya bölgesindeki arkeolojik alanlarda görülmüştür. Arkeolojik alanların yerleşim yeri ile ilişkisine bakıldığında çoğunluğunun yerleşim yerinden ayrı bulunduğu ve insan kaynaklı risklerin önemli bölümünün antik kentte gerçekleştiği görülmüştür. Akdeniz bölgesinde diğer coğrafi bölgelerden farklı olarak mağaralarda da insan kaynaklı risk tespit edilmiştir.

Çizelge 5.3. Akdeniz Bölgesinde İnsan Kaynaklı Risk Tespit Edilen Arkeolojik Alanların Künyesi

Kazı Alanı	İl-İlçe	Arkeolojik Alanın Niteliği	Yerleşim Yeri ile İlişkisi
Sagalassos	Burdur	Antik Kent	Ayrı
Alara	Antalya -Alanya	Kale	Ayrı
Alanya Kalesi	Antalya -Alanya	Kale	Yanında
Lyrboton Kome	Antalya-Kepez	Antik Kent	Yanında
Lymra	Antalya-Finike	Antik Kent	İç İçe
Olympos	Antalya- Kemer	Antik Kent	Ayrı
Phaselis	Antalya- Kemer	Antik Kent	Ayrı
Side Tiyatrosu ve Çevresi	Antalya-Manavgat	Antik Kent	İç İçe
Demre (Myra)	Antalya -Demre	Antik Kent	İç İçe
Rhodiapolis	Antalya-Kumluca	Antik Kent	Ayrı
Patara	Antalya-Kaş	Antik Kent	Yanında
Antiocheia Ad Cragum	Antalya-Gazipaşa	Antik Kent	Yanında
Kızılın Mağarası	Antalya-Döşemealtı	Mağara	Ayrı
Bademağacı	Antalya- Merkez	Höyük	Ayrı
Olba	Mersin-Silifke	Antik Kent	İç İçe
Diokaisareia (Uzuncaburç)	Mersin-Silifke	Antik Kent	Yanında
Kilise Tepe	Mersin	Höyük	İç İçe
Gözlü Kule	Mersin	Höyük	İç İçe
Soli Pompeiopolis	Mersin-Mezitli	Antik Kent	İç İçe
Kelenderis	Mersin-Aydıncık	Antik Kent	İç İçe
Sirkeli Höyük	Adana-Ceyhan	Höyük	Yanında
Magarsus	Adana-Karataş	Antik Kent	Ayrı
Tepebağ Höyük	Adana	Höyük	İç İçe
Kastabala	Osmaniye	Antik Kent	Ayrı
Üç Ağızlı Mağarası	Hatay-Samandağ	Mağara	Ayrı
Toprakhisar	Hatay- Altınözü	Höyük	Ayrı

Accana Höyük	Hatay	Höyük	İç İçe
Epiphaneia (Erzin)	Hatay-Erzin	Antik Kent	Ayrı
Tayinat Höyük	Hatay-Reyhanlı	Höyük	Ayrı
Sabuniye Höyük	Hatay-Samandağ	Höyük	Ayrı
Karahöyük	Kahramanmaraş-Elbistan	Höyük	Ayrı
Keçe Mağara	Kahramanmaraş-Elbistan	Mağara	İç İçe
Germenicia	Kahramanmaraş	Antik Kent	İç İçe
Pisidia Antiokheia	Isparta -Yalvaç	Antik Kent	Yanında

İç Anadolu bölgesinde kazı çalışması yapılan arkeolojik alanlar incelendiğinde (Çizelge 5.4), insan kaynaklı risklerin en fazla Ankara ve Niğde bölgesindeki arkeolojik alanlar başta olmak üzere çeşitli bölgelerde olduğu tespit edilmiştir. Arkeolojik alanların yerleşim yeri ile ilişkisine bakıldığında çoğunluğunun yerleşim yerinin yanında bulunduğu ve insan kaynaklı risklerin önemli bölümünün höyükte gerçekleştiği görülmüştür.

Çizelge 5.4. İç Anadolu Bölgesinde İnsan Kaynaklı Risk Tespit Edilen Arkeolojik Alanların Künyesi

Kazı Alanı	İl-İlçe	Arkeolojik Alanın Niteliği	Yerleşim Yeri ile İlişkisi
Yassı Höyük (Gordion)	Ankara-Polatlı	Antik Kent	İç İçe
Çayyolu Höyük	Ankara- Çayyolu	Höyük	İç İçe
İnönü Mağaraları	Ankara-Güdül	Mağara	Ayrı
Juliaopolis Nekropol	Ankara-Nallıhan	Antik Kent	Yanında
Çorakyerler	Çankırı- Fatih	Fosil Lokalitesi	Yanında
Keykubadiye Sarayı	Kayseri	Saray	İç İçe
Kubad-Abad Sarayı	Konya-Beyşehir	Saray	Ayrı
Çatalhöyük	Konya- Çumra	Höyük	Ayrı
Boncuklu Höyük	Konya -Karataş	Höyük	İç İçe
Büklükale	Kırıkkale- Karakeçili	Höyük	Yanında
Elmalı Köyü Yer Mozaïği	Kırıkkale- Delice	Kurtarma Kazısı	Ayrı
Kale Höyük	Kırşehir-Kaman	Höyük	Yanında
Kurutlu	Kırşehir	Kurtarma Kazısı	Yanında
Ovaören	Nevşehir-Gölşehir	Höyük	İç İçe
Aşıklı Höyük	Aksaray- Kızılkaya	Höyük	Yanında
Acem Höyük	Aksaray-Yeşilova	Höyük	İç İçe
Güvercin Kayası	Aksaray-Gülağaç	Höyük	Yanında
Tepecik Çiftlik	Niğde -Çiftlik	Höyük	Yanında
Köşk Höyük	Niğde-Bor	Höyük	Yanında
Tyana	Niğde-Bor	Antik Kent	İç İçe
Zeyve(Porsuk) Höyük	Niğde-Ulukışla	Höyük	Yanında
Pessinus	Eskişehir-Sivrihisar	Antik Kent	İç İçe
Kerkenes	Yozgat- Şamuhatlı	Antik Kent	Yanında
Kayalıpınar	Sivas-Kayalıpınar	Höyük	İç İçe
Samuha	Sivas-Kayalıpınar	Antik Kent	Yanında
Divriği Kalesi	Sivas-Divriği	Kale	İç İçe

Karadeniz bölgesinde kazı çalışması yapılan arkeolojik alanlar incelendiğinde (Çizelge 5.5), insan kaynaklı risklerin en fazla Çorum bölgesindeki arkeolojik alanlarda yoğunlaştığı tespit edilmiştir. Arkeolojik alanların yerleşim yeri ile ilişkisine bakıldığında çoğunluğunun yerleşim yerinin yanında bulunduğu ve insan kaynaklı risklerin önemli bölümünün antik kentte gerçekleştiği görülmüştür.

Çizelge 5.5. Karadeniz Bölgesinde İnsan Kaynaklı Risk Tespit Edilen Arkeolojik Alanların Künyesi

KARADENİZ BÖLGESİ	Kazı Alanı	İl-İlçe	Arkeolojik Alanın Niteliği	Yerleşim Yeri ile İlişkisi
	Tios	Zonguldak- Çaycuma	Antik Kent	Ayrı
	Pompeïopolis	Kastamonu-Taşköprü	Antik Kent	Yanında
	Hadrianoupolis	Karabük-Eskipazar-	Antik Kent	İç İçe
	Balatlar Kilise	Sinop	Kilise	İç İçe
	Oluz Höyük	Amasya- Merkez	Höyük	Ayrı
	Devret (Kanatpınar)	Amasya-Suluova	Höyük	Yanında
	Eskiyapar	Çorum-Alaca	Höyük	Yanında
	Boyalı Höyük	Çorum-Sungurlu	Höyük	Yanında
	Şapınuva	Çorum- Ortaköy	Antik Kent	Ayrı
	Derekutuğun Maden İşletmeleri	Çorum-Bayat	Madenci Yerleşimi	Ayrı
	Hattuşa	Çorum-Boğazkale	Antik Kent	İç İçe
	Resuloğlu Eski Tunç Çağı Mezarlık Kazısı	Çorum-Uğurludağ	Mezarlık	İç İçe
	Örükaya	Çorum-Alaca	Antik Baraj	Yanında
	Satala	Gümüşhane -Sadak	Antik Su Kemerleri	Yanında
	Sebastapolis	Tokat-Sulusaray	Antik Kent	İç İçe
	Kurul Kalesi	Ordu-Altınordu	Kale	Ayrı
	Cıngırt Kalesi-Kayası	Ordu-Fatsa	Kale	Yanında
	Şavşat Kalesi	Artvin/Şavşat	Kale	Yanında
	Giresun Adası	Giresun	Diğer	Ayrı

Doğu Anadolu bölgesinde kazı çalışması yapılan arkeolojik alanlar incelendiğinde (Çizelge 5.6), insan kaynaklı riskler en fazla Van bölgesindeki arkeolojik alanlarda yoğunlaşmıştır. Arkeolojik alanların yerleşim yeri ile ilişkisine bakıldığında çoğunluğunun yerleşim yerinin yanında bulunduğu ve insan kaynaklı risklerin önemli bölümünün antik kentte gerçekleştiği görülmüştür.

Çizelge 5.6. Doğu Anadolu Bölgesinde İnsan Kaynaklı Risk Tespit Edilen Arkeolojik Alanların Künyesi

	Kazı Alanı	İl-İlçe	Arkeolojik Alanın Niteliği	Yerleşim Yeri ile İlişkisi
DOĞU ANADOLU BÖLGESİ	Altıntepe Urartu Kalesi	Erzincan-Üzümlü	Kale	Ayrı
	Anı	Kars -Ocaklı	Antik Kent	Yanında
	Bozkurt Kurgan Mezarlığı	Ağrı-Doğubeyazıt	Höyük	Ayrı
	Van Kale ve Höyüğü	Van- Merkez	Kale ve Höyük	İç İçe
	Çavuştepe	Van-Gülpınar	Kale	İç İçe
	Yoncatepe Sarayı Nekropolü ve Aşağı Kenti	Van- İpekyolu	Saray ve Nekropol	Yanında
	Urartu barajı, Gölet ve Sulama Kanalları	Van-Erciş	Sulama kanalları	Ayrı
	Aşağı Kaleköy Barajı Projesi - Murat Tepe	Bingöl- Solhan	Kurtarma Kazısı	Yanında

Güneydoğu Anadolu bölgesinde kazı çalışması yapılan arkeolojik alanlar incelendiğinde (Çizelge 5.7), insan kaynaklı riskler en fazla Diyarbakır bölgesinde yoğunlaşmıştır. Arkeolojik alanların yerleşim yeri ile ilişkisine bakıldığında çoğunluğunun yerleşim yerinden ayrı bulunduğu ve insan kaynaklı risklerin önemli bölümünün höyükte gerçekleştiği görülmüştür.

Çizelge 5.7. Güneydoğu Anadolu Bölgesinde İnsan Kaynaklı Risk Tespit Edilen Arkeolojik Alanların Künyesi

	Kazı Alanı	İl-İlçe	Arkeolojik Alanın Niteliği	Yerleşim Yeri ile İlişkisi
GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİ	Dolice (Dülükbaba)	Gaziantep-Şahinbey	Antik Kent	İç içe
	Dede Harabeleri	Gaziantep-Belören	Kurtarma Kazısı	Ayrı
	Tilbşar Höyük	Gaziantep-Oğuzeli	Höyük	Ayrı
	Yenice Höyük	Gaziantep-Oğuzeli	Höyük	Ayrı
	Göbeklitepe	Şanlıurfa- Haliliye	Höyük	Yanında
	Harbetsuvan Tepesi	Şanlıurfa- Eyyubiye	Höyük	Yanında
	Ilısu Barajı	Şanlıurfa-Güçlükönak	Kurtarma Kazısı	Ayrı
	Zerzevan Kalesi	Diyarbakır-Çınar	Kale	Ayrı
	Gre Abdurrahman	Diyarbakır-Bismil	Höyük	Yanında
	Hakemi Use	Diyarbakır-Bismil	Höyük	Ayrı
	Körtik Tepe	Diyarbakır-Bismil	Höyük	Yanında
	Karavelyan-Hınçika	Diyarbakır-Bismil	Höyük	Ayrı
	Ambar Barajı –Ambar Höyük	Diyarbakır-Kocaköy	Höyük	İç İçe
	Başur Höyük	Siirt-Demirciler	Höyük	Yanında
	Tillo Ziyaretler	Siirt -Tillo	Kurtarma Kazısı	İç İçe
	Boncuklu Tarla	Mardin-Dargeçit	Arkeolojik Kazı	Ayrı
	Kuriki Höyük	Batman	Höyük	Yanında

Çizelge 5.8’de ise 2009-2019 yılları kazı raporlarında insan kaynaklı risk tespit edilen arkeolojik alanların bölgelere göre, arkeolojik alanların niteliğini ve yerleşim yeri ile ilişkisini göstermektedir.

Çizelge 5.8. İnsan Kaynaklı Risk Tespit Edilen Arkeolojik Alanların Coğrafi Bölge-Alan Niteliği-Yerleşim Yeri Kriterleri Üzerinden Genel Gösterimi

Coğrafi Bölge	İnsan Kaynaklı Risk Tespit Edilen Alan Sayısı	Alanın Niteliği					Yerleşim Yeri ile İlişkisi		
		Antik Kent	Höyük	Kale	Saray	Diğer	İç İçe	Yanında	Ayrı
Marmara	18	7	6	1	1	3	10	7	1
Ege	51	34	6	1	0	10	19	21	11
Akdeniz	34	19	10	2	0	3	12	7	15
İç Anadolu	26	6	13	1	2	4	10	12	4
Karadeniz	19	6	4	3	0	6	5	8	6
Doğu Anadolu	8	1	1	2	0	4	2	3	3
Güneydoğu Anadolu	13	1	11	1	0	4	3	6	8

5.3. 2009-2019 Yıllarına Ait Kazı Raporlarında Tespit Edilen İnsan Kaynaklı Riskler

Tez çalışması kapsamında insan kaynaklı risk olarak belirlenen ana ve alt faktörler arkeolojik alan ya da arkeolojik alanda yer alan kültür varlıklarını doğrudan etkileyen risk faktörlerinden oluşmaktadır. Bu amaçla kazı raporlarında geçmiş uygarlıkların yağma faaliyetleri veya cumhuriyet dönemi kaynaklı yapılaşma faktörleri olarak değinilen faaliyetler her ne kadar insan kaynaklı etkiler olsa da AHS anket değerlendirmesinde yanlış yönlendirmeye sebebiyet verebileceği gerekçesiyle sınıflandırmaya dahil edilmemiştir. Tez çalışması kapsamında kazı raporlarına dayanarak düzenlenen ana risk faktörleri 11 tane olup bunlar aşağıdaki gibidir.

- Kaçak kazı
- Kaçak inşaat
- Ruhsatlı inşaat
- Tarımsal faaliyet
- Hayvansal faaliyet
- Hırsızlık
- Kasıtlı zarar
- Koruma-kazı ekibi kaynaklı müdahaleler
- Ulaşım faaliyetleri
- Altyapı faaliyetleri
- Ziyaretçi faaliyetleri

5.3.1. Kaçak Kazı

Kaçak kazı kaynaklı riskler kazı raporlarında en fazla değinilen ve rastlanan risk türüdür. Bu riske sebep olan insan grubu arkeolojik alanın niteliğine göre farklılık göstermektedir. Kırsal alanlarda meydana gelen kaçak kazı faaliyetleri yerel halk ya da yakın çevreden gelen kişilerce gerçekleştirilirken, kentsel alanlarda meydana gelen kaçak kazı faaliyetleri daha büyük ölçekli suç örgütleri tarafından da gerçekleştirilmektedir. Antik kent, höyük, kale, saray ve diğer farklı niteliklere sahip arkeolojik alanlarda tespit edilen bu risk türü gerçekleşme şekli üzerinden

incelendiğinde; “*el ile (kazma kürek ile)*”, “*iş makinası ile*”, “*alet ile (delme amaçlı aletler)*”, “*patlayıcı malzeme ile*” ve “*karma*” alt risk faktörlerine ayrılmaktadır.

Şekil 5.2. a) Bozköy Höyücek (TAY, 2000) b) Garkin (Antalya/Korkuteli) (TAY, 2001)

5.3.2. Kaçak İnşaat

Kaçak inşaat kaynaklı riskler konut, ahır gibi küçük ölçekli yapılarda gözlenmekte ve çoğunlukla kişinin kendini idame ettirmesini sağlayan inşaat faaliyetlerinden oluşmaktadır. Kaçak inşaat kaynaklı riskler arkeolojik alanın yerleşim yeri ile iç içe olduğu alanlarda gerçekleştirilen yerel halk kaynaklı faaliyetlerdendir. Bu faaliyetler kendi içerisinde; “*mevcut yapıya ek*”, “*mevcut yapı üzerinde tamirat*”, “*mevcut yapıyı yıkıp yerine yeni inşaat yapımı*”, “*yeni konut yapımı*”, “*ahır-müştemilat-dükkân yapımı*”, “*duvar yapımı*”, “*mevsimlik işçi için barınak-çadır yapımı*” ve “*diğer*” şeklinde sıralanabilir. Arkeolojik alanın niteliğine göre 1. ve 2. Derece sit alanlarında dahi gözlemlenen bu faaliyetler alan genelinde farklı tahribatlara neden olması nedeniyle önemli bir risk faktörüdür.

5.3.3. Ruhsatlı İnşaat Faaliyetleri

Ruhsatlı inşaat faaliyetleri konut gibi küçük ölçekli yapılardan okul, hastane gibi büyük ölçekli yapılaşma faaliyetlerine kadar çok çeşitli yapılaşma faaliyetlerini kapsamaktadır. Ruhsatlı inşaat faaliyetlerinin kaçak inşaatlardan ayrı bir grup olarak düzenlenmesinin sebebi ise genellikle yerel yönetim destekli gerçekleşmesidir. Ancak bu uygulamalar her ne kadar ruhsatlı olsa da bölgede yürütülen kazı başkanlarının ya da uzman kadronun bilgisi ya da izni haricinde gerçekleşmekte ve bu sebeple sit alanında geri döndürülemez tahribatlara neden olmaktadır. Bu riskler gerçekleştirilen inşaat faaliyetinin niteliğine göre; “*konut-villa*”, “*otel*”, “*hastane*”, “*mezarlık*”, “*dini yapılar*”, “*eğitim yapıları*”, “*ticari işletmeler*” şeklindedir. Ruhsatlı inşaat faaliyetleri özellikle turizm değerine sahip alanlarda ya da ziyarete açılmış ve ekonomi için önemli gelir kaynağına sahip kültürel miras alanları için ciddi bir risk unsuru oluştururken, dini yapılar ve eğitim yapıları gibi inşaat faaliyetleri ise arkeolojik alan ile yerleşim yerinin bir arada ya da yanında bulunan alanlarda önemli risk unsuru olmaktadır.

Şekil 5.3. a) Toptepe (TAY, 2000)

b) Bardakçıtepe (TAY, 2000)

c) Silifke Kalesi (TAY, 2001)

5.3.4. Tarımsal Faaliyet

Tarımsal faaliyetler, kaçak kazıdan sonra en fazla rastlanılan insan kaynaklı risklerden olup gerçekleşme şekli nedeniyle yüzeye yakın tarihi eserlerde ciddi kayıplara sebep olmaktadır. Tarımsal faaliyetler yerel halk tarafından gerçekleştirilen eylemleri kapsamaktadır. Özellikle yerleşim yerleri ile ilişkili arkeolojik alanlar için önemli bir risk faktörü olarak değerlendirilebilecek bu riskler; “geleneksel yöntem ile”, “*modern tarım aletleri ile*”, “*iş makinası ile*”, “*sulu tarım*”, “*toprak sürme-tesviye*”, “*ağaç-sebze ekimi*” ve “*diğer*” tarımsal faaliyetleri kapsamaktadır.

Şekil 5.4. a) AltIntepe: (TAY, 2000)

b) Anzavurtepe (TAY, 2000)

5.3.5. Hayvansal Faaliyet

Hayvansal faaliyetler de tarımsal faaliyetler gibi arkeolojik alanın yerleşim yeri ile ilişkili olduğu alanlarda gözlenmektedir. Bu faaliyetler kendi içerisinde üç gruba ayrılmaktadır. Bunlar; “küçük baş hayvan otlatma”, “büyük baş hayvan otlatma” ve kanatlı hayvanlar, balıkçılık ve arıcılık gibi hayvanları temsil eden “diğer” şeklindedir. Hayvansal faaliyetler tarımsal faaliyetler gibi daha çok yerel halk tarafından gerçekleştirilen risk türlerinden biridir.

Şekil 5.5. a) Anavarza Antik Kenti b) Evrenli Mağarası (TAY, 2008)
(kişisel arşiv, 2023)

5.3.6. Hırsızlık

Hırsızlık faaliyetleri arkeolojik alanlarda kaçak kazı ve tarımsal faaliyetler gibi en sık karşılaşılan insan kaynaklı risklerden biridir. Eylemi gerçekleştirenlerin profili çeşitlilik göstermektedir. Yerel halktan ziyaretçiyi birçok kişi tarafından gerçekleştirilen bu risk faktöründe, eylemin gerçekleşme şekli ile eylemi gerçekleştiren kişi arasında doğrudan bir ilişki söz konusudur. Örneğin anı, hatıra gibi sebeplerle gerçekleştirilen hırsızlık faaliyetleri yerel halk, kazı ekibi ya da ziyaretçiler tarafından gerçekleştirilirken, ekonomik sebeplerle gerçekleştirilen hırsızlık faaliyetleri ise suç örgütü ya da yerel halk tarafından gerçekleştirilebilmektedir. Hırsızlık faaliyetleri gerçekleştiği kültür varlığı üzerinden gruplandırıldığında; “sikke-para vb. eserler”, “heykeller ve lahitler”, “taş sökülmesi- kullanılması”, “mezar hırsızlığı” ve “diğer” şeklinde sıralanabilir.

Şekil 5.6. Burga (Tokat/Turhal) (TAY, 2003)

5.3.7. Kasıtlı Zarar

Kasıtlı zararlar; eylemi gerçekleştirenlerin kimliğinin tespit edilemediği risk gruplarından biridir. Bu eylemler yerel halktan suç örgütlerine kadar çeşitli profildeki kişilerce gerçekleştirilebilmektedir. Eylemin meydana gelme şekline göre sıralanacak olursa; “yangın”, “tarihi esere zarar”, “alan tahribatı”, “mezar tahribatı”, “yapı bloğu tahribatı”, “alanın çöplük olarak kullanılması”, “kaçak moloz dökme” ve “diğer” şeklindedir.

Şekil 5.7. 5.000 Yıllık Bir İlk Tunç Çağı Höyüğü, Edirne Çöplüğü (Çöp Toplama İstasyonu) Altında (TAY, 2000)

5.3.8. İnşaat Dışındaki Yerel Halk Kaynaklı Müdahaleler

Yerel halk kaynaklı müdahaleler müze kayıtlarında tespit edilen risklerden meydana gelmektedir. Bunlar sırasıyla; “su kanalı açma”, “parsel çevirme”, “parsel kiraya verme”, “ağaç-taş sökme”, “cebren parsel genişletme”, “yol çalışması” ve “diğer” şeklindedir. Bu riskler daha çok sit yüzeyinde tahribata neden olmaktadır.

Şekil 5.8. a) Tell Wasfe (Antakya/Muratpaşa). (TAY, 2001)

b) Embil Köy (Diyarbakır/Dicle): (TAY, 2001)

5.3.9. Koruma-Kazı Ekibi Kaynaklı Müdahaleler

Bu başlıktaki risk kaynakları direkt kazı ekibi ya da uzman ekip tarafından gerek kazı öncesi gerek kazı sırası gerek kazısı sonrasında yapılması gereken uygulamaların ihmali ya da hatalı gerçekleştirilmesine bağlı olarak meydana gelen risklerin oluşmaktadır. Bunlar sırasıyla; “*hatalı müdahale*”, “*geç müdahale*”, “*yetersiz koruma*”, “*iş makinası ile tahrip*” ve “*diğer*” şeklindedir.

5.3.10. Ulaşım Faaliyetleri

Ulaşım kaynaklı faaliyetler genellikle yerel yönetimler tarafından gerçekleştirilen büyük ölçekli faaliyetleri kapsamaktadır. Bu riskler doğrudan ya da dolaylı olarak tahribata neden olan eylemlerdir. Gerçekleşme şekline göre kültürel miras alanlarında kısa ya da uzun vadede etkisi olan ulaşım faaliyetleri incelendiğinde; “*kara yolu yapımı*”, “*motorlu araç kullanımı*”, “*trafik kirliliği*”, “*demir yolu faaliyetleri*” ve “*diğer*” şeklinde sıralanabilir.

Şekil 5.9. a) Lembertepe (TAY, 2000)

b) Senirce Höyüğü (TAY, 2001)

5.3.11. Alt Yapı Çalışmaları

Bu riskler sırasıyla; “*elektrik*”, “*su- su kuyusu- su deposu inşası vb.*”, “*internet*”, “*kanalizasyon*”, “*çevre düzenleme*”, “*baraj faaliyetleri*”, “*baz istasyonu kurulması*”, “*orman faaliyetleri*” ve “*diğer*” şeklindedir. Bu gruptaki risk faktörleri kazı raporlarında tespit edilen insan

kaynaklı risklerden oluşmaktadır ve çoğunlukla yerel yönetim ya da özel firmalar sebebiyle gerçekleşmektedir.

Şekil 5.10. a) Seferköy (TAY, 2001)

b) Karacaflar Höyüğü (TAY, 2002)

5.3.12. Ziyaretçi Kaynaklı Faaliyetler

Bu riskler sırasıyla; “ziyaretçi sayısında artış”, “gezi güzergahı eksikliği”, “grafiti-yazı vb. tahrip”, “tarihi eserlerden anı amaçlı parça koparılması”, “tarihi esere dokunma” ve “diğer” şeklindedir. Bu grupta belirlenen risk faktörleri ağırlıklı olarak kazı raporlarında tespit edilen insan kaynaklı risklerden oluşmaktadır.

5.4. Türkiye’deki Arkeolojik Alanlarda Tespit Edilen İnsan Kaynaklı Riskler

Kazı raporları üzerinden oluşturulan çizelgenin kapsamlı ve açıklayıcı olması amacıyla dört ana başlık belirlenmiştir. Bunlar; alanın niteliği, coğrafi konumu, yerleşim yeri ile ilişkisi ve maruz kaldığı risk çeşidi olup her bir başlık için alt başlıklar oluşturulmuştur. Oluşturulan bu çizelge Kültür ve Turizm Bakanlığının her yıl düzenli olarak yayınladığı kazı raporlarından 2009-2019 yılları arasındaki yayınlar derlenerek oluşturulmuştur.

Kazı raporlarında tespit edilen insan kaynaklı riskler çizelgelerde 12 ana başlık üzerinden sınıflandırılmıştır. Bu riskler sırasıyla; kaçak kazı, kaçak yapı, ruhsatlı yapılaşma faaliyetleri, tarımsal faaliyet, hayvansal faaliyet, hırsızlık, kasıtlı zarar, yerel halk kaynaklı müdahaleler, koruma-kazı ekibi kaynaklı müdahaleler, ulaşım faaliyetleri, alt yapı faaliyetleri ve ziyaretçi kaynaklı etkenler üzerinden belirtilmeye çalışılmıştır.

İlerleyen başlıklarda yıllar üzerinden insan kaynaklı ana risklerin gerçekleşme sıklığı ilgili yılın kazı raporlarından tespit edilerek çizelgelere (çizelge 5.9- çizelge 5.19 arası) işlenmiştir.

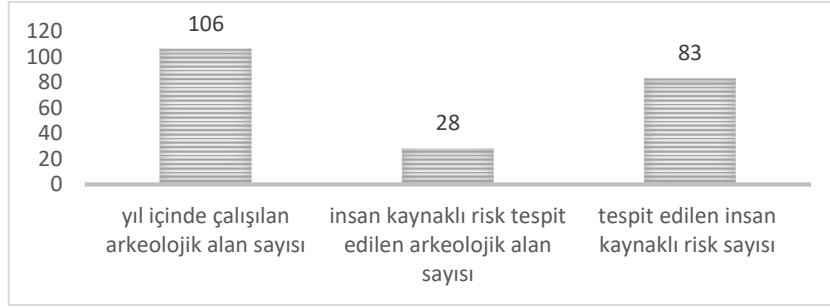
5.4.1. 2009 Yılına Ait Kazı Raporlarının Analizi

Kazı raporları üzerinden yapılan incelemelerde 2009 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından 106 kazı gerçekleştirildiği ve 28 arkeolojik alanda toplamda 83 insan kaynaklı tahribatın tespit edildiği anlaşılmıştır (Şekil 5.11). Kazı alanlarında tespit edilen riskler gerçekleştiği bölgelere göre incelendiğinde (Şekil 5.12), bu risklerin Ege bölgesinde yoğunlaştığı görülmüştür. İnsan kaynaklı

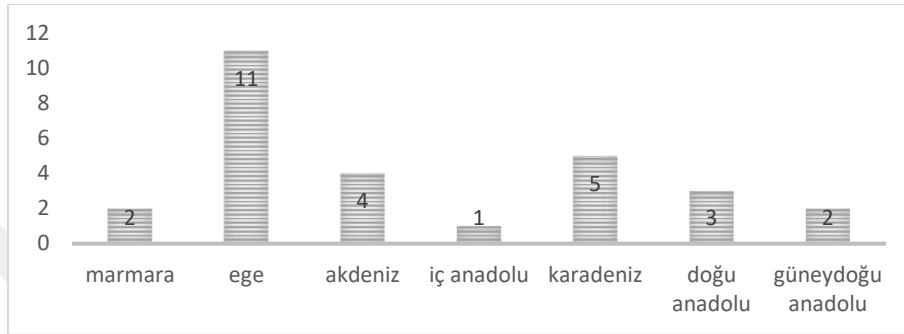
risk tespit edilen arkeolojik alanlar, alanın niteliği üzerinden incelendiğinde bunların 16 tanesinin antik kent, beş tanesinin höyük, bir tanesinin kale ve altı tanesinin diğer olarak tanımlanan alanlarda gerçekleştiği tespit edilmiştir (Şekil 5.13).

Çizelge 5.9. 2009 Yılına Ait Kazı Raporlarında Tespit Edilen İnsan Kaynaklı Riskler (Çizelge Yazar Tarafından 2009 Yılına Ait Kazı Raporlarının Derlenmesiyle Oluşturulmuştur.)

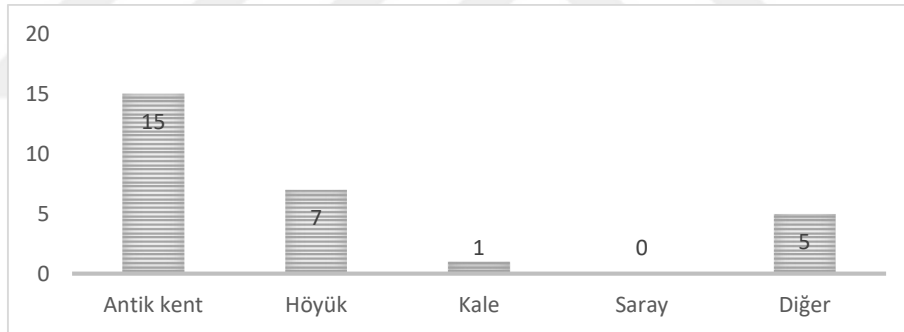
Arkeolojik Alan		Alanın Niteliği					Yerleşim Yeri ile İlişkisi			Risk Çeşidi										TOPLAM		
		Antik Kent	Höyük	Kale	Saray	Diğer	İç İçe	Yanında	Ayrı	Kaçak Kazı	Kaçak İnşaat	Ruhsatlı İnş. Faal.	Tarimsal faaliyet	Hayvansal faaliyet	Hırsızlık	Kasıtlı zarar	Yerel halk kaynaklı	Koruma-kazı ekibi kaynaklı	Ulaşım faaliyetleri		Alt yapı faaliyetleri	Ziyaretçi kaynaklı
MARMARA BÖLGESİ	Enez (Ainos)	●					●			2					1					3		6
	Kırklareli Höyüğü-Kanlıgeçit		●				●												1			1
EGE BÖLGESİ	Priene	●						●							1							1
	Dede Mezarı Nekropolü					●	●			4		1								1		5
	Metropolis	●					●					1										1
	Aigai	●							●						1							1
	Nif (Olympos) Dağı					●			●	5					3							8
	Smyrna	●					●					1										1
	Efes	●							●	1												1
	Lagina, Börükçü, Belentepe ve Mengefe	●						●				1										1
	Pergamon	●						●		2												2
	Laodikeia	●						●				1		1	1				2			6
	Erythrai	●					●					1			1		2					4
AKDENİZ BÖLGESİ	Alara					●			●	3												3
	Sirkeli Höyük		●					●		1												1
	Pisidia Antiokheiası	●						●				1					1		1			3
	Rhodiapolis	●							●	6					2							8
İÇ ANADOLU BÖLGESİ	Acemhöyük		●				●					1		1	1							3
KARADENİZ BÖLGESİ	Şapinuva	●							●			3										3
	Boyalı Höyük		●					●				1		1								2
	Pompeiopolis	●						●		1							1					2
	Resuloğlu Eski Tunç Çağı Mezarlık Kazısı					●	●			1				2	1							4
	Oluz Höyük		●						●	1		2										3
DOĞU ANADOLU BÖLGESİ	Yoncatepe Sarayı Nekropolü ve Aşağı Kent Kazılar					●		●											1			1
	Altıntepe Urartu Kalesi			●					●	1							1					2
	Ani	●						●		1		2		2		1						6
G.DOĞU ANADOLU BÖLGESİ	Göbeklitepe		●					●						1								1
	Hakemi Use		●						●		1	3										3
TOPLAM										29	1	4	15		6	14		6	4	4		83

Şekil 5.11. 2009 yılında Kazı Çalışması Yürütülen Arkeolojik Alanlar, İnsan Kaynaklı Risk Tespit Edilen Alanlar ve İnsan Kaynaklı Risklerin Gösterimi

Şekil 5.12. 2009 Yılında Tespit Edilen İnsan Kaynaklı Risklerin Coğrafi Bölgelere Göre Dağılımı

Şekil 5.13. 2009 Yılında Tespit Edilen İnsan Kaynaklı Risklerin Arkeolojik Alanların Niteliğine Göre Gösterimi

2009 yılına ait kazı raporları incelediğinde en önemli risk etkeninin kaçak kazı olduğu görülmüştür. Kaçak kazıdan sonra ikinci ve üçüncü öncelikli risk etkenleri ise tarımsal faaliyet ve kasıtlı zarar şeklindedir. Kaçak kazı ve kasıtlı zarar en fazla Ege bölgesinde meydana gelirken, tarımsal faaliyet en fazla Karadeniz bölgesinde gerçekleşmiştir. Arkeolojik alan özelinden bakıldığında ise Ege bölgesindeki Nif (Olympos) dağı ile Akdeniz bölgesindeki Rhodiapolis antik kentinin yoğun kaçak kazı riski ile karşı karşıya kaldığı görülmüştür. Bu yıla ait kazı raporlarındaki tüm risk faktörleri incelendiğinde hayvansal faaliyet, yerel halk kaynaklı inşaat dışı müdahale ve ziyaretçi kaynaklı risk etkenlerine değinildiği görülmüştür. 2009 yılına ait kazı raporlarında insan kaynaklı risk tespit edilen arkeolojik alanların 13 tanesinde bir risk etkeni gerçekleşirken, diğer 15 tanesinde iki ve daha fazla insan kaynaklı risk etkeni tespit edilmiştir. Şekil 5. 14'te 2009 yılına ait insan kaynaklı risk tespit edilen arkeolojik alanların harita üzerinde dağılımı gösterilmiştir.

5.4.2. 2010 Yılına Ait Kazı Raporlarının Analizi

Kazı raporları üzerinden yapılan incelemelerde 2010 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından 115 adet kazının gerçekleştirildiği ve 42 arkeolojik alanda toplamda 160 insan kaynaklı tahribat tespit edildiği anlaşılmaktadır (Şekil 5.15). Kazı alanlarında tespit edilen riskler coğrafi bölgelere göre incelendiğinde bu risklerin 2009 yılında olduğu gibi Ege bölgesinde yoğunlaştığı görülmüştür. Ege bölgesinde 18 arkeolojik alanda insan kaynaklı risk tespit edilirken, Akdeniz ve Marmara bölgesinde altı, İç Anadolu ve Karadeniz bölgesinde üç, Doğu Anadolu bölgesinde iki ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde dört arkeolojik alanda insan kaynaklı risk tespit edilmiştir (Şekil 5.16). Tahribat tespit edilen arkeolojik alanlar, alanın niteliği üzerinden incelendiğinde bunların 21 tanesi antik kent, 12 tanesi höyük, bir tanesi kale, bir tanesi saray ve dokuz tanesi diğer olarak tanımlanmış alanlarda gerçekleştiği görülmektedir (Şekil 5.17).

Çizelge 5.10. 2010 Yılına Ait Kazı Raporlarında Tespit Edilen İnsan Kaynaklı Riskler (Çizelge Yazar Tarafından 2010 Yılına Ait Kazı Raporlarının Derlenmesiyle Oluşturulmuştur.)

Arkeolojik Alan		Alanın Niteliği					Yerleşim Yeri ile İlişkisi			Risk Çeşidi											TOPLAM
		Antik Kent	Höyük	Kale	Saray	Diğer	İç İçe	Yanında	Ayrı	Kaçak Kazı	Kaçak İnşaat	Ruhsatlı İnş. Faal.	Tarım sal faaliyet	Hayvansal faaliyet	Hırsızlık	Kasıtlı zarar	Yerel halk kaynaklı	Koruma-kazı ekibi kaynaklı	Ulaşım faaliyetleri	Alt yapı faaliyetleri	
MARMARA BÖLGESİ	Gülpınar (Smintheion)		●				●					1				1			1		3
	Barcın Höyük		●					●				2									2
	Yeni Saray Kazısı				●		●								1						1
	Antandros	●					●					1									1
	İznik Çini Fırınları					●	●												2		2
	Enez (Ainos)	●					●								1					3	4
EGE BÖLGESİ	Tlos	●						●				1									1
	Burgaz	●					●			1											1
	Didyma					●	●			1				1	2					1	5
	Dede Mezarı Nekropolü					●	●			4					2						6
	Smyrna	●					●								1						1
	Efes	●						●						1			1				2
	Dilek dağları					●		●		5											5
	Lagina, Börükçü	●						●		11		4					1				16
	Tripolis	●						●		4											4
	Phokaia	●					●				2										2
	Erythrai	●					●					2					1				3
	Nif(Olympos) Dağı					●		●		8											8
	Laodikeia	●						●							1				1		2
	Stratonikeia	●						●		2					1				1		4
	Pergamon	●						●		1				1							2
	Yeşilova Höyüğü		●				●					1									1
	Pedasa	●						●		5					1						6
	Liman Tepe					●	●			2											2
	Bağlararası					●	●				1										1

Çizelge 5.10'un devamı

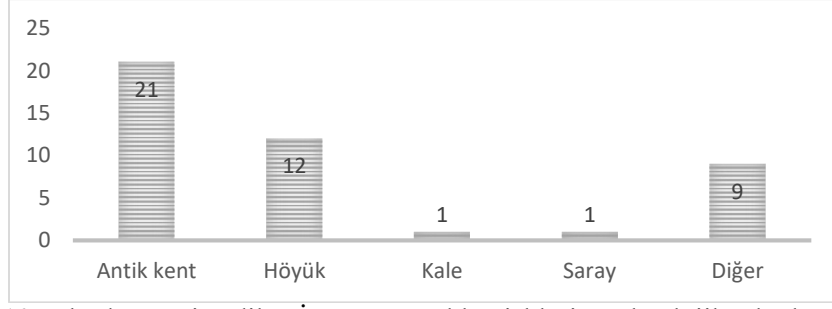
AKDENİZ BÖLGESİ	Kastabala	●						●	2		7					1		10			
	Side Tiyatrosu ve Çevresi	●					●								1		1	2			
	Olympos	●						●									1	1			
	Tayinat Höyük		●					●							1			1			
	Kelenderis	●					●					1	1					2			
	Sabuniye Höyüğü		●					●		4			1					5			
İÇ ANADOLU BÖLGESİ	Köşk Höyük		●				●									1		1			
	Acem höyük		●				●			1			1					2			
	Yassıhöyük (Gordion)	●					●				1							1			
KARADENİZ BÖLGESİ	Derekutuğun Eski Maden İşletmeleri					●		●	17				1		1	1		20			
	Resuloğlu Eski Tunç Çağı Mezarlık Kazısı					●	●						1	1				2			
	Oluz Höyük		●					●	2		2							4			
	Boğazköy-Hattuša	●					●				1	1						2			
DOĞU ANADOLU BÖLGESİ	Altıntepe Urartu Kalesi			●				●	2				1			1		4			
	Ani	●						●					1			1		2			
G.DOĞU ANADOLU BÖLGESİ	Körtik Tepe		●					●			3							3			
	Gre Abdurrahman		●					●		1	1							2			
	Kuriki Höyük		●					●	1			1			1			3			
	Karavelyan (Hınçika)		●					●			7				1			8			
TOPLAM									67	2	8	34	1	9	14	3	8	1	10	3	160

Şekil 5.15. 2010 yılında Kazı Çalışması Yürütülen Arkeolojik Alanlar, İnsan Kaynaklı Risk Tespit Edilen Alanlar ve İnsan Kaynaklı Risklerin Gösterimi

Şekil 5.16. 2010 Yılında Tespit Edilen İnsan Kaynaklı Risklerin Coğrafi Bölgelere Göre Dağılımı

Şekil 5.17. 2010 Yılında Tespit Edilen İnsan Kaynaklı Risklerin Arkeolojik Alanların Niteliğine Göre Gösterimi

2010 yılına ait kazı raporları incelendiğinde bir önceki yılda olduğu gibi en önemli risk etkeninin kaçak kazı olduğu görülmüştür. Kaçak kazıdan sonra ikinci ve üçüncü öncelikli risk etkenleri ise tarımsal faaliyet ve kasıtlı zarar şeklindedir. Bir önceki yıldan farklı olarak 2010 yılı kazı raporlarında tüm risk faktörlerinin en az bir defa gerçekleştiği görülmüştür.

En sık gerçekleşen üç risk etkeni incelendiğinde kaçak kazı ve kasıtlı zararın en fazla Ege bölgesinde, tarımsal faaliyetin ise en fazla Güneydoğu Anadolu bölgesinde meydana geldiği anlaşılmaktadır. Ege bölgesindeki arkeolojik alanlarda kaçak kazı en önemli risk etkeni olmasına rağmen, arkeolojik alanlar üzerinden değerlendirme yapıldığında ise kaçak kazıya en fazla maruz kalan arkeolojik alanın Karadeniz bölgesindeki Derekutuğun Maden İşletmesi olduğu görülmüştür. Arkeolojik alan özelinden incelendiğinde; en fazla insan kaynaklı riske maruz kalan arkeolojik alan, toplamda 20 insan kaynaklı risk tespit edilen Karadeniz bölgesindeki Derekutuğun Maden İşletmesidir. 2010 yılına ait kazı raporlarında insan kaynaklı risk tespit edilen arkeolojik alanların 19 tanesinde bir risk etkeni gerçekleşirken, diğer 25 tanesinde iki ve daha fazla insan kaynaklı risk etkeni tespit edilmiştir. Şekil 5.18’de 2010 yılına ait insan kaynaklı risk tespit edilen arkeolojik alanların harita üzerinde dağılımı gösterilmektedir.

5.4.3. 2011 Yılı Kazı Raporlarının Analizi

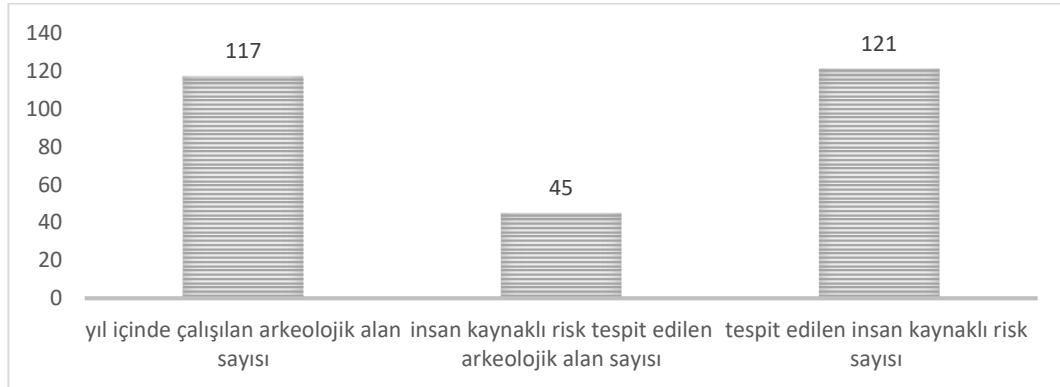
Kazı raporları üzerinden yapılan incelemelere göre 2011 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından 117 adet kazı gerçekleştirilmiş ve 45 arkeolojik alanda toplamda 121 insan kaynaklı tahribat tespit edilmiştir (Şekil 5.19). Kazı alanlarında tespit edilen riskler gerçekleştiği bölgelere göre incelendiğinde, bu risklerin Ege bölgesinde yoğunlaştığı görülmüştür. Ege bölgesinde 17 arkeolojik alanda insan kaynaklı risk tespit edilirken, Marmara Bölgesinde yedi, Akdeniz bölgesinde altı, İç Anadolu bölgesinde dört, Karadeniz bölgesinde yedi, Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde ise üç arkeolojik alanda insan kaynaklı risk tespit edilmiştir (Şekil 5.20). Tahribat tespit edilen arkeolojik alanlar, alanın niteliği üzerinden incelendiğinde bunların 21 tanesi antik kent, 14 tanesi höyük, bir tanesi kale, iki tanesi saray ve dokuz tanesi diğer olarak tanımlanmış alanlarda gerçekleşmiştir (Şekil 5.21).

Çizelge 5.11. 2011 Yılına Ait Kazı Raporlarında Tespit Edilen İnsan Kaynaklı Riskler (Çizelge Yazar Tarafından 2011 Yılına Ait Kazı Raporlarının Derlenmesiyle Oluşturulmuştur.)

Arkeolojik Alan		Alanın Niteliği					Yerleşim Yeri ile İlişkisi			Risk Çeşidi											TOPLAM	
		Antik Kent	Höyük	Kale	Saray	Diğer	İç İçe	Yanında	Ayrı	Kaçak Kazı	Kaçak İnşaat	Ruhsatlı İnş. Faal.	Tarimsal faaliyet	Hayvansal faaliyet	Hırsızlık	Kasıtlı zarar	Yerel halk kaynaklı	Koruma-kazı ekibi kaynaklı	Ulaşım faaliyetleri	Alt yapı faaliyetleri		Ziyareti kaynaklı
MARMARA BÖLGESİ	Yeni Saray Kazısı				●		●										1					1
	Troia	●						●												1		1
	Yoros Kalesi			●				●		2					3		2			2		9
	İznik Çini Fırınları					●	●				1											1
	Yenibademli Höyük		●					●											1			1
	Gülpınar- Smintheion		●				●								1							1
	Maydos Kilisetepe		●				●					4			1							5
EGE BÖLGESİ	Tlos	●						●		1	1	1			1	1				1		6
	Yeşilova Höyük		●				●					1										1
	Didyma	●					●		1								1			1		3
	Burgaz	●					●												1			1
	Lagina, Börükçü	●						●				1										1
	Symrna		●				●										1					1
	Nif (Olympos) Dağı					●			●	4		1		1								6
	Labraunda	●						●						1								1
	Teos	●						●							1							1
	Milet					●		●							1							1
	Efes	●						●									2					2
	Pergamon	●						●		1				1								2
	Pedasa	●						●		3				1								4
	Beycesultan		●						●			3										3
	Stratonikeia	●							●		1	2										3
	Erythrai	●					●				1								1			2
	Laodikeia	●						●				1	1					1				3

Çizelge 5.11'in devamı

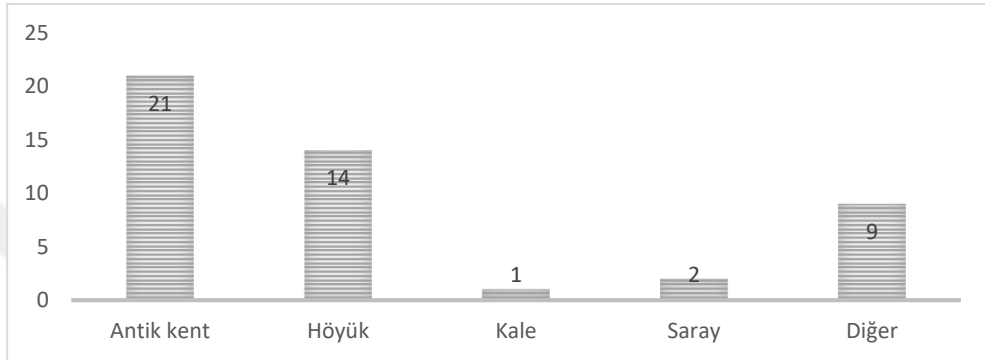
AKDENİZ BÖLGESİ	Kilise Tepe	●			●		2										2		
	Bademağacı	●				●		1									1		
	Gözlü kule	●			●					2							2		
	Olba	●			●		4		1		1						6		
	Sagalassos	●				●	1										1		
	Rhodiapolis	●				●	4										4		
İÇ ANADOLU BÖLGESİ	Acemhöyük	●			●							1					1		
	Tepecik-Çiftlik	●				●			1								1		
	Pessinus	●			●		1										1		
	Kubad-Abad			●			●		1			1					2		
KARADENİZ BÖLGESİ	Hadrianoupolis	●			●											2	2		
	Derekutuğun Eski Maden İşletmeleri				●		●	9									9		
	Tios	●					●								1		1		
	Balatlar kilise				●	●		1				1		1			3		
	Boğazköy-Hattuşa	●				●							2				2		
	Eskiyapar		●				●		1								1		
	Oluz Höyük		●				●	2		2			1				5		
DOĞU ANADOLU BÖLGESİ	Bozkurt Kurgan Mezarlığı				●		●	3									3		
	Urartu Baraj, Gölet ve Sulama Kanalları				●		●	2		1	1			1	1		6		
	Van kale ve höyüğü				●	●		1						1			2		
G.DOĞU ANADOLU BÖLGESİ	İlisu Barajı İnşaat Sahası				●		●			1							1		
	Gre Abdurrahman		●				●		2		2						4		
	Göbeklitepe		●				●				1						1		
TOPLAM							41	4	4	25	1	5	10	5	13	2	4	7	121

Şekil 5.19. 2011 yılında Kazı Çalışması Yürütülen Arkeolojik Alanlar, İnsan Kaynaklı Risk Tespit Edilen Alanlar ve İnsan Kaynaklı Risklerin Gösterimi

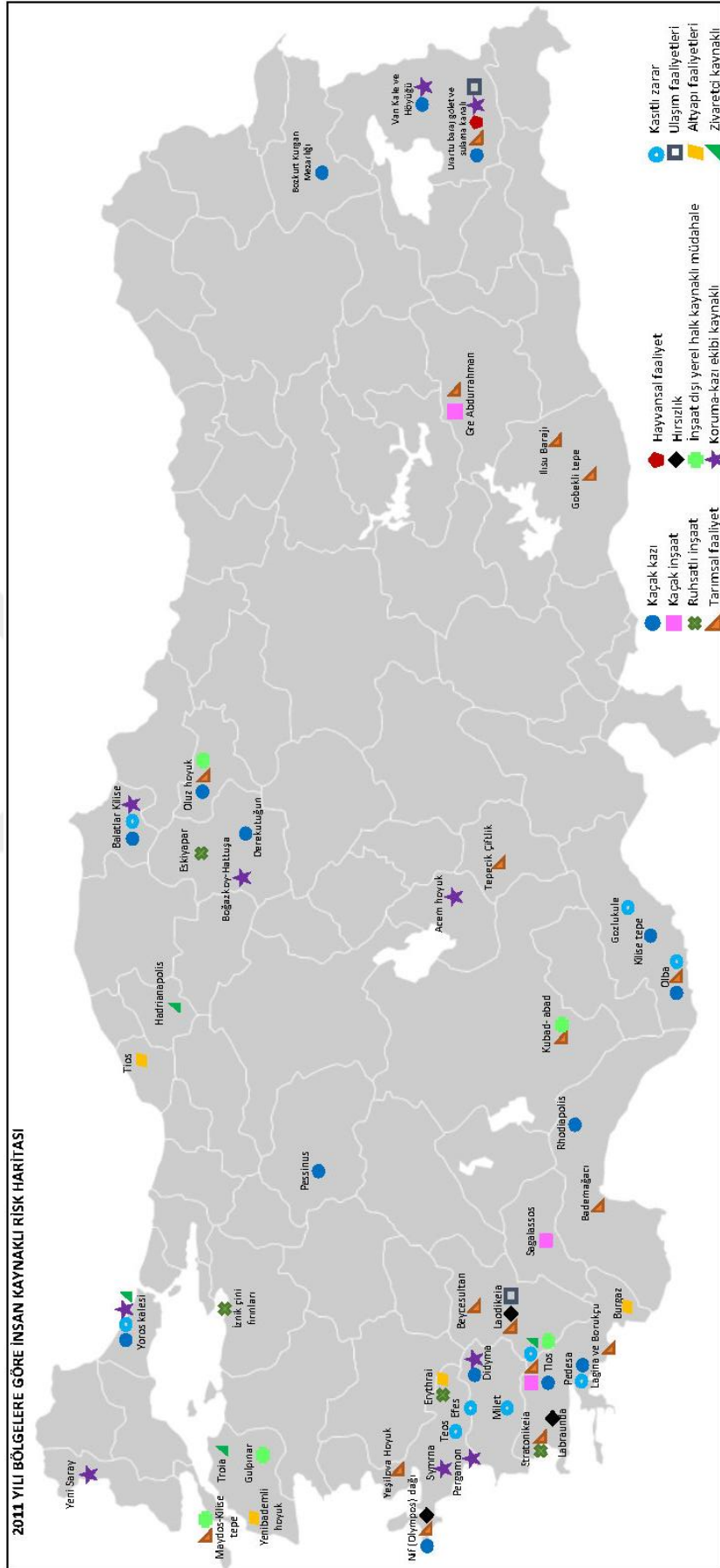
Şekil 5.20. 2011 Yılında Tespit Edilen İnsan Kaynaklı Risklerin Coğrafi Bölgelere Göre Dağılımı

Şekil 5.21. 2011 Yılında Tespit Edilen İnsan Kaynaklı Risklerin Arkeolojik Alanların Niteliğine Göre Gösterimi

2011 yılına ait kazı raporları incelendiğinde önceki yıllarda olduğu gibi en sık meydana gelen risk etkenlerinin gerçekleşme sırasında bir değişiklik olmadığı görülmüştür. 2011 yılı içinde en önemli risk etkeni kaçak kazı olarak tespit edilmiştir. Kaçak kazıdan sonra ikinci ve üçüncü öncelikli risk etkenleri ise tarımsal faaliyet ve kasıtlı zarar şeklindedir.

En sık gerçekleşen üç risk etkeni incelendiğinde kaçak kazının Karadeniz bölgesinde, tarımsal faaliyetin Ege bölgesinde ve kasıtlı zararın ise Marmara, Ege ve Akdeniz bölgelerinde daha yoğun meydana geldiği görülmüştür. Kaçak kazının en yoğun gerçekleştiği arkeolojik alan Karadeniz bölgesindeki Derekutuğun maden işletmesidir. Arkeolojik alan özelinden incelendiğinde; en fazla insan kaynaklı riske maruz kalan arkeolojik alan, altı farklı riskin meydana geldiği Ege Anadolu Bölgesindeki Tlos antik kenti ile toplamda dokuz insan kaynaklı risk tespit edilen Derekutuğun Maden işletmesidir. 2011 yılı kazı raporlarında insan kaynaklı risk tespit edilen arkeolojik alanların 26 tanesinde bir risk etkeni gerçekleşirken, diğer 19 tanesinde iki ve daha fazla insan kaynaklı risk etkeni tespit edilmiştir. Şekil 5.22’de 2011 yılına ait insan kaynaklı risk tespit edilen arkeolojik alanların harita üzerinde dağılımı gösterilmektedir.

Şekil 5.22. 2011 Yılında Tespit Edilen İnsan Kaynaklı Risklerin Haritada Gösterimi

5.4.4. 2012 Yılına Ait Kazı Raporlarının Analizi

Kazı raporları üzerinden yapılan incelemelere göre 2012 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından 97 kazı gerçekleştirilmiş ve 44 arkeolojik alanda toplamda 122 insan kaynaklı tahribat tespit edilmiştir (Şekil 5.23). Kazı alanlarında tespit edilen riskler gerçekleştiği bölgelere göre incelendiğinde bu risklerin Ege bölgesinde yoğunlaştığı görülmüştür. Ege bölgesinde 16 arkeolojik alanda insan kaynaklı risk tespit edilirken, Marmara bölgesinde yedi, Akdeniz bölgesinde dokuz, İç Anadolu bölgesinde üç, Karadeniz bölgesinde dört, Doğu Anadolu bölgesinde iki ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde ise üç arkeolojik alanda insan kaynaklı risk tespit edilmiştir (Şekil 5.24). Tahribat tespit edilen arkeolojik alanlar, alanın niteliği üzerinden incelendiğinde bunların 22 tanesi antik kent, 15 tanesi höyük, iki tanesi kale ve beş tanesi diğer olarak tanımlanmış alanlarda gerçekleşmiştir (Şekil 5.25).

Çizelge 5.12. 2012 Yılına Ait Kazı Raporlarında Tespit Edilen İnsan Kaynaklı Riskler (Çizelge Yazar Tarafından 2012 Yılına Ait Kazı Raporlarının Derlenmesiyle Oluşturulmuştur.)

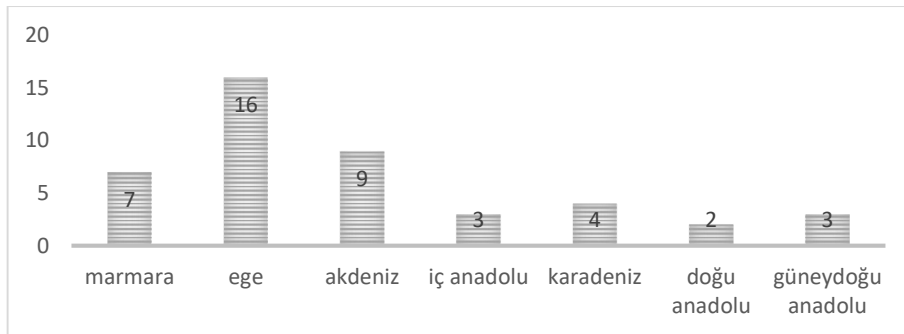
Arkeolojik Alan		Alanın Niteliği					Yerleşim Yeri ile İlişkisi			Risk Çeşidi												TOPLAM
		Antik Kent	Höyük	Kale	Saray	Diğer	İç İçe	Yanında	Ayrı	Kaçak Kazı	Kaçak İnşaat	Ruhsatlı İnş. Faal.	Tarımsal faaliyet	Hayvansal faaliyet	Hırsızlık	Kastlı zarar	Yerel halk kaynaklı	Koruma-kazı ekibi kaynaklı	Ulaşım faaliyetleri	Alt yapı faaliyetleri	Ziyaretçi kaynaklı	
MARMARA BÖLGESİ	Zeytinlik höyük		●					●					1			2						3
	Parion	●						●		2												2
	Enez (Ainos)	●					●												2			2
	Yoros Kalesi			●				●							1	1						2
	İznik Çini Fırınları					●	●									1			1			2
	Yeni Saray Kazısı		●				●								1	1						2
	Maydos		●				●						2									2
	Kilisetepe		●				●															2
EGE BÖLGESİ	Yeşilova Höyüğü		●				●								1							1
	Beycesultan		●						●			1										1
	Sardes	●						●										1				1
	Phokaia	●					●				1	1						1				3
	Klazomenai	●					●					1										1
	Teos	●						●									1					1
	Nif (Olympos)					●			●	5												5
	Priene	●						●												1		1
	Aiolis-kyme	●						●		1												1
	Pergamon	●						●		6					6				1	1		14
	Thyateira ve hastane höyüğü		●				●				1				1				1			3
	Labraunda	●							●	1					8	1						10
	Myndos	●						●		1					1							2
	Aphrodisias	●					●											1				1
	Laodikeia	●						●				1										1

Çizelge 5.12'nin devamı

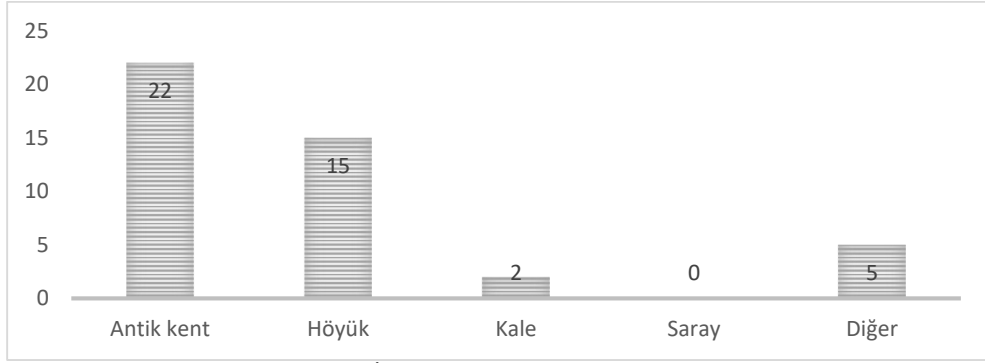
	Tlos	●						●		5				1	1	1				8		
AKDENİZ BÖLGESİ	Accana Höyük		●				●					2							2			
	Sirkeli höyük		●					●				1							1			
	Kilise Tepe		●				●		3										3			
	Sagalassos	●							●	1									1			
	Patara	●						●				1							1			
	Side	●					●							1			1		2			
	Lymra	●					●					1		1	1			1	4			
	Kelenderis	●					●					1		1					2			
	Kastabala	●							●	3		4		1					8			
	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	Acemhöyük		●				●				1								1		
Büklükale			●					●		1									1			
Divriği kalesi				●			●							1		1			2			
KARADENİZ BÖLGESİ	Oluz Höyük		●					●	1		2		1						4			
	Pompeiopolis	●						●					1						1			
	Tios	●						●							1				1			
	Balatlar kilise					●	●				1			1					2			
DOĞU ANADOLU BÖLGESİ	Bozkurt Kurgan Mezarlığı					●		●	1				2						3			
	Van kale ve höyüğü					●	●						1						1			
G.DOĞU ANADOLU BÖLGESİ	Göbeklitepe		●					●				4		1					5			
	Kuriki höyük		●					●	1			5							6			
	Başur höyük		●					●			1	1							2			
TOPLAM										32		5	29		20	15	6	6	4	4	1	122

Şekil 5.23. 2012 yılında Kazı Çalışması Yürütülen Arkeolojik Alanlar, İnsan Kaynaklı Risk Tespit Edilen Alanlar ve İnsan Kaynaklı Risklerin Gösterimi

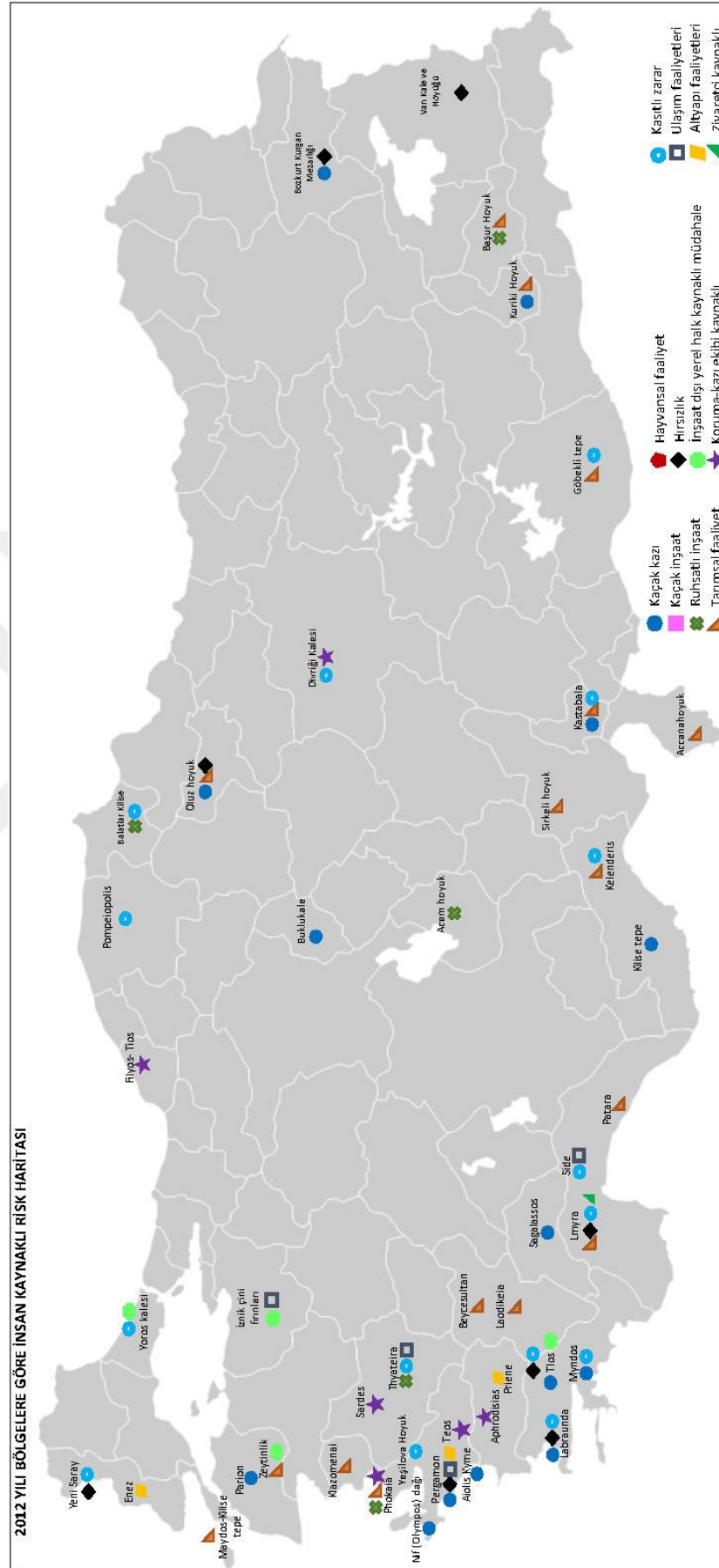
Şekil 5.24. 2012 yılında Kazı Çalışması Yürütülen Arkeolojik Alanlar, İnsan Kaynaklı Risk Tespit Edilen Alanlar ve İnsan Kaynaklı Risklerin Gösterimi

Şekil 5.25. 2012 Yılında Tespit Edilen İnsan Kaynaklı Risklerin Arkeolojik Alanların Niteliğine Göre Gösterimi

2012 yılına ait kazı raporları incelediğinde önceki yıllarda olduğu gibi en önemli risk etkeni kaçak kazı olarak görülmüştür. Kaçak kazıdan sonra ikinci öncelikli risk etkeni önceki yıllarda olduğu gibi tarımsal faaliyet iken üçüncü öncelikli risk etkeni hırsızlık olarak değişmiştir.

En sık gerçekleşen üç risk etkeni incelendiğinde kaçak kazı ve hırsızlık faaliyetlerinin Ege bölgesinde, tarımsal faaliyetin ise Akdeniz bölgesinde daha yoğun olarak meydana geldiği görülmüştür. Arkeolojik alan üzerinden değerlendirildiğinde kaçak kazı Ege bölgesindeki Pergamon, Priene ve Tlos antik kentlerinde, tarımsal faaliyetin Akdeniz bölgesindeki Kastabala antik kentinde, hırsızlık ise Ege bölgesinde Labraunda antik kentinde ciddi risk etkeni olduğu görülmüştür. Arkeolojik alan özelinden incelendiğinde; en fazla insan kaynaklı riske maruz kalan arkeolojik alan, toplamda 14 insan kaynaklı riskin meydana geldiği Ege Bölgesindeki Pergamon antik kentidir. İnsan kaynaklı risk tespit edilen arkeolojik alanların yarısında bir risk etkeni gerçekleşirken, geri kalan yarısında iki ve daha fazla insan kaynaklı risk etkeni tespit edilmiştir. Şekil 5.26'da 2012 yılına ait insan kaynaklı risk tespit edilen arkeolojik alanların harita üzerinde dağılımı görülmektedir.

Şekil 5.26. 2012 Yılında Tespit Edilen İnsan Kaynaklı Risklerin Haritada Gösterimi

5.4.5. 2013 Yılına Ait Kazı Raporlarının Analizi

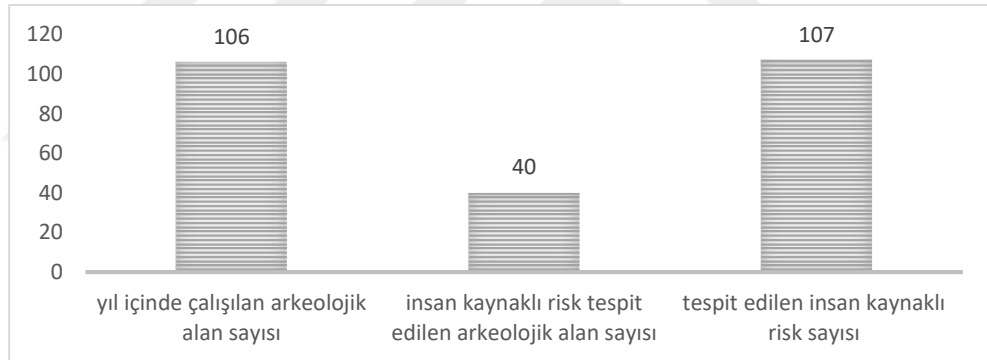
Kazı raporları üzerinden yapılan incelemelere göre 2013 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından 106 adet kazı gerçekleştirilmiş ve 40 arkeolojik alanda toplamda 107 adet insan kaynaklı tahribat tespit edilmiştir (Şekil 5.27). Kazı alanlarında tespit edilen insan kaynaklı riskler gerçekleştiği bölgelere göre incelendiğinde bu risklerin Ege bölgesinde yoğunlaştığı görülmüştür. Marmara bölgesinde yedi arkeolojik alanda insan kaynaklı risk tespit edilirken, Ege bölgesinde 10, Akdeniz bölgesinde sekiz, İç Anadolu bölgesinde altı, Karadeniz bölgesinde beş, Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde ise iki arkeolojik alanda insan kaynaklı risk tespit edilmiştir (Şekil 5.28). Tahribat tespit edilen arkeolojik alanlar, alanın niteliği üzerinden incelendiğinde bunların 18 tanesi antik kent, 13 tanesi höyük, üç tanesi kale, bir tanesi saray beş tanesi diğer olarak tanımlanmış alanlarda gerçekleştiği görülmektedir (Şekil 5.29).

Çizelge 5.13. 2013 Yılına Ait Kazı Raporlarında Tespit Edilen İnsan Kaynaklı Riskler (Çizelge Yazar Tarafından 2013 Yılına Ait Kazı Raporlarının Derlenmesiyle Oluşturulmuştur.)

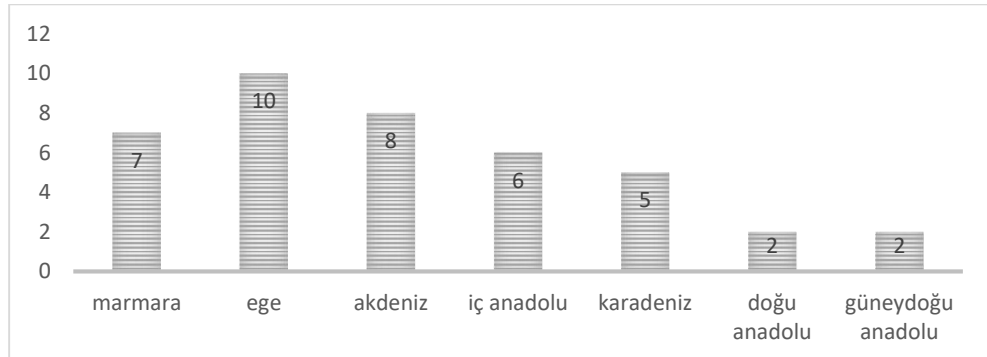
Arkeolojik Alan		Alanın Niteliği					Yerleşim Yeri ile İlişkisi			Risk Çeşidi											TOPLAM	
		Antik Kent	Höyük	Kale	Saray	Diğer	İç İçe	Yanında	Ayrı	Kaçak Kazı	Kaçak İnşaat	Ruhsatlı İns. Faal.	Tarımsal faaliyet	Hayvansal faaliyet	Hırsızlık	Kasıtlı zarar	Yerel halk kaynaklı	Koruma-kazı ekibi kaynaklı	Ulaşım faaliyetleri	Alt yapı faaliyetleri		Ziyaretçi kaynaklı
MARMARA BÖLGESİ	Kyzikos	●					●			2					1							3
	Zeytinlik höyük		●					●				2								1		3
	İznik Çini Fırınları					●	●													1		1
	Yoros Kalesi			●				●		1						1						2
	Maydos Kilisetepe		●				●					2				1						3
	Adramytteion	●					●									1						1
	Enez	●					●						1							1		2
EGE BÖLGESİ	Panaztepe					●			●	2			1									3
	Tralleis	●					●								1							1
	Thyateira ve hastane höyüğü		●				●					3								1		4
	Laodikeia	●						●					1									1
	Tlos	●						●							1							1
	Aiolis Kyme	●						●		3					1							4
	Didyma	●					●													1	1	
	Beçin Kalesi			●				●										1				1
	Alabanda	●						●										1				1
	Pedesa	●						●		3			1		4							8
AKDENİZ BÖLGESİ	Kastabala	●							●				3									3
	Kilise Tepe		●				●													1		1
	Üç ağızlı mağarası					●			●	1												1
	Karahöyük		●						●	1												1
	Gözlü kule		●				●			1					1	1						3
	Sirkeli höyük		●					●					2	1								3
	Tayinat Höyük		●						●							1		1				2

Çizelge 5.13'ün devamı

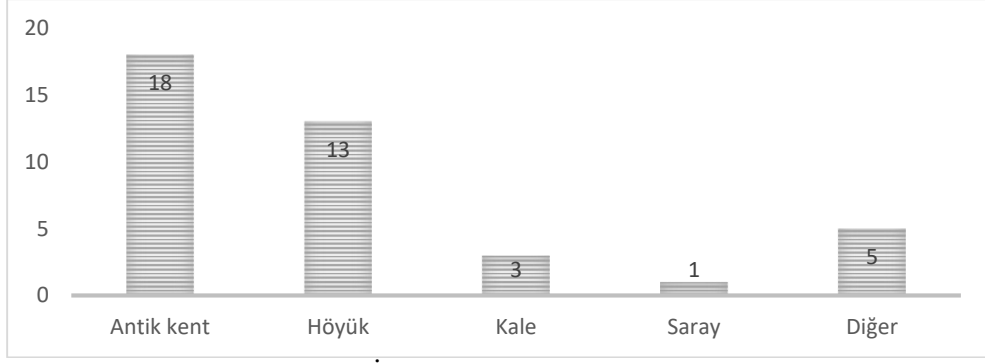
	Demre	●					●											1			1	2
İÇ ANADOLU BÖLGESİ	Kerkenes	●					●		4	1	2		2		1	3	2	1			16	
	Ovaören		●				●				2										2	
	Kale höyük		●				●							1		1					2	
	Gordion (Yassı höyük)	●					●				1										1	
	Acemhöyük		●				●							2	3						5	
	Divriği Kalesi			●			●							1		1					2	
KARADENİZ BÖLGESİ	Şavşat kalesi				●		●		2												2	
	Pompeiopolis	●					●							3	1						4	
	Tios	●						●	2					1	1				1		5	
	Oluz Höyük	●						●	1		1										2	
	Hadrianoupolis	●					●		1												1	
DOĞU ANADOLU BÖLGESİ	Bozkurt Kurgan Mezarlığı					●		●	1												1	
	Van kale ve höyüğü					●	●		1						1		1				3	
G.DOĞU ANADOLU BÖLGESİ	İlisu Barajı İnşaat Sahası		●					●			1	2									3	
	Kuriki höyük		●				●					2									2	
TOPLAM									26	1	6	21	3	7	18	8	8	1	6	2	107	

Şekil 5.27. 2013 yılında Kazı Çalışması Yürütülen Arkeolojik Alanlar, İnsan Kaynaklı Risk Tespit Edilen Alanlar ve İnsan Kaynaklı Risklerin Gösterimi

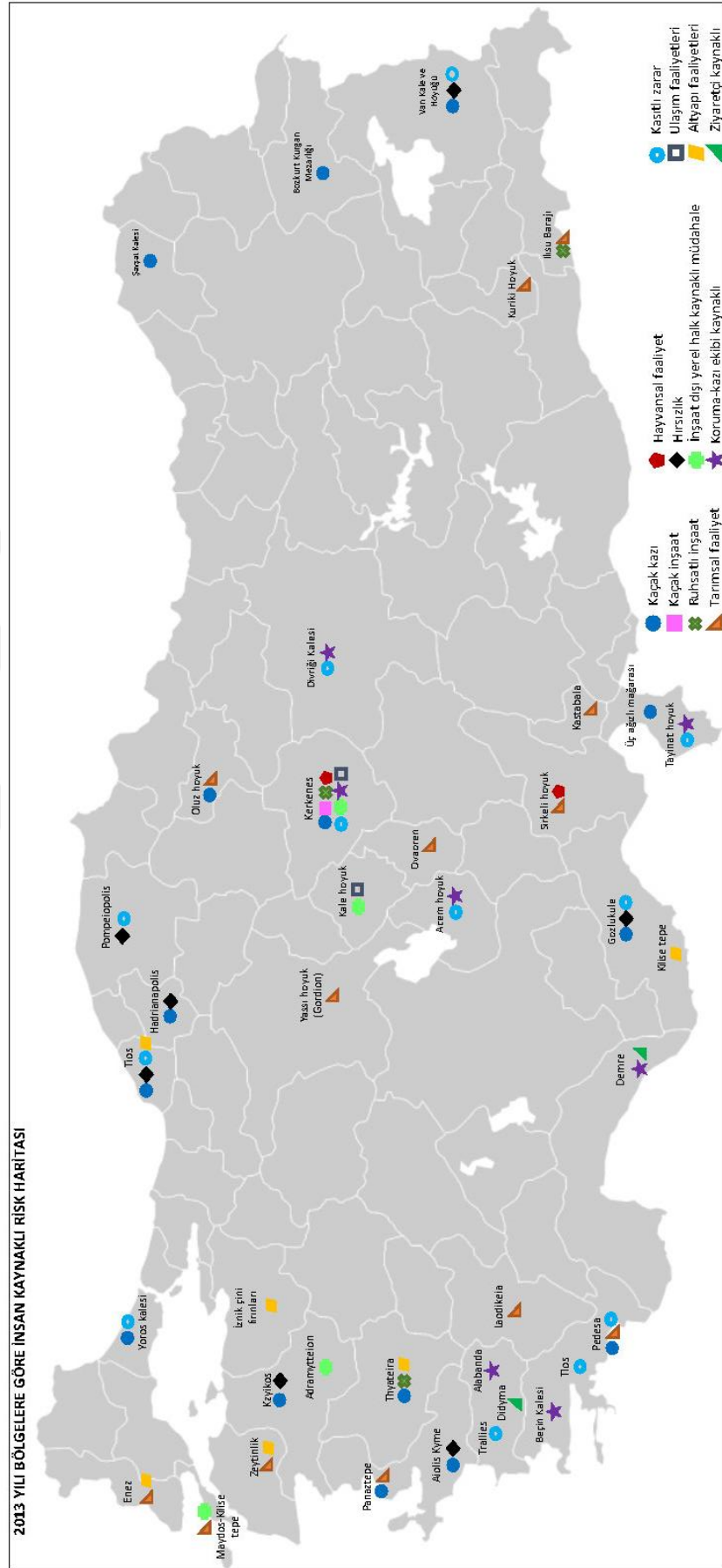
Şekil 5.28. 2013 Yılında Tespit Edilen İnsan Kaynaklı Risklerin Coğrafi Bölgelere Göre Dağılımı

Şekil 5.29. 2013 Yılında Tespit Edilen İnsan Kaynaklı Risklerin Arkeolojik Alanların Niteliğine Göre Gösterimi

2013 yılına ait kazı raporları incelendiğinde önceki yıllarda olduğu gibi meydana en önemli risk etkeni kaçak kazı olarak tespit edilmiştir. Kaçak kazıdan sonra ikinci öncelikli risk etkeni önceki yıllarda olduğu gibi tarımsal faaliyet iken üçüncü öncelikli risk etkeni kasıtlı zarar şeklindedir.

En sık gerçekleşen üç risk etkeni incelendiğinde kaçak kazının İç Anadolu ve Akdeniz bölgelerinde, tarımsal faaliyetin Akdeniz bölgesinde, kasıtlı zararın ise İç Anadolu bölgesinde daha yoğun olarak meydana geldiği görülmüştür. Arkeolojik alan üzerinden değerlendirildiğinde kaçak kazının İç Anadolu bölgesindeki Kerkenes antik kentinde, tarımsal faaliyetin Akdeniz bölgesindeki Kastabala antik kentinde diğer arkeolojik alanlara nispeten daha yoğun gerçekleştiği tespit edilmiştir. Arkeolojik alan özelinden incelendiğinde; en fazla insan kaynaklı riske maruz kalan arkeolojik alan, sekiz farklı riskin meydana geldiği İç Anadolu Bölgesindeki Kerkenes antik kentidir. 2013 yılına ait kazı raporlarında da Kerkenes antik kenti gibi birçok arkeolojik alanda birden fazla insan kaynaklı riskin aynı anda gerçekleştiği görülmektedir. İnsan kaynaklı risk tespit edilen arkeolojik alanların 11 tanesinde bir risk etkeni gerçekleşirken, diğer 14 tanesinde iki ve daha fazla insan kaynaklı risk etkeni tespit edilmiştir. Şekil 5.30'da 2013 yılına ait insan kaynaklı risk tespit edilen arkeolojik alanların harita üzerinde dağılımı görülmektedir.

Şekil 5.30. 2013 Yılında Tespit Edilen İnsan Kaynaklı Risklerin Haritada Gösterimi

5.4.6. 2014 Yılına Ait Kazı Raporlarının Analizi

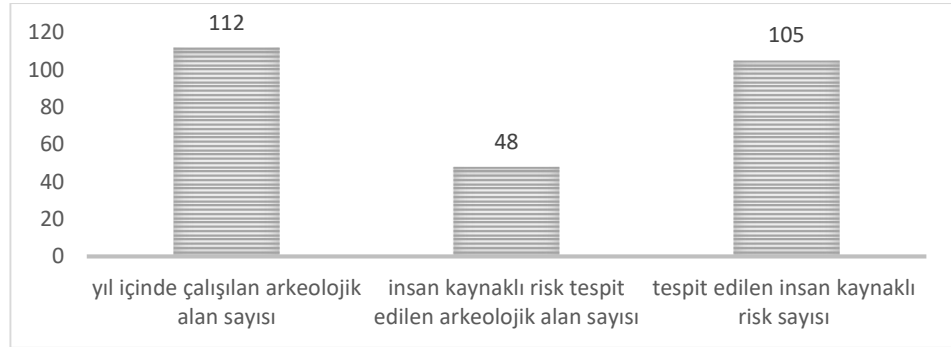
Kazı raporları üzerinden yapılan incelemelere göre 2014 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından 112 adet kazı gerçekleştirilmiş ve 48 arkeolojik alanda toplamda 105 adet insan kaynaklı tahribat tespit edilmiştir (Şekil 5.31). Kazı alanlarında tespit edilen insan kaynaklı riskler gerçekleştiği bölgelere göre incelendiğinde bu risklerin Ege bölgesinde yoğunlaştığı görülmüştür. Ege bölgesinde 19 arkeolojik alanda insan kaynaklı risk tespit edilirken, Marmara bölgesinde beş, Akdeniz bölgesinde dört, İç Anadolu sekiz, Karadeniz bölgesinde beş, Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde ise üç arkeolojik alanda insan kaynaklı risk tespit edilmiştir (Şekil 5.32). Tahribat tespit edilen arkeolojik alanlar, alanın niteliği üzerinden incelendiğinde bunların 24 tanesinin antik kent, 14 tanesinin höyük, dört tanesinin kale ve beş tanesinin diğer olarak tanımlanmış alanlarda gerçekleştiği görülmektedir (Şekil 5.33).

Çizelge 5.8. 2014 Yılına Ait Kazı Raporlarında Tespit Edilen İnsan Kaynaklı Riskler (Çizelge Yazar Tarafından 2014 Yılına Ait Kazı Raporlarının Derlenmesiyle Oluşturulmuştur.)

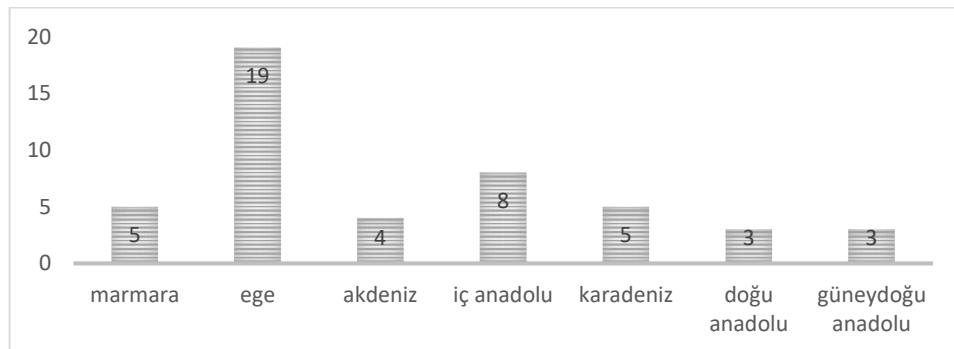
Arkeolojik Alan		Alanın Niteliği					Yerleşim Yeri ile İlişkisi			Risk Çeşidi										TOPLAM		
		Antik Kent	Höyük	Kale	Saray	Diğer	İç İçe	Yanında	Ayrı	Kaçak Kazı	Kaçak İnşaat	Ruhsath İnş. Faal.	Tarımsal faaliyet	Hayvansal faaliyet	Hırsızlık	Kasıtlı zarar	Yerel halk kaynaklı	Koruma-kazı ekibi kaynaklı	Ulaşım faaliyetleri		Alt yapı faaliyetleri	Ziyaretçi kaynaklı
MARMARA BÖLGESİ	Yenibademli		●					●					1			2						3
	Enez (Ainos)	●					●					1				1						2
	Antandros	●					●					2										2
	Yoros Kalesi			●				●												1	1	
	Yeni Saray Kazısı	●					●							1	2							3
EGE BÖLGESİ	Euromos	●						●		1					1							2
	Ulucak höyük		●				●					1										1
	Tlos	●						●		2		1			1	1						5
	Aphrodisias	●					●								1							1
	Thyateira ve hastane höyüğü		●				●				1									1		2
	Phokaia	●					●				1											1
	Metropolis	●					●			1												1
	Yeşilova Höyük		●				●									1						1
	Didyma					●	●												1			1
	Knidos	●							●	3						1						4
	Efes	●							●	1		1										2
	Aiolis-kyme*	●						●			1			2	1	1						5
	Aizanoi	●					●									1						1
	Pedesa	●						●		7	1											8
	Teos	●						●			1		1									2
	Stratonikeia	●							●						1							1
	Laodikeia	●						●				1										1
	Nif(Olympos) Dağı					●			●	1												1
	Amorioum	●					●			3												3

Çizelge 5.14'ün devamı

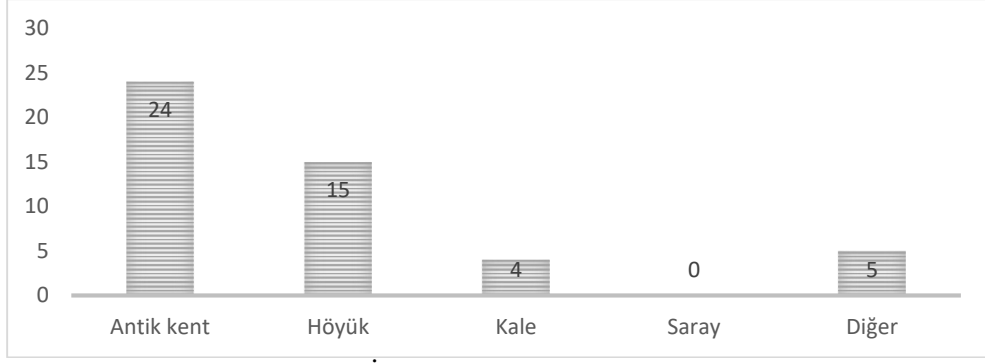
AKDENİZ BÖLGESİ	Kastabala	●						●			1							1				
	Side	●					●										1	1				
	Accana Höyük		●				●							4				4				
	Antiocheia ad Cragum	●						●					1					1				
İÇ ANADOLU BÖLGESİ	Acemhöyük		●				●			2								2				
	Ovaören		●				●			1						1		2				
	Çorakyerler					●		●		1						1		2				
	Çatalhöyük		●					●						1				1				
	Yassı höyük (Gordion)	●					●						1					1				
	Güvercinkayası		●					●									1	1				
	Çayyolu höyük		●				●			1								1				
	Divriği kalesi			●			●						1					1				
KARADENİZ BÖLGESİ	Devret (kanatpınar)		●				●		13		1	1						15				
	Cıngırt kayası			●			●		1									1				
	Sebastapolis	●					●										1	1				
	Pompeiopolis	●					●			1	1							2				
	Oluz Höyük		●					●		1								1				
DOĞU ANADOLU BÖLGESİ	Altıntepe Urartu Kalesi			●				●	1									1				
	Bozkurt Kurgan					●		●	1			1						2				
	Mezarlığı																					
	Van kale ve höyüğü					●	●					1	1					2				
G.DÖĞÜ ANADOLU BÖLGESİ	Dolice (Dülükbaba)	●					●		2					1				3				
	İlisu Barajı İnşaat Sahası		●					●		1								1				
	Kuriki höyük		●					●		4								4				
TOPLAM										38	1	7	18	1	7	13	7	5	3	2	3	105

Şekil 5.31. 2014 yılında Kazı Çalışması Yürütülen Arkeolojik Alanlar, İnsan Kaynaklı Risk Tespit Edilen Alanlar ve İnsan Kaynaklı Risklerin Gösterimi

Şekil 5.32. 2014 Yılında Tespit Edilen İnsan Kaynaklı Risklerin Coğrafi Bölgelere Göre Dağılımı

Şekil 5.33. 2014 Yılında Tespit Edilen İnsan Kaynaklı Risklerin Arkeolojik Alanların Niteliğine Göre Gösterimi

2014 yılına ait kazı raporlarında meydana gelen risk etkenlerinin gerçekleşme sırasına bakıldığında en önemli risk etkeni kaçak kazı olarak tespit edilmiştir. Kaçak kazıdan sonra ikinci öncelikli risk etkeni önceki yıllarda olduğu gibi tarımsal faaliyet iken üçüncü öncelikli risk etkeni kasıtlı zarar şeklindedir.

En sık gerçekleşen üç risk etkeni incelendiğinde kaçak kazı ve kasıtlı zararın Ege bölgesinde, tarımsal faaliyetin ise Marmara ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde daha yoğun olarak meydana geldiği görülmüştür. Ege bölgesindeki arkeolojik alanlarda kaçak kazı en önemli risk etkeni olmasına rağmen, arkeolojik alanlar üzerinden değerlendirme yapıldığında kaçak kazıya en fazla maruz kalan arkeolojik alanın Karadeniz bölgesindeki Devret höyük olduğu görülmüştür. Tarımsal faaliyet ise Güneydoğu Anadolu bölgesindeki Kuriki höyükte diğer arkeolojik alanlara nispetle daha yoğun gerçekleşmiştir. Arkeolojik alan özelinden incelendiğinde; en fazla insan kaynaklı riske maruz kalan arkeolojik alan, toplamda 15 insan kaynaklı riskin meydana geldiği Karadeniz bölgesindeki Devret höyüktür. İnsan kaynaklı risk tespit edilen arkeolojik alanların 28 tanesinde bir risk etkeni gerçekleşirken, diğer 19 tanesinde iki ve daha fazla insan kaynaklı risk etkeni tespit edilmiştir. Şekil 5.34'te 2014 yılına ait insan kaynaklı risk tespit edilen arkeolojik alanların harita üzerinde dağılımı görülmektedir.

5.4.7. 2015 Yılına Ait Kazı Raporlarının Analizi

Kazı raporları üzerinden yapılan incelemelere göre 2015 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından 109 adet kazı gerçekleştirilmiştir ve 37 arkeolojik alanda toplamda 68 adet insan kaynaklı tahribat tespit edilmiştir (Şekil 5.35). Kazı alanlarında tespit edilen riskler gerçekleştiği bölgelere göre incelendiğinde bu risklerin Ege bölgesinde yoğunlaştığı görülmüştür. Ege bölgesinde 13 arkeolojik alanda insan kaynaklı risk tespit edilirken, Marmara bölgesinde dört, Akdeniz bölgesinde altı, İç Anadolu bölgesinde dört, Karadeniz bölgesinde beş, Doğu Anadolu bölgesinde iki, Güneydoğu Anadolu bölgesinde üç arkeolojik alanda insan kaynaklı risk tespit edilmiştir (Şekil 5.36). Tahribat tespit edilen arkeolojik alanlar, alanın niteliği üzerinden incelendiğinde bunların 16 tanesinin antik kent, 12 tanesinin höyük, üç tanesinin kale ve altı tanesinin diğer olarak tanımlanmış alanlarda gerçekleştiği görülmektedir (Şekil 5.37).

Çizelge 5.9. 2015 Yılına Ait Kazı Raporlarında Tespit Edilen İnsan Kaynaklı Riskler (Çizelge Yazar Tarafından 2015 Yılına Ait Kazı Raporlarının Derlenmesiyle Oluşturulmuştur.)

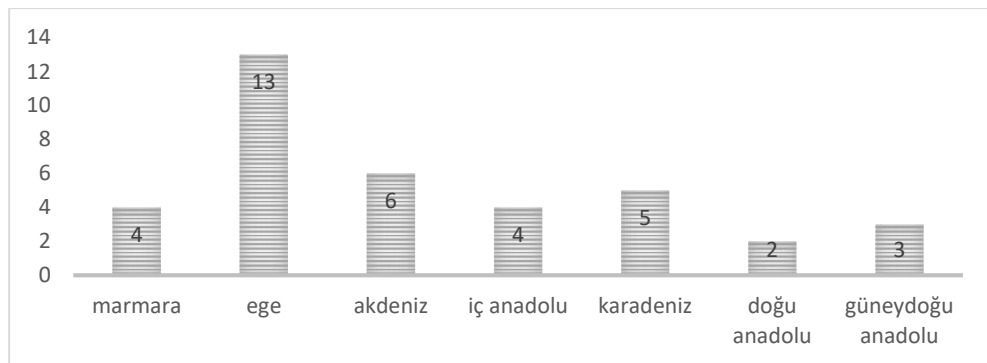
Arkeolojik Alan		Alanın Niteliği					Yerleşim Yeri ile İlişkisi			Risk Çeşidi												TOPLAM
		Antik Kent	Höyük	Kale	Saray	Diğer	İç İçe	Yanında	Ayrı	Kaçak Kazı	Kaçak İnşaat	Ruhsatlı İnş. Faal.	Tarimsal faaliyet	Hayvansal faaliyet	Hırsızlık	Kasıtlı zarar	Yerel halk kaynaklı	Koruma-kazı ekibi kaynaklı	Ulaşım faaliyetleri	Alt yapı faaliyetleri	Ziyaretçi kaynaklı	
MARMARA BÖLGESİ	Daskyleion	●						●		2												2
	Antandros	●					●						1									1
	Yeni Saray Kazısı		●				●									1						1
	Maydos Kilisetepe		●				●													1		1
EGE BÖLGESİ	Küçüktepe höyüğü		●					●					2			1						3
	Laodikeia	●						●					2									2
	Myndos	●						●								1						1
	Kaymakçı					●			●				1									1
	Ulucak höyük		●				●									1						1
	Nif(Olympos) Dağı					●			●	1				1								2
	Panaztepe					●			●	2			1			1						4
	Klazomenai	●					●											1				1
	Knidos	●							●	4						1		1				6
	Sardes	●						●										1			1	2
	Beycesultan		●						●									1				1
	Teos	●						●					1			1						2
	Pedesa	●						●		1												1
AKDENİZ BÖLGESİ	Kastabala	●							●				2									2
	Gözlü kule		●				●									1						1
	Demre(Myra)	●					●											1				1
	Magarsus	●							●	1												1
	Tepebağ Höyük		●				●													1		1
	Accana Höyük		●				●						1									1

Çizelge 5.15'in devamı

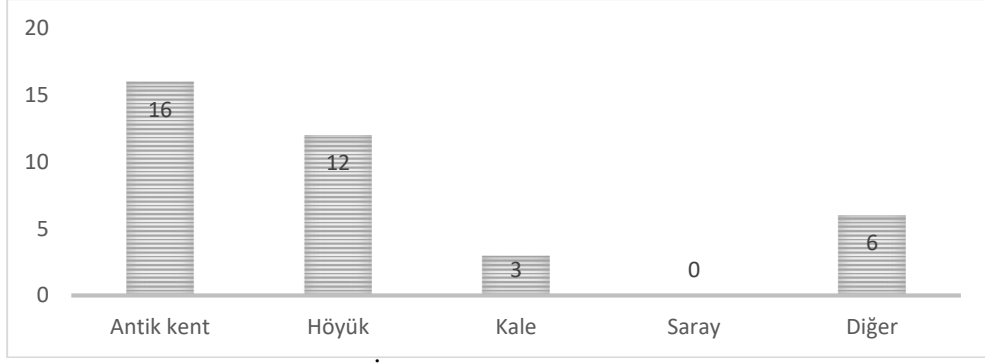
İÇ ANADOLU BÖLGESİ	Çorakyerler					●		●										1				1
	Ovaören		●				●					2										2
	Kurutlu					●		●												1		1
	Boncuklu höyük		●				●						1									1
KARADENİZ BÖLGESİ	Sebastapolis	●					●				1				1							2
	Tios	●						●	1	1												2
	Pompeiopolis	●						●		1			2	2								5
	Cıngırt kayası					●		●	1													1
	Oluz Höyük		●					●	1		1											2
DOĞU ANADOLU BÖLGESİ	Altıntepe Urartu Kalesi			●				●	2						1							3
	Çavuştepe			●			●										1					1
G.DOĞU ANADOLU BÖLGESİ	Doliche (Dülük Baba)	●					●		1						1							2
	Zerzevan kalesi			●				●				1	1		1							3
	Kuriki höyük		●					●				3										3
TOPLAM										17		3	17	3	3	12	2	7		3	1	68

Şekil 5.35. 2015 yılında Kazı Çalışması Yürütülen Arkeolojik Alanlar, İnsan Kaynaklı Risk Tespit Edilen Alanlar ve İnsan Kaynaklı Risklerin Gösterimi

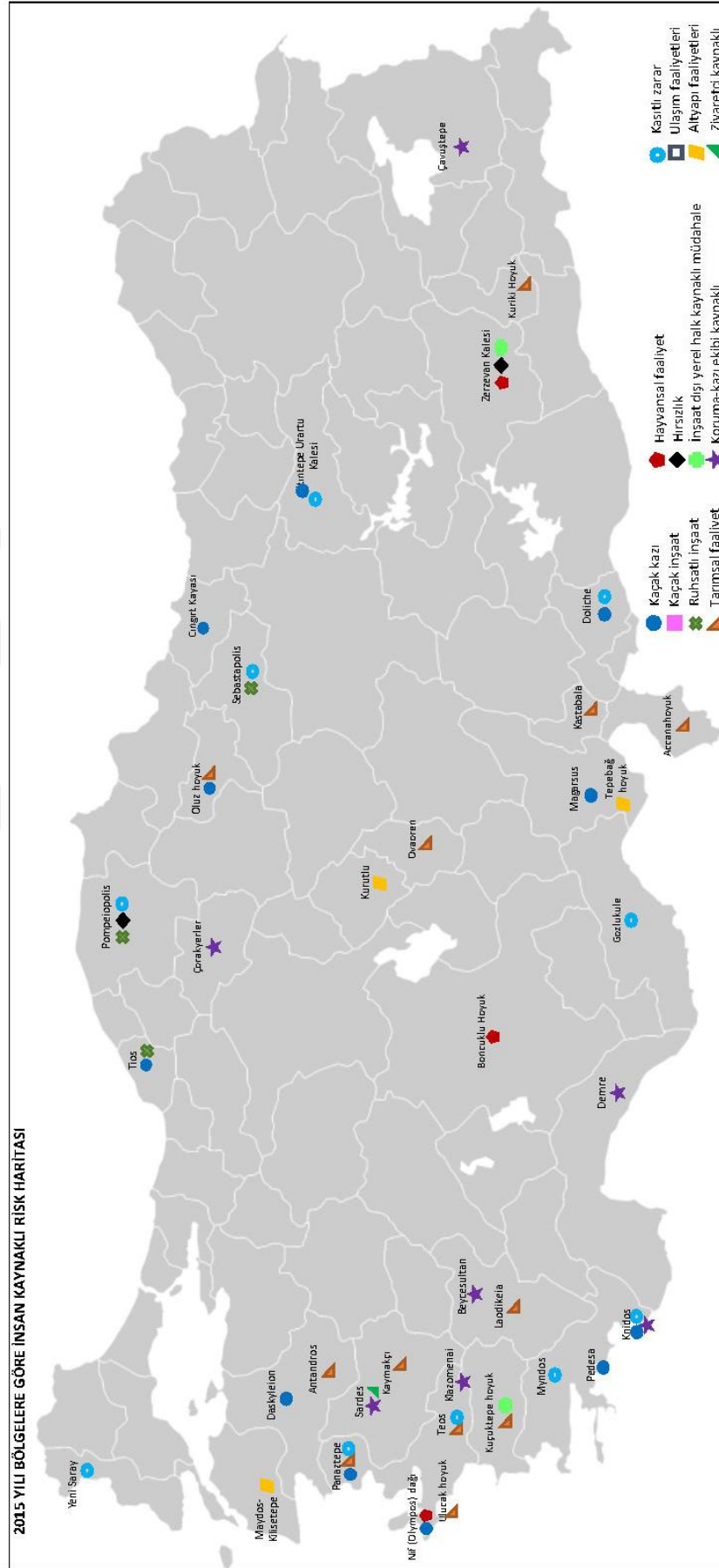
Şekil 5.36. 2015 Yılında Tespit Edilen İnsan Kaynaklı Risklerin Coğrafi Bölgelere Göre Dağılımı

Şekil 5.37. 2015 Yılında Tespit Edilen İnsan Kaynaklı Risklerin Arkeolojik Alanların Niteliğine Göre Gösterimi

2015 yılına ait kazı raporları incelediğinde en önemli risk etkeni olarak kaçak kazı ve tarımsal faaliyet tespit edilmiştir. İkinci öncelikli risk etkeni kasıtlı zarar iken üçüncü öncelikli risk etkeni ise koruma kaynaklı müdahaleler şeklindedir. Bu yıla ait insan kaynaklı risklerin hem sayısında hem de meydana geldiği arkeolojik alanların sayısında önceki yıllara göre ciddi bir düşüş görülmektedir.

En sık gerçekleşen üç risk etkeni incelendiğinde kaçak kazının Ege bölgesindeki Sardes antik kentinde, tarımsal faaliyetin ise Kuriki höyükte daha yoğun meydana geldiği görülmüştür. İkinci ve üçüncü öncelikli riskler olan kasıtlı zarar ve koruma kaynaklı müdahalelerde ise arkeolojik alanlar üzerinde göze çarpan bir yoğunlaşma olmadığı görülmüştür. Arkeoloji alan özelinden incelendiğinde en fazla insan kaynaklı riske maruz kalan alan, toplamda altı insan kaynaklı riskin meydana geldiği Ege Bölgesindeki Knidos antik kentidir. İnsan kaynaklı risk tespit edilen arkeolojik alanların 23 tanesinde bir risk etkeni gerçekleşirken, diğer 14 tanesinde iki ve daha fazla insan kaynaklı risk etkeni tespit edilmiştir. Şekil 5.38’de 2015 yılına ait insan kaynaklı risk tespit edilen arkeolojik alanların harita üzerinde dağılımı gösterilmiştir.

Şekil 5.38. 2015 Yılında Tespit Edilen İnsan Kaynaklı Risklerin Haritada Gösterimi

5.4.8. 2016 Yılına Ait Kazı Raporlarının Analizi

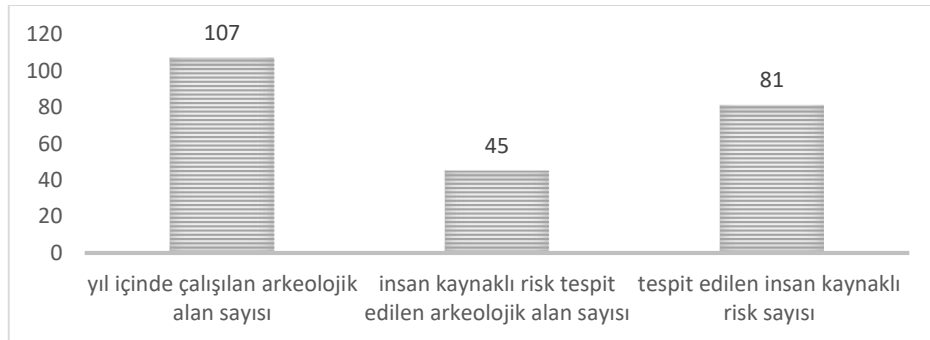
Kazı raporları üzerinden yapılan incelemelere göre 2016 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından 107 adet kazı gerçekleştirilmiştir ve 45 arkeolojik alanda toplamda 81 adet insan kaynaklı tahribat tespit edilmiştir (Şekil 5.39). Kazı alanlarında tespit edilen insan kaynaklı riskler gerçekleştiği bölgelere göre incelendiğinde bu risklerin Ege bölgesinde yoğunlaştığı görülmüştür. Ege bölgesinde 19 arkeolojik alanda insan kaynaklı risk tespit edilirken, Marmara bölgesinde üç, Akdeniz bölgesinde sekiz, İç Anadolu bölgesinde altı, Karadeniz bölgesinde dört, Doğu Anadolu bölgesinde bir ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde beş arkeolojik alanda insan kaynaklı risk tespit edilmiştir (Şekil 5.40). Tahribat tespit edilen arkeolojik alanlar, alanın niteliği üzerinden incelendiğinde bunların 26 tanesinin antik kent, 10 tanesinin höyük, iki tanesinin kale, üç tanesinin saray ve dört tanesinin diğer olarak tanımlanmış alanlarda gerçekleştiği görülmektedir (Şekil 5.41).

Çizelge 5.10. 2016 Yılı Kazı Raporlarında Tespit Edilen İnsan Kaynaklı Riskler (Çizelge Yazar Tarafından 2016 Yılına Ait Kazı Raporlarının Derlenmesiyle Oluşturulmuştur.)

Arkeolojik Alan		Alanın Niteliği					Yerleşim Yeri ile İlişkisi			Risk Çeşidi												TOPLAM
		Antik Kent	Höyük	Kale	Saray	Diğer	İç İçe	Yanında	Aynı	Kaçak Kazı	Kaçak İnşaat	Ruhsatlı İnş. Faal.	Tarımsal faaliyet	Hayvansal faaliyet	Hırsızlık	Kastlı zarar	Yerel halk kaynaklı	Koruma-kazı ekibi kaynaklı	Ulaşım faaliyetleri	Alt yapı faaliyetleri	Ziyaretçi kaynaklı	
MARMARA BÖLGESİ	Küçük Çekmece Göl Havzası (Bathonea Kazıları)				●		●		3													3
	Troia	●					●										3		1	3	7	
	Enez (Ainos)	●					●												3		3	
EGE BÖLGESİ	Tralleis	●					●							1								1
	Alabanda	●						●				1										1
	Hierapolis	●						●	2											1	3	
	Tlos	●						●			1			1							2	
	Klaros	●						●								1	1				2	
	Metropolis	●					●									1					1	
	Euromos	●						●	1		1							1			3	
	Priene	●						●	1					1							2	
	Yeşilova Höyük		●				●								1						1	
	Tabea	●						●								1					1	
	Beycesultan		●						●			2									2	
	Symyrna	●					●													1	1	
	Nif(Olympos) Dağı					●		●	2		1										3	
	Ekşi höyük		●				●			1		3									4	
	Phokaia	●					●			1										1	2	
	Limantepe					●	●												1		1	
	Pergamon	●						●		1											1	
	Knidos	●							●								1				1	
	Aizanoi	●					●			1											1	

Çizelge 5.16'nın devamı

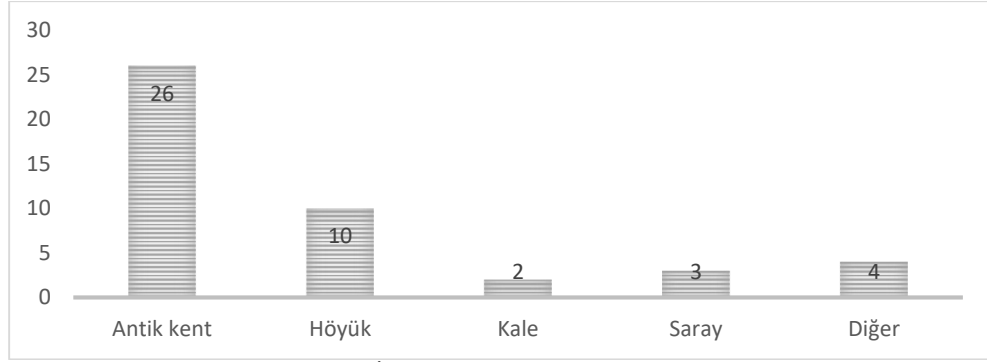
AKDENİZ BÖLGESİ	Kastabala	●						●	1		1						2				
	Karahöyük		●					●			1						1				
	Magarsus	●						●	1			1					2				
	Soli pompeiopolis	●					●								1		1				
	Kelenderis	●					●				1						2				
	Tepebağ Höyük		●				●				3						3				
	Olympos	●						●	1								1				
İÇ ANADOLU BÖLGESİ	Kurutlu					●		●								1	1				
	Keykubadiye Sarayı				●		●		1								1				
	Tepecik çiftlik		●				●				1						1				
	Kerkenes	●					●			1							1				
	Kayalıpınar	●					●				1						1				
	Kubad-Abad Sarayı				●			●			1						1				
KARADENİZ BÖLGESİ	Balatlar kilise					●	●					1					1				
	Sebastapolis	●					●					1					1				
	Pompeiopolis	●					●				1						1				
	Oluz Höyük		●					●			1						1				
DOĞU ANADOLU BÖLGESİ	Altın-tepe Urartu Kalesi			●			●					2					2				
G.DOĞU ANADOLU BÖLGESİ	Yenice Höyük		●					●	3		3						6				
	Körtik Tepe		●				●							1			1				
	Doliche (Dülük-baba)	●					●		1				1				2				
	Zerzevan kalesi			●				●				1	1				2				
	Kuriki höyük		●					●				1					1				
TOPLAM									21	1	4	20	1	4	7	3	6	2	7	5	81

Şekil 5.39. 2016 yılında Kazı Çalışması Yürütülen Arkeolojik Alanlar, İnsan Kaynaklı Risk Tespit Edilen Alanlar ve İnsan Kaynaklı Risklerin Gösterimi

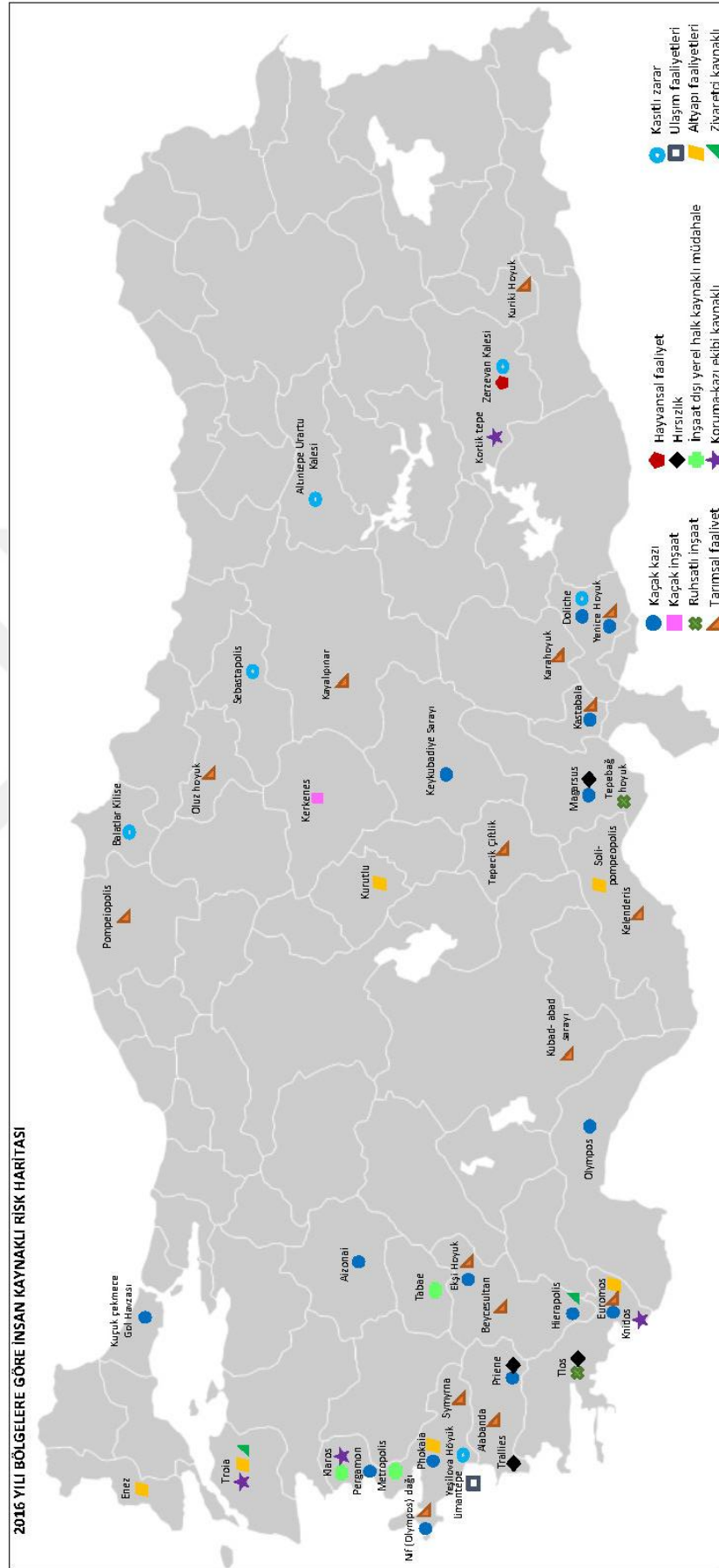
Şekil 5.40. 2016 Yılında Tespit Edilen İnsan Kaynaklı Risklerin Coğrafi Bölgelere Göre Dağılımı

Şekil 5.41. 2016 Yılında Tespit Edilen İnsan Kaynaklı Risklerin Arkeolojik Alanların Niteliğine Göre Gösterimi

2016 yılına ait kazı raporlarında meydana gelen risk etkenlerinin gerçekleşme sıklığına bakıldığında en önemli risk etkeninin kaçak kazı olarak tespit edildiği görülmektedir. Kaçak kazıdan sonra ikinci öncelikli risk etkeni önceki yıllarda olduğu gibi tarımsal faaliyet iken üçüncü öncelikli risk etkeni kasıtlı zarar şeklindedir. Bu yıla ait insan kaynaklı risklerin hem sayısında hem de meydana geldiği arkeolojik alanların sayısında bir önceki yıla göre nispeten bir artış olsa da tespit edilen risk sayısının düşük olduğu görülmüştür.

En sık gerçekleşen üç risk etkeni incelendiğinde kaçak kazının Güneydoğu Anadolu bölgesinde, tarımsal faaliyetin Ege ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde, kasıtlı zararın ise Doğu Anadolu bölgesinde nispeten daha fazla meydana geldiği görülmüştür. Arkeoloji alan özelinden incelendiğinde en fazla insan kaynaklı riske maruz kalan alan, toplamda yedi insan kaynaklı riskin meydana geldiği Marmara Bölgesindeki Troia antik kentidir. İnsan kaynaklı risk tespit edilen arkeolojik alanların 29 tanesinde bir risk etkeni gerçekleşirken, diğer 16 tanesinde iki ve daha fazla insan kaynaklı risk etkeni tespit edilmiştir. Şekil 5.42’de 2016 yılına ait insan kaynaklı risk tespit edilen arkeolojik alanların harita üzerinde dağılımı görülmektedir.

Şekil 5.42. 2016 Yılında Tespit Edilen İnsan Kaynaklı Risklerin Haritada Gösterimi

5.4.9. 2017 Yılına Ait Kazı Raporlarının Analizi

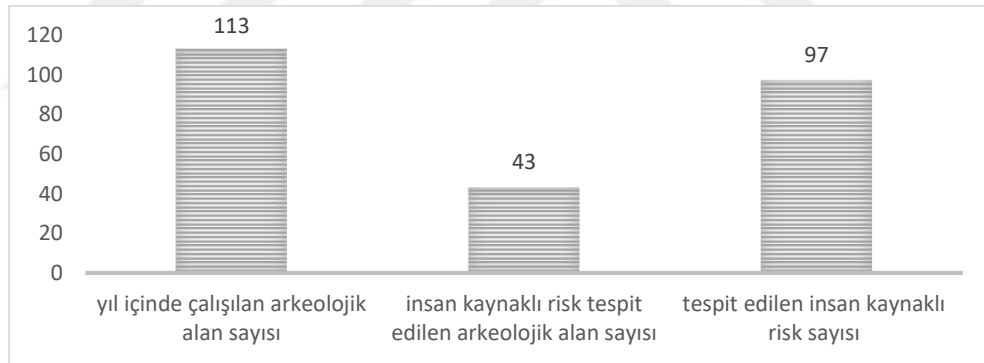
Kazı raporları üzerinden yapılan incelemelere göre 2017 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından 113 adet kazı gerçekleştirilmiştir ve 43 arkeolojik alanda toplamda 97 adet insan kaynaklı tahribat tespit edilmiştir (Şekil 5.43). Kazı alanlarında tespit edilen riskler gerçekleştiği bölgelere göre incelendiğinde bu risklerin Ege bölgesinde yoğunlaştığı görülmüştür. Ege bölgesinde 13 arkeolojik alanda insan kaynaklı risk tespit edilirken, Marmara bölgesinde beş, Akdeniz bölgesinde dokuz, İç Anadolu bölgesinde dört, Karadeniz bölgesinde dört ve Doğu Anadolu bölgesinde üç arkeolojik alanda insan kaynaklı risk tespit edilmiştir (Şekil 5.44). Tahribat tespit edilen arkeolojik alanlar, alanın niteliği üzerinden incelendiğinde bunların 27 tanesinin antik kent, sekiz tanesinin höyük, dört tanesinin kale ve dört tanesinin diğer olarak tanımlanmış alanlarda gerçekleştiği görülmektedir (Şekil 5.45).

Çizelge 5.11. 2017 Yılına Ait Kazı Raporlarında Tespit Edilen İnsan Kaynaklı Riskler (Çizelge Yazar Tarafından 2017 Yılına Ait Kazı Raporlarının Derlenmesiyle Oluşturulmuştur.)

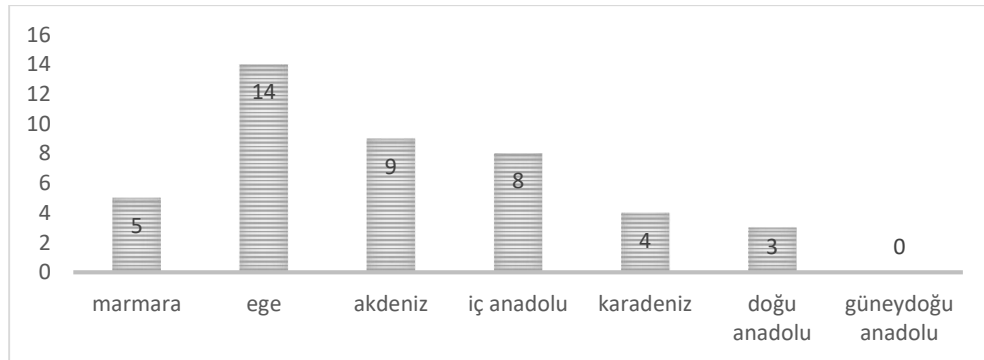
Arkeolojik Alan		Alanın Niteliği					Yerleşim Yeri ile İlişkisi			Risk Çeşidi											TOPLAM	
		Antik Kent	Höyük	Kale	Saray	Diğer	İç İçe	Yanında	Ayrı	Kaçak Kazı	Kaçak İnşaat	Ruhsatlı İns. Faal.	Tarımsal faaliyet	Hayvansal faaliyet	Hırsızlık	Kasıtlı zarar	Yerel halk kaynaklı	Koruma-kazı ekibi kaynaklı	Ulaşım faaliyetleri	Alt yapı faaliyetleri		Ziyaretçi kaynaklı
MARMARA BÖLGESİ	Parion	●						●		3			1	1								5
	Troia	●						●							1		1				1	3
	Gülpınar (Smintheion)		●				●					3									1	4
	Enez (Ainos)	●					●												1			1
	Adramytteion (Ören)	●					●					2				1						3
EGE BÖLGESİ	Kaunos	●						●					1									1
	Küçüktepe höyük		●					●				1				1						2
	Tripolis	●						●		2												2
	Laodikeia	●						●		3		5										8
	Ekşi höyük		●				●			1		2										3
	Thyateira ve hastane höyüğü		●				●							1								1
	Sürmecik					●			●						1	1						2
	Smyrna	●					●				1											1
	Aigeai	●							●	1									2			3
	Teos	●						●				1										1
	Nif (Olympos) Dağı					●			●	1												1
	Klaros	●						●		1												1
	Euromos	●						●									1	1	1			3
	Amorium	●					●			1												1
AKDENİZ BÖLGESİ	Kastabala	●							●	2		1										3
	Karahöyük		●						●							1						1
	Lyrboton Kome	●						●		1												1
	Demre (Myra)	●					●			2				1								3

Çizelge 5.17'nin devamı

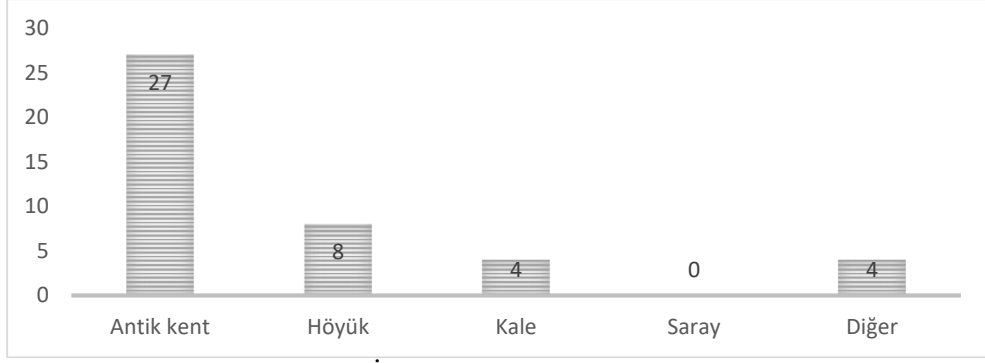
AKDENİZ BÖLGESİ	Germenicia	●					●				2							2				
	Toprakhisar		●					●			1	1		1	2		1	6				
	Olympos	●						●						1				1				
	Antiocheia ad Cragum	●					●		2							1		3				
	Soli pompeiopolis	●					●										1	1				
İÇ ANADOLU BÖLGESİ	Kerkenes	●					●											1	1			
	Tyana	●					●									1			1			
	Yassı höyük (Gordion)	●					●						1			1			2			
	Juliapolis Nekropol	●						●		1			1						2			
	Kurutlu					●		●										1	1			
	Aşıklı höyük		●					●				1							1			
	Ovaören		●				●			3		2		1					6			
	Divriği kalesi			●			●									1			1			
KARADENİZ BÖLGESİ	Pompeiopolis	●					●				1								1			
	Kurul kalesi			●				●	1					1			1		3			
	Derekutuğun maden işletmeleri					●		●	3		2								5			
	Hadrianoupolis	●					●			2									2			
DOĞU ANADOLU BÖLGESİ	Ani	●					●			1						1			2			
	Altıntepe Urartu Kalesi			●				●		1									1			
	Van kale			●			●									1			1			
TOPLAM										32		5	21	2	5	5	7	8	5	4	3	97

Şekil 5.43. 2017 yılında Kazı Çalışması Yürütülen Arkeolojik Alanlar, İnsan Kaynaklı Risk Tespit Edilen Alanlar ve İnsan Kaynaklı Risklerin Gösterimi

Şekil 5.44. 2017 Yılında Tespit Edilen İnsan Kaynaklı Risklerin Coğrafi Bölgelere Göre Dağılımı

Şekil 5.45. 2017 Yılında Tespit Edilen İnsan Kaynaklı Risklerin Arkeolojik Alanların Niteliğine Göre Gösterimi

2017 yılına ait kazı raporlarında meydana gelen risk etkenlerinin gerçekleşme sırasına bakıldığında en önemli risk etkeni kaçak kazı olarak tespit edilmiştir. Kaçak kazıdan sonra ikinci öncelikli risk etkeni önceki yıllarda olduğu gibi tarımsal faaliyet iken üçüncü öncelikli risk etkeni koruma kaynaklı müdahale şeklindedir.

En sık gerçekleşen üç risk etkeni incelendiğinde kaçak kazı ve tarımsal faaliyetin Ege bölgesinde, koruma kaynaklı müdahalenin ise İç Anadolu bölgesinde daha yoğun olarak meydana geldiği görülmüştür. Arkeolojik alan üzerinden değerlendirildiğinde kaçak kazı İç Anadolu bölgesindeki Kerkenes antik kentinde, tarımsal faaliyet Akdeniz bölgesindeki Kastabala antik kentinde diğer arkeolojik alanlara nispetle daha yoğun gerçekleşmiştir. Arkeolojik alan özelinden incelendiğinde en fazla insan kaynaklı riske maruz kalan alan toplamda sekiz insan kaynaklı riskin meydana geldiği Ege Bölgesindeki Laodekia antik kentidir. Akdeniz bölgesindeki Toprakhisar höyük ise risk çeşitliliği açısından önemlidir. İnsan kaynaklı risk tespit edilen arkeolojik alanların 22 tanesinde bir risk etkeni gerçekleşirken, diğer 21 tanesinde iki ve daha fazla insan kaynaklı risk etkeni tespit edilmiştir. Şekil 5.46'da 2017 yılına ait insan kaynaklı risk tespit edilen arkeolojik alanların harita üzerinde dağılımı görülmektedir.

5.4.10. 2018 Yılına Ait Kazı Raporlarının Analizi

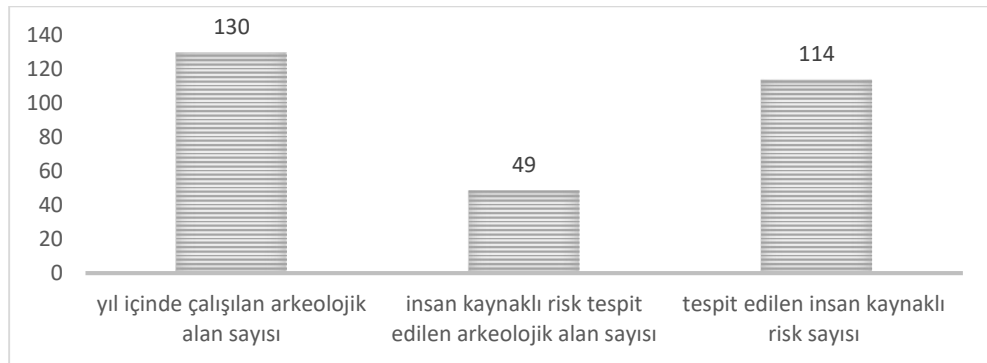
Kazı raporları üzerinden yapılan incelemelere göre 2018 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından 130 adet kazı gerçekleştirilmiştir ve 49 arkeolojik alanda toplamda 114 adet insan kaynaklı tahribat tespit edilmiştir (Şekil 5.47). Kazı alanlarında tespit edilen riskler gerçekleştiği bölgelere göre incelendiğinde bu risklerin Ege ve Akdeniz bölgelerinde yoğunlaştığı görülmüştür. Ege ve Akdeniz bölgesinde 12 arkeolojik alanda insan kaynaklı risk tespit edilirken, Marmara bölgesinde beş, İç Anadolu bölgesinde dört, Karadeniz bölgesinde sekiz ve Doğu Anadolu ile Güneydoğu Anadolu bölgelerinde dört arkeolojik alanda insan kaynaklı risk tespit edilmiştir (Şekil 5.48). Tahribat tespit edilen arkeolojik alanlar, alanın niteliği üzerinden incelendiğinde bunların 20 tanesinin antik kent, 13 tanesinin höyük ve 16 tanesinin diğer olarak tanımlanmış alanlarda gerçekleştiği görülmektedir (Şekil 5.49).

Çizelge 5.12. 2018 Yılına Ait Kazı Raporlarında Tespit Edilen İnsan Kaynaklı Riskler (Çizelge Yazar Tarafından 2018 Yılına Ait Kazı Raporlarının Derlenmesiyle Oluşturulmuştur.)

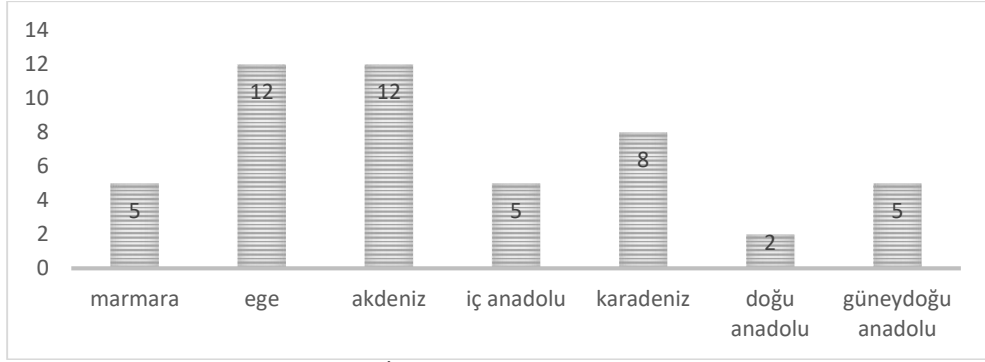
Arkeolojik Alan		Alanın Niteliği					Yerleşim Yeri ile İlişkisi			Risk Çeşidi												TOPLAM
		Antik Kent	Höyük	Kale	Saray	Diğeri	İç İçe	Yanında	Ayrı	Kaçak Kazı	Kaçak İnşaat	Ruhsatlı İnş. Faal.	Tarimsal faaliyet	Hayvansal faaliyet	Hırsızlık	Kasıtlı zarar	Yerel halk kaynaklı	Koruma-kazı ekibi kaynaklı	Ulaşım faaliyetleri	Alt yapı faaliyetleri	Ziyaretçi kaynaklı	
MARMARA BÖLGESİ	Küçüyalı Arkeopark					●	●			1												1
	Zeytinlik höyük		●					●		1			1							1		3
	Gülpınar (Smintheion)		●				●					3	1									4
	Troia	●						●								1	2		1	1		5
	Parion	●						●		1												1
EGE BÖLGESİ	Euromos	●						●		2					1							3
	Pedesa	●						●		5												5
	Nif(Olympos) Dağı					●			●	2												2
	Thyateira ve hastane höyüğü		●				●					1	1									2
	Priene	●						●		2												2
	Limantepe					●	●			1												1
	İlbadi mezarlığı					●	●					1										1
	Burgaz	●					●													1		1
	Tralleis	●					●									1						1
	Phokaia	●					●									2	1			3		6
	Tlos	●						●		1												1
	Aigeai	●							●	2				1								3
	Gözlü kule		●				●									1						1
	Accana Höyük		●				●											1				1
	Tepebağ höyük		●				●			1		1										2
	Olba	●					●			1												1
	Epiphaneia (Erzin)	●							●	1												1
	Patara	●						●												1		1
	Keçe mağara					●	●						1									1

Çizelge 5.18'in devamı

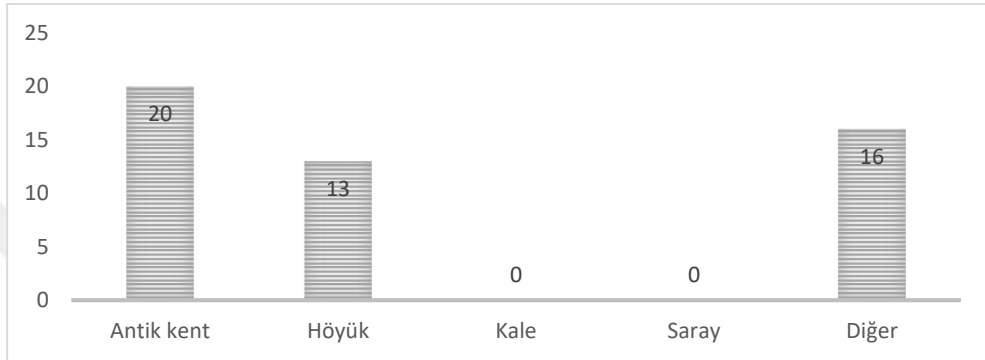
AKDENİZ BÖLGESİ	Sagalassos	●					●	3										3		
	Kızılın mağarası				●		●			2							2			
	Toprakhisar		●				●			2		1					3			
	Tayinat Höyük		●				●				1						1			
	Kastabala	●					●	1		2						1	4			
İÇ ANADOLU BÖLGESİ	Ovaören		●			●				1							1			
	Yassı höyük (Gordion)	●				●					1						1			
	Boncuklu höyük		●			●				2							2			
	İnönü Mağaraları				●		●	1			4	1			3		9			
	Elmalı köyü yer mozaïği				●		●	2		1							3			
KARADENİZ BÖLGESİ	Boğazköy-Hattuşa	●				●								1			1			
	Hadrianoupolis	●				●		1									1			
	Giresun Adası				●		●	2		1							3			
	Balatlar kilise				●	●					1	1					2			
	Örükaya				●		●	2					1				3			
	Tios	●					●	2									2			
	Oluz Höyük		●				●	1		1							2			
	Derekutuğun maden işletmeleri				●		●	3					1				4			
	DOĞU ANADOLU BÖLGESİ	Van kale ve höyüğü				●	●									1		1		
Çavuştepe Kale ve Höyüğü					●	●		3								1	4			
G. DOĞU ANADOLU BÖLGESİ	Tilbaşar Höyük		●				●			1					1		2			
	Dede harabeleri				●		●			1		1	1				3			
	Doliche (Dülükbaba)	●				●		3		1							4			
	Boncuklu Tarla				●		●			2							2			
	Yenice Höyük		●				●								1		1			
TOPLAM								45		3	20	8	6	7	5	5	2	10	3	114

Şekil 5.47. 2018 yılında Kazı Çalışması Yürütülen Arkeolojik Alanlar, İnsan Kaynaklı Risk Tespit Edilen Alanlar ve İnsan Kaynaklı Risklerin Gösterimi

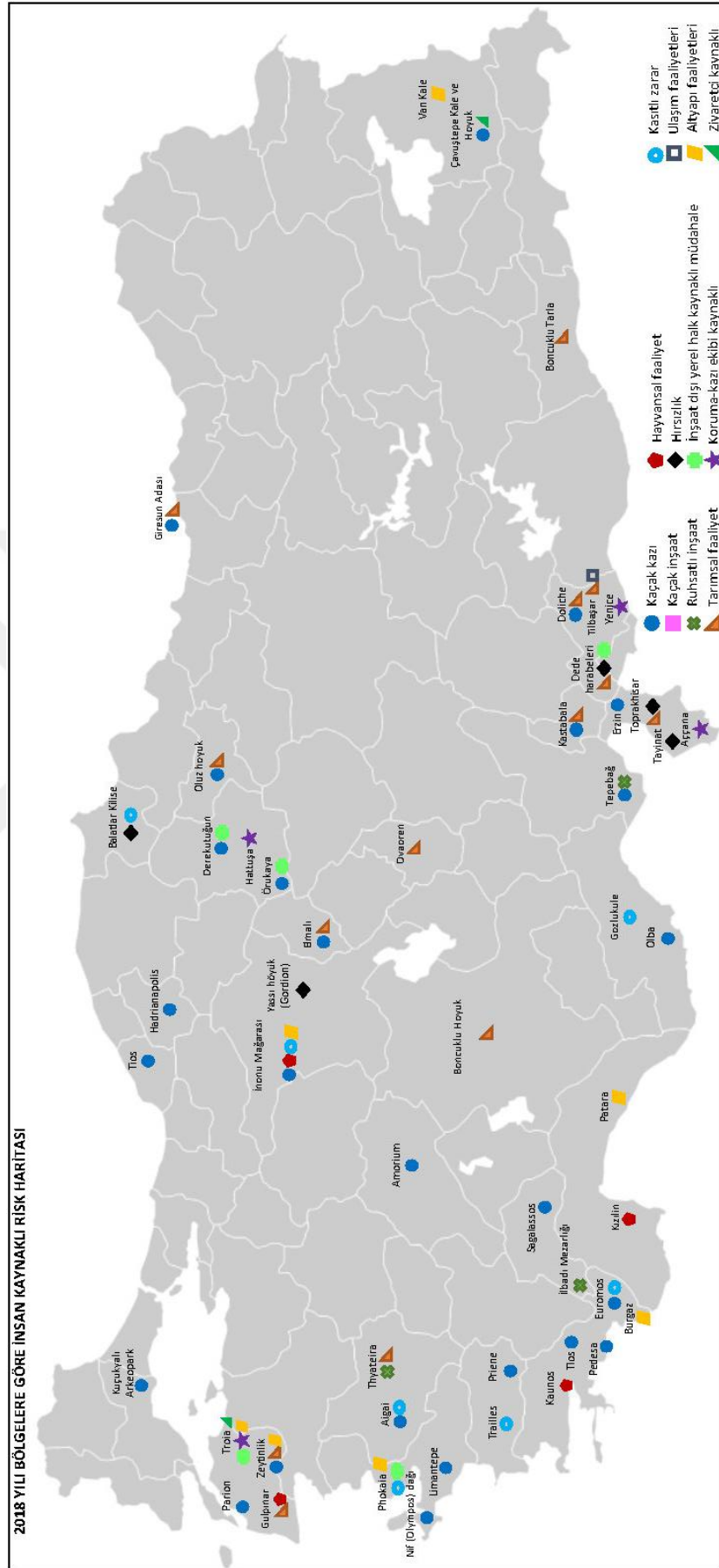
Şekil 5.48. 2018 Yılında Tespit Edilen İnsan Kaynaklı Risklerin Coğrafi Bölgelere Göre Dağılımı

Şekil 5.49. 2018 Yılında Tespit Edilen İnsan Kaynaklı Risklerin Arkeolojik Alanların Niteliğine Göre Gösterimi

2018 yılına ait kazı raporlarında meydana gelen risk etkenlerinin gerçekleşme sıklığına bakıldığında en önemli risk etkeni kaçak kazı olarak tespit edilmiştir. Kaçak kazıdan sonra ikinci öncelikli risk etkeni önceki yıllarda olduğu gibi tarımsal faaliyet iken üçüncü öncelikli risk etkeni altyapı faaliyetleri şeklindedir.

En sık gerçekleşen üç risk etkeni incelendiğinde kaçak kazı ve altyapı faaliyetlerinin Ege bölgesinde, tarımsal faaliyetin ise Akdeniz ve İç Anadolu bölgelerinde daha yoğun olarak meydana geldiği tespit edilmiştir. Arkeoloji alan özelinden incelendiğinde en fazla insan kaynaklı riske maruz kalan alan, dört farklı riskin meydana geldiği İç Anadolu Bölgesindeki İnönü mağaraları ile Marmara Bölgesindeki Troia antik kentidir. İnsan kaynaklı risk tespit edilen arkeolojik alanların 27 tanesinde bir risk etkeni gerçekleşirken, diğer 22 tanesinde iki ve daha fazla insan kaynaklı risk etkeni tespit edilmiştir. Şekil 5.50’de 2018 yılına ait insan kaynaklı risk tespit edilen arkeolojik alanların harita üzerinde dağılımı görülmektedir.

Şekil 5.50. 2018 Yılında Tespit Edilen İnsan Kaynaklı Risklerin Haritada Gösterimi

5.4.11. 2019 Yılına Ait Kazı Raporlarının Analizi

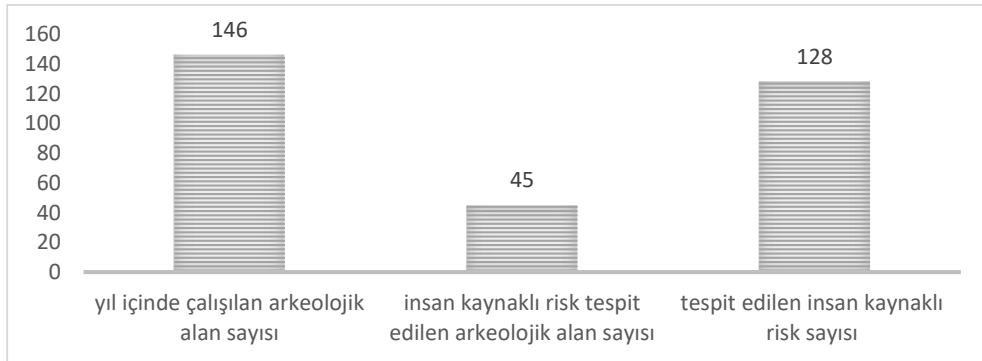
Kazı raporları üzerinden yapılan incelemelere göre 2019 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından 146 adet kazı gerçekleştirilmiştir ve 44 arkeolojik alanda toplamda 128 adet insan kaynaklı tahribat tespit edilmiştir (Şekil 5.51). Kazı alanlarında tespit edilen riskler gerçekleştiği bölgelere göre incelendiğinde bu risklerin Ege bölgesinde yoğunlaştığı görülmüştür. Ege bölgesinde 16 arkeolojik alanda insan kaynaklı risk tespit edilirken, Marmara bölgesinde üç, Akdeniz bölgesinde sekiz, İç Anadolu bölgesinde beş, Karadeniz bölgesinde iki, Doğu Anadolu bölgesinde üç ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde yedi arkeolojik alanda insan kaynaklı risk tespit edilmiştir (Şekil 5.52). Tahribat tespit edilen arkeolojik alanlar, alanın niteliği üzerinden incelendiğinde bunların 20 tanesinin antik kent, 12 tanesinin höyük, üç tanesinin kale ve dokuz tanesinin diğer olarak tanımlanmış alanlarda gerçekleştiği görülmektedir (Şekil 5.53).

Çizelge 5.13. 2019 Yılına Ait Kazı Raporlarında Tespit Edilen İnsan Kaynaklı Riskler (Çizelge Yazar Tarafından 2019 Yılına Ait Kazı Raporlarının Derlenmesiyle Oluşturulmuştur.)

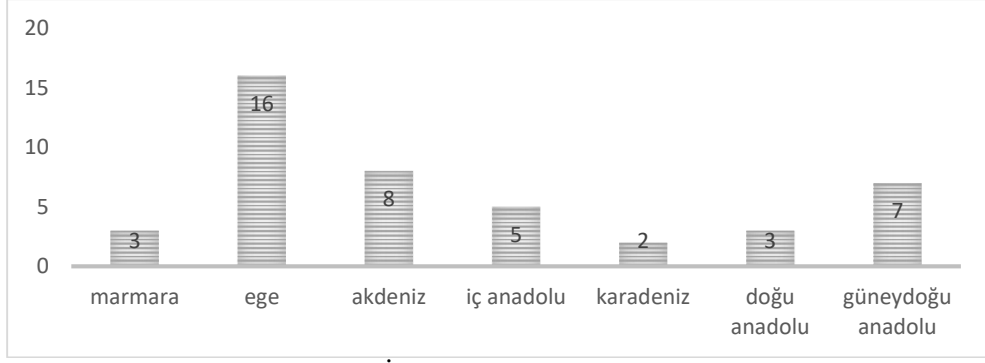
Arkeolojik Alan		Alanın Niteliği					Yerleşim Yeri ile İlişkisi			Risk Çeşidi											TOPLAM
		Antik Kent	Höyük	Kale	Saray	Diğer	İç İçe	Yanında	Ayrı	Kaçak Kazı	Kaçak İnşaat	Ruhsatlı İnş. Faal.	Tarım faaliyet	Hayvansal faaliyet	Hırsızlık	Kasıtlı zarar	Yerel halk kaynaklı	Koruma-kazı ekibi kaynaklı	Ulaşım faaliyetleri	Alt yapı faaliyetleri	Ziyaretçi kaynaklı
MARMARA BÖLGESİ	Gülpınar (Smintheion)		●				●					1									1
	Antandros	●					●					1				1					2
	Daskyleion	●						●		6					1	2					9
EGE BÖLGESİ	Euromos	●						●							1	1					2
	Pedesa	●						●		7						3					10
	Panaztepe					●			●	1											1
	Blaundos	●						●		2											2
	Nif(Olympos) Dağı					●			●	2											2
	Beycesultan		●						●			1									1
	Ekşi höyük		●				●					2									2
	Beçin Kalesi			●				●								1					1
	Teos	●						●				1									1
	Tabea	●						●						1							1
	Tralleis	●					●								1						1
	Aphrodisias	●					●												1		1
	Tlos	●						●		2											2
	Aigeai	●							●	6											6
	Yeşilova höyüğü		●				●					2									2
	Laodikeia	●						●				2			1						3
AKDENİZ BÖLGESİ	Epiphaneia (Erzin)	●							●	1		1	1								3
	Sagalassos	●							●	1				1							2
	Pisidia Antiokheia	●						●		2							1				3
	Toprakhisar		●						●										1		1

Çizelge 5.19'un devamı

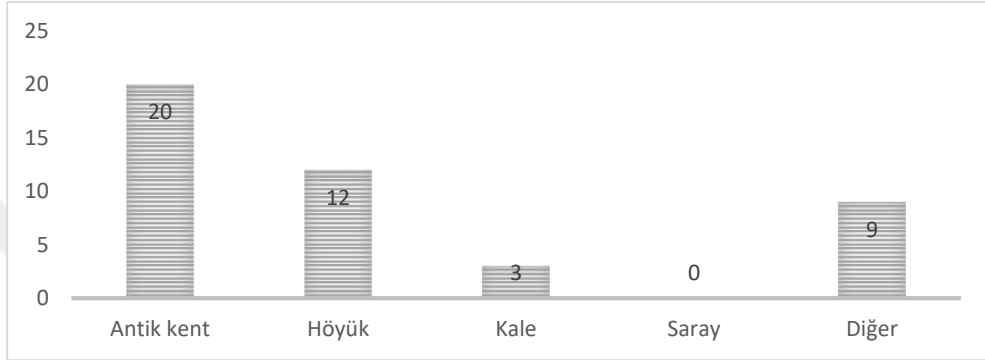
AKDENİZ BÖLGESİ	Phaselis	●						●										1	1			
	Alanya kalesi			●				●		1									1			
	Kastabala	●						●			1		1		1			1	3			
	Diokaisareia(Uzuncaburç)	●						●			1				1				1			
İÇ ANADOLU BÖLGESİ	Acemhöyük		●				●				1								1			
	Zeyve(porsuk) höyük		●					●									1		1			
	İnönü Mağaraları					●			●	1									1			
	Samuha	●						●				3							3			
	Ovaören		●				●					3							3			
KARADENİZ BÖLGESİ	Satala					●		●		2									2			
	Oluz Höyük		●						●	1		1							2			
DOĞU ANADOLU BÖLGESİ	Aşağı Kaleköy Barajı Projesi -Murat Tepe					●		●		1	1			2		2			6			
	Van kale ve höyüğü					●	●									1			1			
	Çavuştepe Kalesi ve Höyüğü					●	●			2									2			
GÜNEY DOĞU ANADOLU BÖLGESİ	Harbetsuvan		●					●		30				1					31			
	Zerzevan kalesi			●					●	1									1			
	Ambar Barajı –Ambar Höyük		●				●				1								1			
	Doğanpınar Barajı -Dede harabeleri					●			●		1	1	1						3			
	Doliche (Dülükbaba)	●					●					1							1			
	Yenice Höyük		●					●		1		2							3			
	Tillo ziyaretler					●	●							1					1			
TOPLAM										68	2	3	23	1	6	13	3	1	5	1	2	128

Şekil 5.51. 2019 yılında Kazı Çalışması Yürütülen Arkeolojik Alanlar, İnsan Kaynaklı Risk Tespit Edilen Alanlar ve İnsan Kaynaklı Risklerin Gösterimi

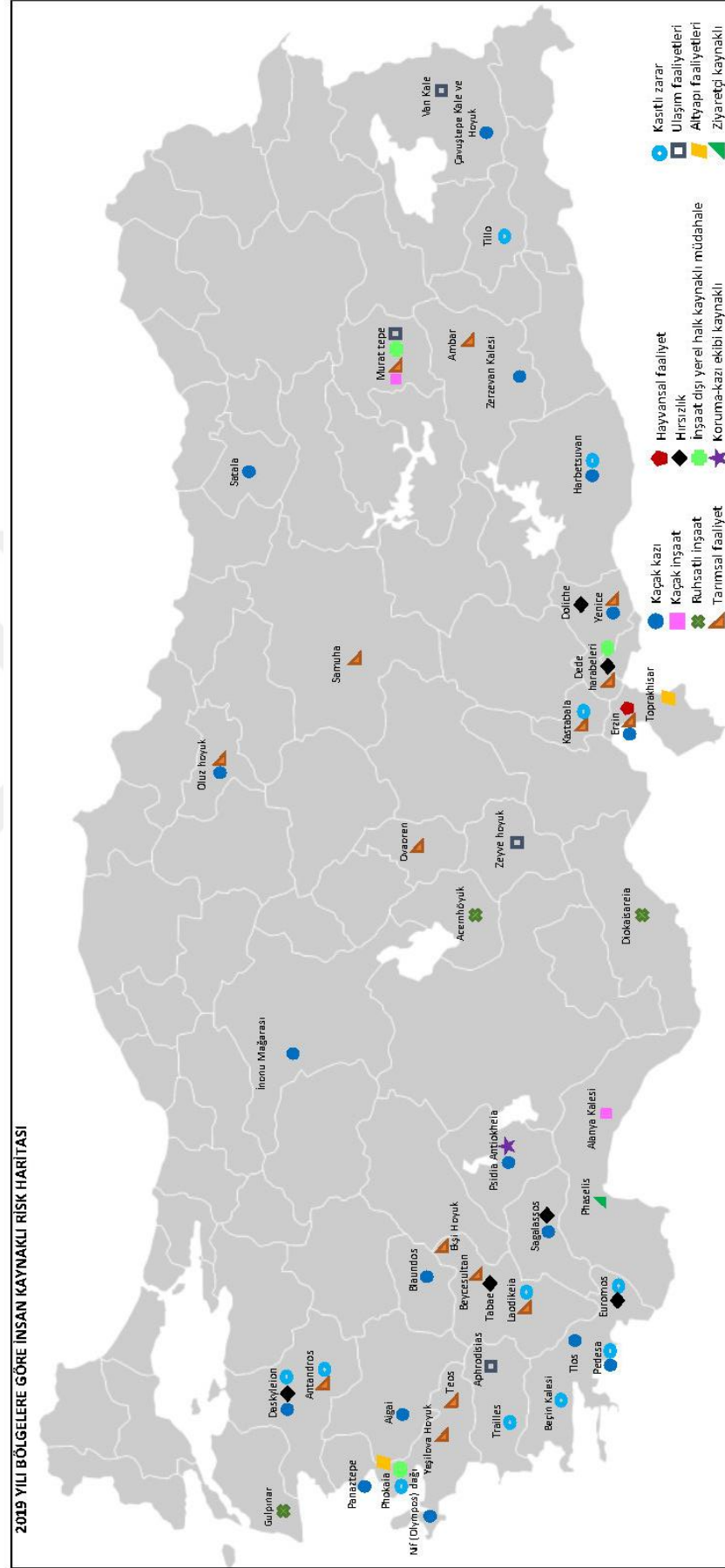
Şekil 5.52. 2019 Yılında Tespit Edilen İnsan Kaynaklı Risklerin Coğrafi Bölgelere Göre Dağılımı

Şekil 5.53. 2019 Yılında Tespit Edilen İnsan Kaynaklı Risklerin Arkeolojik Alanların Niteliğine Göre Gösterimi

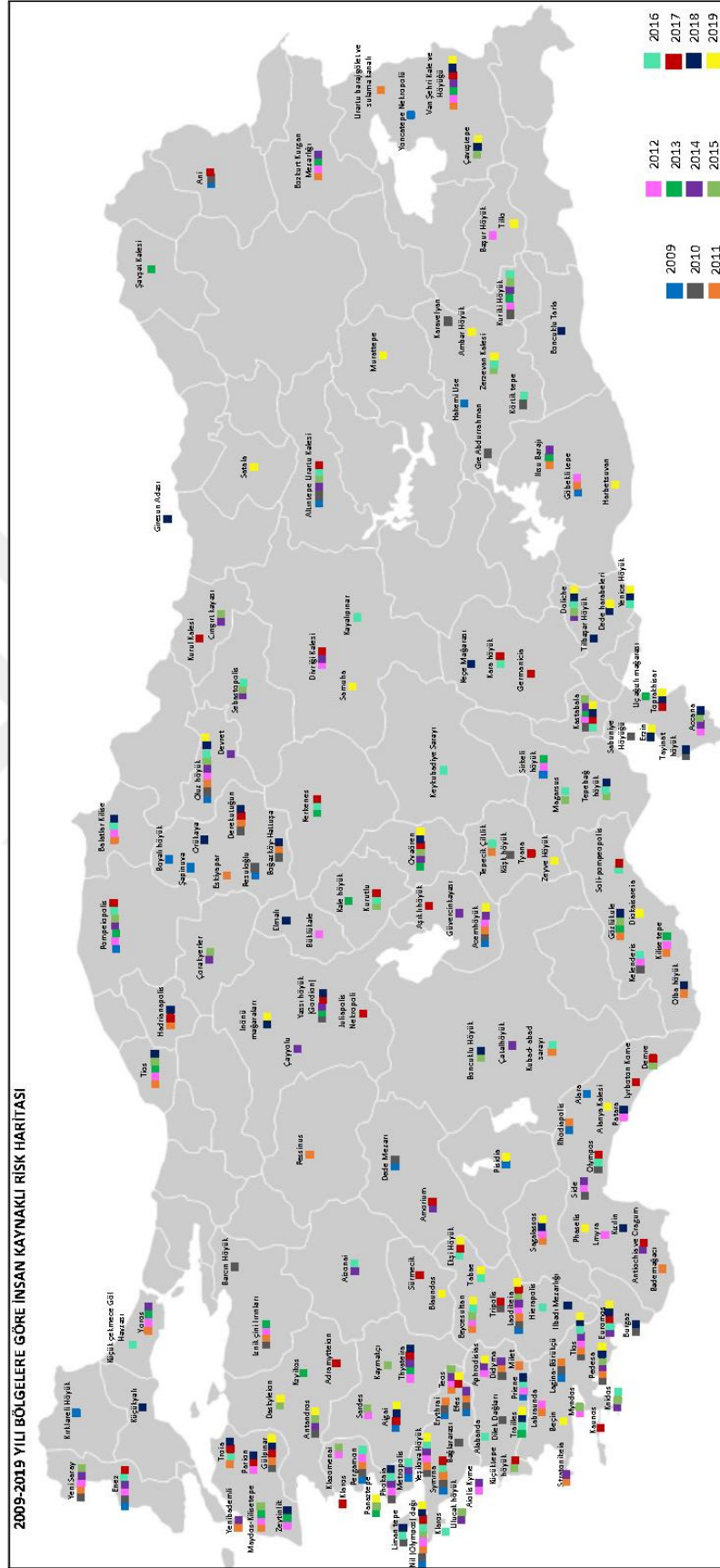
2019 yılına ait kazı raporlarında meydana gelen risk etkenlerinin gerçekleşme sıklığına bakıldığında en önemli risk etkeni kaçak kazı olarak tespit edilmiştir. Kaçak kazıdan sonra ikinci öncelikli risk etkeni önceki yıllarda olduğu gibi tarımsal faaliyet iken üçüncü öncelikli risk etkeni kasıtlı zarar şeklindedir.

En sık gerçekleşen üç risk etkeni incelendiğinde kaçak kazı, tarımsal faaliyet ve kasıtlı zararların Ege bölgesinde daha yoğun olarak meydana geldiği görülmüştür. Kaçak kazı Ege bölgesinde daha yoğun olarak meydana gelmesine rağmen arkeolojik alan özelinde bakıldığında en fazla kaçak kazıya maruz kalan alanın Güneydoğu Anadolu Bölgesindeki Harbetsuvan höyük olduğu görülmüştür. Harbetsuvan höyükte meydana gelen kaçak kazı toplam kaçak kazı sayısının yaklaşık yarısını oluşturmaktadır. İnsan kaynaklı risk tespit edilen arkeolojik alanların 30 tanesinde bir risk etkeni gerçekleşirken, diğer 14 tanesinde iki ve daha fazla insan kaynaklı risk etkeni tespit edilmiştir. Şekil 5.54'te 2019 yılına ait insan kaynaklı risk tespit edilen arkeolojik alanların harita üzerinde dağılımı görülmektedir.

Şekil 5.54. 2019 Yılında Tespit Edilen İnsan Kaynaklı Risklerin Haritada Gösterimi

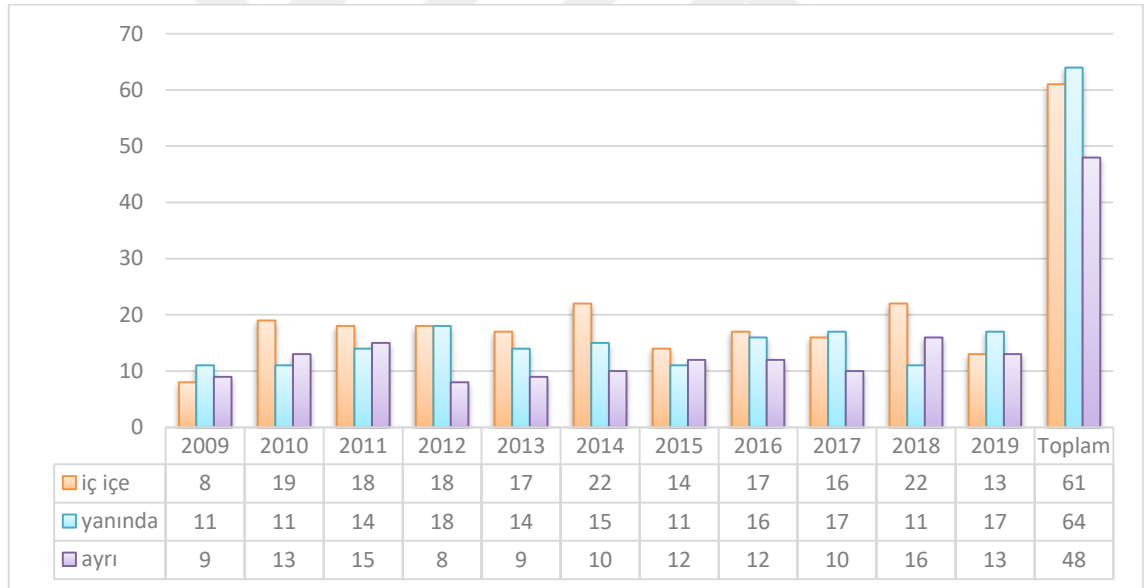
5.5. Bölüm Değerlendirmesi-Tespit Edilen İnsan Kaynaklı Risklerin Değerlendirilmesi

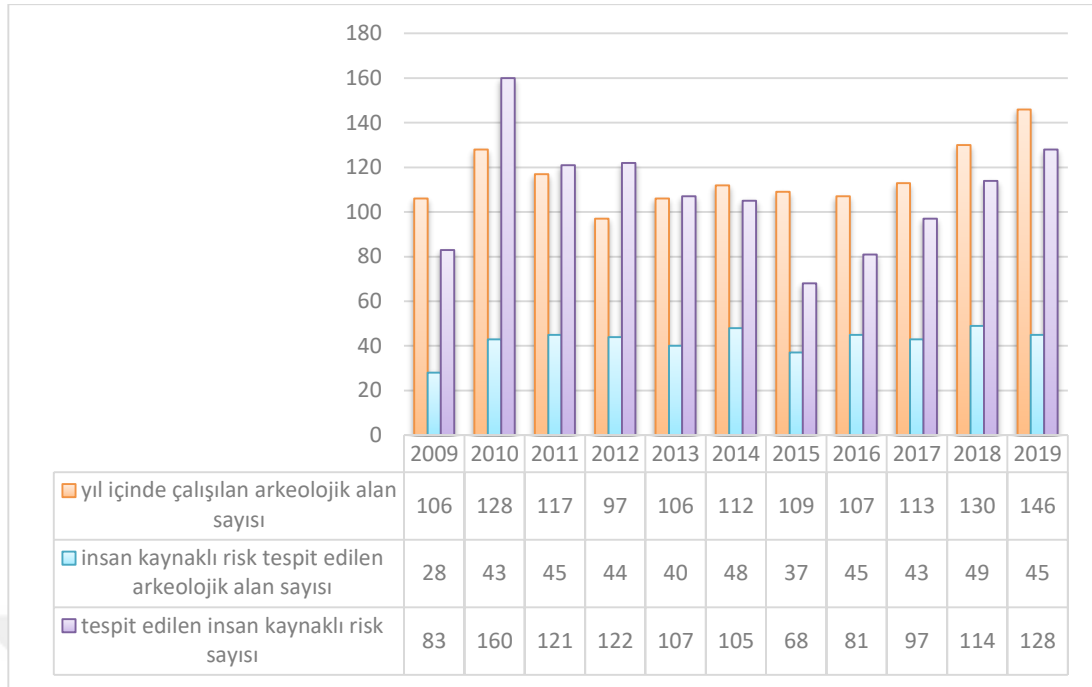
Şekil 5.55. 2009-2019 Yılları Arasında İnsan Kaynaklı Risk Tespit Edilen Arkeolojik Alanların Haritada Gösterimi

2009-2019 yılları arasında yayınlanana kazı raporlarına göre Türkiye’de kazı yürütülmekte olan 173 adet arkeolojik alanda toplamda 1186 adet insan kaynaklı risk tespit edilmiştir. Tespit edilen insan kaynaklı risklerin yıllar içindeki değişimi Şekil 5.55’te gösterilmiştir.

Tespit edilen bu riskler arkeolojik alanların yerleşim yeri ile ilişkisi açısından incelendiğinde; arkeolojik alanların 61 tanesinin yerleşim yeri ile iç içe, 63 tanesinin yerleşim yerinin yanında ve 47 tanesinin ise yerleşim yerinden ayrı olduğu görülmüştür. Elde edilen bu bilgilere göre yerleşim yeri ile iç içe ve yerleşim yerinin yanında olan arkeolojik alanların insan kaynaklı risklere daha fazla maruz kaldığı sonucu çıkarılabilir. Her yıl için yerleşim yeri-arkeolojik alanın gösterimi ise Şekil 5.56’da yer almıştır. Buna göre ilerleyen yıllar boyunca yerleşim yeri ile iç içe olan arkeolojik alanlarda insan kaynaklı risklerde düzenli bir artışın meydana geldiği, yerleşim yerinin yanında ve ayrı olan arkeolojik alanlarda ise daha düzensiz artışın olduğu görülmüştür. Şekil 5.57 incelendiğinde yıllar içinde hem insan kaynaklı risk tespit edilen arkeolojik alanlarda hem de insan kaynaklı risk sayısında bir artış olduğu görülmüştür. 2015-2017 yılları arasında bir düşüş gözlenirse de 2018 ve 2019 yıllarında insan kaynaklı risklerde tekrar bir artış meydana gelmiştir. En fazla risk tespiti ise 2010 yılında gözlenmiştir.

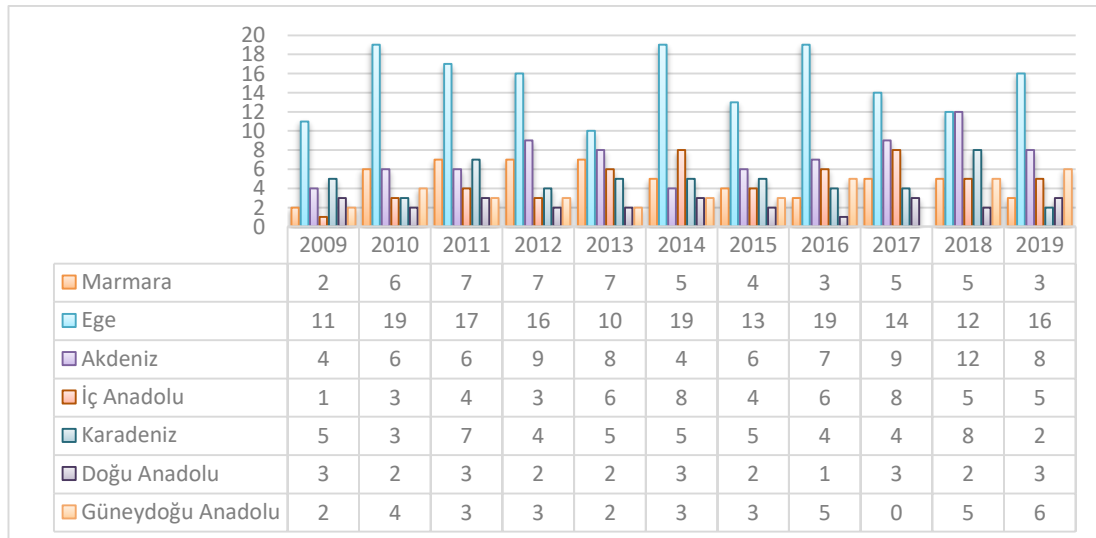

Şekil 5.56. İnsan Kaynaklı Risk Tespit Edilen Arkeolojik Alanların Yerleşim Yeri ile İlişkisi

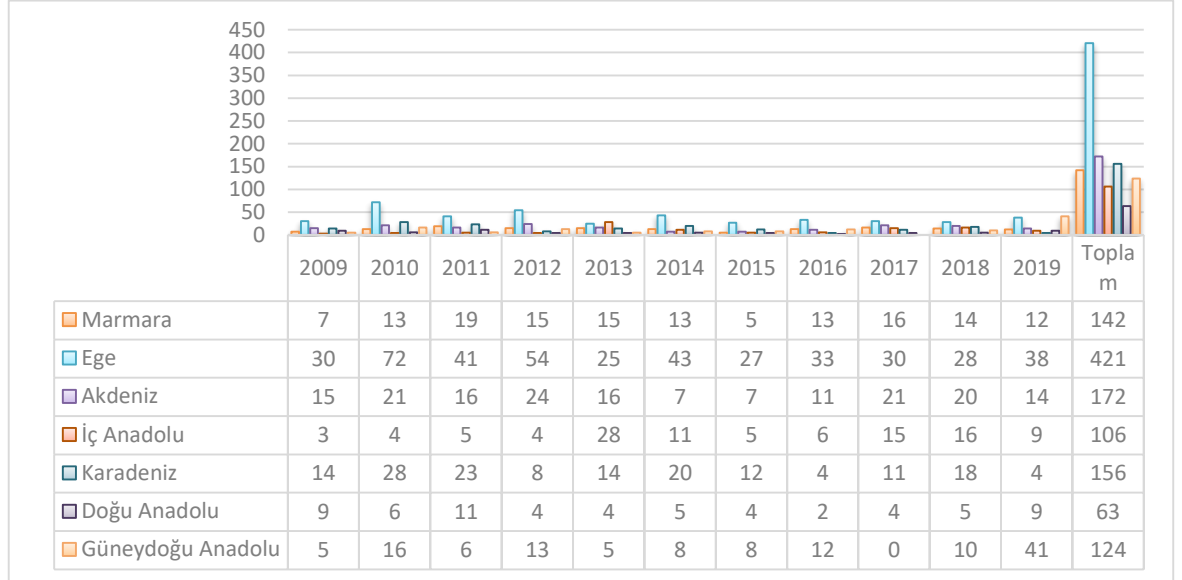
Şekil 5.57. Kazı Çalışması Yürütülen Arkeolojik Alanlar, İnsan Kaynaklı Risk Tespit Edilen Alanlar ve İnsan Kaynaklı Risklerin 2009-2019 Yıllarına Göre Gösterimi

2009-2019 yılları arasında gerçekleştirilen kazı çalışmalarından elde edilen bilgiler doğrultusunda insan kaynaklı risk tespit edilen arkeolojik alanlar coğrafi bölgelerine göre incelendiğinde; Marmara bölgesinde 18, Ege bölgesinde 51, Akdeniz bölgesinde 34, İç Anadolu bölgesinde 26, Karadeniz bölgesinde 19, Doğu Anadolu bölgesinde sekiz ve Güneydoğu Anadolu bölgesindeki 13 farklı arkeolojik alanda insan kaynaklı risk tespit edilmiştir. Ege bölgesi yıllar özelinden yapılan analizlerde olduğu gibi genel değerlendirme de en fazla insan kaynaklı riskin tespit edildiği bölgedir. Yıllar içinde coğrafi bölgelerde insan kaynaklı risk tespit edilen arkeolojik alanların sayısı Şekil 5.58’de gösterilmiştir.

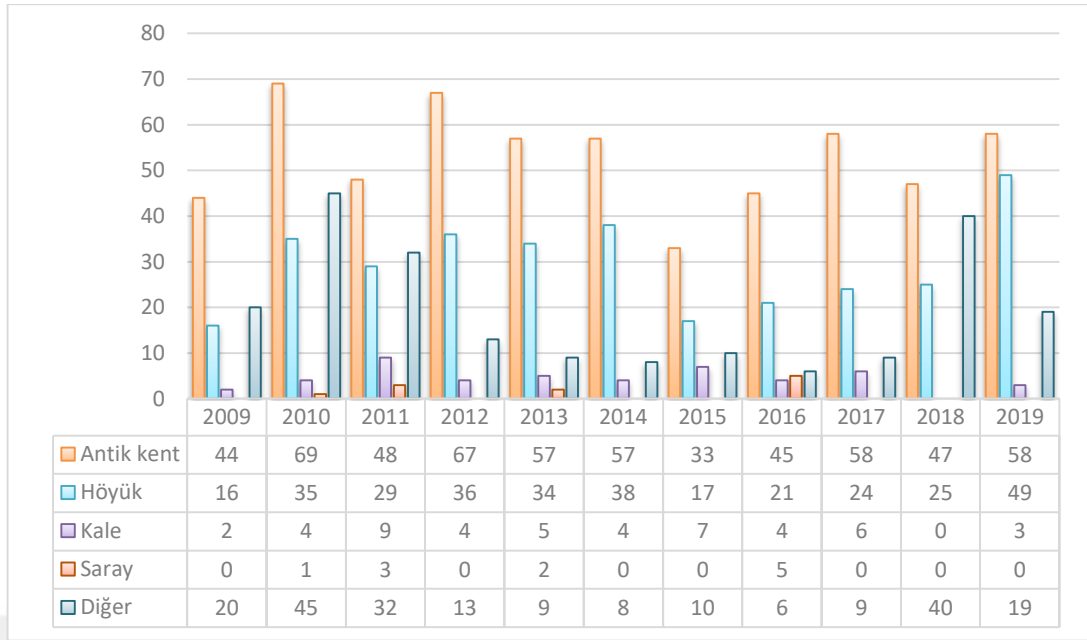
Şekil 5.58. 2009-2019 Yılları Arası İnsan Kaynaklı Risk Tespit Edilen Arkeolojik Alanların Bölgelere Göre Dağılımı

Şekil 5.59’da ise coğrafi bölgelerde tespit edilen insan kaynaklı risk sayısı gösterilmiştir. Bu bilgilere bakıldığında Marmara bölgesindeki 18 arkeolojik alanda 142, Ege bölgesinde 50 arkeolojik alanda 421, Akdeniz bölgesinde 34 arkeolojik alanda 172, İç Anadolu bölgesinde 26 arkeolojik alanda 106, Karadeniz bölgesinde 19 arkeolojik alanda 156, Doğu Anadolu bölgesinde 19 arkeolojik alanda 63 ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde 17 arkeolojik alanda 124 adet insan kaynaklı risk tespit edilmiştir.

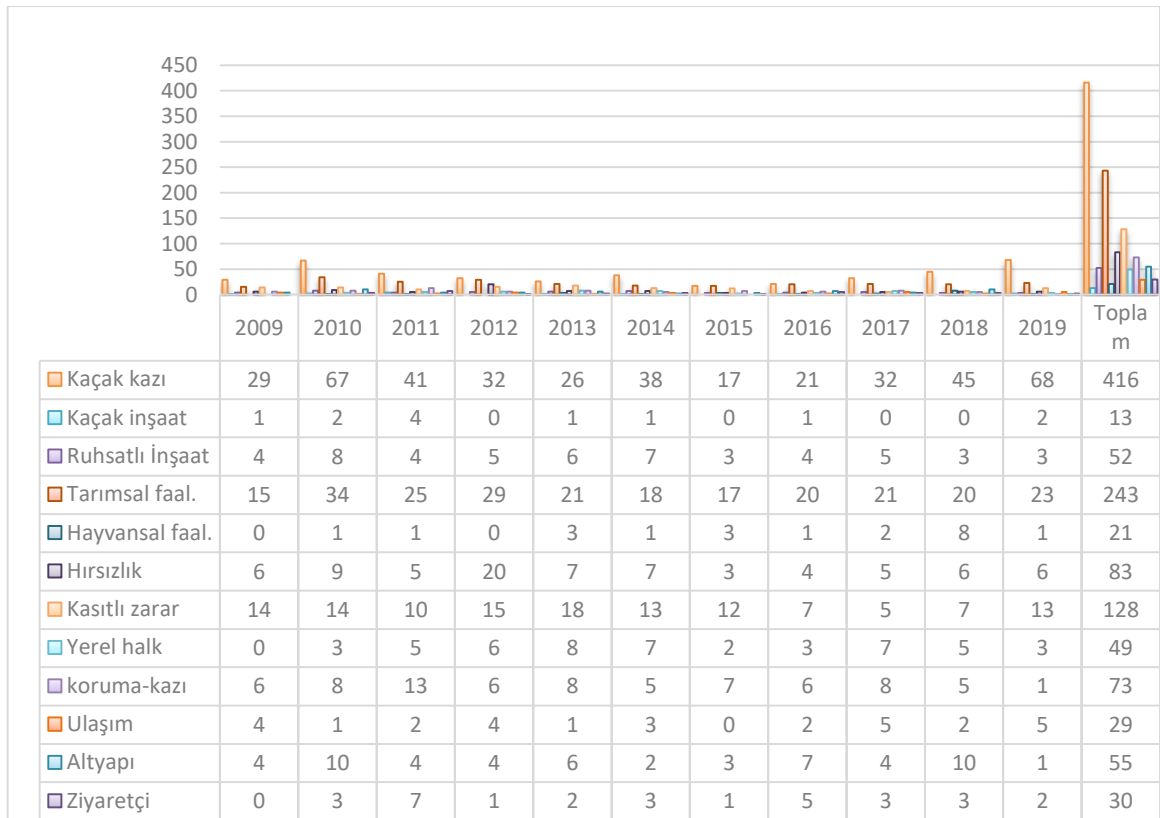
Şekil 5.59. 2009-2019 Yılları Arası Coğrafi Bölgelere Göre Tespit Edilen İnsan Kaynaklı Risk Sayısı

2009-2019 yılları arasında gerçekleştirilen kazı çalışmalarından elde edilen bilgiler doğrultusunda insan kaynaklı risk tespit edilen arkeolojik alanlar arkeolojik alanların niteliğine göre incelendiğinde; 73 tanesinin antik kent, 52 tanesinin höyük, 11 tanesinin kale, üç tanesinin saray ve 32 tanesinin diğer olarak tanımlanan arkeolojik alanlardan oluştuğu anlaşılmaktadır. Şekil 5.60’ta yıllar içerisinde arkeolojik alanlarda tespit edilen risklerin alanın niteliğine göre değişimine bakıldığında höyüklerde insan etkisinin ciddi oranda arttığı görülmüştür. Bunun aksine saraylarda ise insan etkisinin tespit edilmediği görülmüştür.

Şekil 5.60. 2009-2019 Yılları Arası İnsan Kaynaklı Risk Tespit Edilen Arkeolojik Alanların Niteliği

Şekil 5.61’de yıllar içerisinde arkeolojik alanlarda tespit edilen insan kaynaklı risklerin niteliğinin değişimi görülmektedir. Buna göre tüm yıllarda kaçak kazının en ciddi risk faktörü olduğu gözlenmiştir. Kaçak kazıdan sonra en önemli iki risk faktörü ise sırasıyla tarımsal faaliyet ve kasıtlı zarar olarak görülmüştür.

Şekil 5.61. 2009-2018 Yılları Arası Tespit Edilen İnsan Kaynaklı Risk Etkeninin Sayısı

2009-2019 yılları arasındaki 11 yıllık süreçte yayınlanan kazı raporlarının incelenmesi, arkeolojik alanlardaki risk faktörlerinin neler olduğu konusunda genel bir fikir vermektedir. Bununla birlikte kazı raporlarının hazırlanmasının ana nedeni raporların ait olduğu yılda gerçekleştirilen kazı çalışmalarında elde edilen bulgular olduğundan, insan kaynaklı risk faktörlerinin detaylı biçimde aktarılamamış olabileceği kanaati oluşmuştur. Bu nedenle alan çalışması yolu ile arkeolojik alanları tehdit eden insan kaynaklı risk faktörleri tez kapsamında detaylı olarak irdelenmiştir.

Yukarıda açıklanan nedenlerle tez kapsamında arkeolojik alanın yerleşim yeri ile iç içe olduğu, kazı çalışmalarının yürütüldüğü, ancak 2009 ile 2019 yılları arasında yayımlanmış olan kazı raporlarında insan kaynaklı risk faktörlerine dair herhangi bir bilgi bulunmayan bir arkeolojik alanın seçilmesi uygun görülmüştür. Bu doğrultuda Adana ili sınırlarındaki Anavarza Antik Kenti özelinde Adana Müzesi arşiv kayıtları incelenerek insan kaynaklı risk faktörlerinin tespit edilip edilmediği irdelenmiştir.

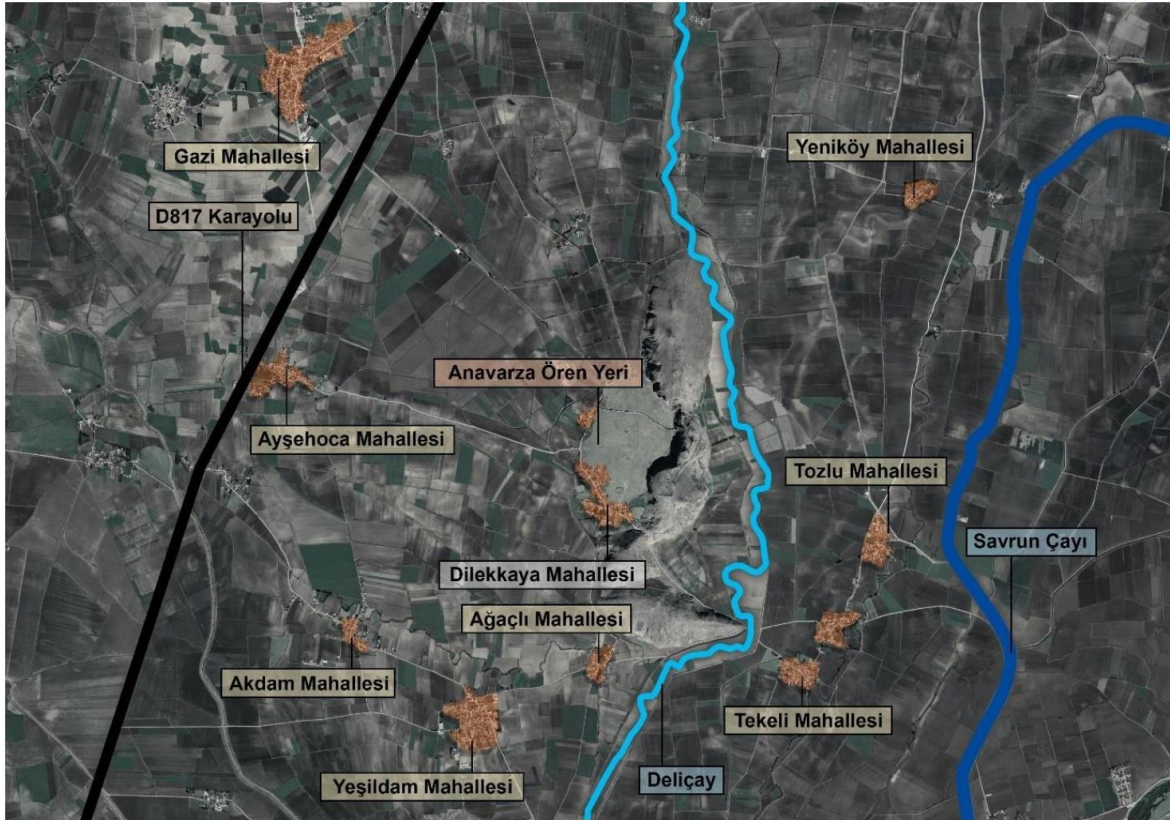

5.6. Alan Çalışması: Anavarza Antik Kenti

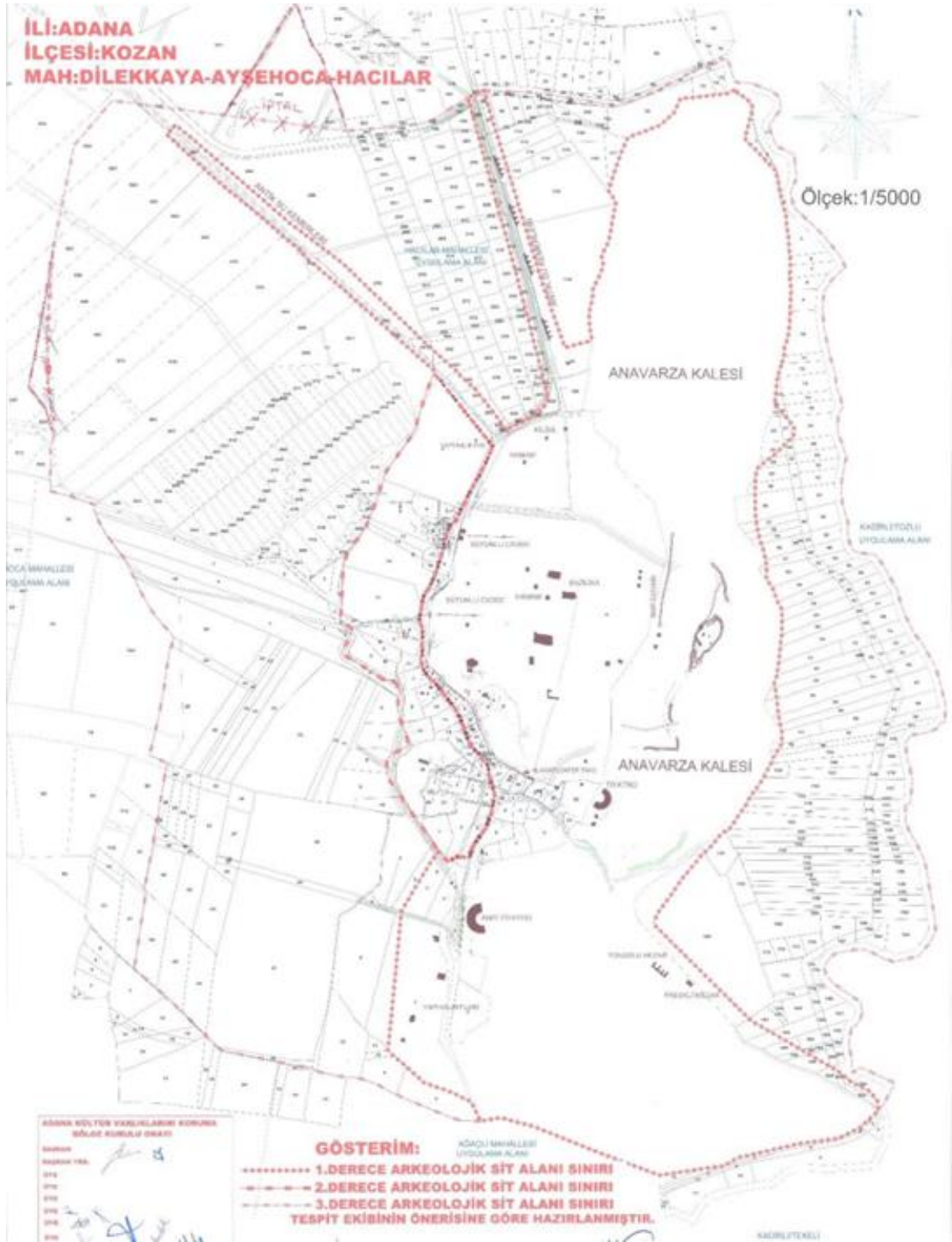
Tezin bu başlığında alan çalışması olarak seçilen Anavarza Antik Kenti ile ilgili genel bilgiler ve arkeolojik alan özelinde tespit edilen insan kaynaklı riskler aktarılmıştır. Son kısımda ise kazı başkanları ve kurum temsilcileri ile yapılan AHS anket çalışmasına ve yerel halkın Anavarza Antik Kenti ile ilgili görüşlerine yer verilmiştir.

5.6.1. Anavarza Antik Kentinin Tarihçesi

Anavarza Antik Kenti Adana'nın 70 km kuzeydoğusunda Kozan ilçesine bağlı Dilekkaya Köyü (mahallesi) ile iç içe konumlanmış durumdadır. Ova ortasında bir adayı andıran, 230 m yüksekliğinde bir kaya kütlesi ve 33 rakımlı batı düzlüğünde 1145 dönümlük bir alanda kurulu kentin ne zaman ve kimler tarafından kurulduğu tam olarak saptanamamıştır. Ancak kentin, 1375 yılında Memlûklular tarafından alındıktan sonra terk edildiği bilinmektedir (Buyruk, 2016).

Şekil 5.62. Anavarza Antik Kenti'nin Uydu Görüntüsü (Anavarza Ören Yeri Yönetim Planı)

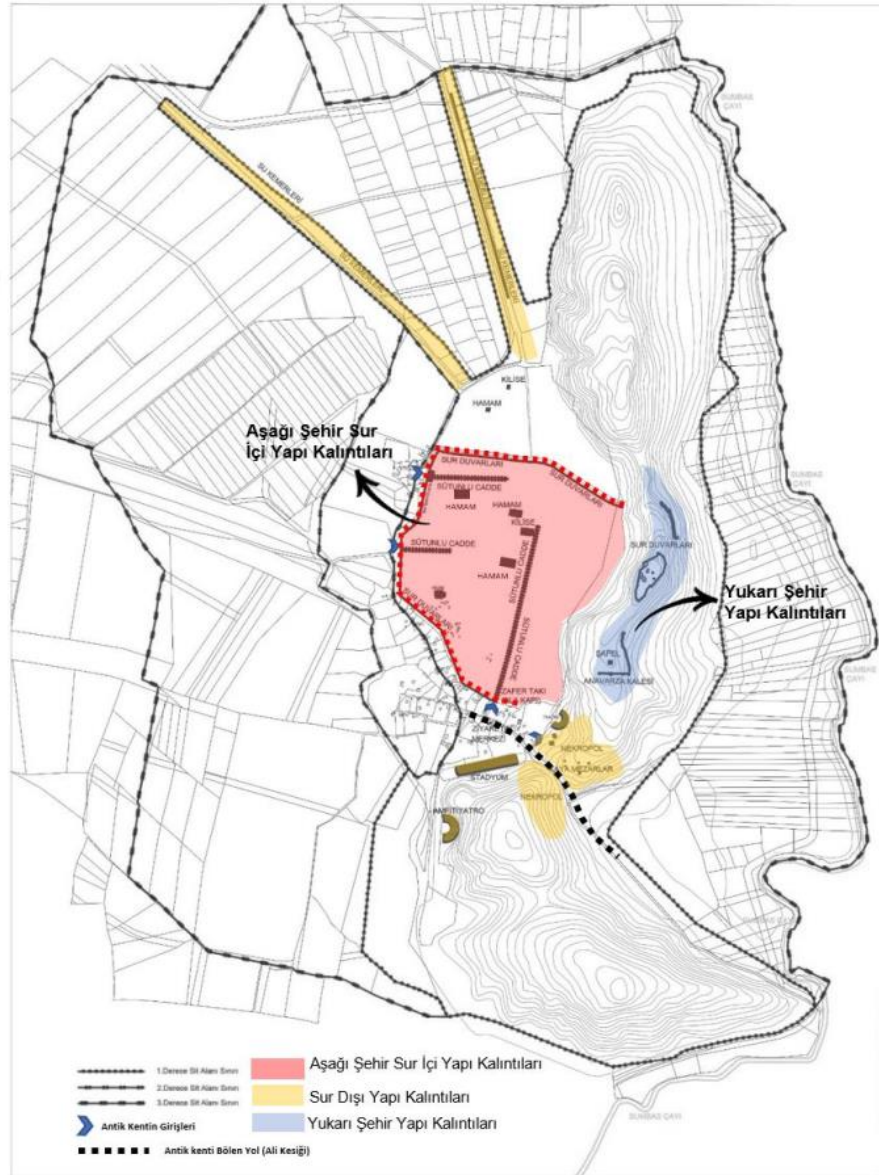

Şekil 5.63. Anavarza Antik Kenti Sit Derece Sınırları (Adana Müze Arşivi)

Tarihin çeşitli dönemlerinde Anazarbos, Anavarsus, Ann-Zorba vb. isimler alan Anavarza Antik Kenti'ne ait en erken kalıntılar Helenistik Döneme kadar gitmektedir. M.Ö. 1. yy. ortalarında başkenti Kastabala- Hierapolis olan Tarkondimotus Krallığı'nın kalelerinden olan Anavarza, M.S. 18.'de Roma İmparatorluğu hakimiyetine girdikten sonra kentte yoğun imar faaliyetleri, üretim ve ticaret faaliyetleri gerçekleşmiş ve kentin statüsü değişerek en parlak dönemine ulaşmıştır. Roma İmparatorluğunun ikiye bölünmesi sonrasında antik kent Bizans İmparatorluğu hakimiyetine

girmiştir. Antik kentteki yapılar 525 yılında meydana gelen büyük bir depremle ağır hasar görmüş, sonrasında kent yeniden inşa edilmiştir (Buyruk, 2016; Edwards, 1987; Akşit, 2018). Bu dönemde depremler nedeniyle yıkılan kent, yeniden inşa edilmiş ve dönemin imparatorları olan Justinapolis ile Justinianopolis'in isimleri verilmiştir (Buyruk, 2016).

Bizans ve Araplar arasında sürekli el değiştiren antik kent, 561 yılında büyük bir deprem ve veba salgını ile birlikte gücünü de kaybetmiştir (Buyruk, 2016; Akşit, 2008). Haçlılardan sonra Kilikya bölgesine yerleşen Ermeniler, 1100 yılında Anavarza'yı başkent yaparak Kilikya Ermeni Krallığı'nı kurmuşlardır. Bu dönemde kent, antik dönemde bir bilim, spor, festival ve ticaret merkezi olarak bilinmektedir. Ermeni döneminde inşa edilen kiliseler ve şapellerle Anavarza, dini bir merkez haline gelmiştir (Edwards, 1987; Akşit, 2018; Özbey ve Saban, 2019). Kent, 1375 yılında Memlükler tarafından alınıncaya kadar Ermeni Krallığı'nın hakimiyetinde kalmıştır. Memluklerden sonra uzun bir süre yerleşime rastlanmadığı bilinmektedir (Buyruk, 2016).

Şekil 5.64. Anavarza Antik Kenti Yapı Kalıntıları (Türkoğlu, 2021)

Antik kentin kalıntıları; aşağı şehir, yukarı şehir ve sur dışında kalan yapılar olarak üç bölümden oluşmaktadır (Şekil 5.64). Anavarza'da yaklaşık 1500 metre uzunluğunda olan bir sur duvarı (yukarı şehir suru), sütunlu yol, hamam, kiliseler, tiyatro, amfi tiyatro, suyuolları ve kaya mezarları bulunmaktadır. Aşağı kenti güney, batı ve kuzey yönünde çevreleyerek koruyan surlar yaklaşık 2870 metredir ve güneyinde üç girişli zafer takı yer alır.

Şekil 5.65. Anavarza Antik Kenti Restorasyon Sonrası Zafer Takı (Kişisel Arşiv, 2022)

Antik kentteki arkeolojik çalışmalar 1949 yılına kadar dayanmaktadır. Michael Gough bu yılda Anavarza da çalışmıştır. Daha sonraki dönemlerde 1961 ve 1963 yıllarında Hadi Altay Anavarza'da şehrin dış surlarının batısındaki bir arsada ve yine bu alanın 80 m kuzeydoğusunda açığa çıkarılan mozaikleri incelemiş ve belgelemiştir. 1972-1973 yıllarında Adana Müzesi tarafından mezarlarda kazı çalışması yapılmıştır. 1988 yılında ise M. Sayar Anavarza ve çevresinde kentle ilgili çok sayıda arkeolojik bulgu tespit etmiştir (Girginer, 2005). 2004 yılında ise Kültür ve Turizm Bakanlığı izni ile ilk yüzey araştırmaları gerçekleştirmiştir. İlk sistematik kazılar ise 2013 yılında Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün 01.07.2013 tarih 128349 sayılı izini doğrultusunda "Anavarza Zafer Takı (Ala Kapı) Temizlik ve Restorasyon Çalışmaları" adı ile başlatılmıştır (Anonim 12). 2018 yılında ise Zafer Takının restorasyonuna başlanmış ve 2020 yılında üç kemerli anıtsal kapının iki kemeri çoğunlukla özgün malzemelerin yardımıyla ayağa kaldırılmıştır

(Anonim 13). Hali hazırda aktif kazıları devam eden antik kentteki çalışmalar sütunlu cadde, kiliseler, sütunlu galeri ve kuzey hamamında sürdürülmektedir (Gülşen 2019).

2017 yılında UNESCO Geçici Miras Listesine kabul edilen Anavarza Antik Kenti'nin UNESCO Miras Listesine dâhil edilebilmesi için mevzuat gereği Alan Başkanlığı oluşturulmuş, Alan Yönetim Planı hazırlanmış ve kazı çalışmalarına hız verilmiştir. Antik kentin Geleceğe Miras Projesi kapsamında değerlendirilmesi söz konusudur.

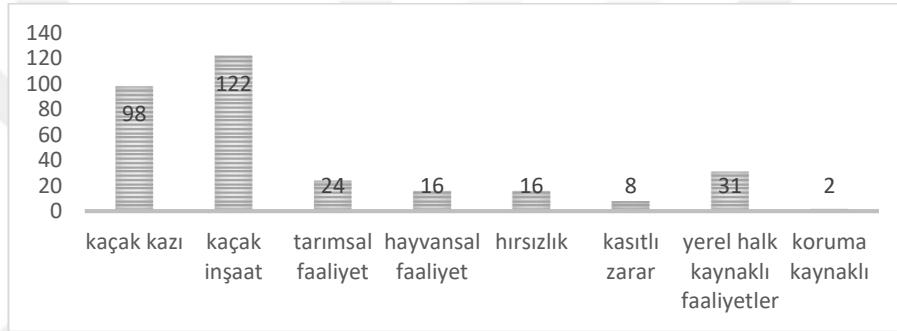
5.6.2. Anavarza Antik Kentinde Tespit Edilen İnsan Kaynaklı Riskler

Anavarza Antik Kenti'nde meydana gelen insan kaynaklı risklerin tespiti amacıyla Adana Müzesi arşivi gerekli izinler alınarak incelenmiştir. Arşivden elde edilen veriler 1960'lı yıllardan 2022 Aralık sonuna kadar belgelenen müze dilekçelerini, bekçi şikâyet dilekçelerini ve dava dosyalarına ait bilgilerin yerinde derlenmesini kapsamaktadır. Müze arşiv belgelerinde bahsi geçen risklerin AHS yönteminde kullanım kolaylığı oluşturması açısından belli başlıklar üzerinden gruplaması yapılmıştır. Bu başlıklar riskin gerçekleşme tarihi, riskin müze tarafından raporlandığı tarih, insan kaynaklı riske maruz kalan sit alanının derecesi, riskin çeşidi, riskin tespit şekli, riske sebep olan insan grubu, riskin meydana geldiği alanın varsa parsel bilgisi ve riskin tahribat boyutu olarak belirlenmiştir. Bu başlıkların oluşturulmasındaki amaçlar ise şöyle sıralanabilir;

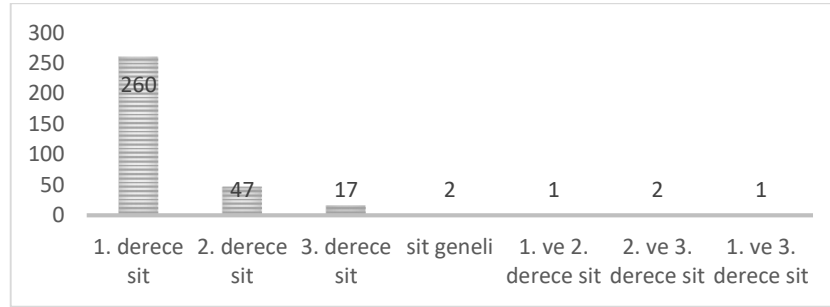
- Olayın meydana geldiği tarih ve müzenin rapor tarihi ile riskin önlenmesi noktasında müzeden kaynaklı olaya müdahale tarihinin belirlenmesi. Bu sayede olaya müdahale noktasında herhangi bir aksaklık olup olmadığının tespit edilmesi,
- Riskin meydana geldiği alanın sit derecesinin tespiti ile en çok hangi alanların riske daha çok maruz kaldığının tespiti,
- Meydana gelen insan kaynaklı risklerin tespit şekli ile bu konuda en çok hangi birim ya da birimlerin aktif rol aldığının tespiti,
- Riske sebep olan insan grubunun belirlenmesi ile alan özelinde hangi insan grubunun riske daha çok sebebiyet verdiğinin tespit edilmesi,
- Riskin meydana geldiği parselin belirlenmesi ile hem riskin meydana geldiği alanın özelleştirilmesinin hem de tespit edilen parsellerde tekrar eden riskin varlığının belirlenmesi ve bu doğrultuda gerekli önerilerin getirilmesi,
- İnsan kaynaklı risklerden etkilenen arkeolojik alan ve/veya kültür varlığının tespitinin yapılması amaçlanmıştır.

Müze arşiv kayıtlarında kazı raporlarında ele alınan insan kaynaklı riskler daha detaylı şekilde ele alınmıştır. Bu nedenle insan kaynaklı risk faktörleri tez kapsamında kaçak kazı, kaçak inşaat, tarımsal faaliyet, hayvansal faaliyet, hırsızlık, kasıtlı zarar, inşaat dışı yerel halk kaynaklı faaliyetler, koruma-kazı ekibi kaynaklı faaliyetler üst başlıklar altında detaylandırılmıştır. Buna göre

	Taş sökülmesi	9			2				
Kasıtlı zarar	Yangın	5							
	Tarihi esere zarar	5							
	Alan tahribatı								
	Mezarlık tahribatı								
	Yapı tahribatı								
	Alanın çöplük yapılması								
	Kaçak moloz dökme								
	Diğer								
İnşaat dışı yerel halk kaynaklı müdahaleler	Su kanalı açma	2	3	2					
	Parsel çevirme	14		1					
	Parsel kiraya verme	6							
	Ağaç-taş sökme	2	1						
	Parsel genişletme	5							
	Yol çalışması	4							
	Diğer								
	Hatalı müdahale	1							
Korum kaynaklı	Geç müdahale		1						
	Yetersiz koruma								
	Kazı kaynaklı tahrip								
	Diğer								
	TOPLAM	160	47	17	2	1	2	1	4

Şekil 5.66. Anavarza Antik Kentinde Tespit Edilen Risk Çeşitlerinin Değerlendirilmesi

Şekil 5.67. Anavarza Antik Kentindeki İnsan Kaynaklı Risklerin Meydana Geldiği Sitin Derecesinin Değerlendirilmesi

Şekil 5.66 incelendiğinde Anavarza Antik Kenti için en önemli risk faktörünün kaçak inşaat olduğu görülmektedir. Sonucun bu şekilde çıkmasının en büyük sebebi ise Dilekkaya köyü ile arkeolojik alanın iç içe yer almasıdır. Yerel halkın en temel ihtiyacı barınma sorunudur ve bu ihtiyaç alanın kültürel değerinin önüne geçmektedir. Çizelge 5.19’da yıllar içindeki değişimden de görüleceği üzere yerel halk inşaat faaliyetlerini azaltmak yerine aksine artırmıştır. İnşaat faaliyetlerinin nerede yoğunlaştığı incelendiğinde ise Şekil 5.67’de de görüldüğü üzere inşaat faaliyetlerinin çoğunluğu 1. Derece arkeolojik sit alanı içinde gerçekleşmektedir. Dolayısıyla kaçak inşaat, gerçekleştiği sit alanı da göz önüne alındığında öncelikli sorun olarak değerlendirilebilir.

Kazının başlaması ile birlikte alanda ortaya çıkan kültürel varlıkların keşfi ise ikinci öncelikli sorun olan kaçak kazıya işaret etmektedir. Antik kentteki üçüncü öncelikli sorun ise yine yerel halkın varlığı ile doğrudan ilgili olan inşaat dışı müdahaleler olarak görülmektedir. Sonuç olarak Anavarza Antik Kenti'nde meydana gelen risk faktörlerinin çeşitliliği ve sıklığı, tez kapsamında hazırlanması planlanan bir risk değerlendirme modelinin önemini ortaya koymaktadır.

5.6.3. Araştırmanın Modeli

Araştırmada kullanılan anket formu kazı raporlarının ve Adana Müze arşivi kayıtlarının incelenmesi neticesinde arkeolojik alanları tehdit eden insan kaynaklı risk faktörleri gruplandırılarak Analitik Hiyerarşi Sürecinde kullanılan öncelik belirleme şablonu oluşturulmuştur. 2009-2019 yılları arasında yayınlanmış olan kazı raporları ve müze arşiv kayıtlarından içerik analizi yöntemiyle elde edilen insan kaynaklı riskler; kaçak kazı, kaçak inşaat, ruhsatlı inşaat, tarımsal faaliyet, hayvansal faaliyet, hırsızlık, kasıtlı zarar, yerel halk kaynaklı inşaat dışı müdahaleler, kazı ekibi-koruma kaynaklı müdahaleler, ulaşım faaliyetleri, altyapı faaliyetleri ve ziyaretçi kaynaklı eylemler olmak üzere toplam 12 gruptan oluşmaktadır. Ana risk faktörlerine bağlı tüm alt faktörlerin sayısı 76'dır. Şekil 5.68'de çalışmaya ait analitik hiyerarşi modeli gösterilmiştir.

İNSAN KAYNAKLI RİSKLER	KAÇAK KAZI	el ile (kazma kürek vb.) iş makinası ile alet ile (delme amaçlı aletler) patlayıcı malzeme ile karma mevcut yapıya ek mevcut yapı üzerinde tamirat mevcut yapıyı yıkıp yerine yeni inşaat
	KAÇAK İNŞAAT	yeni konut yapımı ahır/müştemilat/dukkân yapımı duvar yapımı mevsimlik işçi için barınak/çadır yapımı diğer
	RUHSATLI İNŞAAT FAALİYETLERİ	konut/villa otel hastane mezarlık dini yapılar eğitim yapıları ticari işletmeler geleneksel yöntem ile modern tarım aletleri ile
	TARIMSAL FAALİYET	iş makinası ile sulu tarım toprak sürme/tesviye ağaç/sebze ekimi diğer
	HAYVANSAL FAALİYET	küçük baş hayvan otlatma büyük baş hayvan otlatma diğer (kanatlı hayvan, balıkçılık, arıcılık vb.) sikke/para vb. eserler heykeller ve lahitler
	HİRSİZLİK	taş sökülmesi/kullanılması mezar hırsızlığı diğer yangın
	KASITLI ZARAR	tarihi esere zarar alan tahribatı mezarlık tahribatı yapı bloğu tahribatı alanın çöplük olarak kullanılması kaçak moloz dökme diğer
	İNŞAAT DIŞINDAKİ YEREL HALK KAYNAKLI MÜDAHALELER	su kanalı açma parsel çevirme parsel kiraya verme ağaç-taş sökme toprak alımı cebren parsel genişletme yol çalışması diğer
	KORUMA /KAZI EKİBİ KAYNAKLI	hatalı müdahale geç müdahale yetersiz koruma iş makinesi ile tahrip diğer
	ULAŞIM FAALİYETLERİ	kara yolu yapımı motorlu araç kullanımı trafik kirliliği demir yolu faaliyetleri diğer
	ALT YAPI ÇALIŞMALARI	elektrik su/su kuyusu/su deposu inşa vb. internet kanalizasyon çevre düzenlemesi baraj faaliyetleri baz istasyonu kurulması orman faaliyetleri diğer
	ZİYARETÇİ KAYNAKLI	ziyaretçi sayısında artış gezi güzergahı eksikliği grafiti/yazı vb. tahrip tarihi eserden parça koparma(anı kaynaklı) tarihi esere dokunma diğer

Şekil 5.68. Kazı Raporları ve Müze Kayıtlarından Elde Edilen İnsan Kaynaklı Risklerin AHS'ye Göre Düzenlenmiş Şekli

5.6.4. Kazı Başkanlarının Görüş ve Değerlendirmesi

Arkeolojik alanlarda meydana gelen riskler ile ilgili kazı raporlarında değinilmeyen ve tespit edilen insan kaynaklı risklerin detayları ile ilgili kazı başkanlarının tecrübelerinden yararlanılmıştır.

Tez kapsamında görüŖülen kazı başkanlarına hem mevcutta Çukurova bölgesinde kazı başkanlığı yürüttükleri arkeolojik alanlar ile ilgili hem de geçmiş kazı deneyimlerini göz önüne alarak cevaplandıracakları birtakım sorular yönlendirilmiştir. İnsan kaynaklı riskleri daha iyi anlamak ve uygun çözüm önerileri getirebilmek amacıyla sorulan sorular aşağıdaki şekildedir:

- İnsan kaynaklı risk denildiğinde aklınıza ne geliyor? Size göre en önemli insan kaynaklı risk nedir?
- Kazı raporlarında insan kaynaklı risklere değinilirken belli bir ölçüt var mı? İnsan kaynaklı risklere değinilmesi ne kadar önem arz ediyor? Kültür ve Turizm Bakanlığından bu hususta bir talep var mı?
- İnsan kaynaklı riskler en çok hangi insan grubu tarafından gerçekleştirilmektedir? (Yerel halk, faili meçhul, kazı ekibi, yerel yönetim, ziyaretçi vb.)
- En çok hangi yapı grubu ya da alanda risk faktörü gözlenmektedir? (Mezarlık, nekropol, hamam vb.).
- İnsan kaynaklı riskler sit derecesi olarak bakıldığında hangi alanlarda yoğunlaşıyor?
- Genel olarak risk yönetimine bakıldığında yapılan çalışmalar daha çok yangın, deprem, sel gibi daha ölçülebilir ve etkisi yıkıcı olan risk faktörleri üzerinden değerlendirilmektedir. Sizce insan kaynaklı risk de diğer risk faktörleri kadar önemli mi?
- İnsan kaynaklı riskler üzerinden yapılan bir çalışma ve bir kılavuz oluşturulması ssizce faydalı olur mu? Böyle bir kılavuz olmasını talep eder miydiniz? Bu konudaki görüşlerin nelerdir?

Kazı başkanları genel olarak; insanın olduğu her yerde tahribatın olduğunu ve bu durumun sınırının olmadığını ifade etmişlerdir. Arkeolojik alanlardaki tahribatın yaygın olarak insan kaynaklı olduğunu ifade ederek, kaçak kazıların özellikle belirgin olduğunu vurgulamış, insan kaynaklı tahribatların kökeninin kaçak kazıya dayandığını belirtmişlerdir. Ayrıca insan kaynaklı riskleri üç temel kategoriye ayırarak;

1. Arkeolojik materyali bulmak amacıyla bilinçli olarak yapılan kazılar
2. Kırsal alanlarda, özellikle köylülerin kendi arazilerinde gerçekleştirdikleri inŖaat çalışmaları
3. Tarımsal faaliyet olarak sıralamışlardır.

Özellikle, köylülerin evlerini yeniden inŖa etmek amacıyla gerçekleştirdikleri çalışmalarda beklenmedik arkeolojik buluntuların ortaya çıkabileceğini ve bu durumun kaçak kazılara dönüşebileceğini örnek olarak göstermişlerdir. Bu tür olayların nasıl önlenebileceğı ile ilgili olarak da özellikle köylülerin bu tür arazilere yönelik bilgilendirilmesini ve gerekli yasal önlemlerin

alınması gerektiğini vurgulamışlardır. Ayrıca, avukatların müvekkillerini savunma stratejilerini ve hukuki argümanlarını da içeren bir örnek vererek avukatların, müvekkillerinin 2863 sayılı yasa kapsamında olduklarını bilmediklerini ve tebligat almadıklarını öne sürerek savunma yaptıklarını belirtmişlerdir. Pratikte bu tür yasal düzenlemelerin etkili olamadığı da kazı başkanları tarafından söylenmiştir. Kırsal alanlarda toprak sürme faaliyetlerinin ve mülkiyet ihlallerinin de arkeolojik alanlar için ciddi bir risk oluşturduğunu ve bu durumların, sit alanlarının korunmasını zorlaştırdığını belirtmişlerdir.

Kazı başkanlarına insan kaynaklı risklere kazı raporlarında ne derece değinildiği ve bu konuda bir talep olup olmadığı sorulduğunda; bilimsel kazılarda bu tür risklere değinilmediğini, kazı raporlarından asıl amaçlananın bilimsel verilerin ortaya konulması olduğunu ifade etmişlerdir.

İnsan kaynaklı risklerin genelde hangi insan grubu tarafından gerçekleştirildiği sorulduğunda; çoğunlukla yerel halk tarafından define bulma amaçlı kaçak kazı olarak meydana geldiğini belirtmişlerdir. Define bulma amacının bir nevi hastalığa dönüştüğünü dolayısıyla her kesimden insanın bu faaliyeti gerçekleştirdiğini de vurgulamışlardır.

Tahribatların en çok hangi yapı grubunda gerçekleştiği sorulduğunda; tahribatlarda konumun önemli olduğunu ve özellikle Kadirli ve civarında, Mersin'den Osmaniye'ye kadar olan bölgede mezar ve mezar alanlarına yönelik tahribatın yoğunlaştığını, tümülüslerin ve kaya mezarlarının bu bölgelerde sıkça hedef alındığını belirtmişlerdir.

İnsan kaynaklı risklerin hangi sit derecesinde daha yoğun gözlemlendiği sorulduğunda; 1. derece ve 3. Derece sit alanlarında ciddi sorunlar olduğunu söylemişlerdir. 1. derece sit alanlarında toprağı korumanın önemli olduğunu, 3. derece sit alanlarında ise kırık mozaik vb. parçaların daha fazla bulunması nedeniyle tahribatın daha büyük olduğunu ifade etmişlerdir.

Kaçak kazı vb. faaliyetlerde kullanmak amacıyla tahribata sebep olan kişilerin büyük çoğunluğunda dedektör olduğu ve dedektörün uyarı verdiği her yeri kazdıklarını, hatta bu şekildeki kazı işlemlerini çok yoğun gerçekleştirdikleri için arkeolojik alanların birçoğunda 1-1,5m seviyesinde tarihi eser kalmadığını, hepsinin yağmalandığını ifade etmişlerdir. Buna rağmen ancak suçüstü yakalanırsa cezai işleminin olduğunu da ek olarak açıklamışlardır. Bu konuya bir örnek olarak; Adana'da bir dönem sadece dedektör satarak geçimini sağlayan insanlar olduğunu belirtmişlerdir.

Kazı başkanlarına insan kaynaklı risklerin diğer risk faktörleri ile karşılaştırıldığında öneminin nasıl olduğu sorulduğunda; arkeolojik alanlardaki en önemli risk faktörünün insan kaynaklı olduğunu ifade etmişlerdir. Özellikle Çukurova bölgesinin son 2000 yılda 4-5 deprem geçirmiş olduğunu ve hatta zaman içerisinde deprem olmaksızın dahi sit alanındaki kültür varlığı olarak belgelenen yapıların yıkılma riski taşıdığını, buna karşın insan eliyle gerçekleşen ve gerçekleşebilecek çok fazla risk olduğunu belirtmişlerdir. İnsan kaynaklı riskler konusunda hazırlanacak bir kılavuzun Türkiye'de bir ilk olacağını ve ilgili Bakanlığa sunulmasının faydalı olacağını ifade etmişlerdir.

İleriye dönük insan kaynaklı risklerin neler olabileceği sorulduğunda ise; tahribatların devam edebileceğini, örnek olarak hırsızlık faaliyetinin sikke-para vb.den heykele yöneldiğini belirtmişlerdir. Teknolojinin ilerledikçe daha güçlü cihazların çıktığını bunun da arkeolojik alanda daha büyük tahribatlara neden olabileceğini ifade etmişlerdir. Ayrıca internetin de geliştiğini ve illegal olarak kaçak kazı vb. faaliyetlerde bulunan kişilerin uzman kişilerin açıklamalarını da dinleyerek yapılar ya da bölgeler üzerinde daha fazla bilgi edindiklerini belirtmişlerdir. Defneciliğe ilave olarak ilerleyen süreçte tarım, malzeme alma, kasıtlı zarar, tarihi eseri boyama gibi tahrip etkenlerinin çoğalabileceği yönünde görüş bildirmişlerdir.

AHS kullanılarak analiz edilmek üzere risk faktörlerinin karşılaştırmalı değerlendirmesi kazı başkanlarından talep edilmiştir (Çizelge 5.22). Kazı başkanları tarafından yapılan değerlendirmeye ana ve alt risk faktörleri üzerinden bakıldığında; en önemli risk faktörünün “kasıtlı zarar” olduğu görülmektedir. Bunları izleyen diğer iki önemli faktör ise “kaçak kazı” ve “hırsızlık” olarak görülmektedir. Kazı başkanları tarafından en az önemli risk faktörü “koruma ve kazı ekibi kaynaklı diğer müdahaleler” ve “hatalı müdahale” olarak görülmektedir.

Çizelge 5.14. İnsan Kaynaklı Ana Risk ve Alt Risklerin Kazı Başkanlarına Göre Önem Sırası

Name	Normalized By Cluster	Limiting
17 el ile (kazma kürek ile)	0.02636	0.013178
18 iş makinası ile	0.02636	0.013178
19 alet ile (delme amaçlı aletler)	0.03096	0.015481
20 patlayıcı malzeme ile	0.02636	0.013178
21 karma	0.02330	0.011648
22 mevcut yapıya ek	0.00497	0.002485
23 mevcut yapı üzerine tamirat	0.00239	0.001195
24 mevcut yapıyı yıkıp yerine yeni inşaat	0.00506	0.002530
25 yeni konut yapımı	0.00832	0.004162
26 ahır-müştemilat-dükkân yapımı	0.00758	0.003791
27 duvar yapımı	0.00642	0.003208
28 mevsimlik işçi için barınak-çadır yapımı	0.00228	0.001140
29 diğer	0.00399	0.001997
30 konut-villa	0.00681	0.003403
31 otel	0.01451	0.007254
32 hastane	0.00462	0.002309
33 mezarlık	0.00547	0.002733
35 dini yapılar	0.00547	0.002733
36 eğitim yapıları	0.00611	0.003053
37 ticari işletmeler	0.00611	0.003053
38 geleneksel yöntem ile	0.00431	0.002156
39 modern tarım aletleri ile	0.01888	0.009438
40 iş makinası ile	0.02891	0.014453
41 sulu tarım	0.01469	0.007347
42 toprak sürme-tesviye	0.02511	0.012557
43 ağaç-sebze ekimi	0.01756	0.008780
44 diğer	0.01269	0.006346
45 küçük baş hayvan otlatma	0.01512	0.007558
46 büyük baş hayvan otlatma	0.01512	0.007558
47 diğer (kanatlı hayvanlar, balıkçılık, arıcılık vb.)	0.01512	0.007558
48 sikke-para vb. eserler	0.05334	0.026671

Çizelge 5.22'nin devamı

49 heykeller ve lahitler	0.01844	0.009219
50 taş sökülmesi- kullanılması	0.01725	0.008627
51 mezar hırsızlığı	0.02656	0.013280
52 diğer	0.01849	0.009244
53 yangın	0.03475	0.017375
54 tarihi esere zarar	0.03281	0.016404
55 alan tahribatı	0.02757	0.013787
56 mezar tahribatı	0.04908	0.024539
57 yapı bloğu tahribatı	0.02016	0.010079
58 alanın çöplük olarak kullanılması	0.01275	0.006376
59 kaçak moloz dökme	0.01829	0.009144
60 diğer	0.01887	0.009433
61 su kanalı açma	0.02447	0.012233
62 parsel çevirme	0.00850	0.004248
63 parsel kiraya verme	0.00802	0.004011
64 ağaç-taş sökme	0.01607	0.008034
65 cebren parsel genişletme	0.00802	0.004011
66 yol çalışması	0.02539	0.012694
67 diğer	0.01223	0.006117
68 hatalı müdahale	0.00388	0.001941
69 geç müdahale	0.00438	0.002192
70 yetersiz koruma	0.00776	0.003882
71 iş makinası ile tahrip	0.00514	0.002572
72 diğer	0.00257	0.001286
73 kara yolu yapımı	0.01523	0.007613
74 motorlu araç kullanımı	0.00910	0.004551
75 trafik kirliliği	0.00487	0.002435
76 demir yolu faaliyetleri	0.00769	0.003845
77 diğer	0.00870	0.004349
78 elektrik	0.00705	0.003523
79 su- su kuyusu- su deposu inşası vb.	0.00603	0.003014
80 internet	0.00425	0.002123
81 kanalizasyon	0.00834	0.004171
82 çevre düzenleme	0.00506	0.002532
83 baraj faaliyetleri	0.00749	0.003743
84 baz istasyonu kurulması	0.00452	0.002259
85 orman faaliyetleri	0.00420	0.002099
86 diğer	0.00498	0.002488
87 ziyaretçi sayısında artış	0.00582	0.002909
88 gezi güzergahı eksikliği	0.00438	0.002191
89 grafiti-yazı vb. tahrip	0.00419	0.002093
90 tarihi eserlerden anı amaçlı parça koparılması	0.00799	0.003995
91 tarihi esere dokunma	0.01031	0.005156
92 diğer	0.00411	0.002055
5 kaçak kazı	0.13333	0.066664
6 kaçak inşaat	0.04101	0.020507
7 ruhsatlı inşaat faaliyetleri	0.04908	0.024538
8 tarımsal faaliyet	0.12215	0.061076
9 hayvansal faaliyet	0.04535	0.022673
10 hırsızlık	0.13408	0.067041
11 kasıtlı zarar	0.21427	0.107136
12 inşaat dışındaki yerel halk kaynaklı müdahaleler	0.10270	0.051348
13 koruma-kazı ekibi kaynaklı müdahaleler	0.02374	0.011872
14 ulaşım faaliyetleri	0.04559	0.022793
15 alt yapı çalışmaları	0.05190	0.025952
16 ziyaretçi kaynaklı faaliyetler	0.03680	0.018399

İnsan kaynaklı riskler ile ilgili kriterlerin AHS ile elde edilen ağırlıkları Çizelge 5.23'te gösterilmektedir. Kazı başkanları tarafından yapılan değerlendirmeye göre en önemli ana risk faktörü “kasıtlı zarar” olarak değerlendirilmiştir. Bunları izleyen diğer iki önemli risk faktörü ise “hırsızlık” ve “tarımsal faaliyet” şeklindedir. Kazı başkanları tarafından en az önemli risk faktörü ise, “koruma-kazı ekibi kaynaklı müdahaleler” olarak görülmektedir. Çukurova bölgesinde kazı çalışması yürütülen arkeolojik alanların yerleşim yeri ile iç içe ya da yerleşim yerinin yanında yer alması risk faktörlerinin sıralamasında önemli bir etken olduğu sonucunu vermektedir.

Çizelge 5.15. İnsan Kaynaklı Risklerin Kazı Başkanlarına Göre Önem Sırası

Inconsistency		0.08264
Name	Normalized	Idealized
5 kaçak kazı	0.13332765276516834	0.62223326466918916
6 kaçak inşaat	0.041014503288582999	0.19141256709131396
7 ruhsatlı inşaat faaliyetleri	0.049075559212457646	0.2290330984677113
8 tarımsal faaliyet	0.12215275463655152	0.57008059265626509
9 hayvansal faaliyet	0.045346677493874089	0.21163060020723298
10 hırsızlık	0.13408167582843303	0.62575225133519929
11 kasıtlı zarar	0.21427278214714557	1.0
12 inşaat dışındaki yerel halk kaynaklı müdahaleler	0.10269639536953992	0.47927876952200199
13 koruma-kazı ekibi kaynaklı müdahaleler	0.023744998234143298	0.11081667954372812
14 ulaşım faaliyetleri	0.045585890511677038	0.21274699499805003
15 alt yapı çalışmaları	0.051903228106512725	0.242229683053584
16 ziyaretçi kaynaklı faaliyetler	0.036797882405913709	0.17173381535991744

Kaçak kazı ile ilgili kriterlerin AHS ile elde edilen ağırlıkları Çizelge 5.24'te gösterilmektedir. Kazı başkanları tarafından yapılan değerlendirmeye göre kaçak kazı ile ilgili en önemli alt risk faktörünün “alet ile” kaçak kazı olduğu belirtilmiştir. “El ile”, “iş makinası ile” ve “patlayıcı malzeme ile” yapılan kaçak kazı faaliyetlerinin de birbirine eş ve ikinci derecede önemli risk faktörü olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca tüm alt kriterlerin değerlerinin birbirine yakın olduğu görülmektedir. En önemli risk faktörü olarak değerlendirilen Kaçak kazıda alet ile kaçak kazı; Türkiye geneli kazı raporlarında da en sık rastlanan risk etkenidir. Kazı başkanlarıyla yapılan görüşmelerde alet ile kaçak kazının herhangi bir masraf gerektirmemesi, suçun faillerine hareket kolaylığı sağlaması ve kazma işleminin daha hızlı yapılabilmesi gibi nedenlerden dolayı en fazla tercih edilen ve dolayısıyla en fazla tahribata sebep olan risk etkeni olarak ortaya çıktığı görülmüştür.

Çizelge 5.16. Kaçak Kazı ile İlgili Alt Risklerin Kazı Başkanlarına Göre Önem Sırası

Inconsistency		0.01308
Name	Normalized	Idealized
17 el ile (kazma kürek ile)	0.19768246811080364	0.85126000108619782
18 iş makinası ile	0.19768246811080364	0.85126000108619782
19 alet ile (delme amaçlı aletler)	0.23222337224650885	1.0
20 patlayıcı malzeme ile	0.19768246811080364	0.85126000108619782
21 karma	0.17472922342108022	0.75241876702919608

Kaçak inşaat ile ilgili kriterlerin AHS ile elde edilen ağırlıkları Çizelge 5.25'te gösterilmektedir. Kazı başkanları tarafından yapılan değerlendirmeye göre kaçak inşaat ile ilgili en önemli alt risk faktörünün “yeni konut yapımı” olduğu görülmektedir. Bunu izleyen ikinci risk faktörü ise “ahır müştemilat ve dükkân yapımı” olarak tanımlanan risk faktörüdür. Kazı başkanları tarafından en az önemli risk faktörlerinin ise “mevcut yapı üzerinde tamirat” ve “mevsimlik işçiler için yapılan barınak ve çadır yapımı” faaliyetleri olduğu görülmektedir. Anavarza Antik Kenti'nin yerleşim yeri ile iç içe olması ve sit alanı içindeki parsellerin halkın mülkiyetinde olması, buradaki halkın en temel ihtiyacının barınma olarak ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla antik kent için en önemli risk faktörü yeni konut yapımı olmaktadır.

Çizelge 5.17. Kaçak İnşaat ile İlgili Alt Risklerin Değerlendirilmesi

Inconsistency		0.06068
Name	Normalized	Idealized
22 mevcut yapıya ek	0.12116447926907797	0.5970500064848121
23 mevcut yapı üzerine tamirat	0.058270904165275778	0.28713566813993302
24 mevcut yapıyı yıkıp yerine yeni inşaat	0.12339428265173748	0.60803758413221975
25 yeni konut yapımı	0.20293857792992115	1.0
26 ahır-müştemilat-dükkân yapımı	0.18486291768055288	0.91093038872278786
27 duvar yapımı	0.15640811313006847	0.77071651297408517
28 mevsimlik işçi için barınak-çadır yapımı	0.055593795932046358	0.27394395141195893
29 diğer	0.097366929241319747	0.47978521498727827

Ruhsatlı inşaat ile ilgili kriterlerin AHS ile elde edilen ağırlıkları Çizelge 5.26'da gösterilmektedir. Kazı başkanları tarafından yapılan değerlendirmeye göre ruhsatlı inşaat ile ilgili en önemli alt risk faktörünün “otel yapımı” olduğu görülmektedir. Kazı başkanları tarafından en az önemli risk faktörü ise “hastane” olarak görülmektedir. Anavarza Antik Kenti için henüz otel bir risk faktörü olmasa da alanın geçici miras listesinde yer alması ve alan yönetim planının oluşturulması ileriye dönük olarak en önemli risk faktörünün ruhsatlı inşaatın otel olabileceğine işaret etmektedir.

Çizelge 5.18. Ruhsatlı İnşaat ile İlgili Alt Risklerin Kazı Başkanlarına Göre Önem Sırası

Inconsistency		0.02590
Name	Normalized	Idealized
30 konut-villa	0.13870106666947971	0.4691850195595525
31 otel	0.2956212600301803	1.0
32 hastane	0.094108733968164202	0.31834223952146251
33 mezarlık	0.1113657439403655	0.37671764178596645
35 dini yapılar	0.1113657439403655	0.37671764178596645
36 eğitim yapıları	0.12441872572572241	0.42087204997712396
37 ticari işletmeler	0.12441872572572241	0.42087204997712396

Tarımsal faaliyet ile ilgili kriterlerin AHS ile elde edilen ağırlıkları Çizelge 5.27'de gösterilmektedir. Kazı başkanları tarafından yapılan değerlendirmeye göre tarımsal faaliyet ile ilgili en önemli alt risk faktörünün “iş makinesi ile” yapılan tarımsal faaliyetler olduğu görülmektedir. En

az önemli görülen risk faktörü ise; “geleneksel yöntem ile” yapılan tarımsal faaliyet olarak ifade edilmiştir.

Çizelge 5.19. Tarımsal Faaliyet ile İlgili Alt Risklerin Kazı Başkanlarına Göre Önem Sırası

Inconsistency		0.07576
Name	Normalized	Idealized
38 geleneksel yöntem ile	0.03529284368540167	0.14914140148941765
39 modern tarım aletleri ile	0.1545197196447132	0.65297338324417165
40 iş makinası ile	0.23664015044076059	1.0
41 sulu tarım	0.1202977732014987	0.50835740670987062
42 toprak sürme-tesviye	0.2055897402548118	0.86878638249631357
43 ağaç-sebze ekimi	0.1437599315750612	0.60750439562896319
44 diğer	0.1038998411977529	0.43906260625777754

Hayvansal faaliyet ile ilgili kriterlerin AHS ile elde edilen ağırlıkları Çizelge 5.28’de gösterilmektedir. Kazı başkanlarına göre hayvansal faaliyet ile ilgili en önemli alt risk faktörü tüm faaliyetler ile eşit derecede risk etkeni olarak değerlendirilmiştir. Bu sonuç bölgede hayvancılığın her türünün yapılmasına bağlı olarak her türlü hayvansal faaliyetin etkilerinin olumsuz olduğu sonucunu göstermektedir.

Çizelge 5.20. Hayvansal Faaliyet ile İlgili Alt Risklerin Kazı Başkanlarına Göre Önem Sırası

Inconsistency		0.00000
Name	Normalized	Idealized
45 küçük baş hayvan otlatma	0.3333333333333331	1.0
46 büyük baş hayvan otlatma	0.3333333333333331	1.0
47 diğer (kanatlı hayvanlar, balıkçılık, arıcılık vb.)	0.3333333333333331	1.0

Hırsızlık ile ilgili kriterlerin AHS ile elde edilen ağırlıkları Çizelge 5.29’da gösterilmektedir. Kazı başkanları tarafından yapılan değerlendirmeye göre hırsızlık ile ilgili en önemli alt risk faktörünün “sikke-para vb. eserler” olduğu görülmektedir. En az önemli risk faktörü ise “taş sökülmesi-kullanılması” olarak görülmektedir. Sikke ve para gibi eserlerin en önemli risk faktörü olmasının hacim olarak küçük olması sebebiyle yakalanma tehlikesinin düşük olmasından kaynaklı olduğunu düşünülebilir.

Çizelge 5.21. Hırsızlık ile İlgili Alt Risklerin Kazı Başkanlarına Göre Önem Sırası

Inconsistency		0.07662
Name	Normalized	Idealized
48 sikke-para vb eserler	0.39783317947754693	1.0
49 heykeller ve lahitler	0.1375155253101821	0.34566127815375758
50 taş sökülmesi- kullanılması	0.12867804943105199	0.32344725394708906
51 mezar hırsızlığı	0.19808968408502681	0.49792147639663292
52 diğer	0.13788356169619231	0.34658638044536011

Kasıtlı zarar ile ilgili kriterlerin AHS ile elde edilen ağırlıkları Çizelge 5.30’da gösterilmektedir. Kazı başkanları tarafından yapılan değerlendirmeye göre kasıtlı zarar ile ilgili en

önemli alt risk faktörünün “mezar tahribatı” olduğu görülmektedir. Kazı başkanları tarafından en az önemli görülen risk faktörü ise “alanın çöplük olarak kullanılması” olmuştur. Bu değerlendirmede çıkan sonuçlar kaçak kazıların en çok mezarlarda yoğunlaştığını göstermesi açısından da uyumluluk göstermektedir.

Çizelge 5.30. Kasıtlı Zarar ile İlgili Alt Risklerin Kazı Başkanlarına Göre Önem Sırası

Inconsistency		0.09151
Name	Normalized	Idealized
53 yangın	0.16217513875559134	0.70804788689946763
54 tarihi esere zarar	0.15311457089459982	0.66848993752874075
55 alan tahribatı	0.12868268585557302	0.5618216484950912
56 mezar tahribatı	0.22904543853065384	1.0
57 yapı bloğu tahribatı	0.094079789623255555	0.41074727454423665
58 alanın çöplük olarak kullanılması	0.059512579428738277	0.25982870390485219
59 kaçak moloz dökme	0.085347436620936606	0.37262229349969922
60 diğer	0.088042360290651642	0.38438818452552886

İnşaat dışındaki yerel halk kaynaklı riskler ile ilgili kriterlerin AHS ile elde edilen ağırlıkları Çizelge 5.31’de gösterilmektedir. Kazı başkanları tarafından yapılan değerlendirmeye göre yerel halk kaynaklı en önemli alt risk faktörü “yol çalışması”dır. Kazı başkanları tarafından en az önemli risk faktörü ise “parsel genişletme” ve “parsel çevirme” faaliyetleridir. Bu risk faktöründeki alt risk faktörleri alan özelinde tespit edilen riskler olması sebebiyle özellikle önemlidir. Yerel halkın yol çalışması faaliyetleri gerek yer üstündeki gerek yer altındaki kültür varlıkları üzerinde olumsuz hatta geri dönülemez zararlara sebep olması nedeniyle en önemli alt risk faktörü olarak tercih edilmiştir.

Çizelge 5.31. İnşaat Dışındaki Yerel Halk Kaynaklı Risklerin Kazı Başkanlarına Göre Önem Sırası

Inconsistency		0.04865
Name	Normalized	Idealized
61 su kanalı açma	0.2382350225589035	0.96367012775501359
62 parsel çevirme	0.082737426454455101	0.33467617592527649
63 parsel kiraya verme	0.078107994806178763	0.31594994105011437
64 ağaç-taş sökme	0.1564611129756599	0.63289141583986164
65 cebren parsel genişletme	0.078107994806178763	0.31594994105011437
66 yol çalışması	0.24721636138488681	1.0
67 diğer	0.11913408701373721	0.48190211338099681

Koruma-kazı ekibi kaynaklı riskler ile ilgili kriterlerin AHS ile elde edilen ağırlıkları Çizelge 5.32’de gösterilmektedir. Kazı başkanları tarafından yapılan değerlendirmeye göre koruma-kazı ekibi kaynaklı en önemli alt risk faktörünün “yetersiz koruma” olduğu görülmektedir. Kazı başkanları tarafından en az önemli risk faktörü ise “diğer” olarak tanımlanan risk faktörleridir. Koruma kazı ekibi kaynaklı yetersiz koruma kaynaklı risk kazı raporlarında da en fazla değinilen risk faktörü olarak kazı başkanları tarafından tekrar en önemli risk faktörü olarak değerlendirilmiştir. “Diğer” olarak tanımlanan riskler kazı raporları ya da müze arşivinde tespit edilmemiş ancak kazı başkanlarının yeni risk faktörü tanımlamasına olanak sağlamak amacıyla eklenmiştir. Ancak en

önemsiz risk faktörü olarak tercih edilmesine karşılık bunu tanımlayacak yeni bir risk faktörü kazı başkanları tarafından belirtilmemiştir.

Çizelge 5.32. Koruma-Kazı Ekibi Kaynaklı Risklerin Kazı Başkanlarına Göre Önem Sırası

Inconsistency		0.02607
Name	Normalized	Idealized
68 hatalı müdahale	0.1634837926900804	0.4999999999745215
69 geç müdahale	0.1846492639699249	0.56473262863135132
70 yetersiz koruma	0.32696758538182691	1.0
71 iş makinası ile tahrip	0.21659957197183419	0.66244967897626017
72 diğer	0.10829978598633359	0.33122483948940395

Ulaşım ile ilgili kriterlerin AHS ile elde edilen ağırlıkları Çizelge 5.33'te gösterilmektedir. Kazı başkanları tarafından yapılan değerlendirmeye göre ulaşım ile ilgili en önemli alt risk faktörü “karayolu yapımı”na bağlı risklerdir. Kazı başkanları tarafından en az önemli risk faktörü ise “trafik kirliliği” olarak görülmektedir. Karayolu yapımı yer altındaki eserler üzerinde doğrudan ve çoğu zaman geri dönülemez tahribatlara sebep olması nedeniyle kazı başkanları tarafından en önemli risk faktörü olarak görülmüştür.

Çizelge 5.22. Ulaşım Faaliyeti Kaynaklı Risklerin Kazı Başkanlarına Göre Önem Sırası

Inconsistency		0.05386
Name	Normalized	Idealized
73 kara yolu yapımı	0.33401835119552159	1.0
74 motorlu araç kullanımı	0.19968736903038481	0.59783352715700178
75 trafik kirliliği	0.10681560606351689	0.31978963335757299
76 demir yolu faaliyetleri	0.16868642774165299	0.50502143710933534
77 diğer	0.1907922459689238	0.57120288536853869

Altyapı çalışmaları ile ilgili kriterlerin AHS ile elde edilen ağırlıkları Çizelge 5.34'te gösterilmektedir. Kazı başkanları tarafından yapılan değerlendirmeye göre altyapı çalışmaları ile ilgili en önemli alt risk faktörünün “kanalizasyon faaliyetleri” olduğu görülmektedir. Kazı başkanları tarafından en az önemli risk faktörü ise “internet” olarak görülmektedir. Sit üzerinde en önemli risk etkeninin kaçak inşaat olması ile doğrudan ilgili olan kanalizasyon faaliyetleri kazı başkanlarının yaptığı değerlendirmenin kendi içinde tutarlı olduğunu göstermektedir.

Çizelge 5.23. Altyapı Çalışmaları Kaynaklı Risklerin Kazı Başkanlarına Göre Önem Sırası

Inconsistency		0.04598
Name	Normalized	Idealized
78 elektrik	0.13404985329840521	0.81180129692328806
79 su- su kuyusu- su deposu inşası vb.	0.1164315949771136	0.70510573103620322
80 internet	0.080754095562630579	0.4890440227761933
81 kanalizasyon	0.1651264340257298	1.0
82 çevre düzenleme	0.096234789390897635	0.58279457167895021
83 baraj faaliyetleri	0.085883500596721965	0.52010752308343133
84 baz istasyonu kurulması	0.10235673271837439	0.61986884972290568
85 orman faaliyetleri	0.096250170266854659	0.58288771773426096
86 diğer	0.12291282916327211	0.74435586215178595

Ziyaretçi kaynaklı riskler ile ilgili kriterlerin AHS ile elde edilen ağırlıkları Çizelge 5.35’te gösterilmektedir. Kazı başkanları tarafından yapılan değerlendirmeye göre ziyaretçi kaynaklı riskler ile ilgili en önemli alt risk faktörünün “tarihi esere dokunma” olduğu görülmektedir. Kazı başkanları tarafından en az önemli risk faktörü ise “diğer” olarak tanımlanan risk faktörleri olarak görülmektedir. Tarihi esere dokunma sorunu kazı raporlarında da sıklıkla değinilen bir risk faktörüdür. Dolayısıyla kazı raporlarında değinilen sorun alan özelinde yapılan değerlendirme ile tutarlılık göstermektedir. “Diğer” olarak tanımlanan risk faktörü koruma-kazı ekibi kaynaklı müdahalelerde olduğu gibi aynı sebeplerle eklenmiş bir madde olup bu değerlendirme kriterinde de kazı başkanları tarafından en az önemli etken olarak değerlendirilmesine karşılık yeni bir risk ifade edilmemiştir.

Çizelge 5.24. Ziyaretçi Kaynaklı Risk Kriterlerinin Kazı Başkanlarına Göre Önem Sırası

	Inconsistency	0.03082
Name	Normalized	Idealized
87 ziyaretçi sayısında artış	0.15808048121021279	0.56407375933636306
88 gezi güzergahı eksikliği	0.1190574625539442	0.42482911214413038
89 grafiti-yazı vb. tahrip	0.1137816557755788	0.40600361173938732
90 tarihi eserlerden anı amaçlı parça koparılması	0.2171211636872058	0.77474682576191256
91 tarihi esere dokunma	0.28024789062372912	1.0
92 diğer	0.1117113461493294	0.39861618904856294

Kazı başkanları ile yapılan anket sonucunda arkeolojik alanlarda insan kaynaklı risk faktörlerinin, kazı raporlarındakine paralel olduğu görülmüştür. Buna ilave olarak insan kaynaklı risklerin gerçekleşme nedenleri, kullanılan yöntemler ve olası tahribatları anlamak için kazı başkanlarının tecrübeleri faydalı olmuştur. Ayrıca insan kaynaklı risklerin tez kapsamında hazırlanması planlanan kılavuzun önemi vurgulanmıştır.

5.6.7. Kurum Temsilcilerinin Görüş ve Değerlendirmesi

Kazı başkanlarına sorulan sorular kurum temsilcilerine de yöneltilmiştir. Bu sayede kazı başkanları tarafından değinilmeyen konuların kurum temsilcileri ile tamamlanması amaçlanmıştır. Tezin bu bölümünde AKVKK Müdürü, Adana Müze Müdürü ve Adana Rölöve ve Anıtlar Müdürünün görüşleri ele alınmıştır.

Kurum temsilcileri insan kaynaklı riskleri; insan eliyle yapılmış her türlü zarar olarak tanımlamışlardır. İnsan kaynaklı en önemli risk faktörü olarak da kaçak kazıyı belirtmişlerdir. Buna ek olarak ekonomik nedenlerle tarımsal faaliyetlerde ciddi bir artış olduğunu belirtmişler ve büyük baş hayvan otlatmanın yaygın olduğunu söylemişlerdir.

İnsan kaynaklı risklere kazı raporlarında ne derece değinildiği ve bu konuda bir talep olup olmadığı sorulduğunda; kazı raporlarında sadece o dönem yapılan çalışmalara yer verildiğini ifade etmişlerdir. Kazı temsilcilerinin kazı denetimi, işleyişi denetleme, kaçak kazı da dahil kazı ile ilgili

her şeyden bahsettiklerini ve görevlerinin sadece kazı dönemi ile sınırlı olmaması gibi birtakım sorumlulukları olduğunu belirtmişlerdir.

İnsan kaynaklı risklerin genelde hangi insan grubu tarafından gerçekleştirildiği sorulduğunda; kaçak kazının yerel halk tarafından ve diğer risklerin ziyaretçiler tarafından gerçekleştiğini belirtmişlerdir. Özellikle restorasyon sonrası kullanıma açılan yapılarda her gelen işletmecinin yapıya izinsiz ekler yaparak kullanım sonrası hatalı müdahalelere sebep olduğunu ifade etmişlerdir.

Tahribatların en çok hangi yapı grubunda gerçekleştiği sorulduğunda; nekropol alanlarında definecilik ve kundaklama olarak gerçekleştiğini ifade etmişlerdir. Definecilerin define olabileceğini düşündükleri yerleri patlatacak kadar ileri gidebileceklerini de vurgulamışlardır.

İnsan kaynaklı risklerin hangi sit derecesinde daha yoğun gözlemlendiği sorulduğunda; sit alanı özelinde bir genelleme olmadığını ifade etmekle birlikte; 1. derece sit alanında kaçak kazı faaliyetlerinin, 3.derece sit alanında ise kaçak inşaat faaliyetlerinin daha fazla risk etkeni olduğunu söylemişlerdir. Ayrıca turizme açılmış arkeolojik alanların daha fazla risk altında olduğunu da eklemişlerdir.

Kurum temsilcilerine insan kaynaklı risklerin diğer risk faktörleri ile karşılaştırıldığında öneminin nasıl olduğu sorulduğunda; insan faktörünün özellikle son yıllarda birinci sırada yer aldığını ifade etmişlerdir. Özellikle yerleşim yeri ile iç içe olan arkeolojik alanlarda barınma ihtiyacı her zaman bir sorun olduğu için insan riskinin de her daim olduğunu belirtmişlerdir. Günümüzde daha fazla olmasının nedenini de nüfus artışı ile ilişkilendirmişlerdir. Yine kasıtlı zararın en üst seviyede olduğunu da eklemişlerdir.

Çizelge 5.36’da kurum temsilcileri tarafından değerlendirilen insan kaynak risklerin AHS ile elde edilen genel değerlendirme sonuçları gösterilmektedir. Kurum temsilcileri tarafından yapılan değerlendirmeye ana ve alt risk faktörleri üzerinden bakıldığında; en büyük risk etkeni “patlayıcı malzeme ile” kaçak kazıdır. Bunları izleyen diğer iki önemli faktör ise sırasıyla “hırsızlık” ve “kaçak kazı” şeklindedir. Kurum temsilcileri tarafından en az önemli risk faktörü ise altyapı çalışmalarına bağlı “diğer” risk faktördür.

Çizelge 5.25. İnsan Kaynaklı Ana Risk ve Alt Risklerin Kurum Temsilcilerine Göre Önem Sırası

Name	Normalized by cluster	Limiting
17 el ile (kazma kürek ile)	0.01629	0.008143
18 iş makinası ile	0.04925	0.024627
19 alet ile (delme amaçlı aletler)	0.03033	0.015167
20 patlayıcı malzeme ile	0.12440	0.062203
21 karma	0.02650	0.013251
22 mevcut yapıya ek	0.02223	0.011113
23 mevcut yapı üzerine tamirat	0.00815	0.004073
24 mevcut yapıyı yıkıp yerine yeni inşaat	0.03129	0.015646
25 yeni konut yapımı	0.07627	0.038137
26 ahır-müştemilat-dükkân yapımı	0.04931	0.024656
27 duvar yapımı	0.01154	0.005769

Çizelge 5.36'nın devamı

28 mevsimlik işçi için barınak-çadır yapımı	0.01397	0.006983
29 diğer	0.00930	0.004652
30 konut-villa	0.01098	0.005489
31 otel	0.01068	0.005339
32 hastane	0.01303	0.006516
33 mezarlık	0.00824	0.004122
35 dini yapılar	0.01092	0.005458
36 eğitim yapıları	0.01092	0.005458
37 ticari işletmeler	0.00969	0.004846
38 geleneksel yöntem ile	0.00222	0.001108
39 modern tarım aletleri ile	0.00495	0.002473
40 iş makinası ile	0.02650	0.013248
41 sulu tarım	0.00880	0.004402
42 toprak sürme-tesviye	0.01285	0.006423
43 ağaç-sebze ekimi	0.00544	0.002719
44 diğer	0.00448	0.002242
45 küçük baş hayvan otlatma	0.01659	0.008295
46 büyük baş hayvan otlatma	0.01045	0.005226
47 diğer (kanatlı hayvanlar, balıkçılık, arıcılık vb.)	0.01317	0.006584
48 sikke-para vb eserler	0.04214	0.021068
49 heykeller ve lahitler	0.03419	0.017094
50 taş sökülmesi- kullanılması	0.01492	0.007459
51 mezar hırsızlığı	0.01199	0.005995
52 diğer	0.00774	0.003872
53 yangın	0.01331	0.006653
54 tarihi esere zarar	0.03196	0.015979
55 alan tahribatı	0.00675	0.003377
56 mezar tahribatı	0.00945	0.004727
57 yapı bloğu tahribatı	0.00911	0.004556
58 alanın çöplük olarak kullanılması	0.00829	0.004147
59 kaçak moloz dökme	0.00967	0.004837
60 diğer	0.00518	0.002590
61 su kanalı açma	0.00758	0.003788
62 parsel çevirme	0.00262	0.001312
63 parsel kiraya verme	0.00739	0.003694
64 ağaç-taş sökme	0.01479	0.007393
65 cebren parsel genişletme	0.01181	0.005907
66 yol çalışması	0.01026	0.005129
67 diğer	0.00665	0.003326
68 hatalı müdahale	0.00348	0.001742
69 geç müdahale	0.00348	0.001742
70 yetersiz koruma	0.00234	0.001170
71 iş makinası ile tahrip	0.00573	0.002866
72 diğer	0.00161	0.000803
73 kara yolu yapımı	0.00925	0.004626
74 motorlu araç kullanımı	0.00382	0.001908
75 trafik kirliliği	0.00238	0.001188
76 demir yolu faaliyetleri	0.00308	0.001538
77 diğer	0.00211	0.001055
78 elektrik	0.00183	0.000916
79 su- su kuyusu- su deposu inşası vb.	0.00387	0.001937
80 internet	0.00248	0.001240
81 kanalizasyon	0.00430	0.002149
82 çevre düzenleme	0.00250	0.001252
83 baraj faaliyetleri	0.00475	0.002375
84 baz istasyonu kurulması	0.00220	0.001101
85 orman faaliyetleri	0.00161	0.000804

Çizelge 5.36'nın devamı

86 diğer	0.00280	0.001401
87 ziyaretçi sayısında artış	0.00147	0.000737
88 gezi güzergahı eksikliği	0.00172	0.000858
89 grafiti-yazı vb. tahrip	0.00777	0.003884
90 tarihi eserlerden anı amaçlı parça koparılması	0.00571	0.002856
91 tarihi esere dokunma	0.00228	0.001139
92 diğer	0.00290	0.001449
5 kaçak kazı	0.24678	0.123391
6 kaçak inşaat	0.22206	0.111028
7 ruhsatlı inşaat faaliyetleri	0.07445	0.037227
8 tarımsal faaliyet	0.06523	0.032615
9 hayvansal faaliyet	0.04021	0.020105
10 hırsızlık	0.11097	0.055486
11 kasıtlı zarar	0.09373	0.046865
12 inşaat dışındaki yerel halk kaynaklı müdahaleler	0.06110	0.030549
13 koruma-kazı ekibi kaynaklı müdahaleler	0.01664	0.008322
14 ulaşım faaliyetleri	0.02063	0.010314
15 alt yapı çalışmaları	0.02635	0.013175
16 ziyaretçi kaynaklı faaliyetler	0.02185	0.010923

İnsan kaynaklı riskler ile ilgili kriterlerin AHS ile elde edilen ağırlıkları Çizelge 5.37'de gösterilmektedir. Kurum temsilcileri tarafından yapılan değerlendirmeye göre en önemli ana risk faktörü “kaçak kazı” olarak görülmektedir. Bunları izleyen diğer iki önemli risk faktörü ise “ruhsatlı inşaat faaliyetleri” ve “koruma-kazı ekibi kaynaklı müdahaleler” olarak sıralanmaktadır. Kurum temsilcileri tarafından en az önemli risk faktörü ise “ziyaretçi sayısında” artış olarak belirtilmiştir. En önemli risk faktörünün kaçak kazı olarak belirtilmesi hem kazı raporları ile hem de kazı başkanlarının sonuçları ile tutarlılık göstermesi açısından önemlidir.

Çizelge 5.26. İnsan Kaynaklı Risklerin Kurum Temsilcilerine Göre Önem Sırası

Inconsistency		0.09653
Name	Normalized	Idealized
5 kaçak kazı	0.24678152652355656	1.0
6 kaçak inşaat	0.22205572600662615	0.89980692288743824
7 ruhsatlı inşaat faaliyetleri	0.074454366075747722	0.30170153789303461
8 tarımsal faaliyet	0.065230965202303148	0.26432677567571705
9 hayvansal faaliyet	0.040209837271975725	0.16293698251411656
10 hırsızlık	0.11097271202428113	0.44967998045707935
11 kasıtlı zarar	0.093729159056658726	0.37980622122341806
12 inşaat dışındaki yerel halk kaynaklı müdahaleler	0.061097486780255797	0.24757723011500915
13 koruma-kazı ekibi kaynaklı müdahaleler	0.016643786660586822	0.067443405894476824
14 ulaşım faaliyetleri	0.020628963696888453	0.083592009448565083
15 alt yapı çalışmaları	0.026350469110135478	0.10677650584846426
16 ziyaretçi kaynaklı faaliyetler	0.021845001590984233	0.088519598280785483

Kaçak kazı ile ilgili kriterlerin AHS ile elde edilen ağırlıkları Çizelge 5.38'de gösterilmektedir. Kurum temsilcileri tarafından yapılan değerlendirmeye göre kaçak kazı ile ilgili en önemli alt risk faktörü “patlayıcı malzeme ile” kaçak kazı iken en az önemli risk faktörü ise “el ile”

kaçak kazıdır. Kurum temsilcileri bu değerlendirmeyi yaparken restorasyon sonrası meydana gelen kaçak kazı faaliyetlerini örnek göstererek değerlendirmişlerdir.

Çizelge 5.27. Kaçak Kazı ile İlgili Alt Risklerin Kurum Temsilcilerine Göre Önem Sırası

Inconsistency		0.08740
Name	Normalized	Idealized
17 el ile (kazma kürek ile)	0.065993112885112379	0.13090877042190635
18 iş makinası ile	0.19958544334576389	0.39591229812102402
19 alet ile (delme amaçlı aletler)	0.122914837805415	0.24382287151277676
20 patlayıcı malzeme ile	0.50411529091918694	1.0
21 karma	0.1073913150445219	0.2130292752054955

Kaçak inşaat ile ilgili kriterlerin AHS ile elde edilen ağırlıkları Çizelge 5.39’da gösterilmektedir. Kurum temsilcileri tarafından yapılan değerlendirmeye göre kaçak inşaat ile ilgili en önemli alt risk faktörünün “yeni konut yapımı” olduğu görülmüştür. Bunu izleyen ikinci risk faktörü ise “ahır müştemilat ve dükkân yapımı” olarak tanımlanan risk faktörüdür. Kurum temsilcileri tarafından en az önemli risk faktörünün ise “diğer” faaliyetler olduğu görülmektedir. Kazı başkanları için de en önemli risk faktörü olarak belirtilen yeni konut yapımı, kurum temsilcileri tarafından da aynı şekilde değerlendirilmiştir. En az risk faktörü olarak seçilen diğer faktörü ise tezin önceki sayfalarında değinildiği için değerlendirmeye katılanlara esneklik sağlamak ve yeni risk faktörü eklemelerine olanak sağlamak amacıyla eklenmiştir. Ancak kurum temsilcileri tarafından da yeni bir risk faktörü önerilmemiştir.

Çizelge 5.28. Kaçak İnşaat ile İlgili Alt Risklerin Kurum Temsilcilerine Göre Önem Sırası

Inconsistency		0.09783
Name	Normalized	Idealized
22 mevcut yapıya ek	0.1000915559259701	0.29139638629741066
23 mevcut yapı üzerine tamirat	0.036682198467775748	0.10679282558920485
24 mevcut yapıyı yıkıp yerine yeni inşaat	0.1409167720655147	0.41025077259222259
25 yeni konut yapımı	0.34348935207388848	1.0
26 ahır-müştemilat-dükkân yapımı	0.22207310245302819	0.64652106713706148
27 duvar yapımı	0.051957373310476923	0.15126341761912987
28 mevsimlik işçi için barınak-çadır yapımı	0.062889961345371476	0.18309144363765642
29 diğer	0.041899684357974309	0.12198248389650579

Ruhsatlı inşaat ile ilgili kriterlerin AHS ile elde edilen ağırlıkları Çizelge 5.40’da gösterilmektedir. Kurum temsilcileri tarafından yapılan değerlendirmeye göre ruhsatlı inşaat ile ilgili en önemli alt risk faktörü “hastane” olarak görülmektedir. Bu çizelgede en önemli risk faktörü ile diğer risk faktörleri arasındaki değerlendirmenin birbirlerine çok yakın olduğu görülmektedir. Bu verilerden kurum temsilcilerine göre tüm alt risk faktörlerinin önemli olduğu sonucu çıkarılabilir.

Çizelge 5.40. Ruhsatlı İnşaat ile İlgili Alt Risklerin Kurum Temsilcilerine Göre Önem Sırası

Inconsistency		0.09853
Name	Normalized	Idealized
30 konut-villa	0.147435990826327	0.8423920664171558
31 otel	0.14340537435178249	0.81936268721404004
32 hastane	0.17502063077754121	1.0
33 mezarlık	0.11071239395212	0.63256767765190058
35 dini yapılar	0.1466259578597009	0.83776385222876282
36 eğitim yapıları	0.1466259578597009	0.83776385222876282
37 ticari işletmeler	0.13017369437282761	0.74376199991122194

Tarımsal faaliyet ile ilgili kriterlerin AHS ile elde edilen ağırlıkları Çizelge 5.41’de gösterilmektedir. Kurum temsilcileri tarafından yapılan değerlendirmeye göre tarımsal faaliyet ile ilgili en önemli alt risk faktörü “iş makinesi ile” yapılan tarımsal faaliyetlerdir. Kurum temsilcileri tarafından en az önemli risk faktörü ise; “diğer” tarımsal faaliyetler olarak görülmektedir.

Çizelge 5.41. Tarımsal Faaliyet ile İlgili Alt Risklerin Kurum Temsilcilerine Göre Önem Sırası

Inconsistency		0.09734
Name	Normalized	Idealized
38 geleneksel yöntem ile	0.03398679923615109	0.083674001359052327
39 modern tarım aletleri ile	0.075818548214098447	0.18666192312572397
40 iş makinesi ile	0.40618111580813271	1.0
41 sulu tarım	0.13497700445289401	0.33230743429404763
42 toprak sürme-tesviye	0.1969324112241562	0.48483891436543525
43 ağaç-sebze ekimi	0.083361951136987203	0.20523344855934855
44 diğer	0.068742169927580352	0.16924019175734406

Hayvansal faaliyet ile ilgili kriterlerin AHS ile elde edilen ağırlıkları Çizelge 5.42’de gösterilmektedir. Kurum temsilcileri tarafından yapılan değerlendirmeye göre hayvansal faaliyet ile ilgili en önemli alt risk faktörünün “küçük baş hayvan otlatma” olduğu görülmektedir. Kurum temsilcileri için en az önemli görülen risk faktörü ise büyük baş hayvan otlatma” olarak görülmektedir. Küçük baş hayvan otlatmanın yanı sıra sit alanı içinde dışkılama kültür varlıklarının tahribatına sebep olmaktadır.

Çizelge 5.42. Hayvansal Faaliyet ile İlgili Alt Risklerin Kurum Temsilcilerine Göre Önem Sırası

Inconsistency		0.05156
Name	Normalized	Idealized
45 küçük baş hayvan otlatma	0.41259894803217512	1.0
46 büyük baş hayvan otlatma	0.25992104989473802	0.62996052494653709
47 diğer (kanatlı hayvan, balık, arıcılık vb.)	0.32748000207308681	0.79370052598279872

Hırsızlık ile ilgili kriterlerin AHS ile elde edilen ağırlıkları Çizelge 5.43’te gösterilmektedir. Kurum temsilcileri tarafından yapılan değerlendirmeye göre hırsızlık ile ilgili en önemli alt risk faktörü “sikke-para vb. eserler” olarak görülmektedir. Kurum temsilcileri tarafından en az önemli risk faktörü ise “diğer” olarak görülmektedir. Kazı başkanları ile benzer değerlendirmenin yapıldığı

bu risk faktöründe en önemli ve en az önemli risk faktörleri aynı şekilde belirtilmiştir. En az önemli olarak değerlendirilen “diğer” riskler ile ilgili yeni bir risk faktörü belirtilmemiştir.

Çizelge 5.29. Hırsızlık ile İlgili Alt Risklerin Kurum Temsilcilerine Göre Önem Sırası

Inconsistency		0.09907
Name	Normalized	Idealized
48 sikke-para vb eserler	0.37968908231472281	1.0
49 heykeller ve lahitler	0.30807165464361547	0.81137875433630724
50 taş sökülmesi- kullanılması	0.13442184410129268	0.35403136503638238
51 mezar hırsızlığı	0.10804135772296507	0.28455218428801171
52 diğer	0.069776061217403859	0.18377157644887651

Kasıtlı zarar ile ilgili kriterlerin AHS ile elde edilen ağırlıkları Çizelge 5.44’te gösterilmektedir. Kurum temsilcileri tarafından yapılan değerlendirmeye göre kasıtlı zarar ile ilgili en önemli alt risk faktörünün “tarihi esere zarar” olduğu görülmektedir. Kurum temsilcileri tarafından en az önemli risk faktörü ise “diğer” olarak görülmektedir.

Çizelge 5.30. Kasıtlı Zarar ile İlgili Alt Risklerin Kurum Temsilcilerine Göre Önem Sırası

Inconsistency		0.09585
Name	Normalized	Idealized
53 yangın	0.14195789282578314	0.41635713455742696
54 tarihi esere zarar	0.34095222837163436	1.0
55 alan tahribatı	0.072048970343946542	0.21131690702843542
56 mezar tahribatı	0.10085575838558383	0.29580612764217545
57 yapı bloğu tahribatı	0.097223797956067212	0.28515372496728275
58 alanın çöplük olarak kullanılması	0.088486016384211288	0.25952614184929879
59 kaçak moloz dökme	0.10320874283726053	0.30270734211117717
60 diğer	0.055266592895513146	0.16209482823873242

İnşaat dışındaki yerel halk kaynaklı riskler ile ilgili kriterlerin AHS ile elde edilen ağırlıkları Çizelge 5.45’te gösterilmektedir. Kurum temsilcileri tarafından yapılan değerlendirmeye göre yerel halk kaynaklı en önemli alt risk faktörü “ağaç-taş sökme” faaliyetleridir. Kurum temsilcileri tarafından en az önemli risk faktörü ise “parsel genişletme”dir. Ağaç-taş sökme işlemleri için özellikle iş makinelerinin kullanılması arkeolojik alandaki yer üstü ve yer altındaki kültür varlıklarını doğrudan etkilemesi nedeniyle kurum temsilcileri tarafından en önemli risk faktörü olarak kabul edilmiştir.

Çizelge 5.31. İnşaat Dışındaki Yerel Halk Kaynaklı Risklerin Kurum Temsilcilerine Göre Önem Sırası

Inconsistency		0.09072
Name	Normalized	Idealized
61 su kanalı açma	0.12398429338112837	0.51233786274576554
62 parsel çevirme	0.042956241216347293	0.17750723270020899
63 parsel kiraya verme	0.12091639655987937	0.49966045290892819
64 ağaç-taş sökme	0.24199713196417105	1.0
65 cebren parsel genişletme	0.19334985402306984	0.79897580791038592
66 yol çalışması	0.16791096090212448	0.69385516902317901
67 diğer	0.1088512195327937	0.44994385292715117

Koruma-kazı ekibi kaynaklı riskler ile ilgili kriterlerin AHS ile elde edilen ağırlıkları Çizelge 5.46’da gösterilmektedir. Kurum temsilcileri tarafından yapılan değerlendirmeye göre koruma-kazı ekibi ile ilgili en önemli alt risk faktörünün “iş makinası ile tahrip” olduğu görülmektedir. Kurum temsilcileri tarafından en az önemli risk faktörü ise “diğer” olarak tanımlanan risk faktörleri olarak görülmektedir.

Çizelge 5.32. Koruma-Kazı Ekibi Kaynaklı Risklerin Kurum Temsilcilerine Göre Önem Sırası

Inconsistency		0.01954
Name	Normalized	Idealized
68 hatalı müdahale	0.2092989358575216	0.60774294092120495
69 geç müdahale	0.2092989358575216	0.60774294092120495
70 yetersiz koruma	0.14053612013740471	0.40807582039549456
71 iş makinası ile tahrip	0.34438727587731471	1.0
72 diğer	0.096478732270237344	0.28014604205239901

Ulaşım faaliyetleri ile ilgili kriterlerin AHS ile elde edilen ağırlıkları Çizelge 5.47’de gösterilmektedir. Kurum temsilcileri tarafından yapılan değerlendirmeye göre ulaşım faaliyetleri ile ilgili en önemli alt risk faktörünün “karayolu yapımı” olduğu görülmektedir. Kurum temsilcileri tarafından en az önemli risk faktörü ise “diğer” olarak görülmektedir.

Çizelge 5.33. Ulaşım Faaliyeti Kaynaklı Risklerin Kurum Temsilcilerine Göre Önem Sırası

Inconsistency		0.08636
Name	Normalized	Idealized
73 kara yolu yapımı	0.448484243137723	1.0
74 motorlu araç kullanımı	0.18493616799216067	0.41235822845925368
75 trafik kirliliği	0.11513843287671907	0.25672793334093064
76 demir yolu faaliyetleri	0.14912633662724148	0.33251187507483276
77 diğer	0.10231481936615577	0.22813470245985071

Altyapı çalışmaları ile ilgili kriterlerin AHS ile elde edilen ağırlıkları Çizelge 5.48’de gösterilmektedir. Kurum temsilcileri tarafından yapılan değerlendirmeye göre altyapı çalışmaları ile ilgili en önemli alt risk faktörünün “kanalizasyon” olduğu görülmektedir. Kurum temsilcileri tarafından en az önemli risk faktörü ise “baraj faaliyetleri” olarak ifade edilmiştir. Kazı başkanlarının değerlendirmesinde değinildiği gibi sit alanı üzerinde en önemli risk etkeninin kaçak inşaat olması ile kanalizasyon faaliyetleri arasındaki doğrudan ilişki kurum temsilcilerinin yaptığı değerlendirmenin de kendi içinde tutarlı olduğunu göstermektedir.

Çizelge 5.34. Altyapı Çalışmaları Kaynaklı Risklerin Kurum Temsilcilerine Göre Önem Sırası

Inconsistency		0.03423
Name	Normalized	Idealized
78 elektrik	0.083265190952440324	0.43521887588268915
79 su- su kuyusu- su deposu inşası vb.	0.17898221733022152	0.93552225772163677
80 internet	0.10790967550622133	0.56403314678649608
81 kanalizasyon	0.19131796796167455	1.0
82 çevre düzenleme	0.10866979599556043	0.56800622102221743
83 baraj faaliyetleri	0.039797409234523559	0.20801710188818184
84 baz istasyonu kurulması	0.10328400279210843	0.53985521533867964
85 orman faaliyetleri	0.076122533424622954	0.3978849150220542
86 diğer	0.11065120680262702	0.5783628583426782

Ziyaretçi kaynaklı risklerle ilgili kriterlerin AHS ile elde edilen ağırlıkları Çizelge 5.49’da gösterilmektedir. Kurum temsilcileri tarafından yapılan değerlendirmeye göre ziyaretçilerle ilgili en önemli alt risk faktörünün “grafiti/yazı vb. tahrip” olduğu görülmektedir. Kurum temsilcileri tarafından en az önemli risk faktörü ise “ziyaretçi sayısında artış” olarak görülmektedir. Grafiti /yazı vb. tahrip özellikle aktif ziyaret edilen arkeolojik alanlarda ciddi bir sorun olarak kazı raporlarında da karşılaşılan önemli bir risk faktörüdür ve özellikle tarihi eserlerde geri dönülemez kayıplara sebep olmaktadır. Bu doğrultuda yapılan değerlendirme kasıtlı zararda yapılan değerlendirmeyi desteklemektedir.

Çizelge 5.35. Ziyaretçi Kaynaklı Risklerin Değerlendirilmesi

Inconsistency		0.08860
Name	Normalized	Idealized
87 ziyaretçi sayısında artış	0.067496206361061281	0.18982427632871537
88 gezi güzergahı eksikliği	0.0785338203100759	0.2208661258374037
89 grafiti/yazı vb. tahrip	0.35557204624438699	1.0
90 tarihi eserlerden anı amaçlı parça koparılması	0.26151713982633568	0.73548284402141451
91 tarihi esere dokunma	0.1042478596183878	0.29318350730737019
92 diğer	0.1326329276397524	0.37301280862948638

Kurum temsilcileri ile yapılan anket sonucu; arkeolojik alanlarda insan kaynaklı faktörleri kazı raporları ve kazı başkanlarının değerlendirme sonuçları ile paralel olduğu görülmüştür. Kurum temsilcileri de kazı başkanları gibi insan kaynaklı risklerin değerlendirmesinde tecrübelerinden faydalanmıştır. Gerek kazı başkanları gerek kurum temsilcilerinin görüşleri çalışmanın kapsamının anlaşılmasına ve açıklanmasına önemli katkı sağlamıştır.

5.6.8. Yerel Halk ile Yüz Yüze Görüşme

Bölgede ikamet etmekte olan yerel halk ile gerçekleştirilen yüz yüze görüşme dört ana başlık üzerinden yapılmıştır. İlk başlıkta görüşmeye katılanların yaş, eğitim durumu, cinsiyet, kaç yıldır bu bölgede ikamet etmekte oldukları gibi demografik bilgiler değerlendirilmiştir. İkinci başlıkta antik kent ile ilgili bilinç düzeyleri anlaşılmasına çalışılmıştır. Bu amaçla bölgenin hangi sit derecesinde bulunduğu, Anavarza Antik Kenti’nin hangi uygarlıklara ev sahipliği yaptığı gibi sorular sorulmuş,

ayrıca antik kenti ziyaret etme sıklıkları, yerel ve yabancı ziyaretçilere rehberlik yapıp yapmadıkları gibi bilgiler edinilmeye çalışılmıştır. Üçüncü başlıkta yerel halkın sit genelinde inşaat ya da tarımsal faaliyet gibi müdahalelerinin olup olmadığı varsa bunların detayları öğrenilmeye çalışılmıştır. Son başlıkta ise yerel halkın antik kent özelinden geleceğe yönelik beklentilerinin içeriği öğrenilmeye çalışılmıştır. Yüz yüze görüşme 11 kişi ile gerçekleştirilmiş olup, kişilerin demografik yapısı Çizelge 5.50’de verilmiştir.

Çizelge 5.50. Yüz Yüze Görüşme Yapılan Yerel Halkın Demografik Yapısı

Katılımcı No	Cinsiyet		Yaş				Eğitim Durumu	Kaç Yıldır Bölgede Yaşıyor?
	Kadın	Erkek	20-35	36-50	51-60	61 ve üzeri		
1		●		●			Üniversite	41 yıl ve üzeri
2	●					●	Lise	Doğduğundan beri
3		●			●		Ortaokul	Doğduğundan beri
4		●				●	İlkokul	Doğduğundan beri
5		●				●	İlkokul	Doğduğundan beri
6		●	●				Lise	Doğduğundan beri
7		●				●	Lise	Doğduğundan beri
8		●			●		Lise	Doğduğundan beri
9		●		●			Lise	Doğduğundan beri
10	●				●		İlkokul	31-40 yıl
11	●			●			Ön lisans	1-10 yıl

Yüz yüze görüşme yapılan bireylerin özellikleri incelendiğinde; üç kadın, 11 erkek katılımcı ile görüşüldüğü, kadınların yaş ortalamasının 51-60 arasında olduğu ve genelde evlendikten sonra bölgede ikamet etmeye başladıkları anlaşılmaktadır. Erkeklerin yaş ortalaması ise 50- 60 arasındadır ve çoğunluğu doğduğundan beri bölgede ikamet etmektedir. Yaş ortalamasının 50-60 arasında olmasının birinci sebebi, ekonomik gelir elde etmek üzere genç nüfusun bölgeden göç etmesi iken, ikinci sebebi ise yine genç nüfusun eğitim amacıyla bölgede ikamet etmemesidir. Mevcutta bölgede ikamet edenler ise ya doğduğu andan itibaren bölgede ikamet edenler ya da emekli olduktan sonra tekrar doğdukları yere dönmüş kişilerdir.

Yüz yüze görüşmelerin ikinci bölümünde yerel halkın Anavarza hakkındaki bilgi düzeylerini ölçmek amacıyla;

- Kentin hangi döneme ait bir yerleşim yeri olduğu
- Antik kentin nasıl yok olduğu
- Sit alanında hangi imparatorlukların hüküm sürdüğü
- Arkeolojik kazıların ne zaman başladığı
- Kazı çalışmasına dahil olup olmadıkları
- Arkeolojik alanı ne sıklıkla ziyaret ettikleri ve misafirlerini gezdirip gezdirmedikleri soruları yöneltilmiştir.

Bu sorular değerlendirildiğinde kadınların antik kent ile ilgili bilgilerinin çok yetersiz olduğu görülmüştür. Özellikle antik kentin tarihi ile ilgili soruları boş bıraktıkları görülmüştür. Buna karşılık alanın geçici miras listesinde olduğunu bildiklerini, alanı gezdiklerini ve misafirlerine gezdirdiklerini belirtmişlerdir. Erkeklerin antik kent ile ilgili bilgileri değerlendirildiğinde hemen hemen hepsi Anavarza'nın hangi döneme ait bir yerleşim yeri olduğunu, Antik Kentin tarihi, sit bilgileri gibi konularda belli bir bilinç düzeyine sahip oldukları görülmüştür. Bu bilinç düzeyinin oluşmasında yerel halkın gerek kazı çalışmalarında gerekse kazı bekçiliği gibi görevlerde yer almalarının payı olduğu düşünülmektedir. Ayrıca son yıllarda yapılan kazı çalışmalarından bölge halkının da düzenli olarak haberdar edilmesi yine önemli bir katkı sağlamıştır. Sit genelinde gerçekleşen faaliyetlere bakıldığında alanın yerleşim yeri ile iç içe olması inşaat faaliyetlerinin daha yoğun olarak gözlenmesine sebep olmuştur. Erkeklerin dört tanesi kazı çalışmalarında yer aldıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca kazı çalışmalarında yer almaya ihtiyaç duyduklarını ve kendilerinin de sürece dahil olmak istediklerini dile getirmişlerdir.

Yüz yüze görüşmelerin üçüncü bölümünde yerel halkın antik kentte gerçekleştirdikleri eylemleri ölçmeye yönelik olarak;

- Sit alanı içinde evinin olup olmadığı,
- Varsa evinde herhangi bir tadilat işlemi uygulaması olup olmadığı,
- Bölgede tarımsal faaliyet yapıp yapmadığı ve niteliğinin ne olduğu,
- Bölgede hayvansal faaliyet yapıp yapmadığı,
- Kendi parselinde tarımsal ya da hayvansal faaliyete bağlı olarak arkeolojik eserle karşılaşmış mı, karşılaşmadığı,
- Yasadışı bir olaya şahit olup olmadığı, olduysa ihbar edip etmediği gibi sorular yöneltilmiştir.

Bu sorular değerlendirildiğinde kadınların ikisinin sit alanı içerisinde evinin olduğu ve birinin evde tadilat yaptırdığı diğerinin ise yeni konut yaptığı öğrenilmiştir. Kadınlar bölgede tarımsal ya da hayvansal faaliyet yapmadıklarını dolayısıyla da parsellerinde bu faaliyetlerden kaynaklı bir tarihi buluntuya rastlamadıklarını söylemişlerdir. Sit alanı içerisinde herhangi bir yasadışı faaliyete rastlamamalarına rağmen bölgede ne tür insan kaynaklı faaliyetlerin gerçekleştiği sorusuna cevap olarak; sunulan 10 seçenekten yedi tanesinin (kaçak kazı, kaçak inşaat, tarımsal faaliyet, hayvansal faaliyet, hırsızlık, kasıtlı zarar, koruma kaynaklı zarar) bölgede gerçekleştiğini belirtmişlerdir. Bu faaliyetlerden dolayı da bölgede korumanın yetersiz olduğunu ve artırılması gerektiğini ifade etmişlerdir.

Aynı sorular erkeklere sorulduğunda evlerinin 1. derece sit alanı içinde olduğu, beş tanesinde ise boya veya tadilat şeklinde onarım yapıldığı öğrenilmiştir. Ankete katılan erkeklerin hepsi tarımsal

faaliyet yaptığını, dört tanesi ayrıca hayvansal faaliyet de yaptığını belirtmiştir. Tarımsal ve hayvansal faaliyetlerin niteliği sorulduğunda; tarımsal faaliyetin çoğunlukla iş makinesi ile, hayvansal faaliyetin ise büyük baş, küçük baş ve kanatlı hayvan olarak gerçekleştiğini ifade etmişlerdir. Buna rağmen kendi parsellerinde tarımsal ya da hayvansal faaliyete bağlı olarak herhangi bir arkeolojik buluntuya rastlamadıklarını belirtmişlerdir.

Sit içerisinde herhangi bir yasadışı faaliyete rastlamadıklarını ancak dışarıdan kaçak kazı için yabancıların geldiğini bildirmişlerdir. Anavarsa özelinde ne tür insan kaynaklı faaliyetlerin gerçekleştiği sorusuna altyapı çalışmaları hariç tüm faaliyetlerin olduğunu söylemişlerdir. Bu nedenle alanın yeterince korunmadığını ve korunmaya ihtiyacı olduğunu ifade etmişlerdir.

Son olarak yerel halkın alandan geleceğe yönelik beklentilerini ölçmeye yönelik olarak;

- Alanın turizme açılmasını isteyip istemedikleri,
- Alanın turizme açılmasını kendileri için bir tehdit olarak görüp görmedikleri,
- Alan turizme açılrsa turistlere yerel ürünler satmak isteyip istemedikleri ve bunun için bir mekanları olup olmadığı soruları yöneltmiştir.

Bu sorulara verilen cevaplar değerlendirildiğinde; alanın 1. derece sit alanı olması, UNESCO geçici miras listesinde yer alması ve kazı çalışmalarının ilerlemesi ile gelecekte bölgenin ciddi bir gelir kapısı olacağını düşündükleri anlaşılmıştır. Ankete katılanların tamamı bölgenin turizme açılmasını istediklerini ve bunu kendileri için bir tehdit olarak görmediklerini ifade etmişlerdir. Hemen hemen tüm katılımcılar bölgeye gelecek turistlere gastronomi özelinden hizmet verebileceklerini düşünmektedirler. Bu durumun özelde yerel alandaki nüfusun artmasına ve köyün canlandırılmasına da katkı sağlayacağını söylemişlerdir. Alanın ziyarete açılmasıyla hem bölgenin kalkınmasına hem de ekonomik kalkınmaya olanak sağlayacağı için yapılan kazı çalışmalarını desteklediklerini belirtmişlerdir.

5.7. Bölüm Değerlendirmesi

Kazı başkanları, kurum temsilcileri ve yerel halkın görüşleri toplu olarak değerlendirildiğinde antik kent üzerinde ciddi risk faktörleri olsa da kültürel değerinin önemli olduğu anlaşılmaktadır. Kazı raporlarında tespit edilen insan kaynaklı risklere ek olarak uzmanlar ve yerel halk ile gerçekleştirilen anket ve yüz yüze görüşmeler insan kaynaklı risklerin kapsamını ve gerçekleşme şeklini ortaya koyması açısından önemlidir. Özellikle kazı başkanı ve kurum temsilcileri ile gerçekleştirilen yüz yüze görüşmeler alanın maruz kaldığı insan kaynaklı risklerin çeşitliliğinde yeni faktörlerin AHS şablonuna eklenmesine yardımcı olmuştur. Örneğin kazı raporlarında yüzeye yakınlık olarak bildirilen ve buna bağlı olarak oluşan tahribatların tarımsal faaliyet ile ilişkilendirilmesi kazı başkanları ile yapılan yüz yüze görüşmeler sonucunda ortaya çıkmıştır. Yine hayvansal faaliyet ile ilgili alt faktörlerin oluşmasında da kurum temsilcileri ile

yapılan görüşmeler etkili olmuştur. Özetle anket üzerinden yapılan değerlendirmeler her bir arkeolojik alan özelinde dikkat edilmesi gereken risk faktörlerini ortaya koyarken, yüz yüze görüşmeler arkeolojik alan özelinde alınacak tedbirlerin daha kapsamlı olmasına yardımcı olacaktır.

6. TARTIŞMA

Çalışma kapsamında temel olarak dört grup veri elde edilmiştir. Bunlardan birincisi Türkiye genelinde kazı çalışması yapılan arkeolojik alanlardan elde edilen verilerdir. Bu veriler kendi içerisinde insan kaynaklı risk tespit edilen arkeolojik alanların niteliği, insan kaynaklı risk tespit edilen arkeolojik alanların coğrafi bölgelere göre dağılımı, arkeolojik alanların yerleşim yeri ile ilişkisi ve insan kaynaklı risklerin gösterildiği veri tablosu olarak toplamda dört farklı gruba ayrılmaktadır. İkinci grup veriler kazı başkanları ile kurum temsilcilerinin değerlendirme sonuçlarını içermektedir. Üçüncü grup verilerde yerel halkın görüşleri yer almaktadır. Dördüncü grup verilerde ise anket bulgularının Anavarza Antik Kenti özelinde değerlendirmesi bulunmaktadır.

Tez kapsamında arkeolojik alanlarda tespit edilen insan kaynaklı risklerin çeşitliliği araştırma bulguları başlığı altında coğrafi bölgeler üzerinden incelenmiştir. Bu başlık altında tespit edilen insan kaynaklı riskler arkeolojik alanın yerleşim yeri ile ilişkisi ve arkeolojik alanın niteliği üzerinden değerlendirilmeye çalışılmıştır.

İlk olarak bu raporlardan elde edilen insan kaynaklı risklerin tespiti yapılarak çalışmanın temel sorusu olan insan kaynaklı risklerin diğer riskler kadar önemli olup olmadığı sorusunun yanıtı aranmıştır. Bu değerlendirme arkeolojik alanların niteliği ve arkeolojik alanların bulunduğu coğrafi bölge üzerinden tartışılmıştır. İkinci olarak müze kayıtlarından elde edilen riskler tespit edilmiş ve kazı raporları beraber değerlendirilmiştir. Gerek kazı raporları gerek müze arşivinde tespit edilen insan kaynaklı risklerin tamamını kapsayan yeni bir sınıflandırma yapılmıştır ve bu sayede tüm arkeolojik alanlarda uygulanabilecek bir AHS şablonu oluşturulmuştur. Üçüncü olarak elde edilen AHS hiyerarşi tablosu anket formuna dönüştürülmüş ve Çukurova bölgesinde kazı çalışması yürüten kazı başkanları ve Çukurova bölgesi kültür varlıklarından sorumlu kurum temsilcileri ile yüz yüze görüşme yapılarak anketi değerlendirmeleri istenmiştir.

Son aşama olarak oluşturulan risk modelinin değerlendirme sonuçlarının sürdürülebilir olması amacıyla yerel halk ile yüz yüze görüşme gerçekleştirilmiştir. Bu sayede bölge halkının antik kent ile ilgili bilinç düzeyi, bölgenin korunması noktasındaki çabası ve ileriye dönük endişe ve beklentilerinin neler olduğu öğrenilmeye çalışılmıştır. Tezin ilerleyen kısımlarında elde edilen bulguların değerlendirmeleri sunulmuştur.

6.1. Türkiye Geneli Kazı Çalışmalarında Elde Edilen Risk Faktörleri Üzerinden Değerlendirilme

Türkiye genelinde tespit edilen risk faktörleri değerlendirildiğinde Türkiye genelinde birincil risk faktörü kaçak kazı ve tarımsal faaliyet iken Anavarza Antik Kenti'nde ise kaçak inşaat ve yerel halk kaynaklı inşaat dışı faaliyetlerin daha önemli risk etkeni olduğu görülmüştür. Dilekkaya köyünün Anavarza Antik Kenti ile iç içe yer alması insan kaynaklı risklere doğrudan maruz

kalmasına sebep olmuştur. Bunlara ek olarak yine tarımsal faaliyet ve hırsızlık gibi etkenlerin de alanda ciddi risk faktörü olduğu görülmüştür.

- Kazı raporlarında tespit edilen kaçak kazı, kaçak yapı, tarımsal hayvansal faaliyet, hırsızlık, kasıtlı zarar, izinsiz müdahale ve yetersiz koruma gibi tüm risk faktörleri Anavarza Antik Kenti özelinde de gözlemlenmiştir. Yukarıda bahsedilen risk faktörleri genel olarak coğrafi bölgeden ve alanın yerleşim yeri ile ilişkisinden bağımsız gözlenen risk faktörleri olarak Anavarza Antik Kentinde de tespit edilmiştir.
- Alt risk kriterlerine faktörlerinden; arıcılık, kasıtlı yangın, çadır kurma, sit alanından taş sökülmesi, ahır/müştemilat yapımı gibi risk faktörleri Anavarza özelinde görülen yeni riskler olmuştur. Bunun yanında kazı raporlarında tespit edilen turizm kaynaklı ya da ziyaretçi kaynaklı gibi ana risk faktörlerinin ise Anavarza Antik Kenti'nde gerçekleştiğine dair bir bilgiye ulaşılamamıştır. Alt risk faktörlerinin çeşitlenmesi müze arşiv kayıtlarının önemini ortaya koymaktadır. Farklı arkeolojik alanlar için uygulanacak risk değerlendirme modelinin düzenlenmesinde müze arşivleri dikkate alınarak yapılacak anketler alan özelinde alınacak önlemlerin tutarlı olmasına fayda sağlayacağını düşündürmektedir.
- Risk etkeni insan grubu olarak incelendiğinde ise kazı raporlarında yerel halk, faili meçhul, uzman ekip kaynaklı risk faktörleri Anavarza özelinde de gözlemlenmiştir. Bunlara ek olarak yörükler, mevsimlik işçi, müze bekçisi gibi yeni insan etkenleri de alan özelinde risk etkeni oluşturduğu görülmüştür. Anavarza Antik Kenti'nde suçun faillerinin çeşitlenmesi alanın yerleşim yeri ile iç içe olmasının doğrudan sonucu olduğunu düşündürmektedir. Müze arşiv kayıtlarından elde edilen belgelerde de özellikle yörük ve mevsimlik işçilerin yerel halk tarafından tedarik edildiği bilgisinin verilmesi bu düşüncüyü kuvvetlendirmektedir. Ayrıca Anavarza Antik Kenti özelinde risk faktörünün çeşitlenmesi, yerleşim yeri ile ilişkili farklı arkeolojik alanlarda da riskin faillerinin benzer olacağını düşündürmektedir.

6.2. Kazı Başkanları ve Kurum Temsilcilerinin Değerlendirme Sonuçlarının Karşılaştırılması

Kazı başkanları ve kurum temsilcileri tarafından yapılan değerlendirmeler karşılaştırıldığında elde edilen sonuçlar Çizelge 6.1'de sunulmuştur.

Çizelge 6.1. Ziyaretçi Kaynaklı Risklerin Değerlendirilmesi

İnsan Kaynaklı Riskler	Kazı başkanları	Kurum temsilcileri
Inconsistency	0.08264	0.09653
5 kaçak kazı	0.62223326466918916	1.0
6 kaçak inşaat	0.19141256709131396	0.89980692288743824
7 ruhsatlı inşaat faaliyetleri	0.2290330984677113	0.30170153789303461
8 tarımsal faaliyet	0.57008059265626509	0.26432677567571705
9 hayvansal faaliyet	0.21163060020723298	0.16293698251411656
10 hırsızlık	0.62575225133519929	0.44967998045707935
11 kasıtlı zarar	1.0	0.37980622122341806

Çizelge 6.1'in devamı

12 inşaat dışındaki yerel halk kaynaklı müdahaleler	0.47927876952200199	0.24757723011500915
13 koruma-kazı ekibi kaynaklı müdahaleler	0.11081667954372812	0.067443405894476824
14 ulaşım faaliyetleri	0.21274699499805003	0.083592009448565083
15 alt yapı çalışmaları	0.242229683053584	0.10677650584846426
16 ziyaretçi kaynaklı faaliyetler	0.17173381535991744	0.088519598280785483
Kaçak Kazı	Kazı başkanları	Kurum temsilcileri
Inconsistency	0.01308	0.08740
17 el ile (kazma kürek ile)	0.85126000108619782	0.13090877042190635
18 iş makinası ile	0.85126000108619782	0.39591229812102402
19 alet ile (delme amaçlı aletler)	1.0	0.24382287151277676
20 patlayıcı malzeme ile	0.85126000108619782	1.0
21 karma	0.75241876702919608	0.2130292752054955
Kaçak İnşaat	Kazı başkanları	Kurum temsilcileri
Inconsistency	0.06068	0.09783
22 mevcut yapıya ek	0.5970500064848121	0.29139638629741066
23 mevcut yapı üzerine tamirat	0.28713566813993302	0.10679282558920485
24 mevcut yapıyı yıkıp yerine yeni inşaat	0.60803758413221975	0.41025077259222259
25 yeni konut yapımı	1.0	1.0
26 ahır-müştemilat-dükkân yapımı	0.91093038872278786	0.64652106713706148
27 duvar yapımı	0.77071651297408517	0.15126341761912987
28 mevsimlik işçi için barınak-çadır yapımı	0.27394395141195893	0.18309144363765642
29 diğer	0.47978521498727827	0.12198248389650579
Ruhsatlı İnşaat	Kazı başkanları	Kurum temsilcileri
Inconsistency	0.02590	0.09853
30 konut-villa	0.4691850195595525	0.8423920664171558
31 otel	1.0	0.81936268721404004
32 hastane	0.31834223952146251	1.0
33 mezarlık	0.37671764178596645	0.63256767765190058
35 dinî yapılar	0.37671764178596645	0.83776385222876282
36 eğitim yapıları	0.42087204997712396	0.83776385222876282
37 ticari işletmeler	0.42087204997712396	0.74376199991122194
Tarımsal Faaliyet	Kazı başkanları	Kurum temsilcileri
Inconsistency	0.07576	0.09734
38 geleneksel yöntem ile	0.14914140148941765	0.083674001359052327
39 modern tarım aletleri ile	0.65297338324417165	0.18666192312572397
40 iş makinası ile	1.0	1.0
41 sulu tarım	0.50835740670987062	0.33230743429404763
42 toprak sürme-tesviye	0.86878638249631357	0.48483891436543525
43 ağaç-sebze ekimi	0.60750439562896319	0.20523344855934855
44 diğer	0.43906260625777754	0.16924019175734406
Hayvansal Faaliyet	Kazı başkanları	Kurum temsilcileri
Inconsistency	0.00000	0.05156
45 küçük baş hayvan otlatma	1.0	1.0
46 büyük baş hayvan otlatma	1.0	0.62996052494653709
47 diğer (kanatlı hayvanlar, balıkçılık, arıcılık vb.)	1.0	0.79370052598279872
Hırsızlık	Kazı başkanları	Kurum temsilcileri
Inconsistency	0.07662	0.09907
48 sikke-para vb eserler	1.0	1.0
49 heykeller ve lahitler	0.34566127815375758	0.81137875433630724
50 taş sökülmesi- kullanılması	0.32344725394708906	0.35403136503638238
51 mezar hırsızlığı	0.49792147639663292	0.28455218428801171
52 diğer	0.34658638044536011	0.18377157644887651
Kasıtlı Zarar	Kazı başkanları	Kurum temsilcileri
Inconsistency	0.09151	0.09585

Çizelge 6.1'in devamı

53 yangın	0.70804788689946763	0.41635713455742696
54 tarihi esere zarar	0.66848993752874075	1.0
55 alan tahribatı	0.5618216484950912	0.21131690702843542
56 mezar tahribatı	1.0	0.29580612764217545
57 yapı bloğu tahribatı	0.41074727454423665	0.28515372496728275
58 alanın çöplük olarak kullanılması	0.25982870390485219	0.25952614184929879
59 kaçak moloz dökme	0.37262229349969922	0.3027073421117717
60 diğer	0.38438818452552886	0.16209482823873242
İnşaat Dışı Yerel Halk Kaynaklı Müdahaleler	Kazı başkanları	Kurum temsilcileri
Inconsistency	0.04865	0.09072
61 su kanalı açma	0.96367012775501359	0.51233786274576554
62 parsel çevirme	0.33467617592527649	0.17750723270020899
63 parsel kiraya verme	0.31594994105011437	0.49966045290892819
64 ağaç-taş sökme	0.63289141583986164	1.0
65 cebren parsel genişletme	0.31594994105011437	0.79897580791038592
66 yol çalışması	1.0	0.69385516902317901
67 diğer	0.48190211338099681	0.44994385292715117
Koruma-Kazı Ekibi Kaynaklı Müdahaleler	Kazı başkanları	Kurum temsilcileri
Inconsistency	0.02607	0.01954
68 hatalı müdahale	0.49999999999745215	0.60774294092120495
69 geç müdahale	0.56473262863135132	0.60774294092120495
70 yetersiz koruma	1.0	0.40807582039549456
71 iş makinası ile tahrip	0.66244967897626017	1.0
72 diğer	0.33122483948940395	0.28014604205239901
Ulaşım Faaliyetleri	Kazı başkanları	Kurum temsilcileri
Inconsistency	0.05386	0.08636
73 kara yolu yapımı	1.0	1.0
74 motorlu araç kullanımı	0.59783352715700178	0.41235822845925368
75 trafik kirliliği	0.31978963335757299	0.25672793334093064
76 demir yolu faaliyetleri	0.50502143710933534	0.33251187507483276
77 diğer	0.57120288536853869	0.22813470245985071
Altyapı Faaliyetleri	Kazı başkanları	Kurum temsilcileri
Inconsistency	0.04598	0.03423
78 elektrik	0.81180129692328806	0.43521887588268915
79 su- su kuyusu- su deposu inşası vb.	0.70510573103620322	0.93552225772163677
80 internet	0.4890440227761933	0.56403314678649608
81 kanalizasyon	1.0	1.0
82 çevre düzenleme	0.58279457167895021	0.56800622102221743
83 baraj faaliyetleri	0.52010752308343133	0.20801710188818184
84 baz istasyonu kurulması	0.61986884972290568	0.53985521533867964
85 orman faaliyetleri	0.58288771773426096	0.3978849150220542
86 diğer	0.74435586215178595	0.5783628583426782
Ziyaretçi Faaliyetleri	Kazı başkanları	Kurum temsilcileri
Inconsistency	0.03082	0.08860
87 ziyaretçi sayısında artış	0.56407375933636306	0.18982427632871537
88 gezi güzergahı eksikliği	0.42482911214413038	0.2208661258374037
89 grafiti-yazı vb. tahrip	0.40600361173938732	1.0
90 tarihi eserlerden anı amaçlı parça koparılması	0.77474682576191256	0.73548284402141451
91 tarihi esere dokunma	1.0	0.29318350730737019
92 diğer	0.39861618904856294	0.37301280862948638

- Toplamda 12 ana risk faktörü üzerinden yapılan değerlendirmede insan kaynaklı ana risk etkenleri ile ilgili olarak en önemli risk faktörü kazı başkanları için kasıtlı zarar iken, kurum temsilcileri için ise kaçak kazı olarak görülmüştür. En az önemli risk

faktörü ise kazı ekibi tarafından koruma-kazı ekibi kaynaklı müdahaleler iken, kurum temsilcileri ise alt yapı çalışmalarını en az önemli risk etkeni olarak değerlendirmiştir. Burada elde edilen değerlendirme sonuçları Türkiye geneli kazı raporları sonuçları ile karşılaştırıldığında insan kaynaklı risklerin önem sıralamasının bölgeden bölgeye değiştiğini göstermiştir. Bu sonuç her alanın farklı risk etkenlerine sahip olduğunu ve alan özelinde risk değerlendirme modelinin oluşturulması gerektiğinin önemini ortaya koymaktadır.

- 12 ana risk faktörü ve 76 alt risk faktörü üzerinden yapılan değerlendirmede hem kazı başkanları hem de kurum temsilcileri en önemli 3 risk faktörünün sıralaması değişmekle birlikte benzer riskler olduğu görülmüştür. En az önemli risk faktörü ise kazı ekibi tarafından koruma-kazı ekibi kaynaklı müdahaleler, kurum temsilcileri tarafından ise kaçak inşaat olduğu görülmüştür. En önemli risk faktörü Türkiye geneli kazı raporlarından elde edilen sonuçlar ile uyuşmakta iken, en az önemli risk faktörü coğrafi bölge ve değerlendirmeyi yapan uzmana göre değişiklik göstermektedir.
- Kaçak kazı kaynaklı riskler incelendiğinde en önemli risk faktörü kazı başkanları için alet ile kaçak kazı iken kurum temsilcileri için patlayıcı ile kaçak kazı olduğu görülmüştür. En az önemli risk faktörü ise kazı başkanları için karma kaçak kazılar iken kurum temsilcileri için el ile kaçak kazı olduğu görülmüştür. Kazı başkanları tarafından yapılan değerlendirmede kaçak kazıya ait alt risk faktörlerinin önem sıralaması arasında ciddi bir fark gözlenmezken, kurum temsilcileri tarafından yapılan değerlendirmede en önemli risk faktörü ile diğer risk faktörleri arasında ciddi bir farklılık olduğu gözlenmiştir. Kazı başkanları kaçak kazı ile ilgili değerlendirmeyi yaparken gerçekleşme sıklığını dikkate alırken, kurum temsilcileri meydana gelen risk faktörü sonucu oluşan tahribatı dikkate alması kaçak kazı kaynaklı alt risk faktörlerinin önem sıralamasında farklılığın sebebini oluşturmaktadır.
- Kaçak inşaat, tarımsal faaliyet, hırsızlık, ulaşım kaynaklı müdahaleler ve alt yapı çalışmalarına ait alt risk faktörlerin değerlendirme sonuçlarında hem kazı başkanları hem de kurum temsilcileri tarafından en önemli risk faktörünün eşleştiği görülmüştür. Tarımsal faaliyette ayrıca en az önemli risk faktörünün de yine kazı başkanları ve kurum temsilcileri değerlendirmesinde eşleştiği görülmüştür. Bu riskler ile ilgili en az önemli risk faktörlerini kazı başkanları; kaçak inşaat için mevsimlik işçi- barınak-çadır, hırsızlık için taş sökülmesi, ulaşım kaynaklı müdahaleler için trafik kirliliği, altyapı çalışmaları için internet olarak değerlendirirken, kurum temsilcileri; kaçak inşaat, hırsızlık ve ulaşım için diğer, alt yapı çalışması için ise baraj faaliyetleri olarak değerlendirmiştir. Değerlendirme sonuçlarındaki bu farklılık; kazı başkanlarının kazı çalışması yürüttükleri arkeolojik alanlardaki riskler üzerinden değerlendirme yaptığını, kurum temsilcilerinin ise bölgede yürütülen tüm kazılara, sit alanlarına ve kültür

mirasına dair ulaşan tüm şikayetleri dikkate alarak değerlendirme yaptıklarını göstermektedir.

- Ruhsatlı inşaat ile ilgili faaliyetler incelendiğinde kazı başkanları tarafından en önemli risk faktörü otel ve en az önemli risk faktörü hastane olarak değerlendirilirken, kurum temsilcileri tarafından en önemli risk faktörü hastane ve en az önemli risk faktörünün mezarlık olduğu görülmüştür. 12 risk faktörü arasından ortak değerlendirmenin tespit edilemediği tek değerlendirme burada görülmüştür.
- Kasıtlı zarar kaynaklı riskler karşılaştırıldığında en önemli risk faktörü kazı başkanları için mezar tahribatı iken kurum temsilcileri için tarihi esere zarar olduğu görülmüştür. En az önemli risk faktörü ise kazı başkanları için alanın çöplük olarak kullanımı iken, kurum temsilcileri için diğerleri olduğu görülmüştür. Kazı ekibi kasıtlı zararı kaçak kazı ile ilişkilendirirken, kurum temsilcileri ise ziyaretçi veya restorasyon sonrası müdahaleler ile ilişkilendirerek değerlendirmesi en önemli ve en az önemli risk faktörlerinin sıralamasını doğrudan etkilemiştir.
- Yerel halk kaynaklı riskler karşılaştırıldığında en önemli risk faktörü kazı başkanları için yol çalışması iken, kurum temsilcileri için ağaç-taş sökme olduğu görülmüştür. En az önemli risk faktörü ise kazı başkanları için parsel kiraya verme iken, kurum temsilcileri için parsel çevirme olduğu görülmüştür.
- Koruma- kazı ekibi kaynaklı riskler karşılaştırıldığında en önemli risk faktörü kazı başkanları için yetersiz koruma iken kurum temsilcileri için iş makinesi ile tahribat olduğu görülmüştür. En az önemli risk faktörü ise hem kazı başkanları hem kurum temsilcileri için diğer olduğu görülmüştür.
- Ziyaretçi kaynaklı riskler karşılaştırıldığında en önemli risk faktörü kazı başkanları için tarihi esere dokunma iken kurum temsilcileri için grafiti-yazı yazma olduğu görülmüştür. En az önemli risk faktörü ise kazı başkanları için diğer iken, kurum temsilcileri için ziyaretçi sayısında artış olduğu görülmüştür.
- Genel olarak her risk grubu değerlendirmeleri incelendiğinde gerek kurum temsilcileri tarafından gerek kazı başkanları tarafından benzer risk faktörlerinin ilk üç değerlendirmede yer aldığı ancak önem sıralamalarında değişiklik olduğu gözlenmiştir. Bu sonuç verilen cevapların ve yapılan değerlendirmelerin birbirleri ile karşılaştırıldığında farklı göstermesine rağmen kendi içinde tutarlı olduğunu göstermektedir.
- Tüm risk faktörlerinin önem dereceleri karşılaştırıldığında kazı başkanları ve kurum temsilcilerinin arkeolojik alan özelindeki görev ve sorumluluklarını yansıtan değerlendirmeler yaptıkları sonucu çıkarılabilir.

6.3. Yerel Halkın Görüşleri Üzerinden Değerlendirme

Dilekkaya köyü Anavarza Antik Kenti ile iç içe bulunmakta ve sit içerisinde yerel halka ait konutlar ve sosyal yaşam alanları bulunmaktadır. Bölgede ikamet eden yerel halk ile yapılmış olan anket çalışması dört başlık üzerinden ele alınmış, bunların özellikle ikinci ve üçüncü grubunda yer alan yani yerel halkın bilgi düzeyi ve yerel halkta antik kentte gerçekleştirilen eylemlerin boyutu kurum temsilcileri ve kazı başkanlarının görüşleri ile karşılaştırıldığında şu sonuçlar elde edilmektedir.

- Yerel halk genel olarak antik kentin kültürel değerinin farkında, bu konuda belli bir bilinç düzeyine sahip ancak özellikle bölgede gerçekleştirdikleri eylemler bunun aksini göstermektedir. Gerek kazı raporlarında gerekse müze arşiv kayıtlarında antik kentteki en önemli risk etkeninin kaçak inşaat olduğu tespit edilmişti. Bu tespit yerel halka yöneltildiğinde bunu onayladıkları görülmüştür.
- Kazı raporları ve müze arşiv kayıtları ile yerel halkın çakıştığı en önemli durum bölgede kaçık kaçık kazı ya da yasa dışı bir eyleme rastlayıp rastlanmadığı sorusuna verilen cevap olmuştur. Müze arşiv kayıtlarında kaçak yasadışı eylemlerin eylemleri gerçekleştiren faillerin kim olduğu bildirilmemekle birlikte kazı kazı başkanları bu yasa dışı eylemlerin genelde bölge halkı ya da bölgeye yakın çevrede bulunan sakinler tarafından gerçekleştirildiğini ifade etmiştir. Ancak bu soru yerel halka sorulduğunda yasa dışı faaliyetlerin kendileri ile kesinlikle ilişkili olmadığı aksine çok önceki yıllarda bu faaliyetlerin gerçekleştirildiğini ifade etmişlerdir. Cevaplar arasındaki bu farklılık ve doğru cevabın hangisi olduğunun tespiti devamında sorulan soruda ortaya çıkmaktadır. Yerel halka herhangi bir yasa dışı olayı ihbar edip etmedikleri sorulduğunda böyle bir şeyi “asla yapmayacaklarını” ifade etmeleri verdikleri cevabın tutarlı olmadığı şüphesini uyandırmaktadır. Yerel halka sorulan bir diğer soru olan tarımsal faaliyet ve hayvansal faaliyet gerçekleştirip gerçekleştiremedikleri soruları da yerel halkın her ne kadar arkeolojik alanın kültürel değerinin farkında olmakla birlikte antik kentteki eylemlerinin kendi ihtiyaçlarını karşılama ya da giderme noktasında şekillendiğini göstermektedir. Özellikle antik kent üzerinde en fazla tespit edilen risk etkeninin kaçak inşaat olması sit alanında geriye dönülemez tahribatlara sebebiyet vermektedir.
- Yapılan görüşmeler yerel halkın daha arkeolojik sit alanında gerçekleştirilen kazı çalışmalarında daha fazla bilgilendirilmesi ve bilinç düzeylerinin tekrardan şekillendirilmesinin önemini ortaya koymaktadır.
- Genel anlamda yerel halk ile kazı başkanları ve kurum temsilcilerinin cevapları birbiriyle uyum gösterirken, bunların nasıl gerçekleştiği ile ilgili sorular yöneltildiğinde cevapların tutarlı olmadığı görülmektedir. Kazı başkanları ve kurum temsilcilerinin cevaplarının kazı raporları ile uyum göstermesi; yerel halkın cevaplarının tutarsız olduğunu

düşündürmektedir. Bu nedenle insan kaynaklı risklerin tez kapsamında önerilen risk değerlendirme modeli kapsamında ele alınmasının tutarlılığı güçlendireceği savunulabilir.

- Arkeolojik alanlarla iç içe olan yerleşim yerlerinde kaçak inşaat vasıtasıyla oluşturulan insan kaynaklı riskin boyutu ve tahribat derecesi bu tez çalışmasıyla ortaya konulmuştur. Bu durumun kapsamlı bir şekilde ele alınarak 1. ve 2. Derece arkeolojik sit alanlarında yapılaşmaya kesinlikle izi verilmemesi, 3. Derece arkeolojik sit alanında ise Koruma Bölge Kurullarının onayı doğrultusunda yeni yapılaşmaya gidilmesi arkeolojik alanların korunmasında her şeyden önce sağlanmalıdır.

6.4. Anket Bulgularının Anavarza Antik Kenti Üzerinden Değerlendirilmesi

Kazı başkanları ve kurum temsilcilerinin değerlendirme sonuçları ana risk etkenleri gözüne alınarak incelendiğinde şu sonuçlar elde edilmiştir.

➤ Kaçak Kazı ile İlgili Analizler ve Değerlendirmeler

Anavarza Antik Kenti'nin müze arşiv kayıtları incelendiğinde kaçak kazıların el ile, iş makinesi ile ya da patlayıcı malzeme kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Yine müze belgelerinden elde edilen bilgiye göre bu kazıların genelde faili meçhul kişiler tarafından gerçekleştiği ve müze bekçisi ya da jandarma kuvvetleri tarafından yapılan rutin kontroller sırasında tespit edildiği görülmüştür.

Kaçak kazıya ait risk faktörleri kazı başkanları ve kurum temsilcilerinin sonuçları ile karşılaştırıldığında antik kentteki en önemli risk etkeninin el ile kaçak kazı olduğu tespit edilmiştir. İş makinesi ve patlayıcı kullanarak yapılan kaçak kazılar ise birbirine yakın değerler olmakla birlikte antik kent için daha az risk etkeni olduğu görülmüştür.

➤ Kaçak İnşaat ile İlgili Analizler ve Değerlendirmeler

Kaçak inşaat üzerinden meydana gelen insan kaynaklı riskler Anavarza Antik kenti özelinde incelendiğinde tamamının yerel halk tarafından meydana geldiği ve belli aralıklarla risk faktörünün yine aynı şahıslar tarafından tekrarlandığı tespit edilmiştir. Bu risk faktörü genellikle müze bekçisi tarafından yapılan rutin kontroller sırasında tespit edilmiş ve gerekli cezai işlemler gerek parasal gerek yıkım şeklinde ivedi olarak gerçekleştirildiği bilgisi yine müze arşivinden elde edilmiştir.

Kaçak inşaata ait risk faktörleri kendi içerisinde değerlendirildiğinde en büyük risk faktörünün yeni konut yapımından kaynaklandığı görülmüştür. Mevcut yapıda tadilat ve mevcut yapıya ek yapılmasından kaynaklı riskler ise birbirine yakın olup dikkat edilmesi gereken ikinci ve üçüncü risk faktörleri olarak görülmektedir. En düşük risk faktörü ise duvar yapımına bağlı risk faktörü dolayısıyla oluşmaktadır. Müze arşiv kayıtları ile yerel halk ile bölgede yapılan inşaat faaliyetlerine yönelik bilgilerde çelişkiler olduğu ve dolayısıyla yerel halkın cevaplarının tutarlı olmadığı alandaki kaçak inşaat sayısı dikkate alındığında açıkça ortaya çıkmaktadır.

Ruhsatlı inşaat faaliyetleri ise Dilekkaya köyünün antik kent ile iç içe yer alması nedeniyle arkeolojik alan bütününde Koruma Bölge Kurulu'nun onayı doğrultusunda hassas bir şekilde yürütülmesi gereken faaliyetlerdir. 1. Ve 2. Derece Arkeolojik Sit Alanında 658 sayılı GEEAYK kararı doğrultusunda yapılaşmaya izin verilmemekte, sadece 3. Derece Arkeolojik Sit Alanı içerisinde kalan alanlarda gerekli onayların alınması durumunda yeni yapılaşma gerçekleştirilebilmektedir.

➤ **Tarımsal ve Hayvansal Faaliyetler ile İlgili Analizler ve Değerlendirmeler**

Tarımsal faaliyet üzerinden meydana gelen insan kaynaklı risklerin alt başlıkları; geleneksel yöntem, modern tarım aletleri ile, iş makinası ile, sulu tarım, toprak sürme-tesviye, ağaç-sebze ekimi ve diğer olarak gruplandırılmıştır. Bu risklerin büyük çoğunluğu yerel halk tarafından gerçekleştirilirken bir kısmı da mevsimlik işçi vb. kaynaklı kişilerce meydana gelen risklerdir. Müze arşivlerinden elde edinilen bilgilere göre bu risklerin belli aralıklarla aynı şahıslar tarafından tekrarlandığı da tespit edilmiştir. Bu risk faktörü de kaçak kazıda olduğu gibi müze bekçisi tarafından rutin kontroller sırasında tespit edilen risk faktörleri olarak belgelenmiştir. Bu risk faktörleri içerisinde en önemli risk faktörü iş makinesi ile tarımsal faaliyet olarak tespit edilmiştir.

Hayvansal faaliyet üzerinden meydana gelen insan kaynaklı risklerin alt başlıkları; küçük baş hayvan otlatma, büyük baş hayvan otlatma ve diğer olarak gruplandırılmıştır. Bu riskler yerel halk tarafından gerçekleştirilirken risklerdir. Müze arşivlerinden elde edinilen bilgilere göre bu riskler özellikle 1.derece sit alanı içerisinde meydana geldiği için özel önem taşımaktadır. Hayvansal faaliyetlerle ilgili en önemli risk faktörü büyük baş hayvan otlatma olarak tespit edilmiştir. Kurum temsilcileri hayvan otlatmayı antik kent için önemli bir risk unsuru olarak kabul ederken, kazı ekibi özellikle kazı öncesi dönemde sit alanının otlarının temizlenmesine faydası nedeniyle hayvan otlatmayı sorun olarak görmediğini belirtmiştir.

➤ **Hırsızlık ile İlgili Analiz ve Değerlendirmeler**

Hırsızlık ile ilgili insan kaynaklı riskler sikke/para hırsızlığı, heykel/lahit hırsızlığı ve antik kent duvarlarından taş sökülmesi olarak tanımlanmıştır. Bu risklerden sikke/ para hırsızlığı ile taş sökülmesi veya kullanımı eylemi yerel halk tarafından gerçekleştirilirken, heykel/ lahit hırsızlığı, mezar hırsızlığı ve diğer eylemlerin faili meçhul kişiler tarafından da gerçekleştirildiği düşünülmektedir. Müze kayıtlarından elde edilen belgelerde 1992 yılında gerçekleştirilen 6 adet taş heykelin müze bekçi evinin önünden çalınması ile ilgili davada olayın faileri yakalanamadığı gibi çalınan eserlerin kazanımı ile ilgili somut bir başarı olmaması bu risk faktörünün de önemli olduğunu göstermektedir. Yine 1992 yılında meydana gelen taş sökülmesi ile ilgili olarak da halk bu taşları kendi konutlarının yapımında kullanmışlardır.

Müze kayıtlarından elde edilen bilgilere göre hırsızlığa ilişkin en önemli risk faktörü heykel ve lahitlerde özelinde meydana gelmektedir. Ayrıca kazı başkanlarıyla yapılan görüşmede hırsızlık

faaliyetinin en çok mezarlarda meydana geldiği bilgisi bu risk faktörünün de önemli bir risk faktörü olduğunu göstermektedir.

➤ **Kasıtlı Zarar ile İlgili Analizler ve Değerlendirmeler**

Kasıtlı zarar ile ilgili meydana gelen insan kaynaklı riskler kendi içinde çeşitlense de Anavarza Antik Kenti özelinde incelendiğinde risk faktörlerinin iki alt başlıkta gerçekleştiği görülmüştür. Bu iki risk faktörü ise kasıtlı yangın ve tarihi eserde zarar şeklindedir. Bu riskler faili meçhul kişiler tarafından gerçekleştirilmiş ve gerek alan gerek eser üzerine doğrudan tahribata neden olduğu müze kaynaklarında belirtilmiştir. İki risk faktörünün de tarih olarak yakın zamanda meydana gelmesi, sık gerçekleşen bir risk faktörü olmamasına rağmen son yıllarda meydana gelmesi sebebiyle üzerinde durulmasını gerektirmektedir.

➤ **Yerel Halk Kaynaklı İnşaat Dışı Faaliyetler ile İlgili Analizler ve Değerlendirmeler**

Yerel halk kaynaklı inşaat dışı faaliyetler ile ilgili insan kaynaklı riskler; su kanalı açma, parsel çevirme, parsel kiraya verme, sit alanından ağaç sökme, tarımsal faaliyet amaçlı yol çalışması, sit alanından taş sökme ve mülkiyetlerinde bulunan parsel sit alanından cebren alan ekleyerek etrafını çevirme şeklindedir. Bu kriterde bulunan risk faktörleri eylemi gerçekleştiren insan grubu açısından en fazla çeşitlilik gösteren risk türünü oluşturmaktadır. Su kanalı açma, yol çalışması, parsel kiraya verme, taş ve ağaç sökme ve cebren parsel sınırını genişletme gibi risk faktörleri yerel halk tarafından gerçekleştirilmektedir. Parsel kiraya verme yerel halk tarafından kendi mülkiyeti özelinde meydana gelen bir faaliyettir. Ancak parseldeki yeni insan grubu özelinde yeni risk faktörleri meydana gelmektedir. Bu riskler çoğunlukla müze bekçisi tarafından tespit edilip belgelenmiştir.

Yerel halk kaynaklı inşaat dışı faaliyetlere ilişkin veriler Anavarza Antik Kenti özelinde değerlendirildiğinde en büyük risk faktörünün parsel çevirme olduğu görülmüştür. Ağırlıklı olarak 1. derece sit alanı içinde meydana gelen parsel sınırının çevrilmesi hem alanın ziyaretçiler tarafından gezilmesini engellemekte hem de parsel içinde yapılan tarımsal amaçlı müdahalelere bağlı olarak toprak altı eserlerde ciddi tahribatlara sebebiyet vermektedir.

➤ **Yetersiz Koruma ile İlgili Analizler ve Değerlendirmeler**

Koruma-kazı ekibi kaynaklı insan kaynaklı riskler; hatalı müdahale ve geç müdahale şeklindedir. Bu kriterde bulunan risk faktörleri Anavarza Antik Kenti özelinde iki defa gerçekleşmiştir ve iki olay da uzman ekip sebebiyle gerçekleşmiştir. Bu risklerden hatalı müdahale uzman ekip tarafından tespit edilirken, geç müdahale gazete köşe yazısı üzerine tespit edilmiş ve müze tarafından müdahale edilmiştir. Geç müdahale olarak belirtilen risk faktörü birincil olarak sel kaynaklı mozaik alanının su dolması nedeniyle meydana gelmektedir. Bununla birlikte müze tarafından zamanında müdahale edilmemesi alandaki tahribatın büyümesine neden olmaktadır. Müze

kayıtlarından elde edile bilgilere göre en önemli risk faktörü olarak hatalı müdahale ve geç müdahale kaynaklı riskler eşit derecede öneme sahiptir.

➤ İnsan Kaynaklı Risklere Ait Alt Kriterlerin Genel Değerlendirilmesi

İnsan kaynaklı ana risk ve alt risk faktörleri incelendiğinde Anavarza Antik Kenti'ndeki en önemli risk faktörünün yeni konut yapımı olduğu görülmektedir. En önemli 5 risk faktörü ise el ile kaçak kazı, hayvansal faaliyet, tarımsal faaliyet ve mevcut yapı üzerinde tadilat olarak sıralanabilir. Bu risk faktörlerinden dördünün yerel halk kaynaklı olması, alınması gereken önlemlerin ne doğrultuda şekilleneceği ile ilgili bize net bir bilgi vermektedir.

Müze kayıtlarından elde edilen riskler kazı raporlarından elde edilen riskler ile karşılaştırıldığında şu sonuçlar elde edilmiştir.

- Kazı raporlarında tespit edilen kaçak kazı, kaçak yapı, tarımsal hayvansal faaliyet, hırsızlık, kasıtlı zarar, izinsiz müdahale ve yetersiz koruma gibi tüm risk faktörleri Anavarza Antik Kenti özelinde de gözlemlenmiştir.
- Alt risk faktörlerinden; arıcılık, kasıtlı yangın, çadır kurma, sit alanından taş sökülmesi, ahır/müştemilat yapımı gibi risk faktörleri Anavarza özelinde görülen yeni riskler olmuştur. Bunun yanında kazı raporlarında tespit edilen turizm kaynaklı ya da ziyaretçi kaynaklı riskler gibi ana risk faktörlerinin meydana geldiğine dair bir bilgiye ulaşılamamıştır.
- Risk etkeni insan grubu incelendiğinde kazı raporlarında yerel halk, faili meçhul, uzman ekip kaynaklı insan etkenleri Anavarza özelinde de gözlemlenmiştir. Bunlara ek olarak yörükler, mevsimlik işçi, müze bekçisi gibi yeni insan etkenleri alan özelinde risk etkeni oluşturduğu görülmüştür.
- Anavarza Antik Kenti'nin yerleşim yeri ile iç içe olması nedeniyle kazı raporlarında tespit edilmeyen ancak alan özelinde görülen çeşitli risk faktörleri ve risk etkenlerinin olduğu görülmüştür.

6.5. Bölüm Değerlendirmesi

Tartışma bölümünde dört başlık özelinde yapılan karşılaştırma ve değerlendirmeler daha önce insan kaynaklı riskler ile ilgili böyle bir çalışmanın olmaması nedeniyle öncü olmaktadır. Tüm bulguların sonuçları değerlendirildiğinde insan kaynaklı risklerin belirlenmesi ve sınıflandırılmasında ana kaynak kazı raporları iken, risk değerlendirme modelinin arkeolojik alandaki tutarlılığı ve işlerliği uygulama yapılacak arkeolojik alanın bağlı bulunduğu müze arşiv kayıtları ve yerleşim yeri ile ilişkisi ile doğrudan ilişkili olduğunu göstermektedir. Tez kapsamında önerilen risk değerlendirme modelinde tespit edilen insan kaynaklı risklerin ve bu risklerin önem sıralamasının Anavarza Antik Kenti özelinde değişiklik göstermesi, her bir arkeolojik alanın kendi

içerisinde önemli olduğunu göstermekte ve arkeolojik alanlarda insan kaynaklı risklerin tespiti, önem sıralaması, görülme sıklığı, tahribat boyutu ve tahribat etkisinin değerlendirilmesine yönelik bir model oluşturulmasını gerekli kılmaktadır.

7. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Tez çalışması kapsamında kültürel miras alanında hazırlanan risk yönetim modelleri incelenmiş ve söz konusu modellerin genellikle deprem, sel ve yangın gibi doğal afetler ile sınırlı kaldığı, buna karşın zaman içerisinde eklenerek artan ve arkeolojik alanlarda gerek sit alanı özelinde gerekse de arkeolojik alanlarda bulunan kültür varlıkları üzerinde ciddi tahribat unsuru olan insan kaynaklı riskler ile ilgili detaylı bir çalışmanın yapılmadığı anlaşılmıştır. İncelenen uluslararası ve ulusal mevzuatta arkeolojik alanlardaki insana bağlı risk faktörlerinin kaçakçılık, yağma ve vandallık ile sınırlı kaldığı görülmüştür. Buna ek olarak savaş ve terör gibi etkenler de yine insan kaynaklı risk grubuna girmektedir ve bu şekilde belirtilen insan faktörlerinin sebep olduğu tahribat yıkıcı etkiye sahiptir. Savaş ve terör sonucunda arkeolojik alanlarda yağma, talan ve hırsızlık suçları olduğu bilinmektedir, ancak bunlar da doğrudan değil dolaylı insan kaynaklı etkenlerdir. Kültürel miras alanlarında doğrudan meydana gelen insan kaynaklı risklerin neler olduğu ve nasıl çeşitlendiği sorusuna odaklanan bir çalışma olmaması tez çalışmasının insan kaynaklı risklere bütüncül bir bakış açısıyla odaklanmanın önemini göstermektedir.

Kültürel varlıklar üzerindeki riskler değerlendirildiğinde, insan kaynaklı riskler zaman içinde eklenerek artan bir tahribata neden olması ile büyük bir tehlike arz etmektedir. Her geçen yıl gelişen teknolojinin katkısıyla insan kaynaklı risklerin kültür varlıkları ve arkeolojik alanlardaki tahribat etkisi de artmaktadır. Bu kapsamda arkeolojik alanların daha doğru yönetilebilmesi amacıyla arkeolojik alanlarda insan kaynaklı riskler için bir değerlendirme modeli önerisi sunulmuştur.

Çalışmanın temel amacı arkeolojik alanlarda meydana gelen insan kaynaklı risklerin kapsamlı bir şekilde tespitinin yapılması, bu risklerin birbirlerine göre önceliklerinin değerlendirilmesi, risklerin gerçekleşme sıklığının, oluşabilecek tahribatların boyutu ve etkisinin analiz edilmesi ve insan kaynaklı risklerin değerlendirilmesine yönelik bir model ortaya konulmasıdır. Analiz sonucunda elde edilen veriler doğrultusunda risk yönetiminde kullanılmak üzere arkeolojik alanlarda gerçekleşen insan kaynaklı riskleri ölçebilme gücüne sahip bir araç sunulmaya çalışılmıştır. Bu sayede arkeolojik alanlarda çalışma yapan kazı başkanları ve restorasyon ekibi gibi uzmanlar tarafından kullanılabilecek bir insan kaynaklı risk değerlendirme föyü oluşturmak hedeflenmiştir.

Yapılan araştırmalar sonucunda kazı raporları ve Adana müzesi arşivindeki belgelerin incelenmesi neticesinde insan kaynaklı risklere yönelik olarak toplamda 12 ana risk faktörü ve 76 alt risk faktörü belirlenmiştir. Tüm risk faktörleri ilişki düzeyleri göz önüne alınarak sınıflandırıldığında tez çalışması kapsamında aşağıdaki ana risk faktörleri elde edilmiştir.

- Kaçak kazı
- Kaçak inşaat
- Ruhsatlı inşaat

- Tarımsal faaliyet
- Hayvansal faaliyet
- Hırsızlık
- Kasıtlı zarar
- İnşaat dışı yerel halk kaynaklı müdahaleler
- Koruma-kazı ekibi kaynaklı müdahaleler
- Ulaşım faaliyetleri
- Altyapı faaliyetleri
- Ziyaretçi faaliyetleri

Tespit edilen insan kaynaklı risklerin yıllar içinde nasıl değiştiği konusunda tez kapsamında aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir:

- Hem insan kaynaklı risk tespit edilen alanların sayısında hem de tespit edilen insan kaynaklı risk sayısında artış olmuştur.
- İnsan kaynaklı risklerin yerleşim yeri ile ilişkisi göz önüne alındığında; en fazla insan kaynaklı risk tespit edilen arkeolojik alanların yerleşim yeri ile iç içe alanlar olduğu görülmüştür. Yerleşim yerinin yanında ve yerleşim yerinden ayrı olan arkeolojik alanlardaki riskler ise yıllar içinde artmıştır.
- İnsan kaynaklı risk tespit edilen arkeolojik alanlar coğrafi bölgeler üzerinden incelendiğinde; en fazla riske maruz kalan arkeolojik alanların Ege bölgesinde bulunduğu görülmüştür. Bunun nedeninin bölgede yürütülen kazı çalışmalarının sayısının fazla olmasıyla ilişkili olduğu düşünülebilir.
- Tez çalışması kapsamında alan çalışması olarak seçilen Anavarza Antik Kentinin bulunduğu Akdeniz bölgesinde ise insan kaynaklı risk tespit edilen arkeolojik alanların sayısında iki katına varan artışlar gözlenmiştir.
- İnsan kaynaklı riskler ile ilgili en önemli risk faktörü kaçak kazı olarak tespit edilmiştir. Kaçak kazıyı sırası ile tarımsal faaliyet ve kasıtlı zarar takip etmiştir.
- İnsan kaynaklı risk tespit edilen alanlar arkeolojik alanların niteliği üzerinden incelendiğinde ise en fazla riske maruz kalan alanların antik kentler olduğu tespit edilmiştir.
- Ziyarete açılan arkeolojik alanlarda meydana gelen insan kaynaklı risklerin çeşitliliği incelendiğinde, yıllar içerisinde 12 ana risk faktörünün hepsinin gerçekleştiği görülmüştür.

- 12 ana risk faktöründen ikisi olan kaçak kazı ve tarımsal faaliyetin coğrafi bölgelerden ve arkeolojik alanın yerleşim yeri ile ilişkisinden bağımsız olarak birçok arkeolojik alanda gerçekleştiği anlaşılmıştır.
- Arkeolojik alanla iç içe olan yerleşim yerlerinde kaçak inşaat tüm arkeolojik sit alanlarında gerçekleştirilmekte, kaçak kazı ise 1. Derece Arkeolojik Sit Alanında yoğunlaşmaktadır.

Elde edilen risk faktörleri AHS ikili değerlendirme anketine dönüştürülerek alan çalışması olarak seçilen Anavarza Antik Kentinin de bulunduğu Çukurova bölgesinde kazı çalışması yürüten beş kazı başkanı ve üç kurum temsilcisi tarafından değerlendirildiğinde, insan kaynaklı risklerin öncelik sıralaması konusunda aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir:

- Kazı başkanları ve kurum temsilcileri ile gerçekleştirilen anket çalışmasında her iki grup için de en önemli ilk üç risk faktörünün benzer olduğu (kaçak kazı, tarımsal faaliyet ve kasıtlı zarar), ancak aynı değerlendirme Anavarza Antik Kenti özelinden incelendiğinde kaçak inşaatın en önemli risk faktörü olduğu anlaşılmıştır.
- Gerek kazı başkanları gerek kurum temsilcileri tarafından kaçak kazı, tarımsal faaliyet, hırsızlık, ulaşım ve altyapı faaliyetlerinin alt risk faktörleri aynı önemde değerlendirilmiştir.
- AHS yöntemi için hazırlanan ikili anket formunun değerlendirilmesinde kazı başkanları kazı sırası veya sonrasında göz önüne alarak bir değerlendirme yaparken, kurum temsilcileri ise kazı sonrası ve hatta restorasyon sonrası koruma ve alanın sürdürülebilirliği üzerinden değerlendirme yapmışlardır. Bunun nedeni arkeolojik alanlarla ilgili şikayet, başvuru, belgeleme, restorasyon, izleme vb. tüm süreçlerin Adana Müzesi, Adana Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu ve Kültür ve Turizm Bakanlığına bağlı Adana Rölöve ve Anıtlar Müdürlüğü bünyesinde değerlendirilmesidir. Buna bağlı olarak karar alma süreçlerini başından sonuna kadar takip eden kurum temsilcilerinin miras alanlarına daha bütünlüklü bir bakış açısıyla yaklaştığı söylenebilir.
- Türkiye geneli kazı raporları özelinde yapılan araştırmada ve devamında müze kayıtlarının incelenmesi sonucunda, tespit edilen insan kaynaklı risklerin gerçekleşme sayısının yıllar içerisinde artış gösterdiği ve risk faktörlerinin kendi içerisinde çeşitlenmeye başladığı görülmüştür. Bu sonuç risk faktörlerinin yıllar içerisinde yok olmadığını aksine gelişen teknoloji ile tahribat etkisi artarak gerçekleştiğini göstermektedir.

Tez çalışması kapsamında tespiti ve değerlendirmesi yapılan insan kaynaklı risklerin kültürel varlıklar üzerindeki tahribat etkisi, arkeolojik alanlarda çalışma yapan kazı başkanları ve kurum temsilcilerine yol gösterici bir föy oluşturma ihtiyacını doğurmuştur. Çizelge 7.1 ve Çizelge 7.2. şeklinde sunulan föylerin ilkinde (Çizelge 7.1) öncelikli olarak çalışılan arkeolojik alanın niteliği, coğrafi konumu, yerleşim yeri ile ilişkisi ve alandaki kültür varlıklarına dair bilgiler içeren bir bölüm oluşturulmuştur. Devamında ise tez çalışması kapsamında tespit edilen 12 ana risk faktörü ve alanda görülebilecek alternatif iki risk faktörü (diğer 1 ve diğer 2) eklenerek, bu risklerin nasıl gerçekleştiği, gerçekleşen risklerin etkisi ve hangi kültür mirasına etki ettiğini belirten bir tablo düzenlenmiştir.

Çizelge 7.1. Örnek İnsan Kaynaklı Risk Değerlendirme Föyü 1

ARKEOLOJİK ALANIN İSMİ:																															
ARKEOLOJİK ALANIN NİTELİĞİ																															
Antik kent				Ören yeri				Höyük				Kale				Saray				Mağara				Kurtarma Kazısı				Diğer			
BULUNDUĞU COĞRAFİ BÖLGE																															
Marmara				Ege				Akdeniz				İç Anadolu				Karadeniz				Doğu Anadolu				G.Doğu Anadolu							
BULUNDUĞU İL/İLÇE/KÖY:																															
YERLEŞİM YERİ İLE İLİŞKİSİ																															
İç İlçe								Yanında								Ayrı															
ALANDA BULUNAN KÜLTÜR VARLIKLARI																															
1.										4.																					
2.										5.																					
3.										6.																					
Değerlendirme Skalası																															
1: Çok düşük					2: Düşük					3: Orta					4: Yüksek					5: Çok Yüksek											
İNSAN KAYNAKLI RİSKLER																															
Kaçak kazı																															
Görülme Şekli				1.					2.					3.					4.												
Etki Derecesi				1 2 3 4 5					1 2 3 4 5					1 2 3 4 5					1 2 3 4 5												
Etki Ettiği Kültür Mirası																															
Kaçak inşaat																															
Görülme Şekli				1.					2.					3.					4.												
Etki Derecesi				1 2 3 4 5					1 2 3 4 5					1 2 3 4 5					1 2 3 4 5												
Etki Ettiği Kültür Mirası																															
Ruhsath inşaat																															
Görülme Şekli				1.					2.					3.					4.												
Etki Derecesi				1 2 3 4 5					1 2 3 4 5					1 2 3 4 5					1 2 3 4 5												
Etki Ettiği Kültür Mirası																															
Tarımsal faaliyet																															
Görülme Şekli				1.					2.					3.					4.												
Etki Derecesi				1 2 3 4 5					1 2 3 4 5					1 2 3 4 5					1 2 3 4 5												
Etki Ettiği Kültür Mirası																															
Hayvansal faaliyet																															
Görülme Şekli				1.					2.					3.					4.												
Etki Derecesi				1 2 3 4 5					1 2 3 4 5					1 2 3 4 5					1 2 3 4 5												
Etki Ettiği Kültür Mirası																															
Hırsızlık																															
Görülme Şekli				1.					2.					3.					4.												
Etki Derecesi				1 2 3 4 5					1 2 3 4 5					1 2 3 4 5					1 2 3 4 5												
Etki Ettiği Kültür Mirası																															

Çizelge 7.1'in devamı

Kasıtlı zarar																				
Görülme Şekli	1.					2.					3.					4.				
Etki Derecesi	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
Etki Ettiği Kültür Mirası																				
Yerel halk kaynaklı müdahaleler																				
Görülme Şekli	1.					2.					3.					4.				
Etki Derecesi	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
Etki Ettiği Kültür Mirası																				
Koruma kaynaklı müdahaleler																				
Görülme Şekli	1.					2.					3.					4.				
Etki Derecesi	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
Etki Ettiği Kültür Mirası																				
Ulaşım faaliyetleri																				
Görülme Şekli	1.					2.					3.					4.				
Etki Derecesi	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
Etki Ettiği Kültür Mirası																				
Altyapı faaliyetleri																				
Görülme Şekli	1.					2.					3.					4.				
Etki Derecesi	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
Etki Ettiği Kültür Mirası																				
Ziyaretçi kaynaklı riskler																				
Görülme Şekli	1.					2.					3.					4.				
Etki Derecesi	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
Etki Ettiği Kültür Mirası																				
Diğer 1:																				
Görülme Şekli	1.					2.					3.					4.				
Etki Derecesi	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4				
Etki Ettiği Kültür Mirası																				
Diğer 2:																				
Görülme Şekli	1.					2.					3.					4.				
Etki Derecesi	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4
Etki Ettiği Kültür Mirası																				

Çizelge 7.2'de de Çizelge 7.1'de olduğu gibi öncelikli olarak arkeolojik alanın niteliği, coğrafi konumu, yerleşim yeri ile ilişkisi ve alandaki kültür varlıklarının bilgilerini içeren ilk bölüm oluşturulmuştur. Devamında ise tez kapsamında tespit edilen insan kaynaklı risklerin görülme sıklığı, tahribat boyutu ve sit derecesi özelinde tahribat etkisinin düşük, orta ve yüksek şeklinde üç aşamalı olarak değerlendirildiği bir tablo düzenlenmiştir.

Çizelge 7.2. Örnek İnsan Kaynaklı Risk Değerlendirme Föyü 2

ARKEOLOJİK ALANIN İSMİ:											
ARKEOLOJİK ALANIN NİTELİĞİ											
Antik kent	Ören yeri	Höyük	Kale	Saray	Mağara	Kurtarma Kazısı	Diğer				
BULUNDUĞU COĞRAFİ BÖLGE											
Marmara	Ege	Akdeniz	İç Anadolu	Karadeniz	Doğu Anadolu	G.doğu Anadolu					
BULUNDUĞU İL/İLÇE/KÖY:											
YERLEŞİM YERİ İLE İLİŞKİSİ											
İç İlçe		Yanında				Ayrı					
ALANDA BULUNAN KÜLTÜR VARLIKLARI											
1.			4.								
2.			5.								
3.			6.								
İNSAN KAYNAKLI RİSKLER		GÖRÜLME SIKLIĞI			TAHRİBAT BOYUTU			TAHRİBAT ETKİSİ (meydana geldiği site göre değerlendiriniz)			
		Düşük	Orta	Yüksek	Düşük	Orta	Yüksek	Düşük	Orta	Yüksek	
Kaçak kazı	El ile										
	İş makinası ile										
	Alet ile										
	Patlayıcı ile										
	Karma										
Kaçak inşaat	Yapıda ek										
	Yapıda tamirat										
	Mevcut yapı yerine yeni inşaat										
	Yeni konut										
	Yeni ahır/ müstemilat/ dükkân yapımı										
	Duvar yapımı										
	Mevsimlik işçi barınak/çadır yapımı										
Ruhsatlı inşaat	Diğer										
	Konut/ villa										
	Otel										
	Hastane										
	Mezarlık										
	Dini yapılar										
	Eğitim yapıları										
	Ticari işletmeler										
	Hastane										
	Mezarlık										
	Dini yapılar										
	Eğitim yapıları										
	Ticari işletmeler										
Tarımsal faaliyet	Geleneksel yöntem										
	Modern tarım										
	İş makinesi ile										
	Sulu tarım										
	Toprak tesviye/düzeltilme										
	Ağaç/sebze ekimi										
	Diğer										
Hayvansal faaliyet	Büyük baş hayvan otlatma										
	Küçük baş hayvan otlatma										
	Diğer										
Hırsızlık	Sikke-para vb. eser										
	Heykel-lahit vb. eser										
	Taş sökmek/kullanma										
	Mezar hırsızlığı										

Çizelge 7.2'nin devamı

	<i>Diğer</i>									
Kastlı zarar	Yangın									
	Tarihi esere zarar									
	Alan tahribatı									
	Mezarlık tahribatı									
	Yapı bloğu tahribatı									
	Alanın çöplük olarak kullanılması									
	Kaçak moloz dökme									
	<i>Diğer</i>									
İnşaat dışındaki yerleşik halk kaynaklı	Su kanalı açma									
	Parsel sınırlarını çevirme									
	Parsel kiraya verme									
	Taş-ağaç sökme									
	Cebren parsel genişletme									
	Yol çalışması									
	<i>Diğer</i>									
	<i>Diğer</i>									
Ulaşım faaliyeti	Karayolu yapımı									
	Motorlu araç kullanımı									
	Trafik kirliliği									
	Demir yolu faaliyeti									
	<i>Diğer</i>									
Alt yapı faaliyetleri	Elektrik									
	Su									
	İnternet									
	Kanalizasyon									
	Çevre düzenleme									
	Baraj faaliyetleri									
	Baz istasyonu kurma									
	Orman faaliyetleri									
	<i>Diğer</i>									
	<i>Diğer</i>									
Ziyaretçi kaynaklı faaliyetler	Ziyaretçi sayısında artış									
	Gezi güzergâhı eksikliği									
	Grafiti vb. yazı									
	Anı amaçlı tarihi eserden parça koparma									
	Tarihi esere dokunma									
	<i>Diğer</i>									
	<i>Diğer</i>									
<i>Diğer 1</i>										
<i>Diğer 2</i>										

Sonuç olarak;

- Tez çalışması kapsamında bulanık bir alanı berraklaştırmaya çalışmak hedeflenmiştir. Ancak bu tezde konunun derinliği nedeniyle tespit edilen riskler sosyolojik, psikolojik ve hukuksal açıdan ele alınamamıştır. Bununla birlikte arkeolojik alanlarda yapılacak insan kaynaklı risklere yönelik çalışmalara tez kapsamında üretilen değerlendirme modelinin ışık tutması amaçlanmıştır.

- Kültürel ve arkeolojik mirasa toplumun yaşamında bir işlev verilmesini ve bu mirasın korunmasının kapsamlı planlama programlarına dâhil edilmesini amaçlayan genel bir politika benimsemek; benimsenecek yönetim modellerinin ve alınacak kararların tez kapsamında ele alınan insan kaynaklı risklerin giderilmesini de içermesi gerekmektedir. Tez çalışmasının yapılacak çalışmalara bu noktada referans bir çalışma olması hedeflenmiştir.
- Özellikle UNESCO miras listesindeki kültürel varlıklarının envanteri hazırlanırken, bu alanların barındırdıkları insan kaynaklı risklerin de ayrı bir başlık üzerinden eklenmesi, yürütülecek çalışmalarda riskleri kapsamlı bir şekilde ele alan çözümlerin getirilmesine yardımcı olacaktır.
- Kazı raporlarının analizi ile tespit edilen insan kaynaklı riskler coğrafi bölgenin, arkeolojik alanın yerleşim yeri ile ilişkisi ve arkeolojik alanın niteliğ i gibi etkenlerin meydana gelen risklerin önem sırasında değişkenlik gösterdiğ ini ortaya koymuştur. Türkiye  leğ inde bu risklerin çeşitlenmesi her arkeolojik alanın kendi içerisinde önemli olduğ unu ve alan özelinde risk değerlendirme modellerinin oluşturulmasını gerekli kılmaktadır.
- Türkiye'nin zengin kültürel yapısı ve kazı yapılmamış birçok arkeolojik alanı bünyesinde barındırması ileride yapılacak çalışmalarda daha sağlıklı ve doğru adımlar atılmasının önemini göstermektedir.
- UNESCO ve ICOMOS tarafından risk değerlendirme föyleri hazırlanmıştır, ancak f ylerin kapsamı arkeolojik alanlar üzerinde yıkıcı doğal afetlerin yönetimine imk n veren yönlendirmeleri içermektedir. İnsan kaynaklı riskler ise kaçak kazı, kasıtlı zarar, yağma, hırsızlık v.b. birtakım riskler ile sınırlanmakta ya da doğal afetlerde olduğ u gibi yıkıcı etkisi olan savaş, terör gibi büyük ölçekli risklerden oluşmaktadır. Tez alışması kapsamında ise sürekli ve doğrudan etki eden insan kaynaklı riskler 12 adet üst başlık ve 76 adet alt başlıkla tespit edilerek insan kaynaklı risklerin sıklığı, önem sırası, tahribat boyutu ve tahribat etkisi ortaya konulmuştur.
- Tezin sonuç kısmında önerilen risk değerlendirme föyleri arkeolojik alanlar özelinde risklerin tespiti ve uygun yönetim modellerinin geliştirilmesi noktasında ilk adımı oluşturması açısından önemli görülmektedir.

Bu çalışmanın devamında insan kaynaklı riskler için oluşturulan AHS şablonu aracılılığ ıyla aşağıdaki konulara odaklanılmasının faydalı olacağ u düşünülmektedir.

- 2009-2019 yılları arasında yayınlanan kazı raporları insan kaynaklı risklerin tespiti için referans alınmıştır. Ancak kazı raporları arşivi 1980'li yıllara kadar gitmektedir. Kazı

raporu arşivlerinin tamamı ele alındığında insan kaynaklı riskler ile ilgili farklı değerlendirmeler ve sonuçlar söz konusu olacağından tarihsel periyod içindeki insan kaynaklı risklerin değişimi üzerine kapsamlı analizler yapılması önerilmektedir.

- Dünya miras alanı olarak belirlenmiş olan arkeolojik alanların çalışma alanı olarak seçilmesi ile bölgede uygulanmakta olan alan yönetimi ile bütünleşik bir yönetim planı oluşturulması ve yönetim planında insan kaynaklı risklerin ele alınması önerilmektedir.
- Aynı coğrafi bölgede yer alan arkeolojik alanların AHS yöntemi ile değerlendirilerek coğrafi bölgeler özelinde daha kapsamlı bir risk yönetim planının oluşturulması düşünülebilir.
- Çalışma alanı olarak dünya miras alanı gibi belli kriterler referans alınarak seçilecek arkeolojik alanlarda insan kaynaklı riskler arasındaki ilişki ya da farklılıkların değerlendirilmesi önemli bir katkı olacaktır.
- Arkeolojik alanların daha etkili korunabilmesi amacıyla AHS yöntemleri kullanılarak insan kaynaklı risklerin; yerleşim yeri ile ilişkisi açısından, arkeolojik alanın niteliği açısından ve coğrafi konumu gibi etkenlerin yer aldığı kapsamlı bir risk yönetimi geliştirilebileceği ya da alan yönetimi, bütünleşik koruma vb. koruma yöntemleri ile bütünleşik bir sistem yönetimi tasarlanabileceği düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Abay E., Dedeoğlu F., 2011. Beycesultan 2007-2010 Yılları Kazı Çalışmaları Raporu. Kültür ve Turizm Bakanlığı 33. Kazı sonuçları toplantısı 4. Cilt, 23-28 Mayıs 2011 Malatya, 303-330.
- Abay E., Dedeoğlu F., 2012. Beycesultan 2011 Yılı Kazı Çalışmaları Raporu. Kültür ve Turizm Bakanlığı 34. Kazı sonuçları toplantısı 1. Cilt, 28 Mayıs-1 Haziran 2012 Çorum, 217-228.
- Abay E., Dedeoğlu F., 2015. Beycesultan 2013-2014 Yılı Kazı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 37. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 11-15 Mayıs 2015 Erzurum, 183-198.
- Abay E., Dedeoğlu Konakçı F., Ünar A., Ergün G., Yılmaz F., Temür Y. B., 2016. Beycesultan Höyüğü 2015 Yılı Kazı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 38. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 23-27 Mayıs 2016 Edirne, 273-286.
- Abay E., Dedeoğlu F., Ergün G., Çakar Ş., Çarkı M., 2019. Beycesultan Höyüğü 2018 Yılı Kazı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 41. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 17-21 Haziran 2019 Diyarbakır, 113-134.
- Adak Adıbelli I., 2013. 2012 Kırşehir Kale Höyük Kazısı. Kültür ve Turizm Bakanlığı 35. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 27-31 Mayıs 2013 Muğla, 296-310.
- Ahunbay, Z., 1996. Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon. YEM yayınları, İstanbul.
- Ahunbay, Z., 2010. Arkeolojik Alanlarda Koruma Sorunları Kuramsal ve Yasal Açılardan Değerlendirme. TÜBA-KEB (8) 103- 118s
- Akalın A.G., 2009. 2008 Sezonu Erythrai Kazı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 31. Kazı sonuçları toplantısı 4. Cilt, 25-29 Mayıs 2009 Denizli, 381-396.
- Akalın A. G., 2010. Erythrai Kazısı 2009 Sezonu Kazı ve Araştırmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 32. Kazı sonuçları toplantısı 4. Cilt, 24-28 Mayıs 2010 İstanbul, 342-359.
- Akalın-Orbay A. G., 2011. Erythrai Kazısı 2010 Sezonu. Kültür ve Turizm Bakanlığı 33. Kazı sonuçları toplantısı 4. Cilt, 23-28 Mayıs 2011 Malatya, 509-534.
- Akdeniz E., 2012. 2011 yılında Thyateira Antik Kenti ve Hastane Höyüğü'nde Gerçekleştirilen Arkeolojik Çalışmalar. Kültür ve Turizm Bakanlığı 34. Kazı sonuçları toplantısı 2. Cilt, 28 Mayıs-1 Haziran 2012 Çorum, 429-444.
- Akdeniz E., 2013. 2012 Yılında Thyateira Antik Kenti ve Hastane Höyüğü'nde Gerçekleştirilen Arkeolojik Çalışmalar. Kültür ve Turizm Bakanlığı 35. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 27-31 Mayıs 2013 Muğla, 124-139.
- Akdeniz E., Şahin M. K., Erön A., 2014. 2013 Yılı Akhisar-Thyateira Antik Kenti ve Hastane Höyüğü Kazısı. Kültür ve Turizm Bakanlığı 36. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 02-06 Haziran 2014 Gaziantep, 121-138.
- Akdeniz E., Erön A., Y. Kaya Y. S., 2017. 2016 Yılı Akhisar-Thyateira Antik Kenti ve Hastane Höyüğü Kazısı. Kültür ve Turizm Bakanlığı 39. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 22-26 Mayıs 2017 Bursa, 1-14.

- Akdeniz E., Erön A., Akıllı N., 2018. 2017 Yılı Thyateira ve Hastane Höyüğü Kazıları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 40. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 07-11 Mayıs 2018 Çanakkale, 671-682.
- Alagöz U., 2018. Kırıkkale Delice İlçesi Elmalı Köyü Mozaik Kazı Alanı. Kültür ve Turizm Bakanlığı 40. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 07-11 Mayıs 2018 Çanakkale, 547-556.
- Alhamo, O. J. F., 2020. Çatışma Alanlarında Kültürel Miras Yönetimi: Irak Örneği. Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 341s.
- Arık R., 2011. Kubad-Abad 2010 Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 33. Kazı sonuçları toplantısı 2. Cilt, 23-28 Mayıs 2011 Malatya, 205-218.
- Arık R., 2016. Kubad-Abad Sarayı 2015 Yılı Kazı Çalışmaları. Raporu Kültür ve Turizm Bakanlığı 38. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 23-27 Mayıs 2016 Edirne, 343-354.
- Akkan Y., Tavukçu A. Y., Temür, Aydın Tavukçu Z., Ceylan M., Coşkun S., Atalay A., 2016. Alabanda 2015. Kültür Ve Turizm Bakanlığı 38. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 23-27 Mayıs 2016 Edirne, 305-328.
- Akkan Y., Öztürk N., Karaosmanoğlu M., 2018. 2017 Yılı Tralleis Antik Kenti Kazı ve Restorasyon Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 40. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 07-11 Mayıs 2018 Çanakkale, 173-184.
- Akşit, İ., 2008. Anadolu Uygarlıkları ve Türkiye'nin Antik Kentleri. İstanbul: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Akurgal M., 2011. Bayraklı Höyüğü 2009-2010 Yılı Smyrna Kazısı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 33. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 23-28 Mayıs 2011 Malatya, 127-172.
- Alanyalı H. S., 2010. 2009 Yılı Side Tiyatrosu ve Çevresi Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 32. Kazı sonuçları toplantısı 2. Cilt, 24-28 Mayıs 2010 İstanbul, 436-452.
- Alanyalı H. S., 2012. Side 2011 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 34. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 28 Mayıs-1 Haziran 2012 Çorum, 205-220.
- Alanyalı H. S., 2014. Side 2013 Yılı Kazı ve Araştırmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 36. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 02-06 Haziran 2014 Gaziantep, 273-298.
- Arslan M., Tüner Önen N., 2019. 2018 Yılı Phaselis Kazı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 41. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 17-21 Haziran 2019 Diyarbakır, 351-364.
- Aslan R., Polat F., 2016. Troia Örenyeri 2015 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 38. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 23-27 Mayıs 2016 Edirne, 121-142.
- Aslan R., Polat F., 2017. Troia Örenyeri 2016 Yılı Kazı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 39. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 22-26 Mayıs 2017 Bursa, 145-164.
- Aslan R., 2018. Troya Örenyeri 2017 Yılı Kazı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 40. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 07-11 Mayıs 2018 Çanakkale, 313-332.
- Atasoy S., Yıldırım Ş., 2011. Filyos-Tios 2010 Yılı Kazısı. Kültür ve Turizm Bakanlığı 33. Kazı sonuçları toplantısı 2. Cilt, 23-28 Mayıs 2011 Malatya, 451-462.

- Atasoy S., Yıldırım, Ş. Baran A., Serkal Yıldırım Y., Karaca E., 2012. Filyos-Tios 2011 Yılı Kazısı. Kültür ve Turizm Bakanlığı 34. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 28 Mayıs-1 Haziran 2012 Çorum, 297-312.
- Atasoy S., Yıldırım Ş., 2013. Filyos - Tios Kazı Çalışmaları 2012. Kültür ve Turizm Bakanlığı 35. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 27-31 Mayıs 2013 Muğla, 225-241.
- Ateşlier S., Akkurnaz S., 2013. 2011-2012 Yılı Alabanda Kazıları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 35. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 27-31 Mayıs 2013 Muğla, 482-498.
- Aybek S., Öz A. K., Ekin Meriç A., 2009. Metropolis 2008 Yılı Kazı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 31. Kazı sonuçları toplantısı 2 Cilt, 25-29 Mayıs 2009 Denizli, 195-234.
- Aybek S., Öz A. K., Ekin Meriç A., Balım Y., Arslan B., 2014. Metropolis Kazısı'nda 2013 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 36. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 02-06 Haziran 2014 Gaziantep, 325-346.
- Aybek S., Gülbay O., Arslan B., Balım Y., 2016. Metropolis Arkeolojik Araştırmaları. 2015 Kültür ve Turizm Bakanlığı 38. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 23-27 Mayıs 2016 Edirne, 439-456.
- Aydın, M., Güner, S., 2013. Kültürel Mirasta Risk Yönetimi. Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi, Cilt 3, Sayı 1, 70-81s.
- Aydın Yüksekdağ, F., 2019. Özel Bir Hastanede İş Sağlığı ve Güvenliği İle İlgili Problemlerin Analitik Hiyerarşi Süreci Yöntemi İle Değerlendirilmesi. Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi, 2019; 22(2): 319-340.
- Aydingün Ş., 2016. Küçükçekmece Göl Havzası (Bathonea) Kazıları İlk Beş Yıllık Değerlendirme 2010-2015. Kültür ve Turizm Bakanlığı 38. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 23-27 Mayıs 2016 Edirne, 371-388.
- Aydinoğlu Ü., 2019. Uzuncaburç/Diocaesarea Antik Kenti Kazısı 2018. Kültür ve Turizm Bakanlığı 41. Kazı Sonuçları Toplantısı 4. Cilt, 17-21 Haziran 2019 Diyarbakır, 345-356.
- Aytekin O., 2013. Şavşat (Satlel) Kalesi Kazı ve Restorasyon Çalışması 2012. Kültür ve Turizm Bakanlığı 35. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 27-31 Mayıs 2013 Muğla, 270-280.
- Babalola, M. A., 2015. A Multi-Criteria Decision Analysis of Waste Treatment Options for Food and Biodegradable Waste Management in Japan. *Environments* 2015, 2, 471-488, Erişim 29.07.2023, <http://www.mdpi.com/2076-3298/2/4/471>
- Ball, D., Watt, J. 2001. Risk Management and Cultural Presentation. Proceedings of the ARIADNE Workshop 4, Vulnerability of cultural heritage to hazards and prevention measures, Prague, 18-24 August 2001
- Baran A., 2013. Kerkenes (SorgunYozgat) Kazı Çalışmaları 2012. Kültür ve Turizm Bakanlığı 35. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 27-31 Mayıs 2013 Muğla, 76-92.

- Baird D., Fairbairn A., Mustafaoğlu G., 2015. 2014 Yılı Boncuklu Höyük Kazısı. Tarımın Yayılımı ve Çatalhöyük'ün Öncüleri. Kültür ve Turizm Bakanlığı 37. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 11-15 Mayıs 2015 Erzurum, 15-24.
- Barat C., Köker Gökçe E., Pichonneau J. F., Mathe V., Bruniaux G., 2019. Porsuk-Zeyve Höyük 2018 Yılı Kazısı. Kültür ve Turizm Bakanlığı 41. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 17-21 Haziran 2019 Diyarbakır, 471-486.
- Baş A., 2016. 2015 Yılı Keykubadiye Sarayı Kazısı. Kültür ve Turizm Bakanlığı 38. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 23-27 Mayıs 2016 Edirne, 63-78.
- Başaran S., Çakan B. U., Emre G., Kurap G., Karwiese S., Yılmaz R., 2009. Enez (Ainos) 2008 Yılı Kazısı, Onarım-Koruma Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 31. Kazı Sonuçları Toplantısı 2 Cilt, 25-29 Mayıs 2009 Denizli, 117-144.
- Başaran S., Çakan B., Karwiese S., Yılmaz R., Kurap G., 2010. Enez (Ainos) 2009 Yılı Kazı ve Onarım-Koruma Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 32. Kazı sonuçları toplantısı 4. Cilt, 24-28 Mayıs 2010 İstanbul, 145-168.
- Başaran C., Keleş V., Kasapoğlu H., Ergürer H. E., 2012. Parion 2011 Kazı ve Restorasyon Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 34. Kazı sonuçları toplantısı 2. Cilt, 28 Mayıs-1 Haziran 2012 Çorum, 347-364.
- Başaran S., Kurap G., 2012. Enez (Ainos) 2011 yılı Arkeoloji Kazısı. Kültür ve Turizm Bakanlığı 34. Kazı sonuçları toplantısı 2. Cilt, 28 Mayıs-1 Haziran 2012 Çorum, 375-390.
- Başaran S., Kurap G., 2013. Enez (Ainos) 2012 Yılı Kazı Çalışmalarıyla İlgili Rapor. Kültür ve Turizm Bakanlığı 35. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 27-31 Mayıs 2013 Muğla, 249-261.
- Başaran S., Kurap G., 2014. Ainos (Enez) 2013. Kültür ve Turizm Bakanlığı 36. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 02-06 Haziran 2014 Gaziantep, 207-230.
- Başaran S., Kurap G., Mergen A. B., 2016. Enez (Ainos) 2015 Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 38. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 23-27 Mayıs 2016 Edirne, 415-434.
- Başaran S., Karwiese S., Brückner H., Kurap G., Mergen B., Dan-Cristina A., 2017. Ainos 2016 Yılı Çalışmaları Kültür ve Turizm Bakanlığı 39. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 22-26 Mayıs 2017 Bursa, 31-52.
- Başbakanlık, (2014). Resmî Gazete, <http://www.resmigazete.org>, 11 Kasım 2014.
- Bayram F., 2017. Ani Kazıları (2012-2016). Kültür ve Turizm Bakanlığı 39. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 22-26 Mayıs 2017 Bursa, 133-150.
- Belli O., 2009. 2008 Yılı Van-Yoncatepe Sarayı, Nekropolü ve Aşağı Kenti Kazıları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 31. Kazı sonuçları toplantısı 1. Cilt, 25-29 Mayıs 2009 Denizli, 95-120.
- Belli O., 2011. 2010 Yılında Doğu Anadolu Bölgesi'nde Urartu Baraj, Gölet ve Sulama Kanallarının Araştırılması. Kültür ve Turizm Bakanlığı 33. Kazı sonuçları toplantısı 2. Cilt, 23-28 Mayıs 2011 Malatya, 125-148.

- Belton, V.; Steward, T., 2002. "Multiple Criteria Decision Analysis: An Integrated Approach"; Springer US: New York, NY, USA 372s.
- Bernstein, P. L., 2006. Against the God, The Remarkable Story of Risk. Published by John Wiley & Sons, Inc. 393s.
- Beyazıt M., İnce K., Baysal H. H., 2016. Kale-i Tavas (Tabae Antik Kenti) Ören Yeri Kazıları 2014-2015. Kültür ve Turizm Bakanlığı 38. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 23-27 Mayıs 2016 Edirne, 161-178.
- Beyazıt M., Beyazıt Y., Atıcı A., Canseven M., Baysal H. H., 2019. Kale-İ Tavas (Tabae Antik Kenti) Ören Yeri ve Kavaklıpınar Mevki Kale-İ Tavas Mezarlığı Kazıları 2018. Kültür ve Turizm Bakanlığı 41. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 17-21 Haziran 2019 Diyarbakır, 389-402.
- Bıçakçı E., 2011. Tepecik-Çiftlik Kazısı 2010 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 33. Kazı sonuçları toplantısı 1. Cilt, 23-28 Mayıs 2011 Malatya, 69-91.
- Bıçakçı E., Çakan Y. G., Büyükkarakaya A. M., Godon M., 2015. Tepecik-Çiftlik (Niğde) 2015 Yılı Kazı Çalışmaları Kültür ve Turizm Bakanlığı 38. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 23-27 Mayıs 2016 Edirne, 79-98.
- Bilban Yalçın A., 2012. Anadolu Kavağı, Yoros Kalesi 2011 Yılı Kazı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 34. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 28 Mayıs-1 Haziran 2012 Çorum, 325-334.
- Bilban Yalçın A., 2014. Anadolu Kavağı, Yoros Kalesi 2013 Yılı Kazı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 36. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 02-06 Haziran 2014 Gaziantep, 307-322.
- Blömer M., Winter E., 2014. Dülük Baba Tepesi/Dolice (Gaziantep) 2013 Çalışmalarının Raporu. Kültür ve Turizm Bakanlığı 36. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 02-06 Haziran 2014 Gaziantep, 37-58.
- Blömer M., Çobanoğlu D., Engelbert WINTER E., 2015. Doliche 2014. Kültür ve Turizm Bakanlığı 37. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 11-15 Mayıs 2015 Erzurum, 41-58.
- Blömer M., Çobanoğlu D., Winter E., 2016. Doliche 2015. Kültür ve Turizm Bakanlığı 38. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 23-27 Mayıs 2016 Edirne, 47-64.
- Blömer M., Çobanoğlu, D. Winter E., 2018. 2017 Yılı Doliche Kazı Sezonu. Kültür ve Turizm Bakanlığı 40. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 07-11 Mayıs 2018 Çanakkale, 651-670.
- Blömer M., Çobanoğlu D., Winter E., 2019. 2018 Yılı Doliche Kazı Sezonu. Kültür ve Turizm Bakanlığı 41. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 17-21 Haziran 2019 Diyarbakır, 257-274.
- Branting S., Baltalı Tırpan S., W. Lehner J. W., Özarslan Y., Langıs-Barsetti D., Kalaycı T., Baturayoğlu Yöney N., Graff S. R., Proctor L., Asiliskender B., 2016. Kerkenes 2015. Kültür ve Turizm Bakanlığı 38. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 23-27 Mayıs 2016 Edirne, 179-190.

- Branting S., Baltalı Tırpan S., Lehner J., Özarslan Y., Langis-Barsetti D., Yöney N., Marston J., R. Graff S. F., Proctor L., Paulsen P., Aslışskender B., 2017. Kerkenes 2016. Kültür ve Turizm Bakanlığı 39. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 22-26 Mayıs 2017 Bursa, 37-48.
- Bumbaru D., Burke S., Harrington J., Petzet M., 2000. Guidelines for the Heritage@Risk Report-Thematic Reports. <https://www.icomos.org/public/risk/2001/thematic.htm>
- Bumke H., Bertemes F., Cevizoğlu H., Gaisberg E., 2014. Didyma 2013. Kültür ve Turizm Bakanlığı 36. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 02-06 Haziran 2014 Gaziantep, 467-488.
- Buyruk, H., 2016. Konumu, Geçmişi ve Kimliği ile Anavarza. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 6(3), 695-710.
- Cahill N. D., 2012. Sardis, 2011 (İngilizce ve Türkçe). Kültür ve Turizm Bakanlığı 34. Kazı sonuçları toplantısı 2. Cilt, 28 Mayıs-1 Haziran 2012 Çorum, 147-160.
- Cahill N., 2015. Sardis 2014. Kültür ve Turizm Bakanlığı 37. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 11-15 Mayıs 2015 Erzurum, 147-164.
- Can B., Söyler Ş., Keklik Dünder G., 2019. Blaundos Antik Kenti 2018 Yılı (İlk Sezon) Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 41. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 17-21 Haziran 2019 Diyarbakır, 393-410.
- Coşkun A., 2015. 2014 Yılı Zerzevan Kalesi Kazısı (İlk Sezon). Kültür ve Turizm Bakanlığı 37. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 11-15 Mayıs 2015 Erzurum, 101-128.
- Coşkun A., 2016. 2015 Yılı Zerzevan Kalesi Kazı Çalışmaları (2. Sezon). Kültür ve Turizm Bakanlığı 38. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 23-27 Mayıs 2016 Edirne, 125-150.
- Coşkun A., 2019. Zerzevan Kalesi 2018 Yılı Kazı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 41. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 17-21 Haziran 2019 Diyarbakır, 567-586.
- Çavuşoğlu R., Gökce B., Uslu E., 2015. Van/Çavuştepe Kalesinde Arkeolojik Kazılar: 2014 Yılı. Kültür ve Turizm Bakanlığı 37. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 11-15 Mayıs 2015 Erzurum, 357-378.
- Çavuşoğlu R., Biber H., Kılıç S., Yılmaz H., 2018. Van Çavuştepe Kalesi ve Urartu Nekropolü 2017 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 40. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 07-11 Mayıs 2018 Çanakkale, 275-296.
- Çavuşoğlu R., Biber H., Yılmaz H., Kılıç S., Coşkun İ., Haydaroğlu C., 2019. Van Çavuştepe Kalesi ve Urartu Nekropolü 2018 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 41. Kazı Sonuçları Toplantısı 4. Cilt, 17-21 Haziran 2019 Diyarbakır, 17-30.
- Çelik B., Uludağ C., 2019. 2017 ve 2018 Yılı Harbetsuvan Tepesi Kazı ve Temizlik Çalışması. Kültür ve Turizm Bakanlığı 41. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 17-21 Haziran 2019 Diyarbakır, 337-356
- Çelikbaş E., Keleş V., Ergürer E., 2017. Hadrianoupolis 2016 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 39. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 22-26 Mayıs 2017 Bursa, 645-654.

- Çelikbaş E., Keleş V., 2018. Hadrianoupolis 2017 Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 40. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 07-11 Mayıs 2018 Çanakkale, 11-22.
- Çevik N., Kızılgut İ., Bulut S., Akyürek E., Kunze M., Özdilek B., Akalın E., Tıbbıkoğlu H. O., Çömezoğlu Ö., 2009. Rhodiapolis Kazıları ve Çevresi Yüzey Araştırmaları 2008 Raporu. Kültür ve Turizm Bakanlığı 31. Kazı sonuçları toplantısı 4. Cilt, 25-29 Mayıs 2009 Denizli, 209-230.
- Çevik Ö., Vuruşkan O., 2014. Ulucak Höyük 2012-2013 Yılı Kazı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 36. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 02-06 Haziran 2014 Gaziantep, 583-600.
- Çevik Ö., Vuruşkan O., Güney E., 2015. Ulucak Höyük 2014 Yılı Kazı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 37. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 11-15 Mayıs 2015 Erzurum, 269-274.
- Çevik N., Bulut S., Aygün Ç.A., Çömezoğlu Uzbek Ö., 2017. Myra – Andriake 2016. Kültür ve Turizm Bakanlığı 39. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 22-26 Mayıs 2017 Bursa, 189-204.
- Çoruhlu Y., 2009. Kars/Ani Kazıları 2008 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 31. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 25-29 Mayıs 2009 Denizli, 145-178.
- Çoruhlu Y., 2010. Kars/Ani Kazıları 2009 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 32. Kazı sonuçları toplantısı 2. Cilt, 24-28 Mayıs 2010 İstanbul, 178-197.
- D'andria F., 2016. Phrygia Hierapolis'i (Pamukkale) 2015 Yılı Kazı ve Restorasyon Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 38. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 23-27 Mayıs 2016 Edirne, 353-370.
- Dedeoğlu F., Baysal H. H., Konakçı H. E., Ozan A., Temür B., 2016. Ekşi Höyük 2015 Yılı Kazı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 38. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 23-27 Mayıs 2016 Edirne, 389-402.
- Dedeoğlu F., Baysal H., Ozan A., Konakçı E., Temür B., 2017. Ekşi Höyük 2016 Yılı Kazı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 39. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 22-26 Mayıs 2017 Bursa, 553-568.
- Dedeoğlu F., Baysal H. H., Konakçı E., Ozan A., Temür B., Cura A., Çelebi A., Erikan F., 2019. Ekşi Höyük 2017-2018 Yılları Arkeolojik Kazı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 41. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 17-21 Haziran 2019 Diyarbakır, 175-190.
- Dey, P. K., 2001, A Risk-Based Model for Inspection and Maintenance of Cross-Country Petroleum Pipeline. Journal of Quality in Maintenance Engineering, 7(1):25-41.
- Demir F., 2017. Aigai Kazısı 2014-2016. Kültür ve Turizm Bakanlığı 39. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 22-26 Mayıs 2017 Bursa, 83-98.
- Demir T., Ekici M., 2018. Yenice Höyük 2016-2017 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 40. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 07-11 Mayıs 2018 Çanakkale, 503-520.

- Demir T., Ekici M., 2019. Yenice Höyük 2018 ve Tabakalanmaya Yönelik Değerlendirmeler. Kültür ve Turizm Bakanlığı 41. Kazı Sonuçları Toplantısı 4. Cilt, 17-21 Haziran 2019 Diyarbakır, 295-304.
- Demirel Gökalp Z., 2014. 2013 Yılı Amorium Kazısı. Kültür ve Turizm Bakanlığı 36. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 02-06 Haziran 2014 Gaziantep, 651-668.
- Demirel M., Çevik N., 2017. Lyrboton Kome Kazısı İlk Sezon -2016-Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 39. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 22-26 Mayıs 2017 Bursa, 175-188.
- Demirel Gökalp Z., Erel A. C., Yılmazyaşar H., 2017. 2016 Yılı Amorium Kazısı. Kültür ve Turizm Bakanlığı 39. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 22-26 Mayıs 2017 Bursa, 557-570.
- Demirel M., Kartal G., Aydın Y., Erbil E., Kartal M., 2018. Kızılın Kazıları (I) 2017 Sezonu. Kültür ve Turizm Bakanlığı 40. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 07-11 Mayıs 2018 Çanakkale, 651-666.
- Demirsar Arlı V. B., 2010. İznik Çini Fırınları Kazısı 2009 Yılı Çalışmaları Kazısı. Kültür ve Turizm Bakanlığı 32. Kazı sonuçları toplantısı 4. Cilt, 24-28 Mayıs 2010 İstanbul, 51-64.
- Demirsar Arlı V. B., 2011. İznik Çini Fırınları Kazısı 2010 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 33. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 23-28 Mayıs 2011 Malatya, 391-408.
- Demirsar Arlı V. B., 2012. İznik Çini Fırınları Kazısı 2011 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 34. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 28 Mayıs-1 Haziran 2012 Çorum, 335-346.
- Demirsar Arlı V.B., 2013. İznik Çini Fırınları Kazısı 2012 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 35. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 27-31 Mayıs 2013 Muğla, 100-110.
- Derin Z., 2010. İzmir-Yeşilova Höyüğü 2009 Yılı Kazı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 32. Kazı sonuçları toplantısı 4. Cilt, 24-28 Mayıs 2010 İstanbul, 315-323.
- Derin Z., 2011. İzmir'in Prehistorik Yerleşim Alanı Yeşilova Höyüğü-2010. Kültür ve Turizm Bakanlığı 33. Kazı sonuçları toplantısı 2. Cilt, 23-28 Mayıs 2011 Malatya, 39-56.
- Derin Z., Caymaz T., 2012. İzmir-Yeşilova Höyüğü 2011 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 34. Kazı sonuçları toplantısı 1. Cilt, 28 Mayıs-1 Haziran 2012 Çorum, 119-142.
- Derin Z., Caymaz T., Sümer G., 2014. İzmir'in Prehistorik Yerleşim Alanı-Yeşilova Höyüğü 2013 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 36. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 02-06 Haziran 2014 Gaziantep, 447-466.
- Derin Z., G. Eroğlu G.S., Erden A.G., Yurtsever M., Kızıl M., Yıldırım Y., Öztürk M., 2016. İzmir'in Prehistorik Yerleşim Alanı Yeşilova Höyüğü 2015 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 38. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 23-27 Mayıs 2016 Edirne, 143-160.
- Derin Z., 2019. İzmir- Yeşilova Höyüğü 2016-2018 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 41. Kazı Sonuçları Toplantısı 4. Cilt, 17-21 Haziran 2019 Diyarbakır, 525-548.
- Diler A., Özer B., Bulut H., Gümüş Ş., 2011. Pedasa, 2010. Kültür ve Turizm Bakanlığı 33. Kazı sonuçları toplantısı 4. Cilt, 23-28 Mayıs 2011 Malatya, 167-194.

- Diler A., Özer B., Bulut H., Gümüş Ş., Adıgüzel G., Kasar Ö., Eryılmaz N. S., Çur M., 2013. Pedasa, 2011-2012 Kültür ve Turizm Bakanlığı 35. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 27-31 Mayıs 2013 Muğla, 530-547.
- Diler A., Özer B., Çur M., Yaman A., 2014. Pedasa 2013. Kültür ve Turizm Bakanlığı 36. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 02-06 Haziran 2014 Gaziantep, 339-360.
- Diler A., Özer B., Bulut H., Gümüş Ş., Z. Oruç S. Z., Adıgüzel G., Çur M., 2015. Pedasa 2014. Kültür ve Turizm Bakanlığı 37. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 11-15 Mayıs 2015 Erzurum, 559-580.
- Diler A., Özer B., Bulut H., Gümüş Ş., Adıgüzel G., Yıldız S. Z., 2018. Pedasa 2017. Kültür ve Turizm Bakanlığı 40. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 07-11 Mayıs 2018 Çanakkale, 19-42.
- Diler A., Özer B., Gümüş Ş., Adıgüzel G., Yıldız S. Z., 2019. Pedasa 2018. Kültür ve Turizm Bakanlığı 41. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 17-21 Haziran 2019 Diyarbakır, 35-60.
- Doğan S., Bulgurlu V., Fındık E. F., 2013. Demre/Myra Aziz Nikolas Kilisesi Koruma ve Onarım Çalışmaları- 2012. Kültür ve Turizm Bakanlığı 35. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 27-31 Mayıs 2013 Muğla, 292-301.
- Doğan S., Fındık E. F., Bulgurlu V., 2015. Demre / Myra Aziz Nikolaos Kilisesi Kazı, Koruma ve Onarım Çalışmaları 2014. Kültür ve Turizm Bakanlığı 37. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 11-15 Mayıs 2015 Erzurum, 129-142.
- Doğanay O., Eraslan H., 2017. Tyana (Kemerhisar) Kazıları Yeniden Başlarken: 2016 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 39. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 22-26 Mayıs 2017 Bursa, 305-316.
- Doğer E., Sezgin Y., Gürbüz M., 2009. Aigai 2007-2008. Kültür ve Turizm Bakanlığı 31. Kazı sonuçları toplantısı 2 Cilt, 25-29 Mayıs 2009 Denizli, 343-356.
- Doğer E., Sezgin Y., Eroğlu M., Başdemir B., 2018. Aigai 2016-2017 Yılları Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 40. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 07-11 Mayıs 2018 Çanakkale, 669-690.
- Doksanaltı E.M., Sevmen D., Karaoğlu İ., Erdoğan I. U., Özgan C., 2014. Knidos Kazı ve Araştırmaları: 2012-2013. Kültür ve Turizm Bakanlığı 36. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 02-06 Haziran 2014 Gaziantep, 517-546.
- Doksanaltı E. M., Sevmen D., Karaoğlu İ., Özgan C., Aslan E., 2015. Knidos Kazı ve Araştırmaları: 2014. Kültür ve Turizm Bakanlığı 37. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 11-15 Mayıs 2015 Erzurum, 57-82.
- Doksanaltı E. E., Karaoğlu İ., Özgan C., Aslan E., 2016. Knidos Kazı ve Araştırmaları: 2015. Kültür ve Turizm Bakanlığı 38. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 23-27 Mayıs 2016 Edirne, 461-482.

- Dönmez Ş., Dönmez E. E., 2009. Oluz Höyük Kazısı 2008 Dönemi Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 31. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 25-29 Mayıs 2009 Denizli, 379-400.
- Dönmez Ş., 2010. Oluz Höyük Kazısı 2009 Dönemi Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 32. Kazı sonuçları toplantısı 4. Cilt, 24-28 Mayıs 2010 İstanbul, 92-110.
- Dönmez Ş., 2011. Oluz Höyük Kazısı Dördüncü Dönem (2010) Çalışmaları: Değerlendirmeler ve Sonuçlar. Kültür ve Turizm Bakanlığı 33. Kazı sonuçları toplantısı 4. Cilt, 23-28 Mayıs 2011 Malatya, 135-154.
- Dönmez Ş., 2012. Oluz Höyük Kazısı Beşinci Dönem (2011) Çalışmaları: Değerlendirmeler ve Sonuçlar. Kültür ve Turizm Bakanlığı 34. Kazı sonuçları toplantısı 2. Cilt, 28 Mayıs-1 Haziran 2012 Çorum, 65-80.
- Dönmez Ş., Yurtseven Beyazıt A., 2012. Oluz Höyük Kazısı Altıncı Dönem (2012) Çalışmaları: Değerlendirmeler ve Sonuçlar. Kültür ve Turizm Bakanlığı 35. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 27-31 Mayıs 2013 Muğla, 262-278.
- Dönmez S., Yurtsever Beyazıt A., 2014. Oluz Höyük Kazısı Yedinci Dönem (2013) Çalışmaları: Değerlendirmeler ve Sonuçlar. Kültür ve Turizm Bakanlığı 36. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 02-06 Haziran 2014 Gaziantep, 361-382.
- Dönmez Ş., Yurtsever Beyazıt A., 2015. Oluz Höyük Kazısı Sekizinci Dönem (2014) Çalışmaları: Değerlendirmeler ve Sonuçlar. Kültür ve Turizm Bakanlığı 37. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 11-15 Mayıs 2015 Erzurum, 281-302.
- Dönmez Ş., Yurtsever Beyazıt A., 2016. Oluz Höyük Kazısı Dokuzuncu Dönem (2015) Çalışmaları: Değerlendirmeler ve Sonuçlar. Kültür ve Turizm Bakanlığı 38. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 23-27 Mayıs 2016 Edirne, 537-552.
- Dönmez Ş., Yurtsever Beyazıt A., Kaymakçı S., Adisönmez B., Abazoğlu F., 2018. Oluz Höyük Onbirinci Dönem (2017) Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 40. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 07-11 Mayıs 2018 Çanakkale, 449-462
- Dönmez Ş., Yurtsever Beyazıt A., Saba M., Kaymakçı S., 2019. Oluz Höyük Kazısı Onikinci Dönem (2018) Çalışmaları: Değerlendirmeler ve Sonuçlar. Kültür ve Turizm Bakanlığı 41. Kazı Sonuçları Toplantısı 4. Cilt, 17-21 Haziran 2019 Diyarbakır, 257-276.
- Duman B., 2017. Tripolis 2016 Yılı Kazı, Koruma ve Onarım Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 39. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 22-26 Mayıs 2017 Bursa, 261-284.
- Dumankaya O., 2017. Germanicia 2016 Yılı Kazısı. Kültür ve Turizm Bakanlığı 39. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 22-26 Mayıs 2017 Bursa, 515-524.
- Durmuş, M. ve Tayyar N. (2017). AHP ve TOPSIS ile Farklı Kriter Ağırlıklandırma Yöntemlerinin Kullanılması ve Karar Verici Görüşleriyle Karşılaştırılması. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*. Aralık 2017, C. 12, S. 3, 65– 80. Erişim 15.06.2019, <https://dergipark.org.tr/download/article-file/353149>.

- Duru R., Umurtak G., 2011. Bademağacı Kazıları 2010 Yılı Çalışma Raporu. Kültür ve Turizm Bakanlığı 33. Kazı sonuçları toplantısı 2. Cilt, 23-28 Mayıs 2011 Malatya, 115-124.
- Edwards R.W., 1987. The Fortifications of Armenian Cilicia. Washington: Dumbarton Oaks
- Ekmen H., Mercan A., F. Ekmen F. G., Güney A., 2018. İnönü Mağarası 2017 Yılı Kazıları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 40. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 07-11 Mayıs 2018 Çanakkale, 271-292.
- Ekmen H., Mercan A., F. Ekmen F. G., Güney A., 2019. İnönü Mağarası 2018 Yılı Kazı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 41. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 17-21 Haziran 2019 Diyarbakır, 309-330.
- Eravşar O., 2009. 2008 Alara Kazısı. Kültür ve Turizm Bakanlığı 31. Kazı sonuçları toplantısı 2 Cilt, 25-29 Mayıs 2009 Denizli, 63-74.
- Eravşar O., Tay L., 2019. Alanya Kalesi 2018 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 41. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 17-21 Haziran 2019 Diyarbakır, 623-644.
- Erdal Z., Alper M. C., Tümer Ş., Gümüş İ., Ağra V., 2019. Siirt/Tillo İlçesi Ziyaretler (Fakirullah) Mahallesi 130 Ada, 28 Parsel Kurtarma Kazısı 2018. Kültür ve Turizm Bakanlığı 41. Kazı Sonuçları Toplantısı 4. Cilt, 17-21 Haziran 2019 Diyarbakır, 549-566.
- Erdoğan A., 2010. Tripolis 2008- 2009 Yılı Kazıları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 32. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 24-28 Mayıs 2010 İstanbul, 328-327.
- Erdoğan H. A., 2019. Konya'daki Arkeolojik Kültür Varlıklarının Turizme Kazandırılması. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya, 339s.
- Erdoğu B., Yücel N., 2012. Gökçeada Uğurlu-Zeytinlik Kazısı 2011 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 34. Kazı sonuçları toplantısı 1. Cilt, 28 Mayıs-1 Haziran 2012 Çorum, 187-194
- Erdoğu B., Özbek O., Yücel N., 2013. Gökçeada Uğurlu- Zeytinlik Kazısı 2012 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 35. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 27-31 Mayıs 2013 Muğla, 204-210.
- Erdoğu B., Atakuman Ç., Yücel N., 2018. Gökçeada Uğurlu-Zeytinlik 2017 Yılı Kazı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 40. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 07-11 Mayıs 2018 Çanakkale, 437-444.
- Erhan F., Gülşen F., 2015. Magarsus Kazısı 2013-2015. Kültür ve Turizm Bakanlığı 37. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 11-15 Mayıs 2015 Erzurum, 175-190.
- Erhan F., 2016. Magarsus Kazısı – 2015. Kültür ve Turizm Bakanlığı 38. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 23-27 Mayıs 2016 Edirne, 427-442.
- Erkanal H., Şahoğlu V., Tuncel R., Kouka O., Keskin L., Tuğcu İ., 2010. Liman Tepe 2009 Yılı Kazıları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 32. Kazı sonuçları toplantısı 4. Cilt, 24-28 Mayıs 2010 İstanbul, 446-463.

- Erkanal Öktü A., Çınardalı Karaaslan N., Kolankaya-Bostancı N., 2013. Panaztepe 2012 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 35. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 27-31 Mayıs 2013 Muğla, 24-36.
- Erkanal-Öktü A., Çınardalı-Karaaslan N., 2015. Panaztepe 2014 Yılı Kazıları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 37. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 11-15 Mayıs 2015 Erzurum, 423-440.
- Erkanal H., Aykurt A., Büyükelosoy K., Tuğcu İ., Tuncel R., Şahoğlu V., 2016. Liman Tepe 2015 Yılı Kara ve Sualtı Kazıları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 38. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 23-27 Mayıs 2016 Edirne, 133-150.
- Erkanal H., Aykurt A., Büyükelosoy K., 2018. Liman Tepe 2017 Yılı Kara Kazıları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 40. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 07-11 Mayıs 2018 Çanakkale, 387-406.
- Erkanal-Öktü A., Tuncel R., Alay Ş., 2019. 2018 Yılı Panaztepe Kazıları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 41. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 17-21 Haziran 2019 Diyarbakır, 187-202.
- Erkman A. C., Özkurt Ş. Ö., Pehlevan C., 2016. Kurutlu Kazısı. Kültür ve Turizm Bakanlığı 38. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 23-27 Mayıs 2016 Edirne, 457-464.
- Erkman A. C., Özkurt Ş. Ö., Alkan Y., 2017. Kurutlu Kazısı (2016). Kültür ve Turizm Bakanlığı 39. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 22-26 Mayıs 2017 Bursa, 301-308.
- Erol A. F., 2014. Ordu İli Fatsa İlçesi Cıngırt Kayası Kazısı 2013. Kültür ve Turizm Bakanlığı 36. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 02-06 Haziran 2014 Gaziantep, 383-400.
- Erol A. F., 2015. Fatsa İlçesi Cıngırt Kayası Kazısı 2014. Kültür ve Turizm Bakanlığı 37. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 11-15 Mayıs 2015 Erzurum, 559-572.
- Ersoy A., 2009. 2008 Yılı Symrna Antik Kenti Kazısı. Kültür ve Turizm Bakanlığı 31. Kazı sonuçları toplantısı 2 Cilt, 25-29 Mayıs 2009 Denizli, 409-434.
- Ersoy A., Yolaçan B., Şakar G., 2010. 2009 Yılı Smyrna Antik Kenti Kazısı. Kültür ve Turizm Bakanlığı 32. Kazı sonuçları toplantısı 2. Cilt, 24-28 Mayıs 2010 İstanbul, 133-150.
- Ersoy Y. E., Cevizoğlu H., Güngör Ü., Koparal E., Ulusoy P., Hasdağlı İ., Özbay F., 2012. Urla-Klazomenai Kazıları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 34. Kazı sonuçları toplantısı 2. Cilt, 28 Mayıs-1 Haziran 2012 Çorum, 191-210.
- Ersoy Y. E., Hasdağlı İ., Uzun K., Çetin C., 2015. Urla- Klazomenai Kazıları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 37. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 11-15 Mayıs 2015 Erzurum, 517-540.
- Ersoy A., Yolaçan B., Göncü H., Alatepeli S., 2016. Antik Smyrna/İzmir, 2014-2015. Kültür ve Turizm Bakanlığı 38. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 23-27 Mayıs 2016 Edirne, 295-314.
- Ersoy A., Alatepeli S., 2017. Antik Smyrna/İzmir, 2016. Kültür ve Turizm Bakanlığı 39. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 22-26 Mayıs 2017 Bursa, 423-442.
- Erten E., Özyıldırım M., Akçay T., 2011. Mersin Silifke Olba 2010 Kazısı. Kültür ve Turizm Bakanlığı 33. Kazı sonuçları toplantısı 2. Cilt, 23-28 Mayıs 2011 Malatya, 545-564.

- Erten E., Özyıldırım M., Akçay T., Yeğin Y., 2018. Mersin Silifke Olba Kazıları: 2017 Dönemi Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 40. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 07-11 Mayıs 2018 Çanakkale, 627-640.
- Esen İ., Erkman A. C., Özkurt Ş. Ö., Pehlevan C., Alkan Y., 2015. Kurutlu Kurtarma Kazısı. Kültür ve Turizm Bakanlığı 37. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 11-15 Mayıs 2015 Erzurum, 627-636.
- Eser E., Akay A. B., 2012. Divriği Kalesi 2011. Kültür ve Turizm Bakanlığı 34. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 28 Mayıs-1 Haziran 2012 Çorum, 415-426.
- Eser E., 2013. Divriği Kalesi 2012. Kültür ve Turizm Bakanlığı 35. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 27-31 Mayıs 2013 Muğla, 166-177.
- Eser E., Görür M., 2014. Divriği Kalesi: 2013. Kültür ve Turizm Bakanlığı 36. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 02-06 Haziran 2014 Gaziantep, 525-540.
- Eser E., Görür M., Acara Eser M., 2017. Divriği Kalesi: 2016. Kültür ve Turizm Bakanlığı 39. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 22-26 Mayıs 2017 Bursa, 345-354.
- Feilden B. S., 1987. Between Two Earthquakes: Cultural Property in Seismic Zones. Rome: ICCROM, Getty Conservation Institute.
- Forte, F., Pennetta, L., Strobl, R. O., 2005. Historic records and GIS applications for flood risk analysis in the Salento peninsula (southern Italy). Natural Hazards and Earth System Sciences, vol 5, 833-844s.
- Ful Ş. D., Tekin M., Hanoğlu C., Akın E. S., Susam T., Yaprak S., 2014. Sebastopolis Antik Kenti 2013 Yılı Kazı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 36. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 02-06 Haziran 2014 Gaziantep, 475-490.
- Ful Ş. D., Tekin M., Akın E. S., Susam T., Hanoğlu C., 2015. Sebastopolis Antik Kenti 2014 Yılı Kazı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 37. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 11-15 Mayıs 2015 Erzurum, 379-390.
- Ful Ş. D., Tekin M., Akın E. S., Susam T., Hanoğlu C., 2016. 2015 Yılı Sebastopolis Antik Kenti Kazı ve Restorasyon Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 38. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 23-27 Mayıs 2016 Edirne, 315-330.
- Furtwängler A., 2010. Didyma, 2009. Kültür ve Turizm Bakanlığı 32. Kazı sonuçları toplantısı 2. Cilt, 24-28 Mayıs 2010 İstanbul, 28-41.
- Furtwängler A., Bertemes F., Bumke H., Cevizoğlu H., 2011. Didyma 2010. Kültür ve Turizm Bakanlığı 33. Kazı sonuçları toplantısı 2. Cilt, 23-28 Mayıs 2011 Malatya, 149-168.
- Furtwängler A., Bertemes F., Bumke H., Cevizoğlu H., 2013. Didyma 2012. Kültür ve Turizm Bakanlığı 35. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 27-31 Mayıs 2013 Muğla, 302-312.
- Genç E., Valentini S., D'agostino A., 2010. Kuriki Höyük 2009 Yılı Kazı Çalışması. Kültür ve Turizm Bakanlığı 32. Kazı sonuçları toplantısı 1. Cilt, 24-28 Mayıs 2010 İstanbul, 142-153.

- Genç E., 2012. Kuriki Höyük 2011 Yılı Kazısı. Kültür ve Turizm Bakanlığı 34. Kazı sonuçları toplantısı 1. Cilt, 28 Mayıs-1 Haziran 2012 Çorum, 229-240.
- Genç E., Yıldız Köse B., Köse Ç., 2013. 2012 Yılı Kuriki Höyük Kazıları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 35. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 27-31 Mayıs 2013 Muğla, 292-303.
- Genç E., Yıldız-Köse B., Köse Ç., 2014. 2013 Yılı Kuriki Höyük Kazısı. Kültür ve Turizm Bakanlığı 36. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 02-06 Haziran 2014 Gaziantep, 459-474.
- Genç E., 2015. 2014 Yılı Kuriki Höyük Kazısı. Kültür ve Turizm Bakanlığı 37. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 11-15 Mayıs 2015 Erzurum, 165-182.
- Genç E., Yıldız Köse B., 2016. 2015 Yılı Kuriki Höyük Kazısı. Kültür ve Turizm Bakanlığı 38. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 23-27 Mayıs 2016 Edirne, 279-292.
- Genç E., Yıldız Köse B., 2018. Doğanpınar Barajı Tilbaşar Höyük 2017 Yılı Kazısı. Kültür ve Turizm Bakanlığı 40. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 07-11 Mayıs 2018 Çanakkale, 565-580.
- Gerard, S. ve Petts, J., 1998: Isolation or Integration? The relationship between risk assessment and risk management.
- Girginer, S., 2005. Roma Döneminde Antik Çukurova'nın Başkenti: Anazarbos (Anavarza). Çukurova Üniversitesi Dergisi Temmuz-Ağustos 2005, 34-35.
- Graeve V., 2011. 2009-2010 Milet Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 33. Kazı sonuçları toplantısı 4. Cilt, 23-28 Mayıs 2011 Malatya, 1-24.
- Gülbay Y., 2020. Kültürel Miras Alanlarında Yönetim Sınırlarını Belirlemede Mekânsal Parametrik Bir Yöntem: Ankara Ulus Tarihi Kent Merkezi, Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara, 236 s.
- Güleç E., Özer İ., Mehmet Sağır M., Baykara İ., Şahin S., 2013. 2012 Yılı Üçağzlı Mağarası Kazısı. Kültür ve Turizm Bakanlığı 35. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 27-31 Mayıs 2013 Muğla, 18-24.
- Güleç H., İltar G., Temür A., Öksüz F., 2018. Giresun Adası 2016 – 2017 Yılı Kazı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 40. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 07-11 Mayıs 2018 Çanakkale, 131-148.
- Gülçur S., Yılmaz Y., Çaylı P., Demirtaş I., 2014. Güvercinkayası 2013 Kazısı Ön Rapor. Kültür ve Turizm Bakanlığı 36. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 02-06 Haziran 2014 Gaziantep, 547-562.
- Güler E., 2012. Afet Yönetimi: Cumhuriyet Dönemi Afet Yönetimi Mevzuatı ve Uygulaması, Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara, 232 s.
- Gülşen F., 2019. Anavarza Kazıları. I. Anavarza Sempozyumu. Adana: Çukurova Kalkınma Ajansı
- Gündoğdu, F., D., 2014. Tarihi Çevrelerde Afet Risk Yönetimi İçin Bir Model Önerisi. Yıldız Teknik Üniversitesi, Doktora tezi, 432s.

- Gürsu M. I., 2009. Privatization of Archeology: Case of Turkey. Koç Üniversitesi, Yüksek Lisans tezi, 253s.
- Hamurcu, M., & Eren, T., 2015. Ankara Büyükşehir Belediyesi'nde Çok Ölçütlü Karar Verme Yöntemleri ile Monoray Güzergah Seçimi. Transist 8. Uluslararası Ulaşım Teknolojileri Sempozyumu ve FuarıAt: İstanbul, Türkiye (erişim tarihi: 12.02.2024) https://www.researchgate.net/publication/313859776_Ankara_Buyuksehir_Belediyesi%27nde_Cok_Olcutlu_Karar_Verme_Yontemi_Ile_Monoray_Guzergah_Secimi.
- Harrison T. P., Batruk S., Denel E., 2010. Tayinat Höyük Kazıları, 2009. Kültür ve Turizm Bakanlığı 32. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 24-28 Mayıs 2010 İstanbul, 368-384.
- Harrison T. P., Denel E., Batruk S., 2013. 2012 Tayinat Kazıları ve Araştırmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 35. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 27-31 Mayıs 2013 Muğla, 19-35.
- Harrison T., Denel E., Batruk S., 2018. Tayinat Höyük Kazıları, 2017. Kültür ve Turizm Bakanlığı 40. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 07-11 Mayıs 2018 Çanakkale, 483-502
- Hester, R.E ve Harrison, R.M. (Edi), 1998. Risk assessment and risk management. Cambridge: The Royal Society of Chemistry.
- Hodder I., Özdöl S., 2014. 2013 Çatalhöyük Kazıları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 36. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 02-06 Haziran 2014 Gaziantep, 253-264.
- Hoff M., Townsend R., Can B., Erdoğan E., 2014. The Antiochia ad Cragum Archaeological Research Project: 2013 Season. Kültür ve Turizm Bakanlığı 36. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 02-06 Haziran 2014 Gaziantep, 295-306.
- Hoff M., Townsend R., Erdoğan E., Can B., Howe T., Dobos G., 2017. Antiochia ad Cragum Excavations: 2015-2016 Season. Kültür ve Turizm Bakanlığı 39. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 22-26 Mayıs 2017 Bursa, 169-186.
- Huang, I.; Keisler, J.; Linkov, I. Multi-criteria decision analysis in environmental sciences: Ten years of applications and trends. Sci. Total Environ. 2011, 19, 3578–3594.
- Hüryılmaz H., 2011. Gökçeada-Yenibademli Höyük 2010 Yılı Kazıları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 33. Kazı sonuçları toplantısı 1. Cilt, 23-28 Mayıs 2011 Malatya, 1-18.
- Hüryılmaz H., Yalçıklı D., 2014. Gökçeada-Yenibademli Höyük 2013 Yılı Kazıları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 36. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 02-06 Haziran 2014 Gaziantep, 335-350.
- ICAHM., 1990. Charter For The Protection and Management Of The Archaeological Heritage. Lausanne: ICOMOS.
- ICOMOS. 2005. Heritage at risk: ICOMOS World Report 2004 - 2005 on Monuments and Sites in Danger, Thematic Reports, Archaeological Heritage.
- Işık H. İ., 2012. Patara 2011 Kazı ve Restorasyon Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 34. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 28 Mayıs-1 Haziran 2012 Çorum, 171-188.

- Işıklı M., Aras O., Akın Aras A., 2017. Van Ayanis Kalesi 2016 Yılı Kazı ve Onarım Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 39. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 22-26 Mayıs 2017 Bursa, 263-280.
- İpek Ö., Sökmen E., 2018. Örükaya Arkeolojik Kazı ve Araştırma Projesi 2017 Yılı Çalışmaları Kültür ve Turizm Bakanlığı 40. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 07-11 Mayıs 2018 Çanakkale, 225-238.
- İren K., Kasar Ö., 2015. Daskyleion 2014 Yılı Kazı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 37. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 11-15 Mayıs 2015 Erzurum, 63-80.
- İren K., Çokay Kepçe S., Karaöz Ç., Kasar Ö., 2019. Daskyleion 2017 ve 2018 Kazı, Koruma ve Onarım Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 41. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 17-21 Haziran 2019 Diyarbakır, 1-20.
- İslam Akat H., Mert İ. H., 2016. 2015 Yılı Priene Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 38. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 23-27 Mayıs 2016 Edirne, 99-120.
- İslam Akat H., Mert İ. H., 2018. Priene 2017 Yılı Kazı ve Onarım Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 40. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 07-11 Mayıs 2018 Çanakkale, 219-238.
- İşkan H., 2018. Patara 2017 Kazı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 40. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 07-11 Mayıs 2018 Çanakkale, 363-386.
- Jackson M.P. C., Postgate J.N., Şerifoğlu T. E., 2012. Kilise Tepe 2011 Yılı Kazıları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 34. Kazı sonuçları toplantısı 2. Cilt, 28 Mayıs-1 Haziran 2012 Çorum, 5-24.
- Jackson M. P. C.- J. Postgate N., Şerifoğlu T. F., 2013. 2012 yılı Kilisetepe Projesi. Kültür ve Turizm Bakanlığı 35. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 27-31 Mayıs 2013 Muğla, 125-134.
- Kadak, E. G., 2009. Türkiye’de AHP Tekniğinin Performans Değerlendirmedeki Yeri ve İlaç Dağıtım Sektöründe Uygulanması. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Endüstri Mühendisliği Anabilim Dalı, 90s.
- Kadioğlu M., Adak M., Özbil C., Yalçın D. Ö., Polat Y., 2011. 2010 Yılı Teos Kazı Raporu (İlk Sezon). Kültür ve Turizm Bakanlığı 33. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 23-28 Mayıs 2011 Malatya, 429-460.
- Kadioğlu M., Adak M., Özbil C., Öztaner S. H., Tamsü Polat R., Polat Y., 2012. 2011 Yılı Teos Kazı Çalışmaları (2. Sezon). Kültür ve Turizm Bakanlığı 34. Kazı sonuçları toplantısı 2. Cilt, 28 Mayıs-1 Haziran 2012 Çorum, 211-232.
- Kadioğlu M., 2014. 2012-2013 Teos Kazı Çalışmaları (3.- 4. Sezon). Kültür ve Turizm Bakanlığı 36. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 02-06 Haziran 2014 Gaziantep, 437-472.
- Kadioğlu M., Özbil C., Kerschner M., Ergin H., Gülgönül S., Yenice G., Polat Y., Tamsü Polat R., Köşgeroğlu E., Adak M., 2015. 2014 Yılı Teos Kazı Çalışmaları (5. Sezon). Kültür ve Turizm Bakanlığı 37. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 11-15 Mayıs 2015 Erzurum, 451-478.

- Kadioğlu M., Özbil C., Adak M., Gençler Güray Ç., Vapur Ö., Yenice G., 2017. 2016 Yılı Teos Kazı Çalışmaları (7. Sezon). Kültür ve Turizm Bakanlığı 39. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 22-26 Mayıs 2017 Bursa, 229-250.
- Kadioğlu M., Özbil C., Adak M., Tekkök Karaöz B., Vapur Ö. Gençler Güray Ç., Bora Ç. H., 2019. 2018 Yılı Teos Kazı Çalışmaları (9. Sezon). Kültür ve Turizm Bakanlığı 41. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 17-21 Haziran 2019 Diyarbakır, 365-388.
- Kamış Y., Öztan A., 2019. 2018 Yılı Acemhöyük Kazıları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 41. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 17-21 Haziran 2019 Diyarbakır, 147-160.
- Kara D., Akar M., 2017. Hatay Arkeoloji Müzesi Altınözü Toprakhisar Höyük Kurtarma Kazısı 2016 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 39. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 22-26 Mayıs 2017 Bursa, 539-556.
- Kara D., Akar M., 2018. Hatay Arkeoloji Müzesi Altınözü Toprakhisar Höyük Kurtarma Kazısı 2017 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 40. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 07-11 Mayıs 2018 Çanakkale, 1-12.
- Kara D., Akar M., 2019. Hatay Arkeoloji Müzesi Altınözü Toprakhisar Höyük 2018 Yılı Kurtarma Kazısı. Kültür ve Turizm Bakanlığı 41. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 17-21 Haziran 2019 Diyarbakır, 341-350.
- Karaosmanoğlu M., 2009. Altintepe Urartu Kalesi 2008 Yılı Kazı ve Onarım Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 31. Kazı sonuçları toplantısı 2 Cilt, 25-29 Mayıs 2009 Denizli, 17-34.
- Karaosmanoğlu M., Korucu H., Yılmaz M. A., 2010. Altintepe Urartu Kalesi 2009 Yılı Kazı ve Onarım Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 32. Kazı sonuçları toplantısı 2. Cilt, 24-28 Mayıs 2010 İstanbul, 164-177.
- Karaosmanoğlu M., Korucu H., Yılmaz M. A., 2014. Altintepe Urartu Kalesi 2013 Yılı Kazı ve Onarım Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 36. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 02-06 Haziran 2014 Gaziantep, 137-152.
- Karaosmanoğlu M., Korucu H., Yılmaz M. A., 2015. Altintepe Urartu Kalesi 2014 Yılı Kazı ve Onarım Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 37. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 11-15 Mayıs 2015 Erzurum, 129-146.
- Karaosmanoğlu M., Korucu H., Yılmaz M. A., 2016. Altintepe Urartu Kalesi 2015 Yılı Kazı ve Onarım Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 38. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 23-27 Mayıs 2016 Edirne, 233-246.
- Karaosmanoğlu M., Yılmaz M. A., 2017. Altintepe Urartu Kalesi 2016 Yılı Kazı ve Onarım Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 39. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 22-26 Mayıs 2017 Bursa, 387-394.
- Karlsson L., Bild J., Henry O., 2011. Labraunda 2010. Kültür ve Turizm Bakanlığı 33. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 23-28 Mayıs 2011 Malatya, 191-208.

- Karlsson L., Henry O., Blid J., 2012. Labraunda 2011. Kültür ve Turizm Bakanlığı 34. Kazı sonuçları toplantısı 2. Cilt, 28 Mayıs-1 Haziran 2012 Çorum, 455-471.
- Kazançoğlu, Y, Ada, E. (2010). Perakende Sektöründe Tedarikçi Seçiminin Bulanık AHP ile Gerçekleştirilmesi, Savunma Bilimleri Dergisi, 9 (1), 29-52
- Keleş V.,  elikba  E., Yılmaz A., 2011. Hadrianoupolis 2010 Yılı  alı maları ( lk Sezon). Kültür ve Turizm Bakanlığı 33. Kazı sonuçları toplantısı 1. Cilt, 23-28 Mayıs 2011 Malatya, 39-52.
- Keleş V., Kılavuz B. N.,  elikba  E., Yılmaz A., 2013. Hadrianoupolis 2012 Yılı Kazı ve Restorasyon  alı maları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 35. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 27-31 Mayıs 2013 Muğla, 530-547.
- Keleş V., Ergürer H. E., Kasapoğlu H.,  elikba  E., Yılmaz A., Oyarçın K., Kasapoğlu B. E., Yılmaz M. D., Akka  İ., 2017. Parion 2016 Sezonu Kazı ve Restorasyon  alı maları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 39. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 22-26 Mayıs 2017 Bursa, 183-210.
- Keleş V., Ergürer H. E., Kasapoğlu H.,  elikba  E., Oyarçın K., Kaba H., Yılmaz A., Kasapoğlu B. E., Yılmaz M. D., Akka  İ., Akın E., 2018. Parion 2017 Sezonu Kazı, Restorasyon ve Konservasyon  alı maları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 40. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 07-11 Mayıs 2018 Çanakkale, 595-616.
- Kızgut İ. 2011. Rhodiapolis Kazıları ve  evresi Yüzey Araştırmaları 2010. Kültür ve Turizm Bakanlığı 33. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 23-28 Mayıs 2011 Malatya, 353-376.
- Kızıl A., Doğan T., 2014. Euromos 2013 Yılı  alı maları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 36. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 02-06 Haziran 2014 Gaziantep, 401-424.
- Kızıl A., Doğan T., 2016. Euromos 2015 Yılı  alı maları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 38. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 23-27 Mayıs 2016 Edirne, 497-520.
- Kızıl A., Doğan T., 2017. Euromos 2016 Yılı  alı maları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 39. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 22-26 Mayıs 2017 Bursa, 623-644.
- Kızıl A., Doğan T., 2018. Euromos 2017 Yılı  alı maları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 40. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 07-11 Mayıs 2018 Çanakkale, 1-18.
- Kızıl A., Doğan T., 2019. Euromos Kazısı 2018 Yılı  alı maları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 41. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 17-21 Haziran 2019 Diyarbakır, 15-34.
- Kobayashi, 2020, International Encyclopedia of Human Geography (Second Edition), 7242 s.
- Koçhan N.- Meral K., 2013. Kyzikos Kazısı 2012. Kültür ve Turizm Bakanlığı 35. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 27-31 Mayıs 2013 Muğla, 376-387.
- Koda  E., Erdoğan N., 2017. Boncuklu Tarla 2017 Yılı Kazıları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 40. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 07-11 Mayıs 2018 Çanakkale, 693-710.
- Koder J., Ladst tter S., 2009. Ephesos 2008. Kültür ve Turizm Bakanlığı 31. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 25-29 Mayıs 2009 Denizli, 321-336.
- Koder J., Ladst tter S., 2010. Ephesos, 2009. Kültür ve Turizm Bakanlığı 32. Kazı sonuçları toplantısı 2. Cilt, 24-28 Mayıs 2010 İstanbul, 278-296.

- Konyar E., 2011. Van-Tuşpa Aşağı Yerleşmesi Van Kalesi Höyüğü Kazıları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 33. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 23-28 Mayıs 2011 Malatya, 409-428.
- Konyar E., Ayman İ., Avcı C., Yiğitpaşa D., Genç B., Akgün R. G., 2012. Van Kalesi Höyüğü 2011 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 34. Kazı sonuçları toplantısı 2. Cilt, 28 Mayıs-1 Haziran 2012 Çorum, 127-136.
- Konyar E., Avcı C., Genç B., Akgün R. G., Tan A., 2013. Eski Van Şehri, Kalesi ve Höyüğü Kazıları 2012 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 35. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 27-31 Mayıs 2013 Muğla, 358-370.
- Konyar, E. Avcı C., 2014. Eski Van Şehri Kalesi ve Höyüğü Kazıları 2013 Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 36. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 02-06 Haziran 2014 Gaziantep, 265-286.
- Konyar E., Genç B., Konyar H. B., Tan A., Yılmaz A., Avcı C., 2018. Eski Van Şehri, Kalesi ve Höyüğü Kazıları 2017 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 40. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 07-11 Mayıs 2018 Çanakkale, 711-732.
- Konyar E., Genç B., Avcı C., Tan A., 2019. Eski Van Şehri, Kalesi ve Höyüğü 2018. Kültür ve Turizm Bakanlığı 41. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 17-21 Haziran 2019 Diyarbakır, 65-84.
- Korkut T., 2010. Tlos 2009 Yılı Kazı Etkinlikleri. Kültür ve Turizm Bakanlığı 32. Kazı sonuçları toplantısı 1. Cilt, 24-28 Mayıs 2010 İstanbul, 1-16.
- Korkut T., 2011. Tlos 2010 Kazı Etkinlikleri. Kültür ve Turizm Bakanlığı 33. Kazı sonuçları toplantısı 1. Cilt, 23-28 Mayıs 2011 Malatya, 453-474.
- Korkut T., 2012. Tlos 2011 Kazı Etkinlikleri. Kültür ve Turizm Bakanlığı 34. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 28 Mayıs-1 Haziran 2012 Çorum, 189-204.
- Korkut T., 2013. Tlos 2012 Kazı Etkinlikleri. Kültür ve Turizm Bakanlığı 35. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 27-31 Mayıs 2013 Muğla, 103-118.
- Korkut T., 2014. Tlos 2013 Kazı Etkinlikleri. Kültür ve Turizm Bakanlığı 36. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 02-06 Haziran 2014 Gaziantep, 631-655.
- Korkut T., 2016. Tlos 2015 Kazı Etkinlikleri. Kültür ve Turizm Bakanlığı 38. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 23-27 Mayıs 2016 Edirne, 407-424.
- Korkut T., Uygun Ç., Özdemir B., 2018. Tlos 2017 Kazı Etkinlikleri. Kültür ve Turizm Bakanlığı 40. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 07-11 Mayıs 2018 Çanakkale, 471-482.
- Korkut T., Uygun Ç., Özdemir B., 2019. Tlos 2018 Kazı Etkinlikleri. Kültür ve Turizm Bakanlığı 41. Kazı Sonuçları Toplantısı 4. Cilt, 17-21 Haziran 2019 Diyarbakır, 277-294.
- Kozbe G., Caner E., 2018. Doğanpınar Barajı/Dede Harabeleri Kurtarma Kazıları, 2016-2017. Kültür ve Turizm Bakanlığı 40. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 07-11 Mayıs 2018 Çanakkale, 201-218.

- Kozbe G., Güngör A., 2019. Gaziantep Doğanpınar Barajı/Dede Harabeleri 2018 Kurtarma Kazıları ve Kapanış Raporu (2016-2018). Kültür ve Turizm Bakanlığı 41. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 17-21 Haziran 2019 Diyarbakır, 241-258.
- Köroğlu G., 2011. 2010 Yılı Sinop Balatlar Kilisesi Kazısı. Kültür ve Turizm Bakanlığı 33. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 23-28 Mayıs 2011 Malatya, 65-76.
- Köroğlu G., 2012. Sinop Balatlar Kilise 2011 Yılı Kazı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 34. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 28 Mayıs-1 Haziran 2012 Çorum, 313-324.
- Köroğlu G., 2015. Sinop Balatlar Kazısı 2015 Yılı Kazı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 38. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 23-27 Mayıs 2016 Edirne, 191-204.
- Köroğlu G., 2018. Sinop Balatlar Kilise 2016 ve 2017 Yılı Kazı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 40. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 07-11 Mayıs 2018 Çanakkale, 179-200.
- Kuruoğlu, E., Guldal, D., Mevsim, V. ve Gunvar, T. (2015). Which Family Physician Should i Choose? The Analytic Hierarchy Process Approach for Ranking of Criteria in The Selection of a Family Physician. *BMC Medical Informtics Decision Making*, 2015; **15**: 63.
- Ladstätter S., 2011. Efes 2010. Kültür ve Turizm Bakanlığı 33. Kazı sonuçları toplantısı 4. Cilt, 23-28 Mayıs 2011 Malatya, 59-92.
- Ladstätter S., 2014. Efes 2013. Kültür ve Turizm Bakanlığı 36. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 02-06 Haziran 2014 Gaziantep, 601-616.
- Liao, W-H. ve Qiu, W-L., 2016. Applying Analytic Hierarchy Process to Assess Healthcare Oriented Cloud Computing Service Systems Erişim 30.09.2017, <https://springerplus.springeropen.com/counter/pdf/10.1186/s40064-016-2686-3.pdf>
- Lohmann H., Kalaitzoglou G., Lüdorf G., 2010. Rescue Excavation in the Carian Settlement of Melia in the Mycale (Dilek Dağları/Aydın). Kültür ve Turizm Bakanlığı 32. Kazı sonuçları toplantısı 2. Cilt, 24-28 Mayıs 2010 İstanbul, 333-349.
- Madran, E., 1978. Kültürel Varlıkların Korunması ve Onarılması. Vakıflar Dergisi, 11 -271-291s.
- Madran, E., Özgönül, N., 2005. Kültürel ve Doğal Değerlerin Korunması. Mimarlar Odası Yayınları, 189s.
- Marca A., 2012. Aiolis Kyme'si 2011 yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 34. Kazı sonuçları toplantısı 2. Cilt, 28 Mayıs-1 Haziran 2012 Çorum, 307-318.
- Marca A., 2013. Aiolis Kyme'si 2012 yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 35. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 27-31 Mayıs 2013 Muğla, 203-215.
- Marca A., 2014. Eski ve Yeni Görünümüyle Aiolis Kymesi Arkeolojik Siti. Kültür ve Turizm Bakanlığı 36. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 02-06 Haziran 2014 Gaziantep, 113-134.
- Matiz Lopez, P. J., 2016. Integrated Risk Assessment for Cultural Heritage Sites: a holistic support tool for decision-making. PhD. Program in Management and Development of Cultural Heritage, Italy, 192s.

- Matsumura K., 2012. Büklükale Kazısı 2011 Kültür ve Turizm Bakanlığı 34. Kazı sonuçları toplantısı 1. Cilt, 28 Mayıs-1 Haziran 2012 Çorum, 399-412.
- Mouroux, P., Bertrand, E., Bour, M., Le BRUN, B., Depinois, P., Masure, P., RISK-EU team, 2004. The European Risk-Ue Project : An Advanced Approach To Earthquake Risk Scenarios 13th World Conference on Earthquake Engineering Vancouver, B.C., Canada August 1-6, Paper No. 3329.
- Munoz, D.A., Nembhard, H.B., Kraschnewski, J.L., 2014. Quantifying Complexity in Translational Research: an Integrated Approach. *Int J Health Care Qual Assur.*, 2014; **27**(8): 760-776.
- Müller-Karpe V., Müller-Karpe A., 2016. Kayalıpınar/Samuha'da Yapılan Kazı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 38. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 23-27 Mayıs 2016 Edirne, 297-316.
- Müller-Karpe V., Müller-Karpe A., 2019. Kayalıpınar-Samuha 2017 ve 2018 Kazıları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 41. Kazı Sonuçları Toplantısı 4. Cilt, 17-21 Haziran 2019 Diyarbakır, 415-428.
- Novák M., Kozal E., 2009. Sirkeli Höyük'te 2008 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 31. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 25-29 Mayıs 2009 Denizli, 477-490.
- Novák M., Kozal E., 2012. Sirkeli Höyük 2011 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 34. Kazı sonuçları toplantısı 1. Cilt, 28 Mayıs-1 Haziran 2012 Çorum, 413-428.
- Novák M., Kozal E., 2013. Sirkeli Höyük 2012 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 35. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 27-31 Mayıs 2013 Muğla, 428-442.
- Olçay Uçkan B. Y., Evcim S., Mergen M. E., Öncü Ö. E., Öztaşkın M., Öztaşkın G., 2010. Olympos, 2009. Kültür ve Turizm Bakanlığı 32. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 24-28 Mayıs 2010 İstanbul, 80-97.
- Olçay Uçkan F. Y., Kurtuluş Öztaşkın G., 2016. Olympos Kazısı 2015 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 38. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 23-27 Mayıs 2016 Edirne, 187-202.
- Olçay Uçkan B. Y., Kurtuluş Öztaşkın G., Evcim S., 2017. Olympos Kazısı 2016 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 39. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 22-26 Mayıs 2017 Bursa, 99-118.
- Omura M., 2010. 2009 Yılı Yassihöyük Kazıları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 32. Kazı sonuçları toplantısı 4. Cilt, 24-28 Mayıs 2010 İstanbul, 360-367.
- Omura M., 2013. Yassihöyük Kazıları 2012. Kültür ve Turizm Bakanlığı 35. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 27-31 Mayıs 2013 Muğla, 418-427.
- Omura M., 2014. Yassihöyük Kazıları 2013. Kültür ve Turizm Bakanlığı 36. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 02-06 Haziran 2014 Gaziantep, 301-313.
- Ökse A. T., Görmüş A., Atay E., Erdoğan N., 2011. Ilısu Barajı İnşaat Sahası 2010 Kurtarma Kazıları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 33. Kazı sonuçları toplantısı 1. Cilt, 23-28 Mayıs 2011 Malatya, 189-205.

- Ökse A. T., Taşkiran H., Kartal M., Görmüş A., Atay E., Erdoğan N., 2013. Ilısu Barajı İnşaat Sahası 2012 Yılı Kazıları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 35. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 27-31 Mayıs 2013 Muğla, 102-112.
- Ökse A. T., Görmüş A., Atay E., Erdoğan N., Ünal E., 2014. Ilısu Barajı İnşaat Sahası 2013 Kurtarma Kazısı. Kültür ve Turizm Bakanlığı 36. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 02-06 Haziran 2014 Gaziantep, 123-136.
- Ökse A. T., Konak A., Yurt V., 2019. Ambar Barajı – Ambar Höyük, Gre Filla ve Kendale Hecala – 2018 Kurtarma Kazıları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 41. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 17-21 Haziran 2019 Diyarbakır, 299-314.
- Önder, G., Aybas, M. ve Önder E., 2014. Hemşirelerin Stres Seviyesine Etki Eden Faktörlerin Öncelik Sırasının Çok Kriterli Karar Verme Tekniği ile Belirlenmesi. *Optimum Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, Vo1. 1, No. 1. Erişim 02.10.2018, <http://optimumdergi.usak.edu.tr/>.
- Özbal R., Gerritsen F., 2010. 2009 Yılı Barcın Höyük Kazıları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 32. Kazı sonuçları toplantısı 2. Cilt, 24-28 Mayıs 2010 İstanbul, 198-208.
- Özbaşaran M., Duru G., 2017. Aşıklı Höyük'te İlk Yerleşim, En Eski Topluluk ve Yaşam. Kültür ve Turizm Bakanlığı 39. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 22-26 Mayıs 2017 Bursa, 477-488.
- Özbey, V., Saban, D., 2019. Unesco Dünya Miras Listesi'ne Doğru Anavarza Antik Kenti. *ArtSanat Dergisi*. 11, 299-324
- Özdemir A., Kılınç Z., Ağtaş Y., 2019. Aşağı Kaleköy Barajı Projesi / Murat Tepe 2018 Yılı Kurtarma Kazısı. Kültür ve Turizm Bakanlığı 41. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 17-21 Haziran 2019 Diyarbakır, 1-14.
- Özden, Ü. H., 2008. Analitik Hiyerarşi Yöntemi ile İlkokul Seçimi. *Marmara Üniversitesi İİBF Dergisi*, Cilt 24, Sayı 1. Erişim 28.09.2017, <http://dosya.marmara.edu.tr/ikf/iib-dergi/2008-1/16-ANALITIK HIYERARSIYONTEMI.pdf>.
- Özen S., 2017. 2016 Yılı Kaunos Araştırmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 39. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 22-26 Mayıs 2017 Bursa, 49-70.
- Özer M., 2010. Edirne Yeni Saray Kazısı 2009 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 32. Kazı sonuçları toplantısı 2. Cilt, 24-28 Mayıs 2010 İstanbul, 225-244.
- Özer M., 2011. Edirne Yeni Saray Kazısı 2010 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 33. Kazı sonuçları toplantısı 2. Cilt, 23-28 Mayıs 2011 Malatya, 287-312.
- Özer M., 2012. Edirne Yeni Saray (Saray- ı Cedîd- i Âmire) Kazısı 2011 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 34. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 28 Mayıs-1 Haziran 2012 Çorum, 347-360.
- Özer E., 2014. Aizanoi Kazısı 2013 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 36. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 02-06 Haziran 2014 Gaziantep, 159-184.

- Özer M., 2014. Edirne Yeni Saray (Saray-ı Cedid- İ Âmire) Kazısı 2013 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 36. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 02-06 Haziran 2014 Gaziantep, 495-524.
- Özer M., DüNDAR M., UÇAR H., AYHAN G., GÜNER Y., 2015. Edirne Sarayı (Saray-I Cedid- İ Âmire) Kazısı 2014 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 37. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 11-15 Mayıs 2015 Erzurum, 595-622.
- Özer E., 2016. Aizanoi 2014-2015 Sezonu Kazı ve Araştırmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 38. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 23-27 Mayıs 2016 Edirne, 275-296.
- Özeyranlı Ergenç M. N., 2016. İstanbul İli için 2000 Yıllık Afet Veritabanı Hazırlanması Çalışması, Doktora Tezi. Kocaeli Üniversitesi, Kocaeli, 199 s.
- Özfırat A., 2011. Bozkurt Kurgan Mezarlığı Kazısı, 2009-2010. Kültür ve Turizm Bakanlığı 33. Kazı sonuçları toplantısı 1. Cilt, 23-28 Mayıs 2011 Malatya, 533-550.
- Özfırat A., 2012. Bozkurt Kurgan Mezarlığı Kazısı, 2011. Kültür ve Turizm Bakanlığı 34. Kazı sonuçları toplantısı 2. Cilt, 28 Mayıs-1 Haziran 2012 Çorum, 119-126.
- Özfırat A., Coşkun N., 2013. Bozkurt Kurgan Mezarlığı Kazısı 2013 Kültür ve Turizm Bakanlığı 35. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 27-31 Mayıs 2013 Muğla, 146-158.
- Özfırat A., 2014. Bozkurt Kurgan Mezarlığı Kazısı (2007-2013). Kültür ve Turizm Bakanlığı 36. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 02-06 Haziran 2014 Gaziantep, 209-226.
- Özgen H. M., 2017. Adramytteion (Ören) 2015- 2016 Yılları Kazı ve Onarım Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 39. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 22-26 Mayıs 2017 Bursa, 503-524.
- Özgünel C., Kaplan D., 2010. 2009 Yılı Gülpınar Kazıları (30. Yıl). Kültür ve Turizm Bakanlığı 32. Kazı sonuçları toplantısı 1. Cilt, 24-28 Mayıs 2010 İstanbul, 212-229.
- Özgünel C., Kaplan D., 2011. 2010 Yılı Gülpınar / Smintheion Kazı Çalışmaları (31.Yıl). Kültür ve Turizm Bakanlığı 33. Kazı sonuçları toplantısı 1. Cilt, 23-28 Mayıs 2011 Malatya, 45-172.
- Özgünel C., Takaoğlu T., Kaplan D., Gürdal T., Özdemir A., 2017. 2014-2016 Yılı Gülpınar Kazıları (35-37.Yıl). Kültür ve Turizm Bakanlığı 39. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 22-26 Mayıs 2017 Bursa, 321-346.
- Özgünel C., Kaplan D., Gürdal T., 2018. 2017 Yılı Gülpınar / Smintheion Kazıları (38.Yıl). Kültür ve Turizm Bakanlığı 40. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 07-11 Mayıs 2018 Çanakkale, 517-530.
- Özgünel C., Kaplan D., Gürdal T., 2019. 2018 Yılı Gülpınar / Smintheion Kazıları (39.Yıl). Kültür ve Turizm Bakanlığı 41. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 17-21 Haziran 2019 Diyarbakır, 487-504.
- Özdoğan E., Schwarzberg H., Özdoğan M., 2009. Kırklareli Höyüğü 2008 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 31. Kazı sonuçları toplantısı 2 Cilt, 25-29 Mayıs 2009 Denizli, 357-375.
- Özhanlı M., 2009. Pisidia Antiokheiası 2008 Kazısı Kültür ve Turizm Bakanlığı 31. Kazı sonuçları toplantısı 4. Cilt, 25-29 Mayıs 2009 Denizli, 75-84.

- Özhanlı M., Alpaslan H., Güngör Z. T., Özen E., Gündoğan A., 2019. Pisidia Antiokheia 2018 Yılı Kazı ve Düzenleme Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 41. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 17-21 Haziran 2019 Diyarbakır, 181-196.
- Özgen H. M., 2013. Adramytteion (Ören) 2012 Kazı ve Onarım Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 35. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 27-31 Mayıs 2013 Muğla, 178-194.
- Özkaya V., Coşkun A., 2010. Körtik Tepe 2009 Yılı Kazısı. Kültür ve Turizm Bakanlığı 32. Kazı sonuçları toplantısı 1. Cilt, 24-28 Mayıs 2010 İstanbul, 81-100.
- Özkaya V., Coşkun A., 2010. Gre Abdurrahman 2009 Yılı Kazısı Başlangıç Raporu. Kültür ve Turizm Bakanlığı 32. Kazı sonuçları toplantısı 1. Cilt, 24-28 Mayıs 2010 İstanbul, 101-118.
- Özkaya V., Coşkun A., Şahin F. S., 2011. Gre Abdurrahman 2010 Yılı Kazısı. Kültür ve Turizm Bakanlığı 33. Kazı sonuçları toplantısı 1. Cilt, 23-28 Mayıs 2011 Malatya, 295-314.
- Özkaya V., Şahin F. S., Selim Erdal Y. S., Kartal M., Kartal G., Benz M., 2016. Körtiktepe 2015 Kazı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 38. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 23-27 Mayıs 2016 Edirne, 1-22.
- Öztan A., 2009. Acemhöyük 2008 Yılı Kazıları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 31. Kazı sonuçları toplantısı 2 Cilt, 25-29 Mayıs 2009 Denizli, 235-250.
- Öztan A., Açıkgöz F., 2010. 2009 Yılı Köşk Höyük Kazıları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 32. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 24-28 Mayıs 2010 İstanbul, 135-148.
- Öztan A., Arbuckle B. S., 2010. 2009 Yılı Acemhöyük Kazıları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 32. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 24-28 Mayıs 2010 İstanbul, 216-234.
- Öztan A., 2011. 2010 Yılı Acemhöyük Kazıları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 33. Kazı sonuçları toplantısı 2. Cilt, 23-28 Mayıs 2011 Malatya, 393-412.
- Öztan A., 2013. 2012 Yılı Acemhöyük Kazıları ve Sonuçları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 35. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 27-31 Mayıs 2013 Muğla, 136-150.
- Öztan A., Arbuckle B. S., 2012. 2011 Yılı Acemhöyük Kazıları. ve Sonuçları Kültür ve Turizm Bakanlığı 34. Kazı sonuçları toplantısı 1. Cilt, 28 Mayıs-1 Haziran 2012 Çorum, 275-294.
- Öztan A., 2014. 2013 Yılı Acemhöyük Kazıları ve Sonuçları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 36. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 02-06 Haziran 2014 Gaziantep, 61-72.
- Öztürk N., Kavaz Kındıgılı B., Güloğlu G., Özcehan İ., 2019. 2018 Yılı Tralleis Kazıları Kültür ve Turizm Bakanlığı 41. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 17-21 Haziran 2019 Diyarbakır, 559-570.
- Özyar A., Ünlü E., Karacık S., Külekçioğlu Ç., Pilavcı T., 2011. Tarsus-Gözlükule 2010 Yılı Kazısı. Kültür ve Turizm Bakanlığı 33. Kazı sonuçları toplantısı 2. Cilt, 23-28 Mayıs 2011 Malatya, 413-432.
- Özyar A., Ünlü E., Pilavcı T., Külekçioğlu Ç., Yalçın S., Karacık S., Güldüren A., Bennet W., 2013. Tarsus-Gözlükule 2012 Yılı Kazısı. Kültür ve Turizm Bakanlığı 35. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 27-31 Mayıs 2013 Muğla, 170-181.

- Özyar A., Ünlü E., Pilavcı T., Külekçioğlu Ç., Yalçın S., Sılvıa Z., Stavıs J., 2015. Tarsus-Gözlükule 2014 Yılı Kazısı. Kültür ve Turizm Bakanlığı 37. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 11-15 Mayıs 2015 Erzurum, 551-562.
- Özyar A., Ünlü E., Pilavcı T., Yalçın S., Filmyer A., Verardı V., Yurttaş T., Şen K., Koumarı M., 2018. Tarsus-Gözlükule 2017 Yılı Kazısı. Kültür ve Turizm Bakanlığı 40. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 07-11 Mayıs 2018 Çanakkale, 201-216.
- Özyiğit Ö., 2010. 2009 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 32. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 24-28 Mayıs 2010 İstanbul, 385-404.
- Özyiğit Ö., 2012. 2011 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 34. Kazı sonuçları toplantısı 2. Cilt, 28 Mayıs-1 Haziran 2012 Çorum, 173-190.
- Özyiğit Ö., 2014. 2013 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 36. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 02-06 Haziran 2014 Gaziantep, 139-164.
- Özyiğit Ö., 2016. 2015 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 38. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 23-27 Mayıs 2016 Edirne, 519-538.
- Özyiğit Ö., 2018. 2017 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 40. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 07-11 Mayıs 2018 Çanakkale, 207-224.
- Özyörük, B., Şirin, Y., Yoksulabakan, T., Şanver, M. ve Saraç, M. A. (2014). Performans Ölçümünde Dengelenmiş Skor Kart ve Analitik Hiyerarşi Prosesi Entegrasyonu. *TÜBAV Bilim Dergisi*, Cilt 7, Sayı 1, Sayfa: 7- 28. Erişim 01.07.2019, <https://dergipark.org.tr/download/article-file/200975>.
- Pamir H., Nishiyama S., 2010. .2008-2009 Yılı Sabuniye Höyüğü Kazıları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 32. Kazı sonuçları toplantısı 4. Cilt, 24-28 Mayıs 2010 İstanbul, 299-314.
- Pamir H., Kara D., 2018. Epiphaneia (Erzin) 2017 Kazısı. Kültür ve Turizm Bakanlığı 40. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 07-11 Mayıs 2018 Çanakkale, 317-338.
- Pamir H., Yastı N., 2019. Epiphaneia (Erzin) 2018 İlk Sonuçları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 41. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 17-21 Haziran 2019 Diyarbakır, 371-394.
- Pauer, F., Schmidt, K., Babac, A., Damm, K., Frank, M., Schulenburg, J.-M. G., 2016. Comparison of Different Approaches Applied in Analytic Hierarchy Process – an Example of Information Needs of Patients With Rare Diseases. *BMC Medical Informatics Decision Making*, **16** (1): 117. Erişim 26.09.2017, <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5016921/>
- Pektaş K., 2013. Beçin Kalesi 2012 Yılı Kazı ve Onarım Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 35. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 27-31 Mayıs 2013 Muğla, 313-328.
- Pektaş K., Cirtıl S. Ö., Aktuğ E. C., Baysal H. H., 2018. Denizli İlbadı Mezarlığı 2017 Yılı Kazı ve Envanter Çalışmaları Kültür ve Turizm Bakanlığı 40. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 07-11 Mayıs 2018 Çanakkale, 519-534.

- Pektaş K., Cirtıl S., Büyükgün Çelebi B., 2019. Beçin Kalesi 2018 Yılı Kazı ve Onarım Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 41. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 17-21 Haziran 2019 Diyarbakır, 21-34.
- Pernicka E., Aslan R., 2011. 2010 Yılı Troia Kazı Sonuçları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 33. Kazı sonuçları toplantısı 2. Cilt, 23-28 Mayıs 2011 Malatya, 505-520.
- Pirson F., 2009. Pergamon-2008 Yılı Çalışma Raporu. Kültür ve Turizm Bakanlığı 31. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 25-29 Mayıs 2009 Denizli, 401-426.
- Pirson F., 2010. Pergamon-2009 Sezonu Çalışmaları Raporu. Kültür ve Turizm Bakanlığı 32. Kazı sonuçları toplantısı 4. Cilt, 24-28 Mayıs 2010 İstanbul, 245-259.
- Pirson F., 2011. Pergamon 2010 Sezonu Çalışmaları Raporu. Kültür ve Turizm Bakanlığı 33. Kazı sonuçları toplantısı 4. Cilt, 23-28 Mayıs 2011 Malatya, 109-134.
- Pirson F., 2012. Pergamon 2011 sezonu Çalışmaları Raporu. Kültür ve Turizm Bakanlığı 34. Kazı sonuçları toplantısı 2. Cilt, 28 Mayıs-1 Haziran 2012 Çorum, 403-420.
- Pirson F., Bachmann M., Emme B., Erkul E., Mecking R., Öztürk A., Rabbel W., Schwarz A. J., 2016. Pergamon – 2015 Yılı Çalışmaları. Raporu Kültür ve Turizm Bakanlığı 38. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 23-27 Mayıs 2016 Edirne, 217-238.
- Ploska, K., 2009. Theory and Practice of Archaeological Heritage Management: a European Perspective.. Phd Thesis, Cardiff University. 547s.
- PMBOK, 2000. A Guide to the Project Management Body of Knowledge. Pennsylvania USA, 2000 Edition, Published by Project Management Institute Inc, 211s. (<https://www.cs.bilkent.edu.tr/~cagatay/cs413/PMBOK.pdf>)
- Poblome J., Hacıgüzeller P., Uytterhoeven I., Sm Cleymans S., Talloen P., Claeys J., Torun, Üner G., Cupere B., Marinova E., Bes P., Uleners H., De Vijver K., 2018. Sagalassos'ta 2017 Yılı Kazıları, Restorasyon Çalışmaları ve Malzeme Etütleri. Kültür ve Turizm Bakanlığı 40. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 07-11 Mayıs 2018 Çanakkale, 485-506.
- Poblome J., Hacıgüzeller P., 2019. Sagalassos Antik Kenti'nde 2018 Yılı Kazı, Restorasyon ve Malzeme Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 41. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 17-21 Haziran 2019 Diyarbakır, 619-645.
- Polat G., Polat Y., Yağız K., Aktaş R., Acar E., 2010. Antandros 2009 Yılı Kazıları Kültür ve Turizm Bakanlığı 32. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 24-28 Mayıs 2010 İstanbul, 98-121.
- Polat G., Polat Y., Yağız K., Üney S., Aktaş P., Arkan D. Z., Üney A., Cumalıoğlu A., Açar E., Kırac E., 2014. Antandros 2013 Yılı Kazıları Kültür ve Turizm Bakanlığı 36. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 02-06 Haziran 2014 Gaziantep, 135-158.
- Polat G., Polat Y., Yağız K., Aktaş Çıldır R., Arkan D. Z., Saka A., Üney A., Kırac E., Baysu E., Çobanoğulları M., Develi Ö., 2015. Antandros 2014 Yılı Kazıları Kültür ve Turizm Bakanlığı 37. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 11-15 Mayıs 2015 Erzurum, 345-362.

- Polat G., Polat Y., Yağız K., Çokoğullu S., Açar E., Baysu E., Kırac E., Çobanoğulları M., Ürün İ., 2019. Antandros 2017-2018 Yılı Kazıları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 41. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 17-21 Haziran 2019 Diyarbakır, 259-276.
- Raeck W., Rumscheid F., 2009. Die Arbeiten in Priene im Jahre 2008. Kültür ve Turizm Bakanlığı 31. Kazı sonuçları toplantısı 1. Cilt, 25-29 Mayıs 2009 Denizli, 27-38.
- Raeck W., 2012. Die Arbeiten in Priene im Jahre 2011. Kültür ve Turizm Bakanlığı 34. Kazı sonuçları toplantısı 2. Cilt, 28 Mayıs-1 Haziran 2012 Çorum, 289-306.
- Ricci A., 2018. The Küçüyalı Arkeopark (İstanbul), 2014-2015: Excavation, Conservation and Public Archaeology. Kültür ve Turizm Bakanlığı 40. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 07-11 Mayıs 2018 Çanakkale, 79-102.
- Rose C. B., Gürsan Salzman A., 2017. Gordion 2016. Kültür ve Turizm Bakanlığı 39. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 22-26 Mayıs 2017 Bursa, 347-358.
- Rose C. B., Gürsan Salzman A., 2018. Gordion 2017. Kültür ve Turizm Bakanlığı 40. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 07-11 Mayıs 2018 Çanakkale, 411-424.
- Roosevelt C. H., Luke C., Ünlüsoy S., 2015. Kaymakçı Arkeoloji Projesi: 2014 Yılı Kazı Sonuçları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 37. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 11-15 Mayıs 2015 Erzurum, 243-268.
- Saaty, T.L., 1980. The Analytic Hierarchy Process. McGraw-Hill International Book Company, New York.
- Saaty, R. W., 1987. The Analytic Hierarchy Process-What It Is And How It Is Used, Mat/d Modelling, Vol. 9, No. 3-5, pp. 161-176 s.
- Saaty, T. L., 1994. Fundamentals of Decision Making and Priority Theory with the Analytic Hierarchy Process. RWS Publications, Pittsburgh, 426-447.
- Sağır E., İlgezdi Bertram G., Talaakar A., Durmuş S., Bertram J. K., Şirin A., 2014. Çayyolu Höyük 2011-2013 Kazıları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 36. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 02-06 Haziran 2014 Gaziantep, 99-112.
- Sağır E., Metin M., Cinemre O., 2017. Juliopolis Nekropolü Kurtarma Kazısı ve 2016 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 39. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 22-26 Mayıs 2017 Bursa, 59-74.
- Sağlamtimur H., Ozan A., 2012. Siirt-Başur Höyük 2011 Yılı Çalışmaları Kültür ve Turizm Bakanlığı 34. Kazı sonuçları toplantısı 1. Cilt, 28 Mayıs-1 Haziran 2012 Çorum, 261-274.
- Savrum Kortanoğlu, M. 2012. Türkiye’de Höyük Yerleşmelerinin Korunması, Değerlendirdimesi ve Devamlılığın Sağlanması Sorunu: Tilmen Höyük Arkeolojik Park Örneği. İstanbul Üniversitesi, Doktora Tezi 363s.
- Saraç, D., 2003. History Of Archaeological And Cultural Heritage Management In Turkey And Europe: A Look From The Past To The Present. Bilkent Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, 171s.

- Sazcı G., 2011. Maydos Kilisetepe Höyüğü 2010 Yılı Kazıları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 33. Kazı sonuçları toplantısı 1. Cilt, 23-28 Mayıs 2011 Malatya, 389-408.
- Sazcı G., 2012. Maydos Kilisetepe Höyüğü Kazısı 2011 Sezonu Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 34. Kazı sonuçları toplantısı 2. Cilt, 28 Mayıs-1 Haziran 2012 Çorum, 45-64.
- Sazcı G., 2013. Maydos Kilisetepe Höyüğü Kazısı 2012 Sezonu Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 35. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 27-31 Mayıs 2013 Muğla, 33-47.
- Sazcı G., 2015. Maydos Kilisetepe Höyüğü Kazısı 2014 Sezonu Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 37. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 11-15 Mayıs 2015 Erzurum, 539-550.
- Schachner A., 2010. Boğazköy-Hattuşa 2009 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 32. Kazı sonuçları toplantısı 4. Cilt, 24-28 Mayıs 2010 İstanbul, 212-232.
- Schachner A., 2011. 2010 Yılı Boğazköy-Hattuşa Kazı ve Restorasyon Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 33. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 23-28 Mayıs 2011 Malatya, 461-484.
- Schachner A., 2018. 2017 Yılı Boğazköy-Hattuşa'da Kazı ve Restorasyon Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 40. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 07-11 Mayıs 2018 Çanakkale, 179-200.
- Schmidt, K., Aumann, I., Hollander, I., Damm, K., Schulenburg, J-M., 2015. Applying the Analytic Hierarchy Process in Healthcare Research: A Systematic Literature Review and Evaluation of Reporting. *BMC Medical Informatic Decision Making*, 2015; 15: 112. Erişim 23.09.2017, https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5108732/pdf/13561_2016_Article_130.pdf
- Schmidt, K., 2009. Göbekli Tepe Kazısı 2008 Yılı Raporu. Kültür ve Turizm Bakanlığı 31. Kazı sonuçları toplantısı 1. Cilt, 25-29 Mayıs 2009 Denizli, 241-264.
- Schmidt K., 2011. Göbekli Tepe Kazısı 2010 Yılı Raporu. Kültür ve Turizm Bakanlığı 33. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 23-28 Mayıs 2011 Malatya, 319-340.
- Schmidt K., 2012. Göbekli Tepe Kazısı 2011 Yılı Raporu. Kültür ve Turizm Bakanlığı 34. Kazı sonuçları toplantısı 1. Cilt, 28 Mayıs-1 Haziran 2012 Çorum, 79-90.
- Selekoğlu, Y., H., 2016. Kültür Varlıklarını Tehdit Eden Unsurların Risk Analizi Yoluyla Değerlendirilmesi, Denizli Kent Merkezi Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Denizli. 148s.
- Serageldin, I.; Shluger, E, Martin-Brown, J., 2001: Historic Cities and Sacred Sites: Cultural Roots for Urban Futures. World Bank, Washington, DC.
- Sevim Erol A., Yavuz A. Y., 2014. 2013 Yılı Çorakyerler Kazısı. Kültür ve Turizm Bakanlığı 36. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 02-06 Haziran 2014 Gaziantep, 227-252.
- Sevim Erol A., Yavuz A. Y., 2015. 2014 Yılı Çankırı Çorakyerler Kazısı. Kültür ve Turizm Bakanlığı 37. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 11-15 Mayıs 2015 Erzurum, 95-110.
- Sexton, K., 1999: Setting environmental priorities: Is comparative risk assessment and answer? İçinde K. Sexton, A. A. Marcus, K. W. Ve T. D. Burkhardt (Edi) Beter environmental

Seyzer M., Mitarbeiter, 2012. Limyra 2011. Kültür ve Turizm Bakanlığı 34. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 28 Mayıs-1 Haziran 2012 Çorum, 221-234.

Sezgin Y., Eroğlu M., Başdemir B., Çelebi A., Zih F., Kızılbuğa B., 2019. Aigai (Aiolis) 2018 Yılı alışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 41. Kazı Sonuçları Toplantısı 4. Cilt, 17-21 Haziran 2019 Diyarbakır, 465-486

Sipahi T., 2009. 2008 Yılı Boyalı Höyük Kazısı. Kültür ve Turizm Bakanlığı 31. Kazı sonuçları toplantısı 4. Cilt, 25-29 Mayıs 2009 Denizli, sf. 287-300.

Sipahi T., 2011. Eskiypar Kazısı, 2010. Kültür ve Turizm Bakanlığı 33. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 23-28 Mayıs 2011 Malatya, 515-530.

Smith D., 2001. Environmental Hazards, Assessing Risk and Reducing Disaster, 3rd edition, London, Routledge.

Smith R. R. R., Oğş-Uzun E., 2012. Aphrodisias 2011. Kültür ve Turizm Bakanlığı 34. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 28 Mayıs-1 Haziran 2012 Çorum, 75-102.

Smith R. R.R., Oğş E., 2014. Afrodisias 2013. Kültür ve Turizm Bakanlığı 36. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 02-06 Haziran 2014 Gaziantep, 73-100.

Smith R., 2019. Aphrodisias 2018. Kültür ve Turizm Bakanlığı 41. Kazı Sonuçları Toplantısı 4. Cilt, 17-21 Haziran 2019 Diyarbakır, 45-68.

Söğüt B., 2010. Stratonikeia 2009 Yılı alışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 32. Kazı sonuçları toplantısı 4. Cilt, 24-28 Mayıs 2010 İstanbul, 194-211.

Söğüt B., 2011. Stratonikeia 2010 Yılı alışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 33. Kazı sonuçları toplantısı 4. Cilt, 23-28 Mayıs 2011 Malatya, 395-420.

Söğüt B., 2014. Stratonikeia 2013 Yılı alışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 36. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 02-06 Haziran 2014 Gaziantep, 597-622.

Söylemez, E., “GIS-Based Search Theory Application for Search and Rescue Planning”, METU The Graduate School of Natural and Applied Sciences, Ankara, 69-71 (2007).

Söyler ř., Taşkıran H., Czichon R. M., Oğcelik K., Polat S., Yılmaz M. A., Erbil E., Türker M., Dağcı D., 2017. Uşak Banaz Sürmecik Paleolitik Kazısı-2016. Kültür ve Turizm Bakanlığı 39. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 22-26 Mayıs 2017 Bursa, 381-392.

Stovel H., 1998. Risk preparedness: a management manual for world cultural heritage. [online]. Available at http://www.iccrom.org/pdf/ICCROM_17_RiskPreparedness_en.pdf (erişim:25.08.2018).

Summerer L., Kienlin A., Herdt G., 2009. Pompeiopolis 2008. Yılı Kazı alışmaları Kültür ve Turizm Bakanlığı 31. Kazı sonuçları toplantısı 1. Cilt, 25-29 Mayıs 2009 Denizli, 421-440.

Summerer L., 2012. Pompeiopolis 2011 Yılı Kazı alışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 34. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 28 Mayıs-1 Haziran 2012 Çorum, 289-296.

- Summerer L., 2013. Pompeiopolis 2012 Yılı Kazı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 35. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 27-31 Mayıs 2013 Muğla, 197-203.
- Summerer L., Çevik F., 2014. Pompeiopolis 2013 Yılı Kazı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 36. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 02-06 Haziran 2014 Gaziantep, 191-208.
- Summerer L., 2015. Pompeiopolis (Paflagonya) 2014 Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 37. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 11-15 Mayıs 2015 Erzurum, 143-156.
- Summerer L., 2016. Pompeiopolis (Paflagonya) 2015 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 38. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 23-27 Mayıs 2016 Edirne, 455-466.
- Summerer L., 2017. Pompeiopolis (Paflagonya) 2016 Yılı Kazı Sonuçları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 39. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 22-26 Mayıs 2017 Bursa, 205-229.
- Süel A., Süel M., 2009. 2007-2008 Yılı Ortaköy-Şapinuva Kazı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 31. Kazı sonuçları toplantısı 4. Cilt, 25-29 Mayıs 2009 Denizli, 23-40.
- Şahoğlu V., Erkanal H., Çayır Ü., 2010. Çeşme-Bağlararası 2009 Yılı Kazıları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 32. Kazı sonuçları toplantısı 4. Cilt, 24-28 Mayıs 2010 İstanbul, 463-473.
- Şahin M., 2012. Myndos Kazısı 2011. Kültür ve Turizm Bakanlığı 34. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 28 Mayıs-1 Haziran 2012 Çorum, 25-44.
- Şahin D., Şahin M., 2015. Myndos Kazısı – 2014. Kültür ve Turizm Bakanlığı 37. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 11-15 Mayıs 2015 Erzurum, 603-621.
- Şahin F., 2015. Tepebağ Höyük 2014-2015 Yılı Kazı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 37. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 11-15 Mayıs 2015 Erzurum, 191-208.
- Şahin, C., Sipahioğlu, Ş., 2009. Doğal Afetler ve Türkiye, Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, Ankara.
- Şahin N., Zunal O., Günata G., Sarıkaya G., Doğan H., Gökölük G., 2016. Klaros 2015 Kültür ve Turizm Bakanlığı 38. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 23-27 Mayıs 2016 Edirne, 425-438.
- Şahin F., 2016. Adana/Tepebağ Höyük Kazısı 2015 Yılı Sonuçları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 38. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 23-27 Mayıs 2016 Edirne, 151-172.
- Şahin N., Zunal O., Günata G., Doğan Gürbüz E., 2017. Klaros 2016. Kültür ve Turizm Bakanlığı 39. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 22-26 Mayıs 2017 Bursa, 421-438.
- Şerifoğlu T. E., 2011. Kilise Tepe Erken Tunç Çağı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 33. Kazı sonuçları toplantısı 1. Cilt, 23-28 Mayıs 2011 Malatya, 375-388.
- Şenyurt S.Y., Kamış Y., Akçay A., 2013. Ovaören 2012 Yılı Kazıları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 35. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 27-31 Mayıs 2013 Muğla, 62-80.
- Şenyurt S. Y., Akçay A., Kamış Y., 2014. Ovaören 2013 Yılı Kazıları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 36. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 02-06 Haziran 2014 Gaziantep, 101-120.
- Şenyurt S. Y., Akçay A., Kamış Y., 2015. Ovaören 2014 Yılı Kazıları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 37. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 11-15 Mayıs 2015 Erzurum, 111-128.
- Şenyurt S. Y., Akçay A., 2017. Ovaören 2015-2016 Yılı Kazıları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 39. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 22-26 Mayıs 2017 Bursa, 571-586.

- Şenyurt S. Y., Akçay A., Bulut E., 2017. Kurul Kalesi 2016 Yılı Kazı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 39. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 22-26 Mayıs 2017 Bursa, 133-146.
- Şenyurt S. Y., Akçay A., Cevher M., Aklan İ., Kara S., 2018. Ovaören 2017 Yılı Kazı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 40. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 07-11 Mayıs 2018 Çanakkale, 251-270.
- Şenyurt S. Y., Akçay A., Aklan İ., Cevher M., Kara S., 2019. Ovaören 2018 Yılı Kazı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 41. Kazı Sonuçları Toplantısı 4. Cilt, 17-21 Haziran 2019 Diyarbakır, 487-504.
- Şimşek C., 2009. 2008 Yılı Laodikeia Antik Kenti Kazıları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 31. Kazı sonuçları toplantısı 4. Cilt, 25-29 Mayıs 2009 Denizli, 101-134.
- Şimşek C., 2010. 2009 Yılı Laodikeia Antik Kenti Kazıları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 32. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 24-28 Mayıs 2010 İstanbul, 447-473.
- Şimşek C., 2011. 2010 Yılı Laodikeia Kazıları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 33. Kazı sonuçları toplantısı 4. Cilt, 23-28 Mayıs 2011 Malatya, 569-601.
- Şimşek C., 2012. 2011 Yılı Laodikeia Kazı ve Restorasyon Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 34. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 28 Mayıs-1 Haziran 2012 Çorum, 103-124.
- Şimşek C., 2013. 2012 Yılı Laodikeia Antik Kenti Kazı ve Restorasyon Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 35. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 27-31 Mayıs 2013 Muğla, 82-102.
- Şimşek C., 2014. 2013 Yılı Laodikeia Antik Kenti Kazı ve Restorasyon Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 36. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 02-06 Haziran 2014 Gaziantep, 633-660.
- Şimşek C., 2015. 2014 Yılında Laodikeia'da Yapılan Kazı ve Restorasyonlar. Kültür ve Turizm Bakanlığı 37. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 11-15 Mayıs 2015 Erzurum, 481-508.
- Şimşek C., 2017. 2016 Yılı Laodikeia Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 39. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 22-26 Mayıs 2017 Bursa, 359-388.
- Şimşek Ş., 2019. 2018 Yılı Laodikeia Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 41. Kazı Sonuçları Toplantısı 4. Cilt, 17-21 Haziran 2019 Diyarbakır, 579-610.
- Tarım A., 2023. İstanbul'da Tarihi Ahşap Yapılarda Yangın Risklerinin Yönetimi İçin Bir Model Önerisi, Doktora Tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi, 253 s.
- TAY, 2000. Türkiye Arkeolojik Tahribat Raporu 2000-Marmara ve Ege Bölgeleri, Haziran-Ekim 2000. TASK Vakfı, Ocak 2001, 48s.
- TAY, 2001. Türkiye Arkeolojik Tahribat Raporu 2001-Akdeniz ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri, Haziran-Ekim 2001. TASK Vakfı, Ocak 2002, 49s.
- TAY, 2002. Türkiye Arkeolojik Tahribat Raporu 2002-İç Anadolu Bölgesi, Haziran-Ekim 2002. TASK Vakfı, Ocak 2003, 48s.
- TAY, 2003. Türkiye Arkeolojik Tahribat Raporu 2003-Karadeniz ve Doğu Anadolu Bölgeleri, Haziran-Ekim 2003. TASK Vakfı, Ocak 2004, 50s.

- TAY, 2008. Türkiye Arkeolojik Tahribat Raporu 2008-Marmara Bölgesi Bizans Dönemi, Nisan-Eylül 2008. TAY Projesi, Mart 2009, 58s.
- Tekin H., 2009. Hakemi Use (Diyarbakır) 2008 Yılı Kazıları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 31. Kazı sonuçları toplantısı 2 Cilt, 25-29 Mayıs 2009 Denizli, 35-50.
- Tekin H., 2010. Diyarbakır'da Yeni Bir Halaf Yerleşimi: Karavelyan (Hınçık) 2009 Yılı Kazıları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 32. Kazı sonuçları toplantısı 2. Cilt, 24-28 Mayıs 2010 İstanbul, 350-363.
- Tırpan A.A., Söğüt B., 2009. Lagina, Börükçü, Belentepe ve Mengefe 2008 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 31. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 25-29 Mayıs 2009 Denizli, 505-531.
- Tırpan A., Gider Z., 2010. Lagina ve Börükçü 2009 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 32. Kazı sonuçları toplantısı 2. Cilt, 24-28 Mayıs 2010 İstanbul, 374-395.
- Tırpan A. A., Büyüközer A., 2011. Lagina 2010 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 33. Kazı sonuçları toplantısı 2. Cilt, 23-28 Mayıs 2011 Malatya, 433-450.
- Toksarı M., 2007. Analitik Hiyerarşi Prosesi Yaklaşımı Kullanılarak Mobilya Sektörü İçin Ege Bölgesi'nde Hedef Pazarın Belirlenmesi. *Yönetim ve Ekonomi*, Cilt:14 Sayı:1
- Triantaphyllou, E. ve Mann, S.H., 1995. Using The Analytic Hierarchy Process For Decision Making In Engineering Applications: Some Challenges. *Inter'l Journal of Industrial Engineering: Applications and Practice*, Vol. 2, No. 1, 1995, s. 3. Erişim 26.12.2017, http://bit.csc.lsu.edu/trianta/Journal_PAPERS1/AHPapls1.pdf
- Truscott, M., Petzet, M. & Ziesemer, J., 2005: Heritage at Risk: ICOMOS World Report 2004/2005 on Monuments and Sites in Danger, K.G. Saur.
- Tsetskhladze G., Anderson W., Avram A., Avram S., Clar V. Flemming K.K., Kortanoğlu E., Krsmanovic D., Negus Cleary M., Schmidt A., 2011. Pessinus 2010. Kültür ve Turizm Bakanlığı 33. Kazı sonuçları toplantısı 1. Cilt, 23-28 Mayıs 2011 Malatya, 103-144.
- Tulunay E. T., 2009. Nif (Olympos) Dağı Araştırma ve Kazı Projesi: 2008 Yılı Kazısı. Kültür ve Turizm Bakanlığı 31. Kazı sonuçları toplantısı 2 Cilt, 25-29 Mayıs 2009 Denizli, 387-408.
- Tulunay E. T., 2010. Nif (Olympos) Dağı Araştırma ve Kazı Projesi: 2009 Yılı Kazısı. Kültür ve Turizm Bakanlığı 32. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 24-28 Mayıs 2010 İstanbul, 405-423.
- Tulunay E. T., 2011. Nif (Olympos) Dağı Araştırma ve Kazı Projesi: 2010 Yılı Kazısı. Kültür ve Turizm Bakanlığı 33. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 23-28 Mayıs 2011 Malatya, 147-172.
- Tulunay E. T., 2012. Nif (Olympos) Dağı Araştırma ve Kazı Projesi: 2011 yılı Kazısı. Kültür ve Turizm Bakanlığı 34. Kazı sonuçları toplantısı 2. Cilt, 28 Mayıs-1 Haziran 2012 Çorum, 233-252.
- Tulunay E. T., 2014. Nif (Olympos) Dağı Araştırma ve Kazı Projesi: 2013 Yılı Kazısı. Kültür ve Turizm Bakanlığı 36. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 02-06 Haziran 2014 Gaziantep, 695-717.

- Tulunay E. T., et alii, 2015. Nif (Olympos) Dağı Araştırma ve Kazı Projesi: 2014 Yılı Kazısı. Kültür ve Turizm Bakanlığı 37. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 11-15 Mayıs 2015 Erzurum, 383-406.
- Tulunay E. T., et alii, 2016. Nif (Olympos) Dağı Araştırma ve Kazı Projesi: 2015 Yılı Kazısı. Kültür ve Turizm Bakanlığı 38. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 23-27 Mayıs 2016 Edirne, 331-358.
- Tulunay E.T., et alii, 2017. Nif (Olympos) Dağı Araştırma ve Kazı Projesi: 2016 Yılı Kazısı. Kültür ve Turizm Bakanlığı 39. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 22-26 Mayıs 2017 Bursa, 301-326.
- Tulunay E. T., et aliii, 2018. Nif (Olympos) Dağı Araştırma ve Kazı Projesi: 2017 Yılı Kazısı. Kültür ve Turizm Bakanlığı 40. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 07-11 Mayıs 2018 Çanakkale, 603-626.
- Tulunay E. T., Peker M., Baykan D., Lenger D. S., Bilgin M., Baykan C., 2019. Nif (Olympos) Dağı Araştırma ve Kazı Projesi: 2018 Yılı Kazısı. Kültür ve Turizm Bakanlığı 41. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 17-21 Haziran 2019 Diyarbakır, 11-32.
- Tuna A., 2019. Arkeolojik Sit Koruma Pratikleri: Türkiye ve ABD Karşılaştırması. Gaziantep University Journal of Social Sciences, 18 (2), 724-735
- Tuna N., Atıcı N., Sakarya İ., Gökdemir Ö., 2010. Burgaz 2009 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 32. Kazı sonuçları toplantısı 1. Cilt, 24-28 Mayıs 2010 İstanbul, 421-437.
- Tuna N., Atıcı N., Sakarya İ., 2011. Burgaz 2010 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 33. Kazı sonuçları toplantısı 2. Cilt, 23-28 Mayıs 2011 Malatya, 261-286.
- Tuna N., Atıcı N., Sakarya İ., 2018. Burgaz (Palaia Knidos) 2017 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 40. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 07-11 Mayıs 2018 Çanakkale, 117-136.
- Tunç, G., 2019. Çok Katmanlı Kentlerde Arkeolojik Alanların Yakın Çevresinde Yaşayanların Arkeolojik Varlıklar Üzerine Değerlendirmeleri: İzmir Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 151s.
- Türker A., 2014. Devret Höyük 2013 Yılı Kazısı ve İlk Sonuçlar. Kültür ve Turizm Bakanlığı 36. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 02-06 Haziran 2014 Gaziantep, 363-382.
- Türkoğlu H. G., 2021. Arkeolojik Alanlardaki Onarım Müdahalelerinin Alan Sunumu Bağlamında Değerlendirilmesi: Anavarza Antik Kenti (Adana). Mersin Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Ocak 2021, 174s.
- Türkoğlu, H., Yiğiter, R., 2001: Acil Durum Planlaması. İstanbul Teknik Üniversitesi Afet Yönetim Merkezi, Kitap Serisi No:2, İTÜ Press
- Türkoğlu, H., Tezer, A., İlki, A. ve Kundak, S. 2009: Afet Zararlarını Azaltmaya Yönelik Şehir Planlama ve Yapılaşma. Yerel yöneticiler için eğitim kitapçığı, İstanbul Sismik Riskin Azaltılması ve Acil Durum Hazırlık Projesi –İSMEP, İPKB, İstanbul.

- UNISDR, 2009. Terminology on Disaster Risk Reduction. Published by United Nations, Geneva, Switzerland, 35s.
- Uysal B., Çifçi A., 2016. Elbistan Karahöyük Kazısı 2015. Kültür ve Turizm Bakanlığı 38. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 23-27 Mayıs 2016 Edirne, 35-46.
- Uysal T., Ergeç R., Demir T., Ekici M., 2016. Doğanpınar Barajı Arkeolojik Kurtarma Kazıları Yenice Höyük 2015. Kültür ve Turizm Bakanlığı 38. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 23-27 Mayıs 2016 Edirne, 253-272.
- Uysal B., Çifçi A., 2017. Elbistan Karahöyük Kazısı 2016. Kültür ve Turizm Bakanlığı 39. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 22-26 Mayıs 2017 Bursa, 569-586.
- Uzer Von Busch E., 2010. Kentsel Kültür Mirasına Yönelik Risk Azaltımı İçin Bir Yönetim Modeli Önerisi: İstanbul-Büyükada Örneği. Doktora Tezi. İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul, 210s.
- Ünsal D. ve Pulhan, G. 2012. Kültürel Miras Yönetimi, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir 247s.
- Üyümez M., Koçak Ö., İlaslı A., 2009. Dede Mezarı Nekropolü Kazıları 2008 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 31. Kazı sonuçları toplantısı 2 Cilt, 25-29 Mayıs 2009 Denizli, 183-194.
- Üyümez M., Koçak Ö., İlaslı A., 2010. Dede Mezarı Nekropolü Kazıları 2009 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 32. Kazı sonuçları toplantısı 2. Cilt, 24-28 Mayıs 2010 İstanbul, 117-132.
- Vadrevu, K.P., Eaturu A., Badarinath K. V. S., 2009. Fire risk evaluation using multicriteria analysis—a case study. Springer Science + Business Media B.V., DOI 10.1007/s10661-009-0997-3.
- Vaidya, O.S.; Kumar, S., 2006. Analytic hierarchy process: An overview of applications. Eur. J. Oper. Res, 169, 1–29. (Erişim tarihi 29.07.2023) https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0377221704003054?fr=RR-2&ref=pdf_download&rr=84d0d8d5eb9e513b
- Waelkens M., et al., 2011. Sagalassos 2010 Yılı Kazı ve Restorasyon Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 33. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 23-28 Mayıs 2011 Malatya, 239-266.
- Waelkens M., et al., 2012. Sagalassos 2011 Kazı ve Restorasyon Sezonu. Kültür ve Turizm Bakanlığı 34. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 28 Mayıs-1 Haziran 2012 Çorum, 139-158.
- Yağcı R., 2016. 2015 Soli Pompeiopolis Kazıları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 38. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 23-27 Mayıs 2016 Edirne, 509-518.
- Yağcı R., Yiğitpaşa D., 2017. Soli Pompeiopolis 2016 Kazıları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 39. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 22-26 Mayıs 2017 Bursa, 377-388.

- Yalçın A. B., 2011. Anadolu Kavağı, Yoros Kalesi 2010 Yılı: Kazı, Koruma-Onarım Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 33. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 23-28 Mayıs 2011 Malatya, 97-114.
- Yalçın Ü., İpek Ö., 2010. Derekutuğun Eski Maden İşletmeleri 2009 Dönemi Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 32. Kazı sonuçları toplantısı 2. Cilt, 24-28 Mayıs 2010 İstanbul, 421-435.
- Yalçın Ü., İpek Ö. 2011. Derekutuğun Eski Maden İşletmeleri 2010 Dönemi Kazı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 33. Kazı sonuçları toplantısı 2. Cilt, 23-28 Mayıs 2011 Malatya, 219-238.
- Yalçın A. B., 2013. Anadolu Kavağı, Yoros Kalesi 2012 Yılı Kazı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 35. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 27-31 Mayıs 2013 Muğla, 371-380.
- Yalçın Ü., Yalçın G., Ekmen H., İpek Ö., 2017. Derekutugun Eski Maden İşletmeleri ve Madenci Yerleşmesi 2016 Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 39. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 22-26 Mayıs 2017 Bursa, 573-596.
- Yalçın Ü., İpek Ö., Yalçın G., Ekmen H., 2018. Derekutuğun 2017 Kazı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 40. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 07-11 Mayıs 2018 Çanakkale, 557-574.
- Yaman İ. D., Erek C. M., 2018. Elbistan Keçe Mağarası Kazıları (2015-2017) Kültür ve Turizm Bakanlığı 40. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 07-11 Mayıs 2018 Çanakkale, 455-468.
- Yaşın D., Kaynak G., Baytaroglu F., Şentürk R. E., Çakan Z., Torpil S., Boz M., Özerol E., Dervişoğlu N., 2018. Tepebağ Höyük 2017 Yılı Kazı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 40. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 07-11 Mayıs 2018 Çanakkale, 531-552.
- Yaylalı S., Akkan Y., Tütüncüler Ö., Erdan E., 2015. Çakırbeyli-Küçüktepe Höyük 2014 Yılı Kazı Çalışması. Kültür ve Turizm Bakanlığı 37. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 11-15 Mayıs 2015 Erzurum, 417-432.
- Yaylalı S., Akkan Y., Tütüncüler Bircan Ö., Erdan E., 2017. Çakırbeyli-Küçüktepe Höyük 2015-2016 Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 39. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 22-26 Mayıs 2017 Bursa, 113-133.
- Yener K. A., Akar M., 2012. 2011 Yılı Açıçana Höyük, Antik Alalakh Kenti Kazı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 34. Kazı sonuçları toplantısı 1. Cilt, 28 Mayıs-1 Haziran 2012 Çorum, 335-348.
- Yener E., Saraçoğlu A., 2013. 2012 Yılı Tralleis Kurtarma Kazıları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 35. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 27-31 Mayıs 2013 Muğla, 52-61.
- Yener K. A., Akar M., 2014. Açıçana Höyük/Antik Alalah Kenti 2013 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 36. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 02-06 Haziran 2014 Gaziantep, 347-358.

- Yener K. A., Akar M., Horowitz M., 2015. Aççana Höyük Antik Alalah Kenti 2014 Yılı alışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 37. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 11-15 Mayıs 2015 Erzurum, 315-324.
- Yener K. A., Akar M., Bulu M., 2018. Aççana Höyük, Alalah 2017 Yılı alışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 40. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 07-11 Mayıs 2018 Çanakkale, 717-738.
- Yıldırım Esen, S., 2014. Risk Assessment Of Archeological Heritage at Territorial Scale The Case of İzmir Metropolitan Area. ODTÜ Doktora Tezi 402 s
- Yıldırım ř., 2015. Tios-Tieion 2014 Yılı alışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 37. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 11-15 Mayıs 2015 Erzurum, 13-32.
- Yıldırım ř., Dandrow E., Williams L., Bora A, Sınellı P., 2018. Tios-Tieion 2017 Yılı Kazı alışmaları Kültür ve Turizm Bakanlığı 40. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 07-11 Mayıs 2018 Çanakkale, 437-448.
- Yıldırım ř., 2019. Satala 2018 Yılı Kazı alışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 41. Kazı Sonuçları Toplantısı 4. Cilt, 17-21 Haziran 2019 Diyarbakır, 231-242.
- Yıldırım T., İpek ., 2009. 2008 Yılı Resuloğlu Eski Tunç ağı Mezarlık Kazısı. Kültür ve Turizm Bakanlığı 31. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 25-29 Mayıs 2009 Denizli, 21-36.
- Yıldırım T., İpek ., 2010. 2009 Yılı Resuloğlu Eski Tunç ağı Mezarlık Kazısı. Kültür ve Turizm Bakanlığı 32. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 24-28 Mayıs 2010 İstanbul, 348-357.
- Yılmaz Akkan Y., Saraçoğlu A., zver A., 2016. 2015 Yılı Tralleis Antik Kenti Restorasyon ve Alt Yapı alışmaları Kültür ve Turizm Bakanlığı 38. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 23-27 Mayıs 2016 Edirne, 265-278.
- Zeyrek T. H., 2010. Kastabala Antik Kenti Kazıları, 2009. Kültür ve Turizm Bakanlığı 32. Kazı sonuçları toplantısı 2. Cilt, 24-28 Mayıs 2010 İstanbul, 96-116.
- Zeyrek T. H., 2012. Kastabala Antik Kenti Kazıları–2011. Kültür ve Turizm Bakanlığı 34. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 28 Mayıs–1 Haziran 2012 Çorum, 407-414.
- Zeyrek T. H., Zeyrek A. N., 2013. Kastabala Antik Kent Kazıları, 2012. Kültür ve Turizm Bakanlığı 35. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 27-31 Mayıs 2013 Muğla, 6-15.
- Zeyrek T. H., Zeyrek A. N., 2014. Kastabala Antik Kenti Kazıları–2013. Kültür ve Turizm Bakanlığı 36. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 02-06 Haziran 2014 Gaziantep, 153-166.
- Zeyrek T. H., Zeyrek A. N., 2015. Kastabala Antik Kenti Kazıları–2014. Kültür ve Turizm Bakanlığı 37. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 11-15 Mayıs 2015 Erzurum, 73-82.
- Zeyrek T. H., Zeyrek A. N., 2016. Kastabala Kazı alışmaları 2015. Kültür ve Turizm Bakanlığı 38. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 23-27 Mayıs 2016 Edirne, 65-65.
- Zeyrek T. H., Zeyrek A. N., 2017. Kastabala Kazı alışmaları 2016 Körtiktepe 2015 Kazı alışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 39. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 22-26 Mayıs 2017 Bursa, 29-36.

- Zeyrek T. H., Zeyrek A. N., 2018. Kastabala Kazı Çalışmaları 2017. Kültür ve Turizm Bakanlığı 40. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 07-11 Mayıs 2018 Çanakkale, 537-546.
- Zeyrek T. H., Zeyrek A. N., 2019. Kastabala Kazı Çalışmaları 2018. Kültür ve Turizm Bakanlığı 41. Kazı Sonuçları Toplantısı 4. Cilt, 17-21 Haziran 2019 Diyarbakır, 331-344.
- Zoral, P., 2011. Sürdürülebilir Kalkınmanın Mekansal Planlama Pratiğine Aktarılması: Sürdürülebilirlik Değerlendirilmesi ve Türkiye Uygulaması. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Anabilim dalı, Temmuz, 1-127.
- Zoroğlu K. L., Tekocak M., 2010. Kelenderis 2009 Yılı Kazı ve Onarım Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 32. Kazı sonuçları toplantısı 4. Cilt, 24-28 Mayıs 2010 İstanbul, 260-273.
- Zoroğlu L., Tekocak M., 2012. Kelenderis 2011 Yılı Kazıları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 34. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 28 Mayıs-1 Haziran 2012 Çorum, 235-246.
- Zoroğlu K. L., 2016. Kelenderis 2015 Yılı Kazı ve Onarım Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 38. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 23-27 Mayıs 2016 Edirne, 73-94.

İNTERNET ERİŞİMLERİ

Anonim 1:

<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=2863&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5> (2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu – Madde 3 Alan Yönetimi ile Anıt Eser Kurulunun Kuruluş ve Görevleri ile Yönetim Alanlarının Belirlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik – Madde 4 Kültür Varlıkları İhale Yönetmeliği – Madde 4) (erişim tarihi: 12.01.2019)

Anonim 2: <https://teftis.ktb.gov.tr/TR-263665/dunya-kulturel-ve-dogal-mirasin-korunmasi-sozlesmesi.html#:~:text=Madde%201,-%20Bu%20sözleşmenin%20amaçları,kitabeler%2C%20mağaralar%20ve%20eleman%20birleşimleri>.

(Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması Sözleşmesi Madde 1) (erişim tarihi: 12.01.2019)

Anonim 3: <https://teftis.ktb.gov.tr/TR-263742/658-nolu-ilke-karari-arkeolojik-sitler-koruma-ve-kullanma-kosullari.html> (erişim tarihi: 10.09.2024)

Anonim 4: https://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_en0509861001536614939.pdf (ICOMOS Tüzüğü) (erişim tarihi: 12.01.2019)

Anonim 5: https://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0784192001542192602.pdf (ICOMOS Mimari Mirası Koruma Bildirgesi 2013) (erişim tarihi: 12.01.2019)

Anonim 6: <https://www.kulturelmiras.org/mirasa-bakis/miras-tanimlari-ve-kategorileri/> (erişim tarihi: 12.01.2019)

Anonim 7:

https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/23839/mod_resource/content/1/ARKEOLO

[JİK%20KAZILARA%20UYGULANABİLİR%20ULUSLARARASI%20PRENSİPLE R%20HAKKINDA.pdf](#) (erişim tarihi: 12.01.2019)

Anonim 8: <https://teftis.ktb.gov.tr/TR-263663/arkeolojik-miras-in-korunmasina-ilisk-in-avrupa-sozlesmesi.html> (erişim tarihi: 12.01.2019)

Anonim 9: <http://kumid.net/euproject/admin/userfiles/dokumanlar/K-Lahey-Sozlesmesi-UNESCO%2C-1954.pdf> (erişim 01.08.2018)

Anonim 10: <https://www.afad.gov.tr/afet-turleri> (erişim tarihi: 01.01.2014)

Anonim 11: Türk Dil Kurumu, (2011). Güncel Türkçe Sözlük, <http://www.tdk.org.tr> (erişim tarihi: 01.02.2024)

Anonim 12: http://adanamuzesi.gov.tr/Tr/Oren_Anavarza.aspx (Adana Müzesi, Anavarza Örenyeri). (erişim tarihi: 11.11.2021)

Anonim 13: https://www.iletisim.gov.tr/turkce/yerel_basin/detay/anavarza-antik-kentinin-zafer-taki-ziyaretcilerini-bekliyor (erişim tarihi: 11.11.2021)

Anonymous 1: <https://www.superdecisions.com/method/index.php?section=AHP> (erişim tarihi: 12.02.2024)

Anonymous 2: <https://www.superdecisions.com/manuals/> (erişim tarihi: 12.02.2024)

Anonymous 3: <https://whc.unesco.org/en/conventiontext/> (erişim tarihi: 01.08.2018)

Anonymous 4: <http://whc.unesco.org/archive/1994/whc-94-conf003-inf8e.pdf> (erişim tarihi: 01.08.2018)

Anonymous 5: <http://www.unesco.org> (erişim tarihi: 05.06.2018)

ÖZGEÇMİŞ

Reyhan Merve DELİBAŞ; ilk, orta ve lise öğrenimini Adana’da tamamladı. 2006 yılında, Çukurova Üniversitesi, Mühendislik Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü’nde başladığı lisans eğitiminden 2011 yılında mezun oldu. 2012 yılında Çukurova Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı’nda yüksek lisans çalışmasına başladı. 2014 yılında Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Mühendislik Mimarlık Fakültesi Mimarlık Anabilim Dalı’na Araştırma Görevlisi olarak atandı, 2016 yılında yüksek lisans çalışmasını tamamladı. 2016 Güz yarıyılında Çukurova Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı’nda doktora eğitimine başladı. 2014 yılı Temmuz- 2022 Eylül tarihleri arasında Çukurova Üniversitesinde araştırma görevlisi olarak görev yaptı. 2022 Eylül ayından beri Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesinde araştırma görevlisi olarak görev yapmaktadır.

EK 1- KAZI BAŞKANLARI/ KURUM TEMSİLCİLERİ-ANKET ÇALIŞMALARI
“ARKEOLOJİK ALANLARDA RİSK YÖNETİMİ” ANKET ÇALIŞMASI

ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI

Reyhan
DELİBAŞ

Arş. Gör.
Merve

Mayıs 2022

Değerli Katılımcı;

Bu çalışma, Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı’nda Prof. Dr. F. Duygu Saban’ın danışmanlığında hazırlanmakta olan “Arkeolojik Alanlarda Risk Yönetimi” konulu doktora tez çalışmasına veri sağlamak amacıyla hazırlanmıştır. Çalışmanın amacı; arkeolojik alanlarda meydana gelen insan kaynaklı risklerin tespiti, bu risklerin birbirlerine göre önem derecelerini ve bu sayede meydana gelen risklerin etki derecelerini değerlendirmektir. Anketlere ait sonuçlar bireysel ya da kurum bazında değil genel olarak değerlendirilecektir. Yanıtlarınız ve kişisel verileriniz gizli kalacak ve elde edilen değerlendirme sonuçları yalnızca bilimsel platformlarda kullanılacaktır.

Yürütülen arşiv taraması sonucunda arkeolojik alanlarda gerçekleşen insan kaynaklı riskler: Kaçak kazı, Kaçak inşaat, Ruhsatlı inşaat faaliyetleri, Tarımsal faaliyet, Hayvansal faaliyet, Hırsızlık, Kasıtlı zarar, İnşaat dışındaki yerel halk kaynaklı müdahaleler, Koruma-Kazı ekibi kaynaklı riskler, Ulaşım faaliyetleri, Alt yapı faaliyetleri, Ziyaretçi kaynaklı riskler olarak belirlenmiş, anket formunda bu riskler arasındaki ilişki sorgulanmıştır.

Analitik Hiyerarşi Süreci (AHP) yöntemi kullanılarak hazırlanan anket formu iki kısımdan oluşmaktadır. **Anketi kazı çalışması yürüttüğünüz arkeolojik alan üzerinden değerlendirmeniz beklenmektedir.** Birinci kısımda insan kaynaklı risklerin birbirleri ile ikili karşılaştırmaları ve birbirlerine göre önem derecelerinin puanlandırılması istenmiştir. Anketin ikinci kısmında ise tahribata sebebiyet veren risk etkenlerinin birbirlerine göre ikili karşılaştırmaları ve etki derecelerinin puanlandırılması beklenmektedir.

Puanlandırmada aşağıdaki derecelendirme göz önünde bulundurulmalıdır.

- Bir kriter diğerine göre **aşırı derecede tehlikeli-etkili** ise **9 puan**
- Bir kriter diğerine göre **çok tehlikeli-etkili** ise **7 puan**
- Bir kriter diğerine göre **tehlikeli-etkili** ise **5 puan**
- Bir kriter diğerine göre **az tehlikeli-etkili** ise **3 puan**
- Bir kriter diğerine göre **eşit derecede tehlikeli-etkili** ise **1 puan**
- **2,4,5 ve 8 birbirine komşu iki yargı arasındaki ara önem derecesini ifade etmektedir.**

Birinci kısım örneği

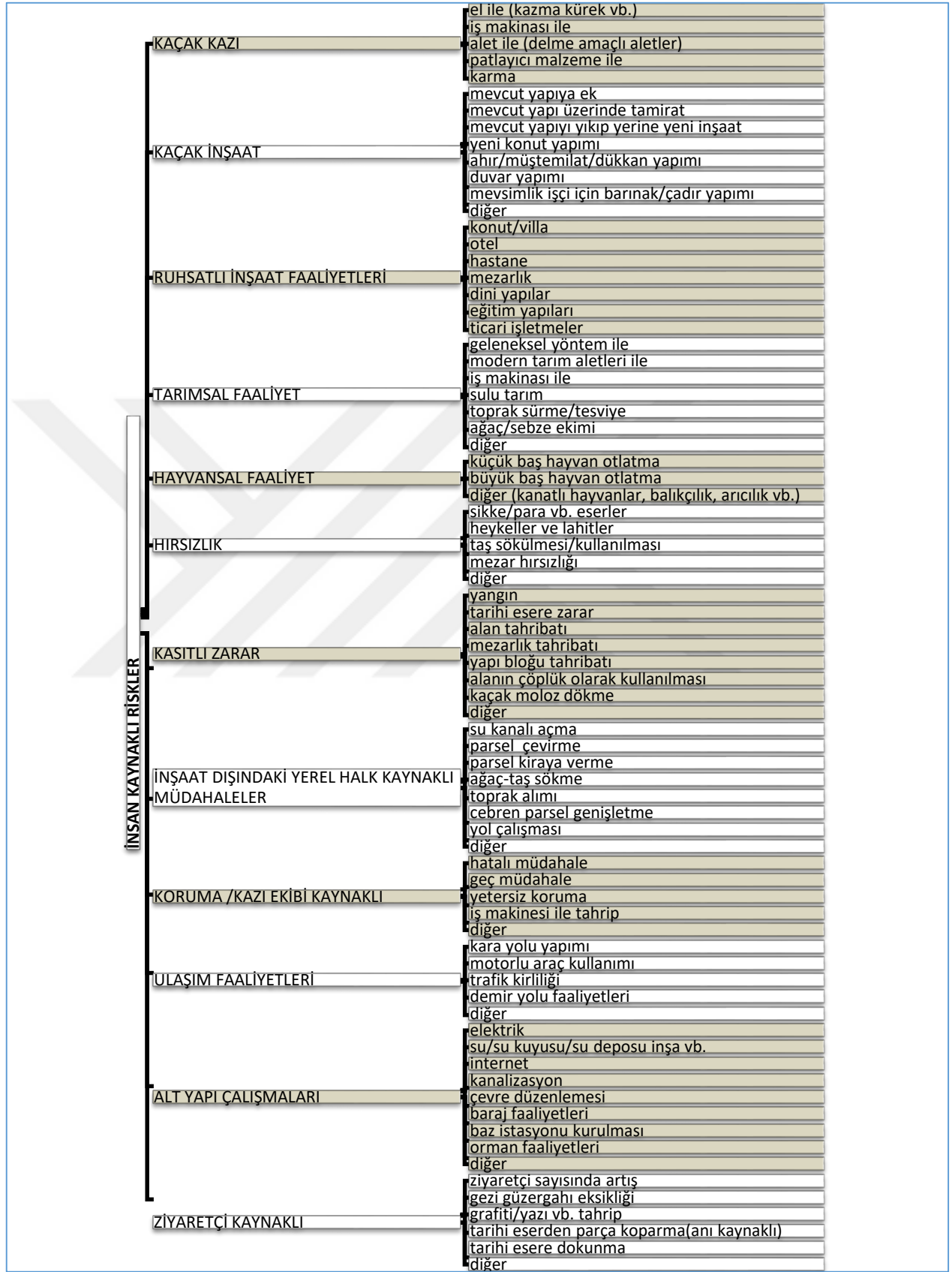
İnsan kaynaklı risk kriterlerinin birbirlerine göre önem derecesi																		
Kaçak kazı	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Kaçak inşaat

İkinci kısım örneği

Hayvansal faaliyet kaynaklı alt risk kriterlerinin birbirine göre önem derecesi																		
Büyük baş hayvan otlatma	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Küçük baş hayvan otlatma

Açıklama: birinci kısım örneğinde *Kaçak kazı*, *Kaçak İnşaat*’a göre “çok tehlikeli (7)” seviyesinde değerlendirilmiştir. İkinci kısım örneğinde ise hayvansal faaliyetler açısından *Küçük baş hayvan otlatma*, *büyük baş hayvan otlatmaya* göre daha etkili ve etki seviyesi” “az etkili (3)” olarak değerlendirilmiştir.

Arkeolojik alanlarda meydana gelen insan kaynaklı risklerin alt kriterleri ve risk faktörlerinin genel şeması Şekil 1.de detaylı olarak gösterilmiştir.

Şekil 1. Kazı raporları ve müze kayıtlarından elde edilen insan kaynaklı ana risk faktörleri ve alt risk faktörlerinin gösterimi

Demografik Özellikler			
Cinsiyet: Kadın ☐ Erkek ☐			
Yaşınız: 22-35 ☐ 36-50 ☐ 51-60 ☐ 61 ve üzeri ☐			
Akademik unvanınız: Dr. Öğr. Üyesi ☐ Doç. Dr. ☐ Profesör ☐			
Mesleğiniz: Arkeolog ☐ Sanat Tarihçisi ☐ Antropolog ☐ Bilim Kurulu Üyesi ☐			

1- Ne kadar süredir kazı başkanlığını yürüttüğünüz alanda görev yapıyorsunuz?

2- Kazı başkanlığını yürüttüğünüz arkeolojik alan ziyarete açık mı?

Evet ☐ Hayır ☐

3- Aşağıdaki karşılaştırma matrisini görev aldığınız arkeolojik alan özelinden cevaplandırınız

Tablo 1. AHP için ana kriterlerin ikili karşılaştırma matrisinin oluşturulması

İnsan kaynaklı risk kriterlerinin birbirlerine göre önem derecesi																			
Kaçak kazı	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Kaçak inşaat	
Kaçak kazı	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Ruhsatlı inşaat faaliyetleri	
Kaçak kazı	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Tarımsal faaliyet	
Kaçak kazı	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Hayvansal faaliyet	
Kaçak kazı	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Hırsızlık	
Kaçak kazı	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Kasıtlı zarar	
Kaçak kazı	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	İnşaat dışındaki yerel halk kaynaklı müdahaleler	
Kaçak kazı	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Koruma-Kazı ekibi kaynaklı	
Kaçak kazı	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Ulaşım faaliyetleri	
Kaçak kazı	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Alt yapı faaliyetleri	
Kaçak kazı	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Ziyaretçi kaynaklı	
Kaçak inşaat	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Ruhsatlı inşaat faaliyetleri	
Kaçak inşaat	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Tarımsal faaliyet	
Kaçak inşaat	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Hayvansal faaliyet	
Kaçak inşaat	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Hırsızlık	
Kaçak inşaat	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Kasıtlı zarar	
Kaçak inşaat	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	İnşaat dışındaki yerel halk kaynaklı müdahaleler	
Kaçak inşaat	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Koruma-Kazı ekibi kaynaklı	
Kaçak inşaat	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Ulaşım faaliyetleri	
Kaçak inşaat	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Alt yapı faaliyetleri	
Kaçak inşaat	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Ziyaretçi kaynaklı	
Ruhsatlı inşaat faaliyetleri	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Tarımsal faaliyet	
Ruhsatlı inşaat faaliyetleri	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Hayvansal faaliyet	
Ruhsatlı inşaat faaliyetleri	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Hırsızlık	
Ruhsatlı inşaat faaliyetleri	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Kasıtlı zarar	
Ruhsatlı inşaat faaliyetleri	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	İnşaat dışındaki yerel halk kaynaklı müdahaleler	
Ruhsatlı inşaat faaliyetleri	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Koruma-Kazı ekibi kaynaklı	
Ruhsatlı inşaat faaliyetleri	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Ulaşım faaliyetleri	
Ruhsatlı inşaat faaliyetleri	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Alt yapı faaliyetleri	
Ruhsatlı inşaat faaliyetleri	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Ziyaretçi kaynaklı	
Tarımsal faaliyet	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Hayvansal faaliyet	

Tarımsal faaliyet	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Hırsızlık
Tarımsal faaliyet	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Kasıtlı zarar
Tarımsal faaliyet	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	İnşaat dışındaki yerel halk kaynaklı müdahaleler
Tarımsal faaliyet	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Koruma-Kazı ekibi kaynaklı
Tarımsal faaliyet	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Ulaşım faaliyetleri
Tarımsal faaliyet	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Alt yapı faaliyetleri
Tarımsal faaliyet	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Ziyaretçi kaynaklı
Hayvansal faaliyet	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Hırsızlık
Hayvansal faaliyet	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Kasıtlı zarar
Hayvansal faaliyet	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	İnşaat dışındaki yerel halk kaynaklı müdahaleler
Hayvansal faaliyet	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Koruma-Kazı ekibi kaynaklı
Hayvansal faaliyet	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Ulaşım faaliyetleri
Hayvansal faaliyet	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Alt yapı faaliyetleri
Hayvansal faaliyet	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Ziyaretçi kaynaklı
Hırsızlık	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Kasıtlı zarar
Hırsızlık	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	İnşaat dışındaki yerel halk kaynaklı müdahaleler
Hırsızlık	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Koruma-Kazı ekibi kaynaklı
Hırsızlık	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Ulaşım faaliyetleri
Hırsızlık	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Alt yapı faaliyetleri
Hırsızlık	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Ziyaretçi kaynaklı
Kasıtlı zarar	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	İnşaat dışındaki yerel halk kaynaklı müdahaleler
Kasıtlı zarar	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Koruma-Kazı ekibi kaynaklı
Kasıtlı zarar	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Ulaşım faaliyetleri
Kasıtlı zarar	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Alt yapı faaliyetleri
Kasıtlı zarar	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Ziyaretçi kaynaklı
İnşaat dışındaki yerel halk kaynaklı müdahaleler	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Koruma-Kazı ekibi kaynaklı
İnşaat dışındaki yerel halk kaynaklı müdahaleler	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Ulaşım faaliyetleri
İnşaat dışındaki yerel halk kaynaklı müdahaleler	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Alt yapı faaliyetleri
İnşaat dışındaki yerel halk kaynaklı müdahaleler	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Ziyaretçi kaynaklı
Koruma-Kazı ekibi kaynaklı	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Ulaşım faaliyetleri
Koruma-Kazı ekibi kaynaklı	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Alt yapı faaliyetleri
Koruma-Kazı ekibi kaynaklı	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Ziyaretçi kaynaklı
Ulaşım faaliyetleri	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Alt yapı faaliyetleri
Ulaşım faaliyetleri	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Ziyaretçi kaynaklı
Alt yapı faaliyetleri	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Ziyaretçi kaynaklı

Tablo 2. AHP için alt kriterlerin ikili karşılaştırma matrisinin oluşturulması

Kaçak kazı kaynaklı alt risk kriterlerinin birbirine göre önem derecesi																		
El ile kaçak kazı	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	İş makinası ile kaçak kazı
El ile kaçak kazı	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Alet ile kaçak kazı
El ile kaçak kazı	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Patlayıcı malzeme ile kaçak kazı
El ile kaçak kazı	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Karma
İş makinası ile kaçak kazı	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Alet ile kaçak kazı
İş makinası ile kaçak kazı	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Patlayıcı malzeme ile kaçak kazı
İş makinası ile kaçak kazı	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Karma
Alet ile kaçak kazı	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Patlayıcı malzeme ile kaçak kazı
Alet ile kaçak kazı	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Karma
Patlayıcı malzeme ile kaçak kazı	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Karma
Kaçak inşaat kaynaklı alt risk kriterlerinin birbirine göre önem derecesi																		
Mevcut yapıya ek	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Mevcut yapıda tamirat

Mevcut yapıya ek	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Mevcut yapıyı yıkıp yerine inşaat
Mevcut yapıya ek	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Yeni konut yapımı
Mevcut yapıya ek	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Yeni ahır-müştemilat-dükkan yapımı
Mevcut yapıya ek	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Duvar yapımı
Mevcut yapıya ek	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Mevsimlik işçi barınak-çadır yapımı
Mevcut yapıya ek	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Diğer
Mevcut yapıda tamirat	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Mevcut yapıyı yıkıp yerine inşaat
Mevcut yapıda tamirat	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Yeni konut yapımı
Mevcut yapıda tamirat	9	8	7	6		4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Yeni ahır-müştemilat-dükkan yapımı
Mevcut yapıda tamirat	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Duvar yapımı
Mevcut yapıda tamirat	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Mevsimlik işçi barınak-çadır yapımı
Mevcut yapıda tamirat	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Diğer
Mevcut yapıyı yıkıp yerine inşaat	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Yeni konut yapımı
Mevcut yapıyı yıkıp yerine inşaat	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Yeni ahır-müştemilat-dükkan yapımı
Mevcut yapıyı yıkıp yerine inşaat	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Duvar yapımı
Mevcut yapıyı yıkıp yerine inşaat	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Mevsimlik işçi barınak-çadır yapımı
Mevcut yapıyı yıkıp yerine inşaat	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Diğer
Yeni konut yapımı	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Yeni ahır-müştemilat-dükkan yapımı
Yeni konut yapımı	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Duvar yapımı
Yeni konut yapımı	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Mevsimlik işçi barınak-çadır yapımı
Yeni konut yapımı	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Diğer
Yeni ahır-müştemilat-dükkan yapımı	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Duvar yapımı
Yeni ahır-müştemilat-dükkan yapımı	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Mevsimlik işçi barınak-çadır yapımı
Yeni ahır-müştemilat-dükkan yapımı	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Diğer
Duvar yapımı	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Mevsimlik işçi barınak-çadır yapımı
<i>Duvar yapımı</i>	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	<i>Diğer</i>
<i>Mevsimlik işçi barınak-çadır yapımı</i>	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	<i>Diğer</i>
Ruhsath inşaat kaynaklı alt risk kriterlerinin birbirine göre önem derecesi																		
Konut-villa	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Otel
Konut-villa	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Hastane
Konut-villa	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Mezarlık
Konut-villa	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Dini yapılar
Konut-villa	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Eğitim yapıları
Konut-villa	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Ticari işletmeler
Otel	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Hastane
Otel	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Mezarlık
Otel	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Dini yapılar
Otel	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Eğitim yapıları
Otel	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Ticari işletmeler
Hastane	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Mezarlık
Hastane	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Dini yapılar
Hastane	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Eğitim yapıları
Hastane	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Ticari işletmeler
Mezarlık	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Dini yapılar
Mezarlık	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Eğitim yapıları
Mezarlık	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Ticari işletmeler
Dini yapılar	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Eğitim yapıları

Dini yapılar	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Ticari işletmeler
Eğitim yapıları	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Ticari işletmeler
Tarımsal faaliyet kaynaklı alt risk kriterlerinin birbirine göre önem derecesi																		
Geleneksel yöntem ile	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Modern tarım aletleri ile
Geleneksel yöntem ile	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	İş makinesi ile
Geleneksel yöntem ile	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Sulu tarım
Geleneksel yöntem ile	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Toprak tesviye-düzeltilme
Geleneksel yöntem ile	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Ağaç-sebze ekimi
Geleneksel yöntem ile	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Diğer
Modern tarım aletleri ile	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	İş makinesi ile
Modern tarım aletleri ile	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Sulu tarım
Modern tarım aletleri ile	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Toprak tesviye-düzeltilme
Modern tarım aletleri ile	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Ağaç-sebze ekimi
Modern tarım aletleri ile	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Diğer
İş makinesi ile	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Sulu tarım
İş makinesi ile	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Toprak tesviye-düzeltilme
İş makinesi ile	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Ağaç-sebze ekimi
İş makinesi ile	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Diğer
Sulu tarım	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Toprak tesviye-düzeltilme
Sulu tarım	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Ağaç-sebze ekimi
Sulu tarım	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Diğer
Toprak tesviye-düzeltilme	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Ağaç-sebze ekimi
Toprak tesviye-düzeltilme	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Diğer
Ağaç-sebze ekimi	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Diğer
Hayvansal faaliyet kaynaklı alt risk kriterlerinin birbirine göre önem derecesi																		
Büyük baş hayvan otlatma	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Küçük baş hayvan otlatma
Büyük baş hayvan otlatma	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Diğer
Küçük baş hayvan otlatma	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Diğer
Hırsızlık kaynaklı alt risk kriterlerinin birbirine göre önem derecesi																		
Sikke-para vb. eser hırsızlığı	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Heykel-lahit vb. tarihi eser
Sikke-para vb. eser hırsızlığı	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Taş sökülmesi-kullanılması
Sikke-para vb. eser hırsızlığı	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Mezar hırsızlığı
Sikke-para vb. eser hırsızlığı	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Diğer
Heykel-lahit vb. tarihi eser	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Taş sökülmesi-kullanılması
Heykel-lahit vb. tarihi eser	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Mezar hırsızlığı
Heykel-lahit vb. tarihi eser	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Diğer
Taş sökülmesi-kullanılması	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Mezar hırsızlığı
Taş sökülmesi-kullanılması	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Diğer
Mezar hırsızlığı	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Diğer
Kasıtlı zarar kaynaklı alt risk kriterlerinin birbirine göre önem derecesi																		
Yangın	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Tarihi esere zarar
Yangın	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Alan tahribatı
Yangın	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Mezarlık tahribatı
Yangın	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Yapı bloğu tahribatı
Yangın	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Alanın çöplük olarak kullanılması
Yangın	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Kaçak moloz dökme
Yangın	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Diğer
Tarihi esere zarar	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Alan tahribatı
Tarihi esere zarar	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Mezarlık tahribatı
Tarihi esere zarar	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Yapı bloğu tahribatı
Tarihi esere zarar	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Alanın çöplük olarak kullanılması
Tarihi esere zarar	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Kaçak moloz dökme
Tarihi esere zarar	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Diğer
Alan tahribatı	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Mezarlık tahribatı
Alan tahribatı	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Yapı bloğu tahribatı
Alan tahribatı	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Alanın çöplük olarak kullanılması
Alan tahribatı	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Kaçak moloz dökme
Alan tahribatı	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Diğer
Mezarlık tahribatı	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Yapı bloğu tahribatı
Mezarlık tahribatı	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Alanın çöplük olarak kullanılması

Mezarlık tahribatı	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Kaçak moloz dökme
Mezarlık tahribatı	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Diğer
Alanın çöplük olarak kullanılması	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Kaçak moloz dökme
Alanın çöplük olarak kullanılması	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Diğer
Kaçak moloz dökme	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Diğer
İnşaat dışındaki yerleşik halk kaynaklı alt risk kriterlerinin birbirine göre önem derecesi																		
Su kanalı açma	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Parsel sınırlarını çevirme
Su kanalı açma	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Parsel kiraya verme
Su kanalı açma	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Taş-ağaç sökme
Su kanalı açma	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Cebren parsel genişletme
Su kanalı açma	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Yol çalışması
Su kanalı açma	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Diğer
Parsel sınırlarını çevirme	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Parsel kiraya verme
Parsel sınırlarını çevirme	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Taş-ağaç sökme
Parsel sınırlarını çevirme	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Cebren parsel genişletme
Parsel sınırlarını çevirme	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Yol çalışması
Parsel sınırlarını çevirme	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Diğer
Parsel kiraya verme	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Taş-ağaç sökme
Parsel kiraya verme	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Cebren parsel genişletme
Parsel kiraya verme	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Yol çalışması
Parsel kiraya verme	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Diğer
Taş-ağaç sökme	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Cebren parsel genişletme
Taş-ağaç sökme	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Yol çalışması
Taş-ağaç sökme	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Diğer
Cebren parsel genişletme	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Yol çalışması
Cebren parsel genişletme	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Diğer
Yol çalışması	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Diğer
Koruma-kazı ekibi kaynaklı alt risk kriterlerinin birbirine göre önem derecesi																		
Hatalı müdahale	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Geç müdahale
Hatalı müdahale	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Yetersiz koruma
Hatalı müdahale	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Kazı sırasında iş makinesi ile tahrip
Hatalı müdahale	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Kazı ekibi kaynaklı tahrip
Geç müdahale	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Yetersiz koruma
Geç müdahale	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Kazı sırasında iş makinesi ile tahrip
Geç müdahale	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Kazı ekibi kaynaklı tahrip
Yetersiz koruma	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Kazı sırasında iş makinesi ile tahrip
Yetersiz koruma	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Kazı ekibi kaynaklı tahrip
Kazı sırasında iş makinesi ile tahrip	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Kazı ekibi kaynaklı tahrip
Ulaşım faaliyetleri kaynaklı alt risk kriterlerinin birbirine göre önem derecesi																		
Kara yolu yapımı	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Motorlu araç kullanımı
Kara yolu yapımı	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Trafik kirliliği
Kara yolu yapımı	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Demir yolu faaliyeti
Kara yolu yapımı	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Diğer
Motorlu araç kullanımı	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Trafik kirliliği
Motorlu araç kullanımı	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Demir yolu faaliyeti
Motorlu araç kullanımı	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Diğer
Trafik kirliliği	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Demir yolu faaliyeti
Trafik kirliliği	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Diğer
Demir yolu faaliyeti	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Diğer
Alt yapı kaynaklı alt risk kriterlerinin birbirine göre önem derecesi																		
Elektrik	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Su
Elektrik	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	İnternet
Elektrik	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Kanalizasyon
Elektrik	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Çevre düzenleme
Elektrik	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Baraj faaliyetleri
Elektrik	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Baz istasyonu kurma
Elektrik	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Orman faaliyetleri
Elektrik	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Diğer

Su	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	İnternet
Su	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Kanalizasyon
Su	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Çevre düzenleme
Su	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Baraj faaliyetleri
Su	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Baz istasyonu kurma
Su	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Orman faaliyetleri
Su	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Diğer
İnternet	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Kanalizasyon
İnternet	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Çevre düzenleme
İnternet	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Baraj faaliyetleri
İnternet	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Baz istasyonu kurma
İnternet	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Orman faaliyetleri
İnternet	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Diğer
Kanalizasyon	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Çevre düzenleme
Kanalizasyon	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Baraj faaliyetleri
Kanalizasyon	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Baz istasyonu kurma
Kanalizasyon	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Orman faaliyetleri
Kanalizasyon	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Diğer
Çevre düzenleme	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Baraj faaliyetleri
Çevre düzenleme	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Baz istasyonu kurma
Çevre düzenleme	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Orman faaliyetleri
Çevre düzenleme	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Diğer
Baraj faaliyetleri	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Baz istasyonu kurma
Baraj faaliyetleri	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Orman faaliyetleri
Baraj faaliyetleri	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Diğer
Baz istasyonu kurma	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Orman faaliyetleri
Baz istasyonu kurma	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Diğer
Orman faaliyetleri	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Diğer
Ziyaretçi kaynaklı alt risk kriterlerinin birbirine göre önem derecesi																		
Ziyaretçi sayısında artış	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Gezi güzergahı eksikliği
Ziyaretçi sayısında artış	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Grafiti vb. yazı
Ziyaretçi sayısında artış	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Anı amaçlı tarihi eserden parça koparma
Ziyaretçi sayısında artış	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Tarihi esere dokunma
Ziyaretçi sayısında artış	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Diğer
Gezi güzergahı eksikliği	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Grafiti vb. yazı
Gezi güzergahı eksikliği	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Anı amaçlı tarihi eserden parça koparma
Gezi güzergahı eksikliği	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Tarihi esere dokunma
Gezi güzergahı eksikliği	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Diğer
Grafiti vb. yazı	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Anı amaçlı tarihi eserden parça koparma
Grafiti vb. yazı	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Tarihi esere dokunma
Grafiti vb. yazı	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Diğer
Anı amaçlı tarihi eserden parça koparma	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Tarihi esere dokunma
Anı amaçlı tarihi eserden parça koparma	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Diğer
Tarihi esere dokunma	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Diğer

EK 2-YEREL HALK İLE YÜZ YÜZE GÖRÜŞME SORULARI

ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI

Arş. Gör.
Reyhan Merve
DELİBAŞ
Mayıs 2022

Demografik Özellikler				
Cinsiyet: Kadın ☐ Erkek ☐				
Yaşınız: 22-35 ☐ 36-50 ☐ 51-60 ☐ 61 ve üzeri ☐				
Eğitim Durumunuz:				
İlkokul mezunu ☐ Lise mezunu ☐ Üniversite mezunu ☐				
Kaç yıldır burada yaşıyorsunuz:				
1-10 yıl ☐ 11-20 yıl ☐ 21-30 yıl ☐ 31-40 yıl ☐ 41 yıl ve üzeri ☐				

Anavarza Hakkındaki Bilgilerin Değerlendirilmesi

- 4- Anavarza hangi döneme ait bir yerleşimdir?
- 5- Antik kent nasıl yok olmuştur?
- 6- Antik kentte hangi imparatorluklar hüküm sürmüştür?
- 7- Sit alanında hangi döneme ait kalıntılar mevcuttur?
- 8- Kazılar ne zaman başladı?
- 9- Kazı çalışmalarına dahil oldunuz mu?
Evet ☐ Hayır ☐
- 10- Dahil olduysanız hangi aşamalarda görev aldınız?
- 11- Bölge UNESCO geçici miras listesinde mi?
- 12- Alan genelinde restore edilen yerleri ziyaret ettiniz mi?
Evet ☐ Hayır ☐
- 13- Arkeolojik alanı ne sıklıkla ziyaret ediyorsunuz?

14- Yurtiçi veya yurt dışından gelen misafirlerinize antik kenti gezdiriyor musunuz?
Evet ☐ Hayır ☐

Sit Genelinde Gerçekleşen Faaliyetlerin Değerlendirilmesi

15- Eviniz hangi sit alanında ya da parselde yer almaktadır?

16- Yaşadığınız evde hiç onarım ya da inşaat faaliyeti gerçekleştirdiniz mi?
Evet ☐ Hayır ☐

17- Evet ise aşağıdaki inşaat faaliyetlerinden hangisi ya da hangilerini gerçekleştirdiniz? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

- ☐ Mevcut yapıya ek
- ☐ Mevcut yapı üzerinde tadilat (çatı vb onarımlar)
- ☐ Herhangi bir afet kaynaklı mevcut yapının yıkılmasına bağlı yeniden inşaat
- ☐ Yeni konut yapımı
- ☐ Ahır-müştemilat-dükkân yapımı
- ☐ Bahçe vb. duvar yapımı

18- Bölgede tarımsal faaliyet yapıyor musunuz?
Evet ☐ Hayır ☐

19- Nasıl bir tarımsal faaliyet gerçekleştiriyorsunuz? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

- ☐ Geleneksel tarım aletleri ile tarım
- ☐ Modern tarım aletleri ile tarım
- ☐ İş makinası ile tarım
- ☐ Toprak sürme-tesviye
- ☐ Sebze ekimi
- ☐ Ağaç ekimi

20- Hayvancılık yapıyor musunuz?
Evet ☐ Hayır ☐

21- Ne tür hayvancılık yapıyorsunuz? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

- ☐ Büyükbaş hayvan yetiştirme
- ☐ Küçükbaş hayvan yetiştirme
- ☐ Kanatlı kuş yetiştirme

22- Kendi parselinizde tarımsal ya da inşaat faaliyet kaynaklı arkeolojik buluntuya rastladınız mı?
Evet ☐ Hayır ☐

23- Sit alanı genelinde kaçak kazı ya da definecilik faaliyetine şahit oldunuz mu?
Evet ☐ Hayır ☐

24- Şahit olduğunuz yasadışı faaliyeti ihbar ettiniz mi?
Evet ☐ Hayır ☐

25- Bölgeye kaçak kazı için yabancılar geliyor mu?
Evet ☐ Hayır ☐

26- Evet ise sıklığı nedir? (Ayda kaç kişi geliyor)

27- Aşağıda belirtilen risk faktörlerinden hangilerinin Anavarza özelinde de gerçekleştiğini düşünüyorsunuz? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

- ☐ Kaçak kazı
- ☐ Kaçak inşaat
- ☐ Tarımsal faaliyet
- ☐ Hayvansal faaliyet
- ☐ Hırsızlık (taş kullanımı-tarihi eser çalınması-mezar hırsızlığı)
- ☐ Kasıtlı zarar (kaçak moloz dökülmesi, yangın, tarihi esere zarar vb.)
- ☐ İnşaat dışı müdahaleler (parsel çevirme, su kanalı açma, toprak alma, yol çalışması)
- ☐ Koruma kaynaklı zarar
- ☐ Altyapı çalışmaları
- ☐ Ziyaretçi kaynaklı zarar

28- Arkeolojik alanın yasadışı faaliyetlere karşı korunması gerektiğini düşünüyor musunuz?
Evet ☐ Hayır ☐

29- Arkeolojik alanın yasadışı faaliyetlere karşı yeterince korunduğunu düşünüyor musunuz?
Evet ☐ Hayır ☐

Geleceğe Yönelik Hedef ve Beklentilerin Değerlendirilmesi

30- Alanın turizme açılmasını ister misiniz?
Evet ☐ Hayır ☐

31- Alanın turizme açılmasını kendiniz için bir tehdit olarak görüyor musunuz? Neden?

32- Turizme açılmasının bölge halkına katkısı olacağını düşünüyor musunuz?
Evet ☐ Hayır ☐

33- Turizme açılrsa turistlere ne satmak istersiniz?

34- Bunun için bir mekânınız var mı?

EK-3 ETİK KURUL KARARI

T.C. ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ GİRİŞİMSSEL OLMAYAN KLİNİK ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU

Toplantı Sayısı		Tarih
114		10 Eylül 2021

KARAR NO 25- Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı'nda, Prof. Dr. Fazilet Duygu Saban yönetiminde, Araç. Gör. Reyhan Merve Delibaş tarafından yürütülmesi öngörülen, "Arkeolojik Alanlarda Risk Yönetimi: Çukurova Bölgesi Arkeolojik Alanları İçin Model Oluşturma" başlıklı doktora tez projesi araştırma etiği yönünden değerlendirildi. Toplantıya katılan üyelerin oybirliğiyle uygun olduğuna karar verildi.

EK-4 2010 KAZI RAPORLARI TESPİT EDİLEN İNSAN KAYNAKLI RİSKLER

Arkeolojik Alan	Alanın Niteliği	Coğrafi Konum	Konum	Yerleşim Yeri ile İlişkisi	Risk Çeşidi	Etki Ettiği Miras Alanı	Tahribat Boyutu
Priene	Antik Kent	Ege Bölgesi	Aydın- Söke	Yanında	Kasıtlı zarar	Sit Genelİ	2007 yılından bu yana gerek iklim koşulları ve gerekse insan eliyle zarar gören , kuzeybatı konut alanındaki duvarların çeşitli yerlerinde oluşan hasarlar giderilmiştir.
Raeck W., Rumscheid F., 2009. Die Arbeiten in Priene im Jahre 2008. Kùltür ve Turizm Bakanlığı 31. Kazı sonuçları toplantısı 1. Cilt, 25-29 Mayıs 2009 Denizli, 27-38							
Yoncatepe Sarayı Nekropolü ve Aşağı Kenti	Saray ve Nekropol	Doğu Anadolu Bölgesi	Van- İpekyolu	Yanında	Ulaşım faaliyetleri	I No.lu Ada	Bu büyük odanın güney duvarı 27 m uzunluğunda olmasına karşın, kuzey duvarları arazinin eğimli olmasından dolayı yıkılmış ve daha sonra da özellikle yeni yapılan kara yolu tarafından tahrip edilmiştir
Belli O, 2009. 2008 Yılı Van-Yoncatepe Sarayı, Nekropolü ve Aşağı Kenti Kazıları. Kùltür ve Turizm Bakanlığı 31. Kazı sonuçları toplantısı 1. Cilt, 25-29 Mayıs 2009 Denizli, 95-120							
Göbekli Tepe	Höyük	Güneydoğu Anadolu Bölgesi	Şanlıurfa- Haliliye	Yanında	Kasıtlı zarar	37 Numaralı Merkez	37 numaralı merkez dikilitaşın alt gövdesi tahribat teşebbüsü nedeniyle kaideye yerleştiği noktadan sınırlarak eğilmiş, doğu yönünde yatık vaziyete gelmiştir.
Schmidt, K., 2009. Göbekli Tepe Kazısı 2008 Yılı Raporu. Kùltür ve Turizm Bakanlığı 31. Kazı sonuçları toplantısı 1. Cilt, 25-29 Mayıs 2009 Denizli, 241-264							
Pompeiopolis	Antik Kent	Karadeniz Bölgesi	Kastamonu-Taşköprü	Yanında	Kaçak kazı (60'lı-70'li yıllar)	Açma A 4	Kanalın blok taşlardan yapılmış duvara gelen yeri tahrip edilmiş durumda bulundu. Nitekim bu 1mx60cm olan yerdeki tahrip harici kanalın durumu oldukça iyidir ve doğruya doğru 25m. kadar takip edilebiliyor. Kanalın içi kaçak kazıcılar tarafından boşaltılmıştır.
					Koruma-kazı ekibi kaynaklı	V 1 Açması	2008 çalışmalarında Kastamonu Müzesi'nin 1984 yılında kısmen açtığı alan tamamıyla ortaya çıkarıldı. Burada 1984'teki müze kazısından sonra uzun yıllar açık bırakılan duvar ve döşeme kalıntılarının büyük tahribata uğramış olduğu görüldü.
Summerer L., Kienlin A., Herdt G., 2009. Pompeiopolis 2008. Yılı Kazı Çalışmaları Kùltür ve Turizm Bakanlığı 31. Kazı sonuçları toplantısı 1. Cilt, 25-29 Mayıs 2009 Denizli, 421-440.							
Altıntepe Urartu Kalesi	Kale	Doğu Anadolu Bölgesi	Erzincan-Üzümlü	Ayrı	Kaçak kazı	Açık Hava Tapınım Alanı	Kazısı 1959'da yapılan, ölü kültüyle ilgili 4 stelli bu açık hava tapınım alanı hem kaçak kazılarını hem de yukarıdan gelen akıntının neden olduğu tahribat neticesinde, tıpkı mezar odaları gibi tekrar yıkılmış, kaideler ve steller kırılmış, toprak altına gömülmüştür.
					Koruma-kazı ekibi kaynaklı	Kilise Kazı	2007 sezonunda mozaığın zarar görüp görmediğinin tespit edilmesi amacıyla üzerindeki jeo-teksit kaldırılmış, gerekli görülen yerlerde, özellikle tahribat görmüş kenar kısımlarında daha fazla dökülmesini önlemek amacıyla geçici koruma ve sağlamlaştırma çalışmaları yapılmıştı. Ancak, tepede herhangi bir koruma ve güvenlik önlemi olmadığı için jeo-teksitin ver ver kaldırıldığı ve mozaığın kısmen tahrip edildiği gözlenmiştir.
Karaosmanoğlu M., 2009. Altıntepe Urartu Kalesi 2008 Yılı Kazısı ve Onarım Çalışmaları. Kùltür ve Turizm Bakanlığı 31. Kazı sonuçları toplantısı 2 Cilt,25-29 Mayıs 2009 Denizli, 17-34							
Hakemi Use	Höyük	Güneydoğu Anadolu Bölgesi	Diyarbakır-Bismil	Ayrı	Tarımsal faaliyet ve kaçak inşaat	Genel	Hakemi Use bir şahsın özel arazisi içinde yer aldığından, uzun yıllar tarla olarak kullanılmış ; bundan dolayı da yüzeyde tahribat meydana gelmiştir. Tarımsal makinelerden kaynaklanan bu tahribatın yanı sıra mevsimlik barınak inşası nedeniyle de köylüler tarafından çukurlar açılmış ve alttaki mimari tabakalara büyük zarar verilmiştir. Kazılan alanların yüzey toprağının altından itibaren bu tahribatin olumsuz etkilerini görmek mümkün olmaktadır. Özellikle üst tabakalara (Geç Assur/Erken Demir Çağ) ait mimari izlenemez durumda dağıtılmıştır (Resim: 3). Orta Çağda yerleşimin mezarlık olarak kullanılması da tahribatin boyutunu büsbütün artırmıştır.
					Tarımsal faaliyet	G6 Açması	Açmanın yüzeyinde bile müferit görülen taşların daha önce bir yapının parçası olduğu anlaşılmaktadır. Ancak tarımsal etkinlikler dolayısıyla kazılarda düzenli bir yapı ortaya çıkarılamamıştır
					Tarımsal faaliyet	G7 Açması	Diğer açmalarda olduğu gibi höyükte sistemli kazılar başlamadan önce gerçekleştirilen tarımsal etkinlikler nedeniyle bu açmada da yüzeye yakın mimaride yoğun tahribat gözlemlenmektedir.
TEKİN H., 2009. Hakemi Use (Diyarbakır) 2008 Yılı Kazıları. Kùltür ve Turizm Bakanlığı 31. Kazı sonuçları toplantısı 2 Cilt,25-29 Mayıs 2009 Denizli, 35-50.							
Alara	Kale	Akdeniz Bölgesi	Antalya -Alanya	Ayrı	Kaçak kazı	İç Kale Köşk Kazısı	2008 yılında köşk ve çevresinde kazılara başlamadan önce geçen yıl ortaya çıkarılan soyunmalık kısmındaki bu düzgün taş zemin döşemelerinin define aravacıları tarafından tahrip edildiği tespit edilmiştir.
					Kaçak kazı	Ayazma Şapeli	Duvarlarının yarıya yakın bölümü toprak altında bulunan şapelin içinde defneciler tarafından açılmış kaçak kazı çukurları yer alır.Naosu ve narthexinin üst örtüsü tamamen yıkılmış olup sadece kuzey-güney duvarının bir bölümü ayaktaadır. Kuzey ve güney duvarının iç kısımlarında yan yana dörtlü grup oluşturacak şekilde sıralanmış ve yüzleri tahrip edilmiş, toplam sekiz adet figür resmedilmiştir.
					İş makinası ile Kaçak kazı	Aşağı Kent	Aşağı kentte, 103.ada, 3 parselde, yüzeyde yoğun yapı kalıntısı izleri bulunmaktaydı. Bölge halkının verdiği bilgilerden bu alanda tonozlu bir yapı bulunduğu ve yol açma çalışmaları sırasında define aramak amacıyla iş makineleriyle yıkıldığı belirtilmiştir.
ERAVŞAR O., 2009. 2008 Alara Kazısı. Kùltür ve Turizm Bakanlığı 31. Kazı sonuçları toplantısı 2 Cilt,25-29 Mayıs 2009 Denizli, 63-74.							
Enez (Ainos)	Antik Kent	Marmara Bölgesi	Edirne-Enez	İç içe	Alt yapı faaliyetleri	M11 Alanı	M11'in güneyinde 130 cm. derinlikte, M15 olarak adlandırılan bir inhumasyon mezara rastlanmıştır. Yaklaşık 120 cm. uzunluğundaki iskelete ait kafatasının altıyapı inşaatları sırasında tahrip edildiği düşünülmektedir.
					Alt yapı faaliyetleri	M19 Alanı	Su künklerinin altında altında yer alan M19 olarak adlandırılan pişmiş toprak lâhit, 180cm. x 56cm. x 30cm. boyutlarında olup et kalınlığı 2cm. dir. Kapakları, pervazları ve güneye bakan kısa duvarının bir bölümü muhtemelen su yolunun inşası sırasında tahrip edilmiştir.
					Alt yapı faaliyetleri	M21 Alanı	Açmanın kuzey profilinde yer alan Telekom'un fiber kablosunun altında M21 olarak adlandırılan, doğu-batı doğrultusunda bir pişmiş toprak lâhit mezar kalıntısı bulunmuştur. Lâhitin tabanının sadece bir kısmı mevcuttur, geri kalan kısmının altıyapı çalışmaları sırasında tahrip edildiği düşünülmektedir. Mezar içindeki gömü inhumasyondur ve mezarda gövdeleri beyaz boyalı iki adet lekythos bulunmuştur
					Kaçak kazı ve hırsızlık	Kral Kızı Bazilikası	Özellikle ana nefte (son yıllarda defneciler tarafından yağmalanan ve yıkılan) birçok mezar bulunmaktadır.
					Kaçak kazı		Kilisenin içi Geç Bizans Döneminde mezarlık olarak kullanılmıştır. Birinci kazı sezonunda tespit edilip bulundukları gibi özgün biçimleriyle karıştırılmadan bırakılan mezarlar, daha sonra defneciler tarafından açılıp tahrip edilmiştir.
Başaran S., Çakan B. U., Emre G., Kurap G., Karwiese S., Yılmaz R., 2009. Enez (Ainos) 2008 Yılı Kazısı, Onarım-Koruma Çalışmaları. Kùltür ve Turizm Bakanlığı 31. Kazı Sonuçları Toplantısı 2 Cilt,25-29 Mayıs 2009 Denizli, 117-144.							
Dede Mezarı Nekropolü	Nekropol	Ege Bölgesi	Afyonkarahisar-Bayat	İç içe	Tarımsal faaliyet- kaçak kazı	H4 Küp Mezarı	Bu mezarın ağız kısmı güneydoğu güney yönüne bakmaktadır. H4'ün kapak taşı bulunmamıştır. Bu durum küptün, kist tabakasının hemen altında yer almasından dolayı ya tarımla ya da kaçak kazılarla açıldığına işaret etmektedir.
					Kaçak kazı	H5 Küp Mezarı	H5 ve H8 mezarları açma alanının kabaca ortası ile batısı arasındaki bir kesimde yer alır. Bu alan kaçak kazılarla tahrip edilmiştir.
					Kaçak kazı	H5 Küp Mezarı	H5 mezarının ağız kısmının hemen önünde kol biçimli libasyon kabına ait parça ele geçirilmiştir. Bu parçanın bilek kısmına kadar olan bölümü hemen hemen bütünüyle sağlamdır. Diğer kısmı olasılıkla burada yapılan kaçak kazılar sırasında tahribata uğramıştır.
					Kısmen Kaçak kazı	I Açması	I Açmasında yapılan çalışmalarda bir kanal ve üç küp mezar kalıntısı tespit edildi. Bu açma alanındaki her üç mezarın da kaçak kazılar ve doğal nedenlerle önemli ölçüde tahribat gördüğü anlaşılmaktadır
Üyümez M., Koçak Ö., İlaşlı A., 2009. Dede Mezarı Nekropolü Kazıları 2008 Yılı Çalışmaları. Kùltür ve Turizm Bakanlığı 31. Kazı sonuçları toplantısı 2 Cilt,25-29 Mayıs 2009 Denizli, 183-194.							
Metropolis	Antik Kent	Ege Bölgesi	İzmir-Torbalı	İç içe	Tarımsal faaliyet	Tiyatro Yamacı	Üzerinde tarımsal üretim yapılan arazideki kalıntılar ağır tahribat ve bozulma tehlikesi altında olduğundan, bu parsel Kùltür ve Turizm Bakanlığı tarafından ivedi bir şekilde kamulaştırılmıştır.
Aybek S., Öz A. K., Ekin Meriç A., 2009. Metropolis 2008 Yılı Kazı Çalışmaları. Kùltür ve Turizm Bakanlığı 31. Kazı sonuçları toplantısı 2 Cilt,25-29 Mayıs 2009 Denizli, 195-234.							
Acem höyük	Höyük	İç Anadolu Bölgesi	Aksaray-Yeşilova	İç içe	Hırsızlık	Geç Demir Çağı	Kazı yapılan alanların tamamında Acemhöyük'te pek çok yerde olduğu gibi 50 yıl öncesine kadar taş çıkarmak için hövüğün kullanılması nedeniyle karıştırılmış bir dolgunun varlığı belirlenmiştir. Bu açmadaki yapıya ait biri büyük, diğeri küçük iki odasının sadece toprak tabanları korunabilmiştir.
					Ruhsatlı inşaat faaliyetleri	Asur Ticaret Kolonileri Çağı Tabakaları	Kazı yapılan alanlarda, yukarıda belirtilen nedenle yapılan tahribatın farklı derinliklere ulaşması nedeniyle Asur Ticaret Kolonileri Çağına ait katlarda mimari çoğunlukla bir devamlılık görülmemiştir.
					Kasıtlı zarar	Db- Eb/ 47- 48 Plan Kare Kazılar	Bir ucu bu yapının kuzeybatı köşesini tahrip ederek başlayan modern bir mezar doğu- batı yönünde (2.00 x 0.75m.) uzanmaktadır. Mezarın diğer kenarı bu alanda yer alan 2,65 m çapındaki bir fırının doğu kenarını tahrip etmiştir.
Oztan A., 2009. Acemhöyük 2008 Yılı Kazıları. Kùltür ve Turizm Bakanlığı 31. Kazı sonuçları toplantısı 2 Cilt,25-29 Mayıs 2009 Denizli, 235-250.							
Aigai	Antik Kent	Ege Bölgesi	Manisa	Ayrı	Kasıtlı zarar	Bouleuterion Dışı Güneydoğu Bölümü	Taşların bilinçli şekilde ciddi bir tahribat ve kırılma ile karşı karşıya oldukları anlaşılmaktadır.
Doğer E., Sezgin Y., Gürbüzler M., 2009. Aigai 2007-2008. Kùltür ve Turizm Bakanlığı 31. Kazı sonuçları toplantısı 2 Cilt,25-29 Mayıs 2009 Denizli, 343-356.							
Kırklareli Höyüğü	Höyük	Marmara Bölgesi	Kırklareli	İç içe	Ulaşım faaliyetleri	Kanlıgeçit	Ancak kuzey uzun duvarı demiryolu yapımı , güney duvarı ise demir yolunun yanı sıra geç dönemlerde oluşan tahribat nedeniyle bulunamadığı için yapının batı tarafı tam olarak anlaşılamamıştır.
Özdoğan E., Schwarzberg H., Özdoğan M., 2009. Kırklareli Höyüğü 2008 Yılı Çalışmaları. Kùltür ve Turizm Bakanlığı 31. Kazı sonuçları toplantısı 2 Cilt,25-29 Mayıs 2009 Denizli, 357-375.							
Nif (Olympos) Dağı	Araştırma Kazısı	Ege Bölgesi	İzmir-Torbalı	Ayrı	Kaçak kazı	Dağkızılca	2007 yılında gün ışığına çıkan pişmiş toprak lâhdi bulduğumuz yerin çevresinde, manyetik alandaki küçük değişimleri gözlemek için Envimag manyetometresi ile bazda alınan jeofizik ölçümler, DM 2'nin yakınında açılmamış oda mezar olabilecek kuvvetli anomaliler verince, buradaki XXII -XXI - XX ve XIX numaralı açmalarda, taban (konglomera) seviyesine dek kazı yapılmış ve kaçak kazıcıların orta kısımda birkaç metre arayla vere çıktıkları 2 adet 1,5 m. uzunluğunda inşaat demiri saptanmıştır. Jeofizik ölçümleri yanılttığı anlaşılan bu demir çubuklar nedeniyle, burada umutla yaptığımız kazıda mimari buluntu ele geçirilmediğinden, açılan geniş kazı çukuru, içinden çıkan ve büyük kısmı elenen toprakla tekrar kapatılmıştır.

					Kaçak kazı		2004 ve 2005 yıllarında yaptığımız Nif Dağı yüzey araştırmaları sırasında, Dağkızılca'da, <u>kaçak kazıldıklarını saptadığımız</u> iki oda mezar (DM4 ile DM11), plan ve rölevé çizimi için 2008'de temizlenmiştir.
					Kasıtlı zarar	Dm 4	Nekropolisin güneyinde, orman içinde bir tepede yer alan tek odalı mezarın çatısı ve yan duvarlarının üst kısımları, <u>defineciler tarafından tahrip</u> edilmiştir.
					Kaçak kazı (iş makinası ile) ve kasıtlı zarar	Dm 11	DM 11: 2007 sezonunda, açma XIII ve XIV'teki, yıllar önce keçeyle kazıldığı söylenen, tahrip edilmiş ve blok taşları kırılmış oda mezarın üzeri toprakla örtülmüştü 2008 sezonu başında, bu açmaların <u>keçeyle tekrar kaçak kazıldığı, doğu-batı doğrultusunda, yaklaşık 8 m Uzunluğunda ve 2,5 m. derinliğinde bir çukur açılarak mezarın veniden tahrip edildiği</u> gözlemlenmiştir.
					Kaçak kazı	Başpınar	Başpınar Mevkii'nde bulunan ve <u>kaçak kazılarla talan edilmiş</u> olan Laskarisler Dönemi Bizans yapı kompleksinin planını çıkarmak amacıyla....
					Kaçak kazı	Balıcaoluk	2008 yılında, Balıcaoluk'ta, kalenin kesin planını saptamaya yönelik ölçüm, sondaj ve kazı çalışmalarına başlanmıştır. Araziye çıkıldığında ilk göze çarpan, maalesef yine <u>kaçak kazı çukurları</u> olmuştur. 2007 yılında, Karamattepe ile birlikte Balıcaoluk'un da 1. Derece Arkeolojik Sit Alanı ilân edilmesine karşın, burada kaçak kazılara hâlen devam edilmesi, özellikle dinamit patlatılması gerek kale duvarlarına gerekse yapılara onulmaz zararlar vermektedir.
					Kasıtlı zarar		2004-2005 yıllarındaki Nif Dağı yüzey araştırmalarımızda sağlamlığı belgelenen doğu sur duvarının, 2006 yılında <u>tahrip edilmiş olduğu görülmüştü.</u>
Tulunay E. T., 2009. Nif (Olympos) Dağı Araştırma ve Kazı Projesi:2008 Yılı Kazısı. Kültür ve Turizm Bakanlığı 31. Kazı sonuçları toplantısı 2 Cilt,25-29 Mayıs 2009 Denizli, 387-408.							
Smyrna	Antik Kent	Ege Bölgesi	İzmir-Bayraklı	İç içe	Ruhsatlı inşaat faaliyetleri	Altınpark Kazısı	10.00 m. seviyesinden üst seviyeye kadar <u>1960lı yıllarda belediyeve ait bir yapının temellerinin ulaştığı ve bu temellerin park alanında 9.55 ile 10.86m. seviyeleri arasında gömü yapılmış olan Geç Osmanlı- Erken Cumhuriyet Dönemine ait mezarlığı da tahrip ettiği görülmüştür.</u>
Ersoy A., 2009. 2008 Yılı Smyrna Antik Kenti Kazısı. Kültür ve Turizm Bakanlığı 31. Kazı sonuçları toplantısı 2 Cilt,25-29 Mayıs 2009 Denizli, 409-434.							
Resuloğlu Eski Tunç Çağı Mezarlık Kazısı	Mezarlık	Karadeniz Bölgesi	Çorum-Uğurludağ	İç içe	Hırsızlık	Doğu Yamacındaki Çalışmalar	Mezarların bir kısmı ne yazık ki <u>günümüzde sovolmuş ve tahrip edilmiştir.</u> Daha önceki yıllarda yapılan kazılarda Doğu yamacına bakan kesimde yer alan mezarların çoğunluğunun taş sandık tipinde mezarlar olduğu ancak, ne yazık ki yamaca yakın bu mezarların tamamının <u>soyularak tahrip edildiğini</u> , Resuloğlu halkının varsıl kesiminin bu alanda daha itinalı yapılmış taş sandık mezarlara ve höyüğe yakın bir alana gömüldüklerini belirtmiştik.
					Hırsızlık		Bu yılda Doğu yamacında eski yıllarda <u>defineciler tarafından yağmalanmış mezarlara</u> ait molozların bulunduğu kesimde (E 28, E 29 ve E 30) plan karelerinde gerçekleştirilen temizlik ve kazılarda, sandık, küp ve toprak mezar tipinde 8 mezar daha belirledik (Resim:1). <u>Mezarların çoğu sovolmuş</u> olmakla birlikte, molozların temizliği sırasında az sayıda in situ iskelete ve muhtelif ölü hediyelerine rastlandı.
					Kaçak kazı ve kasıtlı zarar		Doğu yamacında <u>E 29 karesinde ver alan taş sandık mezarlardan biri tamamen tahrip edilmiş ve içi boşaltılmıştır. Mezarın batısında bulunan ve defineciler tarafından tahrip edilmiş bir başka küp mezara ait iskeletin sadece başı korunmuştur.</u>
Yıldırım T., İpek Ö., 2009. 2008 Yılı Resuloğlu Eski Tunç Çağı Mezarlık Kazısı. Kültür ve Turizm Bakanlığı 31. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt,25-29 Mayıs 2009 Denizli, 21-36.							
Ani	Antik Kent	Doğu Anadolu Bölgesi	Kars -Ocaklı	Yanında	Kasıtlı zarar	Faili meçhul	Ancak doğa <u>ve insan tahribatı devam</u> ettiğinden tüm yapılarda (restorasyon yerine) konservasyon çalışmaları gerçekleştirilmelidir.
					Kaçak kazı		33 numaralı mekâna bitişik geçen yıl kazdığımız odanın dışındaki bu kalıntılar kazı sezonu dışındaki zamanlarda kaçak kazı yapan defineciler tarafından tamamen tahrip edilmişti.
					Koruma- kazı ekibi kaynaklı ve kasıtlı zarar	Orta Sur Doğu Açmaları	Bütün tandırların güneybatı yönüne uzanan hâlk arasında küfle denen tüteklikleri bulunuyordu. Tandırlar ortaya çıkarıldıktan sonra, haftada bir gün yapılan tatilden sonra kısmen tahrip edilmiş olarak bulundu.
					Tarımsal faaliyet	Orta Sur Batı Açmaları	OSB-2 açmasıyla ortaya çıkarılan daha batıdaki odanın batı duvarı kazının ilerleyen vakitlerinde kısmen ortaya çıktı; ancak yine taştan ve benzeri şekilde inşa edilmiş bu duvarın üstü <u>toprak yüzeyine yakın olduğundan</u> çok tahribat görmüş durumdaydı.
					Tarımsal faaliyet	Antik Yoldaki Kazılar	Atölyeler üst <u>toprak sevesinin hemen altında bulunduğu için tahribat gördüğünden</u> çatılarına ilişkin herhangi bir ipucu elde edilememiştir.
Çoruhlu Y., 2009. Kars/Ani Kazıları 2008 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 31. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt,25-29 Mayıs 2009 Denizli, 145-178.							
Efes	Antik Kent	Ege Bölgesi	İzmir	Ayrı	Kaçak kazı	Liman Nekropolü	5,5 x 3,2 metrelik mezar yapısı <u>iş makinasıyla yapılan bir kaçak kazıyla</u> hasara uğramasına rağmen talan edilmemiş 5 mezara ve en az 55 insan iskeletine rastlandı.
Koder J., Ladstätter S., 2009. Ephesos 2008. Kültür ve Turizm Bakanlığı 31. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt,25-29 Mayıs 2009 Denizli, 321-336.							
Oluz Höyük	Höyük	Karadeniz Bölgesi	Amasya- Merkez	Ayrı	Tarımsal faaliyet	A Açması	A Açmasında “0” Tabakasından sonra ve yüzey toprağının hemen altından başlayan 1. Mimari Tabaka, 478.22 m. ile 477.17 m. seviyeleri arasında yer almaktadır. <u>Yüzeve yakınlığı nedeniyle tarım faaliyetleri</u> , yoğun bir şekilde gerçekleştirilmiş yasadışı kazılar ve büyük olasılıkla “0” Tabakasının yerleşimcileri, ayrıca yerleşme terk edildikten sonra gerçekleştirilmiş gömüler nedeniyle yoğun bir şekilde tahrip edilmiş olan 1. Mimari Tabakadaki mimari kalıntılar oldukça düzensiz ve dağınık bir görünüm verdi
					Kaçak kazı		2.Mimari Tabakanın 1. Mimari Tabaka düzeyinde olmasa da yine de yerleşme sona erdikten sonra yapılmış olan gömüler, çöp çukurları ve <u>yasadışı kazılar nedeniyle oldukça tahrip</u> edilmiş olduğu gözlemlendi.
					Tarımsal faaliyet	C Açması	1. Mimari Tabakadan sonra devam eden derinleşme çalışmalarında 473.00 m ile 472.70 m'ler arasındaki seviyede b. 0306, b.0307, b.0308, b.0309 ve b.0314 No.lu buluntu yerlerinden oluşan 2. Mimari Tabaka kalıntıları ortaya çıkarıldı. <u>Yüzeve yakınlığı nedeniyle</u> büyük olasılıkla kenar kısımları tahrip edilmiş olan sokak kalıntısının yarı işlenmiş moloz taşlarla özenli bir şekilde inşa edilmiş olduğu gözlemlendi.
Dönmez Ş., Dönmez E. E., 2009. Oluz Höyük Kazısı 2008 Dönemi Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 31. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt,25-29 Mayıs 2009 Denizli, 379-400.							
Pergamon	Antik Kent	Ege Bölgesi	İzmir-Bakırçay	Yanında	Kaçak kazı	Sondaj 8	En çok 9,70 x 3,50 m büyüklüğünde bir alan kaplamaktadır. Bu sondaj, son zamanlarda yapılan bir <u>kaçak kazı alanındaki</u> sokağın varlığını ve gidişatını sınamak amacıyla yapılmıştır.
					Kaçak kazı	Yüzey Araştırması	Birbirine bağlantısı olan yapı kalıntılarından, daha önce sözü edilen Yapı U'nun yanı sıra, daha 19. yüzyıl sonlarında geniş kapsamlı tasvir edilip çizilerek belgelenen, Helenistik Döneme işaret eden yapı olarak, bir atölye belgelenmiştir (Resim: 4)8. “Atölyenin” hemen kuzeydoğusunda, <u>yenı bir kaçak kazıyla ortaya çıkan</u> bir peristasis dikkatimizi çekmiştir. <u>Kaçak kazının çok da fazla olmayan molozu içinde</u> , büyük miktarda, toplam 8 adet terrakotta parçası dikkate değerdir, bunların arasında Kybele tasvirinin iki kırık parçası da bulunmaktadır.
Pırson F., 2009. Pergamon-2008 Yılı Çalışma Raporu. Kültür ve Turizm Bakanlığı 31. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt,25-29 Mayıs 2009 Denizli, 401-426.							
Sirkeli Höyük	Höyük	Akdeniz Bölgesi	Adana-Ceyhan	Yanında	Kaçak kazı	Nekropol Alanı	1998 ve 2006 yılları arasında <u>kaçak kazıların</u> yapıldığı yüzeyde belirgindir.
Novák M., Kozal E., 2009. Sirkeli Höyük'te 2008 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 31. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt,25-29 Mayıs 2009 Denizli, 477-490.							
Lagina ve Börükçü	Antik Kent	Ege Bölgesi	Muğla-Yatağan	Yanında	Tarımsal faaliyet	Mengefe	08MS03 numaralı sondaj alanında yapılan çalışmalarda 8 odadan oluşan günlük yaşam ve şarap depolanmasında kullanılan bir yapı ortaya çıkarılmıştır. Ana kaya üzerine çift sıra örgülü inşa edilen kireçtaşı duvarlar temel seviyesinde korunabilmiştir. Doğu yönde ise arazi eğimi ve <u>alanın tarım arazisi olarak kullanılmasından dolayı</u> temel izleri görülememektedir.
Tırpan A.A., Söğüt B., 2009. Lagina, Börükçü, Belentepe ve Mengefe2008 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 31. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt,25-29 Mayıs 2009 Denizli, 505-531.							
Şapinuva	Antik Kent	Karadeniz Bölgesi	Çorum- Ortaköy	Ayrı	Tarımsal faaliyet	A Binası	‘A’ binasının doğu rampaları ile ‘A’ binasının kuzeydoğusundaki yapının doğu yüzündeki rampalar incelenmiştir. Yaptığımız çalışmalar sonunda bu rampaların yuvarlak dere çakılı kullanılarak kaplandığı anlaşılmıştır. Ve bu bölgede ele geçirilen eski örnekler dikkate alınarak bir restorasyon/yenileme çalışmasına başlanmıştır. Yapılan temizlik ve sondaj çalışmaları ile <u>öncelikle tarımsal faaliyetler sonunda ortadan kalkan</u> bu kaplamanın izleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu maksatla yapılan sondaj çalışmalarında yılların ağır tahribatına rağmen önemli ipuçları ele geçirilmiştir.
					Tarımsal faaliyet	Ağılönü Bölgesi	Ağılönü bölgesinin en önemli mimari yapısı taş döşem olmasıdır. 2500 m² ye yakın bir alanı kaplayan bu mimari yapı <u>tarımın ağır tahribatına rağmen</u> hâlâ 11 sıra hâlinde günümüze ulaşabilmiştir.
					Kısmen Tarımsal faaliyet	Güneybatı Köşesi	Tarla yüzeyine çok yakın olan bu alanda <u>hem tarımsal faaliyetler</u> hem de doğa şartları büyük tahribat meydana getirmiştir.
Süel A., Süel M., 2009. 2007-2008 Yılı Ortaköy-Şapinuva Kazı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 31. Kazı sonuçları toplantısı 4. Cilt,25-29 Mayıs 2009 Denizli, 23-40.							
Pisidia Antiokeia	Antik Kent	Akdeniz Bölgesi	Isparta -Yalvaç	Yanında	Altyapı ve ruhsatlı inşaat faaliyetleri	Kazı Çalışması (Cadde)	Caddede yapılan kazılarda <u>Yalvaç Beledivesi'nin sadece zemin ve kenar taşlarını sökmediği, aynı zamanda yukarıdaki su deposuna su götürmek için dösedikleri plastik borunun geçtiği hatta denk gelen alanlardaki eserlerin de tahrip edildiği görüldü.</u>
					Koruma- kazı ekibi kaynaklı	Restorasyon (Tiyatro)	Açığa çıkarılan sahne binasının temel duvarlarında aşırı tahribat meydana gelmiştir. Caveanın oturduğu yamaçta, toprağı aşağı doğru sıyrarak yapılan çalışmada, oturma sıralarının üzerine oturtulduğu destek taşlarının bir kısmı tahrip edilmiş ve <u>bir kısmının da etrafı tamamen topraktan arındırıldığı için, geçen zaman içerisinde yağmur sularıyla tahribat görmesine sebep olunmuştur.</u>
Özhanlı M., 2009. Pisidia Antiokeiası 2008 Kazısı Kültür ve Turizm Bakanlığı 31. Kazı sonuçları toplantısı 4. Cilt,25-29 Mayıs 2009 Denizli, 75-84.							
Laodikeia	Antik Kent	Ege Bölgesi	Denizli -Pamukkale	Yanında	Tarımsal faaliyet	Kuzey Bazilika (Kilisesi) Kazıları	2002 yılına kadar alanda <u>yoğun olarak devam eden tarımsal faaliyetler</u> ve bazilikanın taş ocağı olarak kullanılması nedeniyle, yapının temel duvarları haricinde tüm üst duvarları sökülmüştür.
					Ulaşım faaliyetleri	Kuzeydoğu, Kuzey Ve Kuzeybatı Nekropo Kazısı	Kuzey Nekropolü'ndeki ilk çalışma alanı, 1990 yılında açılan Goncalı Köyü yolunda askıda kalan mezarların kurtarılması için 5x10m. ebadındaki A açmasında başlatılmıştır. <u>Yol kesitinde tahrip edilmiş kiremit çatma ve örgü tekne mezarlar</u> görülmektedir.
					Ulaşım faaliyetleri	A Açması	Bazı fresklerde kazıma ile yapılmış bezemeler de vardır. Mekânın kuzey duvarı ile olan <u>kösesi yol açımı sırasında tahrip</u> edilmiştir.
					Hırsızlık ve kasıtlı zarar	Kuzeybatı Nekropolü	Nekropolü alanından <u>hafriyat çalışması için kum alınmış</u> ve birçok mezar tahrip edilmiştir.
Şimşek C., 2009. 2008 Yılı Laodikeia Antik Kenti Kazıları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 31. Kazı sonuçları toplantısı 4. Cilt,25-29 Mayıs 2009 Denizli,101-134.							
Rhodiapolis	Antik Kent	Akdeniz Bölgesi	Rhodiapolis	Ayrı	Kaçak kazı ve kasıtlı zarar	Asklepieion Kazısı	Yaklaşık 17x31m. ölçülerindeki tapınak alanının güney ucunda 6,96m. çapındaki podyum kısmı, 1,15m. orijinal yükseklikte sağlam kalmış olan tapınak bulunmaktadır. Gövde kısmının Antik Dönemde tahrip edildiği anlaşılan yapının podyumu da <u>defineciler tarafından iki taraftan kazılarak tahrip</u> edilmiştir.

						Kaçak kazı ve kasıtlı zarar	Kilise Kazısı	Kazı çalışmalarında ilk olarak, kilise apsisinin iki yanında yer alan pastophoria odaları ve kuzeydeki odaya bitişik olan küçük şapelin kazıları tamamlanmıştır (Resim: 7). Bu iki odadan prothesis odasında, küçük bir kısmı kaçak kazılar sonucu tahribat görmüş mozaik bir zemin bulunmuştur.
						Kaçak kazı	Kilise Kazısı	Kazılara paralel olarak daha önce defineciler tarafından tahrip edilmiş olan ve 2007 sezonunda açmış olduğumuz apsis içindeki oturma sıraları (synthronom) kısmen tamamlanarak ve derz çalışmaları ile sağlamlaştırma çalışmaları yapılarak restore edilmiştir.
						Kaçak kazı	Kilise Kazısı	Ayrıca, kuzey şapelde, prothesis odasında ve güney nef duvarında in situ bulunan fresko sıvaları da restoratörler tarafından kenarları sıvanarak güçlendirilmiştir. Kuzey pastophoria odasının zemini mozaik döşemesiyle sağlam bulunmuştur. Mozağin giriş önü kesimi defineciler tarafından tahrip edilmiştir.
						Kaçak kazı	Restorasyon Çalışmaları Bazilika	2007’de kazılarak açığa çıkarılan, ancak çok zayıf, dağınık ve defineci tahribatına uğramış olan apsisin sağ ve sol synthronom duvarları ile synthronom basamaklarının sağlamlaştırılması ve korunmaya alınması.
						Kaçak kazı	Restorasyon Çalışmaları Yuvarlak Tapınak	Defineciler tarafından tahrip edilen ve sarmıca atılan podyum bloklarının (YT.08.27, YT.08.33A, YT.08.33B, YT.08.34, YT.08.32, YT.08.42 ve YT.08.31) geçici olarak sarmıçtan vinçle çıkarılıp orijinal yerlerine yerleştirilmesi.
Çevik N., Kızgut İ., Bulut S., Akyürek E., Kunze M., Özdilek B., Akalın E., Tıbbıkoğlu H. O., Cömezoğlu Ö., 2009. Rhodiapolis Kazıları ve Çevresi Yüzey Araştırmaları 2008 Raporu. Kültür ve Turizm Bakanlığı 31. Kazı sonuçları toplantısı 4. Cilt,25-29 Mayıs 2009 Denizli, 209-230.								
Boyalı Höyük	Höyük	Karadeniz Bölgesi	Çorum-Sungurlu	Yanında	Hırsızlık ve tarımsal faaliyet	G IX, H IX ve I IX	Buradaki Hitit yerleşiminin şiddetli bir tahribatı takip eden bir yangın sonucunda harabe haline geldiği, sonraki yıllarda da köylüler tarafından taş çekilerek mimarinin tahrip edilmeye devam edildiği anlaşılmaktadır. Mimarinin üst seviyesi ise yüzyıllar boyunca sürdürülen tarımsal faaliyetler nedeniyle tahribat görmüştür.	
Sipahi T., 2009. 2008 Yılı Boyalı Höyük Kazısı. Kültür ve Turizm Bakanlığı 31. Kazı sonuçları toplantısı 4. Cilt,25-29 Mayıs 2009 Denizli, sf. 287-300.								
Erythrai	Antik Kent	Ege Bölgesi	İzmir -Çeşme	İç içe	Koruma- kazı ekibi kaynaklı	Kazı Cennettepe Çalışmaları	Alandaki kazılar esas olarak daha önce açılmış Roma mozaikleri merkez alınarak etrafında yürütülmektedir. Bu sezon da alanın doğu yönündeki kalıntıları üzerinde kazılar yapılmıştır (Resim: 3). Söz konusu kesim zaten Prof. Akurgal döneminde açılmış ancak bu eski açmalar günümüze kadar çökmüş ve tahribata uğramıştır .	
					Koruma- kazı ekibi kaynaklı	Mozaik C-M Xııı (Resim: 7)	Konservatörlerimiz tarafından yine bu mozaikte de yapılmış eski restorasyon hatalarıyla çok uğraşmış , tamamlama işlemleri öncesinde açık olan kenarlardan tesseraların dağılmaması için öncelikle geçici bordür işlemi uygulanmıştır. Ancak bu büyük panonun işlemi önümüzdeki sezon da devam edecektir.	
						Mozaik C-M XV	Yine maalesef bu mozaik de ilk nesil kazılar döneminde uygulanan hatalı konservasyonun kurbanıdır.	
					Ruhsatlı inşaat ve kasıtlı zarar	Yerleşim İçi Tespit Çalışmaları	Devamındaki araştırma Pınar balık çiftliği tesisinin içinde yapılmıştır. Tabi ki senelerdir süregelen yapılaşma ve iş makinası tahripleri ortada gözle görülür bir kalıntı bırakmamıştır, ama yüzeyde Erken Klasik Dönem seramiklerine ait parçalara rastlanmaktadır	
Akalın A.G., 2009. 2008 Sezonu Erythrai Kazı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 31. Kazı sonuçları toplantısı 4. Cilt,25-29 Mayıs 2009 Denizli, 381-396.								

Ani	Antik Kent	Doğu Anadolu Bölgesi	Kars -Ocaklı	Yanında	Kasıtlı zarar ve Koruma -kazı ekibi kaynaklı	Orta Sur Doğusu	Programımıza uygun bir şekilde Orta Sur Doğusu olarak kodladığımız alanın bu ucunda amacımız burcun üzerini açmak iken sonradan mezar anıtı olduğunu anladığımız mimari esere rastlanmıştır. Böylece cami ve çeşmeler ile birlikte Ebu'l Manuçehr Camii manzumesine bağlı bir mezar anıtı olduğu anlaşılan bu yapı ortaya çıkarılmış ve kazısı yapılmıştır. Mezar anıtının içerisinde tabana yakın bir yerde karmakarışık ve tahrip edilmiş insan iskeleleri özgün durumda olmadığından fiziki antropologlar tarafından 2010 sezonunda incelenmek üzere sandıklara konularak müze deposuna kaldırılmıştır. Bu nedenle, daha önceki bilinmeyen eski bir tarihte tahrip edilmiş olmalarından dolayı, iskeletlere rastlandığında hemen kazı esnasında antropolog çağırılması gerekli görülmemiş ve mezar anıtının çatısı yıkık ve definelerinin yağmasına da açık olduğundan üzerinin toprakla örtülüp terk edilmesi de tarafımızca sakıncalı bulunmuştur.
Çoruhlu Y., 2010. Kars/Ani Kazıları 2009 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 32. Kazı sonuçları toplantısı 2. Cilt, 24-28 Mayıs 2010 İstanbul, 178-197.							
Barcın Höyük	Höyük	Marmara Bölgesi	Bursa- Yenişehir	Ayrı	Kısmen tarımsal faaliyet	Sit geneli	Açmanın kuzeyinde tespit edilen bu kerpiç yapının kuzeydoğu köşesinde çok sayıda üst üste yerleştirilmiş sıvalı taban kazılmıştır. Yapının sadece bu köşesinde korunagelen bu tabanlar muhtemelen tarla fareleri, Bizans çukurları ve tarım faaliyetleri nedeni ile yapının diğer bölümlerinde günümüze ulaşamamıştır.
					Tarımsal faaliyet	Sit geneli	Son 40 yılda sulu tarım için kullanılan pompalar sonucunda su seviyesinde belirgin bir farklılık olduğu da jeoarkeolojik karot örneklerinden anlaşılmaktadır.
Özbal R., Gerritsen F., 2010. 2009 Yılı Barcın Höyük Kazıları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 32. Kazı sonuçları toplantısı 2. Cilt, 24-28 Mayıs 2010 İstanbul, 198-208.							
Yeni Saray Kazısı	Saray	Marmara Bölgesi	Edirne-Kent İçi	İç içe	Kasıtlı zarar	Sit geneli	Uzun yıllar kaderine terk edilen ve doğa- insan tahribatına açık olan Edirne Yeni Saray alanında, 2009 yılı itibarıyla planlanandan daha fazla çalışma yapılmış ve gelecek yıllarda daha sistemli, sağlıklı ve verimli bir kazı- konservasyon- restorasyon gerçekleştirilebilmesi için gerekli olan fiziki, teknik ve uzman alt yapısı önemli ölçüde hazırlanmıştır.
Özer M., 2010. Edirne Yeni Saray Kazısı 2009 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 32. Kazı sonuçları toplantısı 2. Cilt, 24-28 Mayıs 2010 İstanbul, 225-244.							
Efes	Antik Kent	Ege Bölgesi	İzmir	Ayrı	Hırsızlık	Panayırdağ	Panayırdağ'ın kuzeydoğu kesiminde arazide sistematik dolaşım yoluyla kent surunun doğu, güney ve batı taraflarının seyri aydınığa kavuşturulmuş ve böylelikle etrafı duvarla çevrili yerleşim alanının yayılımı belirlenebilmiştir. Kent suru batı tarafında ise ana terasın batı kenarındaki alanda kayadaki duvar yatakları yoluyla tespit edilebilmiştir. Burada daha sonraki dönemlerde taş kırılması nedeniyle asıl arazi yüzeyi çok değişmiş ve söz konusu taş korma faaliyetleri sırasında kent suru güzergâhını da kısmen tahrip etmiştir.
					Koruma -kazı ekibi kaynaklı	Tiyatro9	diözoma duvarları bitki ve böceklerin etkisiyle ve önceki dönemlerde yapılmış çimentolu onarımlar yüzünden zarar görmektedirler.
Koder J., Ladstätter S., 2010. Ephesos, 2009. Kültür ve Turizm Bakanlığı 32. Kazı sonuçları toplantısı 2. Cilt, 24-28 Mayıs 2010 İstanbul, 278-296.							
Rescue Excavation In The Carian Settlement Of Melia In The Mycale (Dilek Dağları / Aydın)	Kutsal Alan	Ege Bölgesi	Aydın-Söke	Ayrı	Kaçak kazı		Since the remains of the temple had previously been seriously damaged by illegal diggings the Fritz Thyssen Foundation provided addition funds for a complete rescue excavation of the temple in the years between 2005 and 2007.
					Kaçak kazı		Thaks to the grant of considerable funds by the Gerda Henkel Foundation at Dü it was possible to extend the rescue excavation of the Archaic Panionium in 20 to the Carian village of Melia which unfortunately has been increasingly looted and plu by illegal diggers during the last years.
					Kaçak kazı	The Trial Trenches West Of The Temple Within The Settlement	To this end the trial trenches MH 3, MH 6 und MH 7 were excl concerned with such illegal diggings which had brought to light the walls of houses and buildings.
					Kaçak kazı	The Trial Trenches West Of The Temple Within The Settlement	The trenches MH 3 / MH 7, on the other hand, proved much more rewarding. Already in 2004 an illegal dig had been found in which walls of two adjacent buildings (Fig. 8) could be identified being only 0,7 m apart from one another other10
					Kaçak kazı	The Settlement	Another illegal excavation had cut into the interior of a quadrangular building (MH 6)13 situated 60 m west of the archaic Panionium and 22 m northnorthwest of building MH 3. The illegal dig close to the northern wall of the building reached down to the original ground level and in so doing penetrated two anthropogenic layers of clay.
Lohmann H., Kalantzoglou G., Lüdorf G., 2010. Rescue Excavation in the Carian Settlement of Melia in the Mycale (Dilek Dağları/Aydın). Kültür ve Turizm Bakanlığı 32. Kazı sonuçları toplantısı 2. Cilt, 24-28 Mayıs 2010 İstanbul, 333-349.							
Karavelyan (Hıncıka)	Höyük	Güneydoğu Anadolu Bölgesi	Diyarbakır-Bismil	Ayrı	Tarımsal faaliyet	sit geneli	Tarımsal etkinlikler nedeniyle hızla yok olan yerleşimin yüzeyinde bulunan boyalı çanak çömlek parçaları dikkat çekmekteydi. Burada acil bir kurtarma kazısı yapma talebimiz Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü yetkilileri tarafından olumlu karşılanmış ve 2009 yılında ilk kazılar gerçekleştirilmiştir.
					Tarımsal faaliyet		Kış aylarında, hatta daha çok yağışın bol olduğu mevsimlerde suyu bulunan, yaz aylarında kuru olan bu dere iki yerleşimi birbirinden ayırmaktadır. Her iki höyük özel arazi içinde yer almakta olup uzun zamandır üzerinde tarımsal etkinlik gerçekleştirilmektedir. Fazla yüksek olmayan höyüklerden doğudaki ve yerel halk tarafından Hıncıka Düzü olarak adlandırılan yerleşim üzerinde yoğun Assur seramiği bulunmaktadır.
					Yerel halk kaynaklı müdahale		Karavelyan'da kazılar başlamadan önce tarla sahibi 2009 ilkbaharında arazisinde “Damla Sulama Sistemi” kurmuştur. Bu amaçla hövüğün de bir kısmını kapsayacak şekilde tarlasında iş makinesiyle açılmış çukurlara boru dösemiştir. Sistemin beyni olarak kabul edilen tesis höyüğün zirve kısmına kurulmuştur.
					İş makinesi ile tahribat tarımsal faaliyet	CC 9 Açması	CC 9 Açmasında traktör pulluğunun bu açmada verdiği zararın en önemli göstergesi Halaf Boyahlıları grubuna giren bir vazonun ağız kısmının tıraşlanmış bir şekilde ele geçirilmiş olmasıdır.
					İş makinesi ile tahribat tarımsal faaliyet	CC 10 Açması	Karavelyan 2009 yılı kazılarında mimariye ait tek kalıntı bu açmada ele geçirilmiştir. Açmada traktör pulluğunun verdiği zarardan rastlantı sonucu kurtulan 3 adet ocak kalıntısı, açmanın batısında birbirine birer metre mesafeyle gün ışığına çıkarılmıştır.
					İş makinesi ile tahribat tarımsal faaliyet	DD 11 Açması	2009 yılı kazılarında yerleşimin güneye doğru olan kısmını anlamak için DD 11 Açmasında çalışmalar başlatılmıştır. Diğer açmalarda gözlemlenen traktör pulluğundan kaynaklanan tahribat bu açmada da görülmüştür. Pulluk tarafından kırılıp sürüklenen ve bu aşamada tamamlanması mümkün olmayan kap parçaları ele geçirilmiştir. Bu kap parçaları arasında oldukça iri boyutlu kaplara ait olanlar dikkat çekmektedir (Tarlayı süren traktör sahibinin verdiği bilgiye göre bu tip iri küplerden geçmiş yıllarda da çok miktarda pulluğa takılan olmuş).
					İş makinesi ile tahribat tarımsal faaliyet		Mimarî Karavelyan'da kısıtlı bir alanda yürütülen ilk kazı sezonunda sağlam bir mimariye rastlanmamıştır. Tarımsal makinelerin derin çalışması nedeniyle yüzeye yakın mimari maalesef büyük tahribat görmüştür.
					İş makinesi ile tahribat tarımsal faaliyet	Küçük Buluntular	Kazılarda ele geçirilen küçük buluntular arasında bazalttan yapılmış sağlam bir kap dikkat çekmektedir. Herhangi bir mimariye bağlı olmadan ele geçirilen bu taş kabın yanında başka bir arkeolojik malzemenin ele geçirilmemesi, tarımsal makineyle buraya başka bir yerden sürüklenerek getirildiğini akla getirmektedir.
Tekin H., 2010. Diyarbakır'da Yeni Bir Halaf Yerleşimi: Karavelyan (Hıncıka) 2009 Yılı Kazıları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 32. Kazı sonuçları toplantısı 2. Cilt, 24-28 Mayıs 2010 İstanbul, 350-363.							
Lagina ve Börükçü	Antik Kent	Ege Bölgesi	Muğla-Yatağan	Yanında	Tarımsal faaliyet	Kuzey Stoa	Kuzey Stoa'nın doğuya doğru devamında stylobat blokları yüzeye çok yakın olduğundan birçoğu tahribata uğramış, olasılıkla başka yapılarda kullanılmak üzere alandan taşınmıştır. Blokların bir kısmı dikili şekilde bulunmuştur. Günümüze yakın bir döneme kadar tarım arazisi olarak kullanılan alanda blokların tarım faaliyetlerini engellemesi nedeniyle dikildiği düşünülmektedir.
					Tarımsal faaliyet	Kuzeydoğu Yapılan Çalışma	Kuzey Stoa ile Doğu Stoa'nın birleştiği köşede 2007 yılında başlayan kazı çalışmalarına devam edilmiştir. Yüzeye oldukça yakın olan bu alanda Stoa'nın basamakları ile stylobat blokları tamamen tahribata uğramış, sadece euthynteria seviyesi in situ korunmuştur.
					Tarımsal faaliyet ve koruma-kazı ekibi kaynaklı	Beybağ, Osmanbağ ve Bozukbağ Mevkileri	Bozukbağ Mevkii'nde Y. Boysal tarafından kazısı yapılan mezarların bulunduğu alan eğimli bir topoğrafyaya sahiptir. Bunun yanı sıra arazinin hâlen tarım alanı olarak kullanılması, açılan mezarların tahribat görmesine neden olmuştur.
					11 adet Kaçak kazı		Bu mezarların çevresinde yapılan kazı çalışmalarında 11 adet mezar tespit edilmiştir. Kazısı yapılan bu mezarların tamamı defineler tarafından tahrip edildiğinden , herhangi bir buluntuya rastlanmamıştır. 1969 yılında açılan ve Geç Geometrik Döneme tarihlenen buluntular veren mezarlar ışığında 2009 yılında açılan 11 mezarın da bu döneme ait olduğu düşünülmektedir.
					Tarımsal faaliyet	Kumyer Mevkii Eski Tunç Çağı Nekropolü	Dekupaj alanının ortasında ada şeklinde korunan Kumyer Mevkii'nde 99 adet mezarın kazısı yapılmıştır (Resim: 13). Bu mezarların büyük çoğunluğunu pithos tipi mezarlar oluşturmakta iken, az sayıda çömlek mezar da açığa çıkmıştır. Mezarların yüzeye çok yakın olması ve arazinin yakın zamana kadar tarım alanı olarak kullanılması nedeniyle pithoslarda, iskeletlerde ve buluntularda yoğun tahribat görülmektedir.
Tırpan A., Gider Z., 2010. Lagina ve Börükçü 2009 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 32. Kazı sonuçları toplantısı 2. Cilt, 24-28 Mayıs 2010 İstanbul, 374-395.							
Derekutuğun Eski Maden İşletmeleri	Madenci Yerleşimi	Karadeniz Bölgesi	Çorum-Bayat	Ayrı	Kaçak kazı	Hazırlık Çalışmaları	Çalışmaların başında eski maden işletmelerinin bulunduğu Maziönü ve yüzeyde çanak çömleğin yoğunlaştığı Erikli mevkiiilerinin topoğrafik haritası hazırlanarak üzerinde galeriler, kaçak kazı çukurları ve diğer önemli buluntular işlenmiştir. Bu harita hem yapacağımız bilimsel çalışmalara hem de bölgenin sit alanı olması için yapılacak öneriye temel oluşturmaktadır.
					Kaçak kazı		Önceleri tarlasında çalışmamızı isteyen arazi sahibi, jeofizik ölçümlerden sonra burada çalışmamıza izin vermediği için planlanan sondajlar gerçekleşmedi. Bu nedenle tarla sınırı dışında kalan ve son olarak birkaç yıl önce yapıldığı anlaşılan bir kaçak kazı çukurunda çalışılmaya karar verildi.
					Kaçak kazı		Erikli Mevkii'nde, Bekir Çil'e ait tarlanın kuzeyinde bulunan kaçak kazı çukuru ve atılan toprak araştırıldı. Atık toprak yığınları tekrar elden geçirilip elenerek içindeki çanak çömlek parçaları ile diğer küçük buluntular ayıklandı.
					2 tane Kaçak kazı	Erikli Mevkii, Kaçak Kazı Çukuru	Kaçak kazı alanı temizlendikten sonra burada iki kazı çukuru açığa çıkarılmıştır. Alttaki çukurun daha önce açıldığı anlaşılmaktadır. Daha sonra açılan üst çukurun toprağı alt çukura atılmıştır. Her iki çukur temizlendiğinde in situ olarak hiçbir kalıntının kalmadığı anlaşılmıştır.
					Koruma -kazı ekibi kaynaklı		Kaçak kazı toprağında ele geçirilen buluntular (cevher kırma taşları, pota, fırın sıvaları, odun kömürü atıkları ve küçük bakır mineralleri) ve toprağın bol kül içermesi burasının bakır ergitme ve işleme atölyesi olduğuna işaret etmektedir. Fakat ne yazık ki işlikle ilgili herhangi bir in situ kalıntı kalmamıştır. Ayrıca bu kadar dar alanda yüzlerce çanak çömlek kırığının yanı sıra hayvan kemiği, kırık ağırşak gibi buluntuların bolluğu bir çöplük malzemesini anımsatmaktadır. Fakat başka tarih öncesi yerleşmelerden bilinen türde bir çöp çukuruna rastlanmamıştır.
					5 tane Kaçak kazı	Maziönü Mevkii Maden İşletme Galerileri	Güneye bakan ve konglomeralardan oluşan sarp bir yamaçta sekiz adet maden galerisi bulunmaktadır (Resim: 1). Bunlardan beş tanesi içinde kaçak kazı yapıldığı anlaşılmaktadır. Diğer üç tanesi ise sel sularının ve erozyonun etkisiyle tamamen kapanmıştır.
					5 tane Kaçak kazı	Keramik	Galerilerde ele geçirilen çanak çömlek kırıklarının birbirine benzerliği dikkat çekmektedir. Daha önce kaçak kazıların yapıldığı 1, 2, 3, 4 ve 6 No.lu galerilerde ele geçirilen veya galerilerin çevresinden toplanan keramiğin yanı sıra yeni bulunan ve tarafımızca kazısı yapılan 5 ve 5a No.lu galerilerde de aynı özellikte keramik bulunması, Maziönü Mevkii'ndeki galerilerin hepsinin aynı döneme ait olduğunu göstermektedir.
					Kaçak kazı ve kasıtlı zarar	Pota, Cüruf	Kaçak kazı alanında pota kırıkları ele geçirilmiştir. Ne yazık ki, kaçak kazı sonunda işlik tamamen tahrip edilmiştir.

					Kaçak kazı ve altyapı faaliyetleri		Ayrıca bölgede kaçak kazıların yoğun oluşu göze çarpmaktadır. Madenci şirketlerin etkinlikleri de göz önüne alınarak , eski maden galerilerinin olduğu ve madenci işliklerin bulunduğu Mazıönü ve Erikli mevkiileri koruma kuruluna birinci derece sit alanı olarak önerilmiş ve kabul edilmiştir.
Yalçın Ü., İpek Ö., 2010. Derecutuğun Eski Maden İşletmeleri 2009 Dönemi Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 32. Kazı sonuçları toplantısı 2. Cilt, 24-28 Mayıs 2010 İstanbul, 421-435.							
Side Tiyatrosu ve Çevresi	Antik Kent	Akdeniz Bölgesi	Antalya-Manavgat	İç içe	Ziyaretçi kaynaklı ve koruma kazı ekibi kaynaklı müdahaleler	tiyatro	Side Tiyatrosu'nun yapısal olarak bozulmasına ve taşıdığı kültürel, fiziksel ve sosyal değerlerinin kaybolmasına neden olan sorunlar, yapının uzun süre sahne performansları için kullanılmış olması ve yoğun ziyaretçi kullanımının bulunmasıdır . Bu yoğun ve kontrolsüz kullanımın yarattığı fiziksel malzeme bozulmaları ve strüktürel deformasyonların yanı sıra, değişik dönemlerde, farklı yaklaşımlar, kapsam ve ölçeklerde uygulanmış olan onarımların izleri de yapıda yoğun olarak göze çarpmaktadır .
Alanyalı H. S., 2010. 2009 Yılı Side Tiyatrosu ve Çevresi Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 32. Kazı sonuçları toplantısı 2. Cilt, 24-28 Mayıs 2010 İstanbul, 436-452.							
Olympos	Antik Kent	Akdeniz Bölgesi	Antalya- Kemer	Ayrı	Ziyaretçi kaynaklı	Mozaikli Yapı	ı yıllar içerisinde kenti ziyaret eden turist sayısı An bir havlı artması sonucu yapı içerisindeki mozaiklerin tahribata uğrayabileceği endişesiyle mozaiklerin koruma altına alması gündeme gelmiştir.
Olçay Uçkan B. Y., Evcim S., Mergen M. E., Öncü Ö. E., Öztaşkın M., Öztaşkın G., 2010. Olympos, 2009. Kültür ve Turizm Bakanlığı 32. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 24-28 Mayıs 2010 İstanbul, 80-97.							
Antandros	Antik Kent	Marmara Bölgesi	Bahkesir-Edremit	İç içe	Tarımsal faaliyet	Dereboyu 1 (Teras-Sur) Açması	Caldartumun batısında gerçekleştirilen kazı çalışmaları sonrasında bu alanda henüz anlamlandırılmayan bazı duvar parçalarının yanı sıra, büyük bölümü bu alanda yapılan tarım çalışmaları sırasında tahribata uğramış , içi sıvalı, 0.20 m. genişliğinde bir kanal ortaya çıkarılmıştır.
Polat G., Polat Y., Yağız K., Aktaş R., Acar E., 2010. Antandros 2009 Yılı Kazıları Kültür ve Turizm Bakanlığı 32. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 24-28 Mayıs 2010 İstanbul, 98-121.							
Köşk Höyük	Höyük	İç Anadolu Bölgesi	Niğde-Bor	Yanında	Alt yapı faaliyetleri	Merkezine Yakın Konumdaki H/ 10- 11 Plan Kareler	Bu yapının doğu duvarı dışında, ona bitişik olarak başlayan küçük taşların döşenmesi ile oluşturulan bir alan bulunmaktadır. 1.5 m'lik bir kısmı korunmuş döşemenin hemen doğusundan başlayan biri 1.5 m., diğeri su sondajına elektrik sağlamak amacı bu alana dikilen elektrik direği için açılmış 2 m çapındaki çukur bu alanı tamamen tahrip etmiştir .
Öztan A., Açıkgöz F., 2010. 2009 Yılı Köşk Höyük Kazıları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 32. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 24-28 Mayıs 2010 İstanbul, 135-148.							
Acem höyük	Höyük	İç Anadolu Bölgesi	Aksaray-Yeşilova	İç içe	Ruhsatlı inşaat faaliyetleri ve kasıtlı zarar	III. Kat Hizmet Binası ve Diğer Yapılar B. İkinci Kazı Alanı	2008 yılında kazılan, dik yamaçta yer alan EB/47- 48 plan karesinde bir plan verm duvar parçaları ve çöp çukurları kaldırılmış, burada 70 cm. inilmesine karşılık geçen yılda olduğu gibi bir mimariye rastlanmamıştır. Helenistik, Demir Çağı ve Asur Ticaret Kolonileri Çağı çanak çömlek parçaları ile ver ver naylon, kumaş, cam gibi güncel malzemeye rastlanması özellikle EB/ 48 plan karesinde köy evlerinin fazlaca tahribat yaptığını göstermektedir .
Öztan A., Arbuckle B. S., 2010. 2009 Yılı Acemhöyük Kazıları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 32. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 24-28 Mayıs 2010 İstanbul, 216-234.							
Tripolis	Antik Kent	Ege Bölgesi	Denizli -Buldan	Yanında	Kaçak kazı	1 No.lu Mezar Çalışmaları	Kentin nekropolis alanı içerisinde sürekli devam eden kaçak kazıları ve bu kazılar sonrasında tahrip edilmiş olan mezar yapılarını göz önüne alarak burasının da tahrip edilmesini önlemek amacıyla kazı çalışmasına başlanmıştır.
					Kaçak kazı	2 No.lu Mezar Çalışmaları	Doğu Nekropolisi 1 No.lu bölgede yapılan yüzey araştırmaları sırasında, kaçak kazıcılar tarafından kazılan bir lâhit mezar tespit edilmiştir . Yama üzerinde kuzeydoğu güneybatı yönünde duran bu lâhit mezara 2 No.lu mezar denilmiştir.
					Kaçak kazı	3 No.lu Mezar Çalışmaları	3no.lu mezarın gerek kazı öncesi durumu gerekse kazı sırasında ölü yatakların hiçbirinde iskeletlerin ele geçirilmemiş olması kaçak kazılarca tahrip edildiğini göstermektedir.
					Kaçak kazı	4 No.lu Mezar Çalışmaları	Bu alanda yapılacak çalışmaların ana amacı kaya mezarın kaçak kazıcılar tarafından daha fazla tahrip edilmeden kazılması ve içinde bulunan arkeolojik malzemenin çıkarılarak mezarın temizlenmesidir.
Erdoğan A., 2010. Tripolis 2008- 2009 Yılı Kazıları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 32. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 24-28 Mayıs 2010 İstanbul, 328-327.							
Resuloğlu Eski Tunç Çağı Mezarlık Kazısı	Mezarlık	Karadeniz Bölgesi	Çorum-Uğurludağ	İç içe	Hırsızlık	Doğu yamacı	'Doğu Yamacı' olarak adlandırdığımız kesimde, Resuloğlu'nda sistemli araştırmalar başlamadan önce tahrip edilmiş alanda moloz yığınının kaldırılmasına bu yıl da devam edilmiş ve daha önce soyulmuş mezarlara ait atık topraklar bu kesimde tamamen temizlenmiştir. F 27 ve 30 karelerinde bu yıl tespit ettiğimiz mezarların da tamamen soyulmuş oldukları anlaşılmıştır .
					Kasıtlı zarar	F-27 karesi	F 27 karesinde daha küçük boyutlu diğer bir taş sandık mezara (M240) ait birkaç süs eşyası arasında gördüğümüz siyah taştan, her iki kenarı testere ağzı biçimli iki delikli bir boncuk tanesi, bölgenin süs eşyası sanatı için yeniliktir. Ne vazık ki mezar eşyasının ve iskeletin tamamı günümüzde tahrip edilmiştir .
Yıldırım T., İpek Ö., 2010. 2009 Yılı Resuloğlu Eski Tunç Çağı Mezarlık Kazısı. Kültür ve Turizm Bakanlığı 32. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 24-28 Mayıs 2010 İstanbul, 348-357.							
Tayinat Höyük	Höyük	Akdeniz Bölgesi	Hatay-Reyhanlı	Ayrı	Koruma- kazı ekibi kaynaklı zarar	Sit geneli	Maalesef bu anıtın orijinal yapısından zarar görmemiş bir parça dahi kalmamış, Chicago kazılarında sonra tüm buluntular va buluntu yerlerinden kaldırılmış va da bir şekilde tahribat uğrerek yok olmuştur .
Harrison T. P., Batuık S., Denel E., 2010. Tayinat Höyük Kazıları, 2009. Kültür ve Turizm Bakanlığı 32. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 24-28 Mayıs 2010 İstanbul, 368-384.							
Phokaia	Antik Kent	Ege Bölgesi	İzmir-Foça	İç içe	Ruhsatlı inşaat faaliyetleri	Athena Tapınağı Üzerindeki Osmanlı Dönemi Yapı Katları (Çizim: 1)	Athena Tapınağı'nın oturduğu alan kayalık bir tepedir; bu nedenle toprak tabakası çok korunmadı. Sürekli yapılaşmalar nedeniyle de önceki katmanlar, sonraki katmanlar tarafından büyük tahribata uğratıldı . 20. yüzyılın ilk yarısına ilişkin yapıların bu alt katta oldukça tahribata uğratmış olduğunu görüyoruz. Okul inşaatı sırasında 19. yüzyılın son çevreğinde, 1867 depreminden sonra yapılan yapıların 20. Yüzyılın ilk yarısı içerisinde devam ettiğini ve bunların terk edilmesinden sonra da okul yapımı sırası tümden ortadan kaldırıldığını anlıyoruz. Okul inşaatı ise, eski fotoğraflarda görülen bu yapıların temel izlerini tümden ortadan kaldırmış olduğu için , kazılarda Geç Osmanlı Erken Cumhuriyet Dönemine ilişkin yapılara ait izlere çok az rastlandı.
					Ruhsatlı inşaat faaliyetleri	5 No.lu Ev	Giriş mekânının güneyinde ise evin ilk evresine ilişkin bir kapı bulunuyordu. Bu kapı olasılıkla sokağa açıliyordu. Daha sonra kapatılmış görünüyor. Giriş mekânının kuzey duvarının üzerinde ise okul duvarı bulunduğuundan oldukça tahrip edilmişti .
Özyiğit Ö., 2010. 2009 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 32. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 24-28 Mayıs 2010 İstanbul, 385-404.							
Nif (Olympos) Dağı Araştırma ve Kazı Projesi	Araştırma kazısı	Ege Bölgesi	İzmir-Torbalı	Ayrı	Kaçak kazı	Karamattepe	Kazı öncesinde, mimari plan kontrolleri, fotoğraf çekimleri ve tüm sit alanında incelemeler yapılmış; henüz kazmadığımız karelajsiz doğu alanda ve orman içinde, kepir (marn) tabakasını dahi tahrip etmiş birkaç yeni kaçak kazı çukuruna rastlanmıştır .
					Kaçak kazı	Dağkızılca	arada, DM 1'in yaklaşık 50m. kuzeydoğusundaki zeytin ağaçları dikili arazide, yeni açılmış bir kaçak kazı çukuru ve içinde bir oda mezar kalıntısı saptadık Kaçak kazı çukuru çevresinde seviye inme çalışmalarına başlanarak, ortaya çıkarılmış olan blok taşlar, kuzey yönünde takip edildi ve bunların batıya doğru dönüş yaptığı anlaşıldı. DM 12'nin kazısı kuzey yönünde devam ederken, DM 13'ün yüzeye çok yakın olan sıralı kapak taşlarına rastlanmıştır.
					Kaçak kazı	Başpınar B Yapısı Batısı	Bu alan daha önce kaçak kazılarla yoğun bir şekilde karıştırılmış ve tahrip edilmiş olduğundan , kazı sırasında yalnızca, cam ve pişmiş toprak kap parçaları ile dağılmış durumda insan kemikleri ele geçirilmiştir.
					Kaçak kazı		Bu alanda temizlik çalışması yapılmış, ancak kaçak kazı çukurlarının orijinal taban seviyesinden çok daha aşağı inmesi nedeniyle in situ insan kemiğine rastlanamamıştır.
					Kaçak kazı	B Yapısı	Taban temizliği sırasında daha önceden kaçak kazılarak tahrip edilmiş narteks içi bir mezarın (BM 1) kuzeyinde bir diğer taban altı mezar (BM 2) tespit edilmiş ve yapılan kazı sonucunda ele geçirilen az sayıdaki kemiğe dayanılarak bu iskeletin de günümüze in situ ulaşmadığı anlaşılmıştır.
					Kaçak kazı	A Yapısı	Yıllarca süren kaçak kazılar sonucunda oluşan yer yer iki metrelik toprak yığınları nedeniyle hayli engebeli olan iç mekânda, atık toprakların kontrollü bir şekilde kaldırıp tesviye yapılmış, seviye inme çalışmaları sırasında yapı duvarlarının en az iki evreli fresklerle kaplı olduğu saptanmıştır.
					Kaçak kazı	<i>Balıcaoluk</i>	Tepenin güneydoğu kesiminde bazı kaçak kazı çukurları görüldü.
					Kaçak kazı	<i>A. Doğu Sur Duvarın</i>	Burada, bir kurşun ağırlığın yanı sıra daha önce kaçak kazılan bir çukurdan atılmış olduğu anlaşılan toprak yığını içinde 4 adet ok ucu bulundu.
Tulunay E. T., 2010. Nif (Olympos) Dağı Araştırma ve Kazı Projesi:2009 Yılı Kazısı. Kültür ve Turizm Bakanlığı 32. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 24-28 Mayıs 2010 İstanbul, 405-423.							
Laodikera	Antik Kent	Ege Bölgesi	Denizli -Pamukkale	Yanında	Alt yapı çalışmaları	Tapınak A, Restorasyon, Anastylosis ve Kazı Çalışması	Yapı, kentin terk edilişi olan M.S. 7. yy. başından, 1990 yılına kadar, taş ve kireç ocağı olarak kullanıldığından büyük ölçüde tahrip edilmiştir . Kazı çalışmalarında avlu, portikler ve naos yapısına ait çok az bir malzeme ele geçirilmiştir. Bunların da çoğu kireç yapmak ya da farklı amaçlarda kullanmak üzere parçalanmıştır.
					Kasıtlı zarar	Prostylosun	Batı köşe payeli sütuna ait 1,5 m yüksekliğindeki orta tamburun ön kısmı balvozla tahrip edilmiş olduğundan , bu ta gösterilmesi amacıyla alt ve üst tamburlara atılan 50mm.lik 3 adet çelik çubukla sağlanma yerine yerleştirilmiştir.
Şimşek C., 2010. 2009 Yılı Laodikeia Antik Kenti Kazıları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 32. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 24-28 Mayıs 2010 İstanbul, 447-473.							
İznik Çini Fırınları	Çini Fırınları	Marmara Bölgesi	Bursa- İznik	İç içe	Altyapı faaliyetleri	Genel	Bu yıl önceki senelerden farklı olarak kazı alanının kuzeydoğusundaki plan karelerin çalışmaları aynı anda gerçekleştirilmiştir. Öncelikle eski açılan bölgelerde zemin düşürme çalışmalarının ardından yeni alandaki çağdas evin fosseptikleri yüzünden bir havlı tahribat gören bölgede , üç plan karenin birlikte ele alınmasını gerekmiştir.
					Altyapı faaliyetleri	C14 plankare	Bu çalışmalar sonucunda, C14 plan karesinde, orta kısmının çağdas fosseptik çukurlarının açılması sırasında tahribata uğradığını anladığımız harçlı zeminlerin konturları belirlenmiş, temizliği yapılmıştır.
Demirsar Arlı V. B., 2010. İznik Çini Fırınları Kazısı 2009 Yılı Çalışmaları Kazısı. Kültür ve Turizm Bakanlığı 32. Kazı sonuçları toplantısı 4. Cilt, 24-28 Mayıs 2010 İstanbul, 51-64.							
Oluz Höyük	Höyük	Karadeniz Bölgesi	Amasya- Merkez	Ayrı	Tarımsal faaliyet	Sit geneli	Herhangi bir mimari tabaka ile ilişkisi kurulamayan söz konusu bu çanak çömlek parçalarının çok büyük olasılıkla Oluz Höyük'ün en son yerleşim tabakasına ait olduğu, ancak tarım faaliyetleri ile erozyon sonucunda günümüze kadar ulaşamadığı kanaatine varıldı.
					Tarımsal faaliyet ve kaçak kazı	<i>A Açması</i>	Yüzeve yakınlığı nedeniyle tarım faaliyetleri, yoğun bir şekilde gerçekleştirilmiş vasadışı kazılar ve büyük olasılıkla “0” Tabaka ’sının yerleşimcileri, ayrıca yerleşme terk edildikten sonra gerçekleştirilmiş gömüler nedeniyle yoğun bir şekilde tahrip edilmiş olan 1. Mimari Tabaka mimari kalıntılar oldukça düzensiz ve dağınık bir görünüm verdi. Bu mimari, kalıntılar 2009 döneminde I 14, I 15, I 16, I 17, L 14, L 15 ve L 16 plan kare ortaya çıkarıldı. Yoğun bir tahribata uğradıkları için, 1. Mimari Tabaka 'da ortaya çıkan mimari kalıntılar , düzenli bir plan oluşturmaktan uzak, irili ufaklı moloz taşla oluşturulmuş duvar temelleri parçaları ve döşeme kalıntılarından oluşmaktadır.
					Kaçak kazı		2. Mimari Tabakanın 1. Mimari Tabaka düzeyi olmasa da yine de yerleşme sona erdikten sonra yapılmış olan gömüler, çöp çukuru ve vasadışı kazılar nedeniyle oldukça tahrip edilmiş olduğu gözlemlendi.
Dönmez Ş., 2010. Oluz Höyük Kazısı 2009 Dönemi Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 32. Kazı sonuçları toplantısı 4. Cilt, 24-28 Mayıs 2010 İstanbul, 92-110.							
Enez (Ainos)	Antik Kent	Marmara Bölgesi	Edirne-Enez	İç içe	Altyapı faaliyetleri (su yolu açılması)	St-5 – M1 - Pişmiş Toprak Lâhit	Açmanın kuzey köşesinde 1.00 m. derinlikte künklerin altında, su yolu yapımında tahrip edildiği tahmin edilen dağınık vaziyette pişmiş toprak lâhit parçalarına rastlanmıştır . St5- M1 olarak kodlanan lâhitte kırık durum bronz bilezik parçası dışında herhangi bir
						St-5 – M3 - İnhumasyon	Roma Dönemine tarihlendiği düşünülen mezar, üzerinden geçen su yolunun inşası sırasında tahrip edilmiştir. Dağınık durumda bulunan iskelet ait herhangi bir mezar hediyesine rastlanmamıştır.
					Altyapı faaliyetleri (internet)	St5-M17 - Taş Mezar	Mezar da kapağı da tahribata uğramış şekilde bulunmuş Bu tahribata, Telekom'un yürüttüğü altyapı çalışmalarının neden olduğu düşünülmektedir .

						St5-M18 - Kiremit Mezar	Mezar tamamen dağılmış hâlde bulunmuştur. Bu tahribata da Telekom'un yürüttüğü altyapı çalışmalarının neden olduğu düşünülmektedir. Mezarın herhangi bir buluntusu yoktur.
					Altyapı faaliyetleri ve Hırsızlık	C- St-6 No.Lu Açma (Resim:13)	Açmanın güneyinde, toprağın 0,60 m altında doğu –batı yönünde uzanan son dönemlere ait pik demirinden yapılmış su boruları saptandı. Bunların altında taş örgülü ve içi kireç harcıyla sıvanmış bir sandık mezarın yer aldığı anlaşıldı. Kemik dâhil hiçbir buluntuya rastlanmayan mezarın, adı geçen su yolunun yapımı sırasında soyulmuş olabileceği sanılmaktadır
Başaran S., Çakan B., Karwiese S., Yılmaz R., Kurap G., 2010. Enez (Ainos) 2009 Yılı Kazı ve Onarım-Koruma Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 32. Kazı sonuçları toplantısı 4. Cilt, 24-28 Mayıs 2010 İstanbul, 145-168.							
Stratonekia	Antik Kent	Ege Bölgesi	Muğla-Eskihisar	Ayrı	Altyapı faaliyetleri	Kadıkulesi Tepesi	Sur içerisinde herhangi bir yapılaşma olup olmadığını anlamak için bu yılki iki ayrı sondaj çalışmasında herhangi bir mimari kalıntıya rastlanmamıştır. Bunun sebebi, olasılıkla sevrek ve zayıf olan mimari dokunun, tepenin dik yamacı ve orman faaliyetleri sonucu tahrip edilmiş olmasıdır. İki sondaj içerisinde de ana kayaya ulaşılmış ve tepeyi oluşturan kayalık zeminin, surun yapımında kullanılan sistten oluştuğu görülmüştür. Açılan surda yapı taşı olarak kullanılan sist malzemenin, başka bir verden taşınarak değil, tepe üzerindeki taş ocaklarından kesilerek inşa malzemesi olarak seçildiği anlaşılabilmektedir. Bunun dışında, sur boyunca yer yer mermer, düz kenarlı, kabarık yüzeyli, kaba yonulu taşlarla yapılan tadilat da görülmektedir.
					Kaçak kazı	Yeldeğirmen Tepe	Burada defineciler tarafından açılmış bir lâhit mezar tespit edildi. Çalışmalar sonucunda toplam 3 adet mezar ve 2 adet sondaj kazısı yapıldı.
					Kaçak kazı ve kasıtlı zarar	Yeldeğirmen Tepe	Mezarlardan birisi (09YDTM01) daha önce defineciler tarafından açıldığı için kapak taşlarından sadece birisi in situ durmaktaydı. Mezar mermer plâka tekne tipinde olup doğu-batı doğrultulu yerleştirilmiştir. Mezarda yapılan çalışmalarda iskelete ait bir parça kırık kol ve bacak kemiğine ait parçalar bulunmuştur. Mezarın dışında, kapak taşına bitişik olarak bulunan ve M.Ö. 190-160 yıllarına tarihlenen pişmiş toprak tek kulplu testi, mezarın kapakı kapatıldıktan sonra mezarın dışına bırakılan hediyedir.
Söğüt B., 2010. Stratonikeia 2009 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 32. Kazı sonuçları toplantısı 4. Cilt, 24-28 Mayıs 2010 İstanbul, 194-211.							
Boğazköy-Hattuşa	Antik Kent	Karadeniz Bölgesi	Çorum-Boğazkale	İç içe	Hırsızlık	Poternli Sur Kazıları	Toplam 620m ² 'yi kapsayan kazılarla, surun iki kule ve üç duvar parçasından oluşan yaklaşık 60m.'lik bir bölümü açığa çıkarılmıştır. Geç Antik Döneme ait mezarlar ve yakın dönemlerde taş almından oluşan ver ver tahribata rağmen surun yapısal özellikleri anlaşılmaktadır. Surun Hitit Dönemi için karakteristik sandık tipinde olduğu tüm alanda görülmüştür.
					Tarımsal faaliyet	Çamlıbel Tarlası Kazısı	CBT I Mimari yok, alanın ortasından geçen su akıntısı, mevsimlik kullanm , bakır madeni eritme çukurları, maden parçaları, mezarlar
Schachner A., 2010. Boğazköy-Hattuşa 2009 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 32. Kazı sonuçları toplantısı 4. Cilt, 24-28 Mayıs 2010 İstanbul, 212-232.							
Pergamon	Antik Kent	Ege Bölgesi	İzmir-Bakırçay	Yanında	Kaçak kazı	Elaia Bozvertepe Tümülüsü	Tümülüs son yıllarda birçok kaçak kazı tarafından çok zarar gördüğü ve daha başka yasal olmayan girişimlerden endişe edildiği için, yapılan çalışmalar zorunlu hâle gelmişti.
					Hırsızlık (yağma)	Kızıl Avlu'Daki Koruma Projesi	Sergi hazırlığına paralel olarak, yuvarlak kuleye güneyden bitişik konumdaki Roma Dönemi tonozlu bodrumunda restorasyon önlemleri alınmıştır Bu çalışmalar, Kızıl Avlu'daki restorasyon faaliyetlerinin dönüm noktasını oluşturmaktadır; artık bu çalışmaların ağırlık noktası, çalışmaların bitirildiği yuvarlak kuleden güneydeki bitişik alana kaymış bulunmaktadır. Geçen yıllarda burada temenos duvarının bir bölümünün emniyete alınmasına başlanmış, açılan alanda yeni depo binası örtülmüştür. Bu çalışmalar yeni, birçok yıla yayılan restorasyon projesinin başlangıcı olarak tasarlanmıştır; çünkü restore edilen bölüm, iki muazzam ayak yardımıyla Kızıl Avlu temenosunun yükseltilmiş arsasını Selinus kıyısına doğru destekleyen büyük istinat duvarının bir bölümüdür ve burası dramatik biçimde tehlikeli bir durumda bulunmaktadır. Burası gibi temenosun yapı platformunu temel olarak taşıyan istinat duvarının doğu kesiminin arkasındaki tonozlu bodrumun içinde de, küçük parçalı andezit yapı taşlarından oluşan büyük miktarda duvar kaplaması yağmalanmıştır. Öyle ki opus caementiciumdan oluşan hava koşullarına duvarlı duvar, korumasız olarak açığa çıkmıştır.
Pirson F., 2010. Pergamon-2009 Sezonu Çalışmaları Raporu. Kültür ve Turizm Bakanlığı 32. Kazı sonuçları toplantısı 4. Cilt, 24-28 Mayıs 2010 İstanbul, 245-259.							
Kelenderis	Antik Kent	Akdeniz Bölgesi	Mersin-Aydıncık	İç içe	Kasıtlı zarar ve hırsızlık	3.1. Nekropolündeki Çalışmalar	Buluntulara gelinece; mezar odasında henüz tümlemediğimiz çok sayıdaki ticarî amphora parçaları dışında sağlam olarak ve üzerinde yatay bant süsleri olan Klâsik Çağa ait bir amphora (K.09.DN.I.BL.020), ikisi sağlam ve Erken Helenistik Çağa tarihlediğimiz üç adet içe dönük kenarlı kâse (K.09.DN.I.BL.019; K.09.DN.I.BJ.001; K.09.DN.I.BM.001) bulunmuştur. Kâselerin iç yüzü ile dış yüzünün yarıya yakın kısmı mat siyah astarlıdır. Bu eserler, bakım ve onarımları yapıldıktan sonra Silifke Müzesi'ne teslim edilmiştir. Çesitli zamanlarda soyulmuş , hatta en başta belirttiğimiz gibi, yakın zamanlarda çöplük olarak kullanılmış olan bu mezarın kullanımının iki evrelî olduğunu düşünüyoruz.
Zoroğlu K. L., Tekocak M., 2010. Kelenderis 2009 Yılı Kazı ve Onarım Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 32. Kazı sonuçları toplantısı 4. Cilt, 24-28 Mayıs 2010 İstanbul, 260-273.							
Sabuniye Höyüğü	Höyük	Akdeniz Bölgesi	Antakya-Samandağ	Ayrı	Tarımsal faaliyet	Sit geneli	Yerleşimin daha sonraki dönemlerde yapılan yoğun tarımsal faaliyetlerin yarattığı büyük tahrifatı, tepenin güneydoğu ve güneyde geniş kesitler ve teraslandırma faaliyetleri yansıtmaktadır.
					Kasıtlı zarar	A Açması	Açma yüzeyden 1,25 m derinliğe kadar kazılmıştır. Yaklaşık 0,50 m.- 0,60 m. ka üstte sarımsı altında koyu kahve tarım toprağının içinde herhangi bir mimariye bağlanma kırık taş öbekleri tanımlanmıştır. Bu tabakada küçük çöp çukurları ve sert zemin parçaları tanımlanmıştır. A açmasında tarım toprağının altından karışık hâlde ele geçirilen keramik buluntular Pers Döneminden Hellenistik Döneme uzanan tarihi yerleşim
					Tarımsal faaliyet	B Açması	Açmada önce 0,4 m kalınlığındaki tarım toprağı kaldırılmış altında arkeolojik doku ortaya çıkarılmıştır. Ancak terasın bu parçasında tarımsal faaliyet, özellikle zeytin ağacı dikiminden dolayı tahrifat oluştuğundan bu açmada mimariye ait kalıntı yok olmuş parçalar hâlinde kerpiç duvar kalıntıları gelmiştir.
					Tarımsal faaliyet	D Açması	Buluntu koleksiyonu oluşturan seramik malzeme yıpranmış ve kötü tahribata uğramış Demirçağı III ve Demirçağı II malzemesi ile bir Geç Tunç Çağı II B'ye ve çok azı Hellenistik Döneme tarihlendirilen karışık malzemedir. Buluntu koleksiyonun karışık yapısı alanda yapılan tesviye ve ardından tarımsal faaliyetlerin bir sonucu olmalıdır.
					Tarımsal faaliyet	F Açması	Höyüğün bu ki uygulanan tarımsal faaliyetler nedeniyle yapılan tesviye kültürel dolgunun üst kat süpürmüş, kültürel depozit açmanın kuzeybatı kenarında ana kayaç zemin açma yüzeyinden hemen 0,4 m de ortaya çıkmıştır.
Pamir H., Nishiyama S., 2010. .2008-2009 Yılı Sabuniye Höyüğü Kazıları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 32. Kazı sonuçları toplantısı 4. Cilt, 24-28 Mayıs 2010 İstanbul, 299-314.							
Yeşilova Höyüğü	Höyük	Ege Bölgesi	İzmir- Bornova	İç içe	Tarımsal faaliyet	Sit geneli	Bütün alanda Neolitik Döneme ait mimari kalıntıların III.1 kattan itibaren yoğunlaştığı görülmüştür. Bu alanda Neolitik Döneme ait üç mekânı ayırt etmek mümkün olmuştur. Dörtgen planlı yapılar 0.70-0.90 m kalınlığında 0.50-0.60 m yüksekliğinde çoğunlukla tek sıra orta boy taşlardan yapılan temellere sahiptir. Kendi başlarına ayrı ayrı inşa edilen yapılardan, bazı duvarları tahrip olan 1 No.lu yapı, dıştan yaklaşık 6.00x7.50 m boyutlarında dikdörtgen bir mekândır (Resim:2). Mekânın bazı duvarları yüzeve yakın olmaları nedeniyle tahribata uğramış ve kuzey ve güneybatı duvarları sağlam olarak günümüze ulaşabilmiştir.
Derin Z., 2010. İzmir-Yeşilova Höyüğü 2009 Yılı Kazı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 32. Kazı sonuçları toplantısı 4. Cilt, 24-28 Mayıs 2010 İstanbul, 315-323.							
Pedesa	Antik Kent	Ege Bölgesi	Muğla-Bodrum	Yanında	Kaçak kazı	Bizans Dönemi	2008- 2009 yılında kaçakçı çukurlarının temizlenmesinin ardından açığa çıkan mekânlar, kentin akropolisinde olduğu gibi tapınak bölgesinin de orta Bizans Dönemi yoğun olarak iskân edildiğini ortaya koymuştur.
					Kaçak kazı	Athena Tapınağı	Kutsal Alandaki çalışmalarda ele geçirilen adak eşyalarının büyük bir kısmı kaçak kazıların tahrip ettiği kısımlarda ele geçirilmiştir.
					Kaçak kazı	Batı Nekropolü ve Gebe Kilise	2007 yılı çalışmalarında 1 No.lu mezar platformu olarak adlandırdığımız platformda yapılan çalışmalarda, kaçakçılar tarafından tahrip edilmiş olan gömü çukurları temizlenmiş ve bu çukurlardan elde edilen veriler mezar platformlarının Erken Demir Çağında kullanıldıklarını göstermiştir.
					Kaçak kazı ve kasıtlı zarar	Batı Nekropolü ve Gebe Kilise'de Yapılan Çalışmalar	3.03 m uzunluğundaki güney kenar dışında mezar odası tüm yönlerde 2.95 m. uzunluğa sahiptir. Güneydoğu köşede mezar odasının tabanını kaplayan taşlardan biri yerinde korunmuştur. Mezar odası içerisinde özellikle batı yarıda 1,20 m yüksekliğinde tahrip toprağı yığını bulunmaktaydı. Kaçakçılar tarafından defalarca tahrip edilmiş olan mezar odasındaki toprak, mezar odasının dışarsına çıkarılarak elenmiştir.
Kaçak kazı	Pedasa Territoriumu Nekropol Yüzey Araştırmaları	Tespit ve belgeleme çalışmalarında tümülüslerin birçoğunda kaçak kazı nedeniyle tahrifat oluştuğu görülmüştür. Bu durumda olan tümülüsler çevresinde kırık seramik parçaları ve pişmiş toprak lâhit parçaları tespit edilmiş ve belgelenmiştir. Çalışmalarımız sırasında Çam Tepenin doğu yamacında kaçakçılar tarafından açılmış bir alan tespit edilmiştir. Yapılan kısmi temizlik sonucunda çok fazla tahrip edilmiş alanda kalıntının tasarı elde edilmemiştir. Yapılan küçük kapsamlı bir çalışma ile ana kayanın yer yer basit moloz taşlarla desteklendiği teras duvarı kısmen de olsa açığa çıkarılmıştır. Sivricam Tepesi'nin güneybatısındaki araştırmalarımız sırasında kaçak kazı çukuru tespit edilmiştir. Kaçak kazı çukuru içindeki atıl toprak içinden çift kulplu yerel üretim bir kap bulunmuştur. Bu alanda yapılan temizlik sonucunda platform mezara ait iki adet sandık mezarın açıldığı anlaşılmıştır.					
Diler A., 2010. Pedasa – 2008/2009. Kültür ve Turizm Bakanlığı 32. Kazı sonuçları toplantısı 4. Cilt, 24-28 Mayıs 2010 İstanbul, 324-341.							
Erythrai	Antik Kent	Ege Bölgesi	İzmir -Çeşme	İç içe	Koruma kazı ekibi kaynaklı	İlk Nesil Kazı Dönemi Hatalı Konservasyon Düzeltilme	Mozaik ilk gün ışığına çıkarıldığında yatak harcı ile bağıni koparmış olan mozaik yüzeylere yapıştırıcı sürülmüştür. Aynı yapıştırıcı daha önce çalışılmış olan CM.-VI mozaikte karışımza çıkmaktadır. Yapılan denemeler sonunda sürülen yapıştırıcının yüksek oranda hazırlanmış %30-40 Paraloid içerdği anlaşılmıştır. Ancak bu yoğun yapış zaman içerisinde özelliğini vitirerek sertleşmiş ve matlaşarak kovulaşmıştır.
					Kısmen tarımsal faaliyet	Ert09 Hr-(Et)Iı Açması	Bu açmanın kazılmasındaki amaç alan stratigrafisine ışık tutmakken, yarısı açıkta kalıp yarısı batı profilinin içine giren çok sayıda sima parçasının, yüzeydeki tarım faaliyetlerinin yaptığı hızlı tahrifat nedeniyle , kurtarılmasına dönüşmüştür.
					Kısmen tarımsal faaliyet	D- Buluntuların Konservasyon, Envanter Çalışmaları ve Çeşme Müzesi'ne Götürülmesi	Panolar hâlinde bulunan sima parçalarının üzerinde birbirini tekrarlayan quadrigae içinde uzun elbiseli bir savaşçı tasviri yer alır. İlk değerlendirmelere göre üzerinde yer alan, figürler, sahne ve işleniş tarzı açısından Geç Klâsik Erken Helenistik Dönem Heykeltıraşlık stiliini yansıtır. Parçalar sık dokulu ve gözeneksiz bir yapıya sahiptir. Eserler elimize kırık parçalar hâlinde geçirilmiştir. Üstleri toprak, toz ve kalker tabakası ile kaplıdır ve bazıları da yangın geçirmiştir; bu nedenle koyu renk almışlardır. Yine üzerinde bazı bölümlerinde çizikler, aşınmalar, ufalanmalar söz konusudur. Avrıcıa toprak altından üsteki tarla sulamasından dolayı çok vumusadıkları için çıkarılırken, kopma veni kırılmalar olmuştur.
Akalın A. G., 2010. Erythrai Kazısı 2009 Sezonu Kazı ve Araştırmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 32. Kazı sonuçları toplantısı 4. Cilt, 24-28 Mayıs 2010 İstanbul, 342-359.							
Yassihöyük	Antik Kent	İç Anadolu Bölgesi	Ankara-Polatlı	İç içe	Tarımsal faaliyet		Bir plan kare 10 m x10 m. dir. Yassihöyük, uzun süre tarla olarak kullanıldığı için , yüzey toprağı çok incedir. Bu nedenle, yüzeyden 20 cm. inmeden taş yapılar açığa çıkmaya başladı.
Omura M., 2010. 2009 Yılı Yassihöyük Kazıları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 32. Kazı sonuçları toplantısı 4. Cilt, 24-28 Mayıs 2010 İstanbul, 360-367.							
Limantepe	Antik Liman Kenti	Ege Bölgesi	İzmir-Urla	İç içe	2 tane Kaçak kazı	U-6, T-6 Açmaları	Yine T-6 alanında yürütülen kazılarda çöp çukurlarının alandan kaldırılmasından sonra iki yeni çukur ortaya çıkmıştır. Bu çukurlar da üstteki çukurlar gibi kazılan alanda büyük tahribata yol açmıştır
Erkanal H., Şahoglu V., Tuncel R., Kouka O., Keskin L., Tuğcu İ., 2010. Liman Tepe 2009 Yılı Kazıları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 32. Kazı sonuçları toplantısı 4. Cilt, 24-28 Mayıs 2010 İstanbul, 446-463.							
Çeşme – Bağlararası	Antik Liman Kenti	Ege Bölgesi	İzmir-Çeşme	İç içe	Ruhsatlı inşaat faaliyetleri		Modern verleşme tarafından çok büyük ölçüde tahrip edilmiş olan bu merkezdeki kazılar (Resim: 1)
Şahoglu V., Erkanal H., Çayır Ü., 2010. Çeşme-Bağlararası 2009 Yılı Kazıları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 32. Kazı sonuçları toplantısı 4. Cilt, 24-28 Mayıs 2010 İstanbul, 463-473.							

EK-6 2011 KAZI RAPORLARI TESPİT EDİLEN İNSAN KAYNAKLI RİSKLER

Arkeolojik Alan	Alanın Niteliği	Coğrafi Konum	Konum	Yerleşim Yeri ile İlişkisi	Risk Etkeni	Etki Ettiği Miras Alanı	Tahribat Boyutu
Yenibademli Höyük	Höyük	Marmara Bölgesi	Çanakkale-Gökçeada	Yanında	Altyapı faaliyetleri	F 9-Batı Açması	İki aşamada zarar gördüğü anlaşılan yapının iç dolgusuna açılan bir kanal, yakın zamandaki tahribata işaret etmiştir.
Hüryılmaz H., 2011. Gökçeada-Yenibademli Höyük 2010 Yılı Kazıları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 33. Kazı sonuçları toplantısı 1. Cilt, 23-28 Mayıs 2011 Malatya, 1-18.							
Hadrianoupolis	Antik Kent	Karadeniz Bölgesi	Karabük-Eskipazar	İç İçe	Ziyaretçi kaynaklı	Kilise A Çalışmaları	Kilise A yapısının antik kentte en fazla tahribata uğramış yapılardan biri olduğu anlaşılmıştır. Mozaikli olan tabanının daha önceki yıllarda jeoteksil ile örtüldüğü ancak aradan geçen uzun zaman nedeniyle yer yer doğal sebeplerle ve insanların merak edip jeoteksilleri kaldırma girişimleri nedeni ile yırtılmalar olduğunu ve bunun yanında mozaik alanın tesseralarının parçalandığı anlaşılmıştır (Resim:4).
					Ziyaretçi kaynaklı	Kilise B Çalışmaları	Kilise A yapısında olduğu gibi, zamanla jeoteksilin tahribata uğradığı görülmüştür. Sivil halkın mozaikleri görme amacı ile jeoteksilleri kaldırması , mozaik zeminin kumla dolmasına neden olmuştur.
Keleş V., Çelikbaş E., Yılmaz A., 2011. Hadrianoupolis 2010 Yılı Çalışmaları (İlk Sezon). Kültür ve Turizm Bakanlığı 33. Kazı sonuçları toplantısı 1. Cilt, 23-28 Mayıs 2011 Malatya, 39-52.							
Tepecik-Çiftlik Kazısı	Höyük	İç Anadolu Bölgesi	Niğde -Çiftlik	Yanında	Tarımsal faaliyet	Sit geneli	Bu alanın güneyinde, sulu tarımda kullanılmak amacı ile tesviye edilmiş ve hâlen tarım faaliyetleri sürdürülen yaklaşık 3 hektarlık, özel mülk olan arazide kazı çalışmaları yapılmamaktadır.
Bıçakçı E., 2011. Tepecik-Çiftlik Kazısı 2010 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 33. Kazı sonuçları toplantısı 1. Cilt, 23-28 Mayıs 2011 Malatya, 69-91.							
Pessinus	Antik Kent	İç Anadolu Bölgesi	Eskişehir-Sivrihisar	İç İçe	Kaçak kazı	Yüzey Çalışmaları	More specific historical and environmental questions were also investigated: the course of the Roman road and its route of entry into Pessinus; the impact of geomorphology on the survival and visibility of archaeological remains; and the extent and nature of illegal excavations that continually take place around the ancient site.
							Another part of the investigation was to record recent illegal excavations and other damage, and to assess its extent and impact. A total of 189 archaeological features were recorded across an area of ca. 450ha.
Tsetskhladze G., Anderson W., Avram A., Avram S., Clar V. Flemming K.K., Kortanoğlu E., Krşmanovic D., Negus Cleary M., Schmidt A., 2011. Pessinus 2010. Kültür ve Turizm Bakanlığı 33. Kazı sonuçları toplantısı 1. Cilt, 23-28 Mayıs 2011 Malatya, 103-144.							
Gülpınar / Smintheion	Höyük	Marmara Bölgesi	Çanakkale-Ayvacık	İç İçe	Yerel halk kaynaklı inşaat dışı faaliyet	Su Kanalları Onarım ve Koruma Çalışmaları	Mağaradan çıkan su kaynağı ve kanallarının mimarisi fotoğraflanıp çizildikten sonra yol ve özel yapılar nedeniyle kutsal alanın dışında kalan bu alanın tahribat ve tehlikelere karşı koruması yapılmıştır. En önemlisi, Osmanlı Çesmesi özgün sekiyle iki oluklu düşünülmüş ve bu şekilde hizmet verirken muhtarlık döneminde oluklardan birisinin kapatıldığı, diğerinin ise daha küçük boru ile değiştirildiği anlaşılmıştır.
Özgünel C., Kaplan D., 2011. 2010 Yılı Gülpınar / Smintheion Kazı Çalışmaları (31.Yıl). Kültür ve Turizm Bakanlığı 33. Kazı sonuçları toplantısı 1. Cilt, 23-28 Mayıs 2011 Malatya, 45-172.							
İlisu Barajı İnşaat Sahası	Kurtarma Kazısı	Güneydoğu Anadolu Bölgesi	Şanlıurfa-Güçlükonak	Ayrı	Tarımsal faaliyet	Havuz Mevkii	Höyükte 2010 yılında kazılan toplam 10 açmada (Resim: 5) 1 m kalınlıkta sert mil dolgu üzerine inşa edilmiş mimarinin makinalı tarım nedeniyle tahribat gördüğü ve arkeolojik kontekstlerin karıştığı anlaşılmıştır.
Ökse A. T., Görmüş A., Atay E., Erdoğan N., 2011. İlisu Barajı İnşaat Sahası 2010 Kurtarma Kazıları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 33. Kazı sonuçları toplantısı 1. Cilt, 23-28 Mayıs 2011 Malatya, 189-205.							
Gre Abdurrahman	Höyük	Güneydoğu Anadolu Bölgesi	Diyarbakır-Bismil	Yanında	Tarımsal faaliyet ve kaçak inşaat	Sit geneli	Genel anlamda iyi korunmuş olmakla beraber, üzerinde inşa edilen geçici işçi barınakları ve tarımsal sulama etkinlikleri , höyüğün tahribatına yol açmıştır.
					Kaçak inşaat	Kazı Çalışmaları	Doğu tarafında yer alan ve üst seviyelerinde geçici işçi barınakları ve Orta çağ mezarları tarafından tahrip edilen A16 açmasında 3.97m. derinliğe ulaşılmış; 2.63m.den sonra, ağırlığı Asur İmparatorluk Çağını ilgilendiren çok sayıda seramik parçaları ortaya çıkarılmıştır.
					Tarımsal faaliyet		Mezarlar, çöp çukurları ve tarımsal sulama faaliyetlerinden kaynaklanan tahribat egemendir
Özkaya V., Coşkun A., Şahin F. S., 2011. Gre Abdurrahman 2010 Yılı Kazısı. Kültür ve Turizm Bakanlığı 33. Kazı sonuçları toplantısı 1. Cilt, 23-28 Mayıs 2011 Malatya, 295-314.							
Kilise Tepe (Erken Tunç Çağı Çalışmaları)	Höyük	Akdeniz Bölgesi	Mersin	İç İçe	Kaçak kazı	Genel Bilgilendirme	Höyüğün eğimli bir yamacında yer alan ve G20c/d ve G19a/b karelerini içine alan bu alanın da kaçak kazılardan ciddi şekilde etkilenmiş bir yer olduğunu belirtmemiz gerekir
					Kaçak kazı	G19b Alanı	Gerek kaçak kazı çukuru ve yamaçtaki aşınma, gerek kazı esnasında yaşanan bazı teknik sorunlar bu alandan elde edilen seramiklerin stratigrafik anlamda biraz karışmasına sebep olmuştur.
Şerifoglu T. E., 2011. Kilise Tepe Erken Tunç Çağı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 33. Kazı sonuçları toplantısı 1. Cilt, 23-28 Mayıs 2011 Malatya, 375-388.							
Maydos Kilisetepe	Höyük	Marmara Bölgesi	Çanakkale-Eceabat	İç İçe	Tarımsal faaliyet-Yerel halk kaynaklı inşaat dışı müdahale	D4.3 Karesi	Yöre halkı ile yaptığımız konuşmalarda höyük yüzeyinin tarım alanı olarak kullanıldığı ve bir dönem de çay bahçesi yapabilmek için yüzeyinin düzlendiği belirtilmiştir. Ayrıca yine üzerine su deposu inşa edilirken ve denizi doldurmak için batı yamacından toprak alımı esnasında da birtakım teraslamalara maruz kalmış olmalıdır.
					Tarımsal faaliyet	D4.3 Karesi	Açmanın güneybatısında Plan 3'te 1 No.lu olarak isimlendirilen duvar kuzeydoğu- güneybatı istikametindedir. Kuzey ucu yakın zamanda höyük yüzeyinde yapılmış olan teraslama ve tarım faaliyetleri neticesinde tahribat görmüştür.
					Tarımsal faaliyet	D4.3 Karesi	Açmanın kuzeyinde Plan 3'te 2 No.lu olarak isimlendirilen, kuzeybatı- güneydoğu istikametinde bir duvar daha ortaya çıkarılmıştır. 2 No.lu duvarın kuzeybatı ucu yine höyük üzerinde yapılan teraslama ve tarım faaliyetleri sebebiyle tahrip edilmiştir.
					Tarımsal faaliyet	D4.1 Karesi	Mimarî olarak Bizans Dönemine tarihlenen Plan 3'te 4 No.lu kalın duvarın devamı D4.1 Karesi'nde ortaya çıkarılmıştır. Ancak bu duvar açmanın ortasına yakın bir yerde höyük yüzeyinde yakın zaman öncesinde tahribata uğramıştır.
Sazcı G., 2011. Maydos Kilisetepe Höyüğü 2010 Yılı Kazıları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 33. Kazı sonuçları toplantısı 1. Cilt, 23-28 Mayıs 2011 Malatya, 389-408.							
Tlos	Antik Kent	Ege Bölgesi	Muğla-Fethiye	Yanında	Tarımsal faaliyet	Kent Bazilikası	Atrium bölümünde yapılan çalışmalar esnasında, bu alanın daha önce tarım arazisi olarak kullanıldığı ve buradaki mevcut yıkıntının narteks ve bazilikanın giriş kapılarına doğru atıldığı gözlemlenmiştir.
					İnşaat dışı yerel halk kaynaklı müdahale	Girmeler Mağarası	Çünkü bu höyük yerleşimi 1985 yılında iş makineleri ile tamamen tahrip edilmiş ve alan düzleştirilmiştir.
					Kasıtlı zarar	Girmeler Mağarası	Doğudaki A mağarasının girişinde kepçelerle tahrip edilen profil temizlenerek belgelenmiştir. Mağara duvarı önünde üst katmanlarda Hellenistik ve Roma Dönemi kullanım tabakaları tespit edilmiştir.
					Kaçak inşaat ve altyapı faaliyetleri	Girmeler Mağarası	Son olarak A ve C girişlerinin arasındaki düzlük alanda, daha önceki yıllarda kaçak olarak inşa edilen bir büfenin atık suyunu toplama amacıyla açılan çukurun iç kısmı tekrar temizlenmiştir
					Kaçak kazı	Yüzey Araştırmaları	(A mağarasının) Mağaranın iç kısmında yaklaşık 2 x 2,5 m ölçülerinde bir kaçak kazı çukuru gözlemlenmiştir.
Korkut T., 2011. Tlos 2010 Kazı Etkinlikleri. Kültür ve Turizm Bakanlığı 33. Kazı sonuçları toplantısı 1. Cilt, 23-28 Mayıs 2011 Malatya, 453-474.							
Bozkurt Kurgan Mezarlığı	Höyük	Doğu Anadolu Bölgesi	Ağrı-Doğubeyazıt	Ayrı	Kaçak kazı	Mezarlık	Önceki yıllarda olduğu gibi bu yıl da tespit edilen kurganların tamamı define kazılarıyla tahrip edilmiş durumdadır.
					Kaçak kazı	Kurgan 33	Sandukanın güney kısmı defineciler tarafından tahrip edilmiştir.
					Kaçak kazı	Kurgan 34	Sandukanın güney kısmı defineciler tarafından tahrip edilmiştir.
Özfirat A., 2011. Bozkurt Kurgan Mezarlığı Kazısı, 2009-2010. Kültür ve Turizm Bakanlığı 33. Kazı sonuçları toplantısı 1. Cilt, 23-28 Mayıs 2011 Malatya, 533-550.							
Yeşilova Höyüğü	Höyük	Ege Bölgesi	İzmir- Bornova	İç İçe	Tarımsal faaliyet	VI No.lu Alan	Gerek İzmir sınırları içinde gerekse İzmir sınırları dışında birçok yerleşim biriminde paralellerine rastlanan bu tür keramiğin höyüğün yüzeyine yakın katlarda ele geçirilmesi, zengin bir Tunç Çağı sürecini işaret eder. Bütün bunlar höyüğün üstünde Tunç Çağın Orta ve Geç dönemlerini de içeren bir metreden fazla kalın bir tabakanın tarımsal faaliyetler sırasında tahribata uğradığını ortaya koymuştur.
Derin Z., 2011. İzmir'in Prehistorik Yerleşim Alanı Yeşilova Höyüğü-2010. Kültür ve Turizm Bakanlığı 33. Kazı sonuçları toplantısı 2. Cilt, 23-28 Mayıs 2011 Malatya, 39-56.							
Bademağacı	Höyük	Akdeniz Bölgesi	Antalya- Merkez	Ayrı	Tarımsal faaliyet	İtç Yerleşmeleri	Bu açmalardan edinilen bilgilere göre, orta kesimde yer alan kilisenin güneyindeki alanda, İTÇ II sonlarında yoğun şekilde yerleşmişti. Ancak yapılar hövük yüzeyine çok yakın oldukları için , duvarlar büyük oranda bozulmuştur.
Duru R., Umurtak G., 2011. Bademağacı Kazıları 2010 Yılı Çalışma Raporu. Kültür ve Turizm Bakanlığı 33. Kazı sonuçları toplantısı 2. Cilt, 23-28 Mayıs 2011 Malatya, 115-124.							
Urartu Baraj, Gölet ve Sulama Kanalları	Sulama kanalları	Doğu Anadolu Bölgesi	Van-Erciş	Ayrı	Kaçak kazı	Zambok Kanalı	Yüzlerce yıldan beri çay sularını taşımasından dolayı, kanalın içi daha farklı bir renge, kirli sarı rengine dönmüştür. Ancak ne yazık ki büyük bir özenle kayalık içine oyularak açılan kanalın kuzey kısmı, define aramak için yapılan kaçak kazılar sonucunda tahrip edilmiştir. Kaya kanalın kuzeybatısında bulunan bir mağaranın duvarları üzerine yapılan dağ keçisi ve çeşitli resimler, define kazılarını teşvik ederek hızlandırmıştır. Kayalıklar içine oyularak yapılan kanalın tahribata uğramasında, aşağısında bulunan destek duvarlarının defineciler tarafından kazılarak yıkılmasının da çok büyük bir etkisi olmuştur
					Kaçak kazı		Yeşilalıç Köyü'nde oturan yaşlı insanlar, 60 – 70 yıl öncesine kadar Zambok Kanalı'nın çalıştığını ve göletlere su taşıdığını söylemektedir. Kanalın çalışmamasının asıl nedeni, kavahıklar içine oyularak yapılan kanalın define bulmak amacıyla tahrip edilmesinden sonradır. Kanalın diğer kısımları sağlam ise de, Köyüstü Göleti'ne yakın olan kısımların bozulduğu görülmektedir
					Koruma-kazı ekibi kaynaklı	Kızılören Göleti	Suların açmış olduğu derin ve geniş kanal, günümüzde de belirgin olarak görülmektedir. Yani bakımsızlık ve onarımsızlıktan dolayı göletin planı ve amacı, ters yönde gelişmiştir. Van Bölgesi'nde bu kadar çok tahribat görmüş olan, plan ve kuruluş amacı değişen bu göletin benzerine rastlanmamaktadır.

					Hayvansal faaliyet– tarımsal faaliyet- ulaşım faaliyetleri	Issidere Kanalı	İlk açıldığı zaman kanalın daha geniş olduğu anlaşılmaktadır. Günümüzde kanalın içi toprak ile dolmuştur, bazı kısımları ise küçükbaş ve büyükbaş hayvan sürüleri tarafından bozulmuştur. Bunlardan da önemlisi kanalın geçtiği kısımlar, traktör ile tarla süren kişiler tarafından tahrip edilmiştir. Kanalın geçtiği yerlerin tarla olarak kullanılmasında ve traktör ile tahrip edilmesinde, çok uzun bir süreden beri çalışmamasının büyük etkisi olmuştur.
Belli O., 2011. 2010 Yılında Doğu Anadolu Bölgesi'nde Urartu Baraj, Gölet ve Sulama Kanallarının Araştırılması. Kültür ve Turizm Bakanlığı 33. Kazı sonuçları toplantısı 2. Cilt, 23-28 Mayıs 2011 Malatya, 125-148.							
Didyma	Antik Kent	Ege Bölgesi	Aydın-Söke	İç İçe	Kaçak kazı	Didymaion Güneyinde Yer Alan Teras Yapısı	Kazıların başlangıcından itibaren Apollon Tapınağı'nın güney kısmında, 1. derece sit alanı içerisinde çok sayıda kaçak kazı çukurlarıyla karşılaşılmıştır;
					Koruma-kazı ekibi kaynaklı	Tavşan Adası 6 (TA6)	2009 yılına dek kötü durumda korunmuş olan mimarî kalıntılar seyrek bir yapılanma ve küçük yapılara işaret etmiştir
					Ziyaretçi	Apollo tapınağı	Taş Sağlamaştırma ve Restorasyon Didyma'daki görkemli Apollon Tapınağı'nda her yıl çok sayıdaki turistik faaliyetler nedeniyle zarar gören kısımlar sürekli gözlem altında tutulmaktadır.
Furtwängler A., Bertemes F., Bumke H., Cevizoğlu H., 2011. Didyma 2010. Kültür ve Turizm Bakanlığı 33. Kazı sonuçları toplantısı 2. Cilt, 23-28 Mayıs 2011 Malatya, 149-168.							
Kubad-Abad	Saray	İç Anadolu Bölgesi	Konya-Beyşehir	Ayrı	Tarımsal faaliyet ve yerel halk kaynaklı inşaat dışı müdahaleler	Sit geneli	Burada uzun yıllar tarım yapılması ve mevcut kalıntıların yüzeyin hemen altında yer alması yapıya ait mekânların duvardan yıkılan taşlarla dolmasına sebep olmuştur. Yapı, kimi yerlerde ana kayanın traslanması sonucu elde edilen kayalık bir zemine oturmaktadır.
Arık R., 2011. Kubad-Abad 2010 Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 33. Kazı sonuçları toplantısı 2. Cilt, 23-28 Mayıs 2011 Malatya, 205-218.							
Derekutuğun Eski Maden İşletmeleri	Madenci Yerleşimi	Karadeniz Bölgesi	Çorum-Bayat	Ayrı	Kaçak kazı 5 tane	Maziönü Maden İşletme Galerileri	Maziönü'nde güneybatıya bakan sarp bir yamaçta bir düzine maden galerisi bulunmaktadır (Resim: 1). 2009 yılında bunlardan sekiz tanesine ulaşabilmistik; bes tanesinin içinde kaçak kazı yapıldığı anlaşılmaktaydı.
					Kaçak kazı (geçmiş tarihli 1950-90)	1 No.lu Maden Ocağı/Galeri Kompleksi	Galeri zaman içinde sel sularının getirdiği mil ve ana kayadan kopan çakıl ve konglomera ile tavanına kadar dolmuştur. 1950-90'lı yıllarda yapılan kaçak kazılarda dolgular yer yer 2 m derinlikte kazılmış, üst taraftaki 50-60 cm. kadarı dışarıya taşınmıştır.
					Kaçak kazı	Ana galeri	Ana galeri daralarak doğu yönünde ilerlemekte ve girişten 11,5 m sonra bir baca ile üst seviyede bulunan diğer bir galeriye bağlanmaktadır. Galerinin bundan sonraki 4 metrelik kısmının dolgu su kaçak kazı esnasında alınarak tahrip edilmiştir.
					Kaçak kazı	2 No.lu Maden Ocağı/Galeri Kompleksi	2a No.lu bu galeri batı yönünde 3 m. devam etmektedir. Burada sona eren galerinin doğu ucu ise henüz açılmamıştır. Galerinin üst kesimleri kaçak kazı sonunda bozulmuştur. Burası tam 5 No.lu galeri kompleksi yönünde ve ona paralel olarak batıya uzanmaktadır. Kaçak kazı izleri takip edilerek toplam 7 metrelik bir alan kazılmıştır. Kazı sonunda iki tane alt alta uzanan galeri daha gün ışığına çıkarılmıştır (Resim: 6). Sonuç olarak 2 No.lu galeri kompleksinde toplam 4 adet galeri tespit edilmiştir. Bunların üst kısmı tahrip olmuştur, ancak birbirlerinin altına daldıkları çukurlardan itibaren sağlam oldukları anlaşılmaktadır.
Kaçak kazı	6 No.lu Maden Ocağı/Galeri Kompleksi	Burada yine kaçak kazı sonunda bozulmuş olan, 3,5 metre uzunluğunda bir alanda sondaj yapılmıştır. Bozuk galerinin batı uzantısında 1 metrelik bir alanda kaçak kazının derin olmadığı anlaşılmaktadır. 60 cm. genişliğindeki galerinin üst kesimleri erozyon sonunda yıkılmış, sadece önde 30 cm. lik bir galeri duvarı ayakta kalmıştır. Galerinin batı ucu sel sularının açtığı derin bir yarla kesilmiştir. Yarın öbür yakasında galeri takip edilebilmektedir. Yarmanın galeriyi kestiği köşede kaçak kazı esnasında gözden kaçan tüm bir çömlük ele geçirilmiştir. Galerî doğuda kaçak kazı esnasında 30-40 cm. daha genişletilmiştir. Burada galeri tabanı 80 cm. daha derinde bulunmaktadır ve doğu yönünde ana kayanın içinde genişleyerek devam etmektedir. Tavanın birkaç santimetre altındaki boşluk dışında tamamen dolmuş olan galerinin doğu kanadında kaçak kazı yapılmadığı anlaşılmaktadır.					
Yalçın Ü., İpek Ö. 2011. Derekutuğun Eski Maden İşletmeleri 2010 Dönemi Kazı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 33. Kazı sonuçları toplantısı 2. Cilt, 23-28 Mayıs 2011 Malatya, 219-238.							
Burgaz	Antik Kent	Ege Bölgesi	Muğla-Datça	İç İçe	Altyapı faaliyetleri	Se Sektörü İkinci Çalışma Alanı	9.6.D açmasında ortaya çıkarılan D29 duvarı ve taş döşeli sokağın devamı 9.6.C açmasında da açığa çıkarılarak, taş döşeli sokağın doğusundaki parselin sınırları belirlenmiştir. Ortaya çıkarılan tabanlar dışında herhangi bir mimarî ögeye rastlanmamış, kanalizasyon borusu nedeniyle tabanların ve taş döşeli sokağın bir kısmının tahrip edildiği görülmüştür
Tuna N., Atıcı N., Sakarya İ., 2011. Burgaz 2010 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 33. Kazı sonuçları toplantısı 2. Cilt, 23-28 Mayıs 2011 Malatya, 261-286.							
Edirne Yeni Saray Kazısı	Saray	Marmara Bölgesi	Edirne-Kent İçi	İç İçe	Koruma-kazı ekibi kaynaklı	Hamam	Özellikle son dönem (askerî amaçlı) kullanımında ciddi tahribata uğradığı anlaşılan hamam ile ilgili olarak, restorasyon sürecinin tamamlanmasının ardından kapsamlı bir yayın çalışması yapılacaktır.
Özer M., 2011. Edirne Yeni Saray Kazısı 2010 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 33. Kazı sonuçları toplantısı 2. Cilt, 23-28 Mayıs 2011 Malatya, 287-312.							
Acemhöyük	Höyük	İç Anadolu Bölgesi	Aksaray-Yeşilova	İç İçe	Koruma-kazı ekibi kaynaklı	Diğer Çalışmalar	Aynı sürede önceki yıllarda bulunan ve Aksaray Müzesi'nde korunan, ancak şartları nedeniyle bozulmaya başlayan bazı metal eserler de elden geçirilerek konservasyonları yapılmıştır.
Öztan A., 2011. 2010 Yılı Acemhöyük Kazıları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 33. Kazı sonuçları toplantısı 2. Cilt, 23-28 Mayıs 2011 Malatya, 393-412.							
Gözlükule	Höyük	Akdeniz Bölgesi	Mersin-Tarsus	İç İçe	Kasıtlı zarar	C7 06 açması	C7 06 açmasının Erken İslâmî tabakalarını batıda modern bir tahribat, doğuda ise Ortaçağa tarihlenen bir dolgu alan tahrip etmiştir.
					Kasıtlı zarar	C7 07 açması	C7 07 açmasında 2010 yılında planda görülen ve geçen yıl açığa çıkarılan yapının kuzeydoğusunda sert bir toprak zeminin içine birbirlerini keserek açılan, iki çöp çukuru boşaltılmıştır. Hem bu zemini hem de yapının doğuya doğru uzanan bir duvarını tahrip eden, modern dolgu alan da ayrıca tespit edilmiştir.
Ozyar A., Ünlü E., Karacı S., Külekçioğlu Ç., Pilavcı T., 2011. Tarsus-Gözlükule 2010 Yılı Kazısı. Kültür ve Turizm Bakanlığı 33. Kazı sonuçları toplantısı 2. Cilt, 23-28 Mayıs 2011 Malatya, 413-432.							
Lagina ve Börükçü	Antik Kent	Ege Bölgesi	Muğla-Yatağan	Yanında	Tarımsal faaliyet	Kuzey Stoa	Koranza kapısının hemen doğusundaki alanda ise sütun tamburları ve üst yapı elemanlarının bir kısmı stoanın krepis blokları üzerine gelecek şekilde toplandığı görülmüştür. Bu durum alanın günümüze yakın bir dönemde tarımsal amaçlarla kullanılmasına bağlı olarak alan açma çabasıyla ilişkilidir
Tırpan A. A., Büyükozer A., 2011. Lagina 2010 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 33. Kazı sonuçları toplantısı 2. Cilt, 23-28 Mayıs 2011 Malatya, 433-450.							
Filyos-Tios	Antik Kent	Karadeniz Bölgesi	Zonguldak-Çaycuma	Ayrı	Ulaşım faaliyetleri	Sit geneli	Ayrıca hemen tiyatronun üstünden geçen bugünkü Filyos-Çaycuma karayolu da antik tiyatroyu oldukça tahrip etmiştir.
Atasoy S., Yıldırım Ş., 2011. Filyos-Tios 2010 Yılı Kazısı. Kültür ve Turizm Bakanlığı 33. Kazı sonuçları toplantısı 2. Cilt, 23-28 Mayıs 2011 Malatya, 451-462.							
Troia	Çanakkale	Marmara Bölgesi	Çanakkale	Yanında	Ziyaretçi	Sit geneli	Ancak buraya duyulan bu ilginin neden olduğu yoğun ziyaretçi akımı ise, aynı zamanda buranın tahrip edilmesine neden olmaktadır.
Pernicka E., Aslan R., 2011. 2010 Yılı Troia Kazı Sonuçları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 33. Kazı sonuçları toplantısı 2. Cilt, 23-28 Mayıs 2011 Malatya, 505-520.							
Olba	Antik Kent	Akdeniz Bölgesi	Mersin-Silifke	İç İçe	Tarımsal faaliyet	H 1 25 açması	Bazı duvarların 20. yüzyılda yapılan yoğun tarımla tahrip edildiğini ortaya koymuştur.
					Kaçak kazı	Akropolis Güney Yamacı Kült Yeri	Alanın birçok define kazısına sahne olduğu, kayaların yer yer patlavıcı kullanılarak va da kırılarak tahrip edilmiş olduğu da görülmektedir.
					Kaçak kazı ve kasıtlı zarar	Olba'da Eski Eser Tahribatı	Olba'daki kaçak kazıların ve anıtların insan eli ile yok edilmesinin engellenmesi amacıyla on yıldır verdiğimiz çabalara karşın, eski eser tahribatının sürmekte olduğu görülmektedir.
					Kaçak kazı		Kazı sırasında ihbarımız üzerine Kırbası Jandarma Komutanlığınca düzenlenen bir operasyon sonucunda ellerinde kaçak kazı ve tahribat için kullandıkları âletler de olduğu hâlde, Şeytanderesi Vadisi' ne gelen kaçak kazıcılar yakalanmıştır.
Kaçak kazı		Ancak, 2011 yılı mart ayında ekibimiz tarafından Doğu Vadisi üzerinde Olba'nın en gösterişli yapıtlarından olan Korinth düzeninde tapınak cepheli kaya mezarına bir bomba düzeneğinin döşenmiş olduğunun saptanması; tahribatın engellenmesi için çok daha etkin önlemler alınmasının gerekli olduğunu bize göstermiştir.					
Erten E., Özyıldırım M., Akçay T., 2011. Mersin Silifke Olba 2010 Kazısı. Kültür ve Turizm Bakanlığı 33. Kazı sonuçları toplantısı 2. Cilt, 23-28 Mayıs 2011 Malatya, 545-564.							
Balatlar Kilisesi	Kilise	Karadeniz Bölgesi	Sinop	İç İçe	Koruma-kazı ekibi kaynaklı ve Kasıtlı zarar	Kilise ve Çevresi	Uzun yıllardır hiçbir koruma altında olmayan resimler tabiat şartları ve vandalizm yüzünden ağır tahribata uğramıştır (Resim: 3).
					Kaçak kazı		Bu çalışmalar sırasında kilise ve batısındaki iki mekânda kaçak kazıların izleri saptanmıştır.
Koroğlu G., 2011. 2010 Yılı Sinop Balatlar Kilisesi Kazısı. Kültür ve Turizm Bakanlığı 33. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 23-28 Mayıs 2011 Malatya, 65-76.							
Yoros Kalesi	Kale	Marmara Bölgesi	İstanbul- Beykoz	Yanında	Koruma-kazı ekibi kaynaklı ve kasıtlı zarar	Sit geneli	Uzun yıllardır Boğaza hâkim manzarası ve içinde bulunan yeşil alan ile halkımızın mesire yeri olarak kullandığı bir yer hâline gelen kale içi maalesef korumasız, bakımsız olması ve kötü kullanıma sonuca oldukça üzücü bir durumdaydı. Çevrenin çöplerle kirlendiği, kale duvarlarına sprev bovalar ile isimler yazıldığı, kuzey kuleye bitişik duvardan ve güneydoğu köşeden içeriye geçiş yolu açıldığı görülmüştür. Kulelerin içlerinde karşılaşılan çok sayıda içki şişesi yapının hangi amaçla kullanıldığını da göstermiştir. Kaleden karşılaşılan bu kötü durumu ortadan kaldırmak amacıyla kazıdan önce çevre düzenlemesi ve güvenlik tedbirlerinin alınması çalışmalarına başlanmıştır.
					Kaçak kazı ve ziyaretçi kaynaklı zarar		Doğu kulelerinin arasında bulunan ve yakın zamanlarda örülmüş olan kale kapısının önü temizlenmiştir Burada devrilmiş olan ve devşirme olarak kullanılmış olan kapı arşitravından geriye kalanın çevresi açılmış ve temizlenmiştir (Resim: 9). Ayrıca arşitravın küçük bir parçası daha ortaya çıkmıştır. Bulunan parçanın üzerinde yoğun is lekeleri ve kırıklar görülmektedir (Resim: 10). Bu tahribata yakın zamanda definiciler ve –ne yazık ki- burada mangal yakıp piknik yapanlar neden olmuştur.
					Kasıtlı zarar		Kimyasal kalıntının yüzeyde kalmaması amacıyla cephe yıkama işlemi üç gün süre ile tekrarlanmıştır. Ne yazık ki halkımızın sürekli tahrip ettiği sur duvarlarındaki yazıtların silinmesine önümüzdeki kazı sezonunda da devam edilecektir.
					Ziyaretçi kaynaklı ve Kasıtlı zarar		Kalenin en iyi korunmuş mimarî mekânlarından Doğu kulelerinin içlerinin oldukça kötü durumda olduğu tespit edilmişti; kule içlerinin içki içenler ve diğer zarar amacı güden kişiler tarafından oldukça kirlendiği ve tuvalet olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır
					Kaçak kazı ve Koruma-kazı ekibi kaynaklı		Bilindiği üzere 2010 yılı şubat ayında kalenin sembolü olan büyük monogramlı kabartmanın çalınması üzücü bir olaydır. Bir önceki sonbaharda mermer levha yine definiciler tarafından verinden sökülmüş ancak taşınamamıştır. İstanbul Arkeoloji Müzeleri uzmanları tarafından durum rapor edilmiş ancak tedbirler yetersiz kaldığından, takip eden kış mevsiminde definiciler, yerine takılan kabartmayı çalmayı başarmışlardır.

Yalçın A. B., 2011. Anadolu Kavağı, Yoros Kalesi 2010 Yılı: Kazı, Koruma-Onarım Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 33. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 23-28 Mayıs 2011 Malatya, 97-114.								
Bayraklı Symyrna	Höyüğü-	Antik Kent	Ege Bölgesi	İzmir-Bayraklı	İç İçe	Koruma-kazı ekibi kaynaklı	Doğu Kent Girişi	Höyüğün etekleri yıllarca batısından geçen derenin atık suları ile çok tahribat görmüştür
Akurgal M., 2011. Bayraklı Höyüğü 2009-2010 Yılı Smyrna Kazısı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 33. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 23-28 Mayıs 2011 Malatya, 127-172.								
Nif (Olympos) Dağı	Araştırma kazısı	Ege Bölgesi	İzmir-Torbalı	Ayrı	Kaçak kazı ve tarımsal faaliyet	Karamatte	Ancak bu alan, Erken Hellenistik Dönemden itibaren nekropolis işlevi kazanmıştır. Bu sonuca göre, yerleşimde ele geçirilen ve kesin tarihlenemeyen buluntular (kaçak kazılarla veya arazi sürülürken dağıtılmış Hellenistik mezarların hediyeleri değil iseler),	
					Kaçak kazı	Km 8	Eskiden kaçak kazılarak boşaltılmış mezarın içinde herhangi bir kemik ya da buluntuya rastlanamamıştır.	
					Hırsızlık	Km 9	Açma LXVIII'e doğru doğu-batı doğrultusuna dizilen diklemesine yassı taşlardan oluşturulmuş, üzeri kapak taşlarıyla örtülü, ilginç bir sandık mezardır (Resim: 1); fakat ne yazık ki KM 8 gibi soyulmuştur.	
					Kaçak kazı		Açma LXIV ile batısındaki LXVIII arasında, dağınık durumda kemikler ile üç insan kafatası, çürümüş sigara izmaritleriyle birlikte bulunmuştur; bunlar, olasılıkla, kaçak kazılmış olan KM 8 ile KM 9'dan atılmışlardır.	
					Kaçak kazı	Balıcaoluk	Tepenin doğusundaki sur duvarının kuzeydoğusundaki yamaçta, doğal, küçük bir mağara içindeki dolgu toprağın kaçak olarak kazıldığı belirlendi.	
Tulunay E. T., 2011. Nif (Olympos) Dağı Araştırma ve Kazı Projesi: 2010 Yılı Kazısı. Kültür ve Turizm Bakanlığı 33. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 23-28 Mayıs 2011 Malatya, 147-172.								
Labraunda	Antik Kent	Ege Bölgesi	Muğla-Milas	Ayrı	Kaçak kazı ve Hırsızlık	Nekropol Kazısı	Yeni keşfedilmiş ama soyulmuş olan mezarlar: T79, T80, T84, T86, T89, T95, T96. Yeni keşfedilmiş ve soyulmamış olan mezarlar: T81, T82, T83, T85, T87, T88, T90, T91, T92, T93, T94. 3 T17, T18, T19, T20, T21, T22, T23, T54, T58, T84, T88. 4 T19, T22, T54, T58, T84 ve T88'in kapakları kaptıvr.	
Karlsso L., Bild J., Henry O., 2011. Labraunda 2010. Kültür ve Turizm Bakanlığı 33. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 23-28 Mayıs 2011 Malatya, 191-208.								
Sagalassos	Antik Kent	Akdeniz Bölgesi	Burdur	Ayrı	Kaçak inşaat	İskender Tepesi	İskender Tepesi'nin güney doğusunda, kaçak bir 'villa' kazısı yapıldığı tespit edilmiştir.	
Waelkens M., et al., 2011. Sagalassos 2010 Yılı Kazı ve Restorasyon Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 33. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 23-28 Mayıs 2011 Malatya, 239-266.								
Göbekli Tepe	Höyük	Güneydoğu Anadolu Bölgesi	Şanlıurfa- Haliliye	Yanında	Tarımsal faaliyet	K10-25 açması	K10-25 açmasının doğusunda büyük boyutlu bir dikilitaş bulundu. Eser tarla toprağı seviyesinin hemen altında bulunduğu için yüzeyinde saban nedeni ile oluşmuş birçok yiv izi bulunmaktadır.	
Schmidt K., 2011. Göbekli Tepe Kazısı 2010 Yılı Raporu. Kültür ve Turizm Bakanlığı 33. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 23-28 Mayıs 2011 Malatya, 319-340.								
Rhodiapolis	Antik Kent	Akdeniz Bölgesi	Antalya-Kumluca	Ayrı	Kaçak kazı	Hadrianum:	Yapı, kazı çalışmalarına başlanmadan önce illegal kazılarla tahrip edilmiş , özellikle zemin altına dek inilerek heykel podyumlarının alt yapısına ulaşmaya çalışılmıştır. Bu çalışma sırasında zemin tamamen yok edilmiş, yapının arka ve güney duvarlarında tehlike yaratabilecek kırık ile çatlaklar meydana gelmiştir.	
					Kaçak kazı	Opramoas Ailesi Tapınak	Yapının cephesi ile içi molozdan tamamen arındırılarak mimari döşemin anlaşılması sağlanmıştır. İllegal kazıcılar tarafından en az iki kez 1.50m. derinliğe dek kazılan yapının zemini tamamen tahribat görmüştür	
					Kaçak kazı	Mezarı	Batı ve doğu duvarlarda üstü düz bitimli iki niş bulunmaktadır. doğu niş illegal kazıcılar tarafından kısmen yıkılmış , içerinin kazılan toprağı buradan dışarı atılmıştır.	
					Kaçak kazı		Çünkü Rhodiapolis, yaşa dışı vagon ve illegal kazıcıların tahribatından çok etkilenmiştir.	
Kızıgut İ. 2011. Rhodiapolis Kazıları ve Çevresi Yüzey Araştırmaları 2010. Kültür ve Turizm Bakanlığı 33. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 23-28 Mayıs 2011 Malatya, 353-376.								
İznik Çini Fırınları	Çini Fırınları	Marmara Bölgesi	Bursa- İznik	İç İçe	Ruhsatlı inşaat faaliyetleri	C15 ve D15 plan kareleri	Kazı alanının kuzeydoğusunda yer alan C15 ve D15 plan karelerinin olduğu bölümün, son yıllarda kamulaştırılan ve üzerinde harabe hâlinde çağdaş bir ev bulunan -ki söz konusu kalıntı belediye tarafından kaldırılmıştır- alana denk geldiğini burada belirtmek gerekir. Doğal olarak da bu evin inşası ve kullanımı sırasında bu bölge alanın diğer bölgelerine göre daha fazla tahribata uğramıştır . En büyük tahribatı da evin kullanımı sırasında açılan fosseptiklerin yaptığı tespit edilmiştir.	
Demirsar Arlı V. B., 2011. İznik Çini Fırınları Kazısı 2010 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 33. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 23-28 Mayıs 2011 Malatya, 391-408.								
Van Kalesi Höyüğü	Kale ve Höyük	Doğu Anadolu Bölgesi	Van- Merkez	Ayrı	Koruma-kazı ekibi kaynaklı	Eski Urartu Tabakaları	Eski açmaların içinde, kazı döneminde korumaya alınan mimarinin aradan geçen 20 yıllık sürede planının dahi tam olarak izlenemeyecek şekilde tahribata uğramış olduğu belirlenmiştir.	
					Kaçak kazı		Eski Van Şehri'nde yer alan kiliselerin büyük bölümü defneciler tarafından tahrip edilmiştir . Bugün 3-5 m çapında ve 3-5 m derinliğe kadar ulaşan defneci çukurlarını bu alanlarda izlemek mümkündür.	
Konyar E., 2011. Van-Tuşpa Aşağı Yerleşmesi Van Kalesi Höyüğü Kazıları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 33. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 23-28 Mayıs 2011 Malatya, 409-428.								
Teos	Antik Kent	Ege Bölgesi	İzmir- Seferihisar	Yanında	Kasıtlı zarar	Güney Nekropol	Erozyona uğrayan alanda toplam 7 adet mezardan 6 tanesinin eski yıllarda tahribata uğradığı ve birisinin sağlam olarak korunmuş olduğu tespit edilmiştir.	
Kadioğlu M., Adak M., Özbil C., Yalçın D. Ö., Polat Y., 2011. 2010 Yılı Teos Kazı Raporu (İlk Sezon). Kültür ve Turizm Bakanlığı 33. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 23-28 Mayıs 2011 Malatya, 429-460.								
Boğazköy-Hattuşa	Antik Kent	Karadeniz Bölgesi	Çorum-Boğazkale	İç İçe	Koruma-kazı ekibi kaynaklı	Kesikkayanın doğusu	2010 yılında Kesikkaya'nın doğusunda başlatılan çalışmalar sırasında eski kazılarının, burada varolan mimarîvi, ver ver voğun bir şekilde tahrip ettiği anlaşılmaktadır.	
					Koruma-kazı ekibi kaynaklı	Arsanlı Kapı'da Restorasyon Çalışmaları	Ancak 1960 ve 1970'li yıllarda yaygın olarak kullanılan ve marka adı Araldıt olarak bilinen polyester davalı reçineler ve yapışkanlar birçok anıttan bugüne kadar genelde mekanik bir şekilde çıkarılmıştır. Bu yöntemde eski yapıtırmaların taşlarla olan bağlantı yerleri zaman zaman zarar görmekte ve dolayısıyla orijinal taş bloklar bu alanlarda az da olsa kayba uğramaktadır.	
Schachner A., 2011. 2010 Yılı Boğazköy-Hattuşa Kazı ve Restorasyon Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 33. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 23-28 Mayıs 2011 Malatya, 461-484.								
Eskiyapar	Höyük	Karadeniz Bölgesi	Çorum-Alaca	Yanında	Ruhsatlı inşaat faaliyetleri	"A Açması"	Tarla seviyesine yakın noktada son Hitit mimarî tabakası ortaya çıkarıldı. Tespit edilen Hitit kültür katındaki mimarî tabakaların Eski Hitit, Orta Hitit ağırlıklı olduğu anlaşılmaktadır. Üstteki Orta Hitit tabakası yoğun tahribat görmüştür. Bunlar daha üstteki Demir Devri yapıları ve köv evleri tarafından tahrip edilmiştir .	
Sipahi T., 2011. Eskiyapar Kazısı, 2010. Kültür ve Turizm Bakanlığı 33. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 23-28 Mayıs 2011 Malatya, 515-530.								
Milet	Antik Liman Kenti	Ege Bölgesi	Aydın-Didim	Yanında	Kasıtlı zarar	Faustina Hamamı	2010 yılı Faustina Hamamı çalışmaları kapsamında söz konusu kuyunun içindeki dolgu toprak alınmaya başlanmıştır (Sondaj 13). Çalışmalar sırasında bu varsayımı destekleyen farklı yönlere uzanan künkler ve kanal tespit edilmiştir. 3.26 m. derinlikte çok yoğun bir koku ile birlikte hayvan cesetlerine rastlanması nedeniyle kazı çalışmaları durdurulmuştur. Kazı işçilerinin ifadelerine göre bu kuyunun son 20-30 yılda havvan cesetlerinin atıldığı ver olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır.	
Graeve V., 2011. 2009-2010 Milet Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 33. Kazı sonuçları toplantısı 4. Cilt, 23-28 Mayıs 2011 Malatya, 1-24.								
Efes	Antik Kent	Ege Bölgesi	İzmir	Ayrı	Koruma-kazı ekibi kaynaklı	Tiyatro	Kütle üzerine 90'lı villarda yapılmış zavıf cimentolu serbeti şapkalama da çoğu verde bozulmuş ve kabarmıştır; iç yapıya vağmur suyunun sızmasını kolaylaştırmaktadır. Tonoz iç yüzeyinde de derin derz boşalmaları ile moloz taş ve bağlavıcı harcında bozulmalar, avrısma ve eksilmeler görülmektedir.	
					Koruma-kazı ekibi kaynaklı	Hadrianus Tapınağı	Hadrianus Tapınağı'nın hâlihazırdaki yapı özü, genel olarak kötü durumdadır. 1957-58 yıllarında yapılan ancak daha sonra kontrol edilmeyen anastvlosis çeşitli hasar ve aktif zarar mekânizmaları göstermektedir.	
Ladstätter S., 2011. Efes 2010. Kültür ve Turizm Bakanlığı 33. Kazı sonuçları toplantısı 4. Cilt, 23-28 Mayıs 2011 Malatya, 59-92.								
Pergamon	Antik Kent	Ege Bölgesi	İzmir-Bakırçay	Yanında	Kaçak kazı ve hırsızlık	Tümülüs Araştırmaları	Akropolün hemen doğusunda yer alan bir tümülüs olan İlyastepe'de, İlyastepe'nin güney eteğinin bitiminde yer alan bir tümülüsün mükemmel durumda korunmuş mezar odası incelenmiştir. Kaçak kazıyla vağmalanmış olan odanın temizliği sırasında molozun altında gömütün kalıntıları bulunmuştur.	
Pırson F., 2011. Pergamon 2010 Sezonu Çalışmaları Raporu. Kültür ve Turizm Bakanlığı 33. Kazı sonuçları toplantısı 4. Cilt, 23-28 Mayıs 2011 Malatya, 109-134.								
Oluz Höyük	Höyük	Karadeniz Bölgesi	Amasya- Merkez	Ayrı	Tarımsal faaliyet, Kaçak kazı ve Yerel halk kaynaklı inşaat dışı müdahale	A Açması	A Açmasında "0" Tabakasından sonra ve yüzey toprağının hemen altından başlayan 1. Mimarî Tabakanın yüzeye yakın olması, tarım faaliyetleri, yoğun bir şekilde gerçekleştirilmiş vasadışı kazılar ve verleşme terk edildikten sonra gerçekleştirilmiş gömüler nedeniyle yoğun bir şekilde tahrip edilmiş olduğu gözlemdi.	
					Tarımsal faaliyet ve Kaçak kazı	E Açması	1. Mimarî Tabaka kalıntılarının yüzeye yakınlığı nedeniyle tarım faaliyetleri ve vasadışı kazılar sonucunda epeyce tahrip edilmiş olduğu gözlemdi.	
					Kaçak kazı	A Açması	A Açmasının kuzeye doğru genişleme çalışmaları sırasında J 13 ve K 13 plan karelerde ortaya çıkarılan mimari kalıntılar, vasadışı kazılarını bu alanda yoğunluğunun daha az olduğuna işaret etmiştir.	
Dönmez Ş., 2011. Oluz Höyük Kazısı Dördüncü Dönem (2010) Çalışmaları: Değerlendirmeler ve Sonuçlar. Kültür ve Turizm Bakanlığı 33. Kazı sonuçları toplantısı 4. Cilt, 23-28 Mayıs 2011 Malatya, 135-154.								
Pedesa	Antik Kent	Ege Bölgesi	Muğla-Bodrum	Yanında	Kaçak kazı ve hırsızlık	Dış Sur Duvarı Önü Güney Nekropol	Kaçakçılar tarafından vağmalanan mezarlar aynı yapıyla bağlantılı 2 mekândan 3. 90x4. 90 m ölçülerinde dikkörtgen planlı, kuzeyde yer alan 1 No.lu mekânın, batı kenarına, güneyden kuzeye doğru, doğu batı doğrultulu yerleştirilmişlerdir.	
					Kaçak kazı	Hasan Kayası Kuzeydoğu Alan 1	1 No.lu teras duvarının kuzey kısmında yüzey seviyesinde, üçü kaçak kazılar tarafından tahrip edilen ancak ikisi kazı çalışmaları ile ortaya çıkarılmış olan beş basit sanduka tipi mezar tespit edilmiştir.	
					Kaçak kazı	Akropol Batı Tümülüs	Tümülüsün taş dolgusu doğu yönünde derin bir kaçakçı cukuru nedeniyle dağılmış diğer yönlerde korunmuştur. Dromosa ait izler tümülüsün batı yönünde göçme nedeniyle kazı öncesinde görülmüştür. Mezar odasının üst örtü sistemine ait bloklar tümülüsün üstünde belli bir alanda toplanırken doğu vönde kaçakçı cukuru üzerindeki blokların mezar odasına doğru dikine çıktığı gözlemlenmiştir.	
Diler A., Özer B., Bulut H., Gümüş Ş., 2011. Pedasa, 2010. Kültür ve Turizm Bakanlığı 33. Kazı sonuçları toplantısı 4. Cilt, 23-28 Mayıs 2011 Malatya, 167-194.								
Beycesultan	Höyük	Ege Bölgesi	Denizli -Çivril	Ayrı	Tarımsal faaliyet	Mezarlık	Modern tarım faaliyetleri sonucu büyük oranda tahribata uğramış olan mezarlık alanında 2007 yılı çalışmalarımız kapsamında kurtarma ve tespit amaçlı çalışmalar yürütülmüştür.	
					Tarımsal faaliyet	1. Tabaka	Selçuklu-Beylikler Dönemine tarihlenen tabakalar, Beycesultan Höyüğünün en geç kültürel dönemini temsil etmektedir. N27 ve K39 plan karelerinde açığa çıkarılan ve üç evre ile temsil edilen (1a-c) döneme ait mimari kalıntılar modern tarım faaliyetleri sebebiyle yoğun tahribata uğramışlardır	
					Tarımsal faaliyet	5. Tabaka Mezarlık Araştırmaları Alanı	2007 yılı kazı çalışmalarında yerleşimin batısında ova içinde yapılan incelemelerde modern tarım faaliyetleri sonucu tahribata uğramış 8 küp ve bir taş sandık mezar olmak üzere toplam 9 mezar tespit edilmiştir.	
Abay E., Dedeoğlu F., 2011. Beycesultan 2007-2010 Yılları Kazı Çalışmaları Raporu. Kültür ve Turizm Bakanlığı 33. Kazı sonuçları toplantısı 4. Cilt, 23-28 Mayıs 2011 Malatya, 303-330.								
Stratonekia	Antik Kent	Ege Bölgesi	Muğla-Eskihisar	Ayrı	Tarımsal faaliyet ve ruhsatlı inşaat faaliyetleri	Kuzey Sütunlu Cade Portik Sondajı	Kazı sırasında çok sayıda Bizans Dönemine ait sırlı, sırsız seramik parçaları Helenistik Döneme ait seramiklerle bir arada karışık hâlde bulunmuştur. Alandaki tabakaların günümüze yakın dönemlerde tarla olarak kullanılması ve yapı faaliyetleri ile karıştığı gözlenmiştir	
					Tarımsal faaliyet	Stratonikeia Antik Kenti Çevresi	Yatağan Termik Santrali'nin 500 m güneydoğusunda, halk arasında 'Asar' olarak bilinen höyük tarla tesviye çalışmaları sırasında büyük ölçüde tahrip edilmiştir .	

Sögüt B., 2011. Stratonikeia 2010 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 33. Kazı sonuçları toplantısı 4. Cilt, 23-28 Mayıs 2011 Malatya, 395-420.							
Erythrai	Antik Liman Kenti	Ege Bölgesi	İzmir -Çeşme	İç İçe	Ruhsatlı inşaat faaliyetleri	Köy İçi Mozaği- “Grifonlu Mozaik”	Mozağın diğer kısımları cadde yapımında tahrip edilmiştir; ait olduğu binanın kalıntıları da yine caddenin altında ve arkasındaki modern yapıların altında uzanıyor olmalıdır (Resim: 6).
					Altyapı faaliyetleri	Banyoztepe 490 ve 2. Parsel	Duvarın durumunda dikkat çekici nokta ise üst kısımlarına ait taşların yıkılmamış ve yanlara düşmemiş olmasıdır. Öyle ki açılan toprakta üst kısma ait taşlar çıkmamıştır. Bu durum bize duvarın üst kısımlarının kesildiğini düşündürmüştür. Bu düşünceyi destekler nitelikte bulgu ise 40 açmada karşımıza çıkmıştır. Öyle ki bu açmada yoğun organik çürüklerin gömülü olduğu dolgu ve bu dolgunun altına serilmiş naylon serginin altında döşenmiş günümüze ait boru hattıyla karşılaşılmış bu boruların ise söz konusu duvarın üzerine oturtulduğu görülmüştür.
Akalın-Orbay A. G., 2011. Erythrai Kazısı 2010 Sezonu. Kültür ve Turizm Bakanlığı 33. Kazı sonuçları toplantısı 4. Cilt, 23-28 Mayıs 2011 Malatya, 509-534.							
Laodikeia	Antik Kent	Ege Bölgesi	Denizli -Pamukkale	Yanında	Ulaşım faaliyetleri Hırsızlık Tarımsal faaliyet	Stadyum Çalışmaları	Söz konusu mimarî cephe düzenlemesinin tamamına yakınının 1880’li yıllarda açılan (Goncalı İstasvonu açılışı 13.10.1889) Denizli-Aydın-İzmir tren yolu hattının yapımında parçalanarak kullanıldığını, kalanlarının ise çevre verleşimlerine taşındığını ortaya koymuştur. Bunun yanı sıra güneybatıya doğru yapılan tarla tesviyeleriyle de geri kalabilen kalıntılar tahrip edilmiştir. Bu nedenle tonoz ayakları arasındaki mesafeler ve analemma duvarı hattı tam belirlenememiştir.
Şimşek C., 2011. 2010 Yılı Laodikeia Kazıları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 33. Kazı sonuçları toplantısı 4. Cilt, 23-28 Mayıs 2011 Malatya, 569-601.							

EK-7 2012 YILI KAZI RAPORLARI TESPİT EDİLEN İNSAN KAYNAKLI RİSKLER

Arkeolojik Alan	Alanın Niteliği	Coğrafi Konum	Konum	Yerleşim Yeri ile İlişkisi	Risk Çeşidi	Etki Ettiği Miras Alanı	Tahribat Boyutu
Göbekli Tepe	Höyük	Güneydoğu Anadolu Bölgesi	Şanlıurfa- Haliliye	Yanında	Tarımsal faaliyet	K10-34 açması	Bir önceki sene K10-34 açmasında dikilitaş P50 ve K10-25 açmasında dikilitaş P51 in situ bulunmuşlardı. Fakat dikilitaş P51'in T-biçimli kafası ciddi biçimde kırıktı. Sadece burada dikilitaş P51'in kuzey tarafındaki tarıma elverişli ve tarımsal çalışmalar sonucu tahribat görmüş tabaka I'ı oluşturan alan kazıldı ve tabaka III'e ait olan ve taş çağına tarihlenen buradaki yapıya ait dolguya ulaşıldı. Özel bir buluntu olarak büyük kırık bir insan kafatası parçası rapor edilebilir.
					Tarımsal faaliyet	K10-24 açması	K10-24: 9x9 m. büyüklüğündeki açma sonbahar kazı döneminde yeni kazıldı. Doğu kısmında yüzeyin 20 cm. altında in situ olarak ayakta ve açıkça tam olduğu anlaşılan bir dikilitaş bulundu. Üst kenarı ciddi şekilde pulluk izleri ve diğer olumsuz şartlar yüzünden zarar görmüştür . Dikilitaşa P55 numarası verildi. Buranın batısında benzer şekilde hasar görmüş dikilitaş P57'nin üst kenarı ortaya çıktı (Resim: 3).
					Tarımsal faaliyet	K10-25 açması	K10-25: 9x9 m. büyüklüğündeki K10-25 açmasında geçen sene dikilitaş P51 bulunmuştu. Bu dikilitaş C yapısının merkez dikilitaşları gibi eski çağlarda kazılmış ve kuzeydoğuya doğru yıkılmıştır. Orada kırılmış T-biçimli kafa parçası hemen tarla yüzeyinin altında bulundu.
					Kasıtlı zarar	Dikilitaş P51	Dikilitaş P51'in batı eşi açıkça daha kötü zarar verilmiş olacak ki, henüz bulunamadı .
Schmidt, 2012. Göbekli Tepe Kazısı 2011 Yılı Raporu. Kültür ve Turizm Bakanlığı 34. Kazı sonuçları toplantısı 1. Cilt, 28 Mayıs-1 Haziran 2012 Çorum, 79-90.							
Yeşilova Höyüğü	Höyük	Ege Bölgesi	İzmir- Bornova	İç İçe	Kasıtlı zarar	Sit geneli	Yeşilova Höyüğü ve çevresi uzun yıllardan bu yana kaçak moloz dökülen kötü bir görünümdeydi
Derin Z., Caymaz T., 2012. İzmir-Yeşilova Höyüğü 2011 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 34. Kazı sonuçları toplantısı 1. Cilt, 28 Mayıs-1 Haziran 2012 Çorum, 119-142.							
Uğurlu-Zeytinlik	Höyük	Marmara Bölgesi	Çanakkale-Uğurlu	Yanında	Yerel halk kaynaklı inşaat dışı müdahale	Bina 1 kazıları	2011 kazı sezonu için belirlediğimiz hedefler; büyük bir kısmı önceki sezon açılan Kalkolitik Çağa tarihlendirilen “Bina 1”in kazısını tamamlamak; yerleşimin batı yakasında P5 sondaj açmasını genişleterek Neolitik-Kalkolitik Çağ geçiş tabakasını anlayabilmek; yerleşimin doğu yakasında, geçen sezon açılan sondajlara göre en erken Neolitik Çağa ait tabakaların olduğu ve kış aylarında açılan su kanalları nedeni ile tahribat gören kesimde kazı çalışmaları gerçekleştirilerek tahribatın boyutlarını görmek ve Neolitik Çağ kalıntılarını ortaya çıkartmak olarak belirlenmiştir.
					Tarımsal faaliyet	P5 açması	Gerek ocak gerekse duvarlar yüzeve çok yakın oldukları için büyük ölçüde tahribat görmüşlerdir. Ele geçirilen buluntulara göre P5 açmasında yüzeyde bulunan bu kalıntılar “Bina 1” ile çağdaştır.
					Yerel halk kaynaklı inşaat dışı müdahale	BB-20-21 ve BBCC 19 açmaları	Yerleşimin doğu yakasında açılan su kanalları nedeni ile tahribat görmüş kesimde bu sezon açılan BB 20-21 ve BBCC 19 açmalarında IV. Evreye ait kalıntılar hemen yüzeyin altında saptanmıştır. BB20-21 açmasında su kanalı yapımı sırasında epeyce tahrip edilmiş bir yapı kalıntısına rastlanmıştır.
Erdoğan B., Yücel N., 2012. Gökçeada Uğurlu-Zeytinlik Kazısı 2011 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 34. Kazı sonuçları toplantısı 1. Cilt, 28 Mayıs-1 Haziran 2012 Çorum, 187-194							
Beycesultan	Höyük	Ege Bölgesi	Denizli -Çivril	Ayrı	Tarımsal faaliyet	1. Tabaka: Selçuklu-Beylikler Dönemi	Öte yandan modern tarım faaliyetlerinden kaynaklı tahribat nedeni ile 1. Tabaka ile ilişkilendirilen mimari unsurlar son derece sınırlıdır.
Abay E., Dedeoğlu F., 2012. Beycesultan 2011 Yılı Kazı Çalışmaları Raporu. Kültür ve Turizm Bakanlığı 34. Kazı sonuçları toplantısı 1. Cilt, 28 Mayıs-1 Haziran 2012 Çorum, 217-228.							
Kuriki Höyük	Höyük	Güneydoğu Anadolu Bölgesi	Batman	Yanında	Tarımsal faaliyet	Sit geneli	Bu alan uzun yıllar çevre köylüleri tarafından tarım alanı olarak kullanılmıştır.
					Tarımsal faaliyet	Sit geneli	Kuriki Höyük 2'deki çalışmalara, 2011 yılında F-C/6-7 plan karelerinde devam edildi, Tarımsal faaliyetler nedeniyle özellikle üst tabakalar büyük oranda zarar görmüştü.
					Tarımsal faaliyet ve kaçak kazı	I.tabaka	Modern dönem çukurların ve tarımsal aktivitelerden kaynaklanan erozyonun tahrip ettiği I. tabakaya ait çanak-çömlek parçaları farklı dönemleri yansıtmaktadır. Bu tahribat, alttaki II. tabakaya kadar etkilemiş durumdadır.
					Tarımsal faaliyet	II. tabaka	Yüzeyin hemen altından II. tabakanın taş temelli yapı kalıntıları ortaya çıkartıldı (Resim: 3). Yapılar, tarımsal faaliyetlerden ve I. tabaka çukurlarından dolayı zarar görmüş durumdaydı. Yer yer korunmuş duvarların mimari planını belirlemek bazı alanlarda oldukça güçtü.
Genç E., 2012. Kuriki Höyük 2011 Yılı Kazısı. Kültür ve Turizm Bakanlığı 34. Kazı sonuçları toplantısı 1. Cilt, 28 Mayıs-1 Haziran 2012 Çorum, 229-240.							
Başur Höyük	Höyük	Güneydoğu Anadolu Bölgesi	Siirt-Demirciler	Yanında	Tarımsal faaliyet	Sit geneli	Yerleşimde Erken Demir Çağına tarihlenen çanak çömlekler, Yukarı Dicle Vadisi'nde yer alan diğer yerleşimlerde olduğu gibi yüzeve yakın tahribat görmüş arkeolojik dolgulardan gelmiştir.
					Ruhsatlı inşaat faaliyetleri	Sit geneli	Höyükte bu son yerleşim katları, yakın döneme ait bir köv verleşimi dolayısıyla yoğun tahribata uğramıştır.
Sağlantımur H., Ozan A., 2012. Siirt-Başur Höyük 2011 Yılı Çalışmaları Kültür ve Turizm Bakanlığı 34. Kazı sonuçları toplantısı 1. Cilt, 28 Mayıs-1 Haziran 2012 Çorum, 261-274.							
Acemhöyük	Höyük	İç Anadolu Bölgesi	Aksaray-Yeşilova	İç İçe	Ruhsatlı inşaat faaliyetleri	CB- EB/ 51 plan karelerindeki kalıntılar	Bu kalıntılarla aynı seviyede, onların yanındaki sapan taneleri ve Eski Tunç Çağının X- XI. katları karakterindeki seramiklerin ele geçirilmesi köy evlerinin yaptığı tahribatın boyutunu belgelemektedir . Yani sıra bu alanların tamamını kapladığı anlaşılan blokajın parçaları kısmen korunmuştur.
Öztaş A., Arbuckle B. S., 2012. 2011 Yılı Acemhöyük Kazıları. ve Sonuçları Kültür ve Turizm Bakanlığı 34. Kazı sonuçları toplantısı 1. Cilt, 28 Mayıs-1 Haziran 2012 Çorum, 275-294.							
Accana Höyük	Höyük	Akdeniz Bölgesi	Hatay	İç İçe	Tarımsal faaliyet	Alan 2 44.85, 44.86, 44.94, 44.95, 44.96 Açmaları13	Höyüğün kuzeydoğu tepe düzlüğünde yeni açılan 5 adet açmada, Açcana Höyük son dönem Geç Tunç IIA tabakalarının incelenmesi hedeflenmiştir. Tabakaların tarım nedeniyle son derece tahribata uğradığı gözlemlenen bu alanda iki ana mimari tabaka açığa çıkarılmıştır.
					Tarımsal faaliyet		Bu tabakalarda aynı zamanda 2007 yılı kazılarında tespit ettiğimiz Hitit minyatür kaplarına ilâve olarak yeni örnekler bulunmuştur. Alalakh'ın son dönemlerini temsil eden bu yapı katları tarım nedeniyle çok fazla tahribat görmüş durumdadır.
Yener K. A., Akar M., 2012. 2011 Yılı Açcana Höyük, Antik Alalakh Kenti Kazı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 34. Kazı sonuçları toplantısı 1. Cilt, 28 Mayıs-1 Haziran 2012 Çorum, 335-348.							
Büklükale	Höyük	İç Anadolu Bölgesi	Kırıkkale- Karakeçili	Yanında	Kaçak kazı	R19	R19'un kuzey duvarının ortak kullanıldığı ve bundan dolayı iki odanın çağdaş oldukları da anlaşıldı. R19, batıya doğru yarım bodrum şeklinde kazılarak yapılmıştır. Odanın kuzeybatı duvarı W54, olasılıkla definciler tarafından kazılan, bir çukur tarafından bozulmuştur.
Matsumura K., 2012. Büklükale Kazısı 2011 Kültür ve Turizm Bakanlığı 34. Kazı sonuçları toplantısı 1. Cilt, 28 Mayıs-1 Haziran 2012 Çorum, 399-412.							
Sirkeli Höyük	Höyük	Akdeniz Bölgesi	Adana-Ceyhan	Yanında	Tarımsal faaliyet	A Alanı	A1 tabakası olarak tanımlanan yüzey toprağının hemen altında Helenistik Döneme ait A2 evresine ait kalıntılara rastlanmıştır. Bu kalıntılar tek sırası korunmuş taş temel üzerinde yer alan kerpiç üst yapıdan oluşmaktadır. Helenistik Dönem yapıları yüzeve çok yakın olmaları ve erozyon nedeniyle epeyce tahribata uğramıştır.
Novák M., Kozal E., 2012. Sirkeli Höyük 2011 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanhğı 34. Kazı sonuçları toplantısı 1. Cilt, 28 Mayıs-1 Haziran 2012 Çorum, 413-428.							
Kilise Tepe	Höyük	Akdeniz Bölgesi	Mersin	İç İçe	Kaçak kazı	H20 kazısı	Odanın kuzeydoğu duvarı H20'deki kaçak kazı çukuru tarafından yok edilmiş olsa da odayı kesen ve güneydoğu yüzü sıvanmış kerpiç kuzeybatı duvarının (W8016) alt kısmı korunmuştur.
					Kaçak kazı	Kilise	Kilisenin hemen doğusundaki L17 açmasındaki çalışmalarımızda buradaki binaların planları kaçak kazı alanları ile oda birikintilerinden oluşan alanın belgelenmesi suretiyle ortaya çıkarılmış.
					Kaçak kazı	I17 ve H18 kazıları	I17 ve H18'e'de uzun bir sondaj alanındaki kazılar da tamamlanmıştır. Buradaki çalışmalar 1.30 m. genişliğindeki doğu-batı yönlü harçlı, kalın ancak kısa bir duvar kısmının kuzey tarafında, bir dizi kül ve siva katmanları üzerinde bulunan bir sıvalı zeminin kalıntılarıyla bağlantılı olan bir kuzeye dönüş noktasının yerine işaret eden bir kaçak kazı çukurunun varlığını ortaya koymuştur
Jackson M.P. C, Postgate J.N., Şerifoğlu T. E., 2012. Kilise Tepe 2011 Yılı Kazıları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 34. Kazı sonuçları toplantısı 2. Cilt, 28 Mayıs-1 Haziran 2012 Çorum, 5-24.							
Maydos Kilisetepe Höyüğü	Höyük	Marmara Bölgesi	Çanakkale-Eceabat	İç İçe	Tarımsal faaliyet		Ancak yapının kuzey duvarının (duvar 9) batı kısmı yakın zamanda yapılan tarım aktiviteleri nedeni ile tahrip edilmiştir.
					Tarımsal faaliyet	Çamburnu Mevkii	Kazı yapılabilecek alanın dar olması sebebiyle sondaj 2 x 2m. ebadında tutulmuştur. Kazı sonucunda kuzeybatı güneydoğu istikametinde uzanan bir duvar tespit edilmiştir. Bu duvara ayrıca kuzey-güney yönünde bağlanan ince bir duvar kalıntısı daha ortaya çıkarılmış, fakat yüzeve çok yakın olduğu için tahrip edildiği gözlemlenmiştir. Ele geçirilen seramiklerle mimari kalıntılar M.S. 13.-14. yüzyıla tarihlenmiştir.
Sazcı G., 2012. Maydos Kilisetepe Höyüğü Kazısı 2011 Sezonu Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 34. Kazı sonuçları toplantısı 2. Cilt, 28 Mayıs-1 Haziran 2012 Çorum, 45-64.							
Oluz Höyük	Höyük	Karadeniz Bölgesi	Amasya- Merkez	Ayrı	Tarımsal faaliyet	“0” Tabakası	Herhangi bir mimari tabaka ile ilişkisi kurulamayan söz konusu bu çanak-çömlek parçalarının çok büyük olasılıkla Oluz Höyük'ün en son yerleşim tabakasına ait olduğu, ancak tarım faaliyetleri ile erozyon sonucunda günümüze kadar ulaşmadığı kanaatine varıldı.
					Tarımsal faaliyet ve Kaçak kazı	1. Mimari Tabaka	Yüzeve yakınlığı nedeniyle tarım faaliyetleri, yoğun bir şekilde gerçekleştirilmiş yasadışı kazılar ve büyük olasılıkla “0” Tabakasının yerleşimcileri, ayrıca yerleşme terk edildikten sonra gerçekleştirilmiş gömüler nedeniyle yoğun bir şekilde tahrip edilmiş olan 1. Mimari Tabakadaki mimari kalıntıları ve buluntuları A Açmasının kuzeyinde yer alan J 12, J 13, K 12, K 13, L 12 ve L 13 plan karelerinde ortaya çıkarıldı.
					Hırsızlık	2B Mimari Tabakası (Plan: 1)	Diğer bir mezarda (b.1151, Sk.101) düzgün işlenmiş blok yassı taşların kullanılmış olduğu gözlemlendi. Kiremitler gibi Oluz Höyük'e dışardan getirilmiş olduğunu düşündüğümüz bu taşların mezarın üstünü kapladığı, ancak büyük olasılıkla gömü yapılduktan kısa bir süre sonra soygun amacıyla yerlerinden oynatılmış olduğu anlaşıldı.
Dönmez Ş., 2012. Oluz Höyük Kazısı Beşinci Dönem (2011) Çalışmaları: Değerlendirmeler ve Sonuçlar. Kültür ve Turizm Bakanhğı 34. Kazı sonuçları toplantısı 2. Cilt, 28 Mayıs-1 Haziran 2012 Çorum, 65-80.							
Bozkurt Kurgan Mezarlığı	Höyük	Doğu Anadolu Bölgesi	Ağrı-Doğubeyazıt	Ayrı	Kaçak kazı ve kasıtlı zarar	Mezarlık	2011 yılı çalışmalarında mezarlığın güneyinde yer alan 3 kurgan (K10, K11, K35) ve kaçak kazı nedeniyle yığma tepeleri olup olmadığı hakkında bilgi edinemediğimiz 2 mezar (M3, M4) kazılmıştır (Çizim:1). Ne yazık ki daha önce mezarlıkta yapılmış olan yoğun kaçak kazılar nedeniyle kazılan mezarların hepsi tahrip edilmiş durumdadır .
					Kasıtlı zarar	Kaleler	Kale I tepenin en yüksek noktasındadır, doğu eteklerine Ağrı Dağı yönüne doğru yayılmış bir yerleşim ve oldukça geniş bir alana yayılmış mezarlıktan oluşur. Bu mezarların da birçoğu daha önce tahrip edilmiştir .
Özfirat A., 2012. Bozkurt Kurgan Mezarlığı Kazısı, 2011. Kültür ve Turizm Bakanlığı 34. Kazı sonuçları toplantısı 2. Cilt, 28 Mayıs-1 Haziran 2012 Çorum, 119-126.							
Van Kalesi Höyüğü	Kale ve Höyük	Doğu Anadolu Bölgesi	Van	Ayrı	Hırsızlık	Urartu Tabakası	Ancak sosyo-ekonomik düzeyi düşük ailelerin ikamet edebilecekleri düşünüldüğünde buluntuya rastlanmaması muhtemeldir. Ayrıca söz konusu eşyalar taşınabilir olduğundan evlerin bir şekilde boşaltılmış veya yağmalanmış olabilecekleri de düşünülebilir

Konyar E., Ayman İ., Avcı C., Yiğitpaşa D., Genç B., Akgün R. G., 2012. Van Kalesi Höyüğü 2011 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 34. Kazı sonuçları toplantısı 2. Cilt, 28 Mayıs-1 Haziran 2012 Çorum, 127-136.							
Sardes	Antik Kent	Ege Bölgesi	Manisa-Salihli	Yanında	Koruma-kazı ekibi kaynaklı		Sinagog mozaiklerinde gerçekleşen donma kabarmasından, iklim koşullarından ve açıkta kalmadan doğan hasarla ilgili çalışmalara da devam edilmiştir.
Cahill N. D., 2012. Sardis, 2011 (İngilizce ve Türkçe). Kültür ve Turizm Bakanlığı 34. Kazı sonuçları toplantısı 2. Cilt, 28 Mayıs-1 Haziran 2012 Çorum, 147-160.							
Phokaia	Antik Kent	Ege Bölgesi	İzmir-Foça	İç İçe	Tarımsal faaliyet	IV. Katman (Hellenistik Dönem Nekropolisi, İ.Ö. 2-1. yüzyıl)	Mezarın iki ucundaki stroterler ise düzgün yerleştirilmişlerdi. Yani üst çerçeveleri yukarı bölümdeydi. Mezarın uzunluğu yaklaşık 1.20 m., genişliği ise 0.60m. kadardı. İçerisinde çok ufalanmış iskelet izine rastlandı. Bu iskelet, olasılıkla yetişkin bir çocuğa aitti. Mezarın başı doğu yönündeydi. Kırmızı firnisli olan stroterlerin enleri, tam olarak ölçülmüş olmasına karşın, uzunlukları tam olarak saptanamadı; çünkü yüzeve oldukça yakın olduğu için tahribat görmüştü.
					Koruma-kazı ekibi kaynaklı	1661 Ada, 2,3 ve 4 Parsellerde Yapılan Kazıların Sonuçları	Foça İlçesi, 23 pafta, 1661 ada, 2,3 ve 4 no.lu parseller, iki büyük tahribat geçirdi. Birincisi İzmir Müze Müdürlüğü tarafından Müze Müdürü Mehmet Tuna'nın başkanlığında 9-25 Temmuz 1997 tarihlerinde yapılan kazılar sırasında oldu. Bu kazılar sırasında kazılan alandaki tüm buluntular ve özellikle tarihleyici seramik buluntular, katmanlarına göre kazılmadığı için tarihleyici kriterler büyük ölçüde yok edildi.
					Ruhsatlı inşaat faaliyetleri	Sit geneli	Alandaki ikinci büyük tahribat ise, yeniden kazılmasına ilişkin Koruma Kurulu Kararının göz ardı edilerek, Foça Belediyesi tarafından verilen ruhsatla arsa sahibi tarafından üç katlı, van yana üç adet kaba inşaat durumunda durdurulan blokların inşaatı sırasında yapıldı. Tüm bu büyük tahribata karşın, 2011 yılında tarafımızdan yapılan kazılarda önemli sonuçlara ulaşıldı.
ÖZYİĞİT Ö., 2012. 2011 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 34. Kazı sonuçları toplantısı 2. Cilt, 28 Mayıs-1 Haziran 2012 Çorum, 173-190.							
Klazomenai	Antik Kent	Ege Bölgesi	İzmir-Urla	İç İçe	Tarımsal faaliyet	T 26, 27 ve 28 Plan Kareleri Çalışmaları	Ayrıca, duvarların ait olduğu yapının işlevine ışık tutabilecek küçük buluntu ya da depozitler de eksiktir. Bu durumun temel sebebi Ortaçağ ve yakın dönemlerdeki tarımsal etkinlikler yüzünden alanda ciddi bir tahribatın bulunmasıdır.
Ersoy Y. E., Cevizoğlu H., Güngör Ü., Koparal E., Ulusoy P., Hasdağlı İ., Özbay F., 2012. Urla- Klazomenai Kazıları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 34. Kazı sonuçları toplantısı 2. Cilt, 28 Mayıs-1 Haziran 2012 Çorum, 191-210.							
Teos	Antik Kent	Ege Bölgesi	İzmir- Seferihisar	Yanında	Koruma-kazı ekibi kaynaklı (yetersiz koruma)	Tapınak	1960'lı yıllarda kazılarına başlanan Dionysos Tapınağı batı temenos duvarı ortaya çıkarılmış (Resim: 3) ancak geçen zaman zarfında söz konusu duvar tahribata uğramıştır.
Kadıoğlu M., Adak M., Özbil C., Öztaner S. H., Tamstü Polat R., Polat Y., 2012. 2011 Yılı Teos Kazı Çalışmaları (2. Sezon). Kültür ve Turizm Bakanlığı 34. Kazı sonuçları toplantısı 2. Cilt, 28 Mayıs-1 Haziran 2012 Çorum, 211-232.							
Nif (Olympos) Dağı		Ege Bölgesi	İzmir-Torbalı	Ayrı	Kaçak kazı	Balıcaoluk	2010 kazısında, doğudaki surların dışında, tepenin kuzeydoğu yamacının başlangıcında yer alan doğal bir kaya oyuğu içindeki dolgu toprak, kaçak kazıldığı belirlenerek incelenmiş ve toplanan keramik arasında Karamatpepe buluntularına benzer erken parçalar ele geçmişti.
					Kaçak kazı		Tepenin doğu kesiminin kuzeybatı tarafında 2010 yılında açığa çıkarılan dikdörtgen planlı yapı içinde kaçak kazı yapıldığı ve yapının doğu duvarının iç dolguyu oluşturan taş ve toprak molozu altında kaldığı belirlendi. Duvar sırasını yeniden açığa çıkarmak için bu kısımda ot ve moloz taş temizliği yapıldı.
					Kaçak kazı	Dağkızılca	2011 yılında, Dağkızılca Nekropolisi'nde, daha önce kaçak kazılmış olan iki mezar (DM 11 ve DM 16) alanı çevresinde çalışılmıştır. DM 11: 2004 yılı öncesinde kazılarak tahrip edilmiş olan oda mezarın, 2008 sezonu başında kepçeyle tekrar kaçak kazıldığı gözlemlenmiş ve atık toprakta yoğun keramik parçaları görüldüğünden, burada çalışmalara başlanmış, taşlar düzenlenmiş, toprak dışarı atılmış ve enlenmiş, çeşitli küçük buluntular ve keramik parçaları yanı sıra, 3 bireye ait insan kemikleri ele geçirilmiştir. Kaçak kazılar tarafından 2010 yılında, DM 11'de, tekrar kazı ve tahribat yapıldığının saptanması üzerine , 2011'de öncelikle temizlik çalışmaları yürütülmüş ve ardından doğudaki 5,27 m uzunluğundaki dromos kazılmıştır .
					Kaçak kazı		DM 16: Dağkızılca Köyü'nde özel bir zeytinlikte önceden kaçak kazı yapıldığı ve mezar bulunduğu ihbarı üzerine sondaj çalışmalarına başlanmış ve 8 küçük sondaj açılmıştır.
					Kaçak kazı	Başpınar	B yapısı tabanındaki, geçici koruma altına alınmış opus sectile, hem hava fotoğrafı çekimi hem de kontrol amaçlı açılmıştır. B yapısı kuzev apsisi içinde saptanan kaçak kazı çukuru da fotoğrafı çekilerek belgelenmiş ve kapatılmıştır.
Tulunay E. T., 2012. Nif (Olympos) Dağı Araştırma ve Kazı Projesi: 2011 yılı Kazısı. Kültür ve Turizm Bakanlığı 34. Kazı sonuçları toplantısı 2. Cilt, 28 Mayıs-1 Haziran 2012 Çorum, 233-252.							
Priene	Antik Kent	Ege Bölgesi	Aydın- Söke	Yanında	Altyapı (su borusu döşeme) faaliyetleri	Yukarı ve Aşağı Gymnasiondaki Kazılar	Yapı kompleksinin kuzeydoğu köşesinde açılan E12-13/1 sondajıyla, Hellenistik duvar, temel kısmına kadar açığa çıkarılmıştır. Bu sondajda ayrıca Tiyatro Caddesi'ne ait pek çok seviye tespit edilmiştir. Sürekli veniden döşenen su boruları, burada tabaka sıralanmasındaki tahribatların nedenidir.
Raeck W., 2012. Die Arbeiten in Priene im Jahre 2011. Kültür ve Turizm Bakanlığı 34. Kazı sonuçları toplantısı 2. Cilt, 28 Mayıs-1 Haziran 2012 Çorum, 289-306.							
Aiolis Kyme	Antik Kent	Ege Bölgesi	İzmir-Aliğa	Yanında	Kaçak kazı		S. Verger aynı zamanda kaçak kazılar sonucu 2010 yılında açığa çıkarılan Tümülüs mezarla ilgili dökümantasyon çalışmaları yapmıştır (Resim:11)
Marca A., 2012. Aiolis Kyme'si 2011 yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 34. Kazı sonuçları toplantısı 2. Cilt, 28 Mayıs-1 Haziran 2012 Çorum, 307-318.							
Parion	Antik Kent	Marmara Bölgesi	Çanakkale-Biga	Yanında	2 adet Kaçak kazı	6. Oda Mezar	Parion 2011 sezonunda çalışma gerçekleştirilen alanlardan biri de kentin çekirdek merkezinin yaklaşık 1, 2 km. güney doğusunda yer alan ve iki tanesi daha önce kaçak kazılar tarafından kazılan oda mezarlardır.
Başaran C., Keleş V., Kasapoğlu H., Ergürer H. E., 2012. Parion 2011 Kazı ve Restorasyon Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 34. Kazı sonuçları toplantısı 2. Cilt, 28 Mayıs-1 Haziran 2012 Çorum, 347-364.							
Enez (Ainos)	Antik Kent	Marmara Bölgesi	Edirne-Enez	İç İçe	Altyapı faaliyetleri	Su Terazisi Nekropolü	Bizans ve Roma Dönemlerine ait mezarların sayısı diğerlerine göre oldukça azdır. Bunlar genellikle alt yapı (Telekom, su ve kanalizasyon) faaliyetleri sırasında tahribata uğramıştır.
					Altyapı faaliyetleri		Çalışmalar sırasında mezar ve mezar buluntuları dışında, ST22 açmasında Osmanlı Döneminde kullanılmış olan, doğu-batı doğrultusundaki pişmiş toprak künklerden oluşan su yolu ortaya çıkarılmış ve bu yolun daha yakın bir geçmişte aynı konumdan geçirilmiş olup günümüzde kullanılmayan demir bir su borusunun yapımı sırasında tahrip edildiği saptanmıştır. Söz konusu su yoluyla aynı doğrultuda uzanan Cumhuriyet Döneminde yapılmış demir su borusunun yapımı sırasında çevredeki mezar kalıntılarının da tahribata uğradığı gözlemlenmiştir.
Başaran S., Kurap G., 2012. Enez (Ainos) 2011 yılı Arkeoloji Kazısı. Kültür ve Turizm Bakanlığı 34. Kazı sonuçları toplantısı 2. Cilt, 28 Mayıs-1 Haziran 2012 Çorum, 375-390.							
Pergamon	Antik Kent	Ege Bölgesi	İzmir-Bakırçay	Yanında	Kaçak kazı ve hırsızlık	Mezarlık	Kuzey kenarında 2010 yılında kaçak kazılarla yağmalanan mezarların tespit edildiği kazı alanı, doğusunda sarp bir yamaca bağlanan ve olasılıkla taş ocağı çalışmaları ya da Kestel Barajı'nın yapımı sırasında meydana gelen yapay bir düzlük üzerinde yer almaktadır.
					Kaçak kazı ve hırsızlık		Kazı alanının kuzeyinde, küçük bir nekropolün bir bölümü olan ve kısım kısım açılan toplam on mezara rastlanmıştır (Resim: 5). Sovulmamış durumdaki mezarlardan sadece Sondaj 5'teki tahribat izleri, yeni yapılmış kaçak kazılara aittir
					Altyapı faaliyetleri		Bu duvar, doğu yamacın aşağısından gelen Sokak 14'ün devamı için bir tahkimat duvarı olmalıdır. Günümüzde bu alan olasılıkla ve Kestel Barajı'nın yapımı sırasında taş ocağı çalışmaları sonucu tahribat görmüştür ya da duvarın lokalizasyonu artık mümkün değildir
					Ulaşım faaliyetleri	Güneydoğu Nekropolü	Bu yılki kazılar ve 20. yüzyıl başlarında Ketios Vadisi'ndeki gözlemler sonucunda, güneydoğu nekropolünün, mezar yapılarının hem kuzeydoğusu ve hem de güneyinde devam ettiği; ayrıca modern vol inşasıyla güneydeki birçok mezarın tahrip edildiği söylenebilir.
					Kaçak kazı ve hırsızlık	Taşdam Tepe Tümülüsü	Pergamon çevresindeki araştırmalarımız sırasında genellikle profesyonelle ve ağır âletlerle yapılan kaçak kazı izlerine rastlamaktayız. Soyguncuların tercihi, Pergamon çevresinde çok sayıda bulunan dikkat çekici tümülüslerdir. Bu yıl da Bergama Müzesi iş birliğiyle, yağmalanmış mezarlarda iki kurtarma kazısı yapılmıştır.
					Kaçak kazı		Arkeolojik araştırmalar sırasında şimdiye dek dikkati çekmemiş olan bu yer sit alanı olarak belirlenmiş, Martin Zimmermann yönetimindeki chora yüzey araştırmaları sırasında ise burada kaçak kazılar tespit edilmiştir. 23 Ağustos 2011 tarihinde yaptığımız kontroller sırasında, moloz altındaki mezar odasına ulaşılmıştır. Kaçak kazı yerinde bulduğumuz kutu biralılar üzerindeki 26.10.08 üretim tarihi, buradaki en son illegal faaliyetler için alışılmışın dışında kesin bir terminus post quem vermektedir.
					Hırsızlık		Hellenistik Dönemden Ortaçağ ve günümüze kadar uzun bir zaman dilimine ait keramik ve cam parçaları, tümülüsün birçok kere kullanıldığı ve yağmalandığını göstermektedir.
					Kaçak kazı ve hırsızlık		Kazı sonrasında, yağmacılar tarafından delinmiş olan masif taban levhasının altında herhangi bir mekân ya da gömüt olup olmadığını saptamak için, iç ve alt mezar odasında jeoradar araştırmaları yapılmıştır.
					Kaçak kazı ve hırsızlık		Taşla çevrili basit mezarlara benzeyen üst mezar odasının uzunluğu 1,83 m genişliği 1,07 m ve yüksekliği 0,78 m'dir. Bu mekân alttaki mezar odasının tam üzerinde değil, aksine 0,23 m kadar batısına oturtulmuştur. Taban kaplamaları, alt mezar odası gibi, en az 3,30 m uzunluğunda ve 3,92 m genişliğindeki kireçtaşı levhalardan oluşmaktadır. Kalınlığı 0,40m. olan bir levhanın ağırlığı 14,5 tondur. Yan duvarları meydana getiren kireçtaşı levhalar farklı boyutlarda olup, uzunlamasına oturtulmuştur. Levhalardan sadece üçü in situ'dur. Mezar odası, soyguncular tarafından güney ve batı tarafından açılmış ve bu bölümler oldukça tahrip edilmiştir.
Kaçak kazı ve hırsızlık							
Pirson F., 2012. Pergamon 2011 sezonu Çalışmaları Raporu. Kültür ve Turizm Bakanlığı 34. Kazı sonuçları toplantısı 2. Cilt, 28 Mayıs-1 Haziran 2012 Çorum, 403-420.							
Thyateira Antik Kenti ve Hastane Höyüğü	Höyük	Ege Bölgesi	Manisa- Akhisar	İç İçe	Kasıtlı zarar	Sit geneli	Burada sergilenen her eserin Thyateira'da bulunduğu gibi yanlış bir düşünce doğmaktadır. Ayrıca, ören veri olarak zivaret edilmesine karşın ciddi şekilde tahrip edilen kalıntılar mevcuttur.
					Ruhsatlı inşaat faaliyetleri ve ulaşım faaliyetleri		Höyüğün sit alanı ilan edilen kısımlarından özellikle batı kesimi Devlet Hastanesi binasının inşaatı, istinat duvarları ve vol yapımı sebebiyle orijinal yapısını büyük oranda kaybetmiştir. Höyüğün, hastanenin istinat duvarlarının yapımı sırasında, daha evvelki çalışmalarda zannedildiği gibi tahrip edilmediği, aksine istinat duvarlarının içerisinde dışardan getirilen molozla doldurulduğu ve üzerine de hastanenin kalorifer küllerinin dökülüp sıkıştıldığı anlaşılmıştır.
Akdeniz E., 2012. 2011 yılında Thyateira Antik Kenti ve Hastane Höyüğü'nde Gerçekleştirilen Arkeolojik Çalışmalar. Kültür ve Turizm Bakanlığı 34. Kazı sonuçları toplantısı 2. Cilt, 28 Mayıs-1 Haziran 2012 Çorum, 429-444.							
Labraunda	Antik Kent	Ege Bölgesi	Muğla-Milas	Ayrı	Tarımsal faaliyet	Nekropolis	Kabaca yontulmuş blokların ve oldukça kötü durumda korunmuş duvarların kalıntıları, olasılıkla tarımsal aktiviteler ile ilişkili olarak sonradan bozulduğu anlaşılan bu teraslardan bazıları üzerinde gözlemlenebilmektedir.
					7 adet mezar hırsızlığı ve kasıtlı zarar	Anıtsal Kayaya Oyulmuş Lâhitler	Bu mezarlardan sadece altısının kapakları korunabilmiştir, Mezarların tamamı yağmalanmış ve genel olarak çukurların temizlik çalışmaları sırasında oldukça az sayıda malzeme bulunabilmiştir T52 No.lu mezar, iki seviyeye ayrılmış geniş bir çukurdan, daha aşağıda yer alan kısmı kendi içinde yeniden iki paralel çukura bölünmüştür. Bu mezar P. Astrom tarafından keşfedildiğinde aşağıdaki çukurların her ikisi de levhalarla kısmen örtülüydü ve üstteki çukurun kapağı hâlâ in situ durmaktaydı. Daha üstteki çukurun kapağının kuzeybatı köşesi, mezarın içine küçük bir açıklık sağlayacak şekilde olasılıkla mezar hırsızları tarafından kırılmış olmalıdır. Bu türde insan/at birlikteliği, 2 demir ok ucu parçaları gibi diğer bazı tanımlanan malzeme ile birlikte "savaşçı mezarı" olarak tanımlanan T52'de görülür. Maalesef mezar soyulduğu sırada kemiklerin mezar teknesinin içinde karışmasıyla mezarın kesin tarihlemesini net olarak yapmak mümkün olmamaktadır. Yine de bu mezarların hem uzun süre yeniden kullanılması ve hem de sistematik yağmalamaların neden olduğu hata payını göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Birçok mezarın kapaklarının olmadığı 2011 yılındaki belgelendirme çalışmalarıyla da ispatlanmıştır ki, bu durum tipolojik bir yaklaşım için değerli bilgiler sağlamıştır.

								Sonuçlar 2010 sezonu kadar zengin olmasa da 7 yeni mezar açılmıştır (T97-T103) (Resim: 11). Bunların çoğu örtülü levhalar kaldırılarak soyulmuş oldukları görülse de (T98, T100, T101, T102) mezar hediyelerinin birçoğu hâlâ in situ'dur (Yalnızca T102, soyulmuş mezarlar arasında boş bulunmuştur).
					Kaçak kazı ve Hırsızlık			M.Ö. 3. yüzyıl başlarında yeniden kullanılmasıyla ayrıcalık göstermektedir. Bu durum mezar soyguncularının daha fazla kazmadan yalnızca daha sonra yapılan gömüyü ulaştıklarını göstermektedir; böylece malzemesiyle birlikte M.Ö. 5. yüzyıla tarihlenen orijinal mezar dokunulmadan kalmıştır.
Karlsson L., Henry O., Blid J., 2012. Labraunda 2011. Kültür ve Turizm Bakanlığı 34. Kazı sonuçları toplantısı 2. Cilt, 28 Mayıs-1 Haziran 2012 Çorum, 455-471.								
Myndos	Antik Kent	Ege Bölgesi	Muğla-Bodrum	Yanında	Kasıtlı zarar	D 1 - A Açması	Bu taş bize pithosun bilinçli bir şekilde kırılarak tahrip edildiğini göstermektedir.	
					Kaçak kazı	Kule Arkası 1 Numaralı Açma	Burada yapılan kazılarda 2002 tarihli bir bira kutusuna rastlanmıştır. Bu kutu 2002 yılında burada bir kaçak kazı yapıldığına işaret etmektedir. Zemin bu kazı esnasında tahrip edilmiş olmalıdır.	
Şahin M., 2012. Myndos Kazısı 2011. Kültür ve Turizm Bakanlığı 34. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 28 Mayıs-1 Haziran 2012 Çorum, 25-44.								
Aphrodisias	Antik Kent	Ege Bölgesi	Aydın -Karacasu	İç İçe	Koruma-kazı ekibi kaynaklı	Tiyatro	Tiyatro'nun Dor düzenindeki yükseltilmiş sahnesi, yani logeion'u, 1980'lerde restore edilmiştir. Stilobat üzerinde sütunların konumlandırılmasında önemli yanlışlar da bulunmakta, aynı hatalar arsitray ve korniş bloklarının konumlarında da görülmektedir. Bu proje hem logeion'u onarmayı hem de bu hataları düzeltmeyi amaçlamaktadır.	
Smith R. R. R., Ögüş-Uzun E., 2012. Aphrodisias 2011. Kültür ve Turizm Bakanlığı 34. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 28 Mayıs-1 Haziran 2012 Çorum, 75-102.								
Laodikeia	Antik Kent	Ege Bölgesi	Denizli -Pamukkale	Yanında	Tarımsal faaliyet	VIII) –Kuzey (Kutsal) Agora Doğu Portik Kazıları (Resim:1, 12)	Kuzey (Kutsal) Agora Doğu Portikosu'nda yapılan çalışmalar genel olarak değerlendirildiğinde; portige ait yüzeye yakın mermer mimari bloklarda traktörle yapılan tarımsal çalışmalara bağlı tahribat olduğu görülmüştür.	
Şimşek C., 2012. 2011 Yılı Laodikeia Kazı ve Restorasyon Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 34. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 28 Mayıs-1 Haziran 2012 Çorum, 103-124.								
Sagalassos	Antik Kent	Akdeniz Bölgesi	Burdur	Ayrı	Kaçak kazı	Çatal Oluk 2 Bizans Kilise Kazı Çalışmaları	Kilisenin güneyinde, üç adet alla cappuccino tipi mezarı da içinde bulunduran mezarlığın bir kısmı ortaya çıkarılmıştır. Bu mezarlardan bir çocuğa ait oları sağlam, ancak iki yetişkine ait olan mezarlar iki adet pithoi çıkarmak için kazılan deliklerle oldukça tahrip edilmiştir.	
Waelkens M., et al, 2012. Sagalassos 2011 Kazı ve Restorasyon Sezonu. Kültür ve Turizm Bakanlığı 34. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 28 Mayıs-1 Haziran 2012 Çorum, 139-158.								
Patara	Antik Kent	Akdeniz Bölgesi	Antalya-Kaş	Yanında	Tarımsal faaliyet	Su Yolu Çalışmaları	İslamlar Köyü'nde, pınarın gözünde var olabilecek “düzenleme havuzlarının” tespitine yönelik olarak gerçekleştirilen ilk çalışmalarda, söz konusu köydeki tarımsal faaliyetlerden dolayı herhangi bir ize rastlanamamıştır.	
Işık H. İ., 2012. Patara 2011 Kazı ve Restorasyon Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 34. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 28 Mayıs-1 Haziran 2012 Çorum, 171-188.								
Tlos	Antik Kent	Ege Bölgesi	Muğla-Fethiye	Yanında	Yerel halk kaynaklı inşaat dışı müdahale (su kanalı)	Stadyum	Stadyumun oturma sıraları üzerinden geçen ve sadece kazı çalışmalarını engellemekle kalmayıp kültürel dokuva da zarar veren açık su kanalı için Muğla İl Özel İdaresi tarafından hazırlanan tahliye kanal projesi tamamlanmıştır	
					2 adet Kaçak kazı	Akkemer Mevkii	Tlos kent merkezinin güneydoğusunda yer alan Akkemer Mevkii'nde ilk kez 2006 yılı kazı sezonunda kaçak kazı girişimlerinin ardından gerçekleştirilen kurtarma kazılarında tonozlu mezar odasına sahip podyumlu anıt mezar açığa çıkartılmıştır. Kaçakçılar tarafından tahrip edilen mezarda atık toprak içerisinde ele geçirilen kabartmalı lâhit parçaları mezarın Antik Dönemdeki niteliğine ilişkin önemli ipuçları vermekle birlikte alanın Roma Döneminde nekropol olarak kullanıldığı kesinlik kazanmıştır. Bu tespit ne yazık ki kaçakçılar tarafından da anlaşılmış olup aynı mezarın doğusundaki terasta 2011 yılında tekrar kaçak kazı gerçekleştirilmiştir.	
					Kaçak kazı ve hırsızlık	VIII. Yüzey Araştırmaları	Tlos kent merkezinin güneydoğusundaki Tavabaşı Mevkii'nde 2010 yılı Tlos kazı çalışmalarının son günlerinde Tavabaşı 2 Mağarası'nda kaçakçılar tarafından gerçekleştirilmiş bir talanla karşılaşılmıştır. Bunun üzerine 2011 yılı kazı programı içerisinde bu alanda kaçakçıların açmış olduğu talan çukurlarının düzenlenmesi, atılmış toprakların elenmesi ve mağaraların belgeleme çalışmaları dâhil edilmiştir.	
					Kaçak kazı ve kasıtlı zarar		Tavabaşı Mevkii'ndeki ikinci çalışma alanı 2010 yılında kaçak kazıclarca tahrip edilmiş olan Tavabaşı 2 Mağarası olarak isimlendirdiğimiz ve 1 No.lu mağaraya göre bir alt kodda konumlanan mağara olmuştur. Mağara girişinde ver alan kırmızı boya ile yapılmış duvar resimleri insan eliyle veya doğal olarak meydana gelmiş yoğun tahribata rağmen halen gözlemlenebilir durumdadır (Resim: 14). Bu Prehistorik Dönem resimlerinin yanı sıra mağara girişindeki kaya andacında Hristiyanlık Dönemine ait yıpranmış bir freskonun da varlığı anlaşılmaktadır.	
					Kaçak kazı		Kaçakçılar tarafından yaklaşık 2,0 m. çapında ve 1,0 m. derinlikte açılmış olan çukurda öncelikle yüzeyde gözlemlenen seramikler toplanmıştır. Daha sonra bu çukurun kesiti statigrafik veri toplamak amacıyla düzeltilmiştir.	
Korkut T., 2012. Tlos 2011 Kazı Etkinlikleri. Kültür ve Turizm Bakanlığı 34. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 28 Mayıs-1 Haziran 2012 Çorum, 189-204.								
Side	Antik Kent	Akdeniz Bölgesi	Antalya-Manavgat	İç içe	Ulaşım faaliyetleri ve kasıtlı zarar	Apollon-Athena Tapınakları ve Liman AA Bazilikası	Son yıllarda restorasyonda görülen bozulmalar sadece uzmanları değil, buraya gelen ziyaretçileri de ürküten bir boyuta geldiğinden ve etrafta herhangi bir çevre düzenlemesi olmadığından böyle önemli bir alanın, bu şekilde nasıl bırakıldığı ziyaretçiler arasında şaşkınlık yaratmaktadır. Son sıralarda Tapınaklar ve Bazilika alanı “içinden motorla geçilen”, “araçların dönmek için manevra yaptıkları” bir alan hâline gelmiştir. Apollon ve Athena Tapınakları ile AA Bazilikası kentin en önemli yapıları olması yanında yoğun ziyaretçi akınına uğrayan kesimdir. Bu vahşi kullanımı ve eserlere verilen zararı önlemek için alanın tahsisi Side Beleyesi' ne verilmiş ve kazı başkanlığımızın danışmanlığı ve gözetiminde alanın hem koruma altına alınması hem de kontrollü ziyaretin yapılması için proje çalışmalarına başlanmıştır.	
Alanyalı H. S., 2012. Side 2011 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 34. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 28 Mayıs-1 Haziran 2012 Çorum, 205-220.								
Limyra	Antik Kent	Akdeniz Bölgesi	Antalya-Finike	İç içe	Ziyaretçi kaynaklı Yerel halk kaynaklı inşaat dışı müdahale, Tarımsal faaliyet ve kasıtlı zarar	Sit geneli	Antik kent ve köyün iç içe olması ve köylünün istendiği ölçüde antik kentle olumlu ilişki kurmaması kısa ve uzun vadede ciddi zararlar doğurmuştur. Antik tiyatrodta her yıl kazı başlamadan önce toplanan düzinelerce çuval cam kırıkları, bira şişelerinden çocuk bezlerine kadar biriken çöpün yanı sıra köyde yapılan kaçak kazılar ve insan eliyle tahribat yıllardan beri düzelemeyen bir problem teşkil etmişti	
Seyer M., Mitarbeiter, 2012. Limyra 201.1 Kültür ve Turizm Bakanlığı 34. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 28 Mayıs-1 Haziran 2012 Çorum, 221-234.								
Kelenderis	Antik Kent	Akdeniz Bölgesi	Mersin-Aydıncık	İç içe	Tarımsal faaliyet	3. Palestra'nın Güneyindeki İstinat Duvarının Temizliği	Çağ hamam yapısının batısındaki Palestra alanı birbirinden bir istinat duvarıyla ayrılmıştır (Plan: 2). Agora ve Palestra yakın zamanlara kadar tarla olarak kullandığı için bu sırada toplanmış olan irili ufaklı moloz taşlar bu istinat duvarının önüne yığılmış olup burada ayrıca ağaç ve çalılardan oluşan bir bitki örtüsü de bulunmaktaydı.	
					Kasıtlı zarar		Bu alandaki çalışmalar sırasında farklı zamanlarda toplanmış molozların arasından modern atıklar yanında Antik Çağın farklı dönemlerine ait seramik parçaları, fazlasıyla korozyona uğramış sikkeler, cam eşyalara ait parçalar, kandil ve künk parçaları ile kırılmış durumda çeşitli mimari parçalar bulundu.	
Zoroğlu L., Tekocak M., 2012. Kelenderis 2011 Yılı Kazıları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 34. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 28 Mayıs-1 Haziran 2012 Çorum, 235-246.								
Pompeiopolis	Antik Kent	Karadeniz Bölgesi	Kastamonu-Taşköprü	Yanında	Kasıtlı zarar	Mekan L	Mekân L 2010 yılında hipokaust sistemiyle ısıtılan bir salon olarak tespit edilmişti (Resim: 1-3). Burada ver dösemeleri tamamen sökülmüş ve tahrip edilmiş bir şekilde bulunmuştu.	
Summerer L., 2012. Pompeiopolis 2011 Yılı Kazı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 34. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 28 Mayıs-1 Haziran 2012 Çorum, 289-296.								
Filyos-Tios	Antik Kent	Karadeniz Bölgesi	Zonguldak-Çaycuma	Ayrı	Koruma-kazı ekibi kaynaklı	Akropol	Bilimsel kazılar başlamadan önce akropol surlarının restorasyonu gerçekleştirilmiş ve bugün herkesin de söylediği gibi oldukça hatalar içeren bir çalışma yapılmıştır. Bu noktada özellikle tapınak alanının güneyinde kalan alanda diğer tüm bölümlerden farklı olarak, kırılarak şekillendirilmiş bloklar kullanılmış olması dikkat çekmektedir. Yine yapının ön tarafında düzlük alandaki çalışmalarımız sırasında bu alanın modern sur restorasyonu sırasında hafriyat alanı olarak kullanıldığı harç ve kum kalıntılarından anlaşılmıştır ve hatta inşaat kumu kalıntıları yapının oldukça yakınında da tespit edilmiştir. Bu gözlemler neticesinde yapının ön tarafında kepeçlerin yoğun olarak çalıştığı ve antik kalıntıların üst kısmının tahrip edilmiş olduğu izlenimine ulaşılmıştır.	
Atasoy S., Yıldırım, Ş. Baran A., Serkal Yıldırım Y., Karaca E., 2012. Filyos-Tios 2011 Yılı Kazısı. Kültür ve Turizm Bakanlığı 34. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 28 Mayıs-1 Haziran 2012 Çorum, 297-312								
Balatlar Kilise	Kilise	Karadeniz Bölgesi	Sinop	İç içe	Ruhsatlı inşaat faaliyetleri	Sit geneli	1924'ten 2010 yılına kadar tarla ve mevve bahçesi olarak kullanılan tüm harabenin zemininde kazılara 2010 yılında başlanmış, yüzeyin 30-50 cm. altına inildiğinde Geç Osmanlı Dönemine (18-19.yüzyıl) tarihlendirilen Hristiyan mezarlığı ortaya çıkarılmıştır. 2011 yılında da aynı alanlarda çalışmalara devam edilmiştir. Manastırın yayıldığı alan, kazıların yapıldığı alanı ve çevredeki yoğun yapılaşma olan alanı kapsamakta, ancak manastırın ve mezarlığın nerelere kadar uzandığı çevrede modern yapılaşma olduğundan henüz saptanamamıştır	
					Kasıtlı zarar	Kilisenin duvar ve tonoz resimlerini belgeleme çalışmaları	Bu çalışma kapsamında 1641 yılında restore edilen 13-14. yüzyıl Son Dönem Bizans (Palaialogos) resim üslubundaki duvar resimlerinin fotoğrafları çekilmiştir. Resimlerde tabiat koşullarının getirdiği tahribatın yanı sıra insan kaynaklı ağır bir tahribat da söz konusudur.	
Köroğlu G., 2012. Sinop Balatlar Kilise 2011 Yılı Kazı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 34. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 28 Mayıs-1 Haziran 2012 Çorum, 313-324.								
Yoros Kalesi	Arkeopark	Marmara Bölgesi	İstanbul- Beykoz	Yanında	Yerel halk kaynaklı inşaat dışı müdahale ve kasıtlı zarar	Kale içi	Uzun yıllardır Boğaza hâkim manzarası ve içinde bulunan yeşil alan ile halkımızın mesire veri olarak kullandığı bir ver hâline gelen kale içi maalesef korumasız, bakımsız olması ve kötü kullanımı sonucu oldukça üzücü bir durumdaydı. Çevrenin çöplerle kirlendiği, kale duvarlarına sprey bovalar ile isimler yazıldığı, kuzey kuleye bitişik duvardan ve güneydoğu köşeden içerive geçiş yolu açıldığı görülmüştür. Kulelerin içlerinde karşılaşılan çok sayıda içki şişesi yapının nasıl kullanıldığını da göstermiştir.	
Bilban Yalçın A., 2012. Anadolu Kavağı, Yoros Kalesi 2011 Yılı Kazı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 34. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 28 Mayıs-1 Haziran 2012 Çorum, 325-334.								
İznik Çini Fırınları	Çini Fırınları	Marmara Bölgesi	Bursa- İznik	İç içe	Yerel halk kaynaklı inşaat dışı müdahale ve ulaşım faaliyetleri	Sit geneli	Ancak; 2011 yılı kazı çalışmalarının sonlanmasından kısa bir süre sonra, levhalandırılıp sınırları belirlenmiş olan bu alanın çevresindeki koruma seritlerinin ve kazıların söküldüğü, İderece arkeolojik sit olan bu alandaki parsellere geçiş için, altyapının güneybatı kösesini traslayacak biçimde bordür taşları döşenip çakıl dökülerek, koruma amaçlı imar planı öncesi paftalarda görülen , fakat aslında mevcut olmayan Şeyh Bedrettin Sokağı'nın imar yolu olarak hazırlandığı maalesef tespit edilmiştir. Müze Müdürlüğü' ne ve Bakanlığa hemen haber verilmiş, bütün bu çabalara rağmen Mayıs 2012'de yolun tamamlanmış olduğu üzülerek görülmüştür.	

Demirsar Arlı V. B., 2012. İznik Çini Fırınları Kazısı 2011 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 34. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 28 Mayıs-1 Haziran 2012 Çorum, 335-346.							
Edirne Yeni Saray	Saray	Marmara Bölgesi	Edirne-Kent İçi	İç içe	Hırsızlık ve kasıtlı zarar	Güzergâh yolu	Cihannüma Kasrı'nın üst katlarına çıkışı sağlayan ve herhangi bir güvenliği olmayan kapısından kontrolsüz girişler söz konusuydu. Bu durumu ortadan kaldırmak amacıyla, 2009 ve 2010 yıllarında defalarca yaptırılan demir bir kapı çalındığı veya tahrip edildiği için , bu kez sahada bulunan taşlarla kuru duvar örülerek kapatılmış ve Cihannüma Kasrı'na kontrolsüz girişler bir ölçüde engellenmiştir.
Özer M., 2012. Edirne Yeni Saray (Saray- ı Cedid- i Amire) Kazısı 2011 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 34. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 28 Mayıs-1 Haziran 2012 Çorum, 347-360.							
Kastabala	Antik Kent	Akdeniz Bölgesi	Osmaniye	Ayrı	Tarımsal faaliyet	1. Kuzey Sütunlu Cadde	Caddenin batı bölgesinde güney galeri insan ve halen yoğun biçimde devam eden tarım faaliyeti kaynaklı fizikî müdahalelerle tanımlanamaz biçimde tahrip edilmiştir. Caddenin bazı sütun tamburları kendi ekseninde kaide çevresinde dağılırken çoğu kuzeydoğu-güneybatı yönünde cadde ortasına devrilmiştir.
					Kaçak kazı	2. Güney Sütunlu Cadde (?)	Sondaj alanının güneyinde, vadi yamacının eteğinde peristilli bir eve ait olduğu fikrini veren, kaçak kazı çalışmaları nedeniyle büyük ölçüde tahrip edilmiş bir yapı kalıntısı mevcuttur
					Tarımsal faaliyet	5. Hamam/Nymphaeum (?)	Güney Kilise'nin güneyinde, Kemeburun-Karatepe asfalt yolunun doğusunda, sulama borusunun kuzeyinde tahribata uğramış, tuğla ve harç örgülü bir yapı kalıntısı bulunmaktadır (Resim: 5). Aktif tarım alanı içerisinde bulunan bu yapı gerek tarımsal faaliyetlerden gerekse içerisinde bulunan ağaçtan dolayı tahribata uğramıştır.
					Kaçak kazı ve tarımsal faaliyet	Güneydoğu Tepesi ve Terası	Hamamın inşa edildiği vadinin doğu ucunda, Töngelenlik Mevkii'nde kaçak kazı yapıldığını tespit ettiğimiz ve acil müdahale ile kazı başlattığımız bu alanda, doğu yönünde bir teras duvarına sahip kutsal alan ve kutsal alan içerisinde yüksek podyumlu bir tapınak belgelenmişti. Terasta 2009 yılında sürdürdüğümüz çalışmalarda pullukla derin toprak sürümüne izin verilmesi sonucu , kültür tabakası erozyonu gerçekleştiği, kültür tabakasının tamamına yakın büyük bölümünün tahrip edildiği, kutsal alandaki tapınağın taban döşemesi seviyesine kadar yok edildiği, tapınağın duvarlarının stylobat seviyesinden yaklaşık 2-3 metre aşağıya kadar bozulduğu belgelenmişti. Kutsal alanda sistemli kaçak kazı çukurlarının kim/kimler tarafından gerçekleştirildiği ise hâlen meçhuldür . Güneydoğu tapınak terasının hâlen şahıs mülkiyetinde olması, bu alan ve çevresinde tarım faaliyetlerinin yoğun biçimde sürdürülmesi nedeniyle gerçekleştiremediğimiz 2011 yılı için bu alanda öngörülen kazı, sondaj ve belgeleme çalışmalarımızı yapmamız mümkün olmamıştır.
					Kaçak kazı Tarımsal faaliyet ve kasıtlı zarar	Mezar Yapıları (M 1-9)	Bu mezar yapılarının mimarî plan ve inşalarında kullanılan malzemeler farklıdır. M1 tuğla malzeme kullanılarak inşa edilmiştir. Yapı büyük ölçüde tahrip edilmiştir . Mezarın girişi doğu yönündedir. Doğu cephesine ait duvar kalıntısı ve kuzey mekân bölmesine ait duvar kalıntısı tanımlanabilmektedir. Yöre halkı kentin darphanesinin burası olduğu efsanesi ile kalıntıları büyük ölçüde tahrip etmiştir. Şahıs mülkiyetinde olup, mevcut kalıntılar insan ve tarım tahribatı tehdidinde yok olmaktadır . M2 kalker bloklar kullanılarak inşa edilmiştir. Tonozlu üst örtüsü çökmüştür. Basamaklı bir podyum üzerinde yükselmektedir. Şahıs mülkiyetinde olup mevcut kalıntılar insan ve tarım tahribatı tehdidinde yok olmaktadır.
Şahıs mülkiyetindeki arazi içinde bulunana mevcut kalıntılar insan ve tarım tahribatında, yok olmaktadır . M6 anıt mezarı M5'in güneybatısında yer alır. Tamamen tahribata uğramıştır, planı mevcut durumuyla tanımlanamamaktadır. Şahıs mülkiyetinde olup yoğun tarım tehdidindedir .							
Zeyrek T. H., 2012. Kastabala Antik Kenti Kazıları–2011. Kültür ve Turizm Bakanlığı 34. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 28 Mayıs-1 Haziran 2012 Çorum, 407-414.							
Divriği Kalesi	Kale	İç Anadolu Bölgesi	Sivas-Divriği	İç içe	Koruma-kazı ekibi kaynaklı ve Kasıtlı zarar	Güney Sur Mağara Girişi	Hem kar kuvusu hem de mağara kapısının daha sonradan tahrip edildiği öğrenilmiştir . Kazi alanının bir bekçiye sahip olmaması, alan güvenliği ve alınan önlemler konusunda sıkıntılar yaşanmasına neden olmaktadır.
Eser E., Akay A. B., 2012. Divriği Kalesi 2011. Kültür ve Turizm Bakanlığı 34. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 28 Mayıs-1 Haziran 2012 Çorum, 415-426.							

EK-8 2013 KAZI RAPORLARI TESPİT EDİLEN İNSAN KAYNAKLI RİSKLER

Arkeolojik Alan	Alanın Niteliği	Coğrafi Konum	Konum	Yerleşim Yeri ile İlişkisi	Risk Çeşidi	Etki Ettiği Miras Alanı	Tahribat Boyutu
Kastabala	Antik Kent	Akdeniz Bölgesi	Osmaniye	Ayrı	Tarımsal faaliyet	2. Güney Sütunlu Cadde(?)	Ancak modern tarım âletleriyle derin sürüme davalı tarım faaliyetleri sonucu mimariye ait tüm kalıntıların yok edildiği belgelenmiştir.
					Tarımsal faaliyet	4. Hamam	Aktif tarım alanı içerisinde bulunan bu yapı tarımsal faaliyetlerden dolayı tahribata uğramıştır.
					Tarımsal faaliyet	5. Güneydoğu Tepesi ve Terası	Güneydoğu tapınak terasının hâlen şahıs mülkiyetinde olması, bu alan ve çevresinde tarım faaliyetlerinin yoğun biçimde sürdürülmesi nedeniyle 2011 yılında olduğu gibi 2012 yılında da öngörülen kazı, sondaj ve belgeleme çalışmalarımızı yapmamız mümkün olmamıştır.
Zeyrek T. H., Zeyrek A. N., 2013.Kastabala Antik Kent Kazıları, 2012. Kültür ve Turizm Bakanlığı 35. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 27-31 Mayıs 2013 Muğla, 6-15.							
Maydos Kilise-tepe	Höyük	Marmara Bölgesi	Çanakkale-Eceabat	İç İçe	Tarımsal faaliyet	D4.4 Karesi	D4.4 açmasında yüzey toprağının hemen altında, 10- 50 cm. derinliklerde kilise mezarlığına ait 9 adet gömü ortaya çıkarılmıştır (Plan III). Bu gömülerin hemen hemen hepsi aynı yönde, güneybatı- kuzeydoğu yönündedir. Yüzeyde yapılan tarımsal faaliyetler neticesinde bazılarının tahribat gördüğü mezarların içindeki gömülerinin çoğunun tabut ile giysili olarak defnedildikleri anlaşılmıştır.
					Kısmen Tarımsal faaliyet ve yerel halk kaynaklı inşaat dışı faaliyetler		Açmanın güneybatı kısmında kuzey- güney doğrultusunda uzanan bir duvar (Duvar 29) bulunmuştur. Duvarın orta kısmı höyükte sürdürülen aktiviteler (erozyon, teraslama, tarım, mezarlık vb.) sebebiyle doğu yönüne doğru kaymıştır.
Sazcı G., 2013. Maydos Kilise-tepe Höyüğü Kazısı 2012 Sezonu Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 35. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 27-31 Mayıs 2013 Muğla, 33-47.							
Kerkenes	Antik Kent	İç Anadolu Bölgesi	Yozgat- Şamuhatlı	Yanında	Ulaşım faaliyetleri, hayvansal faaliyet ve hırsızlık	Doğu Kapı Yakını Sur Duvarı Kazısı	Kentin oldukça büyük boyutlu oluşu ve kazılan alanlara araba ile ulaşımın mümkün olmaması sebebiyle kente ilk kez gelen insanların antik yerleşimin nerede olduğunu anlayamadıkları görülmüştür. Bu nedenle kente arabayla ulaşan ilk noktada çalışma yapmanın gerekli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu noktada ziyaretçilerin ve kentte dolasan hayvanların villardır üzerinden geçtikleri, özellikle de arabayla ulaşan ver olması sebebiyle uzun villardır modern yapılar için köylüler tarafından taş alınan bir taş ocağı hâline gelmiş olan sur duvarının doğu bölümünde kazılar gerçekleştirilmesine karar verilmiştir.
					Yerel halk kaynaklı inşaat dışı faaliyetler		Bu alandaki bir diğer unsur ise hemen sur duvarının önünde yer alan köy çeşmesidir. Çeşmenin yakın zamana kadar akar durumda olması sebebiyle bu alan insanların piknik alanı hâline gelmiştir. Suvun kesilmesi sonrasında ise yüzeyde görülen pek çok çukurdan anlaşıldığı üzere köylüler tarafından su kavnağının tamir edilmesi amacıyla sur duvarı önünde defalarca kazı yapılmış oldukları görülmektedir. Ayrıca kente cip benzeri araçlarla girişi sağlayan toprak yol açılırken sur duvarının yol hattındaki bir bölümü de yok edilmiştir.
					Kasıtlı zarar		Alanda yüzey temizliği çalışmalarıyla başlayan kazı çalışmalarımızda ziyaretçiler tarafından bırakılmış çok sayıda çöp ve içki şişesi gibi döküntüler toplanmıştır. Ayrıca sur duvarının ön tarafındaki moloz döküntüler kaldırılmış ve daha önceden su kaynakları için köylüler tarafından açılan çukurlar da düzeltilmiştir.
					Yerel halk kaynaklı inşaat dışı faaliyetler		Üzerinden patika geçen bu bölümde sur duvarının patika yol formunda tahrip edildiği görülmüştür.
					Kaçak kazı	Kent Territoriumu	Koruma tedbirlerinin yeterli olmayışı ve bu bölgede define kazıcılarının yoğun oluşu maalesef kalıntıların korunmasında sıkıntı yaratmaktadır. Kaçak kazılarla tahrip edilen önemli kalıntılar olarak ilk dikkat çeken Şahmuratlı Köyü'nün içinde yer alan Tunç Çağı seramiğinin yaygın olarak görüldüğü bir höyüktür. Üzerinde Osmanlı Dönemine ait olabilecek eski bir mezarlık bulunan höyükte kaçak kazıların yoğun olduğu görülmektedir. Köyün 1-2 km. dışında ise muhtemelen daha önceden bilinmeyen bir höyükte kaçak kazı tespit edilmiştir.
					Tarımsal faaliyet ve 2 adet kaçak kazı		Asfalt yolun hemen kenarında yer almasına rağmen kaçak kazı yapılmış olan höyük aynı zamanda tarımsal faaliyetin yoğun olarak devam etmesi sebebiyle oldukça alçak duruma gelmiş ve ciddi yok olma tehdidi altındadır. Höyüğün hemen yakınında yer alan bir küçük tümülüs de yine kaçak kazılara maruz kalmıştır. Bir diğer iç acıtan kaçak kazı ise bir tümülüs grubu içerisinde küçük boyutlu olanında gerçekleştirilmiştir. Kepece ile orta kısmı kazılarak yok edilen tümülüste iki kaçak kazı çukuru bulunmaktadır. Eski tarihli olan 5 metre derinliğe sahip çukurda definecilerin kovaları bile hâlen görülebilmektedir. Tümülüsün orta kısmına yakın bir alanda yapılan yeni kazı da 4metre derinliğe ulaşmaktadır. Köyün çevresindeki bir diğer tümülüs grubunda da kaçak kazı faaliyeti tespit edilmiştir. Yüzeyde açılan iki kaçak kazı çukurundan birisi oldukça derindir.
					Kaçak kazı		Eski kazı ekibi tarafından gözetleme kulesi bulunduğu düşünülen Sorgun yolu yakınındaki bir tepe yine kaçak kazıların tehdidi altındadır. Kaçak kazı çukurları içinde ve tepe çevresinde Kerkenes'in sur duvarlarıyla aynı teknikte inşa edilmiş eğimli destek duvarlarının varlığı bu kısmın detaylı olarak kazısının yapılarak araştırılması gerektiğine işaret etmektedir.
					Yerel halk kaynaklı inşaat dışı faaliyetler ve koruma-kazı ekibi kaynaklı		Eski ekip tarafından kazısı yapılmış alanlarda nihai yayınlar hazırlanana kadar tarafımızdan çalışma yapılmayacaktır. Bununla birlikte sadece ön giriş kısmı ve giriş yolu açığa çıkartılmış olan Saray Kompleksi adı verilmiş olan kazı alanında gerekli olan acil müdahaleler gerçekleştirilmiştir. Giriş kapısına ait büyük ahşap dikmelerin kaidesi olarak tanımlanmış iki kenarda duran yerel taştan işlenmiş kaideler ve giriş kısmına ait bir diğer blok ısı değişimi ve ağırlıklı olarak da üzerinde yürünmesi sebebiyle büyük ölçüde tahribata uğramıştır. Ayrıca sadece yolun kenar kısımları kazılmış olduğu için kesit toprağının baskısı ve döküntüleri bu blokların tahribata uğramıştır.
					Koruma-kazı ekibi kaynaklı		olan sur kapısı daha önceki ekip tarafından kısmen kazılarak bir bölümü restore edilmiştir. Ancak iç bölümde restore edilen duvarın bir kısmı göçmüş durumdadır. Mevcut duruma bakıldığında restore edilen diğer kısımların da göçme tehdidi içerdiği görülmektedir.
					Hayvansal faaliyet ve kaçak inşaat		Kapadokya Kapısı'nın hemen yan tarafında çobanlar tarafından yakın zamanda inşa edilmiş olduğu öğrenilen taş duvarlı bir ağıl yapısı bulunmaktadır. Kışın köyden bir çobanın hayvanları için kullandığı yapı sit alanın ortasında ve alan sit alanı iken inşa edilmiş bir yapıdır. Yaz boyunca hayvanların gübresi bulunan bu ağıl kenti ziyarete gelen insanlar için hem koku hem de görsel açıdan rahatsızlık yaratmaktaydı. Özellikle ağustos ayında alana gittiğimizde bir inek leşinin burada bulunuyor oluşu ve kokudan Kapadokya Kapısı'na yaklaşamıyor oluşu kabul edilemez bir durum olarak görülmüştür. Ağılın sahibi olan köylünün onayı sonrasında gelen turistler tarafından antik yapı zannedilen ve sit alanına kaçak olarak devşirme duvar taşları kullanılarak yapılmış modern ağıl yapısı sökülüştür.
Baran A., 2013. Kerkenes (SorgunYozgat) Kazı Çalışmaları 2012. Kültür ve Turizm Bakanlığı 35. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 27-31 Mayıs 2013 Muğla, 76-92.							
İlisu Barajı	Kurtarma Kazısı	Güneydoğu Anadolu Bölgesi	Şanlıurfa- Güçlükonak	Ayrı	Tarımsal faaliyet	İlisu Höyüğü Gövde Kazısı ve Yol inşaatı	Alanın uzun süre tarla olarak kullanılmasından dolayı tahribata uğramış ve tümü temel seviyesinde korumuş çeşitli boyutlarda mimari öğeler ve höyüğün kuzey bölümünü çevreleyen sur kalıntıları ve burçlar açığa çıkarılmıştır
					Tarımsal faaliyet	Tepe Üzeri Açmaları	2011 yılında tepe üzerinde kazılan iki alanın arasında, mimari kompleksin güneyinde yer alan 18 açma kazılmıştı. Yapılar alanın tarla olarak kullanılmasından dolayı tahribata uğramıştır.
					Ulaşım faaliyetleri ve Ruhsatlı inşaat faaliyetleri	Boncuklu Tarla	7Aynı eser, 73, 75-76, 93. Kulahke Benabahlı aynı yıl inşa edilen şantiye yolu nedeniyle tahribata uğramıştır. Kazılar, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün izinleriyle yürütülmüştür. Yerleşim alanı barajdan etkilenmemekle birlikte, şantiye içerisinde yer alması, yanından geçen yol ve yakınına kurulan binalar nedeniyle ileriki yıllarda tahribata açık kalacağı göz önüne alınarak, Devlet Su İşleri Bölge Müdürü'nün de desteğiyle burada kazı başlatılmıştır
Ökse A. T., Taşkiran H., Kartal M., Görmüş A., Atay E., Erdoğan N., 2013. Ilisu Barajı İnşaat Sahası 2012 Yılı Kazıları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 35. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 27-31 Mayıs 2013 Muğla, 102-112.							
Kilise tepe	Höyük	Akdeniz Bölgesi	Mersin	İç İçe	Altyapı faaliyetleri		Kilise Tepe'deki çalışmalarımızın son aşamasında Göksu Vadisi'ni büyük ölçüde su altında bırakacak olan Kavraktepe Barajı inşaatının veniden başlayacağı bilgisi alınmış olup Kilise Tepe'nin yamacına kadar gelecek olan baraj sularının özellikle çevrede bulunan Çingentepe gibi yerleşimleri doğrudan etkileyeceği anlaşılmıştır.
Jackson M. P. C.- J. Postgate N., Şerifoğlu T. F., 2013. 2012 yılı Kilise-tepe Projesi. Kültür ve Turizm Bakanlığı 35. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 27-31 Mayıs 2013 Muğla, 125-134.							
Bozkurt Kurgan Mezarlığı	Höyük	Doğu Anadolu Bölgesi	Ağrı-Doğubeyazıt	Ayrı	Kaçak kazı	Oda Mezar 1	Oda Mezar 1 mezarlığın güneydoğu ucunda ve tepedeki Urartu Kalesi'ne yakın bir noktadadır daha önce kaçak kazıyla tahrip edilmiştir. Mezarın batı duvarı ve güney duvarının batı kısmı kaçak kazı tahribatı sebebiyle tamamen yıkılmıştır.
Özfirat A., Coşkun N., 2013. Bozkurt Kurgan Mezarlığı Kazısı 2013 Kültür ve Turizm Bakanlığı 35. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 27-31 Mayıs 2013 Muğla, 146-158.							
Şavşat (Satel) Kalesi	Kale	Karadeniz Bölgesi	Artvin-Şavşat	Yanında	Kaçak kazı	E4 ve F4 Plan Kareleri	Taş ve toprak hafriyat yaklaşık 2.50 m. derinliğinde temizlemiş ve tabana ulaşıldığında özellikle bu açmalarda define avcılarının vüz yıldır devam eden kaçak kazı tahribatı somut olarak izlenmiştir.
					Kaçak kazı		Bu kazı sezonunda da sırsız ve yerel üretimli seramiklerin çoğunluğu oluşturdukları ve ekserivetinin kaçak kazılar neticesinde daha da tahrip edildikleri gözlemlenmiştir. Kale seramiklerine ilişkin detaylı değerlendirmeler,
Aytekin O., 2013. Şavşat (Satel) Kalesi Kazı ve Restorasyon Çalışması 2012. Kültür ve Turizm Bakanlığı 35. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 27-31 Mayıs 2013 Muğla, 270-280.							
Kuriki Höyük	Höyük	Güneydoğu Anadolu Bölgesi	Batman	Yanında	Tarımsal faaliyet		Bu alan uzun yıllar çevre kövülleri tarafından tarım alanı olarak kullanılmıştır.
					Tarımsal faaliyet	6- F Alanı ve G Alanı	F ve G Alanı II. Tabaka yapı kalıntıları, I. Tabaka çukurları ve modern tarım âletleri nedeniyle çok iyi korunmamıştır.
Genç E., Yıldız Köse B., Köse Ç., 2013. 2012 Yılı Kuriki Höyük Kazıları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 35. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 27-31 Mayıs 2013 Muğla, 292-303.							
Kyzikos	Antik Kent	Marmara Bölgesi	Balıkesir- Erdek	İç İçe	Kaçak kazı		Bu alanların dışında Nekropol alanında yapılan kaçak kazı girişimi nedeniyle kaçak kazı yapılan alanda kısa süreli bir çalışma gerçekleştirilmiştir.
					Hırsızlık		Ancak Hadrianus Tapınağı'nın zaman içerisinde aşırı tahribata uğraması ve yağmalanması nedeniyle, bugüne kadar yapılan kazılarda frizin yüksekliğini belirleyebileceğimiz ölçülerde sağlam parçalar bulunamamıştır. Bu problem bütün üst yapı için geçerli olan bir durumdur.
					Kaçak kazı	Nekropol Alanı- P.10 Ada 101 Parsel 1	Antik kentin batı nekropolünde kesin yapılış tarihi belirlenemeyen, ancak kazı başlamadan önce yapıldığı düşünülen kaçak kazı nedeniyle bir çalışma yapılmıştır.
Koçhan N.- Meral K., 2013. Kyzikos Kazısı 2012. Kültür ve Turizm Bakanlığı 35. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 27-31 Mayıs 2013 Muğla, 376-387.							

Üç ağızlı Mağarası	Mağara	Akdeniz Bölgesi	Hatay-Samandağ	Ayrı	Kaçak kazı		Mağaranın kuzey ucunda kaçak kazı yapılan alanın elenmesinden elde edilen taş âlet buluntuları arasında ise Öncül Üst Paleolitik Döneme ait Levallois uçlar, Levallois dilgi ve yongalar, Mousterian uçlar, Levallois tek kutuplu yakınsak Levallois çekirdekler bulunmaktadır.
Güleç E., Özer İ., Mehmet Sağır M., Baykara İ., Şahin S., 2013. 2012 Yılı Üçağzılı Mağarası Kazısı. Kültür ve Turizm Bakanlığı 35. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 27-31 Mayıs 2013 Muğla, 18-24.							
Panaztepe	Antik Liman Kenti	Ege Bölgesi	İzmir- Menemen	Ayrı	Kaçak kazı		Panaztepe'nin Akropol kısmının, nekropol alanlarında olduğu gibi kaçak kazılarla ver ver büyük tahribatlar geçirdiği görülmektedir . Bu tahribatlardan en dikkat çekeni tepenin en yüksek seviyesinde açığa çıkarılan Helenistik Döneme tarihlendirilen tapınakta görülmektedir. Ayrıca Akropolün kuzeydoğu kesiminde yer alan sur duvarı üzerinde izlenen ve kaçak kazıların verdiği tahribatın boyutları açık bir şekilde görülmektedir.
					Tarımsal faaliyet ve kaçak kazı	4. Yapı Katı	Tüm bu oluşumların yüzeye yakın olması yanında kaçak kazılar ve doğal tahribat nedeniyle arazi içerisinde dağınık ve parçalar halinde açığa çıkarılmış olmasından dolayı yapılan bu geç müdahaleler tarafımızca 4.yapı katı olarak değerlendirilmiştir.
Erkanal Öktü A., Çınardalı Karaaslan N., Kolankaya-Bostancı N., 2013. Panaztepe 2012 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 35. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 27-31 Mayıs 2013 Muğla, 24-36.							
Tralleis	Antik Kent	Ege Bölgesi	Aydın-Efeler	İç İçe	Kısmen kasıtlı zarar	Hamam-Gymnasium Alanı Caldarium Batı Duvarı	Aydın kentinin simgesi durumundaki bu yapı günümüze gelene kadar geçirdiği doğal afetler, zaman, çevre ve insan kaynaklı faktörler nedeniyle büyük ölçüde tahribata uğramıştır.
Yener E., Saraçoğlu A., 2013. 2012 Yılı Tralleis Kurtarma Kazıları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 35. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 27-31 Mayıs 2013 Muğla, 52-61.							
Ovaören	Höyük	İç Anadolu Bölgesi	Nevşehir-Gülşehir	İç İçe	Tarımsal faaliyet	Jf-185 Açması	Tarımsal faaliyetler sebebiyle büyük oranda tahribata uğramış ilk mimari evre (Resim: 2), temel seviyesinde korunmuş olan Geç Demir Çağının son evresine (YH-Ia) aittir.
					Tarımsal faaliyet	A Alanı (Gf-148, Gg-148a, Gg-147c, Gf-147d Açmaları)	Teras Yerleşimi IA evresi olarak isimlendirilen kültür dolgusu yüzey toprağının hemen altında başlamakta olup bu evreye ait mimari kalıntıların Ovaören kazılarının başlamasından önce alanda yürütülen tarımsal faaliyetlerden ciddi oranda zarar gördüğü anlaşılmıştır.
Şenyurt S.Y., Kamış Y., Akçay A., 2013. Ovaören 2012 Yılı Kazıları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 35. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 27-31 Mayıs 2013 Muğla, 62-80.							
İznik Çini Fırınları	Çini Fırınları	Marmara Bölgesi	Bursa- İznik	İç İçe	Altyapı çalışması		C14 C15 C16 D14 D15 D16 plan karelerine bir bütün olarak bakıldığında yakın dönemlerde yapılmış 4 fosseptik çukuru ve 2 kireç dinlendirme havuzunun alanın bu bölümüne oldukça zarar verdiği görülmektedir.
Demirsar Arlı V.B., 2013. İznik Çini Fırınları Kazısı 2012 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 35. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 27-31 Mayıs 2013 Muğla, 100-110.							
Thyateira Antik Kenti ve Hastane Höyüğü	Höyük	Ege Bölgesi	Manisa- Akhisar	İç İçe	Ruhsatlı inşaat faaliyetleri	Tepe Mezarlığı	Çalışmalar ilerledikçe bu alanın eski Orman İdare binasının yapımı sırasında çok ciddi bir şekilde tahrip edildiği anlaşılmıştır . Modern binanın temelinin ve bodrum katının doğrudan Roma yapısının içine yerleştirildiği ve bu sebeple Roma yapısının çoğu kısmının yok edildiği ortaya çıkmıştır. Modern binanın yapımı sırasındaki tahribat sadece duvarların yıkımı ile sınırlı kalmamış, bu alandaki kazılar sırasında çıkardığımız dört kamyon dolusu taş ve kaya, sağlam bir temel atmak gayretiyle Roma yapısının kalan kısmının da taş ve kayayla doldurulduğunu göstermiştir.
					Altyapı çalışması		Tepe Mezarlığı ören verinin çevre duvarlarının yapımı sırasında bazı mezarların tahrip edildiği anlaşılmıştır. Bu sebeple çok sayıda iskelet eksik durumdadır.
					Ruhsatlı inşaat faaliyetleri	Hastane Höyüğü Kazıları	İlk olarak höyük üzerindeki modern yapılaşmaya ait caddenin asfaltı, yapı kalıntıları, döşemeler, su boruları, evlerden bağımsız olarak bahçede yapıldıkları anlaşılan tuvaletlerin taşları ve fosseptik çukurları tespit edilmiştir . 104,53 m seviyesinde 1,66 cm. uzunluğunda, 1,03 cm. enindeki bir kısmı korunmuş, modern evlerin yapıldığı döneme ait bir istinat duvarı olduğu anlaşılmıştır. Açmanın kuzeyindeki bu istinat duvarının bir mezarın üzerine yerleştiği anlaşılmıştır. 102,46 m kotunda, ciddi şekilde tahribata uğramış durumdaki bu mezar kuzeydoğu-güneybatı yönünde uzanmaktaydı.
					Ruhsatlı inşaat faaliyetleri		Hastaneve ait istinat duvarının mezar yapısını neredeyse tam ortadan ikiye böldüğü , iskeletin bel hizasından itibaren üst kısmının tahribattan kurtulurken batı kısmının duvar dolgusunun altında kalarak yok olduğu anlaşılmıştır.
					Kaçak kazı	Karahöyük Dağı Yapılan Çalışmalar	Hastane Höyüğü'nün güneybatı kısmında, L28'in hemen güneyinde bulunan 10x10 m. boyutlarındaki M 28 plan karesinde 107,62 m seviyesinde başlayan çalışmalar 101,74 m seviyesinde sonlandırılmıştır (Resim: 7). Yaklaşık olarak 5.88 cm. derinliğe ulaşılmıştır. Tıpkı L28'de olduğu gibi, M 28'de de modern dönemlere ait çok ciddi tahribatla karşılaşmıştır
Akdenez E., 2013. 2012 Yılında Thyateira Antik Kenti ve Hastane Höyüğü'nde Gerçekleştirilen Arkeolojik Çalışmalar. Kültür ve Turizm Bakanlığı 35. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 27-31 Mayıs 2013 Muğla, 124-139.							
Gözlükule	Höyük	Akdeniz Bölgesi	Mersin	İç İçe	Kasıtlı zarar		Ancak bundan önce kazı alanın orta kısmında C706 ve 07 açmalarında yer alan ve günümüzde yapılmış olan bir tahribatın izlerinden bahsetmek gereklidir:
					Kaçak kazı ve hırsızlık		Bütün bu veriler sonucunda edinilen izlenim bu büyük çukurun, höyüğün arkeolojik katmanlarını tahrip etmek suretiyle yakın zamanda açıldığı ve buradan çıkan arkeolojik malzemenin içinden niteliklileri ayıklandıktan sonra nitelsiz çanak çömlek parçalarının çukur geri doldurulurken tekrar içine yığılmış olduğudur .
Özyar A., Ünlü E., Pilavcı T., Külekçioğlu Ç., Yalçın S., Karacı S., Güldüren A., Bennet W., 2013. Tarsus - Gözlükule 2012 Yılı Kazısı. Kültür ve Turizm Bakanlığı 35. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 27-31 Mayıs 2013 Muğla, 170-181.							
Pompeiopolis	Antik Kent	Karadeniz Bölgesi	Kastamonu-Taşköprü	Yanında	Kasıtlı zarar ve hırsızlık	V Sektörü	Açmanın batı tarafında, M mekânın yanında 86 m uzunluğunda bir alan daha açılmıştır. Sistematik bir şekilde tahrip edilip sökülen bir yapı kompleksinden korunabilen tabanda yer yer çok renkli geometrik desenli mozaik döşemelerine rastlanmıştır.
					Hırsızlık		Açmanın kuzey doğusunda terrakotta döşemeli bir mekân (Q) ortaya çıkarıldı (Resim: 1). Bu mekânın daha önce mermer duvar plâkalarıyla kaplı olduğu anlaşılmıştı. Burada rastlanılan harçtaki izlerden yağmalanmış mermer kaplamaların 12-14 cm. kalınlığında olduğu anlaşıldı.
					Hırsızlık	O Sektörü	Cavea' da üç sıra mermerden yapılmış seyirci oturma yerleri ve 4 sıra merdiven basamakları (kerkides) oldukça iyi korunmuş bir şekilde açığa çıkarılmıştır. En üst düzeyde dördüncü ve beşinci basamak sıraları yarı yağmalanmış vaziyette bırakılmıştır.
Summerer L., 2013. Pompeiopolis 2012 Yılı Kazı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 35. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 27-31 Mayıs 2013 Muğla, 197-203.							
Uğurlu-Zeytinlik	Höyük	Marmara Bölgesi	Çanakkale-Uğurlu	Yanında	Altyapı çalışması	Bb20-21 Açması Bb-Cc19 Açması	Yaklaşık 250 x 200 m boyutlarındaki Uğurlu-Zeytinlik yerleşmesinde Neolitik ve Kalkolitik Çağlara tarihlendirilen 5 ana kültür evresi ve 9 tabaka saptanmıştır. 2012 yılı çalışmaları, yakın zamanda su kanalı açılarak tahrip edilmiş olan kesimde, yerleşimin doğu yakasında yoğunlaşmıştır.
							"Bina 2" taş temelli, yaklaşık 5x4 m. boyutlarında bir yapıdır. Binanın doğu ve batı duvarları 1 m kalınlığındadır. Yaklaşık 70 cm kalınlığındaki güney duvarı su kanalı tarafından kısmen tahrip edilmiştir
							Bu sondaj açması 2012 kazı sezonunda genişletilerek 6x6 m'lik bir açmaya dönüştürülmüştür. Açmanın genişletilen kısmında yüzeyin hemen altından açılan su kanalları tarafından epeyce tahrip edilmiş Kalkolitik Dönem (Evre III) duvarları ortaya çıkarılmıştır.
					Tarımsal faaliyet	Cc-Dd19-20 Açması	Bu açmada "Bina 3" olarak isimlendirdiğimiz yaklaşık 9x8 m boyutlarında çok odalı bir yapı ortaya çıkarılmıştır. Yapının doğu tarafı höyük üzerinde yapılan tarım sonucu epeyce tahribata uğramıştır .
2 No.lu oda 1 No.lu odanın güneyinde yer alır. Yaklaşık 90 cm'lik bir kapı aralığı ile geçilmektedir. Binanın bu kısmı yapılan yoğun tarım nedeni ile tahribata uğramış olduğundan bu mekâna ait bilgilerimiz kısıtlıdır. 2x6 m. boyutlarındaki odanın tabanının sarı renkli bir toprakla sıvandığı anlaşılmaktadır.							
Erdöğü B., Özbek O., Yücel N., 2013. Gökçeada Uğurlu- Zeytinlik Kazısı 2012 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 35. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 27-31 Mayıs 2013 Muğla, 204-210.							
Filyos-Tios	Antik Kent	Karadeniz Bölgesi	Zonguldak-Çaycuma	Ayrı	Altyapı çalışması Kaçak kazı ve Hırsızlık	1. Mezar Yapısı	Yaklaşık 2,02 x 0,92 x 0,17 m boyutlarındaki mezar kapağı bütünüyle ortaya çıkarıldıktan sonra, mezarın hemen güneybatı ucunda, 47,19 m kotunda, daha önceki yıllarda açılmış Filyos'taki askeri radar üssüne giden, çift sıra halinde döşenmiş kablo hattına ait beton kanalın geçtiği görülmüştür . Açma içerisinde güneybatıya doğru devam ettiği anlaşılan bu betondu yapılmış kanalın mezarı tahrip etmiş olduğu, mezarın içinin sovuşmuş olduğu anlaşılmıştır . 0,30 m genişliğindeki beton kablo kanal hattının hemen güney tarafında 47,15 m kotunda 1,57 m uzunluğunda ve yaklaşık 0,45 m kalınlığında moloz taşlardan yapılmış bir duvar bulunmuştur.
					Kaçak kazı	Değirmen Yapısı	Mezarın içerisinde daha önce tahrip edilmesi ve sovuşması nedeniyle bütün mezarın karıştırılmış olduğu ve özellikle batı kısmının dolgu toprakla dolduğu görülmüştür.
					Kasıtlı zarar	Roma Tapınağı	Çaycuma-Filyos karayolunun doğu yamacındaki bir kesitte bulunan kavisli bir taşın çevresinin müteakip defalarca defneciler tarafından yoklandığının kazı bekçileri tarafından bildirilmesi üzerine bu çevrede kazı çalışmaları başlatılmıştır.
Kazıda ilk tabakada yaklaşık 30 cm'lik hafriyat toprağı ve günümüz çöplerinden atıklar alınmıştır . Bununla birlikte açmanın kuzeydoğusunda bulunan kum yığını batıya kadar 2 m ve güneye doğru 3.70 m kadar açma içine geçmiştir. Açma doğudan batıya yükselmektedir. Açmada yoğun bir tahribat söz konusudur.							
Atasoy S., Yıldırım Ş., 2013. Filyos - Tios Kazı Çalışmaları 2012. Kültür ve Turizm Bakanlığı 35. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 27-31 Mayıs 2013 Muğla, 225-241.							
Kale Höyük	Höyük	İç Anadolu Bölgesi	Kırşehir-Kaman	Yanında	Koruma-kazı ekibi kaynaklı	H3 Açması-9 No.lu Duvar	Bu zemin güney tarafa 4 No.lu duvarın altında kalmış ve 10 cm. kadar çökmüştür. 4. No.lu duvarın güneyindeki alanda zeminin uzantısı tespit edilememiştir. Olasılıkla bu bölümde 4 No.lu duvarın temel kazısı yapılırken zemin kalıntısı tahrip edilmiştir.
					Kasıtlı zarar	I3 Açması	Çok sayıdaki Orta çağ, Osmanlı ve modern çöp çukurları ise tahribatın dozunu daha da arttırmıştır. Özellikle açmaların kuzeyinde yer alan Alâeddin Camisi inşası ve tamirat evreleri sırasında açılan kireç çukuru gibi uygulamalar buna örnek olarak gösterilebilir.
Adak Adıbelli İ., 2013. 2012 Kırşehir Kale Höyük Kazısı. Kültür ve Turizm Bakanlığı 35. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 27-31 Mayıs 2013 Muğla, 296-310.							
Eski Van Şehri, Kalesi ve Höyüğü	Kale ve Höyük	Doğu Anadolu Bölgesi	Van- Merkez	İç İçe	Koruma-kazı ekibi kaynaklı		Keza daha sonra oluşabilecek kimi tahribat veya yanlış uygulamaların sorumluluk noktasında beyanı da önemlidir. Zira kanımızca bölgede bugüne değin sürdürülen birçok restorasyon ve çevre düzenleme çalışması gerek Van Kalesi ve gerekse Eski Van Şehri'nin tarihsel silüetinin korunması noktasında telafisi güç zararların oluşmasına neden olmuştur . Konunun uzmanları tarafından hazırlanan raporlar bu görüşümüzü destekler niteliktedir.
					Kasıtlı zarar ve kaçak kazı		Söz konusu yapıların büyük bölümü 2011 Van depreminde – aynı yıl restore edilmelerine karşın- özellikle restore edilen bölümleri büyük oranda tahribata uğramıştır. Eski Van Şehri'nde yıkılış sürecinden bu yana devam eden bilinçli veya bilinçsiz tahribat , anıt yapılardan sivil mimariye birçok yapının ciddi oranda zarar görmesine neden olmuştur. Özellikle restorasyon sürecinde tarihsel silüetinin ciddi oranda değiştiği ve bozulduğu gözden kaçmamaktadır . Yine terk edildiği 20. Yüzyılın ilk çevreğinden günümüze değin süren kaçak kazılar da bölgede ağır tahribata neden olmuştur.
Konyar E., Avcı C., Genç B., Akgün R. G., Tan A., 2013. Eski Van Şehri, Kalesi ve Höyüğü Kazıları 2012 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 35. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 27-31 Mayıs 2013 Muğla, 358-370.							
Yoros Kalesi	Kale	Marmara Bölgesi	İstanbul- Beykoz	Yanında	Kasıtlı zarar		Öncelikle kale içinde genel arazi temizliği yapılmıştır. Her ne kadar gerekli önlemler alınmış olsa da kış mevsiminde çevrenin çöplerle kirlendiği ve çeşitli tahribatlar olduğu görülmüştür
					Kaçak kazı		2011 yılında çalışmalarına başlanan C6-A4 açmasında sıvalı duvarların ortaya çıkarılması amacıyla yapılan çalışmalarda duvarların tahrip edilerek, ana kavaya ovulmuş bir çukur açıldığı tespit edilmiştir

Yalçın A. B., 2013. Anadolu Kavağı, Yoros Kalesi 2012 Yılı Kazı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 35. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 27-31 Mayıs 2013 Muğla, 371-380.							
Yassı Höyük (Gordion)	Antik Kent	İç Anadolu Bölgesi	Ankara-Polatlı	İç İçe	Tarımsal faaliyet	I. Kat: Demir Çağı	Yeni açılan E8/d8, e8 plan karelerinde; Geç Demir Çağının son safhasına ait taş duvarlar çıkarıldı. Ancak, bugünkü tarımsal faaliyetler ile kötü biçimde tahrip edildikleri için parçalar hâlinde açığa çıkarılan bu duvarlardan bina planlarını takip etmek çok zordur.
Omura M., 2013. Yassihöyük Kazıları 2012. Kültür ve Turizm Bakanlığı 35. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 27-31 Mayıs 2013 Muğla, 418-427.							
Sirkeli Höyük	Höyük	Akdeniz Bölgesi	Adana-Ceyhan	Yanında	Hayvansal faaliyet	Güneydoğu Aşağı Şehir Yüzey Araştırması	Bu durum güney aşağı şehrin daha önceleri mera alanı olarak kullanılmış olmasından kaynaklanmaktadır. Kuzey ve batı aşağı şehirler sürülmüş tarla alanları olduğu için bu alanlarda daha yoğun buluntu ele geçirilmektedir.
					Tarımsal faaliyet	A Alanı	Helenistik Dönemin Sirkeli Höyük'te birden çok evreyle temsil edildiği düşünülmektedir ancak bu tabakanın yüzeye (A1 tabakası) çok yakın olması dolayısıyla tahribat görülmektedir.
					Tarımsal faaliyet	C Alanı	C1 yapısının yüzeye yakın olması ve erozyon dolayısıyla tahribat görmüş olması nedeniyle sadece duvarların iyi korunmamış taş temellerine ulaşılmıştır.
Novák M., Kozal E., 2013. Sirkeli Höyük 2012 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 35. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 27-31 Mayıs 2013 Muğla, 428-442.							
Tayinat Höyük	Höyük	Akdeniz Bölgesi	Hatay-Reyhanlı	Ayrı	Koruma kaynaklı ve kasıtlı zarar	F6.93 Açması	bu avluyu kaplayan taş döşeli büyük bir kısmının günümüze dek korunagelmediği görüldüğünden bu alandaki kazıların tahribat görmüş erezyon seviyeleri (modern dönem tahribat katmanları) kaldırıldığında olası erken kültür evreleri hakkında bilgi vereceği umulmuştur.
Harrison T. P., Denel En., Batuuk S., 2013. 2012 Tayinat Kazıları ve Araştırmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 35. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 27-31 Mayıs 2013 Muğla, 19-35.							
Laodikeia	Antik Kent	Ege Bölgesi	Denizli -Pamukkale	Yanında	Tarımsal faaliyet	batı nekropolü kazı çalışmaları	Yüzeve yakın olması ve bölgenin uzun süre Trump tarım arazisi olarak kullanılmış olması sebebiyle duvarın tek sırası korunabilmiştir
Şimşek C., 2013. 2012 Yılı Laodikeia Antik Kenti Kazı ve Restorasyon Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 35. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 27-31 Mayıs 2013 Muğla, 82-102.							
Tlos	Antik Kent	Ege Bölgesi	Muğla-Fethiye	Yanında	Kasıtlı zarar	Girmeler mağarası	2012 yılı girmeler mağarası kazıları kapsamında önceki yıllarda tahrip edilmiş büyük yerleşimi ile ilgili tespit çalışmalarına devam edilmiştir. Yan yana duran 2 farklı karstik mağara girişleri önünde bir zamanlar yer alan höyüktten, insan eliyle gerçekleşen tahribat sonrasında geriye sadece Mezolitik veya Aseramik dönem ile ilişkilendirilebilecek en alt kültür katmanı ve mağara girişlerine kısmen uzayan büyüğün eteklerine ait daha genç dönemlere tarihlenen tabakalar kalmıştır. Höyüğün büyük bir kısmının basal seviyesine kadar tahrip edilmesi yerleşimin en alt tabakalarına yönelik çalışma fırsatını doğurmuştur.
Korkut T., 2013. Tlos 2012 Kazı Etkinlikleri. Kültür ve Turizm Bakanlığı 35. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 27-31 Mayıs 2013 Muğla, 103-118.							
Acem höyük	Höyük	İç Anadolu Bölgesi	Aksaray-Yeşilova	İç içe	Kasıtlı zarar	RA-SA/ PLANKARELER 44-45	Bunlardan büyük odaya yakın olan 1.60 x 2.50 m ölçülerinde iken doğununki neredeyse tamamı taş çıkarmak için açılan 9 çukur tarafından tahrip edilmiştir.
					Yerel halk kaynaklı ve kasıtlı zarar	Güneydoğu yamaçtaki kazılar	Yeşilova kasabasının eski köy evleri ve donanımları ile çöp çukurları, kültür katlarında önemli ölçüde tahrip etmiştir.
					Yerel halk kaynaklı	DB/51-51 plankareleri	Köy evlerinden birinin kuzey kısmı, sur üstüne oturarak onu tahrip etmiştir.
					Yerel halk kaynaklı	EB/50 plankaresi	bunların hemen üzerinde yer alan yakın döneme ait köy evleri, tandırılar ile hemen en yakınına at ve eşekler ölülerini gömmek için açılmış çukurlar tarafından önemli ölçüde tahrip edilmişlerdir.
Öztan A., 2013. 2012 Yılı Acemhöyük Kazıları ve Sonuçları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 35. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 27-31 Mayıs 2013 Muğla, 136-150.							
Divriği Kalesi	Kale	İç Anadolu Bölgesi	Sivas-Divriği	İç içe	Koruma kaynaklı	Ana kapı çalışmaları	kazı sonrası alanda beklçi bulunmaması nedeniyle mekanın tarif edilmesinden korkulduğu için orta bölümde zemin kaplamasının kaldırılarak kontrol edilmesine karar verilmiştir.
					Kasıtlı zarar	Basamak 6	Divriği'de halen hayatta olan yaşlıların anlattıklarına göre, kale içerisindeki yapı ve kalıntılar en son 1.900 otuzlu yıllarda hazine arama amacı ile tahrip edilmişlerdir. Alandaki tahribatın büyük bölümü insan eliyle gerçekleştirilmiştir ve halen de devam etmektedir.
Eser E., 2013. Divriği Kalesi 2012. Kültür ve Turizm Bakanlığı 35. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 27-31 Mayıs 2013 Muğla, 166-177.							
Adramytteion	Antik Kent	Marmara Bölgesi	Balıkesir-Burhaniye	İç içe	Yerel halk kaynaklı	A Bölgesi	Günümüze yakın dönemlerde tesviye çalışmalarının da bu bölgede kültür tabakalarında bıraktığı tahrip izleri açıkça kuzey ve güney açma kesitlerinde izlenebilmektedir.
Özgen H. M., 2013. Adramytteion (Ören) 2012 Kazı ve Onarım Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 35. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 27-31 Mayıs 2013 Muğla, 178-194.							
Aiolis Kyme	Antik Kent	Ege Bölgesi	İzmir-Aliğa	Yanında	Kaçak kazı	kelebek tepe	2000'li yıllarda yapılan kaçak kazıların vermiş olduğu zararlar görülmektedir. Kazı çalışması buradan 2 kez tamam edildiği fikrini verir. Taş defalarca örülmüş örtülere omurilik kapak mezarın bu fikri doğrular.
					Hırsızlık ve kaçak kazı		Mezar soyguncular tarafından talan edilmiştir. ancak kaçak kazılar sırasında toprakla dolduğu anlaşılanlar hit içindeki bu tür verilerin ne derece eski olduğu şüphelidir.
					Kaçak kazı		Bir diğer mücahide güney tepe eteklerinde bir önceki yıl açığa çıkarılan sur duvarının bir bölümünde gerçekleştirilmiştir. Kaçak kazıcılar tarafından diğerlerinden oynatılan bloklar orijinal yerlerine konulmuştur.
Marca A., 2013. Aiolis Kyme'si 2012 yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 35. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 27-31 Mayıs 2013 Muğla, 203-215.							
Enez	Antik Kent	Marmara Bölgesi	Edirne-Enez	İç İçe	Tarımsal faaliyet ve alt yapı çalışmaları	su terazisi nekropolü	Ortaya çıkan çeşitli türdeki mezarlar ve diğer buluntuların taban suyu, tarımsal faaliyetler veya çağdas alt yapı çalışmaları sırasında zarar gördükleri, bunlardan bazılarının dağılmış oldukları görülmüştür.
Başaran S., Kurap G., 2013. Enez (Ainos) 2012 Yılı Kazı Çalışmalarıyla İlgili Rapor. Kültür ve Turizm Bakanlığı 35. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 27-31 Mayıs 2013 Muğla, 249-261.							
Oluz Höyük	Höyük	Karadeniz Bölgesi	Amasya- Merkez	Ayrı	Tarımsal faaliyet ve kaçak kazı	1. mimari tabaka	Yüzeve yakınlığı nedeniyle tarım faaliyetleri, 2007'den önce yapıldığı anlaşılan bazı yasadışı kazılar büyük olasılıkla '0' tabakasının bir yerleşimcileri, ayrıca yerleşme terk edildikten sonra gerçekleştirilmiş kömürler nedeniyle yoğun bir şekilde tahrip edilmiş olan birinci tabakada moloz taşlarla inşa edilmiş olan ve düzenli plan vermeyen bir takım duvar kalıntıları ile taş döşeme kalıntılarına rastlandı.
Dönmez Ş., Yurtseven Beyazıt A., 2012. Oluz Höyük Kazısı Altıncı Dönem (2012) Çalışmaları: Değerlendirmeler ve Sonuçlar. Kültür ve Turizm Bakanlığı 35. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 27-31 Mayıs 2013 Muğla, 262-278.							
Demre	Antik Kent	Akdeniz Bölgesi	Antalya -Demre	İç içe	Hatalı uygulama		Kilisenin içinde birinci ikinci ve üçüncü Güneydoğu şebekeleriyle güney mezar odasında belinde daha önce düşmeleri korumak amacıyla konulmuş, ancak ağırlıklarıyla daha çok zarar verdiğini düşündüğümüz, aynı zamanda mekan algısını da güçleştiren ızgara biçimli demir zemin panelleri ve parmaklıklı korkuluklar kaldırıldı.
					Ziyaretçi kaynaklı		Güney yan dış nefte bulunan ve rehberlerin ziyaretçileri azizlik odası mezarı olarak yönlendirmeleri sonucunda yoğun ilgi odağı olan geçmiş yıllarda ziyaretçilerle mum yakılarak zarar görmüştü.
Doğan S., Bulgurlu V., Fındık E. F., 2013. Demre/Myra Aziz Nikolas Kilisesi Koruma ve Onarım Çalışmaları- 2012. Kültür ve Turizm Bakanlığı 35. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 27-31 Mayıs 2013 Muğla, 292-301.							
Didyma	Antik Kent	Ege Bölgesi	Aydın-Söke	İç içe	Ziyaretçi kaynaklı		Ziyaretçiler uyarı levhalarını dikkate almadan eşliğe çıkarken ve eşikten aşağıya atlarken zengin yaprak motifleriyle bezemeli topuk frizini kısmen aşındırmışlardır.
Furtwängler A., Bertemes F., Bumke H., Cevizoğlu H., 2013. Didyma 2012. Kültür ve Turizm Bakanlığı 35. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 27-31 Mayıs 2013 Muğla, 302-312.							
Beçin Kalesi	Kale	Ege Bölgesi	Muğla/ Milas	Yanında	Hatalı restorasyon	Ahmet gazi çeşmesi	Çeşme, medreseler son villardaki restorasyon sırasında yapılan düzenlemeler toprak altında kalmıştır. Çeşmeli bundan öncesinde çok zarar gördüğü duvarlar ile kemer dışının bir bölümünün yıkıldığı tespit edilmiştir.
Pektaş K., 2013. Beçin Kalesi 2012 Yılı Kazı ve Onarım Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 35. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 27-31 Mayıs 2013 Muğla, 313-328.							
Hadrianoupolis	Antik Ke nt	Karadeniz Bölgesi	Karabük-Eskipazar	İç İçe	Kaçak kazı	geç roma villası	Bu mozaik parçaları alınarak yan alandaki mozaiklerle karşılaştırılmış olup mozaik parçaları kaçak kazılar sonucunda yapının salonundan parçalanarak, dolgu toprak ile birlikte buraya atıldığı tespit edilmiştir.
					Kaçak kazı ve hırsızlık	apsisli yapı	jeo tekstil kaldırıldıktan sonra kazısı yapılan alanın ortasına denk gelen 95x150 cm. Boyutlarında önemli bir tasvir yer aldığı bu muhtemel olan mozaikli bölümün yedek kaçak kazılar sonucunda kesilerek götürüldüğü anlaşılmıştır.
Keleş V., Kılavuz B. N., Çelikbaş E., Yılmaz A., 2013. Hadrianoupolis 2012 Yılı Kazı ve Restorasyon Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 35. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 27-31 Mayıs 2013 Muğla, 530-547.							
Alabanda	Antik Kent	Ege Bölgesi	Aydın-Çine	Yanında	Hatalı restorasyon	doğu nekropolinde bir lahit	Ayrıca kabartmalı sahnelerin alt kısmında, kabartma motiflerle zarar verecek şekilde açılmış olan çakma delikleri, lahdin ok üzerine aplike edilen bir tabuda ansatanın varlığını ortaya koymaktadır.
Ateşlier S., Akkurnaz S., 2013. 2011-2012 Yılı Alabanda Kazıları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 35. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 27-31 Mayıs 2013 Muğla, 482-498.							
Pedesa	Antik Kent	Ege Bölgesi	Muğla-Bodrum	Yanında	Kaçak kazı ve kasıtlı zarar	kutsal alan tapınak terası	Tapınak terası, güneybatı köşede 2010 yılında bulunan doğu batı doğrultulu 31 doğumlu duvarın doğu yönde, mekan bir batı duvarının altından itibaren doğuya doğru devam etmesi, mekan bir içinde derinleşme çalışmalarını zorunlu kılmıştır. Çok sayıda çukur açılmak suretiyle kaçakçılar tarafından tahrip edildiği, 2007 yılındaki temizlik çalışmaları sırasında anlaşılmıştı.
					Tarımsal faaliyet	gökçeler mevkii alan 3- yapı 1	Kazı çalışmaları henüz tamamlanmayan yapı içerisinde 3 urne bir pithos olmak üzere 4 mezar tespit edilmiştir. Gömülerin yüzev toprağına yakın olması nedeniyle mezarların büyük bir bölümü önceki yıllarda tahrip edilmiştir.
					Kasıtlı zarar	batı nekropol MP 5, MP 6	Nekropol üstte konumlandırılmış en uzun platformlardan birisidir büyük boyutta olmasına rağmen ortaya çıkarılan gün süresi oldukça az olarak kabul edilmiştir edilmelidir. Gönüller doğu kenarında ve güneybatı kenarında daha yoğun olarak gözlenir ve genel olarak platformun güney yarısında bulunmaktadırlar. Platform yapılan çalışmalarda 10'u daha önceki yıllarda tahrip edilmiş toplam 14 gömü çukuru ortaya çıkarılmıştır.
					Kasıtlı zarar	topçular tepesi-2011	Alandaki kazı çalışmalarının başlatılma gerekçesi, is makinelerini tahrip ettiği kalıntıları kurtarmak, tepelik arkeolojik potansiyelini saptamak, yapıların konservasyon ve belgeleme çalışmaları ile
					Kaçak kazı	pedesa territorium	Bu alandaki yoğun orman ve makedon olgusu içinde yer yer görülen kaçak kazı çukurları ve taşı yolları ilk yapı gruplarına ait olmalıdır.
					Kaçak kazı ve kasıtlı zarar	Üçerenler nekropolü T8 tümülü mez ar odası	Tümülüslerin antsallığı ve yer seçimindeki önemi mezarların önemini göstermektedir. Kaçak kazılar ile tahrip olmuş ve ikisi içine doğru göçen mezarların planları diğer türlü sü illerle benzerlik göstermektedir.
Diler A., Özer B., Bulut H., Gümüş Ş., Adıgüzel G., Kasar Ö., Eryılmaz N. S., Çur M., 2013. Pedasa, 2011-2012 Kültür ve Turizm Bakanlığı 35. Kazı sonuçları toplantısı 3. Cilt, 27-31 Mayıs 2013 Muğla, 530-547.							

EK-9 2014 KAZI RAPORLARI TESPİT EDİLEN İNSAN KAYNAKLI RİSKLER

Arkeolojik Alan	Alanın Niteliği	Coğrafi Konum	Konum	Yerleşim Yeri ile İlişkisi	Risk Çeşidi	Etki Ettiği Miras Alanı	Tahribat Boyutu
Dülük Tepesi/Doliche	Baba Antik Kent	Güneydoğu Anadolu Bölgesi	Gaziantep-Şahinbey	İç içe	Kaçak kazı	Orta Merkezî Plato	Esas kazı çalışmalarına başlamadan önce, bütün çalışma alanını kapsayan, yüksekliği yaklaşık 1,50 metre olan, modern dönemin dolgu toprağı kalıntılarının kaldırılması gerekiyordu. Bu tabakanın altında, neredeyse tüm alanda, sonradan doldurulmuş kuyular ve eski kaçak kazıların izleri bulunmaktadır. Bu kısmen ana kayanın üst yüzeyine kadar inen, tahribattan dolayı sadece kimi bölümde sağlam kalmış antik katman ve yapılaşma tespit edilip kaydedilebilmiştir.
					Yerel halk kaynaklı inşaat dışı müdahale	13-02 Açması	Oldukça, büyük bir anten direğinin temel kuyusunun oluşturmuş olduğu, derin tahriplerin varlığına rağmen, hedeflerin tümüne ulaşılmıştır.
					Kaçak kazı	Giriş Plato Alanı	Merdivenin üst yanında çevre duvarıyla giriş alanı kaçak kazılardan dolayı yoğun bir şekilde tahribata uğramıştır.
Blömer M., Winter E., 2014. Dülük Baba Tepesi/Doliche (Gaziantep) 2013 Çalışmalarının Raporu. Kültür ve Turizm Bakanlığı 36. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 02-06 Haziran 2014 Gaziantep, 37-58.							
İhsu Barajı İnşaat Sahası	Kurtarma Kazısı	Güneydoğu Anadolu Bölgesi	Şanlıurfa-Güçlükonak	Ayrı	Tarımsal faaliyet	E7-8 ve D7 Açmaları Mimarisi	Tarım faaliyetleri ve mezarlar ile tahribata uğramış duvar kalıntıları, iki mimarî tabakadan oluşmaktadır.
Ökse A. T., Görmüş A., Atay E., Erdoğan N., Ünal E., 2014. İhsu Barajı İnşaat Sahası 2013 Kurtarma Kazısı. Kültür ve Turizm Bakanlığı 36. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 02-06 Haziran 2014 Gaziantep, 123-136.							
Altın-tepe Urartu Kalesi	Kale	Doğu Anadolu Bölgesi	Erzincan-Üzümlü	Ayrı	Kaçak kazı	Urartu Mezarları	Urartu arkeolojisi için son derece önemli bir yere sahiptir. Urartu kültürü içerisinde ünik örnekler olan bu mezarlar ilk dönem kazılarının ardında gerek doğal unsurlar gerekse de defineciler tarafından tahrip edilmiştir.
Karaosmanoğlu M., Korucu H., Yılmaz M. A., 2014. Altın-tepe Urartu Kalesi 2013 Yılı Kazı ve Onarım Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 36. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 02-06 Haziran 2014 Gaziantep, 137-152.							
Kastabala	Antik Kent	Akdeniz Bölgesi	Osmaniye	Ayrı	Tarımsal faaliyet	Kuzey Sütunlu Cadde	Ancak yüzeyde derin sürüme davalı tarım faaliyetleri yapıyı büyük ölçüde tahrip etmiş, alanda kültür tabakası erozyonuna neden olmuştur.
Zeyrek T. H., Zeyrek A. N., 2014. Kastabala Antik Kenti Kazıları–2013. Kültür ve Turizm Bakanlığı 36. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 02-06 Haziran 2014 Gaziantep, 153-166.							
Side	Antik Kent	Akdeniz Bölgesi	Antalya-Manavgat	İç içe	Ziyaretçi kaynaklı	Tapınaklar Bölgesi	İki yıl öncesine kadar Tapınaklar ve Bazilika alanı “içinden motorla geçen”, “araçların dönmek için manevra yaptıkları” bir alan olarak kullanılmaktaydı. Apollon ve Athena Tapınakları ile AA Bazilikası kentin en önemli yapıları olması yanında yoğun ziyaretçi akınına uğrayan kesimdir. Bu vahşi kullanıma ve eserlere verilen zararı önlemek için
Alanyalı H. S., 2014. Side 2013 Yılı Kazı ve Araştırmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 36. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 02-06 Haziran 2014 Gaziantep, 273-298.							
Yenibademli Höyük	Höyük	Marmara Bölgesi	Çanakkale-Göçeada	Yanında	Tarımsal faaliyet	A- F/G 10	Yüzey toprağının yaklaşık 0,10 m altında rastlanan I. yapı katı mimarlık kalıntılarının (Çizim: 1) büyük çapta tahribat görmesine karşın, doğu ve batı yöndeki yapılara ait temellerin uzantıları oldukları anlaşılmıştır.
					Kasıtlı zarar	D- F 10 Açması	İlk defa 2013 yılında kazılmaya başlanan F 10 plân karesinin, güney kesimindeki F 10 açmasında, önce kuzey yönde 1980’li yıllarda açılan çöp çukurunun güney sınırı saptanmıştır. Kuzey yönden 0, 50m.lik bölümü açma içinde kalan çöp çukurunun, doğu-batı yönündeki genişliği 2,80m. olarak ölçülmüştür. Yakın zamandaki tahribattan büyük çapta etkilenmeyen açmada, EBÇ II dönemine verilen dört yapı katının kalıntılarına ulaşılmıştır.
					Kasıtlı zarar		4 numaralı yapı temelinin, kuzeydoğu ucu, 1980’li yıllarda açılan çöp çukuru tarafından tahrip edilmiş, güneybatı uzantısı ise açmanın batı kesiti içinde kalmıştır.
Hüryılmaz H., Yalçıklı D., 2014. Gökçeada-Yenibademli Höyük 2013 Yılı Kazıları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 36. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 02-06 Haziran 2014 Gaziantep, 335-350.							
Devret Höyük	Höyük	Karadeniz Bölgesi	Amasya-Suluova	Yanında	6 adet Kaçak kazı	Sit geneli	Bu konumunun da etkisiyle Devret Höyük, büyük ölçüde definecilerin kaçak kazılarına maruz, kazı öncesi yapılan keşif çalışmalarında büyük bir tahribatla karşılaşmıştır: Höyüğü doğu-batı yönünde kesen 33m. uzunluğunda, kimi yerinde 6 m.ye dek derinleşen ve ortalama 4m. genişliğinde bir tahribat yarması oluşturulmuştur; bu tahribat doğu ucunda 8m. ve batı ucunda 6 m.ye dek açılmaktadır. Ayrıca höyüğün doğusunda kalan vadiden tünel kazmak suretiyle höyüğe 20m. kadar alttan girilmiş ve böylece höyüğün alt tabakalarında büyük çöküntülere sebep olmuştur. Bunlar dışında; höyüğün kuzey yamacında üçtünün çapı 5 m’den az olmamak üzere toplam 7, batı ve güney kesiminde yine birinin çapı 5 m’den küçük olmamak üzere 5 adet kaçak kazı çukuru tespit edilmiştir.
					Kaçak kazı		Kazı çalışmaları sırasında yine bazı kaçak kazı çukurlarının olduğu ve bunların zamanla dolduğu gözlenmiştir.
					Kaçak kazı	Doğu Açması (G/4-5 Plan Kare; AC Alanı)	Açmanın kuzey ve doğu kesimi iyi koruna gelmiştir; güney, doğu ve kuzeydoğu kesimi ise -kimî yerinde 2 m.ye varan 5 x 6 m. genişliğinde çukurların olduğu- defineci tahribatına maruz kalmıştır .
					Kaçak kazı	Kuzey Açması (E/4b Plan Kare; E Alanı)	Kaçak kazılar sonucu tahrip edilen ve kemerli girişi toprak yüzeyinde kısmen açığa çıkarılan dromoslu alanın belgelenmesini hedefleyen açmada 4x4m.lik bir sondaj açması oluşturulmuştur. Höyüğün ortasındaki defineci yarmasından sonra en büyük ikinci tahribat unsuru bu alandadır. Oluşturulan açmanın doğu kesiminde 2x3 m. ebadında ve yaklaşık 1.5m. derinliğindeki tahribat çukurunun tünel kazılarak güney yönde genişletildiği anlaşılmıştır. Ayrıca bu tünel, açmanın kuzeydoğu yönünde ilerleyerek daha geniş bir alanı tahrip etmiştir (Resim: 4).
					Kaçak kazı	Batı Açması (E/4A Plan Kare; B Alanı)	Defineci tahribatı tabakanın altına tünel şeklinde devam ettiğinden muhtemel bir çöküntünün önüne geçmek için bu alandaki çalışmalar, 618.50 m. kodunda tamamlanmıştır.
					Kaçak kazı		Höyüğün batı kesiminde, defineci çukuru höyüğün batı yamacında, arazinin sert eğimi dikkate alınarak 5x4 m. ölçülerinde oluşturulan açmada kazı çalışmasına 618.77m. kodunda başlanmış, 615.73 m. kodunda tamamlanmıştır.
					Kaçak kazı	Güney Açması (E/5 Plan Kare; D Alanı)	Kaçak kazılar sonucu tahrip edilmekle birlikte alanın güney kesiminde de benzer taş döşemelerine rastlanmıştır.
					Kaçak kazı	D1a-B Seviyesi (Tabaka I):	Defineci varmasının güney bitişiğinde, nirengi noktasının batısında kalan alanda, kültür toprağının çökme ihtimalinin olduğu tahribatın doğu kesitin den 2.80 m., batı kesitinden 4.30 m. daraltılarak plan kare güney hattının 5m.lik kısmıyla sınırlandırılmıştır.
					Tarımsal faaliyet		Yüzey toprağının kaldırılması ardından gözlenen sığ kül birikintilerinin olduğu ilk seviyenin (D1a) ardından, açmanın ortalarında, güney kesitinden başlayıp kuzeyde tahribat alanına dek devam eden kesimde, en geniş yerinde 1,10 m’ye dek genişleyen yüzeyi düzgün kesilmiş orta ve iri boy taşlarla yapılmış taban döşemesi açığa çıkarılmıştır (D1b). Taban döşemenin büyük bir kısmı tahribata maruz kalmıştır.
					Kaçak kazı	AC4a- MA-2 toprak mezar	AC4a seviyesinde bulunan MA-2 basit toprak mezarı, bronz mızrak ucu, yassı bronz balta, ip delikli bilek taşı, Teber biçimli ucu taraklı (dişli) sap delikli balta ile iki adet bronz delici uç ile en çok buluntu veren örnek olmuştur (Resim: 8). Doğu Açması AC3 seviyesinde defineci tahribatıyla dağınık durumda tespit edilmiş bir diğer mezarda ise yine bir bronz mızrak ucu ile bir sap delikli bronz balta bulunmuştur.
					Hırsızlık		Bu genel tablo içinde Amasya yöresine bakılacak olursa; burasının kaçak kazılarının sonucu en çok tahrip edilmiş yerler arasında olduğu anlaşılabacaktır. Doğan-tepe’de (Zara) bulunan Hitit bronz heykeltçisi12, Devret Höyük’ün hemen kuzeyinde, Merzifon ilçe sınırlarında bulunan Oymaağaç ve Göller yerleşimleri (veya mezarlıklarından) kaçak kazılar sonucu ele geçirilen ETÇ madeni ve pişmiş toprak eserleri13 ile yine Merzifon yöresinde bulunmuş ETÇ çömlekleri14 kaçak kazılarla çıkarılmış ve bugün Amasya Müzesi’nde korunan eserlerden bazılarıdır. Devret Höyük’te yapılan tahribat ve vurdusına kaçırılmış olması muhtemel pek çok eser. Anadolu kültürel miras değerlerinden birisinin daha bu yollarla yok edildiğinin üzücü bir kanıtıdır.
Türker A., 2014. Devret Höyük 2013 Yılı Kazısı ve İlk Sonuçlar. Kültür ve Turizm Bakanlığı 36. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 02-06 Haziran 2014 Gaziantep, 363-382.							
Cingirt Kayası	Kale	Karadeniz Bölgesi	Ordu-Fatsa	Yanında	Kaçak kazı	Cingirt Kayası Kuzey Yamaç	Diğer bir çalışma alanı ise kuzey yamaçta yer almaktadır (Resim: 3). Söz konusu yamaçta tespit edilen kaçak kazı sonucu ortaya çıkan 120 cm. yüksekliğindeki duvarın takibi amacıyla çalışmalar başlatılmıştır
Erol A. F., 2014. Ordu İli Fatsa İlçesi Cingirt Kayası Kazısı 2013. Kültür ve Turizm Bakanlığı 36. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 02-06 Haziran 2014 Gaziantep, 383-400.							
Euromos	Antik kent	Ege Bölgesi	Muğla-Milas	Yanında	Kasıtlı zarar	Güney Nekropol	Gerek doğal nedenlerden gerekse insan eliyle oldukça tahribata uğrayan Güney Nekropol’ün en dikkat çekici mezarı olan anıt mezar kompleksini, restorasyon ve konservasyon çalışmalarına hazır hâle getirmek amacıyla mezar çevresinde ve mezar içinde çalışmalara başlanmıştır
					Kaçak kazı	Anıt Mezar Kompleksi E Odası/ Dromos	İlk defa 2013 yılı çalışmaları ile ortaya çıkarılan üç odanın defineciler tarafından tahrip edildiği gözlemlenmiştir.
Kızıl A., Doğan T., 2014. Euromos 2013 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 36. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 02-06 Haziran 2014 Gaziantep, 401-424.							
Kuriki Höyük	Höyük	Güneydoğu Anadolu Bölgesi	Batman	Yanında	Tarımsal faaliyet	A Alanı ve A Alanı Güney Yamacı Kazıları	3. evre, höyüğün eteklerinde ortaya çıkarılmıştır. Korunan kısmı ile birbirine paralel izgara şeklinde dizili olan bu duvarların, doğu kısımları yüzeve yakın olması nedeniyle tahribata uğramıştır.
					Tarımsal faaliyet	Demir Çağ Yerleşimi	I ve II. Tabaka ’ya ait olan bu mezarların yüzeve yakın olması nedeniyle kapak taşları korunmamıştır
					Tarımsal faaliyet	B ve H Alanı	H Alanı I. Tabaka, A Alanı’ndaki II. Tabaka büyük yapısı ile çağdaş olmalıdır. Ancak, ikinci höyükteki bu alan tarımsal faaliyetlerden çok daha fazla etkilenmiş ve yapılar çok iyi korunmamıştır.
					Tarımsal faaliyet	A alanı	A Alanı’ndaki büyük yapı ve H Alanı’ndaki yapı kalıntısı, bu döneme ait olmalıdır. Höyüklerin arasındaki alanlarda, bu döneme ait izler, tarımsal aktiviteler nedeniyle çok iyi korunmamıştır.
Genç E., Yıldız-Köse B., Köse Ç., 2014. 2013 Yılı Kuriki Höyük Kazısı. Kültür ve Turizm Bakanlığı 36. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 02-06 Haziran 2014 Gaziantep, 459-474.							
Sebastapolis	Antik kent	Karadeniz Bölgesi	Tokat-Sulusaray	İç içe	Altyapı faaliyetleri (su kuyusu)	I. Roma Hamamı	Ayrıca bu alanda yaklaşık 11 cm. uzunluğunda 5 cm. yüksekliğinde, Geç Roma Dönemine ait pişmiş toprak kandil tam olarak ele geçirilmiştir (Resim: 5). Hypocaust sistemine ait tuğla ayakların (pilae) bir kısmının günümüzde açıldığı anlaşılan su kuyusundan dolayı oldukça tahrip edildiği de gözlemlenmişti.
Ful Ş. D., Tekin M., Hanoğlu C., Akın E. S., Susam T., Yaprak S., 2014. Sebastopolis Antik Kenti 2013 Yılı Kazı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 36. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 02-06 Haziran 2014 Gaziantep, 475-490.							
Ulucak Höyük	Höyük	Ege Bölgesi	İzmir- Ulucak	İç içe	Tarımsal faaliyet	Tabaka I Orta Tunç Çağı	2010 yılından itibaren sürdürülen çalışmalarla höyüğün güneydoğusunda ortaya çıkarılan Orta Tunç Çağına ait tabakalar yüzey toprağına yakın oluşu nedeniyle yapılan tarım faaliyetleri sonucunda büyük oranda tahribata uğramıştır. Bu tahribatın tüm tabaka süresince gözlemlenmesi ise; yerleşim sakinlerinin sık aralıklarla yerleşimde yaptıkları yenileme ve değişimlerin sonucu olarak alt evrelerde yer alan mimari unsurların yerlerinden sökülerek tekrar kullanılması ve alan temini için süpürülüp atılması ile açıklanabilir.
Çevik Ö., Vuruşkan Ö., 2014. Ulucak Höyük 2012-2013 Yılı Kazı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 36. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 02-06 Haziran 2014 Gaziantep, 583-600.							
Tlos	Antik kent	Ege Bölgesi	Muğla-Fethiye	Yanında	Kaçak kazı	Lahit	2013 yılı kazı programında bulunan Akropol, Stadyum Alanı, Kronos Tapınağı, Kent Bazilikası, Tiyatro ve Girmeler Mağarası gibi alanlarda kazı çalışmaları yürütülmüştür. Bunlara ilâve olarak kaçak kazı girişimi ile tahrip edilmek istenen bir lâhitte de kazı yapılmıştır.
					Kaçak kazı	Aleksandros Lahdi	Alanın tarla güzergâhı üzerinde yer alması nedeniyle kaçak kazı çalışması kapağa fazla zarar verilmeden fark edilmiştir. Ardından lâhit kazı programına alınmış ve önce kapak, sonra altındaki teknenin etrafındaki dolgu boşaltılmıştır.

					Tarımsal faaliyet	Stadyum Alanı	Çalışılan stadyum düzlüğü uzun yıllar tarımsal faaliyetler için kullanıldığından tüm açmaların üst tabakaları karışık vaziyette çok az buluntu vermiştir. Tarım seviyesi altında kalan 2. tabakada ise yoğun buluntu tespit edilmiştir.
					Yerel halk kaynaklı inşaat dışı müdahale ve kasıtlı zarar	Girmeler Mağarası	Girmeler Mağarası önünde bulunan höyük oluşumunun yaklaşık 7m. yüksekliğe varan bir kısmı 1985 yılında büyük ölçüde tahrip edilmiş ve geriye yalnızca höyüğün en alt tabakaları kalmıştır.
Korkut T., 2014. Tlos 2013 Kazı Etkinlikleri. Kültür ve Turizm Bakanlığı 36. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 02-06 Haziran 2014 Gaziantep, 631-655.							
Acem höyük	Höyük	İç Anadolu Bölgesi	Aksaray-Yeşilova	İç içe	Ruhsatlı inşaat faaliyetleri	Höyük Yamacındaki	XI. kat surunun doğuda kavis yaptığı kısmın incelenebilmesi için kuzey güney doğrultusunda 3.5 plan karede kazılar yapıldı. Yakın zamana kadar köy evleri barındıran bu açmaların hemen hepsinde 1.00 – 1.50 m. derinliğe kadar eski köy evlerinin tandır ve diğer donanımları ele geçti. Açığa çıkarılan 18 tandır ve birbirine bitişik olarak inşa edilmiş yapılar alanın neredeyse tamamını tahrip etmişti.
					Ruhsatlı inşaat faaliyetleri	VII. Yapı Katı	Daha da doğuda ise modern köy evlerinin yoğun tahribatının bu derinliğe kadar inmiş olması sarı kerpiçli duvarın büyük ölçüde yok olmasına neden olmuştur
Öztan A., 2014. 2013 Yılı Acemhöyük Kazıları ve Sonuçları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 36. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 02-06 Haziran 2014 Gaziantep, 61-72.							
Aphrodisias	Antik kent	Ege Bölgesi	Aydın -Karacasu	İç içe	Kasıtlı zarar	Havuz	Önemli bir bulgu da havuzun üzerinde bazı yerlerde 1 metreye kadar inen dolgunun 1960, 1970 ve 1980’lerdeki kazılardan gelen kazı toprağını içerdğidir. Bu durum plâstik avakkabılar, porselen kahve fincanları, ilâç şişeleri, tüfek fişekleri, el arabası parçaları ve çapa başlıkları gibi modern objelerin bulunmasıyla doğrulanmıştır. Dolayısıyla, havuzun içindeki halka drenaj haricindeki stratigrafi karışiktır ve tahribata uğramış.
Smith R. R.R., Ögüş E., 2014. Afrodiasias 2013. Kültür ve Turizm Bakanlığı 36. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 02-06 Haziran 2014 Gaziantep, 73-100.							
Ovaören	Höyük	İç Anadolu Bölgesi	Nevşehir-Gülşehir	İç içe	Ulaşım faaliyetleri	Yassihöyük Kent Kapısı	Topografik açıdan kentin en alçak seviyelerine sahip olan bu kesim, kazı çalışmaları öncesine kadar tarımsal amaçlarla kullanılan höyük içerisine motorlu araçların da giriş çıkışını sağlayan bir açıklığa sahiptir.
					Tarımsal faaliyet	A Alanı	GF-147 aşmasında, la evresi olarak nitelendirilen ve yüzey toprağının hemen altında yer alan kültür dolgusunda düzgün plan veren mimari kalıntılar tespit edilememiştir. Arkeolojik kazı çalışmalarının başlangıcından önce alanda yürütölen tarımsal faaliyetler nedeniyle ciddi oranda zarar gördüğü anlaşılan bu evreye ilişkin veriler çanak çömlek buluntuları ile sınırlıdır.
Şenyurt S. Y., Akçay A., Kamış Y., 2014. Ovaören 2013 Yılı Kazıları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 36. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 02-06 Haziran 2014 Gaziantep, 101-120.							
Thyateira Antik Kenti ve Hastane Höyüğü	Höyük	Höyük	Manisa- Akhisar	İç içe	Ruhsatlı inşaat faaliyetleri	Sit geneli	İlçe merkezinin hemen altındaki konumundan modern yapılanma sebebiyle ciddi şekilde tahrip edilen Thyateira antik kentinde 2013 yılı çalışmaları, Ragıpbey Mahallesi’ndeki Tepe Mezarlığı ören yeri ile Kethüda Mahallesiindeki Hastane Höyüğü’nde sürdürölmüştür.
					Ziyaretçi kaynaklı	Apsisli duvar	Müzenin koruması altındaki bu ören yerindeki apsisli yapının duvarlarına gece saatlerinde sprey boya yla yapılan tahribat ekibimiz tarafından temizlenmeye çalışılmıştır.
Akdeniz E., Şahin M. K., Erön A., 2014. 2013 Yılı Akhisar-Thyateira Antik Kenti ve Hastane Höyüğü Kazısı. Kültür ve Turizm Bakanlığı 36. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 02-06 Haziran 2014 Gaziantep, 121-138.							
Phokaia	Antik kent	Ege Bölgesi	İzmir-Foça	İç içe	Ruhsatlı inşaat faaliyetleri	Doğu Ceneviz Kulesi (Iı B C17-D17 Plan Kareleri	Doğu Kulesi, modern otel inşaatı sırasında tahrip edilmiş olmalıdır. Kulenin kaide bölümünde yer alan büyük taş bloklarının yerinden sökülerek, yerlerine otel binasının kolonlarının yapıldığı anlaşıldı.
Özyiğit Ö., 2014. 2013 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 36. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 02-06 Haziran 2014 Gaziantep, 139-164.							
Pompeipolis	Antik kent	Karadeniz Bölgesi	Kastamonu-Taşköprü	Yanında	Hırsızlık	O Sektörü Kazı Çalışmaları (O14A)	Parodos Duvarı 10,7 m.lik bir bölümün sonrasında yağmalanmış olmasına rağmen, Euthyteria’sı O14A aşmasının batı istikametinde devam eder ve 13,3 m sonra Euthyteria’yı oluşturan taşları dahi yağmalanma sonucu yerinden sökülmüş vaziyettedir.
					Tarımsal faaliyet	D Sektörü	Taş bloklardan işlenmiş olan duvar köşesinin dış kaplaması yağmalanmış olmasına rağmen, Cavea’yı çevreleyen dış duvarın köşesi olduğu anlaşılmıştır.
Summerer L., Çevik F., 2014. Pompeiopolis 2013 Yılı Kazı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 36. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 02-06 Haziran 2014 Gaziantep, 191-208.							
Bozkurt Kurgan Mezarlığı	Höyük	Doğu Anadolu Bölgesi	Ağrı-Doğubeyazıt	Ayrı	Kaçak kazı	Mahmut Burnu Kurganı	Olasılıkla yönetici mezarı olan bu kurgan ne yazık ki çok önceden kaçak kazıyla tahrip edilmiştir.
					Hırsızlık	Hasanbey Kalesi	Daha çok oda mezarların oluşturduğu mezarlık kalenin güney yamaçlarına yayılmıştır ve çok ağır bir yağmaya sahne olmuştur. Taş örgü oda mezarların üzeri çok iri 3 ya da 4 adet taşla kapatılmıştır.
Özfırat A., 2014. Bozkurt Kurgan Mezarlığı Kazısı (2007-2013). Kültür ve Turizm Bakanlığı 36. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 02-06 Haziran 2014 Gaziantep, 209-226.							
Çorakyerler	Fosil Lokalitesi	İç Anadolu Bölgesi	Çankırı- Fatih	Yanında	Ruhsatlı inşaat faaliyetleri ve ulaşım faaliyetleri	Sit geneli	Bugüne kadar yapılan çalışmalarla Çorakyerler lokalitesi büyük oranda koruma altına alınmış olmasına rağmen, vol kenarında bulunan bölümler halen risk altındadır. Fosilli sedimanların taşlaşmış olması ve fosillerin kırılganlığı, çok hassas ve yavaş çalışmayı gerektirdiğinden çalışmalar oldukça yavaş ilerlemektedir. Başlangıçta şehrin dışında bulunan lokalite, her geçen gün yerel yönetimlerin inşaat alanları hâline gelmeye başlamasıyla şehrin ortasında kalmıştır. Lokalitenin vanal devamları inşaat sektörü tarafından sürekli yok edilmeyle karşı karşıyadır. Bu nedenle bölgede gelecek yıllarda da çalışmalara devam edilmesi lokalitenin korunması, yeni türlere ulaşılması, bulunan
Sevim Erol A., Yavuz A. Y., 2014. 2013 Yılı Çorakyerler Kazısı. Kültür ve Turizm Bakanlığı 36. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 02-06 Haziran 2014 Gaziantep, 227-252.							
Çatalhöyük	Höyük	İç Anadolu Bölgesi	Konya- Çumra	Ayrı	Koruma-kazı ekibi kaynaklı	Sit geneli	43 No.lu Yapı’nın ana odası 1960’lı yıllarda Mellaart tarafından kısmen kazılmış ve bir ölçüde tahrip edilmiştir.
Hodder L., Özöl S., 2014. 2013 Çatalhöyük Kazıları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 36. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 02-06 Haziran 2014 Gaziantep, 253-264.							
Eski Van Şehri Kalesi ve Höyüğü	Kale ve Höyük	Doğu Anadolu Bölgesi	Van- Merkez	İç içe	Hırsızlık	Eski Van Şehri	20. yüzyılın ilk yıllarında aslında daha öncelere dayanan toplumsal huzursuzluğun giderek arttığı anlaşılmaktadır. İlerleyen yıllarda çatışma ortamı ve kentin tahribat süreci artmıştır. Bu aşamada kentin büyük oranda terk edildiğı anlaşılmaktadır. Terkedilen alanlardaki yapı malzemesi gerek Eski Van’da inşa edilen yeni yapılarda, gerekse Van Ovası’na taşınan yeni kentin daha çok idari yapılarında kullanılmak üzere sökülmüştür. Özellikle arkeolojik veriler kentin daha çok yapı malzemesi sökümlü sürecinde tahrip olduğunu göstermektedir.
					Kasıtlı zarar	Van Kalesi Höyüğü	Urartu yapılarının dönemin koşullarında uygulanan pasif korumalar, zamanla doğa ve insan eliyle oluşan tahribat, önceki kazı dönemlerinde ortaya çıkarılan mimarinin, kazı alanında yeniden değerlendirilmesini oldukça güçleştirmiştir.
Konyar, E. Avcı C., 2014. Eski Van Şehri Kalesi ve Höyüğü Kazıları 2013 Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 36. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 02-06 Haziran 2014 Gaziantep, 265-286.							
Yassıhöyük	Antik kent	İç Anadolu Bölgesi	Ankara-Polatlı	İç içe	Yerel halk kaynaklı inşaat dışı faaliyetler	I. Kat: Demir Çağı	E9/e1’de duvarlar W15 ile W36’nın dışında ve E9/1’de duvar W139’un dışında bulunan taş döşeme parçaları, önceki yıllarda E8/f10 ve E8/d10 gridlerde bulunanlarla beraber merkez binayı çeviren koridor veya sokağın taş döşemelerinden parçalı olarak korunanlardır. Ve bu taş döşemeli koridor ise, höyüğün kuzeydoğusunda şehir surunda bulunan yüksek iki nokta arasındaki en düşük yere, yani şehir kapısı olarak tahmin edilen yere uzanan yol ile direkt bağlantılıdır. Aynı vol günümüzde, tarla sahipleri tarafından traktör yolu olarak kullanılmıştır.
Omura M., 2014. Yassıhöyük Kazıları 2013. Kültür ve Turizm Bakanlığı 36. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 02-06 Haziran 2014 Gaziantep, 301-313.							
Metropolis	Antik kent	Ege Bölgesi	İzmir-Torbali	İç içe	Kaçak kazı	Akropol Batı Yamacı Kaya Mezarı	18.06.2013 tarihinde meydana gelen kaçak kazı girişiminden dolayı KM (Kaya Mezarı) olarak adlandırılan Akropolis batısındaki alanda çalışmalar Genel Müdürlüğün 24 Haziran 2013 tarih ve 122974 sayılı yazısı ile başlamıştır.
Aybek S., Öz A. K., Ekin Meriç A., Balım Y., Arslan B., 2014. Metropolis Kazısı’nda 2013 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 36. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 02-06 Haziran 2014 Gaziantep, 325-346.							
Aççana Höyük	Höyük	Akdeniz Bölgesi	Hatay	İç içe	Koruma-kazı ekibi kaynaklı	Sit geneli	1930-1940’lı yıllarda Alalah’ta Sör Leonard Woolley tarafından gerçekleştirilen kazılar sonucunda bulunan binlerce çanak çömlek, fildişi, metal ve cam eserler Hatay Arkeoloji Müzesi depolarında bulunmakta olup bu eserlerin birçoğı herhangi bir restorasyon ve koruma çalışmasına tabi tutulmamıştır. Woolley ekibi tarafından yapılan restorasyon çalışmaları ise son derece gelişmiş ve dönemin imkânları doğrultusunda eksik ve çoğı zaman da zarar veren yöntemler kullanılarak yapılmıştır. Eserlerin birçoğunun da yanlış etiket bilgilerine sahip olduğu tespit edilmiştir.
					Koruma-kazı ekibi kaynaklı		Yıllarca müze deposunda uygun olmayan koşullarda saklanmış bu iki fildişi epeyce tahribata uğramıştır
					Koruma-kazı ekibi kaynaklı		Alalah son Geç Tunç Çağı tabakasında bulunan bir Miken amphoroid krateri üzerinde ise restoratör Michelle Ruggenbucke çalışmıştır. Bu parça hâli hazırda eski Hatay Arkeoloji Müzesi Alalah vitrininde sergilenmekteydi. Ancak 1930’lu yıllarda yapılan restorasyon çalışmaları içerisinde bu eserin eksik olan kısımları forma uygun olmayan bir şekilde tamamlanmıştır.
					Koruma-kazı ekibi kaynaklı		Alalah’ta bulunan ve eşi benzeri olmayan köç başı heykeli üzerinde de temizlik çalışması yapılmış ve uygun olmayan yöntemler kullanılarak mermer bir kaideye oturtulmuş olan eser, yeni kaidesine yerleştirilmek üzere sökülmüştür. Kullanılan paslı metal malzemenin eser üzerinde varattığı zararlar restoratörler tarafından temizlenmiştir. Bu çalışmanın yanı sıra Alalah’ta ele geçirilenen silindir mühürlerin yeni baskıları alınmış ve baskılar fırınlanarak sergiye hazır hâle getirilmiştir.
Yener K. A., Akar M., 2014. Aççana Höyük/Antik Alalah Kenti 2013 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 36. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 02-06 Haziran 2014 Gaziantep, 347-358.							
Yeşilova Höyüğü	Höyük	Ege Bölgesi	İzmir- Bornova	İç içe	Yerel halk kaynaklı inşaat dışı müdahale		Yapının kuzeydoğı köşesi, yakın zamana ait 2.00 m çapında bir kuyu tarafından tahrip edilmiştir.
Derin Z., Caymaz T., Sümer G., 2014. İzmir’in Prehistorik Yerleşim Alanı-Yeşilova Höyüğü 2013 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 36. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 02-06 Haziran 2014 Gaziantep, 447-466.							
Didyma	Antik kent	Ege Bölgesi	Aydın-Söke	İç içe	Ulaşım faaliyetleri	B Alanı	Modern yolun geçici olarak kapatılması ile açılan diğer sondaj (SON 13.06) verilerinin de gösterdiği gibi, Kutsal Yol bu kısımda Geç Roma ve Erken Bizans Döneminde yağmalanmış ve erken dönem tabakaları bütünüyle tahrip edilmiş olmalıdır.
Bumke H., Bertemes F., Cevizoğlu H., Gaisberg E., 2014. Didyma 2013. Kültür ve Turizm Bakanlığı 36. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 02-06 Haziran 2014 Gaziantep, 467-488.							
Knidos	Höyük	Akdeniz Bölgesi	Hatay	İç içe	Kaçak kazı	Saranda Mevkii Tümülsüs Tipi Mezar Kazısı: Saranda Tümülsüs	Knidos-Yazıköy arasındaki modern karayolunun, Knidos’tan itibaren sekizinci kilometresinde, Sürmenyeri/Saranda Mevkii olarak adlandırılan alanda, tümülsü tipi anıtsal bir mezarda, 2012 yılı kış aylarında kaçak kazı faaliyetlerinde bulunulmuştur.
					Kaçak kazı		6 Hücrelerin üstünü kapatan plaklardan ancak üç tanesi in situ olarak günümüze ulaşabilmiştir. Mezar 2’nin köşe plâkası kaçakçılar tarafından tahrip edilmiştir.
					Kaçak kazı ve kasıtlı zarar	Mermer Altarlar	Knidos Nekropol alanında kaçak kazılar sonucu ortaya çıkarılmış ve bilinmeyen şahıslar tarafından parçalanmış olan 2 adet mermer altarn restorasyonu tamamlanmıştır ⁷ .
Doksanaltı E.M., Sevmen D., Karaoğlu İ., Erdoğan İ. U., Özgan C., 2014. Knidos Kazı ve Araştırmaları: 2012-2013. Kültür ve Turizm Bakanlığı 36. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 02-06 Haziran 2014 Gaziantep, 517-546.							
Güvercinkayası	Höyük	İç Anadolu Bölgesi	Aksaray-Gülağaç	Yanında	Altyapı faaliyetleri	Sit geneli	Kış aylarında baraj gölünün aşırı derecede yükselmesi sonucunda, aşağı yerleşmede 2012 yılında açığa çıkarılan yapı kalıntılarının büyük bölümü tahribata uğramış.
Gülçür S., Yılmaz Y., Çaylı P., Demirtaş İ., 2014. Güvercinkayası 2013 Kazısı Ön Rapor. Kültür ve Turizm Bakanlığı 36. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 02-06 Haziran 2014 Gaziantep, 547-562.							
Efes	Antik kent	Ege Bölgesi	İzmir	Ayrı	Tarımsal faaliyet	Sit geneli	Günümüzde höyük alanında tarımsal faaliyetlerin devam etmesi nedeniyle Neolithik tabakalar hemen günümüz seviyesinin altında ortaya çıkarılmış ve Höyük’ün özellikle kuzeyinde yoğun olarak çalışılmıştır.
					Kaçak kazı		Panayırdağı doğu eteklerindeki Damianus Stoası alanında kaçak kazı sırasında kapağı hafifçe kaydırılmış pozisyonda bir lâhit tespit edilmiş ve Efes Müzesi ve Efes kazısının ortak iş birliği ile bilimsel kazı yapılmıştır.

Ladstätter S., 2014. Efes 2013. Kültür ve Turizm Bakanlığı 36. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 02-06 Haziran 2014 Gaziantep, 601-616.							
Amorium	Antik kent	Ege Bölgesi	Afyonkarahisar-Emirdağ	İç İçe	Kaçak kazı	Sit geneli	2013 yılı ağustos ayında kaçak kazı gerçekleştirildiği tespit edilmiştir. Defineciler tarafından tahrip edilmiş olan Kaya Mezarı5 çalışmalarında az sayıda ve oldukça kırık parçalar halinde seramikler ele geçmiştir. Amorium 2013 yılı kazı çalışmalarında iki adet kemik obje bulunmuştur. Bunlardan biri, kentin batısında bugün tarım arazisi olarak kullanılan ve Kaya Mezarları olarak adlandırılmış bölgede defineciler tarafından kaçak kazı yapılan alandaki çalışmada Mezar 1’de üst ve alt bölümleri kırık hâlde ele geçirilen kemik objedir (Resim: 8).
					Kaçak kazı	Seramikler	
					Kaçak kazı	Kemik	
Demirel Gökalp Z., 2014. 2013 Yılı Amorium Kazısı. Kültür ve Turizm Bakanlığı 36. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 02-06 Haziran 2014 Gaziantep, 651-668.							
Çayyolu Höyük	Höyük	İç Anadolu Bölgesi	Ankara- Çayyolu	İç İçe	Kaçak inşaat	Sit geneli	Açmanın kuzeybatısında kalıba basılmış kerpiçlerden inşa edilmiş, güney bölümü büyük modern bir çukur (höyüğün konisinde yer alan gecekondulara ait) tarafından tahrip edilmiş, kare plan veren bir mekân açığa çıkarılmıştır.
Sagır E., İlgezdi Bertram G., Talaakar A., Durmuş S., Bertram J. K., Şirin A., 2014. Çayyolu Höyük 2011-2013 Kazıları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 36. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 02-06 Haziran 2014 Gaziantep, 99-112.							
Aiolis Kyme	Antik kent	Ege Bölgesi	İzmir-İzmir	Yanında	Hırsızlık ve kasıtlı zarar	Sit geneli	Kıyıda bulunan birçok antik kent gibi Kyme’de antik anıtlarındaki yapı elemanlarının talan edilmesine maruz kalmıştır. Liman alanında sistematik bir biçimde talan ve yağmalar yapılmıştır hem devşirme malzeme olarak kullanmak hem de kireç yapmak için hummalı malzeme arama dönemlerinde Kyme âdeta bir taş ocağı gibi görülmüştür. 1970’lerden itibaren, kentin çevresine birçok sanayi tesisinin kurulmasıyla kentin çehresi yavaş yavaş değişmeye başlamıştır (Resim: 7). Ne yazık ki, bu tesisler neredeyse artık antik kent ile birleşmişlerdir. Antik kentin periferinde bulunan fabrikalar Kyme’nin yakınlarına kadar gelmişlerdir. Nemrut körfezindeki iskeleler her yıl hem sayıca hem de ebat olarak büyümektedirler (Resim:8-9). Kyme sayısız baca, rüzgâr türbini, kimyasal endüstri (Ege Gübre), petrol tesisi (Petkim), demir-çelik tesisi, elektrik santrali, kömür-duman – is hava kirliliğinin tam ortasındadır. Ve ne yazık ki artık yeni görünümü böyle şekillenmektedir (Resim: 10). 2011’de Malatya’da yapılan Uluslararası Kazı Sempozyumu’nda bu konuyu gündeme getirmiş ve konunun hassaslığını ortaya koymuştum. İzmir II No.lu Koruma Kurulu’nun yakın ilgisine rağmen yayılımı baskılar ve kaçınılmaz sonuçları Kyme antik kenti için ağır tehdit oluşturmaktadır. Kyme antik kentine ait mimari parçalar kentin yakınında bulunan Çakmaklı köyündeki evlerde devşirme malzeme olarak sıkça kullanılmıştır. Aynı şekilde Kyme iskelesinde bu yağmadan nasibini almıştır. Yeni iskeleler beraberinde yeni sorunlar getirmektedir. Kıyı hattı boyunca ciddi değişimlere neden olan iskeleler deniz önündeki yapılara da zarar vermektedirler. Nitekim Bizans Kalesi’nde dalga hareketlerinin de etken olduğu duvar tahribatı tespit edilmiştir Yine Bizans Kalesi’nin kuzeyinde bulunan kıyıda yüz metre boyunca bir buçuk metreye varan yeni aşınmalar bulunmaktadır. Aşınmaların yeni olması, kıyı şeridinde önceki yıllarda görünmeyen duvar yapılarının ortaya çıkması hatırı sayılır bir erozyonun varlığını ve gelecekte de bu tehlikenin devam edeceğini göstermektedir.
					Yerel halk kaynaklı inşaat dışı müdahaleler		
					Hırsızlık		
					Ruhsatlı inşaat faaliyetleri		
La Marca A., 2014. Eski ve Yeni Görünümüyle Aiolis Kymesi Arkeolojik Siti. Kültür ve Turizm Bakanlığı 36. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 02-06 Haziran 2014 Gaziantep, 113-134.							
Antandros	Antik kent	Marmara Bölgesi	Balıkesir-Edremit	İç İçe	Tarımsal faaliyet	Sit geneli	Yaklaşık 8 m uzunluğundaki koridorun doğu ucu oldukça iyi korunurken, batı bölümünün tarımsal faaliyetler sonucunda tahrip olduğu anlaşılmıştır. Evin tritiliumu olması gereken bu mekânın batı duvarının büyük bölümü tarımsal faaliyetlerle tahribata uğramış 6.70 x 4.00 m. boyutlarındaki mekâna giriş güneydoğuda eşığı korunan kapı ile sağlanmaktadır (Resim: 10).
					Tarımsal faaliyet		
Polat G., Polat Y., Yağız K., Üney S., Aktaş P., Arkan D. Z., Üney A., Cumaloğlu A., Açar E., Kırac E., 2014. Antandros 2013 Yılı Kazıları Kültür ve Turizm Bakanlığı 36. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 02-06 Haziran 2014 Gaziantep, 135-158.							
Aizanoi	Antik kent	Ege Bölgesi	Kütahya-Çavdarhisar	İç İçe	Yerel halk kaynaklı inşaat dışı müdahale	H3a Açması	Mekânın kuzeydoğu ve doğu blokları yöre halkının tarlalarına su taşımak için açtıkları su volu nedeniyle tahrip edilmiştir.
Özer E., 2014. Aizanoi Kazısı 2013 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 36. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 02-06 Haziran 2014 Gaziantep, 159-184.							
Ainos (Enez)	Antik kent	Marmara Bölgesi	Edirne-Enez	İç İçe	Tarımsal faaliyet	Kiremit Mezarlar	Yüzeye yakın olması nedeniyle bu mezarın üst tarafı, alanda önceki yıllarda yapılmış tarımsal faaliyetler sırasında kısmen tahrip edilmiştir. Aynı tabakanın 0,90 m seviyesinde 1 numaralı mezara benzer malzeme ile yapılmış iki mezar daha tespit edilmiştir. Ancak, her iki mezarın 1950’li yıllarda alandan geçirilmiş olan su borularının verleştirilmesi sırasında tahrip edildikleri anlaşılmıştır.
					Yerel halk kaynaklı inşaat dışı müdahale		
Başaran S., Kurap G., 2014. Ainos (Enez) 2013. Kültür ve Turizm Bakanlığı 36. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 02-06 Haziran 2014 Gaziantep, 207-230.							
Antiocheia Ad Cragum	Antik kent	Akdeniz Bölgesi	Antalya-Gazipaşa	Yanında	Kasıtlı zarar	Büyük Hamam	Bu alanda, duvarın yaklaşık ortalarında, duvarın temele kadar bilinçli olarak kazıldığı , hatta bu kısma yakın mozaiklerin de tahrip edildiği gözlenmiştir.
Hoff M., Townsend R., Can B., Erdoğan E., 2014. The Antiochia ad Cragum Archaeological Research Project: 2013 Season. Kültür ve Turizm Bakanlığı 36. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 02-06 Haziran 2014 Gaziantep, 295-306.							
Yoros Kalesi	Kale	Marmara Bölgesi	İstanbul- Beykoz	Yanında	Ziyaretçi kaynaklı		Ayrıca kış ayları boyunca kaleyi ziyaret eden zıvaretçilerin bıraktığı çöpler temizlenmiştir.
Bilban Yalçın A., 2014. Anadolu Kavağı, Yoros Kalesi 2013 Yılı Kazı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 36. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 02-06 Haziran 2014 Gaziantep, 307-322.							
Pedesa	Antik kent	Ege Bölgesi	Muğla-Bodrum	Yanında	Kaçak kazı ve ruhsatlı inşaat faaliyetleri	Sit geneli	Pedasanın batısında Konaklı modern sanayi mahallesinin kuzeyinde Göktepe olarak bilinen vamaçtaki Çiftlik evleri ve Akropolis’in güneydoğusundaki Çam Tepenin kuzey doğusunda yer alan kaçak kazılarla tahrip edilmiş mezar platformu, 2013 yılı Pedasa kazı çalışmalarında araştırılmış diğer alanlar arasındadır. Bu yapının, temizlik çalışmasından sonra kaçakçılar tarafından tahrip edilmiş bir Mezar Platformu olduğu anlaşılmıştır. Bu Mezar Platformu da diğer mezar platformlarında olduğu gibi büyük bir taş kapakla kapatılmıştır ancak kaçakçılar gömü çukuruna ulaşmak için kapak taşını üç parçaya bölmüştür. Gömü çukurunun ön kısmı tahrip edilmiş olmasına rağmen, arka kısmı daha iyi korunmuştur ve bu alanda yaptığımız kazı çalışması sırasında küçük, açık ağızlı ve çift kulplu yerel üretim bir kap, (Resim: 6) bir metal parçası ve yanmış kemik parçaları bulunmuştur. Çalışma sonucunda yapının tek bir gömü için yapılmış olduğu anlaşılmıştır. 2. platform, Sivri Çam Tepesi’nin güneybatısında, büyük Tümülüslerin arasında yer alır (Çizim: 3). Kaçak kazılarla büyük oranda tahrip edilen platform, 4,20 m. uzunluğunda, 0,65 m yüksekliğinde korunmuştur. Yapı 6.40x4.80 m ölçülerinde dikdörtgen bir formdadır ve yapının orta kısmında 2.00x1.60 m ölçülerinde kaçak kazı çukuru bulunmaktadır. Burada, 2009 yılı Pedasa territoriumunda yürütülen belgeleme çalışmaları sırasında yapılan yüzey araştırmasında, kaçak kazılarla tahrip edilmiş bir alanla karşılaşmış ve yoğun taşlı kaçak kazı çukurundan bazı seramik buluntular toplanmıştır. Kaçak kazı alanındaki yapılaşmanın ait olduğu mimarının anlaşılabilmesi için 2013 yılı kazı çalışmaları çerçevesinde çalışılmış ve yapının bir mezar platformu olduğu anlaşılmıştır. Güney kenardaki taş dolgu, mezar bulmak amacıyla kaçakçılar tarafından kaldırılmıştır.
					Kaçak kazı	Sivri Çam Tepesi Mezar Platformu 1 ve 2	
					Kaçak kazı	Sivri Çam Tepesi Sivril Yapılar- Yapı 1	
					Kaçak kazı	Çam Tepe Kuzeydoğu Yamaç, Mezar Platformu	
					Kaçak kazı		
					Kaçak kazı		
Diler A., Özer B., Çur M., Yaman A., 2014. Pedasa 2013. Kültür ve Turizm Bakanlığı 36. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 02-06 Haziran 2014 Gaziantep, 339-360.							
Oluz Höyük	Höyük	Karadeniz Bölgesi	Amasya- Merkez	Ayrı	Tarımsal faaliyet	Sit geneli	Yüzeye yakınlığı nedeniyle tarım faaliyetleri , 2007’den önce yapıldığı anlaşılan bazı vasadışı kazılar ve büyük olasılıkla “0” Tabaka ’sının yerleşimcileri, ayrıca yerleşme terk edildikten sonra gerçekleştirilmiş gömüler nedeniyle yoğun bir şekilde tahrip edilmiş olan 1. Mimari Tabakadaki mimari kalıntılar ve buluntular, A Açmasının kuzeyinde yer alan M 8 plan karesinde ortaya çıkarıldı.
Dönmez S., Yurtsever Beyazıt A., 2014. Oluz Höyük Kazısı Yedinci Dönem (2013) Çalışmaları: Değerlendirmeler ve Sonuçlar. Kültür ve Turizm Bakanlığı 36. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 02-06 Haziran 2014 Gaziantep, 361							
Teos	Antik kent	Ege Bölgesi	İzmir- Seferihisar	Ayrı	Hayvansal faaliyet	Agora Tapınağı	Geçmiş yıllarda mevcut durumu belgelenmiş, çevrede yer alan ve görülebilen blok ve sütunlar kayıtlı altına alınmış olmakla beraber yapı, bulunduğu alanda yoğun olan bitki örtüsü ve ağıl yapısı nedeniyle güçlüklerle tespit edilmektedir. Duvarın batı yüzündeki çalışmalar kapsamında ilk olarak, duvarın hemen batısında bulunan ve 2012 kazı sezonu sonunda yıkımı gerçekleştirilen kaçak baraka yapısının enkazı 2013 yılında kaldırılmış ve bu kaçak yapıda temel olarak kullanılmış birçok antik mimari blok seçilerek alan dışına taşınmıştır.
					Kaçak inşaat	Savunma Duvarı (?) -Agora Batı Portiko Arka Duvarı (?)	
Kadioğlu M., 2014. 2012-2013 Teos Kazı Çalışmaları (3.- 4. Sezon). Kültür ve Turizm Bakanlığı 36. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 02-06 Haziran 2014 Gaziantep, 437-472.							
Edirne Yeni Saray	Saray	Marmara Bölgesi	Edirne-Kent İçi	İç İçe	Kasıtlı zarar	Sit geneli	Yapıların, doğa ve insan tahribatına açık olması nedeniyle , her geçen gün tahribata uğradığı göz önüne alındığında, mevcut durumlarının her yıl belgelenmesi büyük önem arz etmektedir Daha önceki yıllarda defalarca yaptırılan demir kapı alındığı veya tahrip edildiği için , 2011 yılında bu girişler taşlarla kuru duvar örülerek kapatılmıştı.
					Hırsızlık veya kasıtlı zarar		
Özer M., 2014. Edirne Yeni Saray (Saray-ı Cedid- i Âmire) Kazısı 2013 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 36. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 02-06 Haziran 2014 Gaziantep, 495-524.							
Divriği Kalesi	Kale	İç Anadolu Bölgesi	Sivas-Divriği	İç İçe	Kasıtlı zarar	Bayrak Bölgesi	Bu bölüm, kale içerisindeki konumu nedeni ile en korunaklı alan olup harem ve belki de divanı barındırıyor olma ihtimali bulunmaktadır. Tahrip edilmiş olsalar da bu bölümden gelen kaliteli malzeme, bu fikri destekler niteliktedir.
Eser E., Görür M., 2014. Divriği Kalesi: 2013. Kültür ve Turizm Bakanlığı 36. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 02-06 Haziran 2014 Gaziantep, 525-540.							
Stratonikeia	Antik kent	Ege Bölgesi	Muğla-Eskihisar	Ayrı	Kasıtlı zarar	Erikli Bazilika Planlı Kilise 21	Yatağan-Milas karayolunun 8. kilometresinde anayoldan Stratonikeia antik kentine dönen yolun kuzey tarafındadır. Mozaik döşeme, kuzeydoğu-güneybatı doğrultulu yaklaşık olarak 20,62 m uzunluğa, 7,70 m genişliğe sahip olup 3 neften oluşan bazilika planlı kilisenin orta nefinin zeminini süslemektedir. Taban mozaiklerinin ait olduğu yapı, önceki yıllarda büyük oranda tahrip edilmiştir.
Söğüt B., 2014. Stratonikeia 2013 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 36. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 02-06 Haziran 2014 Gaziantep, 597-622.							
Laodikeia	Antik kent	Ege Bölgesi	Denizli -Pamukkale	Yanında	Tarımsal faaliyet	Atlar ve Geç Mekânlar	Altar ve geç dönem mekânları, tarımsal faaliyetler sonunda tahrip edilmiştir.
Şimşek C., 2014. 2013 Yılı Laodikeia Antik Kenti Kazısı ve Restorasyon Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 36. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 02-06 Haziran 2014 Gaziantep, 633-660.							
Nif (Olympos) Dağı		Ege Bölgesi	İzmir-Torbalı	Ayrı	Kaçak kazı	Başpınar	B yapısı apsislerinin dışındaki kazı çalışmaları, önce güneye ve daha sonra doğuya doğru kaydırıldı; bu kesimlerde de mezarların var olduğu, fakat daha önce yapılan kaçak kazılarla tahrip edildikleri anlaşıldı.
Tül Tulunay E., 2014. Nif (Olympos) Dağı Araştırma ve Kazı Projesi: 2013 Yılı Kazısı. Kültür ve Turizm Bakanlığı 36. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 02-06 Haziran 2014 Gaziantep, 695-717.							

EK-10 2015 KAZI RAPORLARI TESPİT EDİLEN İNSAN KAYNAKLI RİSKLER

Arkeolojik Alan	Alanın Niteliği	Coğrafi Konum	Konum	Yerleşim Yeri İle İlişkisi	Risk Çeşidi	Etki Ettiği Miras Alanı	Tahribat Boyutu
Doliche	Antik Kent	Güneydoğu Anadolu Bölgesi	Gaziantep-Şahinbey	İç içe	Kaçak kazı	Demir Çağı ve Roma Dönemi Kutsal Alan	14-02 ve 14-15 açmaları doğu yönüne bir uzantı olup, genişletme açmalarıdır (Plan: 1). Kazı alanının büyük bir bölümünde yeni dönemde açılmış olan çukurlar tarafından tahribata uğratılmıştır.
					Kasıtlı zarar		14-02 ve 14-15 açmalarındaki çalışmalara paralel olarak sınır açması olan 13-09'da geçmiş yıllarda yetiştirilememiş olan çalışmalar da tamamlanmıştır. Bu alanda da modern tahribatlar antik bulgulara derin zararlar vermiştir.
Blömer M., Çobanoğlu D., Engelbert Winter E., 2015. Doliche 2014. Kültür ve Turizm Bakanlığı 37. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 11-15 Mayıs 2015 Erzurum, 41-58.							
Kastabala	Antik Kent	Akdeniz Bölgesi	Osmaniye	Ayrı	Tarımsal faaliyet		2009 yılında kazı çalışmalarımıza başladığımız ilk günden itibaren ilgili makamlara mütعاekip başvurularımıza ve Taşınmaz Kültür Varlıkları Adana Bölge Kurulunca ancak 2012 yılında alınan karara rağmen modern tarım aletleri ile derin sürüme davalı tarım faaliyetleri halen yoğun biçimde devam etmektedir.
					Tarımsal faaliyet	Propylon/Nymphaeum Mevki	2009 yılında ilk bilimsel çalışmaları başlattığımız tarihe kadar alanda sürdürülen derin sürüme davalı tarım faaliyetleri alandaki kültür tabakalarının büyük ölçüde erozyonuna neden olmuştur.
Zeyrek T. H., Zeyrek A. N., 2015. Kastabala Antik Kenti Kazıları–2014. Kültür ve Turizm Bakanlığı 37. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 11-15 Mayıs 2015 Erzurum, 73-82.							
Zerzevan Kalesi	Kale	Güneydoğu Anadolu Bölgesi	Diyarbakır	Ayrı	Yerel halk kaynaklı inşaat dışı müdahale	Kilise	Üçgen bir çatıya sahip olduğu görülen yapının yakın dönemde verleşim birimi, sonrasında ise hayvan barınağı olarak kullanıldığı , bu nedenle de oldukça tahrip olduğu tespit edilmiştir.
					Hırsızlık ve hayvansal faaliyet	Kaya Mezarları (Bm-Bn, 38-39)	Kazılarda herhangi bir buluntuya rastlanmayan mezarların tamamı hem antik dönemde hem de günümüzde sovolmuş ve sonrasında hayvan barınağı olarak kullanılarak tahrip edilmiş, ara duvar sonradan kaldırılarak mezarlar birleştirilmiştir.
Çoşkun A., 2015. 2014 Yılı Zerzevan Kalesi Kazısı (İlk Sezon). Kültür ve Turizm Bakanlığı 37. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 11-15 Mayıs 2015 Erzurum, 101-128.							
Altıntepe Urartu Kalesi	Kale	Doğu Anadolu Bölgesi	Van-Erciş	Ayrı	Kasıtlı zarar		Tepenin güney yamacına açılan terasa yerleştirilen taş örgü oda mezarlar Prof. Dr. Tahsin Özgüç kazılarının ardında doğal ve beserî unsurlar tarafında tahribat görmüştür.
					Kaçak kazı		Girişin solundaki kapının kaldırıcı/kilit düzeneği defineciler tarafından verinden sökülerek ana girişin önüne yuvarlanmıştır
					Kaçak kazı		Sonra ise girişin sağındaki odaya geçiş orta odadan sağlanamadığından dolayı dışardan temizlenmiştir. Kaçak kazıcıların açtığı alandan girilerek temizlik çalışmaları gerçekleştirilmiştir.
Karaosmanoğlu M., Korucu H., Yılmaz M. A., 2015. Altıntepe Urartu Kalesi 2014 Yılı Kazı ve Onarım Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 37. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 11-15 Mayıs 2015 Erzurum, 129-146.							
Van/Çavuştepe	Kale	Doğu Anadolu Bölgesi	Van-Gürpınar	İç içe	Koruma-kazı ekibi kaynaklı müdahale	Güney Koridoru	Yapılan çalışmalar sonucu; bazı odaların (2, 4 ve 5 No.lu) zeminlerinin, 1961-84 yılları arasında yapılan kazılar sonucu tahrip edildiği ve yapılan ölçümlerde zeminden yaklaşık 35 cm. lik bir derinliğe inildiği anlaşılmıştır. Bu tahribatı 5 No.lu odanın girişi önünde taş kırıklarıyla kaplı zemin bölümünde görebilmekteyiz.
Çavuşoğlu R., Gökce B., Uslu E., 2015. Van/Çavuştepe Kalesinde Arkeolojik Kazılar: 2014 Yılı. Kültür ve Turizm Bakanlığı 37. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 11-15 Mayıs 2015 Erzurum, 357-378.							
Sebastopolis	Antik kent	Karadeniz Bölgesi	Tokat-Sulusaray	İç içe	Ruhsatlı inşaat faaliyetleri ve Kasıtlı zarar		Kilisenin orta nef bölümünde açtığımız, F10, F11, G11, H11 ve H12 olarak adlandırdığımız açmalarda gerçekleştirdiğimiz çalışmalar sırasında, -100 cm. derinliğe kadar devam eden günümüz konutlarına ait moloz kalıntılarından oluşan dolgu toprağı kaldırılmıştır. Bununla birlikte, -140 cm. derinlikte dahi yine günümüze ait metal parçasına rastlanmıs olması, tahribatın bu seviyelere kadar inmiş olduğunu göstermektedir.
Ful Ş. D., Tekin M., Akın E. S., Susam T., Hanoğlu C., 2015. Sebastopolis Antik Kenti 2014 Yılı Kazı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 37. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 11-15 Mayıs 2015 Erzurum, 379-390.							
Küçüktepe Höyük	Höyük	Ege Bölgesi	Aydın-Çakırbey	Yanında	Tarımsal faaliyet ve yerel halk kaynaklı inşaat dışı müdahale		Höyük yüzeyinde bulunan, çok sayıdaki zeytin fidanları dikilirken, roder kepçesi ile açıldığı anlaşılan çukurların ve çevrelerini düzeltme çalışmalarının varattığı tahribatlar nedeniyle , höyüğün üst tabakalarının karıştırılmış olduğu gözlenmiştir.
					Tarımsal faaliyet	D-5 Açması	Doğuda 4 sırası saptanan duvarın batı kısmının tarımsal tahribattan ötürü tek sırası bulundu.
Yaylalı S., Akkan Y., Tütüncüler Ö., Erdan E., 2015. Çakırbeyli-Küçüktepe Höyük 2014 Yılı Kazı Çalışması. Kültür ve Turizm Bakanlığı 37. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 11-15 Mayıs 2015 Erzurum, 417-432.							
Laodikeia	Antik kent	Ege Bölgesi	Denizli -Pamukkale	Yanında	Tarımsal faaliyet	Kandilkırı Yerleşmesi	Kazı alanında, kuzeybatı-güneydoğu doğrultulu olarak uzanan, kuzeybatı ucunun, tarımsal faaliyetleriyle tahrip olduğu, güneydoğu ucunun ise kazılmayan alan içerisinde devam ettiği anlaşılan, duvarın ölçülebilen uzunluğu 10,14m'yi bulmuştur.
					Tarımsal faaliyet	2. Tabaka	Bu nedenle, olasılıkla tarla sürümleri sırasında evlerin kuzey kesimleri tahrip olmuştur.
Şimşek C., 2015. 2014 Yılında Laodikeia'da Yapılan Kazı ve Restorasyonlar. Kültür ve Turizm Bakanlığı 37. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 11-15 Mayıs 2015 Erzurum, 481-508.							
Maydos Kilisetepe Höyüğü	Höyük	Marmara Bölgesi	Çanakkale-Eceabat	İç içe	Alt yapı çalışması	C6.2 Karesi'	1980'li yıllarda höyüğün batı kısmından denizi doldurmak için iş makineleri ile yapılan tahribat işleminde oluşan kesitte savunmayla alakalı yüksek duvarlar görülebilmekteydi
Sazcı G., 2015. Maydos Kilisetepe Höyüğü Kazısı 2014 Sezonu Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 37. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 11-15 Mayıs 2015 Erzurum, 539-550.							
Gözlükule	Höyük	Akdeniz Bölgesi	Mersin	İç içe	Kasıtlı zarar	Klasik Dönem Öncesi	C7 06 ve 07 açmaları arasındaki açma duvarı Geç Tunç II katmanına kadar indirilmiştir ve burada modern tahribat çukuru tarafından kesilmiş bir mimari kalıntıya rastlandı.
Özyar A., Ünlü E., Pilavcı T., Külekçioğlu Ç., Yalçın S., Silvia Z., Stavris J., 2015. Tarsus-Gözlükule 2014 Yılı Kazısı. Kültür ve Turizm Bakanlığı 37. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 11-15 Mayıs 2015 Erzurum, 551-562.							
Myndos	Antik Kent	Ege Bölgesi	Muğla-Bodrum	Yanında	Kasıtlı zarar	Myndos İç Liman Sualtı Araştırmaları	Depremlerin meydana getirdiği tektonik hareketler sonucu ve insanların sebep olduğu tahribattan dolayı mendireğe ait birçok blok taşın deniz tabanına yayıldığı görülmektedir.
Şahin D., Şahin M., 2015. Myndos Kazısı – 2014. Kültür ve Turizm Bakanlığı 37. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 11-15 Mayıs 2015 Erzurum, 603-621.							
Filyos-Tios	Antik Kent	Karadeniz Bölgesi	Zonguldak-Çaycuma	Ayrı	Ruhsatlı inşaat faaliyetleri ve kaçak kazı	Bazilika(?)	İç mekânda modern inşaat atıklarına rastlanılmış olup, yapının güneydoğu ve güneybatı bölümlerinde ise defineci tahribatı ile karşılaşmıştır .
Yıldırım Ş., 2015. Tios-Tieion 2014 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 37. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 11-15 Mayıs 2015 Erzurum, 13-32.							
Daskyleion	Antik Kent	Marmara Bölgesi	Balıkesir /Bandırma	Yanında	Kaçak kazı	Kaya Mezarı 1	Daskyleion İlk Çağ kentinin yer aldığı Hisar Tepe'nin doğusunda, kent nekropolisinde yer alan ve defineciler tarafından bir kaya mezarına müdahalede bulunduğu bildirilen alanda 18.08.2014 tarihinde Bandırma Arkeoloji Müzesi Müdürlüğü idaresinde kurtarma kazısı çalışmalarına başlanmış ve kayaya oyulmuş bir mezarla karşılaşmıştır.
					Kaçak kazı		Mezarın doğu duvarının, kline ve batı kenarlarının oyulmak suretiyle defineciler tarafından tahrip edildikleri gözlemlenmiştir.
İren K., Kasar Ö., 2015. Daskyleion 2014 Yılı Kazı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 37. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 11-15 Mayıs 2015 Erzurum, 63-80.							
Çorakyerler	Höyük	İç Anadolu Bölgesi	Konya- Çumra	Ayrı	Koruma-kazı ekibi kaynaklı	Carnivora	Çorakyerler Kazı çalışmaları ile Fosil Yatağı büyük oranda güvenlik altına alınmış olmasına rağmen, vol kenarında bulunan bölümler halen risk altındadır.
Sevim Erol A., Yavuz A. Y., 2015. 2014 Yılı Çankırı Çorakyerler Kazısı. Kültür ve Turizm Bakanlığı 37. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 11-15 Mayıs 2015 Erzurum, 95-110.							
Ovaören	Höyük	İç Anadolu Bölgesi	Nevşehir-Gülşehir	İç içe	Tarımsal faaliyet	Gs-113 Açması	Yüzey toprağının hemen altında yer alan Asur Ticaret Kolonileri Çağı tabakasının, bu alanda önceki yıllar boyunca yürütölen tarımsal faaliyetlerden etkilenmiş olması bu durumun en önemli nedenidir. Tarımsal faaliyetler sonucunda mimari yapıların oldukça zarar görmüş olduğu ve duvar temellerinin dağıldığı tespit edilmiştir.
					Tarımsal faaliyet	IK-IL/194 Açmaları	Helenistik Dönem yerleşiminin tahribatına uğrayan yapı katı özellikle tarımsal faaliyetlerden de çok yoğun şekilde etkilenmiştir.
Şenyurts. Y., Akçay A., Kamış Y., 2015. Ovaören 2014 Yılı Kazıları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 37. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 11-15 Mayıs 2015 Erzurum, 111-128.							
Demre / Myra Aziz Nikolaos Kilisesi	Antik Kent	Akdeniz Bölgesi	Antalya -Demre	İç içe	Koruma-kazı ekibi kaynaklı	Doğu Alan, Güney Açma	Bu bölümdeki çalışmalar sonunda, kültür tabakalarının olasılıkla önceki yıllarda istinat duvarları ve çatı örtüsünün yapılışı sırasındaki kazılarda tahrip olduğu anlaşılmıştır.
Doğan S., Fındık E. F., Bulgurlu V., 2015. Demre / Myra Aziz Nikolaos Kilisesi Kazı, Koruma ve Onarım Çalışmaları 2014. Kültür ve Turizm Bakanlığı 37. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 11-15 Mayıs 2015 Erzurum, 129-142.							
Pompeiopolis	Antik kent	Karadeniz Bölgesi	Kastamonu-Taşköprü	Yanında	Kasıtlı zarar	O Sektörü	Tiyatro işlevini kaybettikten sonra yapı büyük ölçüde yağmalanmış, summa cavea'nın bütün oturma yerleri ve çevre duvarları yerinden sökülmüş, orkestranın içi çöp çukuru olarak kullanılmıştır .
					Hırsızlık ve kasıtlı zarar	Geç Antik Döneme Ait Roma Villası	T mekânındaki ısıtma sistemin iptali burada fazla yapısal değişiklikler yaratmamış. Birbirini izleyen bir dizi yürüme tabanı ve su kanalı, sokak olarak kullanma evresinden sonra, mekânın ikiye ayrılması olduğuna işaret eder. Burada çok büyük bir yağmalama çukuru, su kanalını örten ve sokak döşemesi olarak kullanılan taşların talan edildiğinin göstergesidir.
					Hırsızlık		Muhtemelen bu değişiklik K mekânındaki su kanalı ile bağlantılıdır. Buradaki çeşitli yağmalamalar mevcut yıkıntılarla kanıtlandı.
					Tarımsal faaliyet	F Sektörü	Bu bölgede uzun yıllar tarım yapıldığı için yaklaşık bir metre kalınlığında toprak tabakası karışmış olarak bulundu.
Summerer L., 2015. Pompeiopolis (Paflagonya) 2014 Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 37. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 11-15 Mayıs 2015 Erzurum, 143-156.							
Magarsus	Antik Kent	Akdeniz Bölgesi	Adana-Karataş	Ayrı	Kaçak kazı		Tiyatroda yapılan kazılar sonucunda, yapının inşasında kullanılan yerel kireçtaşı malzemenin niteliksizliği, sonraki kullanım, doğal nedenler ve kaçak kazılardan dolayı , yapının Antik Çağ'dan günümüze ulaşmış bütün Küçük Asya tiyatroları içerisinde, örneğine az rastlanılır şekilde ağır bir tahribata uğradığı tespit edilmiştir.
Erhan F., Gülşen F., 2015. Magarsus Kazısı 2013-2015. Kültür ve Turizm Bakanlığı 37. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 11-15 Mayıs 2015 Erzurum, 175-190.							
Tepebağ Höyük	Höyük	Akdeniz Bölgesi	Adana	İç içe	Altyapı faaliyetleri	2013-2015	Yaklaşık olarak BI 30 açmasında 4 m., BI 31 açmasında 6 m., BJ 30 açmasında 4 m., BJ 31 açmasında 5m. derinliğe inilmiştir. Bu çalışmalarda höyük üzerinde gündelik yaşamın kesintisiz devam etmesi nedeniyle yaklaşık 2.5-3m. derinliğe kadar günümüz elektrik kabloları ve su borularının ver aldığı, tahribatın yüksek olduğu anlaşılmıştır . Bununla birlikte açmalarda açığa çıkartılan bazı yapı komplekslerine ait olduğu düşünülen duvarlar da maalesef hem çöp çukurları hem de kuyular tarafından tahrip edilmiştir. Bu nedenle de düzgün bir plan veren mimariye ulaşılammıştır.
Şahin F., 2015. Tepebağ Höyük 2014-2015 Yılı Kazı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 37. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 11-15 Mayıs 2015 Erzurum, 191-208.							
Kaymakçı	Antik Kent	Ege Bölgesi	Manisa-Gölmarmara	Ayrı	Tarımsal faaliyet		Yüzeye çok yakın açığa çıkartılan bu mimari kalıntılar özellikle geçtiğimiz yüzyılda gerçekleştirilen tarım faaliyetleri nedeniyle yoğun bir tahribata uğradıklarından dolayı oldukça kötü korunduklarından işlevleri tam olarak anlaşılamamıştır. Bu kalıntıların büyük bir çoğunluğunun kazı alanının batı kısmından ve tarım faaliyetlerinin tahribata uğrattığı yüzey toprağının hemen altındaki dolgulardan gelmeleri bu alanın cadde olarak kullanıldığı savını destekler niteliktedir.

Roosevelt C. H., Luke C., Ünlüsoy S., 2015. Kaymakçı Arkeoloji Projesi: 2014 Yılı Kazı Sonuçları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 37. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 11-15 Mayıs 2015 Erzurum, 243-268.							
Ulucak Höyük	Höyük	Ege Bölgesi	İzmir- Ulucak	İç içe	Kasıtlı zarar	Tabaka V: Erken Neolitik Dönem	M.Ö. 2. Binyılda açılan bir çukur ve daha sonra ise modern bir çukur tarafından yoğun şekilde tahrip edilmişken, L12 açmasında da Geç Roma Dönemi yapıları tarafından Geç Neolitik Dönem tabakaları (Tabaka IV) tümüyle ortadan kaldırılmıştır.
Çevik Ö., Vuruşkan O., Güney E., 2015. Ulucak Höyük 2014 Yılı Kazı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 37. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 11-15 Mayıs 2015 Erzurum, 269-274.							
Nif (Olympos) Dağı	Araştırma kazısı	Ege Bölgesi	İzmir-Torbalı	Ayrı	Hayvansal faaliyet		Karamattepe mevkiinde çeşitli çevresel faktörler ve özellikle hayvanların zararları nedeniyle taşları yerlerinden çıkan ve dağılan, önceki yıllara ait KM 5, KM 11, KM 12 ve KM 15 numaralı mezarların, özgün durumlarına getirilmesi ve dayanıklılığının sağlanması için, onarılmasına karar verilmiştir.
					Kaçak kazı	Yazıt	Başpınar'da, altındaki sıvanın oyulduğu anlaşılan büyük bir eşik taşının alt yüzünde yazıt olduğu gözlemlenince, kaçak kazıcıların taşı kıracağı veya taşıyacakları çekincesiyle, acilen alınan Koruma Kurulu kararıyla yazıtlı taş Kazı Evi deposuna taşınmıştır
Tulunay E. T., et alii, 2015. Nif (Olympos) Dağı Araştırma ve Kazı Projesi: 2014 Yılı Kazısı. Kültür ve Turizm Bakanlığı 37. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 11-15 Mayıs 2015 Erzurum, 383-406.							
Panaztepe	Antik Liman Kenti	Ege Bölgesi	İzmir- Menemen	Ayrı	Tarımsal faaliyet	4.Yapı Katı	2014 yılı çalışmaları sırasında 4.yapı katına ait bağlantısız ve yüzeve oldukça yakın olması nedeniyle oldukça bozulmuş mimari oluşumlar tespit edilmiştir (Resim: 11).
					Kaçak kazı	Maltepe Köyü Mezarlığının Kuzeyi	Akropol 'deki bu çalışmaların yanı sıra, bu sene Panaztepe yerleşimin yakınında Maltepe köyü mezarlığının kuzeyindeki ekili arazide kaçak bir kazının yapılmış olduğu haberi gelmiştir.
					Kaçak kazı		Pithosun ağız kısmını kapatan kapak taşı (0.73x0.57x0.15 m.) kazı çukurunda atıl durumda tespit edilmiştir. Pithosun bulunduğu derinlik 7.00 m. olarak alınmıştır. Kaçak kazı çukurunun çevresinde çeşitli büyüklükte taşlar saptanmıştır.
					Kasıtlı zarar	Kral Kızı Bazilikası	Ayakta duran ancak hava koşulları ve insan etkilerinden zarar gören duvarların onarımına devam edilmiştir; bu işte taşlar arasındaki boşluk, çatlak ve yırtıklar harç ile kapatılmıştır.
Erkanal-Öktü A., Çınardalı-Karaaslan N., 2015. Panaztepe 2014 Yılı Kazıları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 37. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 11-15 Mayıs 2015 Erzurum, 423-440.							
Klazomenai	Antik Kent	Ege Bölgesi	İzmir-Urla	İç içe	Koruma-kazı ekibi kaynaklı		Kerpiç duvarlar günümüze değin maalesef korunamamışlardır. Kazılar neticesinde üzerindeki ve etrafındaki toprağın alınması ile özellikle yağmura karşı korumasız kalan duvarlar, taşları bir arada tutan toprak harcın gevşemesi, akması, yok olması sonucunda taşların düşmesi ile de ciddi anlamda bozulmaya uğramaktadır.
Ersoy Y. E., [Hasdağlı] I., Uzun K., Çetin C., 2015. Urla- Klazomenai Kazıları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 37. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 11-15 Mayıs 2015 Erzurum, 517-540.							
Cıngırt Kayası	Kale	Karadeniz Bölgesi	Ordu-Fatsa	Yanında	Kaçak kazı	Zirve Kısmı Çalışmaları	2014 kazı sezonunda J 15 açması kuzeybatı sektöründe yürütülen çalışmalarda (Harita: 1), söz konusu sektörde 2x1.5m. boyutlarında açılmış olan kaçak kazı çukurunda ortaya çıkan ve 3 sıra halinde batıya doğru uzanan kesme blok taşların durumunun tespit edilmesi (Resim: 2) ve bir mimariyle ilişkili olup olmadıklarını anlamak amacıyla, bahsi geçen kesim açma haline dönüştürülerek kazı çalışmaları yürütülmüştür.
Erol A. F., 2015. Fatsa İlçesi Cıngırt Kayası Kazısı 2014. Kültür ve Turizm Bakanlığı 37. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 11-15 Mayıs 2015 Erzurum, 559-572.							
Kurutlu	Kurtarma kazısı	İç Anadolu Bölgesi	Kırşehir	Yanında	Altyapı faaliyetleri		Hirfanlı Barajı çevresinde mevsime bağlı olarak baraj suları altında kalan ve hızla tahrip olan fosilli lokalitelerin kurtarılması ve fosillerin bilimsel çalışmalarının gerçekleştirilmesi kazının en önemli amacını oluşturmaktadır.
Esen İ., Erkanan A. C., Özkurt S. Ö., Pehlevan C., Alkan Y., 2015. Kurutlu Kurtarma Kazısı. Kültür ve Turizm Bakanlığı 37. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 11-15 Mayıs 2015 Erzurum, 627-636.							
Boncuklu Höyük	Höyük	İç Anadolu Bölgesi	Konya-Karatay	İç içe	Hayvansal faaliyet		Bu mezarın güneyinde ise, olasılıkla ayrıcalıklı bir bireye ait olan ve hayvan aktiviteleri nedeniyle tahrip edilmiş ve kafatası etrafında boncukların bulunduğu 42 numaralı mezar bulunmaktadır.
Baird D., Fairbairn A., Mustafaoglu G., 2015. 2014 Yılı Boncuklu Höyük Kazısı. Tarımın Yayılımı ve Çatalhöyük'ün Öncüleri. Kültür ve Turizm Bakanlığı 37. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 11-15 Mayıs 2015 Erzurum, 15-24.							
Knidos	Höyük	Akdeniz Bölgesi	Hatay	İç içe	Kasıtlı zarar		Gerekli koruma tedbirleri alınmadığı için mimari unsurlar ve yapı, doğal ve insan kaynaklı tahribatlara açık kalmış ve geçen 40 yıllık süreçte kilise kısmen tekrar toprak ile dolmuştur. Kilise apsis ve synthronon kısmının hemen önündeki bemanın zemininde 1970'li yıllarda kısmen iyi korunmuş olarak ortaya çıkartılmış, beyaz ve gri-siyah mermerden yapılmış opus sectile zemin döşeme mozaigi, günümüze büyük ölçüde tahrip durumda ulaşabilmiştir.
					Koruma-kazı ekibi kaynaklı		Benzer şekilde 1972 yılında ortaya çıkarılan ve yapıya sonradan ilave edildiği anlaşılan şapelin (pastophoria, prothesis şapeli), pişmiş toprak kare plakalardan oluşturulmuş taban döşemesi de geçen süreçte büyük ölçüde zarar görmüştür. Kilise içinde ve çevresinde açılan sondajlar ise herhangi bir önlem alınmaksızın bırakıldığı için bir kısmı zaman içinde tekrar dolmuş, bir kısmı ise can ve mal güvenliğini tehlikeye atacak duruma gelmiştir. Çahırlar ile kaplanan çukurlar ziyaretçiler için tehlike yaratma potansiyeline sahiptir.
					Kaçak kazı		Konumu ve büyüklüğü ile Knidos'un Geç Antik Dönem yaşantısının tanığı olan bu yapının daha iyi anlaşılması, bilim dünyasına tanıtılması ve aynı zamanda 1970'li yıllardaki kazılardan sonra mevdana gelen tahribatın önlenmesine yönelik olarak 2014 yılı kazı sezonunda 'D Kilisesi' nin tekrar kazılarla açığa çıkarılmasına karar verilmiştir.
					Kaçak kazı	Kaya Mabedi	2014 kazıları sırasında, Sagalassos ören yerine yakın, kaçak kazı yapılmış ve çok sayıda pişmiş toprak figürin çalınmış olan bir kaya kovuğunda Burdur Müzesi ile iş birliği içinde kurtarma kazıları yürütülmüştür (Şekil: 15).
					Kaçak kazı	Güney Alanı	Altta, daha önce yapılmış kaçak kazıların birikimleri ortaya çıkmıştır.
					Kaçak kazı	Kuzey Alanı	Arkeolojik kayıtları tahrip eden kaçak kazılara rağmen, Kaya Mabedi'nde 2014 yılında ekibimiz tarafından yürütülen kazılar beklenmedik derecede zengin sonuçlar vermiştir.
Doksanaltı E. M., Sevmen D., Karaoğlan İ., Özgan C., Aslan E., 2015. Knidos Kazı ve Araştırmaları: 2014. Kültür ve Turizm Bakanlığı 37. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 11-15 Mayıs 2015 Erzurum, 57-82.							
Sardes	Antik Kent	Ege Bölgesi	Manisa-Salihli	Yanında	Ziyaretçi kaynaklı ve koruma - kazı ekibi kaynaklı (yetersiz koruma)	Artemis Tapınağı	Üzerinde büyüyen biyofilmin çirkin olmasından öte; likenler ürettikleri asitle mermerleri oymakta, yüzeyini zedelemektedir ; siyah siyanobakteri ise, düşüncesiz ziyaretçilerin üzerine isimlerini kazıdıkları bir "kara tahta" oluşturarak, duvarlara daha da fazla zarar vermektedir.
Cahill N., 2015. Sardis 2014. Kültür ve Turizm Bakanlığı 37. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 11-15 Mayıs 2015 Erzurum, 147-164.							
Kuriki Höyük	Höyük	Güneydoğu Anadolu Bölgesi	Batman	Yanında	Tarımsal faaliyet	B Alanı	Ancak bu kalıntılar, tarımsal faaliyetler nedeniyle sadece temel seviyesinde günümüze ulaşabilmiştir. Ayrıca, üst tabakalara ait atık çukurları ve silolar da bu yapıları tahrip etmiştir.
					Tarımsal faaliyet	D Alanı	Tarımsal faaliyetler ve çok sayıda Geç Demir/Hellenistik dönem çukurları nedeniyle tahrip olan yapının sadece taş temel seviyeden korunduğu görülmektedir
					Tarımsal faaliyet	E Alanı	Taş sanduka mezarlar, yüzeye çok yakın olması nedeniyle özellikle kapak taşları bozulmuştur. Bazılarının yan taşları dahi sökülmüştür (Resim: 10).
Genç E., 2015. 2014 Yılı Kuriki Höyük Kazısı. Kültür ve Turizm Bakanlığı 37. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 11-15 Mayıs 2015 Erzurum, 165-182.							
Beycesultan	Höyük	Ege Bölgesi	Denizli -Çivril	Ayrı	Koruma-kazı ekibi kaynaklı	Koruma	Buna göre alanda kazısı tamamlanmamış veya bitirilmemiş yapılarda, kapsamlı uygulamalar yapmak yerine acil koruma müdahalelerinin gerçekleştirilmesi gerektiği; kapsamlı koruma ve onarım uygulamalarının ise ancak kazı çalışmalarının tamamlanmasından sonra hazırlanacak (tüm yapıya, tüm bölümlerine tek bir defada ve tüm sorunların çözümünü de kapsayan) bir proje sonrasında başlanmasının uygun olduğu; karasal iklimin yaşandığı bir bölgede bulunan alanda daha önceki yıllarda açığa çıkarılan, kazısı tamamlanmamış yapı kalıntılarında tahribatın artarak sürdüğü , bu nedenle en azından, alanın görsel bütünlüğüne zarar vermeyecek geçici örtü ve çatılarla korunmalarının sağlanması gerektiği vurgulanmıştır.
Abay E., Dedeoğlu F., 2015. Beycesultan 2013-2014 Yılı Kazı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 37. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 11-15 Mayıs 2015 Erzurum, 183-198.							
Oluz Höyük	Höyük	Karadeniz Bölgesi	Amasya- Merkez	Ayrı	Tarımsal faaliyet	A Açması 1. Mimari Tabaka	Yüzeve yakınlığı nedeniyle tarım faaliyetleri , 2007'den önce yapıldığı anlaşılan bazı yasadışı kazılar ve büyük olasılıkla "0" Tabaka 'sının yerleşimcileri, ayrıca yerleşme terk edildikten sonra gerçekleştirilmiş gömüler nedeniyle yoğun bir şekilde tahrip edilmiş olan 1. Mimari Tabakadaki mimari kalıntılar ve buluntular, A Açmasının kuzeyinde yer alan m. 10 plan karesindeki 5.00 x 5.00 m. boyutlarında bir alanda ortaya çıkarıldı.
					Kaçak kazı	5b Mimari Tabakası	Atık çukuru içinde saptanan kısa bir taş duvar temeli kalıntısının, çukur açma faaliyeti sırasında tahrip edilmiş bulunduğu düşünüldü.
Dönmez Ş., Yurtsever Beyazıt A., 2015. Oluz Höyük Kazısı Sekizinci Dönem (2014) Çalışmaları: Değerlendirmeler ve Sonuçlar. Kültür ve Turizm Bakanlığı 37. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 11-15 Mayıs 2015 Erzurum, 281-302.							
Aççana Höyük	Höyük	Akdeniz Bölgesi	Hatay	İç içe	Tarımsal faaliyet	Alan 1, 42.065	Tarım toprağına yakınlığı nedeniyle tahrip olmuş 1. Evre açığa çıkarılmıştır, bahsi geçen büyük yapının ise daha derinde olduğu düşünülmektedir.
Yener K. A., Akar M., Horowitz M., 2015. Aççana Höyük Antik Alalah Kenti 2014 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 37. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 11-15 Mayıs 2015 Erzurum, 315-324.							
Antandros	Antik kent	Marmara Bölgesi	Balıkesir-Edremit	İç içe	Tarımsal faaliyet	Kuzey Genişleme II-III 442 No.lu Sunak Mezarı	Mezar hem içbükey profilli hem de düz profilli çatı kiremitlerin kullanılması ile oluşturulmuştur. Olasılıkla, toprağın baskısı ile kiremitler birbirinin üzerine binerek parçalanmıştır. 458 No.lu mezarın üst yapısını tahrip etmiştir.
Polat G., Polat Y., Yağız K., Aktaş Çıldır R., Arkan D. Z., Saka A., Üney A., Kırac E., Baysu E., Çobanoğulları M., Develi Ö., 2015. Antandros 2014 Yılı Kazıları Kültür ve Turizm Bakanlığı 37. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 11-15 Mayıs 2015 Erzurum, 345-362.							
Teos	Antik kent	Ege Bölgesi	İzmir- Seferihisar	Ayrı	Tarımsal faaliyet	Hellenistik Sur Batı-5 (Hs-B5)	Kazı yapılan alan uzun süre tarım yapılmış bir tarla olduğundan, kulenin kuzey ve batı duvarlarında orijinal yerlerinden sökülmüş duvar blokları üzerlerinde pulluk izleri sur duvar bloklarına zarar vermiştir (Resim: 6).
					Kasıtlı zarar	Dionysos Tapınağı	İlk arkeolojik kazı çalışmalarının başladığı 1764-65 yıllarından beri toprak üstünde kalan Dionysos Tapınağı'nın mimari blokları gerek hava koşulları gerek insanların verdiği tahribattan oldukça etkilenmiştir.
Kadioğlu M., Özbil C., Kerschner M., Ergin H., Gülgönül S., Yenice G., Polat Y., Tamsü Polat R., Köşgeroğlu E., Adak M., 2015. 2014 Yılı Teos Kazı Çalışmaları (5. Sezon). Kültür ve Turizm Bakanlığı 37. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 11-15 Mayıs 2015 Erzurum, 451-478.							
Pedasa	Antik kent	Ege Bölgesi	Muğla-Bodrum	Yanında	Kaçak kazı	Kutsal Alan Orta Teras	Yapılan kazı çalışması ile yüzeyde de görülebilen tahrip alanının 256,90 m kotuna kadar devam ettiği ve bu tahribin yüzeyde kaçak bir kazı , daha derinlerde, özellikle kuzey ve kuzeybatı bölümlerde Doğu Roma mekânlarının duvarlarının inşası ile ilişkili olduğu ve anakayanın ortaya çıktığı kodlara kadar devam ettiği görülmüştür.
Diler A., Özer B., Bulut H., Gümüş Ş., Z. Oruç S. Z., Adıgüzel G., Çur M., 2015. Pedasa 2014. Kültür ve Turizm Bakanlığı 37. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 11-15 Mayıs 2015 Erzurum, 559-580.							
Edirne Sarayı	Saray	Marmara Bölgesi	Edirne-Kent İçi	İç içe	Kasıtlı zarar	Namazgâhlı Çeşme	Yapının, doğa ve insan tahribatlarına açık olması nedeniyle , her geçen gün tahrip olduğu göz önüne alındığında, mevcut durumunun her yıl belgelenmesi büyük önem arz etmektedir.
Özer M., Dündar M., Uçar H., Ayhan G., Güner Y., 2015. Edirne Sarayı (Saray-I Cedid- İ Âmire) Kazısı 2014 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 37. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 11-15 Mayıs 2015 Erzurum, 595-622.							

EK-11-2016 KAZI RAPORLARI TESPİT EDİLEN İNSAN KAYNAKLI RİSKLER

Arkeolojik Alan	Alanın Niteliği	Coğrafi Konum	Konumu	Yerleşim İlişkisi	Yeri ile	Risk Çeşidi	Etki Ettiği Miras Alanı	Tahribat Boyutu
Körtiktepe	Höyük	Güneydoğu Anadolu Bölgesi	Diyanbakır-Bismil	Yanında		Koruma-kazı ekibi kaynaklı	Mezarlık	Genel olarak aşı boyası ve alçı uygulanmasının birlikte yapıldığına tanık olunmakla beraber, çok az alçılı örnekte aşı boyası kullanılmamıştır ki, bu eksiklik mezarların zaman içinde tahrip olmasıyla da açıklanabilir.
Özkaya V., S. Şahin F. S., Selim Erdal Y. S., Kartal M., Kartal G., Benz M., 2016. Körtiktepe 2015 Kazı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 38. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 23-27 Mayıs 2016 Edirne, 1-22.								
Doliche	Antik Kent	Güneydoğu Anadolu Bölgesi	Gaziantep-Şahinbey	İç içe		Kasıtlı zarar	Dülük Baba Tepesi 15-01 Açması	Açmanın kuzey kesitinde bambaşka bir yapılaşma durumu kendini öne sürmüştür. Oldukça yoğun modern dolgu katmanlarının altında bütün alanda modern tahribatların varlığı tespit edilmiştir.
						Kaçak kazı	Güney Yamaç	Bu duvar büyük bir olasılıkla bir kaçak kazı denemesi esnasında büyük bir bölümü tahrip edilmiştir. Duvarın arkasında yer alan mekânın taban mozaığının de neredeyse tamamı tahrip edilmiştir.
Blömer M., Çobanoğlu D., Winter E., 2016. Doliche 2015. Kültür ve Turizm Bakanlığı 38. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 23-27 Mayıs 2016 Edirne, 47-64.								
Kastabala	Antik Kent	Akdeniz Bölgesi	Osmaniye	Ayrı		Tarımsal faaliyet	Sit geneli	Ancak kentin genişlediği alanda, tarımsal faaliyetlerin ve özellikle modern tarım aletlerinin mevdana getirdiği tahribat ve kültür tabakası erozyonu, geniş bir alanda kültür tabakasının tüümüyle yok edildiği tespit edilmiştir.
						Kaçak kazı	Kuzey Kilise	Kuzey kilisenin kuzeybatı bölgesinde güvenlik kamerası ve ören yeri gece bekçisine rağmen alana nakledilen ekskavatör marifetiyle kaçak kazı teşebbüsünde bulunulmuştur. T.C. Osmaniye Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü'nün 20/05/2015 tarih ve 101774844.160-861 sayılı Kastabala antik kenti kaçak kazı konulu yazısı ve eklerini konu alan daveti uyarınca, Kastabala antik kenti sınırları içerisinde yer alan Kuzey Kilise'nin olduğu alanda 13/05/2015 tarihinde kaçak kazı olayı mevdana geldiği sistemli ve bilinçli kazı çukurlarının varlığı alanda ön görülen 2009 yılı çalışma programı kapsamında sürdürülen basit ot temizliği çalışmalarımızın ardından tespit edilmişti. Söz konusu çukurlar 2009 yılında kentte Bakanlar Kurulu kararlı bilimsel kazı çalışmalarının başlamasından önce bilinmeyen tarihte/ tarihlerde gerçekleşmiştir. Güvenlik kamerasının bekçi kulübesinde korunan kayıt cihazı ve kumanda sisteminin kavıt sisteminin kapatılmış olması, alana büyük bir iş makinasının getirilmiş olması ve bu makine ile izinsiz fiziki müdahalede bulunulması, ...
Zeyrek T. H., Zeyrek A. N., 2016. Kastabala Kazı Çalışmaları 2015. Kültür ve Turizm Bakanlığı 38. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 23-27 Mayıs 2016 Edirne, 65-65.								
Zerzevan Kalesi	Kale	Güneydoğu Anadolu Bölgesi	Diyanbakır-Çınar	Ayrı		Kasıtlı zarar ve hayvansal faaliyet	Mekân-4 Apsis (As-31)	Üçgen bir çatıya sahip olduğu görülen yapının yakın dönemde yerleşim birimi, sonrasında ise hayvan barınağı olarak kullanıldığı , bu nedenle de oldukça tahrip olduğu tespit edilmiştir (Çizim: 4, Resim: 6).
Coşkun A., 2016. 2015 Yılı Zerzevan Kalesi Kazı Çalışmaları (2. Sezon). Kültür ve Turizm Bakanlığı 38. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 23-27 Mayıs 2016 Edirne, 125-150.								
Balatlar kilisesi	Kilise	Karadeniz Bölgesi	Sinop	İç içe		Kasıtlı zarar	Roma hamamı	2014-2015 yıllarında ise yapı kalıntısının batı kesiminde toprak üstünde Roma hamamına ait hiçbir duvar kalıntısı olmayan alanda kazı çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Bu alanda yapının bilinçli olarak tahrip edildiği , blok taşların söküldüğü, duvarlara ait molozun da geride bıraktığı gözlenmiştir.
Köroğlu G., 2015. Sinop Balatlar Kazısı 2015 Yılı Kazı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 38. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 23-27 Mayıs 2016 Edirne, 191-204.								
Altuntepe Urartu Kalesi	Kale	Doğu Anadolu Bölgesi	Van-Erciş	Ayrı		Kasıtlı zarar	Kale	Taş yapı 2015 yılı kazı çalışmaları, 2014 yılında olduğu gibi yapının zeminini tespit etmek ve işlevini anlamak amacıyla devam ettirilmiştir. İçten içe uzun kenarları 14.20 m. ve 14.00 m.; kısa kenarları 12.00 m. ve 8,70 m Ölçülerinde olan yapının kuzeydoğu iç köşesinde, ne zaman açıldığı tam olarak bilinmeyen ve içerisinde modern atıklar bulunduğu bir çukur vardı.
						Kasıtlı zarar		Ancak gerek sur duvarlarından düşen gerekse yapının içini doldurmak için bilinçli olarak atılan irili ufaklı çok sayıda moloz taş, bu alanda çalışmayı zorlu hale getirmiştir.
Karaosmanoğlu M., Korucu H., Yılmaz M. A., 2016. Altuntepe Urartu Kalesi 2015 Yılı Kazı ve Onarım Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 38. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 23-27 Mayıs 2016 Edirne, 233-246.								
Tralleis	Antik Kent	Ege Bölgesi	Aydın-Efeler	İç içe		Hırsızlık	Sit geneli	1899 yılında yaşanan büyük depremler sonrasında, kentteki diğer yapılar gibi cadde de ciddi biçimde zarar görmüştür. Bu depremin yıkıcı etkisi yanı sıra, deprem sonrasında Aydın'daki binaların onarımı için antik kentten sökülen taşlar kullanılmıştır . Dolayısıyla 1899 yılı sonrasında Sütunlu Cadde'ye ait birçok sütun ve mimari parça Aydın kentinin farklı yerlerine dağılmıştır. Özellikle de Eski- Yeni Cami, Yahudi Mahallesi, Akbulut Mahallesi, Rum ve Cuma Mahallesi gibi depremde büyük tahribata uğrayan yerleşimlerin onarımı için antik kentten sökülen taş ve mermerler taşınmıştır.
Yılmaz Akkan Y., Saraçoğlu A., Özver A., 2016. 2015 Yılı Tralleis Antik Kenti Restorasyon ve Alt Yapı Çalışmaları Kültür ve Turizm Bakanlığı 38. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 23-27 Mayıs 2016 Edirne, 265-278.								
Kuriki Höyük	Höyük	Güneydoğu Anadolu Bölgesi	Batman	Yanında		Kısmen tarımsal faaliyet	II. Tabaka	Yapının sadece kuzey dış duvarı korunmuş, diğer yönlerden gerek tarımsal faaliyetler ve gerekse Geç Demir/Hellenistik Dönem silo ve atık çukurları nedeniyle günümüze ulaşmamıştır
Genç E., Yıldız Köse B., 2016. 2015 Yılı Kuriki Höyük Kazısı Kültür ve Turizm Bakanlığı 38. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 23-27 Mayıs 2016 Edirne, 279-292.								
Alabanda	Antik Kent	Ege Bölgesi	Aydın-Çine	Yanında		Kısmen tarımsal faaliyet	Sur Duvarları	Şehrin aşağısını çevreleyen kısımlarda bu dirsek ve kademeler ortadan kalkmış, düzleşen surlar ise gerek toprak erozyonu gerekse ovada yapılan tarım nedeniyle yukarıdaki örnekler kadar şanslı olamamışlardır.
Akkan Y., Tavukçu A. Y., Temür, Aydın Tavukçu Z., Ceylan M., Coşkun S., Atalay A., 2016. Alabanda 2015. Kültür Ve Turizm Bakanlığı 38. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 23-27 Mayıs 2016 Edirne, 305-328.								
Phrygia Hierapolis	Antik Kent	Ege Bölgesi	Denizli -Pamukkale	Yanında		Ziyaretçi kaynaklı	Aziz Philippus Kilisesi7	Kilisenin girişindeki 6 x 7 m ölçülerindeki C mekânı ortaya çıkartıldı, terracotta eklemeli görkemli bir <i>opus sectile</i> taban döşemesi ile donatılmıştı bu mekânda hacılar kiliseye girmek ve Aziz Philippus'un kutsal emanetlerini ziyaret etmek ve hatta belki de geceyi geçirmek için bekliyorlardı. Beyaz sıva kaplı kuzey duvara hacılar çok sayıda grafiti kazımışlardır.
						Kaçak kazı		Tüm mekân kaçak kazı çukurlarından zarar görmüştür.
						Kaçak kazı		B mekânında gerçekleştirilen kazılarda alttaki Roma mezarını kazmak için hırsızlar tarafından açılan kazı çukuru nedeniyle çok zarar görmüş olduğu tespit edildi.
D'andria F., 2016. Phrygia Hierapolis'i (Pamukkale) 2015 Yılı Kazı ve Restorasyon Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 38. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 23-27 Mayıs 2016 Edirne, 353-370.								
Küçükçekmece Göl Havzası (Bathonea) Kazıları Beş Yıllık Değerlendirme	Antik Liman Kenti	Marmara Bölgesi	İstanbul-Avcılar	Yanında		Kaçak kazı	Sit geneli	Kazı alanları daha önceden vasal olmayan biçimde açılan çukurların tahribat önceliklerine göre belirlenmiştir. Kazılar I., II., III. Alan olarak adlandırılan bölgelerde sürdürülmektedir.
						Kaçak kazı		Kaçak kazıların açtığı bazı çukurların düzeltilmesi amacıyla açılan sondajlardan Helenistik temelli yapı kalıntıları ortaya çıkmıştır.
						Kaçak kazı		Kaçak kazıların açtığı bir delikten görülen sütun parçasının bulunduğu noktadan başlandığı için "sütunlu yapı" olarak adlandırılan kazı alanı, XIII. yüzyıl başından geriye doğru V. yüzyıla kadar tarihlenebilen mimari kalıntılar ve küçük buluntular vermiştir.
Aydingün Ş., 2016. Küçükçekmece Göl Havzası (Bathonea) Kazıları İlk Beş Yıllık Değerlendirme 2010-2015. Kültür ve Turizm Bakanlığı 38. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 23-27 Mayıs 2016 Edirne, 371-388.								
Tlos	Antik Kent	Ege Bölgesi	Muğla-Fethiye	Yanında		Ruhsatlı inşaat faaliyetleri ve hırsızlık	Epigrafik	Benzer bir çalışma ayrıca kentin yakın çevresinde de yürütülmüştür. Antik kentin yakın çevresindeki günümüz yapılarının inşasında maalesef antik kentin yapı unsurları da kullanılmıştır.
Korkut T., 2016. Tlos 2015 Kazı Etkinlikleri. Kültür ve Turizm Bakanlığı 38. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 23-27 Mayıs 2016 Edirne, 407-424.								
Klaros	Antik Kent	Ege Bölgesi	İzmir- Menderes	Yanında		Kazı- koruma ekibi kaynaklı	Klaros Ören Yeri Düzenleme Çalışmaları	Ancak kutsal içinde ağaç çitlerle yapılacak olan düzenleme, malzemeler getirilmesine karşın ören yerinde bırakılmış ihalevi alan şirket (İhale İzmir Rölöve ve Anıtlar Müdürlüğü tarafından açılmıştır) tarafından bu çalışmalar bitirilmemiştir.
						Yerel halk kaynaklı inşaat dışı müdahaleler	Çevre Düzenleme	Güneyde kalan arazivi çevreleyen çitlerin vol asfaltlama çalışmaları sırasında bir bölümünün tahrip olması nedeni ile bu alanda da yeni düzenleme yapılarak, kapı yenilenmiş, metal direklerle yeni kafes teller çekilmiştir.
Şahin N., Zunal O., Günata G., Sarıkaya G., Doğan H., Gökoluk G., 2016. Klaros 2015 Kültür ve Turizm Bakanlığı 38. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 23-27 Mayıs 2016 Edirne, 425-438.								
Metropolis	Antik Kent	Ege Bölgesi	İzmir- Torbalı	İç içe		Yerel halk kaynaklı inşaat dışı müdahaleler	Zeus Krezimos Kutsal Alanı	115,50 metre seviyesine gelindiğinde, su deposu inşasında kullanılan iş makinesinin verdiği hasardan dolayı, kutsal alanın mermer taban kaplamasının büyük ölçüde bozulduğu görülmüştür. Sadece tabanın güneybatı köşesinde küçük bir bölümün sağlam olarak günümüze ulaştığı tespit edilmiştir.
Aybek S., Gülbay O., Arslan B., Balım Y., 2016. Metropolis Arkeolojik Araştırmaları. 2015 Kültür ve Turizm Bakanlığı 38. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 23-27 Mayıs 2016 Edirne, 439-456.								
Kurutlu	Kurtarma Kazısı	İç Anadolu Bölgesi	Kırşehir	Yanında		Alt yapı faaliyetleri		Barajın mevsime bağlı olarak yükselmesi ve alçalması sonucunda oluşan su aktivasyonu yüzeyde ve göl içerisinde bulunan fosillerin zarar görmesine neden olmuştur.
Erkman A. C., Özkurt Ş. Ö., Pehlevan C., 2016. Kurutlu Kazısı. Kültür ve Turizm Bakanlığı 38. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 23-27 Mayıs 2016 Edirne, 457-464.								
Euromos	Antik Kent	Ege Bölgesi	Muğla-Milas	Yanında		Tarımsal faaliyet	Agora	Güney Stoa I açmasındaki tabakalanma yapısına bakıldığında, Doğu Stoa açmalarında (Doğu Stoa I, II, III) görülen tabakaların, bu alanda varlığı tespit edilmekle birlikte, önceki yıllarda yapılan tarım faaliyetleri nedeniyle oldukça tahribata uğradığı görülmüştür.
						Kaçak kazı	Altıgen Kule 4	Olasılıkla mezar Roma veya daha sonraki bir dönemde yapılmış ve modern dönemde kaçakçılar tarafından tahrip edilmiştir. Kulede yapılan kazı çalışmalarında mezar dışında az sayıda çatı kiremidi, kalitesiz monokrom seramikler ve iki adet sikke ele geçirilmiştir
						Ulaşım faaliyetleri	Agora 7	Batı portik, saçaklık bloklarının çoğu ve birçok sütun parçasıyla birlikte göreceli olarak iyi korunmuştur. Derinliği 7 m olarak ölçülen portığın arka kısmı Milas- Söke karayolunun yapılması sırasında tahrip edilmiştir.
Kızıl A., Doğan T., 2016. Euromos 2015 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 38. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 23-27 Mayıs 2016 Edirne, 497-520.								
Karahöyük	Höyük	Akdeniz Bölgesi	Kahramanmaraş-Elbistan	Ayrı		Tarımsal faaliyet	Sit geneli	1947 yılı kazı raporunda, Elbistan Karahöyük'ün ağır şekilde tahribata uğramış bir yerleşim olduğu belirtilmektedir. Bunun nedeni, Karahöyük Mahallesi'nin höyüğün güney kesiminden başlayarak yukarıya doğru yayılması, toprağın tarlalara taşınması ve kerpiç yapımında kullanılmasıdır. Söz konusu tahribat, aradan geçen zaman içinde artarak devam etmiştir.
Uysal B., Çifçi A., 2016. Elbistan Karahöyük Kazısı 2015. Kültür ve Turizm Bakanlığı 38. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 23-27 Mayıs 2016 Edirne, 35-46.								
Keykubadiye Sarayı	Saray	İç Anadolu Bölgesi	Kayseri	İç içe		Kaçak kazı		Sözü edilen kazılar sırasında açığa çıkarılan alanlar sonradan doldurulmuş, zaman içerisinde ayakta kalabilen iki yapının hemen her bölümünde tahribatlar oluşmuş, özellikle defineciler yapılara hasar verecek boyutta kaçak kazılar yapmışlardır.
Baş A., 2016. 2015 Yılı Keykubadiye Sarayı Kazısı. Kültür ve Turizm Bakanlığı 38. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 23-27 Mayıs 2016 Edirne, 63-78.								
Tepecik-Çiftlik	Höyük	İç Anadolu Bölgesi	Niğde -Çiftlik	Yanında		Tarımsal faaliyet	151 Açması	Höyük yüzeyine yakın dolgular tarım faaliyetleri nedeniyle büyük ölçüde tahrip olmuştur.

Bıçakçı E., Çakan Y. G., Büyükkarakaya A. M., Godon M., 2015. Tepecik-Çiftlik (Niğde) 2015 Yılı Kazı Çalışmaları Kültür ve Turizm Bakanlığı 38. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 23-27 Mayıs 2016 Edirne, 79-98.							
Priene	Antik Kent	Ege Bölgesi	Aydın- Söke	Yanında	Kaçak kazı ve hırsızlık	Nekropol	Antik Dönemde soyulduğu, iki adet mezarın ise modern defineler tarafından talan edildiği görülmüştür. Ancak, halen daha açılmamış mezarlar mevcuttur (Resim: 8). Buradaki mezarların çoğu talan edilmiş olsa da üzerinde hala kapakları bulunan, soyulmamış izlenimi veren mezarlar da bulunmaktadır. Batı Nekropolü'nde de yaklaşık 40 adet mezar izine rastlanmıştır.
İslam Akat H., Mert İ. H., 2016. 2015 Yılı Priene Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 38. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 23-27 Mayıs 2016 Edirne, 99-120.							
Troia	Ören Yeri	Marmara Bölgesi	Çanakkale	Yanında	Kısmen ziyaretçi kaynaklı	K/5-6 Açmaları Doğu Girişi Kapı Kenarları	Ören yeri içerisinde son yıllarda kapsamlı onarım yapılmadığı için hem ziyaretçilerin hem de doğa koşulları nedeniyle meydana gelen tahribatların boyutu artmıştır.
					Koruma-Kazı ekibi kaynaklı müdahale ve Ziyaretçi kaynaklı	E-F/ 5 Açmaları Troia II C Megaronu ve Çevresi	Bu alanda yapılan ot temizliğinin ardından 2013 yılında yapımına başlanan ziyaretçi yürüme yollarının yapımı sırasında çok tahrip olduğu gözlemlenmiştir. Athena Tapınağı'ndan inen ziyaretçi yolunun koruma çatısının altındaki(G/6) yürüme yollarının yapımı sırasında E-F/5 açmalarından verildiği ve burada hiçbir önlem alınmadan turistin doğrudan duvarlara fiziki teması nedeniyle duvarların fazlaca tahrip olduğu ve birçok yerinde daha önce konservasyon amaçlı konulan taşların dökülerek kötü bir görüntü oluşturduğu gözlemlenmiştir. Bu alanda uygun malzeme kullanılarak bütün duvarlardan düşen taşlar tekrar yerine oturtulmuştur.
						3.7. F-G/6-7 Açmaları Troia II FO Girişi	FO Girişinin önceki dönem çalışmaları sırasında önce restore edilmiş taş sıraları, 2013 yılında yenilenen ziyaretçi yürüme yollarının yapımı sırasında tahrip edilmiştir.
					Koruma-kazı ekibi kaynaklı	3.8. D-E/4-5 Açmaları Troia II A Megaronu Kapı Girişi	D-E/4-5 açmalarında yer alan özellikle 1871-73 Schliemann kazıları sırasında büyük oranda tahrip edilen Troia II A megaronunun giriş kapısını göstermek amacıyla, 2001 yapılmış olan kapı kenarlarındaki ahşap hatıllar doğal koşullar nedeniyle çürümüş ve parçalanmıştır.
					Altyapı faaliyetleri	3.9. C/6 Açması Troia II Rampası	Burada 2013 yılında yapılan ziyaretçi yolunun yapımı sırasında yol güzergahının buradan geçirilmesi sonucu, rampada daha önce onarım amaçlı yapılan taşlar yerinden kalkmış ve kenar duvarlarında bazı taşlar düşmüştür
					Koruma-kazı ekibi kaynaklı		Troia örenyerinde 1988-2012 yılları arasında yoğun olarak kazılar gerçekleştirilmiştir. Ancak Prof. Dr. M. Osman Korfmann'ın 2005 yılında ölümünden sonra, kazı dışında restorasyon, konservasyon ve ziyaretçi bilgilendirme sistemi konusunda yeterli çalışmalar yapılmamıştır. Bu nedenle eski kazı dönemlerinde ortaya çıkartılan mimari eserler tahrip olmaktadır
					Ziyaretçi kaynaklı		Son yıllarda düzenli bir şekilde artan turist sayısı aynı zamanda ören yerindeki bazı duvar ve kalıntıların da tahribatını hızlandırmıştır.
Aslan R., Polat F., 2016. Troia Örenyeri 2015 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 38. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 23-27 Mayıs 2016 Edirne, 121-142.							
Yeşilova Höyüğü	Höyük	Ege Bölgesi	İzmir- Bornova	İç içe	Kasıtlı zarar		Çukurdan ele geçirilen güncel buluntular tahribatın yakın zamanda yapıldığını göstermektedir. Buradaki duvarlar da kuzey duvarında olduğu gibi 15.68 ile 15.33 m. arasındaki seviyeleri ile doğuya doğru eğimlidir.
Derin Z., G. Eroğlu G.S., Erden A.G., Yurtsever M., Kızıl M., Yıldırım Y., Öztürk M., 2016. İzmir'in Prehistorik Yerleşim Alanı Yeşilova Höyüğü 2015 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 38. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 23-27 Mayıs 2016 Edirne, 143-160.							
Kale-i Tavas (Tabae Antik Kenti)	Antik Kent	Ege Bölgesi	Denizli- Kale	Yanında	Yerel halk kaynaklı inşaat dışı müdahale	DVII-B9 Karelej Yüzeyi	Bloğun yüzeyinde siluet olarak tuğra görülmekle birlikte, yüzeyine sonradan açılan kanal ve doğa şartlarının verdiği tahribattan dolayı, tuğra ve diğer yazılar tam olarak okunamamaktadır.
Beyazıt M., İnce K., Baysal H. H., 2016. Kale-i Tavas (Tabae Antik Kenti) Ören Yeri Kazıları 2014-2015. Kültür ve Turizm Bakanlığı 38. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 23-27 Mayıs 2016 Edirne, 161-178.							
Kerkenes	Antik Kent	İç Anadolu Bölgesi	Yozgat- Şamuhatlı	Yanında	Kaçak inşaat		Öte yandan, çalışma iznimizin verilmediği 2013 yılında, sit alanı sınırları içerisinde batı kent suruna yakın bir yerde kaçak bir tuğla yapı inşa edilmiştir.
Branting S., Baltalı Turpan S., W. Lehner J. W., Özarslan Y., Langis-Barsetti D., Kalaycı T., Baturavoglu Yöney N., Graff S. R., Proctor L., Asiliskender B., 2016. Kerkenes 2015. Kültür ve Turizm Bakanlığı 38. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 23-27 Mayıs 2016 Edirne, 179-190.							
Yenice Höyük-Doğanpınar Barajı	Höyük	Güneydoğu Anadolu Bölgesi	Gaziantep- Oğuzeli	Ayrı	Kaçak kazı	YNC 2 alanı	Geçmiş yıllarda iş makineleri ile kaçak kazıların sürdürüldüğü anlaşılan alanda atık toprak içinde gözlemlenen Erken Tunç Çağına ait çok sayıda kaliteli seramik örneklerinin gözlenmesi ve YNC 1 alanı ile paralel bir şekilde tabakalanmanın karşılaştırılmalı ola
					Kaçak kazı	Mezarlık	Daha önceki yıllarda define arama amacıyla oldukça tahrip edilen alanda kazı çalışmalarında yüzeye oldukça yakın seviyelerde bölgedeki diğer höyüklerde de gözlemlenen M.Ö. 3. bine tarihlenebilecek mezarlar ile karşılaşmıştır. Bu mezarların varlığı alandaki define çukurlarının bilinçli bir şekilde açıldığını kanıtlar niteliktedir.
					Kaçak kazı		Bir kısmı kaçak kazıların tahrip ettiği mekânların M.Ö. 3. bin yılın ortalarından M.Ö 2. bin yılın ilk çeyreği boyunca kullanıldığı düşünülmektedir.
					Tarımsal faaliyet	YNC 3 Alanı	Yenice Höyüğün yaklaşık 100 metre uzaklığında doğu ve kuzey kesiminde yer alan seki üstünde yoğun miktarda arkeolojik materyal gözlemlenmektedir. Bir kısmında fıstık ağaçlarının dikili olduğu alanda yoğun tarımsal faaliyetler arkeolojik materyalin yoğunluğunu arttırmıştır.
					Tarımsal faaliyet		YNC 3 alanında ilk önce BF-27 ve BG-27 açmalarında deneme amacıyla kazı çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Ancak bu alanda sadece BG-27 açmasında tarımsal tahribat nedeniyle planı net olmayan bir taş temel tespit edilmiştir.
				Tarımsal faaliyet		Alanda kazı çalışmaları tarımsal tahribattan nispeten daha az etkilenmiş olan BK-36, BK-37, BK-38, BK-39, BL-36, BL-37, BL-38, BL-39, BL-40, BM-37, BM-38, BM-39, BM-40, BN-39 ve BN-40 açmalarında sürdürülmüştür.	
Üysal T., Ergeç R., Demir T., Ekici M., 2016. Doğanpınar Barajı Arkeolojik Kurtarma Kazıları Yenice Höyük 2015. Kültür ve Turizm Bakanlığı 38. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 23-27 Mayıs 2016 Edirne, 253-272.							
Beycesultan Höyüğü	Höyük	Ege Bölgesi	Denizli -Çivril	Ayrı	Tarımsal faaliyet	1. Tabaka: Selçuklu-Beylikler Dönemi	Yüzey toprağının hemen altında yer almasından dolayı yoğun tarım faaliyetleri sebebiyle kültür tabakası içinde dağınık halde bulunan yapı temellerine ait dağınık taşlar dışında, bu döneme ait çok sayıda seramik buluntu da ele geçirilmiştir.
					Tarımsal faaliyet	2. Tabaka: Bizans Dönemi	Açmanın güneydoğusunda ve merkezinde tespit edilen taş ve çatı kiremitlerinin oluşturduğu yıkıntı kümeleri, bu evreye ait mimari kalıntıların hem Selçuklu Dönemi yapılarının inşası sırasında, hem de modern tarım faaliyetleri sebebiyle yoğun tahribata uğradığını göstermektedir.
Abay E., Dedeoğlu Konakçı F., Ünar A., Ergün G., Yılmaz F., Temür Y. B., 2016. Beycesultan Höyüğü 2015 Yılı Kazı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 38. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 23-27 Mayıs 2016 Edirne, 273-286.							
Symyrna	Antik Kent	Ege Bölgesi	İzmir-Bayraklı	İç içe	Ziyaretçi kaynaklı	Bazilika	Dört farklı noktada yürütülen çalışmalardan ilki özellikle ziyaretçi güzergahının içinde kalan Bazilika bodrum katı batı sonu 1. ve 2. galerilerdeki sıvaların konservasyonuna yöneliktir. Bu alanda acil koruma önlemi olarak bez bantlar ile tutturulmuş sıvalar kimi zaman ziyaretçiler tarafından sökülmeve dahi çalışıldığından , olası tahribatların önüne geçmek için bu bölümdeki sıvaların konservasyonuna gidilerek, kenar harcı ve PVA enjeksiyonu gibi müdahalelerde bulunulmuştur.
Ersoy A., Yolaçan B., Göncü H., Alatepeli S., 2016. Antik Smyrna/İzmir, 2014-2015. Kültür ve Turizm Bakanlığı 38. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 23-27 Mayıs 2016 Edirne, 295-314.							
Sebastopolis	Antik Kent	Karadeniz Bölgesi	Tokat-Sulusaray	İç içe	Kasıtlı zarar	I. Roma Hamamı	Seviye inme çalışmalarımız sırasında günümüze ait çöp kalıntılarının -395 cm. derinlikte bile görülmesi tahribatın oldukça aşağılara kadar uzandığını göstermektedir
Ful Ş. D., Tekin M., Akın E. S., Susam T., Hanoğlu C., 2016. 2015 Yılı Sebastopolis Antik Kenti Kazı ve Restorasyon Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 38. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 23-27 Mayıs 2016 Edirne, 315-330.							
Nif (Olympos) Dağı	Araştırma Kazısı	Ege Bölgesi	İzmir-Torbalı	Ayrı	Kaçak kazı ve tarımsal faaliyet	Karamattepe	Erken Hellenistik Dönem Keramik Buluntuları: 2015 yılı kazısında, Karamattepe Nekropolisi'nde, herhangi bir mezarla ilişkilendirilen eser tespit edilememiştir. Ancak kaçak kazılar ve da tarımsal faaliyetler sonucu tahrip edilen mezarlara ait çok sayıda keramik parçası ele geçirilmiştir
					Kaçak kazı	Balıcaoluk	U 18 A ile U 18 D açmaları sınırındaki, daha önce içinin kısmen kaçak olarak kazıldığı anlaşılan sarnıcın çapı 1,65m., korunagelen derinliği 0,85 m ölçüldü; çevresinde kayaya oyulmuş dörtgen (doğu) ve yuvarlak (kuzeydoğu) birer yuva bulundu.
Tulunay E. T., et alii, 2016. Nif (Olympos) Dağı Araştırma ve Kazı Projesi: 2015 Yılı Kazısı. Kültür ve Turizm Bakanlığı 38. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 23-27 Mayıs 2016 Edirne, 331-358.							
Ekşi Höyük	Höyük	Ege Bölgesi	Denizli-Çal	İç içe	Kaçak kazı ve tarımsal faaliyet		Arkeolojik dolgunun en derin olduğu merkez kesime açılmış derin ve geniş kaçak kazı çukurları ile yoğun tarımsal faaliyetler höyüğü yok olma tehlikesi ile karşı karşıya bırakması;
					Tarımsal faaliyet	Mezarlık Alanı	Bu döneme tarihlenen toplam 25 gömü tespit edilmiştir. Ancak bu mezarların derinliği pulluk seviyesi içerisinde kaldığından yoğun biçimde tahrip olmuştur.
					Kısmen tarımsal faaliyet	NP16 plankaresi	N16 plankaresinin kuzeyinde sınırlı bir alanda bu yapı katından sonraki bir süreçte tarihlenen bir yapı katı daha tespit edilmesine karşın, Selçuklu mezarları ve tarımsal faaliyetler nedeniyle yoğun tahribata uğramasından ötürü şimdilik bu tabaka ile ilişkili arkeolojik veriler sınırlı olup sonraki kazı çalışmaları ile netleşeceği düşünülmektedir.
Dedeoğlu F., Baysal H. H., Konakçı H. E., Ozan A., Temür B., 2016. Ekşi Höyük 2015 Yılı Kazı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 38. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 23-27 Mayıs 2016 Edirne, 389-402.							
Magarsus	Antik Kent	Akdeniz Bölgesi	Adana-Karataş	Ayrı	Kısmen kaçak kazı	Tiyatro	Tiyatroda yapılan kazılar sonucunda, yapının inşasında kullanılan yerel kireçtaşı malzemenin niteliksizliği, sonraki kullanım, doğal nedenler ve kaçak kazılardan dolayı , yapının Antik Çağ'dan günümüze ulaşmış bütün Küçük Asya tiyatroları içerisinde, örneğine az rastlanılır şekilde ağır bir tahribata uğradığı tespit edilmiştir.
					Hırsızlık	Tiyatro	Tiyatronun imma caveasının güney kısmındaki G1-G6 açmalarının üst kısmında ise, diazomaya kadar, oturma basamaklarının, çekirdek bloklar dahil, verlerinden sökülerek götürüldüğü tespit edilmiştir.
Erhan F., 2016. Magarsus Kazısı – 2015. Kültür ve Turizm Bakanlığı 38. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 23-27 Mayıs 2016 Edirne, 427-442.							
Pompeiopolis (Paflagonya)	Antik Kent	Karadeniz Bölgesi	Kastamonu-Taşköprü	Yanında	Tarımsal faaliyet		Halen yoğun bir şekilde tarım yapılan arazinin ivedilikle kamulaştırılması, Antik Çağa ait bulgular yüzeye çok yakın oldukları için en azından tarım faaliyetlerinin derhal durdurulması gereklidir.
Summerer L., 2016. Pompeiopolis (Paflagonya) 2015 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 38. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 23-27 Mayıs 2016 Edirne, 455-466.							
Soli Pompeiopolis	Antik Kent	Akdeniz Bölgesi	Mersin-Mezitli	İç içe	Ulaşım faaliyetleri	C. Roma Villası	Bu alanın günümüzde höyükten güneve doğru inen asfalt yol nedeniyle ağır tahribata uğratıldığı bu tahribatın yapının her yerinde olduğu gözlemlenmiştir.
Yağcı R., 2016. 2015 Soli Pompeiopolis Kazıları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 38. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 23-27 Mayıs 2016 Edirne, 509-518.							
Phokaia	Antik Kent	Ege Bölgesi	İzmir-Foça	İç içe	Kaçak alt yapı çalışmaları (Su, elektrik, kanalizasyon) Kaçak kazı	Sit geneli	İzmir I ve II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından alınan kararlarla 1999-2002 yılları arasında Foça atık su projesinin %85'i tamamlanmış olup, %10'u da kaçak atık su şebekeleriyle birlikte toplamda tamamlanan bölüm %95 oranına ulaşmış bulunuyor. Özellikle 2002 yılında yapılan atık su yani kanalizasyon şebekesinin inşaatıyla antik kentin önemli bir bölümü kepeçlerle tahrip edilmiş ve bu durum "Phokaia'daki Büyük Kültür Katliamı" başlığı altında bütün dünyaya duyurulmuştur.
						Nekropolis	İzmir Arkeoloji Müzesinin İsmetpaşa Mahallesi, 151 No.lu sokakta yapmış olduğu kazılarda deniz kıyısındaki ana hattan kaçak olarak çekilen yaklaşık 200 m uzunluğundaki yasa dışı kanalizasyon kazılarında antik mezarlık (nekropolis) alanının tahrip olduğu ortaya açıkça çıkmış bulunuyor. 151 No.lu sokaktaki kazılarda yasa dışı yapılan baca inşaatının da antik kiremit mezarın bir bölümünü tahrip etmiş olduğu fotoğraflarda da açıkça görülmüyor. Oysa 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun 6. Maddesine göre nekropoller, korunması gerekli taşınmaz kültür varlıkları olarak tanımlanmaktadır. Yine İzmir Arkeoloji Müzesi tarafından gerçekleştirilen Fevzipaşa Mahallesi 175 No.lu sokakta yapılan yeni kanalizasyon kazılarındaki yeni hatlar, Koruma Kurulunun soruşturma açmış olduğu illegal kanalizasyon bacalarına bağlanmaktadır. Böylelikle her tarafa büyük bir hukuksuzluk görülmektedir. Bu mezarların kaçak kanalizasyon, su ve elektrik şebekesine ilişkin boruların döşenmeleri sırasında tahrip edilmiş olduğu anlaşıldı (Resim: 2). Kaçak olarak yapılan kanalizasyon kazıları sırasında ise, mezarların iş makineleri tarafından tahrip edildikleri görüldü. Bunların yanı sıra yine aynı açmada yan yana sıralanmış olarak ele geçen üç adet kiremit mezar, yukarıda ifade edildiği üzere yasa dışı müdahalelerle oldukça tahrip edilmiş durumdadır.

							Üzerinde ise kaçak olarak yapılmış betondan kanalizasyon bacası oturmuş bulunuyor. Bu baca hem bu mezarı hem de kiremit mezarları tahrip etmiş durumdadır.
							Ortaya konulan mezarlar, daha önce Belediye ve İzsu ekiplerinin kaçak olarak döşedikleri hatlar sırasında tahrip oldukları saptanmış bulunuyor. <u>Bu kaçak hatların döşenmeleri sırasında yapılan yasa dışı kazılarda çok sayıda mezarın ve antik kente ilişkin duvarın yok edildiği de anlaşılmış oluyor.</u>
							Diğer taraftan II No.lu Koruma Kurulu soruşturma başlattığı yasa dışı hatlara iptali istenen 2014 yılındaki projeye de onay vermiş olmakla büyük bir çelişki ve tutarsızlık, ayrıca hukuksuzluk içerisinde de bulunmaktadır; çünkü onay vermiş olduğu projedeki antik kent içerisinden geçirilmek istenen kanalizasyon hatları, Koruma Kurulunun soruşturma açmış olduğu kaçak hatlara bağlanmaktadır. Ayrıca Koruma Kurulunun onaylamış olduğu projenin de yargı kararlarına tamamen aykırı olduğu açıktır.
Özyiğit Ö., 2016. 2015 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 38. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 23-27 Mayıs 2016 Edirne, 519-538.							
Kelenderis	Antik Kent	Akdeniz Bölgesi	Mersin-Aydıncık	İç içe	Tarımsal faaliyet	Agora 1.2.3510 ünite no.lu Kanal	Dolayısıyla <u>yüzeve yakın olan bu seviyede</u> ortaya çıkan kalıntıların zamanla tahrip olduğu ve plan şemalarını yitirdikleri söylenebilir.
ZOROĞLU K. L., 2016. Kelenderis 2015 Yılı Kazı ve Onarım Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 38. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 23-27 Mayıs 2016 Edirne, 73-94.							
Liman Tepe	Liman Kenti	Ege Bölgesi	İzmir-Urla	İç içe	Ulaşım faaliyetleri	Geç Tunç Çağı (Lmt Iı.3.):	Sur duvarının güney yüzü korunmuş, kuzey yüzü ise büyük olasılıkla <u>İzmir-Urla volunun vapımı aşamasında tahrip edilmiştir</u>
Erkanal H., Aykurt A., Büyüklusoy K., Tuğcu İ., Tuncel R., Şahoglu V., 2016. Liman Tepe 2015 Yılı Kara ve Sualtı Kazıları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 38. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 23-27 Mayıs 2016 Edirne, 133-150.							
Tepebağ Höyük	Höyük	Akdeniz Bölgesi	Adana	İç içe	Ruhsatlı inşaat faaliyetleri	Bı-32 Açması	<u>Günümüz beton malzemesi</u> alanda büyük tahribatlara neden olmuştur.
					Ruhsatlı inşaat faaliyetleri		3 odadan oluşan Osmanlı Geç Dönem mimarisi <u>günümüz ev temelleri ile tahrip edilmiştir.</u>
					Ruhsatlı inşaat faaliyetleri	Bı-33 Açması	<u>Bı-33 açmasında tahribata uğramış olduğu görülmüştür. Bu tahribatın nedeni ise günümüz ev temellerinin atılması sırasında yapılan çalışmalardır.</u>
Şahin F., 2016. Adana/Tepebağ Höyük Kazısı 2015 Yılı Sonuçları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 38. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 23-27 Mayıs 2016 Edirne, 151-172.							
Olympos	Antik Kent	Akdeniz Bölgesi	Antalya- Kemer	Ayrı	Kaçak kazı	Giriş kompleksi	Girişi Kompleksinin kuzey batı köşesinde yer alan mezarda <u>2015 bahar aylarında kaçak kazı yapılmıştır.</u> Kaçak kazıya bağlı olarak mezar odasının içindeki dağınık duran taşlar düzenlenmiş ve mezar odasının tahrip olan kuzey batı köşesi onarılmıştır.
Olcaç Uçkan F. Y., Kurtuluş Öztaşkın G., 2016. Olympos Kazısı 2015 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 38. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 23-27 Mayıs 2016 Edirne, 187-202.							
Pergamon	Antik Kent	Ege Bölgesi	İzmir-Bakırçay	Yanında	Kaçak kazı	Yığma Tepe Tümülüs	Bu yılki kazılarda dört sondaj (01-04) ve <u>bir kaçak kazı sonrasındaki alanı</u> anlamaya yönelik (Resim: 9) temizlik (01) çalışması gerçekleştirilmiştir
Pirson F., Bachmann M., Emme B., Erkul E., Mecking R., Öztürk A., Rabbel W., Schwarz A. J., 2016. Pergamon – 2015 Yılı Çalışmaları. Raporu Kültür ve Turizm Bakanlığı 38. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 23-27 Mayıs 2016 Edirne, 217-238.							
Aizanoi	Antik Kent	Ege Bölgesi	Kütahya-Çavdarhisar	İç içe	Kaçak kazı	Güney Nekropolis	2014 sezonunda Meter Steunene Kutsal Alanı’nın kuzeydoğusunda ve Penkalas Çayı’nın batı kenarında 28.06.2014 tarihinde <u>kaçak kazı yapılan alanda</u> mecburi bir kazı 07.07.2014 tarihinde başlatılmıştır.
Özer E., 2016. Aizanoi 2014-2015 Sezonu Kazı ve Araştırmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 38. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 23-27 Mayıs 2016 Edirne, 275-296.							
Kayalıpınar /Samuha	Ören yeri	İç Anadolu Bölgesi	Sivas-Kayalıpınar	İç içe	Derin tarla sürümü Tarımsal faaliyet(makinalı)	A Açması	Tarla sahibi 2014 yılında tarlayı yine aynı patatesçilere kiraya verdi. Ancak arazi çok taşlı olduğundan patates ekimi yapmaktan vazgeçmişler. Ama tüm bu <u>makinalarla yapılan bu derin sürümler</u> çok büyük tahribata yol açmıştır.
							Alanda yapılan <u>derin tarla sürümü nedeniyle</u> sadece tablet parçaları parçalanmamış, ayrıca mimariye ait duvarların temelleri de sökülmüştür. İleride yapılacak kazılarla bu arşivin yer aldığı mimariye açıklık getirilebilecektir.
							Her iki binanın diğer kısımları <u>makinalı tarım nedeniyle</u> tahrip edilerek yok olmuşlar.
Müller-Karpe V., Müller-Karpe A., 2016. Kayalıpınar/Samuha’da Yapılan Kazı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 38. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 23-27 Mayıs 2016 Edirne, 297-316.							
Kubad-Abad Sarayı	Saray	İç Anadolu Bölgesi	Konya-Beyşehir	Ayrı	Tarımsal faaliyet		Bununla birlikte, “işlik” ve “köşklü hamam” tarafından gelerek surun hemen önünde birleşen ve Küçük Saray’a doğru devam eden bu su tesisatının Gürlevi istikametine doğru bir bağlantısının daha bulunduğu belirlenmiştir. Fakat bu bağlantının <u>yüzeve oldukça yakın olması nedeniyle yoğun bir biçimde tahrip</u> olduğu tespit edilmiştir.
Arik R., 2016. Kubad-Abad Sarayı 2015 Yılı Kazı Çalışmaları. Raporu Kültür ve Turizm Bakanlığı 38. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 23-27 Mayıs 2016 Edirne, 343-354.							
Enez (Ainos)	Antik Kent	Marmara bölgesi	Edirne-Enez	İç içe	Alt yapı çalışması	ST39 Açması	ST39 açmasında olduğu gibi bu açmada da buluntuların yanı sıra, açmanın merkezinde, üç kola ayrılan plastik su boruları tespit edilmiştir. <u>Su altıyapısı için yakın tarihlerde kullanılmış olduğu düşünülen bu boruların vapım aşamasında, üzerinden geçtikleri mezarların ve buluntuların tahrip edildiği anlaşılmıştır.</u>
Başaran S., Kurap G., Mergen A. B., 2016. Enez (Ainos) 2015 Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 38. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 23-27 Mayıs 2016 Edirne, 415-434.							
Knidos	Antik Kent	Ege Bölgesi	Muğla-Datça	Ayrı	Kazı- koruma ekibi kaynaklı	Küçük Tiyatro	Newton’un çalışmaları kapsamında tiyatronun batı anelemma duvarından girişin sağlandığı vomitoria tümüyle açığa çıkarılmıştır. 1858-59 yıllarına ait Newton tarafından kayda geçirilen görsellerde Vomitorianın oldukça iyi korunduğu görülmektedir. <u>Aradan geçen yaklaşık 150 yıllık süreçte Newton tarafından açığa çıkarılan vomitorium, tahribata açık hale gelmiş</u> bu nedenle kemerli geçişin üst yapısını oluşturan blokların çok büyük bir bölümü merdivenli geçiş üzerine yıkılmıştır.
Doksantalı E. E., Karaoğlan İ., Özgan C., Aslan E., 2016. Knidos Kazı ve Araştırmaları: 2015. Kültür ve Turizm Bakanlığı 38. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 23-27 Mayıs 2016 Edirne, 461-482.							
Oluz Höyük	Höyük	Karadeniz Bölgesi	Amasya- Merkez	Ayrı	Tarımsal faaliyet ve kaçak kazı	A Açması 1. Mimari Tabaka	A Açmasında <u>Yüzeve yakınlığı nedeniyle tarım faaliyetleri,</u> 2007’den önce yapıldığı anlaşılan <u>bazı yasadışı kazılar</u> ve büyük olasılıkla “0” tabakasının yerleşimcileri, ayrıca yerleşme terk edildikten sonra gerçekleştirilmiş gömüler nedeniyle yoğun bir şekilde tahrip edilmiş olan 1. mimari tabakanın J 18 plankaresindeki kazılarında herhangi bir mimari kalıntıya rastlanmadı.
Dönmez Ş., Yurtsever Beyazıt A., 2016. Oluz Höyük Kazısı Dokuzuncu Dönem (2015) Çalışmaları: Değerlendirmeler ve Sonuçlar. Kültür ve Turizm Bakanlığı 38. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 23-27 Mayıs 2016 Edirne, 537-552.							

EK-12 2017 KAZI RAPORLARI TESPİT EDİLEN İNSAN KAYNAKLI RİSKLER

Arkeolojik Alan	Alanın Niteliği	Coğrafi Konum	Konumu	Yerleşim Yeri ile İlişkisi	Risk Çeşidi	Etki Ettiği Miras Alanı	Tahribat Boyutu
Kastabala	Antik Kent	Akdeniz Bölgesi	Osmaniye	Ayrı	Tarımsal faaliyet	Sit geneli	Ancak, bilindiği üzere önceki yıllarda alınan adli karar/kararlar uyarınca sit alanı sınırları içerisinde yer alan, ancak şahıs mülkiyetinde olan parsellerde tüm tarımsal faaliyetlere izin verilmiştir. Bu bağlamda söz konusu sit alanı sınırları içerisinde yer alıp da şahıs mülkiyetinde yer alan parsellerde derin sürüme davalı tarımsal faaliyetlerde önceki yıllara göre daha da artan yoğunluk söz konusu olduğu dikkat çekmektedir. Pulluğa takılan sütun tamburu, pullukla tahrip edilen duvar temellerinin taşlarının sökülüyor olması kaygı vericidir.
					Kaçak kazı		Ayrıca sit alanı sınırları içerisinde yer alan parsellerde önceki yıllar ile karşılaştırıldığında kaçak kazı çukurları sayısının arttığı , bunların bazılarının yüzeyel küçük çukurlar olduğu ve sayısal anlamda özellikle vadinin güney yamacının tepe noktalarında ve vadinin kuzeybatısında kaya mezarlarının yoğunlaştığı bölgelerde gerçekleştirilmiş olması dikkat çekmektedir.
					Kaçak kazı		Bahçe, Kesmeburun ve Kazmaca köylerinin merkezinde ve göz önünde olan bir alana kepçe getirilmiş olması, bekçi ve güvenlik kamerası kontrolüne rağmen kepçe ile kazı yapılması, faili/faillerinin halen meçhul olması üzüntü vericidir. Her yıl kazı ruhsatının verileceği tarihe yakın dönemlerde kaçak kazı sayısının artısını ise manidar bulmakla birlikte , bir rastlantı olarak değerlendirmek istemekteyiz, bunları yapan ve/veya yaptırımları ise esefle kinamaktayız.
Zeyrek T. H., Zeyrek A. N., 2017. Kastabala Kazı Çalışmaları 2016 Körtiktepe 2015 Kazı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 39. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 22-26 Mayıs 2017 Bursa, 29-36.							
Kerkenes	Antik Kent	İç Anadolu Bölgesi	Yozgat- Şamuhathı	Yanında	Ziyaretçi kaynaklı	Saray	Saray yapı grubunun ön tarafındaki eğimli taş yüzey (glacis) üzerine kış aylarında kaçak olarak yazılan duvar yazısı (tecrübeli konservasyon ekibimiz tarafından temizlenmiştir)
Branting S., Baltalı Tırpan S., Lehner J., Özarslan Y., Langis-Barsetti D., Yöney N., Marston J., R. Graff S. F., Proctor L., Paulsen P., Aslışşkender B., 2017. Kerkenes 2016. Kültür ve Turizm Bakanlığı 39. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 22-26 Mayıs 2017 Bursa, 37-48.							
Kaunos	Antik Kent	Ege Bölgesi	Muğla-Dalyan	Yanında	Hayvansal faaliyet	Sultaniye Leto Kutsal Alanı Su Altı Kazı Çalışmaları	Bu hazırlıkların tamamlanması ile kazı alanının kış aylarında tekneler ve balıkçılar tarafından tahrip edilen şamandıraları ve 3D ölçüm ağını oluşturan kazıkları onarılmış, yeni eklenenlerle birlikte ölçülerek ağa dahil edilmiştir.
Özen S., 2017. 2016 Yılı Kaunos Araştırmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 39. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 22-26 Mayıs 2017 Bursa, 49-70.							
Küçüktepe Höyük	Höyük	Ege Bölgesi	Aydın-Çakırbey	Yanında	Tarımsal faaliyet ve yerel halk kaynaklı inşaat dışı müdahale	F7-F8 Açması	Hövüğün tarımsal faaliyetler ve toprak alımı sebebiyle traslanmış olan doğu ve güney yamacında oluşan kesitlerin aşağı yukarı aynı seviyesinde bu yanık tabaka takip edilebilmiştir D5 açmasında hövükte kepçe ile yapılan tahribat kaynaklı , Kalkolitik ve Erken Tunç Çağı eserleriyle daha sonraki dönemlere ait eserler, bazen aynı bazen de yakın karelerde, birlikte ele geçirilmişlerdir.
					Tarımsal faaliyet	Değerlendirme	Höyükte önceden de belirtildiği üzere tarımsal vb. faaliyetlere bağlı tahripler nedeniyle henüz ulaşılamayan kültür katlarının, 2017 yılında belirlenebileceği, gömü pithosunun in-situ olarak ele geçirilmiş olması nedeniyle düşünülmektedir.
Yaylılı S., Akkan Y., Tütüncüler Bircan Ö., Erdan E., 2017. Çakırbeyli-Küçüktepe Höyük 2015-2016 Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 39. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 22-26 Mayıs 2017 Bursa, 113-133.							
Anı	Ören yeri	Doğu Anadolu bölgesi	Kars -Ocaklı	Yanında	Koruma ekibi kaynaklı	Kilise	Yapı 2012 yılında, bir dizi hatalı uygulamayla restore edilmiştir.
					Kaçak kazı		Kiliseye geldiği ilk gün, mezarlık alanının orta bölümündeki bir mezarın kaçak kazıcılar tarafından kazıldığı , mezarın üzerine kapatılan taşların açılan çukurun içine düştüğü ve
Bayram F., 2017. Anı Kazıları (2012-2016). Kültür ve Turizm Bakanlığı 39. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 22-26 Mayıs 2017 Bursa, 133-150.							
Parion	Antik Kent	Marmara Bölgesi	Çanakkale/Biga	Yanında	Kaçak kazı	Su Kemerı (Aquaduct)	Kemer Köyü girişinde yer alan su kemerinde çalışmalarda, bitki örtüsü temizliği sonrasında su kemerine ait kalıntılardan daha yüksek kotta bir kaçak kazı çukuru tespit edilmiştir.
					2011 tarihli Kaçak kazı ve hırsızlık	Oda Mezarlar (Toprak Kuleler Mevki)	2011 yılında illegal kazılarla soyularak tahrip edilen Toprak Kuleler Mevkii’ndeki OM 1, 2, 3 olarak adlandırılan 3 adet tonozlu oda mezarın, geçen sezonlarda mezar içi kazı çalışmaları bitirilmiş, ardından mimari çizimleri yapılarak fotoğraflanmıştır.
					Tarımsal faaliyet	Mozaikli Yapı	Çalışmalarda mozaığın tarım faaliyetleriyle aşırı derecede tahrip olduğu, alan geneline dağılan tessera ve zemin harcı parçalarıyla anlaşılmıştır. Çalışmalar neticesinde, mozaik zeminin büyük bir bölümünün tarımsal faaliyetler ile tahrip edildiği ve yaklaşık olarak 5x7 m. (35 m²) lik bir kısmının korunduğu netlik kazanmıştır
					Kaçak kazı	Sit geneli	 12.0x0.85x10.5 m boyutlarında bir kaçak kazı çukuru tespit edilmiştir.
Keleş V., Ergürer H. E., Kasapoğlu H., Çelikbaş E., Yılmaz A., Oyarçın K., Kasapoğlu B. E., Yılmaz M. D., Akkaş İ., 2017. Parion 2016 Sezonu Kazı ve Restorasyon Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 39. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 22-26 Mayıs 2017 Bursa, 183-210.							
Tripolis	Antik Kent	Ege Bölgesi	Denizli -Buldan	Yanında	Kısmen Kaçak kazı	Kuzey Nekropolü Tr.16.Kn. Km1 ve Km2 Kaya Mezarı	Kaya mezarlarının büyük bir kısmı ana kayanın yumuşak yapısı ve kaçak kazılar nedeniyle zamanla tahrip olmuştur.
					Kaçak kazı		TR.16.KN.KM2 kaya mezarının kazı çalışmalarında Kline içlerinde olasılıkla zaman içerisinde yapılan kaçak kazılar nedeniyle iskeletlerin büyük bir kısmının eksik olduğu ve toprak içerisine dağınık ve parçalı halde karıştığı anlaşılmıştır.
Duman B., 2017. Tripolis 2016 Yılı Kazı, Koruma ve Onarım Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 39. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 22-26 Mayıs 2017 Bursa, 261-284.							
Tyana (Kemerhisar)	Antik Kent	İç Anadolu Bölgesi	Niğde-Bor	İç içe	Koruma ekibi kaynaklı	Kasaba Genelî Taş. Kül. Var.Tspt	Antik Tyana kentinin bilhassa görmekli mimari yapılarına ait olduğu anlaşılan mimari parçaların kasaba genelinde dağınık olarak ver aldığı (Resim: 12), bazılarının uygun alanlarda toplanarak kısmen koruma altına alındığı görülmektedir.
Doğanay O., Eraslan H., 2017. Tyana (Kemerhisar) Kazıları Yeniden Başlarken: 2016 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 39. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 22-26 Mayıs 2017 Bursa, 305-316.							
Gordion	Antik kent	İç Anadolu Bölgesi	Ankara/Polatlı	İç içe	Koruma ekibi kaynaklı	Orta Frig Kapısı	1950’lerde Erken Frig kapısı kazılırken, çevresindeki moloz sabit olmayan, tehlikeli bir halde bırakılmış; 2016 kışında taşlardan büyük parçalar koparak, üzerinde hala korunmuş halde duran Orta Frig kapısına ait kalıntıları tehlikeye atmıştı.
					Hırsızlık	Kazı: Alan 1’deki Güney Kapı	Hırsızlığa maruz kalmış bu alandaki açmada, yakındaki Mozaik Bina’nın, odalarından birindeki duvar mozaığının bir kısmını oluşturan, 900’den fazla seramik çivi de bulunuyordu (Şekil: 10).
Rose C. B., Gürsan Salzmänn A., 2017. Gordion 2016. Kültür ve Turizm Bakanlığı 39. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 22-26 Mayıs 2017 Bursa, 347-358.							
Laodikeia	Antik Kent	Ege Bölgesi	Denizli -Pamukkale	Yanında	Kaçak kazı	Mezar	Mezar kaçak kazılar sonucu tahrip edildiğinden duvar örgüsü ve çevresinde ele geçirilen az sayıdaki seramik parçası sayesinde Geç Roma İmparatorluk Dönemine tarihlendirilebilmiştir.
					Tarımsal faaliyet		Bu tabakada, özellikle de açmanın batı yarısındaki duvarlar, tarımsal faaliyetler nedeniyle çok tahrip olmuştur
					Tarımsal faaliyet	Batı Nekropolü Tonozlu Mezar Kompleksi	Arazinin doğal eğimindeki farklılıklar nedeniyle, mimarının yüzeve daha yakın olan kuzey kesimleri daha çok tahrip olmuştur.
					Kaçak kazı		Laodikeia antik kenti batı nekropolünde, Lambalar Mevkii’nde, yapılan bir kaçak kazı sonrasında tonozlu mezar kompleksinde çalışmalar yapılmıştır
					Tarımsal faaliyet		m.si, güneydeki duvarın ise 8,50 m.si ortaya çıkartılmıştır. Ancak mezar kompleksinin doğusu tarla tesvivesi sırasında tahrip olduğu , batı bölümünün ise kazısı tamamlanmadığı için bu duvarların doğu-batı aksında kaç metre olduğu tam olarak bilinmemektedir.
					Geçmiş tarihli tarımsal faaliyet ve kaçak kazı		Batı Nekropolünde 1998-99 yıllarında yapılan tarla tesvivesi ve daha sonra ise kaçakçılarca soyularak tahrip edilen mezar kompleksi;
Geçmiş tarihli tarımsal faaliyet	Ancak L.16.BN.M1 tonozlu mezarının M1A, M1B ve M1E odalarında yapılan tespitlerle taban blokajı hakkında net bilgilere ulaşılabılmıştır. Geçmiş yıllarda yapılan tarla tesvivesi sırasında doğu cepheleri tahrip edilen bu mezar odalarının taban blokajları ortaya çıkarılmıştır.						
Şimşek C., 2017. 2016 Yılı Laodikeia Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 39. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 22-26 Mayıs 2017 Bursa, 359-388.							
Altuntepe Urartu Kalesi	Kale	Doğu Anadolu Bölgesi	Van/Gürpınar	İç içe	Kaçak kazı	Kale	2 adet levhada tahribat ve kaçak kazı ile ilgili Bakanlığımız tarafından gönderilen uyarı yer almaktadır.
Karaosmanoğlu M., Yılmaz M. A., 2017. Altuntepe Urartu Kalesi 2016 Yılı Kazı ve Onarım Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 39. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 22-26 Mayıs 2017 Bursa, 387-394.							
Ekşi Höyük	Höyük	Ege Bölgesi	Denizli-Çal	İç içe	Tarımsal faaliyet-kaçak kazı	Sit geneli	Zira yerleşimin tarımsal faaliyetler ve kaçak kazılar ile yoğun bir biçimde tahrip edilmesi, söz konusu kazı çalışmalarının bir kurtarma kazısı olarak başlatılmasını zorunlu hale getirmiştir.
					Tarımsal faaliyet	M.Ö. 6400-6000 Tarihli Yerleşim Katları	Daha erken bir yapı katına ait olduğu anlaşılan başka bir U biçimli yapı ise yüzeve yakın olduğundan ötürü ağır bir tahribata maruz kalmıştır ve U planlı yapının batısında, daha alt seviyesinde yer almaktadır.
Dedeoğlu F., Baysal H., Ozan A., Konakçı E., Temür B., 2017. Ekşi Höyük 2016 Yılı Kazı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 39. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 22-26 Mayıs 2017 Bursa, 553-568.							
Karahöyük	Höyük	Akdeniz Bölgesi	Kahramanmaraş-Elbistan	Ayrı	Yerel halk kaynaklı inşaat dışı müdahale	Sit geneli	Günümüzde üzerinde bir tümülüs olduğunu söylemek mümkün değildir. Tepe kısmı düzeltilmiş ve buraya bir su deposu inşa edilmiştir. Mahalle sakinlerinden öğrenildiğine göre, bu tür çalışmalar yapılırken bazı mimari kalıntılara rastlanmıştır.
Uysal B., Çiftçi A., 2017. Elbistan Karahöyük Kazısı 2016. Kültür ve Turizm Bakanlığı 39. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 22-26 Mayıs 2017 Bursa, 569-586.							
Akhisar-Thyateira Antik Kenti Ve Hastane Höyüğü	Höyük	Ege Bölgesi	Manisa-/Akhisar	İç içe	Hırsızlık	E-32 D Plankaresi	Evliva Celebi’nin ilçevi ziyaret ettiği 1671 yılından yakın tarihlere kadar, Kethüda Mahallesi’nde ve da yakın mahallelerdeki yapıların taş ve mermer, hatta kireç ihtiyacını karşılamak amacıyla Hastane Höyüğü ‘nın üzerindeki yapılardan taş (özellikle dasit) ve mermer bloklar çıkarıldığı, kireç ocağı yapıldığı bilinmektedir. Bu ciddi tahribat, arkeolojik kazılar sonucunda yapıyı ancak bu haliyle saptayabilmemize sebep olmuştur.
Akdeniz E., Erön A., Y. Kaya Y. S., 2017. 2016 Yılı Akhisar-Thyateira Antik Kenti ve Hastane Höyüğü Kazısı. Kültür ve Turizm Bakanlığı 39. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 22-26 Mayıs 2017 Bursa, 1-14.							

Juliapolis Nekropolü Kurtarma Kazısı	Antik Kent	İç Anadolu Bölgesi	Ankara-Nallıhan	Yanında	Kaçak kazı	Juliopolis Nekropolü	Daha önce 1991 yılında Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nin yaptığı bir kurtarma kazısı dışında çalışma yapılmayan Juliopolis nekropolü geçtiğimiz yıllarda kaçak kazılar nedeniyle yoğun şekilde tahrip edilmiştir. Bu mezarlardan beş yüz sekiz adedi ilk defa tarafımızdan tespit edilmiş ve kazılmış, elli iki adedi antik soygun, otuz dört adedi modern soygun ve dört adedi de tamamlanmamış mezarlardır.
					Hırsızlık		
Sağır E., Metin M., Cinemre O., 2017. Juliopolis Nekropolü Kurtarma Kazısı ve 2016 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 39. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 22-26 Mayıs 2017 Bursa, 59-74.							
Troia	Ören Yeri	Marmara Bölgesi	Çanakkale	Yanında	Kısmen ziyaretçi kaynaklı	Sit geneli	Troia ören verinde kalıntıları tahrip eden en önemli etken, zivareçiler ve doğal koşullardır. Özellikle kış aylarındaki yağmurlar ve sonrasında duvarların içinde ve üstünde çıkan bitki çalı ve ağaçlar duvarları tahrip etmektedir.
					Kazı-koruma ekibi kaynaklı ve kasıtlı zarar		Avrica uzun yıllardır yenilenmeyen ve insan unsurundan kaynaklı ve birçok noktada büyük oranda tahrip edilmiş olan ve 2015 yılı çalışmaları kapsamında onarılan ören yeri çevre çitleri yeniden onarılmış ve uyarı levhaları konularak güvenlik sağlanmıştır.
Aslan R., Polat F., 2017. Troia Örenyeri 2016 Yılı Kazı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 39. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 22-26 Mayıs 2017 Bursa, 145-164.							
Lyrboton Kome	Antik Kent	Akdeniz Bölgesi	Antalya-Kepez	Yanında	Kaçak kazı	Zeytin Yağı İşliği 4	1 No.lu mekânın hemen karşısında kayalığa oyuludur. Daha önce defineci kazılarıyla tahrip edilmiştir.
Demirel M., Çevik N., 2017. Lyrboton Kome Kazısı İlk Sezon -2016-Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 39. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 22-26 Mayıs 2017 Bursa, 175-188.							
Demre (Myra- Andriake)	Antik Kent	Akdeniz Bölgesi	Antalya -Demre	İç içe	Kaçak kazı	Oda Mezar 2	Defineciler tarafından dağıtılmış olan mezar odasında sadece güneybatı köşede sağlam ele geçirilen ölü yatağı levhaları üzerinde az sayıda insan kemikleri bulunmuştur
					Kaçak kazı	Oda Mezar 2	Mezar odası defineci tahribatı ve karışıklığa rağmen
					Hırsızlık	Oda Mezar 4	Duvarlarda kısmen korunmuş harç izleri, mezar odasının sıvandığını göstermektedir. Büyük oranda soygun karışıklığına sahne olmuş mezarda iki ana evre saptanmıştır.
Çevik N., Bulut S., Aygün Ç.A., Çömezoglu Uzbek Ö., 2017. Myra – Andriake 2016. Kültür ve Turizm Bakanlığı 39. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 22-26 Mayıs 2017 Bursa, 189-204.							
Pompeiopolis (Paflagonya)	Antik Kent	Karadeniz Bölgesi	Kastamonu-Taşköprü	Yanında	Tarımsal faaliyet	V Sektörü	Bu binanın, açma dışında kalan doğu tarafı yakın zamanlara kadar yapılan tarım faaliyetleri sırasında tahrip edildi.
Summerer L., 2017. Pompeiopolis (Paflagonya) 2016 Yılı Kazı Sonuçları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 39. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 22-26 Mayıs 2017 Bursa, 205-229.							
Kurutlu Kazısı	Kurtarma kazısı	İç Anadolu Bölgesi	Kırşehir	Yanında	Altyapı faaliyetleri	Sit geneli	Barajın mevsime bağlı olarak yükselmesi ve alçalması sonucunda oluşan su aktivasyonu yüzeyde ve göl içerisinde bulunan fosillerin zarar görmesine neden olmuştur.
Erkman A. C., Özkurt Ş. Ö., Alkan Y., 2017. Kurutlu Kazısı (2016). Kültür ve Turizm Bakanlığı 39. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 22-26 Mayıs 2017 Bursa, 301-308.							
Gülpınar	Höyük	Marmara	Çanakkale/Ayvacık	İç içe	Tarımsal faaliyet	Podyumlu Yapı	Tarım arazisi olarak kullanılması temellere kadar tahribata neden olmuştur.
					Tarımsal faaliyet		Tarım arazisi tabanına denk gelen bu yapı ören yerinin de en yüksek noktalarından birinde yer almakta ve tahribat daha da artmaktadır.
					Tarımsal faaliyet		Podyumlu yapı temenos duvarları güneyinde duvar dışında bir adet grifonlu arşitrav-friz bloğu daha ortaya çıkarılmıştır. Bu blok üzerinde tarım toprağı yüzeyine yakın olmasından dolayı aşırı yıpranma meydana gelmiştir.
					Ziyaretçi artışı	Büyük Roma Hamamı	Giriş kapısı solundan başlayarak kuzey doğu köşeye kadar iki farklı duvarın bitişik yapıldığı ve dış duvarın tamamen tahrip olması ve zivaretcî sayısındaki artış nedeniyle artan tahribatı önlemek için bir sıra hidrolik kireçle pasif koruma uygulanmıştır.
Özgünel C., Takaoğlu T., Kaplan D., Gürdal T., Özdemir A., 2017. 2014-2016 Yılı Gülpınar Kazıları (35-37.Yıl). Kültür ve Turizm Bakanlığı 39. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 22-26 Mayıs 2017 Bursa, 321-346.							
Sürmecik Paleolitik Kazısı	Paelotik Açık Hava Yerleşimi	Ege Bölgesi	Uşak-Banaz	Ayrı	Yerel halk kaynaklı inşaat dışı müdahale	Sit geneli	Bu işin sevindirici yanı iken içinde in-situ fauna kalıntılarının ve yontma taş aletlerin bulunduğu arkeolojik tabakaların maden çıkarma çalışmaları sırasında tamamen darmadağın edilmesi ve çevreye dağıtılması ise işin üzücü yanı olmuştur.
					Kasıtlı zarar		Maalesef ilk planda kazı çalışmalarını başlatmayı düşündüğümüz kum tepeciğinin tamamı iş makinesi ile ortadan kaldırılmış ve tüm malzeme alana dağıtılmış olarak bulunmuştur
Söyler Ş., Taşkıran H., Czichon R. M., Özçelik K., Polat S., Yılmaz M. A., Erbil E., Türker M., Dağcı D., 2017. Uşak Banaz Sürmecik Paleolitik Kazısı-2016. Kültür ve Turizm Bakanlığı 39. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 22-26 Mayıs 2017 Bursa, 381-392.							
Symrna	Antik Kent	Ege Bölgesi	İzmir-Bayraklı	İç içe	Ruhsatlı inşaat faaliyetleri	Namazgah Mevki Symrna Agorası Batı Alan Kazıları	Nitekim mozaikli yapıda 14.20 m. seviyesinde olması beklenen mozaik döşemenin, güney yöndeki plan karelerde (örneğin I1/J1-20 ve K1/21 plankarelerinde) mozaik araştırma ve tarama çalışmaları şeklinde yürütülen kazılarda sadece Osmanlı Dönemi yapılaşmaları sırasında değil 20. yüzyıl betonarme yapıları ile de tahrip olduğu görülmüş ve ancak yer yer mozaik döşemenin statümenine ait moloz taş blokaj parçaları ele geçirilmiştir (Resim: 1).
Ersoy A., Alatepeli S., 2017. Antik Smyrna/İzmir, 2016. Kültür ve Turizm Bakanlığı 39. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 22-26 Mayıs 2017 Bursa, 423-442.							
Aşıklı Höyük	Höyük	İç Anadolu Bölgesi	Aksaray- Kızılkaya	Yanında	Kısmen tarımsal faaliyet	Tabaka 1	Tabaka 1, kısmen tarım faaliyetleri ve erozyon ile tahrip olmuşsa da höyüğün kuzeybatısında hemen yüzey toprağının altındaki yapı kalıntıları ile temsil edilir.
Özbaşaran M., Duru G., 2017. Aşıklı Höyük'te İlk Yerleşim, En Eski Topluluk ve Yaşam. Kültür ve Turizm Bakanlığı 39. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 22-26 Mayıs 2017 Bursa, 477-488.							
Germanicia	Antik Kent	Akdeniz Bölgesi	Kahramanmaraş	İç içe	Ruhsatlı inşaat faaliyetleri	3. Parsel Kazıları	Bu alan içerisinde yer alan ve 1970'li yıllarda yapılan evin temelinde görselde de görülebileceği üzere oldukça büyük bir kot farkı ver almaktadır. Bu parselde yaptığımız kazılar sırasında Antik Çağ taban döşeme tuğlaları gözlemlenmiş ve birçoğunun tahrip edilmiş olduğu anlaşılmıştır.
					Ruhsatlı inşaat faaliyetleri	461 ada	Bunun sebebi ise; 461 ada içerisinde bulunan parsellerde günümüz evlerine ait yapıların olmasıdır. Bu evlerin temellerinin arkeolojik kültür varlıkları üzerinde ciddi anlamda bir tahribatı olmuştur.
Dumankaya O., 2017. Germanicia 2016 Yılı Kazısı. Kültür ve Turizm Bakanlığı 39. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 22-26 Mayıs 2017 Bursa, 515-524.							
Altınözü- Toprakhisar	Höyük	Akdeniz Bölgesi	Hatay/ Altınözü	Ayrı	İnşaat dışı yerel halk kaynaklı müdahale, tarımsal faaliyet ve alt yapı faaliyetleri	Höyük güney kazıları	Höyüğün güneye doğru olan uzantısı, Beyaz Çay'ın yarattığı dere erozyonu ve 1985'ten sonra ise inşa edilen baraj ile tamamen tahrip olmuştur. Batıya doğru olan uzantısı ise üzerinde ver alan köy nedeniyle tahribat altındadır. Yerleşimin olmadığı alanlarda ise tarım faaliyetlerinin sürdürüldüğü tespit edilmiştir. Höyüğün güneyinde dere erozyonu ve barajın yarattığı tahribat sonucu oluşan derin kesitte baraj suyunun yükselmesi ve çekilmesi ile arkeolojik tabakalar açığa çıkmaktadır. Sürekli olarak tekrar eden bu süreç nedeniyle her geçen gün höyüğün güney yamacı biraz daha aşınmakta.....
					Yerel halk kaynaklı inşaat dışı müdahale	135/10 ve 135/9 Ada Parseller	Geçmiş yıllarda hafif eğimli bir yamacın olduğu bölgede düz bir alan oluşturmak amacıyla keçe kullanılarak höyüğün iki metrelik üst arkeolojik dolgusu alınmış ve tesviye edilmiştir. Bu nedenle özellikle Demir Çağına ait tabakalar bu alanda tamamen yok edilmiştir.
					Kasıtlı zarar	Anıtsal Ölçekli Orta Tunç Iı Dönemi Binası (M.Ö. 18-17. Yüzyıllar)	Alanın keçe ile tesviye edilmesi nedeniyle arkeolojik tabaka tarım toprağının hemen 15-20 cm altında açığa çıkmaya başlamıştır. Plan karenin bulunduğu alanda hem güney hem de batıya doğru olan alanda modern tahribat daha fazladır.
					Hayvansal faaliyet	1. Evre	Modern tahribat olarak tanımlayabileceğimiz 20. yüzyıla ait bir ahırın kalıntılarına plan karenin batı kanadında rastlanmıştır
Kara D., Akar M., 2017. Hatay Arkeoloji Müzesi Altınözü Toprakhisar Höyük Kurtarma Kazısı 2016 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 39. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 22-26 Mayıs 2017 Bursa, 539-556.							
Amoriumum	Antik Kent	Ege Bölgesi	Afyonkarahisar-Emirdağ	İç içe	Kaçak kazı	Yukarı Şehir Bazilika B Açmaları	2016 yılındaki çalışmalarda, ... yapının güneyinde görülen yapı içerisindeki bölüntülerin ve farklı evrelerin bu yönde de devam edip etmediğinin anlaşılması; ayrıca geçmiş yıllarda defineciler tarafından açılan çukurun ve buna bağlı toprak seviyesindeki farklılığın sebep olduğu görüntüyü ortadan kaldırmak amaçlanmıştır.
Demirel Gökalp Z., Erel A. C., Yılmazaşar H., 2017. 2016 Yılı Amorium Kazısı. Kültür ve Turizm Bakanlığı 39. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 22-26 Mayıs 2017 Bursa, 557-570.							
Ovaören	Höyük	İç Anadolu Bölgesi	Nevşehir/Gülşehir	İç içe	Tarımsal faaliyet	Ja175 Açması	Bu tabakanın tüm alanlarda yayılım göstermediği ve bulunduğu kesimlerde de tarımsal faaliyetler ile yoğun şekilde tahrip olduğu anlaşılmaktadır.
					Tarımsal faaliyet		Bu açma içerisinde tespit edilen ve tarımsal aktiviteler sebebiyle en geç mimari evresi korunmamış olan ‚M1‘ numaralı mekânının Geç Demir Çağ içerisinde kullanılmaya başlandığı ve Helenistik Dönemin erken aşamasında bazı eklemeler ile kullanımının devam ettiği anlaşılmaktadır.
					Kaçak kazı	2016 Yılı Kazısı	Daha önceki yıllarda köylüler tarafından devrilererek (Resim: 13) etrafında kaçak kazıların yapıldığı yaklaşık 3 metre uzunluğundaki bir granit taşın etrafında çalışılmıştır
					Kaçak kazı ve kasıtlı zarar	2016 Yılı Kazısı	Defineciler tarafından açılmış kaçak kazı çukuru ile çukur daha da büyümüştür.
Şenyurt S. Y., Akçay A., 2017. Ovoören 2015-2016 Yılı Kazıları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 39. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 22-26 Mayıs 2017 Bursa, 571-586.							
Enez (Ainos)	Antik Kent	Marmara Bölgesi	Edirne-Enez	İç içe	Altyapı çalışması	Su Terazisi Nekropolisi	Su altı yapısı için yakın tarihlerde kullanılmış olduğu düşünülen bu boruların yapım aşamasında, üzerinden geçtikleri mezarların ve buluntuların tahrip edildiği görülmüştür.
Başaran S., Karwşese S., Brückner H., Kurap G., Mergen B., Dan-Cristina A., 2017. Ainos 2016 Yılı Çalışmaları Kültür ve Turizm Bakanlığı 39. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 22-26 Mayıs 2017 Bursa, 31-52.							
Aigeai	Antik Kent	Ege Bölgesi	Manisa	Ayrı	Kaçak kazı	Sit geneli	Aigeai antik kentinde yapılaşma ve alt yapı çalışmalarında birçok mozaikli alana rastlanmıştır ancak bu alanların kazısı yapılmamıştır. Konumları bilinen mozaikli alanlar kaçak kazılar sonucu tahribata uğramakta ya da tamamen ortadan kaybolmaktadır.
					Ulaşım faaliyetleri		1969 yılında Yumurtalık-Devisiye Mahallesi vol çalışmalarında kısmen tahrip olmuş mozaik Budde (1972: 124) tarafından yayınlanmıştır.
					Ulaşım faaliyetleri	Villa Hamam	Bizans Döneminde kullanım görmüş ışık bölümleri açığa çıkarılmıştır. Kazı alanı batıda modern vol nedeniyle sınırlanmakta ve kuzeyinde özel mülkiyetten dolayı hamamın diğer bölümlerinin kazısı yapılamamıştır.
Demir F., 2017. Aigeai Kazısı 2014-2016. Kültür ve Turizm Bakanlığı 39. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 22-26 Mayıs 2017 Bursa, 83-98.							
Olympos	Antik Kent	Akdeniz Bölgesi	Antalya- Kemer	Ayrı	Kasıtlı zarar	III. No.lu Kilise (S7/VI)	Alanda +410 kotu civarında mozaik parçaları gelmeye başlamıştır. Ancak yoğun moloz yığıntı sebebiyle, kazılan alandaki mozaik tamamen tahrip olmuştur.
Olcaç Uçkan B. Y., Kurtuluş Öztaşkın G., Evcim S., 2017. Olympos Kazısı 2016 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 39. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 22-26 Mayıs 2017 Bursa, 99-118.							
Kurul Kalesi	Kale	Karadeniz Bölgesi	Ordu-Altınordu	Ayrı	İnşaat dışı yerel halk kaynaklı müdahale ve ulaşım faaliyetleri Kaçak kazı	İç Kale Ön Giriş Kapısı	Kazı çalışmaları başlamadan önce alanın mesire alanı olarak düzenlendiği dönemde bu duvarın tahrip edildiği ve üzerinden beton volun geçirildiği anlaşılmaktadır. Açmanın hemen güneybatısında yer alan, İç Kale kısmına geçişi sağlayan anıtsal kapıya ait olduğu düşünülen kumtaşından yapılmış bosajlı bloklar kaçak kazılar esnasında sökülmüştür.
Şenyurt S. Y., Akçay A., Bulut E., 2017. Kurul Kalesi 2016 Yılı Kazı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 39. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 22-26 Mayıs 2017 Bursa, 133-146.							
Antiocheia Ad Cragum	Antik Kent	Akdeniz Bölgesi	Antalya-Gazipaşa	Yanında	Kazı-koruma ekibi kaynaklı	Büyük Hamam	Havuzlu mekân gibi zemini tamamen mozaik döşemeyle kaplı olan frigidariumun mozaikleri hem yapının yüksek duvarlarının yıkılması hem de Hamam işlevini yitirdikten sonra farklı amaçlarla kullanılmış olması sebebiyle yoğun tahribat görmüştür.

					Kaçak kazı		Daha kuzeyde, anayoldan yaklaşık 820 m kadar uzakta, Taşkonak Kövü yolunun hemen kenarındaki doğal tepe üzerinde ise çok sayıda defineci çukuru görülmüştür.
					Kaçak kazı		Defineci çukurlarının olduğu tepenin 400 m kadar batısında yer alan küçük bir gölet ile bunun suladığı bahçenin kuzeyinde bir yapı kalıntısı saptanmıştır. Dikdörtgen planlı bu yapının ortasında derin bir defineci çukuru bulunmaktadır.
Hoff M., Townsend R., Erdoğan E., Can B., Howe T., Dobos G., 2017. Antiochia ad Cragum Excavations: 2015-2016 Season. Kültür ve Turizm Bakanlığı 39. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 22-26 Mayıs 2017 Bursa, 169-186.							
Teos	Antik Kent	Ege Bölgesi	İzmir- Seferihisar	Yanında	Kısmen Tarımsal faaliyet	Dionysos Tapınağı Altarı	Bu durum, olasılıkla en üstteki blok sırasının yüzeye yakın olması nedeniyle geçmişteki tarımsal faaliyetler ve kutsal alanın taş ocağı olarak kullanılmış olması ile ilişkilendirilebilir.
Kadioğlu M., Özbil C., Adak M., Gençler Güray Ç., Vapur Ö., Yenice G., 2017. 2016 Yılı Teos Kazı Çalışmaları (7. Sezon). Kültür ve Turizm Bakanlığı 39. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 22-26 Mayıs 2017 Bursa, 229-250.							
Van Ayanis Kalesi	Kale	Doğu Anadolu Bölgesi	Van- Merkez	İç İçe	Kazı-koruma ekibi kaynaklı	Tapınak Alanı Cella Kuzey Duvarı ile Duvara Bitişik Paye	Ayanis Kalesi'ni çevreleyen sur ile sitadeldeki birçok yapı kerpiç mimariden oluşmaktadır. Bu kerpiç mimari büyük oranda açık hava koşullarına (kar, yağmur, rüzgâr, güneş gibi) maruz kaldığı için oldukça tahribata uğramıştır.
İşıklı M., Aras O., Akın Aras A., 2017. Van Ayanis Kalesi 2016 Yılı Kazı ve Onarım Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 39. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 22-26 Mayıs 2017 Bursa, 263-280.							
Nif (Olympos)		Ege Bölgesi	İzmir/Torbalı	Ayrı	Kaçak kazı	Söğütözü Mevki Tümülüs Kurtarma Kazısı	İlk incelemede, kuzey-güney doğrultulu, dromoslu girişi kuzeyde olan iki odalı mezar yapısının üzerini kaplayan yığma toprak ve çatı örtüsünü oluşturan taş blokların kaçak kazıcılar tarafından keçe ile tahrip edilmiş , çıkan toprağın mezarın batısına atılmış, çatı bloklarının kuzey, güney ve batıya çekilmiş olduğu anlaşılmış; kuzeydeki mezar odasının tamamen güneydekinin ise kısmen toprakla dolduğu görülmüştür.
Tulunay E.T., et alii, 2017. Nif (Olympos) Dağı Araştırma ve Kazı Projesi: 2016 Yılı Kazısı. Kültür ve Turizm Bakanlığı 39. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 22-26 Mayıs 2017 Bursa, 301-326.							
Divriği Kalesi	Kale	İç Anadolu Bölgesi	Sivas-Divriği	İç İçe	Kazı-koruma ekibi kaynaklı	Sit geneli	Kazı sırasında, çok sayıda alçı süsleme parçasının gelmiş olması çalışmayı yavaşlatmıştır. Alçı parçalar üzerindeki bezemeler ünik olmakla birlikte, üst üste atılmış oldukları için aşırı tahribat söz konusudur
Eser E., Görür M., Acara Eser M., 2017. Divriği Kalesi: 2016. Kültür ve Turizm Bakanlığı 39. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 22-26 Mayıs 2017 Bursa, 345-354.							
Soli Pompeiopolis	Antik Kent	Akdeniz Bölgesi	Mersin-Mezitli	İç İçe	Ulaşım faaliyetleri	B. 1 No. Lu Yapı	1 No.lu odanın güney duvarı ile Oda 9'un kuzey duvarı arasında kalan kısımda, tahrip olmuş biçimde gözlemlenen mozaik döşemesi, bu aralığın yapının girişine uzanan bir koridor olduğunu düşündürmektedir. Yapının batı kısmından asfalt bir yol geçmesi ile batı sınırı ağır bir yıkıma uğramıştır.
Yağcı R., Yiğitpaşa D., 2017. Soli Pompeiopolis 2016 Kazıları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 39. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 22-26 Mayıs 2017 Bursa, 377-388.							
Klaros	Antik Kent	Ege Bölgesi	İzmir- Menderes	Yanında	Kaçak kazı	Boa Sektörü L1/M1-24 Plankaresi	2005 yılında tapulu olan bu arazinin (265 No.lu parsel) doğu vamacında kaçak bir kazı yapıldığı saptamış ve sondaj çalışması yapılmıştı.
Şahin N., Zunal O., Günata G., Doğan Gürbüzler E., 2017. Klaros 2016. Kültür ve Turizm Bakanlığı 39. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 22-26 Mayıs 2017 Bursa, 421-438.							
Adramytteion (Ören)	Antik Kent	Marmara Bölgesi	Balıkesir-Burhaniye	Yanında	Ruhsatlı inşaat faaliyetleri	Sit geneli	Tespitlerimizde, şev hattı boyunca devam etmesi gereken sur hattının, evvelki modern iskân faaliyetlerinde tahrip edildiği anlaşılmıştır.
					Ruhsatlı inşaat faaliyetleri ve yerel halk kaynaklı inşaat dışı müdahale		Böylelikle otel işletmesi ile sur hattı arasında konumlanan ve çim bahçe olarak kullanılan alanın, modern iskân sürecinde kot itibarıyla, bu bölgedeki ana toprak kotunun da altında kalacak seviyede tıraşlanıp, dolgu toprak ile tesvive edilerek yaratıldığı anlaşılmaktadır. Bu süreç kuşkusuz, bu doğrultudan geçen Adramytteion 'un geç dönem surlarının bütünlüğünü de bozan tahribat süreci olmuştur.
Özgen H. M., 2017. Adramytteion (Ören) 2015 - 2016 Yılları Kazı ve Onarım Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 39. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 22-26 Mayıs 2017 Bursa, 503-524.							
Derekutuğun Eski Maden İşletmeleri Ve Madenci Yerleşmesi	Maden yerleşmesi	Karadeniz Bölgesi	Çorum-Bayat	Ayrı	Kaçak kazı	2 No.lu Maden Ocağı	Önceden kaçak kazı yapılmış ve dolgu toprağının bir kısmı dışarı atılmış olduğu için galerinin içine girilebilmekte ve içerde 3 m kadar sürünerek ilerlenebilmekteydi. 2010, 2011 ve 2015 yıllarında kaçak kazı yapılan kesimler açılarak durum tespiti yapılmış ve
					Kaçak kazı	3 No.lu Maden Ocağı	3. ve 4 No.lu ocaklar 2. No.lu ocağın 30 m güneyinde yer almaktadır. Her iki ocağın bugünkü girişleri kaçak kazı faaliyetleri sonunda açılmıştır.
					Kaçak kazı	Erikli Yerleşim Alanı	Erikli Mevkii galerilerin bulunduğu alanın 300 metre güneyinde yer almaktadır. 1. derece arkeolojik sit alanı olmasına rağmen kaçak kazı faaliyetlerinin yoğun olduğu gözlenmektedir.
					Tarımsal faaliyet	Erikli Iı Açması	Tarla yüzeyine yakın bir seviyede ve erozyonun yoğun olması nedeniyle farklı dönemlere ait keramikler içerisinde Roma-Helenistik dönemlere ait olanların ağırlıkta olduğu gözlenir.
					Tarımsal faaliyet	Erikli IV Açması	Tarla sahipleri tarafından tahrip olan mimari izler Erikli III'ün üst seviyeleri ile benzer özellik göstermektedir. Bu mimari izlerin ortak özelliği iri ve kabaca işlenmiş taşlarla örülü olmasıdır.
Yalçın Ü., Yalçın G., Ekmen H., İpek Ö., 2017. Derekutugun Eski Maden İşletmeleri ve Madenci Yerleşmesi 2016 Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 39. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 22-26 Mayıs 2017 Bursa, 573-596.							
Euromos	Antik Kent	Ege Bölgesi	Muğla-Milas	Yanında	Altyapı faaliyetleri	Kuleler	Ancak çalışmalar sonucunda ne yazık ki bu alanın açılan modern bir kanal ile oldukça tahribata uğradığı görülmüş ve amaçlanan hedef doğrultusunda herhangi bir sonuca ulaşılamamıştır.
					Ulaşım faaliyetleri		Agorada yapılan bir diğer çalışma ise mimari blokların envanterine yönelik olmuştur. Stoanın arka duvarı modern Milas-Söke karavolu yapılırken tahrip edilmiştir.
					Koruma ekibi kaynaklı müdahale	Tapınak	bir kaide izine ilişkin bir veri elde edilememiştir. Pomaosta antalar önünde kaidelerin oturması gereken zeminde kullanılan blokların va tahrip oldukları va da Serdaroğlu dönemi çalışmalarında beton ile tamamlandıkları görülmüştür.
					Kızıl A., Doğan T., 2017. Euromos 2016 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 39. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 22-26 Mayıs 2017 Bursa, 623-644.		
Hadrianoupolis	Antik Kent	Karadeniz Bölgesi	Karabük-Eskipazar	İç İçe	Kaçak kazı	Sit geneli	Çalışmalar villa yapısının cubiculum bölümünde kaçak kazılarla tahrip edilen mozaik zeminli alanın tabanının ahşap, kum ve taş ile destekleme ile devam etmiştir.
					Kaçak kazı		Belgeleme çalışmaları çerçevesinde daha önceki yıllarda kaçak kazılar sonucunda ortaya çıkarılmış olan kaya mezarlarının temizliği yapılmıştır.
Çelikbaş E., Keleş V., Ergürer E., 2017. Hadrianoupolis 2016 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 39. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 22-26 Mayıs 2017 Bursa, 645-654.							

EK-13 2018 KAZI RAPORLARI TESPİT EDİLEN İNSAN KAYNAKLI RİSKLER

Arkeolojik Alan	Alanın Niteliği	Coğrafi Konum	Konumu	Yerleşim Yeri ile İlişkisi	Risk Çeşidi	Etki Ettiği Miras Alanı	Tahribat Boyutu
Euromos	Antik Kent	Ege Bölgesi	Muğla/Milas	Yanında	Kaçak kazı	2. Güney Nekropolis	<u>Ortaya çıkarılan taş lahit mezarların tamamının defineler tarafından tahrip edilmesi</u> ve amphora ile kiremit mezarların buluntu barındırmamaları, mezarların kesin olarak tarihlendirilmesine olanak tanımamıştır.
					Kaçak kazı ve kasıtlı zarar	Taş Lahit Mezarlar	<u>Ortaya çıkarılan taş lahit mezarların tamamının defineler tarafından tahrip edildiği görülmektedir. Bir tekne ve kapaktan ibaret olan mezarların tekne kısımları oldukça tahrip olurken, kapaklardan küçük bir parça dışında hiçbirinin korunmadığı görülmektedir</u>
Kızıl A., Doğan T., 2018. Euromos 2017 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 40. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 07-11 Mayıs 2018 Çanakkale, 1-18.							
Pedasa	Antik kent	Ege Bölgesi	Muğla/Bodrum	Yanında	Kaçak kazı	Athena Kutsal Alanı Kuzeyi Mesken- 1	Yapı, kutsal alanın yaslandığı tepenin üzerindedir; alan mesken ve mezar kalıntılarını barındırmaktadır. Yüzeyden kuzey ve güney duvarları görülebilen yapıda, <u>kazı çalışmaları kuzeydoğuda kaçak kazılarla tahrip edilmiş bölümde</u> ve yapının güneybatısındaki mekânın kuzey yarısında gerçekleştirilmiştir.
					Kaçak kazı (4 adet)	Ilıca Tepe Platform Mezar	Böylece mezarın topografyaya egemen bir noktada ve kayalığın tam önündeki tepe yamacında inşa edildiği anlaşılmaktadır. Bu alanda yapılan bitki temizliği sonrasında hepsi aynı aksta ve platformun kuzey duvarına yakın yerde <u>üç adet kremasyon mezar ve bir oda mezarın kaçak kazı ile tahrip edildiği</u> görülmüştür.
Diler A., Özer B., Bulut H., Gümüş Ş., Adıgüzel G., Yıldız S. Z., 2018. Pedasa 2017. Kültür ve Turizm Bakanlığı 40. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 07-11 Mayıs 2018 Çanakkale, 19-42.							
Küçüyalı Arkeopark	Arkeopark	Marmara Bölgesi	İstanbul/Maltepe	İç içe	Kaçak kazı	2.2 ‘Road Area’ Excavation	The ‘Road Area’ corresponds to the northern portion of the archaeological site. <u>The name originates from a former asphalt road, which had been illegally built</u> inside the 1st degree protection designation archaeological site (sit alanı).
Ricci A., 2018. The Küçüyalı Arkeopark (İstanbul), 2014-2015: Excavation, Conservation and Public Archaeology. Kültür ve Turizm Bakanlığı 40. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 07-11 Mayıs 2018 Çanakkale, 79-102.							
Boğazköy-Hattuşa’	Antik kent	Karadeniz Bölgesi	Çorum/Boğazkale	İç içe	Koruma- Kazı ekibi kaynaklı tahribat	Yazılıkaya Kabartmalar	2017 sezonunda, Yazılıkaya’da 1981 yılında E. Masson’un <u>yasadışı mélange ve kalıp alımından</u> kalan siyahımsı lekeleri temizleme çalışmaları gerçekleştirilmiştir.
Schachner A., 2018. 2017 Yılı Boğazköy-Hattuşa’da Kazı ve Restorasyon Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 40. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 07-11 Mayıs 2018 Çanakkale, 179-200.							
Gözlükule	Höyük	Akdeniz Bölgesi	Mersin	İç içe	Kasıtlı zarar	Geç Antik Dönem	Doğu-batı istikametinde seyreden ve batı ucu daha önceki sezonlarda C7 06 açmasında bulunmuş olan duvarın batıda üst yapısına ait bir sıra taş, doğuda ise sadece <u>burada modern zamanda meydana gelmiş tahribattan arta kalan temel dolgusundan bir kısım ele geçmiştir.</u>
Özyar A., Ünlü E., Pilavcı T., Yalçın S., Filmyer A., Verardı V., Yurttaş T., Şen K., Koumarı M., 2018.Tarsus-Gözlükule 2017 Yılı Kazısı. Kültür ve Turizm Bakanlığı 40. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 07-11 Mayıs 2018 Çanakkale, 201-216.							
Ovaören	Höyük	İç Anadolu Bölgesi	Nevşehir/Gülşehir	İç içe	Tarımsal faaliyet	JA-175/JA-176 açmaları	JA-Bu açmalarda Demir Çağı mimari tabakaları daha önceki yıllarda çalışılmış olan alanlara göre çok daha iyi bir şekilde korunmuştur. Yaklaşık 3,50 metre kalınlığındaki kültür <u>dolgununun en üst seviyesi tarımsal faaliyetler sebebiyle çok büyük oranda tahrip olmuş</u> Helenistik Dönem (YH1) takası ile ilişkilidir.
Şenyurt S. Y., Akçay A., Cevher M., Aklan İ., Kara S., 2018. Ovaören 2017 Yılı Kazı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 40. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 07-11 Mayıs 2018 Çanakkale, 251-270.							
Gordion	Antik kent	İç Anadolu Bölgesi	Ankara/Polatlı	İç içe	Hırsızlık	Belkayak tümülüsü	Konservasyonuna odaklandığımız ikinci alan, Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi ile ortaklaşa bir şekilde çalıştığımız, Gordion’un yaklaşık 25 km. kuzeyindeki Belkavak Tümülüsü’yü. <u>Tümülüse saldıran vağmacılar</u> , ana odanın iyi korunmuş bindirmeli kireçtaşı çatısına zarar vermişlerdi.
Rose C. B., Gürsan Salzmänn A., 2018. Gordion 2017. Kültür ve Turizm Bakanlığı 40. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 07-11 Mayıs 2018 Çanakkale, 411-424.							
Uğurlu-Zeytinlik	Höyük	Marmara	Çanakkale/Uğurlu	Yanında	Tarımsal faaliyet ve altyapı faaliyetleri	Kalkolitik Dönem	2017 kazı çalışmalarına yerleşimin doğusunda ve batısında olmak üzere iki sektörde devam etmiştir. Yerleşimin doğusunda daha önce kısmen kazılan “Bina 3” olarak isimlendirilen, 8 odadan oluşan bir yapı kompleksi ortaya çıkartılmıştır (Resim: 1). Bu yapı kompleksinin doğu tarafı <u>tarım nedeni ile batı tarafı ise 2011 yılında modern su boruları geçirilmesi sonucunda tahrip edilmiştir.</u>
					Kaçak kazı	Kuzey Nekropolü	<u>Daha önce yapılan kaçak kazılar sonucu</u> , mezar mimarisinin yanı sıra mezar buluntularının da büyük oranda tahrip edildiği saptanmıştır.
Erdoğu B., Atakuman Ç., Yücel N., 2018. Gökçeada Uğurlu-Zeytinlik 2017 Yılı Kazı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 40. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 07-11 Mayıs 2018 Çanakkale, 437-444.							
Gülpınar / Smintheion	Höyük	Marmara	Çanakkale/Ayvacık	İç içe	Kısmen tarımsal faaliyet	Roma Yapı Kalıntısı (Temel)	Yapıda zemine ait herhangi bir malzeme ele geçmemiştir. Olasılıkla geç dönemde yeniden şekillenen kutsal alanda malzeme ihtiyacı ve <u>alanın tarım arazisi olarak da kullanılmasından dolayı</u> günümüze sadece temel yapısı ulaşmıştır (Resim: 2).
					Tarımsal faaliyet	Kireç Kuyusu	Kuyunun en derin noktası 1.10 m’dir. Kuzey batı yönde kuyunun duvarı tahrip edilmiştir. Bu tahribat alanın modern dönemde bahçe olarak kullanıldığından kaynaklanmaktadır.
					Tarımsal ve hayvansal faaliyet	Altar-Sunak Kazısı	Yıllar sonra 2016 yılında alan temizliği yapılan ve 2017 çalışmaları ile programa dâhil edilen alanda aşırı tahribat yapıldığı belgelenmiştir. En büyük tahribatın tapınağın işlevini kaybetmesinden sonra gerçekleştiği ve Hristiyanlık Döneminde yapıldığı anlaşılmaktadır. <u>Günümüze kadar ise bahçe olarak kullanılan ve ekilip dikilen hatta havvan ağılı olarak da kullanılan bu alanda ana kavaya kadar tahribat yapıldığı gözlemdi.</u>
Özgünel C., Kaplan D., Gürdal T., 2018. 2017 Yılı Gülpınar / Smintheion Kazıları (38.Yıl). Kültür ve Turizm Bakanlığı 40. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 07-11 Mayıs 2018 Çanakkale, 517-530.							
Tepebağ Höyük	Höyük	Akdeniz Bölgesi	Adana	İç içe	Kaçak kazı	Türkiye Cumhuriyet Dönemi	BE 36 açmasının batı kısmındaki moloz dolgunun kaldırılması sırasında tespit edilen bir çukur (X: 350-400-330-280 cm. Y: 280-330-400-330 cm.) tespit edilmiştir. Yaklaşık 2 m derinliğinde olan BE 36-Ç/010 No.lu çukur içinden toplamında 135 tane envanterlik ve etütülük buluntu belgelenmiştir BE 36-Ç/008 numaralı çukur Ç/010 numaralı çukurun güneyinde basamak şeklinde kalmıştır <u>ve bu alanda kaçak kazı yapılarak</u> bu alanın boşaltılıp tekrar doldurulduğu düşünülmektedir.
					Ruhsatlı inşaat faaliyetleri	Osmanlı Dönemi	BD 36 açmasının batı profilinden kuzey profilinin içine devam eden bir yapıya ait tuğla duvar (D001) açığa çıkarılmıştır. Sadece iki tuğla sırasının korunabildiği duvarın küçük bir kısmı açığa çıkarılmış olup bu duvarın devamı olabileceği düşünülen doküntüler <u>modern dönem yapılar tarafından</u> çok fazla tahribata uğramıştır.
Yaşin D., Kaynak G., Baytaroğlu F., Şentürk R. E., Çakan Z., Torpil S., Boz M., Özerol E., Dervişoğlu N., 2018. Tepebağ Höyük 2017 Yılı Kazı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 40. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 07-11 Mayıs 2018 Çanakkale, 531-552.							
Doğanpınar Barajı Tilbaşar Höyük	Höyük	Güneydoğu Anadolu Bölgesi	Gaziantep/Oğuzeli	Ayrı	Ulaşım faaliyetleri ve tarımsal faaliyet		Güney aşağı şehrin ortasından geçen ve doğu batı yönlü uzanan modern yolun kestiği doğudaki yığma toprak yükselti üzerinde doğal bir çöküntü bulunmaktaydı (Resim: 3). Bu çöküntü alanında şehir kapısının olabileceği düşüncesi ile kazılara başlanmıştır. Ancak yaptığımız çalışmalar sırasında sur kalıntısına veya kapısına dair herhangi bir ize rastlanmamıştır. <u>Bu alanda gerek modern yol çalışması ve gerekse kazılar başlamadan önce gerçekleştirilen tarımsal faaliyetler sur kalıntısını tamamen yok etmiş olmalıdır.</u>
Genç E., Yıldız Köse B., 2018. Doğanpınar Barajı Tilbaşar Höyük 2017 Yılı Kazısı. Kültür ve Turizm Bakanlığı 40. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 07-11 Mayıs 2018 Çanakkale, 565-580.							
Nif (Olympos) Dağı		Ege Bölgesi	İzmir/Torbalı	Ayrı	Kaçak kazı- (patlayıcı-iş makinesi ile çeşitli tarihi eserlerde geri dönülemez tahribat)	Karamatte ve Dağkızılca mevkii	Maalesef Türkiye’deki birçok ören yerinde olduğu gibi Nif Dağı’nda da <u>kültür varlıklarımıza çok zarar veren kaçak kazılar yapılmaktadır</u> . 2017 yılında medyada yayılan “Nif Dağı’nda 800 ton altın var!” asılsız haberi sonucunda definecilerin, tüm çalışma alanlarımızda -özellikle Karamattepe ile Dağkızılca mevkilerinde- kazıya başladığımız 12 yıldan beri rastlamadığımız çapta kaçak kazı yapmış; mevcut duvarları, mezarları kepçelerle, patlatıcılarla tahrip etmiş olmaları ülkemiz arkeolojisi için büyük kayıptır ve bizleri çok üzmüştür.
					Kaçak kazı	Balıcalouk	Alandaki temizlik çalışmaları sırasında, Z 20 d açmasında, BOM 4’ün hemen güneyinde, <u>kaçak kazıcılar tarafından bir kısmı tahrip edilmiş</u> olan, kuzeybatı güneydoğu doğrultulu, toprak içine oyularak kenarları düzgün olmayan taşlarla çevrelenmiş bir inhumasyon mezar, BOM 6, saptanmıştır.
Tulunay E. T., et alıii, 2018. Nif (Olympos) Dağı Araştırma ve Kazı Projesi: 2017 Yılı Kazısı. Kültür ve Turizm Bakanlığı 40. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 07-11 Mayıs 2018 Çanakkale, 603-626.							
Olba	Antik Kent	Akdeniz Bölgesi	Mersin/Silifke	İç içe	Kaçak kazı	Olba Manastırı	Kuzey Kilise’nin kuzeydoğu köşesindeki prothesis mekanının burada geçmişte yapılan <u>kaçak kazılar nedeniyle tahrip</u> edildiği belirlenmektedir.
Erten E., Özyıldırım M., Akçay T., Yeğin Y., 2018. Mersin Silifke Olba Kazıları: 2017 Dönemi Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 40. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 07-11 Mayıs 2018 Çanakkale, 627-640.							
Doliche	Antik Kent	Güneydoğu Anadolu Bölgesi	Gaziantep/ Şahinbey	İç içe	Geçmiş zamanlı kaçak kazılar	17-02 Açması 17-01 Açması	Kuzey yanında taban oldukça iyi koruna gelmiş olsa da güney yanında üzüm köklerinin fazla derine inmiş olmasından ve <u>eski kaçak kazılardan dolayı</u> oldukça tahrip olmuştur.
					Tarımsal faaliyet	Roma Dönemi Bir Hamam Tesisatı	<u>Modern üst yüzeye fazla yakınlığından dolayı</u> tabanın üzerinde antik katmanlara ait kalıntılar günümüze ulaşabilmiş değildir.
					Geçmiş zamanlı kaçak kazılar	Resmi Yapılara Ait Temeller	Ayrıca bu alandaki çalışmalar neticesinde, <u>burada geçmiş dönemlerde oldukça yoğun geniş kapsamlı kaçak kazıların gerçekleştirilmiş olduğu</u> fark edilebilmiştir. Öyle ki katman takibini gerçekleştirmekte bu kaçak kazı tahriplerinden dolayı oldukça güçlük çekilmiştir.
					Kaçak kazı (iş makinası ile)		Lakin bunun <u>modern dönemde ağır iş makineleriyle yapılmış bir kaçak kazı sonucunda</u> oluşmuş bir dolgu çukuru olduğu ortaya konulabilmiştir.
Blömer M., Çobanoğlu, D. Winter E., 2018. 2017 Yılı Doliche Kazı Sezonu. Kültür ve Turizm Bakanlığı 40. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 07-11 Mayıs 2018 Çanakkale, 651-670.							
Thyateira ve Hastane Höyüğü	Höyük	Ege Bölgesi	Manisa-/Akhisar	İç içe	Ruhsatlı inşaat ve tarımsal faaliyet	Sit geneli	<u>1955 ve 1956 yıllarında Akselendi askeri havaalanının inşaatı için höyüğün üst toprağı alınmıştır</u> . Belki bu aşamada geç dönem yerleşimine ait kalıntılar da sıyrılmış olabilir. <u>Gerek bu toprak alımı gerekse tarımsal faaliyetler nedeniyle höyük seviyesi gün geçtikçe azalmaktadır.</u>
Akdeniz E., Erön A., Akıllı N., 2018. 2017 Yılı Thyateira ve Hastane Höyüğü Kazıları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 40. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 07-11 Mayıs 2018 Çanakkale, 671-682.							
Boncuklu Tarla	Arkeolojik Kazı	Güneydoğu Anadolu Bölgesi	Mardin-Dargeçit	İç içe	Tarımsal faaliyet	1. Tabaka Mimarisi Geç Ppnb Mimarisi	<u>Tamamı açığa çıkartılamayan bina tarım faaliyetlerinden dolayı ver ver de tahrip olmuştur.</u> Söz konusu bina, yine L10 açmasındaki binada gözlemlendiği gibi, Orta PPNB’ye ait bir bina üzerine inşa edilmiştir.
					Tarımsal faaliyet	Terazzo Binası	Terazzo binasının çatısını taşıdığı düşünülen 4 ayrı dikme/stelin ise <u>tarımsal faaliyetlerin</u> vermiş olduğu tahribattan dolayı sadece yuvaları tespit edilebilmiştir
Kodaş E., Erdoğan N., 2017. Boncuklu Tarla 2017 Yılı Kazıları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 40. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 07-11 Mayıs 2018 Çanakkale, 693-710.							
Eski Van Şehri, Kalesi ve Höyüğü	Kale ve Höyük	Doğu Anadolu Bölgesi	Van	İç içe	Ulaşım faaliyetleri	Eski Van Şehri İlk Tunç Çağı	Fakat höyüğün güneyinden geçen <u>asfalt yol nedeniyle</u> güney duvarının tahrip olduğu anlaşılan bu mekânın kuzeydeki sütunlu salonla, doğudaki ve batıdaki mekanlara açılan bir kapıya sahip olmayışı girişin tahrip olan güney duvarında olması ihtimalini göstermektedir.
Konyar E., Genç B., Konyar H. B., Tan A., Yılmaz A., Avcı C., 2018. Eski Van Şehri, Kalesi ve Höyüğü Kazıları 2017 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 40. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 07-11 Mayıs 2018 Çanakkale, 711-732.							
Hadrianoupolis	Antik Kent	Karadeniz Bölgesi	Karabük/Eskipazar	İç içe	Kaçak kazı		Bir diğer kazı çalışması Kilise C yapısının kuzeyinde, kaya mezarı ile aynı konumda bulunan ve daha önceki yıllarda <u>defineler tarafından yapılan kaçak kazı</u> sonucu ortaya çıkmış alanda başlamıştır.
Çelikbaş E., Keleş V., 2018. Hadrianoupolis 2017 Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 40. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 07-11 Mayıs 2018 Çanakkale, 11-22.							
Giresun Adası	Diğer	Karadeniz Bölgesi	Giresun	Ayrı	Kaçak kazı	Şapel	Ancak yapının <u>yoğun şekilde kaçak kazıya maruz kaldığı</u> ve sonraki dönemlerde de farklı amaçlarla kullandığı göz önüne alındığında tahribatın güney duvarını yok ettiği gözlenmiştir (Resim: 10).
					Kaçak kazı		Tespit edilen bir adet metal obje ise şapel kompleksinin <u>kaçak kazılar sonucu</u> tahrip edilerek mimari unsurların çevreye dağıldığını bize göstermektedir.

Güleç H., İltar G., Temür A., Öksüz F., 2018. Giresun Adası 2016 – 2017 Yılı Kazı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 40. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 07-11 Mayıs 2018 Çanakkale, 131-148.				Tarımsal faaliyet		Pithoslu Alanı		Aşırı yağış ve yüzeve yakınlığı nedeniyle mezarların yoğun tahribata maruz kaldığı ve iskeletlerin erimeye başladığı görülmüştür.	
Balatlar Kilise	Kilise	Karadeniz Bölgesi	Sinop	İç içe	Hırsızlık	Ivi Numaralı Plankare	Mezar sovguncuları mezarların içindeki din adamlarına ait iskeletlerin yanı sıra mezar hediyelerini de almışlardır. Mezarlar soyulurken mezarların üstünü kapatan yeşil say taşından yassı kapak taşları kırılarak mezarların içine atılmıştır.		
Köroğlu G., 2018. Sinop Balatlar Kilise 2016 ve 2017 Yılı Kazı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 40. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 07-11 Mayıs 2018 Çanakkale, 179-200.									
Doğanpınar Barajı/Dede Harabeleri	Kurtarma kazısı	Doğu Anadolu Bölgesi	Gaziantep /Belören	Ayrı	Hırsızlık ve yerel halk kaynaklı müdahale	Dede Harabeleri Geç İn Tabakası	Dede Harabeleri'nin Geç III Tabakası, yerleşimin en geç tarihli yerleşim görmüş tabakasıdır. Tarımsal faaliyetlerin ötürü yakın zamanda büyük bir tahribata uğramıştır. Bu tabakanın 1990'lı yıllarda arazivi düzleştirmek ve taştan arındırmak için iş makinaları ile traslanmış olduğunu köy halkı ve muhtarının bevanları doğrultusunda öğrenmekteyiz. Bu tahribat esnasında açığa çıkan eserleri yerleşim yakınında ver alan evlerin bahçelerinde pevzai amaçlı kullanıldığı da belgelenmiştir.		
					Tarımsal faaliyet		Daha önce bahsettiğimiz üzere çevredeki tarımsal faaliyetler mezarları büyük oranda tahrip etmiş olmakla birlikte alanda tümü çocuk gömüsü olan 6 adet basit sanduka tipi mezar ve 15'ten fazla bireyin kemiklerinin geliş güzel içerisine atılmış olduğu taştan yapılmış basit bir oda mezar tespit edilmiştir.		
Kozbe G., Caner E., 2018. Doğanpınar Barajı/Dede Harabeleri Kurtarma Kazıları, 2016-2017. Kültür ve Turizm Bakanlığı 40. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 07-11 Mayıs 2018 Çanakkale, 201-218.									
Priene	Antik Kent	Ege Bölgesi	Aydın-/Söke	Yanında	Kaçak kazı	Yuvarlak Planlı Mezar	Yapılan ilk incelemede tümülüsün içerisindeki mezarların muhtemelen daha 19. yüzyılda kaçak kazıcılar tarafından talan edildiği tespit edilmiştir.		
					Kaçak kazı		Mezarlar doğu-batı yönünde olup, bunların duvar örgüsündeki işçilik tümülüsün dış duvarlarına göre daha özenlidir. Bunlardan en kuzeyde yer alan mezarın çevresinde ve içerisinde temizlik çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Çalışmalarda, mezarın daha önceden kaçak kazıcılar tarafından kazıldığı ve tekrar doldurulduğu anlaşılmıştır.		
İslam Akat H., Mert İ. H., 2018. Priene 2017 Yılı Kazı ve Onarım Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 40. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 07-11 Mayıs 2018 Çanakkale, 219-238.									
İnönü Mağarası	Mağara	İç Anadolu Bölgesi	Ankara/Gütül	Ayrı	Kaçak kazı (dinamit ile) Hayvansal faaliyet	Araştırma Tarihçesi	Bununla birlikte, uzun yıllardır ihmal edilen ve hak ettiği ilgiden mahrum bırakılan bölgede, ulaşılması son derece zor olan mağara yerleşmelerinde, yoğun bir şekilde kaçak kazı faaliyetlerinin olduğu ve bazılarının küçükbaş hayvan ağılı olarak kullanıldığı görülmüştür		
					Alt yapı faaliyetleri	İnönü Mağarası 2017 Yılı Kazıları	B gözü; A ve C gözüne göre daha sınırlı bir alana sahiptir. B gözünün dip kısmındaki su kaynağı ve diğer kaynak suyu sızıntıları, yakın dönemde inşa edilen beton bir oluğa birikmekte ve oluğun altındaki bir akıtacak ile mağara içinden ağır kısmına doğru akmaktadır B gözünün dip kısmındaki kaynak sularının toplanabilmesi için yapılan oluğun inşası sırasında da kültür dolgusunun önemli ölçüde tahrip edildiği anlaşılmaktadır.		
					Alt yapı faaliyetleri ve hayvansal faaliyet	H/7 Açması	Yakın zamana kadar ağıl olarak kullanılan mağarada, bir ucu H/8 açması içinde, diğer ucu C gözünün dip noktasında bulunan plastik su tahlive borusunun çobanlar tarafından bu kısma verleştirildiği anlaşılmıştır. Zamanla borunun ağzının tıkanması sebebiyle sular eğim yönünde I/7-8, H/7-8, G/7- 8 açmalarının neredeyse tamamında kültür dolgusunun çamurlaşmasına neden olmuştur. Borunun ağzından sızan sular H/7 açmasından mağaranın ağzına doğru akmakta ve bu kısımda da bir ark oluşturmaktadır. Arkin içinin temizlenmesi sırasında H/7 açmasında, a/7 plan karesinde, bir bölümü görülen kap parçaları ile karşılaşmıştır (Resim: 5). Alanın temizlenmesinin ardından yanmış kerpiç parçalarının arasında tümlenebilir halde iki kap ve bir kısmı eksik iki kapın daha olduğu anlaşılmıştır.		
					Hayvansal faaliyet	I/7 Açması	Mağara içinde uzun yıllardır sürdürülen hayvancılık faaliyetleri nedeniyle, açmanın yüzeyi yaklaşık 10-15 cm. kalnlığında hayvan gübresi ile kaplıdır.		
					Kasıtlı zarar		Hayvan gübresinin altındaki ilk seviye dolgusu içerisinden çıkan plastik parçaları ve poşet kalıntıları mağaranın uzun yıllardır uğradığı tahribatın izleridir.		
					Hayvansal faaliyet	İ/8 Açması	Suyun tahliyesi için açılan bu kanal ve tahlive borusunun üzeri, sonraki süreçte mağaranın içinde hayvan vatrılması nedeniyle gübre ile kapanmıştır.		
					Altyapı faaliyetleri		Daha önce sözü edilen açmanın ortasından geçirilen su tahlive borusunun yapımı sırasında tabanın güneve doğru devam eden kısmının tamamen tahrip edildiği anlaşılmaktadır.		
Ekmen H., Mercan A., F. Ekmen F. G., Güney A., 2018. İnönü Mağarası 2017 Yılı Kazıları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 40. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 07-11 Mayıs 2018 Çanakkale, 271-292.									
Epiphaneia (Erzin)	Antik Kent	Akdeniz Bölgesi	Hatay/Erzin	Ayrı	Kaçak kazı	Tapınak	Sütünlü cadde kazısı devam ederken yakın çevrede yapılan incelemeler esnasında izinsiz kazı faaliyetinin gerçekleştirildiği bir çukur tespit edilmiştir. Yüzeyde ve kaçak kazı çukurunda üzerinde motifler bulunan pişmiş toprak tuğlalar, mermer taban döşemesi parçaları ve taş parçaları bulunmuştur.		
Pamir H., Kara D., 2018. Epiphaneia (Erzin) 2017 Kazısı. Kültür ve Turizm Bakanlığı 40. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 07-11 Mayıs 2018 Çanakkale, 317-338.									
Patara	Antik Kent	Akdeniz Bölgesi	Antalya/Kaş	Yanında	Ulaşım faaliyetleri	Kısık Köprüsü	Yaptığımız gözlemler köprünün olasılıkla yakın yüzyıla kadar ayakta olduğunu ve modern asfalt volun geçirilmesi nedeniyle tahrip edildiğini ortaya koymuştur.		
İşkan H., 2018. Patara 2017 Kazı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 40. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 07-11 Mayıs 2018 Çanakkale, 363-386.									
Liman Tepe	Liman Kenti	Ege Bölgesi	İzmir/Urla	İç içe	Geçmiş zamanlı kaçak kazı	M.Ö. 6-4. Yy. Tabakası (Lmt I.2)	Y-4 açmasında yapılan çalışmalarda bir kuyu (K-25) açığa çıkartılmıştır. Kuyuyla bağlantılı mimari kalıntılar yerleşimde 1950'li yıllarda yapılan tahribat nedeniyle kazınarak yok edilmiştir.		
Erkanal H., Aykurt A., Büyükkulsoy K., 2018. Liman Tepe 2017 Yılı Kara Kazıları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 40. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 07-11 Mayıs 2018 Çanakkale, 387-406.									
Keçe Mağarası	Mağara	Akdeniz Bölgesi	Kahramanmaraş/Elbistan	İç içe	Hayvansal faaliyet		Uzun yıllar boyunca hayvan barınağı olarak kullanılan mağaranın içerisinde yarım metreye yaklaşan gübre katmanının temizliği oldukça zorlu bir aşama olarak tanımlanabilir (Resim: 3). Bu temizliği zorlu kılan etmenlerden en önemlisi, gübre katmanının tam olarak nerede bittiği ve kültür dolgusunun nerede başladığının saptanmasıdır		
Yaman İ. D., Ereğ C. M., 2018. Elbistan Keçe Mağarası Kazıları (2015-2017) Kültür ve Turizm Bakanlığı 40. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 07-11 Mayıs 2018 Çanakkale, 455-468.									
Sagalassos	Antik Kent	Akdeniz Bölgesi	Burdur/Merkez	Ayrı	Kaçak kazı	Akra Kazıları	Son zamanlarda burada yapılmış kaçak kazılar dikkate alınarak, 2017'de sur yapısındaki alanın kronolojisini belgelemek hedeflenmiştir.		
					Kaçak kazı	Kaya Mabedi	Benzeyen doğal bir mekândır (Oda 2). 2014 ve 2015 kazılarında anlaşıldığı üzere, kaçak kazılarla çıkarılmış buluntuların büyük bir kısmı bu mekândan gelmektedir.		
					Kaçak kazı		Geçmişteki kaçak kazıların boyutları göz önüne alındığında, in-situ bir tabaka ile karşılaşılması beklenmemiştir. 2017 sezonunda, çoğu kaçak kazı katmanlarından olmak üzere, yine çok sayıda buluntu elde edilmiştir		
Poblome J., Hacıgüzeller P., Uytterhoeven I., Sm Cleymans S., Talloen P., Claeys J., Torun, Üner G., Cupere B., Marinova E., Bes P., Uleners H., De Vijver K., 2018. Sagalassos'ta 2017 Yılı Kazıları, Restorasyon Çalışmaları ve Malzeme Etütleri. Kültür Ve Turizm Bakanlığı 40. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 07-11 Mayıs 2018 Çanakkale, 485-506.									
İlbadi Mezarlığı	Mezarlık	Ege Bölgesi	Denizli/Merkez	İç içe	Ruhsatlı inşaat faaliyetleri	5 No.lu Açma	6. Paftanın kuzeyinde yol kenarında bulunan alanda saptanan duvar kalıntısının bir yapıya ait olabileceği düşünülerek kazı yapılmasına karar verilmiştir (Resim: 1). Duvar izleri takip edilerek yapılan kazı sonucunda iki dikdörtgen mekân ve bu mekanların günevinde yeni yapılan mezarlar nedeniyle kısmen tahrip olmuş bir duvar tespit edilmiştir		
Pektaş K., Cirtil S. Ö., Aktuğ E. C., Baysal H. H., 2018. Denizli İlbadi Mezarlığı 2017 Yılı Kazı ve Envanter Çalışmaları Kültür ve Turizm Bakanlığı 40. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 07-11 Mayıs 2018 Çanakkale, 519-534.									
Kızılın	Mağara	Akdeniz Bölgesi	Antalya/Döşemealtı	Ayrı	Hayvansal faaliyet		Dönemi tam olarak bilinmese de Bizans Dönemine ait olma olasılığı bulunan bu yapı yöre köylüleri tarafından uzun yıllar ağıl olarak da kullanılmıştır.		
Demirel M., Kartal G., Aydın Y., Erbil E., Kartal M., 2018. Kızılın Kazıları (I) 2017 Sezonu. Kültür ve Turizm Bakanlığı 40. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 07-11 Mayıs 2018 Çanakkale, 651-666.									
Aççana Höyük	Höyük	Akdeniz Bölgesi	Hatay	İç içe	Kazı ekibi kaynaklı tahrip	2d Evresi	Bu kayağlın tepesinin kafes tel ile çevrelenmesinin nedeni yukarıda gezinen keçi gibi hayvanların aşağıya vani kazı alanına taş düşürmelerinden kaynaklanmaktadır.		
Yener K. A., Akar M., Bulu M., 2018. Aççana Höyük, Alalah 2017 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 40. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 07-11 Mayıs 2018 Çanakkale, 717-738.									
Toprakhisar Höyük	Höyük	Akdeniz Bölgesi	Hatay/ Altınözü	Ayrı	Yoğun tarımsal faaliyet	Batı uzantısı	Batıya doğru olan uzantısı, üzerinde bulunan Toprakhisar Kövü'nün varattığı yoğun tahribat altındadır. Yerleşimin olmadığı alanlarda ise derin teraslamalar yapılarak bahçe alanları açıldığı tespit edilmiştir.		
					Hırsızlık		Kalkolitikten Demir Çağına kadar iskân edilen höyükte arkeolojik tabakaların görüldüğü kesitten tüm/tümlenebilir çanak çömlekler, taş aletler, silindir ve damga mühürler vb. çok sayıda arkeolojik eser baraj suyunun çekilmesiyle birlikte dökülmektedir. Toprakhisar Hövük civarında baraj hareketliliğiyle ortaya çıkan bu eserler bölge halkı tarafından toplanmaktadır.		
					Tarımsal faaliyet	Jeo-Arkeolojik Araştırmalar	Toprakhisar Hüyük'te çevresel etkenlere bağlı olarak gelişen ve 1989'dan beri bölgenin tarım amaçlı su ihtivacını karşılamak üzere inşa edilen Yarseli Barajı'yla iymelenen bir tahribat söz konusudur.		
Kara D., Akar M., 2018. Hatay Arkeoloji Müzesi Altınözü Toprakhisar Höyük Kurtarma Kazısı 2017 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 40. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 07-11 Mayıs 2018 Çanakkale, 1-12.									
Burgaz (Palaia Knidos)	Ören Yeri	Ege Bölgesi	Muğla/Datça	İç içe	Alt yapı faaliyetleri	Bz.17.Se.7.2.A Açması	5. seviye çalışmaları +2.12m. /+1.86m. kotları arasında yürütülürken öncelikle açmanın güneybatısındaki D728 duvarı ve peristasis doğrultusunda çalışılmış ve bu alanda kanalizasyon borusu nedeniyle tahrip olmuş Horasanlı peristasis düzlemi ile D728 duvarına ait taşlar açığa çıkarılmıştır		
Tuna N., Atıcı N., Sakarya İ., 2018. Burgaz (Palaia Knidos) 2017 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 40. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 07-11 Mayıs 2018 Çanakkale, 117-136.									
Tralleis	Antik Kent	Ege Bölgesi	Aydın/Efeler	İç içe	Kasıtlı zarar	Kazı Evi ve Çevresi Bakım ve Onarım	Duvarın içinde yer alan tonozların ayaklarını oluşturan taş payeler doğa şartları ve insan kaynaklı verilen zararlar sonucu günümüzde malzeme kaybı nedeniyle zarar görmüş durumdadır.		
Akkan Y., Öztürk N., Karaosmanoğlu M., 2018. 2017 Yılı Tralleis Antik Kenti Kazı ve Restorasyon Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 40. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 07-11 Mayıs 2018 Çanakkale, 173-184.									
Phokaea	Antik Kent	Ege Bölgesi	İzmir/Foça	İç içe	Yerel halk kaynaklı inşaat dışı müdahaleler ve altyapı çalışması	Arkaik Dönem Temenos Alanı Çalışmaları	Tepe üzerindeki tapınaklar alanı iki büyük tahribat geçirdi. İlk büyük tahribat Denizkent yönetim kurulu tarafından site için yaptırılan su deposu inşaatıydı. Yasadışı olarak yapılan bu evlem sonucunda iki önemli tapınak %90 ölçüde yok edildi. İkinci büyük tahribat ise 2015 yılında tapınaklar alanına baz istasyonu yapılmasıyla oluştu. Bu tahribat sonucunda da temenos alanının bir bölümü kepelere imha edildi. 2017 yılında ise temenos alanının üzerinde, askeri alanda yasadışı olarak A1 alanına yapılmış askeri kulenin yanında kepelere siper kazılırken eylem tarafımızdan durduruldu.		
						4. III No.lu Tapınak	Batı temenos duvarının askeri alan içerisinde kalan güney bölümü, yeni yapılan baz istasyonu tarafından tahrip edilmiş durumdadır		
					Altyapı çalışması ve kasıtlı zarar	5. IV No.lu Tapınak	Tapınağın cella bölümüne ilişkin duvarların da su deposunun inşaatı sırasında oldukça tahrip olduğu anlaşıldı. Cella duvarları modern tahribat katmanında kalması nedeniyle ele geçmedi; iş makinalarıyla yapılan tahribatlar sonucunda cellanın doğu duvarının taşlarının yaklaşık 6 m uzunluğunda, batı duvarının ise 2.68 m Uzunluğunda izlerine rastlanıldı.		

					Kasıtlı zarar		<u>İş makinalarıyla yapılan tahribatlar sonucunda</u> cellanın doğu duvarının taşlarının içten içe yaklaşık 6 m uzunluğunda, dıştan ise 7,27 m, batı duvarının ise içten 2,82 m dıştan 4,12m uzunluğunda izlerine rastlanıldı.
					Alt yapı faaliyetleri		Günümüze değin korunmuş duvar yükseklikleri de 0.75 m'dir. Söz konusu tapınak tepenin güneydoğu bölümünü oluşturan D5, E5 ve E6 plan karelerinde yer alır. Pronaos bölümünün arkasında yani E5-E6 plan karelerinde yapılan kazılarda <u>yakın zamanlarda kazılmış büyük bir tahribat katmanıyla karşılaşıldı. Nitekim bu tahribat, tepe alanının genelinde yaptığımız kazılarda da karşımıza çıktı. Gerek su deposunun inşası sırasında gerekse askeri nöbetçi kulesi ve baz istasyonlarının yapımı sırasında tepe alanında bulunan tapınakların duvarları büyük ölçüde yok edilmiş durumdadır.</u>
Özyiğit Ö., 2018. 2017 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 40. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 07-11 Mayıs 2018 Çanakkale, 207-224.							
Örükaya	Antik Baraj	Karadeniz Bölgesi	Çorum/Alaca	Yanında	Kaçak kazı ve inşaat dışı yerel halk kaynaklı müdahale	Örükaya Yerleşimi	<u>Yerleşim, oldukça yoğun kaçak kazılara ve köylüler tarafından toprağının kil bakımından zengin olması nedeniyle de toprak çekilmesine maruz kalmıştır</u> (Resim: 9). Birçok alanda mimari alt üst olmuş durumdadır. <u>Yakın zamanda yapıldığı anlaşılan yatay yönelimli bir kaçak kazı yerleşimin özellikle batı yönündeki yapıları tamamen ortadan kaldırmıştır.</u> Bu alanda gerçekleştirilen kazılarda kaçak kazının yarattığı tahribat temizlenerek geriye kalan mimari ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Doğu yönde ise in-situ mimari kaydedilebilmiştir.
					Kaçak kazı	Tümülüs	<u>Örükaya, batı yönünde kaçak kazıların hedefi olmuş bir tümülüse ev sahipliği yapmaktadır.</u> Söz konusu kaçak kazı girişimleri kurtarma kazılarının başlamasından hemen bir ay evvel gerçekleştirilmiş olup, tümülüsün bütünlüğüne zarar vermiştir.
İpek Ö., Sökmen E., 2018. Örükaya Arkeolojik Kazı ve Araştırma Projesi 2017 Yılı Çalışmaları Kültür ve Turizm Bakanlığı 40. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 07-11 Mayıs 2018 Çanakkale, 225-238.							
Van Çavuştepe Kalesi ve Urartu Nekropolü	Kale	Doğu Anadolu Bölgesi	Van/Gürpınar	İç içe	Kaçak kazı	Payeli Alan	Söz konusu sedire ait taş sırası, <u>eski zivaretçi yolu buradan geçtiği için büyük ölçüde tahrip olmasına</u> karşın halen görülebilmektedir (Resim: 4).
					Ziyaretçi kaynaklı	Çavuştepe Nekropolü	<u>Buradaki yoğun defineci tahribatı nedeniyle</u> acilen kazı çalışması yapılması planlanmış ve alınan izinle bu yıl başlanan kazılarda Urartu ölü gömme gelenekleriyle ilgili önemli bilgiler elde edilmiştir.
					Kaçak kazı		Belirlenen bu plan karelerin kapladığı alanda yer alan <u>çeşitli büyüklükteki çok sayıda defineci çukuru</u> ölçülerek plan üzerine işlenmiştir
					Kaçak kazı		Bu çalışmalar sırasında ölçülen 10x10 m'lik plan karelerin kuzeybatı kesiminde bulunan <u>ve defineciler tarafından daha önce tahrip edilmiş</u> olan, kenarlarına sal taşları yerleştirilmiş sandık mezarın temizliği ve belgelenmesi tamamlanmıştır (Resim: 5)
Çavuşoğlu R., Biber H., Kılıç S., Yılmaz H., 2018. Van Çavuştepe Kalesi ve Urartu Nekropolü 2017 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 40. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 07-11 Mayıs 2018 Çanakkale, 275-296.							
Troia	Ören Yeri	Marmara Bölgesi	Çanakkale	Yanında	Koruma- Kazı ekibi kaynaklı tahrip	C 8 Açması	<u>Dörpfeld kazıları sonrasında yıkılan duvarlar bu pitosları tahrip etmiş ve Dörpfeld sonrası atık toprak kaldırıldığında pitosların sadece dip kısımlarının gerive kaldığı,</u> üst kısımlarının parçalanarak dışarı veya içeri doğru çıktığı anlaşılmıştır
					Koruma-Kazı ekibi kaynaklı tahrip	1.3. E/F 7 Açması Troyalı Fn Giriş	Bu alanda Troya II dönemine ait FN güney kapısının giriş kısmında çalışılmıştır (Çizim: 1). <u>Bu alanda Schliemann dönemi kazılarında büyük tahribatlar yapılmıştır.</u>
					Ziyaretçi kaynaklı		Troya ören yerinde kalıntıları <u>tahrip eden en önemli etken, zivaretçiler</u> ve doğal koşullardır.
					Yerel halk kaynaklı inşaat dışı müdahale ve altyapı faaliyetleri		Höyük, <u>kazılara başlanmadan önce Tatarlı Köyü'nün mesire alanı olarak kullanılmıştır. Bahsedilen alana yapılmış ve tarafımızdan önceki yıllarda kaldırılmış olan tuvalet yapısının fosseptik çukurunun açılması sırasında büyük tahribat yapıldığı tespit edilmiştir. Bu tahribattan dolayı çalıştığımız açmalarda ne yazık ki ana girişin yol sistemiyle ilgili verilere ulaşamamıştır.</u>
Aslan R., 2018. Troya Örenyeri 2017 Yılı Kazı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 40. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 07-11 Mayıs 2018 Çanakkale, 313-332.							
Tios	Antik Kent	Karadeniz Bölgesi	Zonguldak/ Çaycuma	Ayrı	Kaçak kazı	Doğu Nekropolü	2017 yılında kazı çalışması yapılan alanlardan birisi de <u>defineciler tarafından sürekli bir şekilde tahribata uğrayan</u> bir Geç Roma mezarlığı şeklinde olan doğu nekropolüdür.
Yıldırım Ş., Dandrow E., Williams L., Bora A, Sinelli P., 2018. Tios-Tieion 2017 Yılı Kazı Çalışmaları Kültür ve Turizm Bakanlığı 40. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 07-11 Mayıs 2018 Çanakkale, 437-448.							
Oluz Höyük	Höyük	Karadeniz Bölgesi	Amasya/ Merkez	Ayrı	Tarımsal faaliyet ve kaçak kazı	1. Mimari Tabaka	A Açmasında yüzey toprağının hemen altından başlayan 1. mimari tabaka, 478,78 m ile 478,00 m seviyeleri arasında yer almaktadır. <u>Yüzeve yakınlığı nedeniyle tarım faaliyetleri, 2007'den önce yapıldığı anlaşılan bazı vasadışı kazılar</u> ve büyük olasılıkla "0" tabakasının yerleşimcileri, ayrıca yerleşme terk edildikten sonra gerçekleştirilmiş gömüler nedeniyle yoğun bir şekilde tahrip edilmiş olan 1. mimari tabakanın J 18 plan karesindeki kazılarında birkaç dağınık taş parçası dışında herhangi bir mimari kalıntıya rastlanmadı.
Dönmez Ş., Yurtsever Beyazıt A., Kaymakçı S., Adısonmez B., Abazoğlu F., 2018. Oluz Höyük Onbirinci Dönem (2017) Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 40. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 07-11 Mayıs 2018 Çanakkale, 449-462							
Tios	Antik Kent	Ege Bölgesi	Muğla/ Fethiye	Yanında	Kısmen kaçak kazı	Antropolojik İncelemeler	Örneğin soyulmadan günümüze kadar ulaşan 3 mezara (18.23;18.25; 23.1) ait iskeletlerin anatomik bütünlüklerini korudukları gözlemlenirken, <u>diğerlerinin gerek kaçak kazı</u> gerekse <u>alandaki ikincil kullanımlar</u> nedeniyle dağınık veya süpürülmüş olduğu dikkat çeker.
Korkut T., Uygun Ç., Özdemir B., 2018. Tios 2017 Kazı Etkinlikleri. Kültür ve Turizm Bakanlığı 40. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 07-11 Mayıs 2018 Çanakkale, 471-482.							
Tayinat Höyük	Höyük	Akdeniz Bölgesi	Hatay-Reyhanlı	Ayrı	Kasıtlı zarar	G4.47 ve G4.57 Açmalar	<u>Modern tahribata maruz kalmış</u> bu alanda yapılan kazılar anıtsal bir kadın heykeline ait baş ve üst gövde parçalarını ortaya çıkartmıştır
						G4.48 ve G4.58 Açmalar	Taş blokların üzerlerindeki kazıma izlerine bağlı olarak, <u>bu bölgede yakın zamanda buldozer ile yapılan kazı ve düzleme çalışmalarından dolayı buldozer dislerinden kaynaklanarak oldukça hasara uğradıkları görülmüştür</u>
Harrison T., Denel E., Batuk S., 2018. Tayinat Höyük Kazıları, 2017. Kültür ve Turizm Bakanlığı 40. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 07-11 Mayıs 2018 Çanakkale, 483-502							
Yenice Höyük	Höyük	Güneydoğu Anadolu Bölgesi	Gaziantep/ Oğuzeli	Ayrı	Koruma- Kazı ekibi kaynaklı	Ync 1 ve Ync 2 Alanlar	Ortaya koyabilmek amacıyla YNC 1 alanı ve YNC 2 alanı bu kısımda araba yolları kaldırılarak birleştirilmiştir. Kavisi bir şekilde uzanan güney duvarı 9.40 m., batı duvarı ise 5.12 m. olan yapının, kuzey tarafında yer alan duvarın U 14 açmasında 2,36 metrelik kısmı açığa çıkarılmıştır. Kuzey duvarının diğer kısımları ise kesit içinde yer alır. Doğu ve güney duvarının bir kısmı <u>kazı çalışmaları öncesi iş makineleriyle açılan bir çukurla tahrip edilmiştir.</u>
Demir T., Ekici M., 2018. Yenice Höyük 2016-2017 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 40. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 07-11 Mayıs 2018 Çanakkale, 503-520.							
Kastabala	Antik Kent	Akdeniz Bölgesi	Osmaniye	Ayrı	Ziyaretçi kaynaklı tahribat		“Kültür ve Tabiat Varlıkları ile İlgili Olarak Yapılacak Araştırma, Sondaj ve Kazılar Hakkında Yönerge” hükümlerine uygun biçimde Kastabala’da önceki yıllarda (2009, 2011-2016) sürdürüğümüz ve halen devam eden kültür varlıkları ile ilgili çalışma alanlarımızda açığa çıkarılan taşınmaz kültür varlıklarının doğa ve <u>kenti zivaret eden insanlar kaynaklı tahribatın önlenmesi,</u> ayrıca taşınmaz kültür varlıklarının korunması hususunda acil önlemler alınması, bu önlemler kapsamında ivedilik gerektiren çalışmaların gerçekleştirilmesi amaçlı olarak 2017 yılı için öngörülen programa uygun biçimde gerçekleştirilmiştir.
					Tarımsal faaliyet		Depremler vd. doğa kaynaklı tahribatlar, özellikle <u>kentin tüm genelinde yoğun tarımsal faaliyetler</u> mimariye ait yapı kalıntılarının tahribine, kültür tabakalarının erozyonuna ve yok olmasına neden olmuştur.
					Tarımsal faaliyet		Ancak, bildiği üzere önceki yıllarda alınan adli karar/kararlar uyarınca sit alanı sınırları içerisinde yer alan, ancak şahıs mülkiyetinde olan parsellerde tüm tarımsal faaliyetlere 2017 yılında da izin verilmiştir. <u>Bu bağlamda söz konusu sit alanı sınırları içerisinde ver alıp da şahıs mülkiyetinde ver alan parsellerde derin sürüme davalı tarımsal faaliyetlerde önceki yıllara göre daha da artan yoğunluk söz konusu olduğu dikkat çekmektedir. Pulluğa takılan sütun tamburları, pullukla tahrip edilen duvar kalıntılarının, hatta temellerinin sökülüyor olması kaygı vericidir.</u>
					Kaçak kazı		<u>Ayrıca sit alanı sınırları içerisinde ver alan parsellerde önceki yıllar ile karşılaştırıldığında kaçak kazı çukurları sayısının arttığı,</u> bunların bazılarının yüzeyse küçük çukurlar olduğu ve sayısal anlamda özellikle vadinin güney yamacının tepe noktalarında ve vadinin kuzeybatısında kaya mezarlarının yoğunlaştığı bölgelerde gerçekleştirilmiş olması dikkat çeker. Her yıl kazı ruhsatının verileceği tarihe yakın dönemlerde <u>kaçak kazı sayısının artışı</u> ise dikkat çekici bulmakta, bunun her yıl mükerrez yenilenmekte olmasını bir rastlantı olarak değerlendirmemekteyiz.
Zeyrek T. H., Zeyrek A. N., 2018. Kastabala Kazı Çalışmaları 2017. Kültür ve Turizm Bakanlığı 40. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 07-11 Mayıs 2018 Çanakkale, 537-546.							
Kırıkkale Delice İlçesi Elmalı Köyü Mozaik Kazı Alanı	Kurtarma kazısı	İç Anadolu Bölgesi	Kırıkkale/ Delice	Ayrı	Tarımsal faaliyet ve kaçak kazı		Taban mozaığı, ait olduğu mekânın duvarları takip edilerek mozaik döşeli mekân tamamen açığa çıkarılmıştır5. 5 <u>Tarımsal faaliyetlerin yoğun olarak yapıldığı bir tarlada bulunan kazı</u> alanında yaklaşık 5x2m ölçülerinde açılan <u>kaçak kazı çukurunun</u> içerisinde ve etrafında dağılmış ve kaçak kazı toprağı içine karışmış olan mozaik parçaları ve tesseraların alandan alınarak Müze’ye getirildiği 27.10.2017 tarihli uzman raporunda yer almaktadır.
Alagöz U., 2018. Kırıkkale Delice İlçesi Elmalı Köyü Mozaik Kazı Alanı. Kültür ve Turizm Bakanlığı 40. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 07-11 Mayıs 2018 Çanakkale, 547-556.							
Derekuşun	Maden işletmesi	Karadeniz Bölgesi	Çorum/Bayat	Ayrı	Kaçak kazı	Erikli II Açması	Kazı çalışmaları bu alanda yoğunlaştırılmış, yüzeydeki toprağın hemen altında Geç Hellenistik Döneme ait olduğu anlaşılan bir yapı kalıntısı ortaya çıkarılmıştır. 1 m genişliğinde kalın taş duvarlarla çevrili bu mekânın ortasında tuğlalardan örülmüş dikdörtgen bir yükselti bulunmaktadır. <u>Yapının kuzey doğusu kısmen, günevi ise tamamen kaçak kazı sonucu tahrip olmuştur</u>
					Kaçak kazı ve yerel halk kaynaklı müdahale	Güney Çalışma Alanı: Erikli II-VIII Açmaları	Bu alanda <u>kaçak kazı faaliyetlerinin</u> daha yoğun olduğu anlaşılmaktadır. Özellikle VII No.lu açma alanında kaçak kazı çukurları 4 m derinliğe kadar inmektedir. Buna göre üstteki Roma-Hellenistik dönemlere ait olduğunu düşündüğümüz kalıntılar tahrip olmuştur. <u>Ayrıca yamaç konumundaki bu alanın tarla sahipleri tarafından düzlenerek bu üst tabakaların taşlarının avkıldandığı anlaşılmaktadır. Bu yüzden VI No.lu açmada tarla yüzeyinin 30-50 cm. altında ETC III-Karum Dönemi kalıntıları gelmektedir.</u>
					Kaçak kazı	VII No.lu açma	VII No.lu açmanın yer aldığı alanda <u>kaçak kazı faaliyetleri</u> fazlaca tahribata yol açmıştır. Burada kaçak kazı 4 m derinliğe kadar inmektedir.

Yalçın Ü., İpek Ö., Yalçın G., Ekmen H., 2018. Derekutuğun 2017 Kazı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 40. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 07-11 Mayıs 2018 Çanakkale, 557-574.							
Parion	Antik Kent	Marmara Bölgesi	Çanakkale/Biga	Yanında	Kaçak kazı	Oda Mezarlar	Çalışmalara ilk olarak OM 4 adlı mezarın batısında illegal kazılar yoluyla tonozu ve eşik taşı kırılarak tahrip edilen OM 5 adlı mezarın ön cephesini görmek amacıyla başlanmıştır (Resim: 8). OM 5 adlı mezarın tonozu üzerinde seviye inilerek dolgu toprağında yer alan moloz ve köklerin kaldırılması ile tonozun doğu ve batı duvarında radyuslara kadar yıkıldığı, ön cephede ise sıvaların tahribata uğradığı tespit edilmiştir. İllegal kazılar ile mezar içerisinde açılan oyukta yapılan seviye inme çalışmasında insan iskeletine ait kırık femur ve tibia kemiklerine rastlanmıştır.
Keleş V., Ergürer H. E., Kasapoğlu H., Çelikbaş E., Oyarçın K., Kaba H., Yılmaz A., Kasapoğlu B. E., Yılmaz M. D., Akkas İ., Akın E., 2018. Parion 2017 Sezonu Kazı, Restorasyon ve Konservasyon Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 40. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 07-11 Mayıs 2018 Çanakkale, 595-616.							
Aigai	Antik Kent	Ege Bölgesi	Manisa	Ayrı	Hırsızlık ve kaçak kazı	Athena Kutsal Alanı	Diğer taraftan, kentteki mimari kalıntılar verleşimin M.S. 13. yüzyılda terkedilmesinin ardından çevre verleşimlerdeki inşa faaliyetleri için devşirme olarak kullanılmıştır. 20. yüzyılla birlikte bu duruma kaçak kazı faaliyetleri de eşlik etmiştir.
					Kaçak kazı	Nekropolis	Bu alanlar içerisindeki çeşitli mezar yapıları, megalitik bir yapı, eski arkeolojik kazı çalışmalarından kalan bulgular, kaçak kazı izleri , in-situ olmayan blok veya mimari elemanlar, antik yollar, modern yapılar gibi bütün materyal kültür öğeleri ve coğrafi veri Aigai hâlihazır haritasına aplice edilmiştir.
Doğer E., Sezgin Y., Eroğlu M., Başdemir B., 2018. Aigai 2016-2017 Yılları Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 40. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 07-11 Mayıs 2018 Çanakkale, 669-690.							

EK-14 2019 KAZI RAPORLARI TESPİT EDİLEN İNSAN KAYNAKLI RİSKLER

Arkeolojik Alan	Alanın Niteliği	Coğrafi Konum	Konumu	Yerleşim Yeri ile İlişkisi	Risk Çeşidi	Etki Ettiği Miras Alanı	Tahribat Boyutu
Aşağı Kaleköy Barajı Projesi /Murat Tepe	Kurtarma kazısı	Doğu Anadolu Bölgesi	Bingöl/Solhan	Yanında	Ulaşım faaliyetleri	Murat Tepe yerleşimi geneli	Murat Tepe, konum itibarıyla Murat Köyü’nün hemen yakınında kalması ve yanından demirvolu ve karavolu geçmesi sebebiyle aşırı tahribata uğramıştır.
					Kaçak inşaat	Yerleşim üzeri	Murat Tepe’nin batısından ve kuzeyinden geçen demiryolu ağının inşası sırasında, sorumlu mühendis tarafından, verleşme üzerine bir ev inşa edilmiştir. Bu evin insanı yerleşmeve zarar vermiştir.
					Ulaşım faaliyetleri	Yerleşimin güney etekleri	Güneyinden geçen karavolunun inşa çalışmaları sırasında, verleşmenin güney etekleri de tahrip olmuştur.
					Yerel halk kaynaklı inşaat dışı müdahale	Murat tepe yerleşimi doğu ve batı bölümleri	Ayrıca yerleşmenin üzerinde bir bayrak direği yer almaktaydı. En büyük tahribat ise yerleşmenin doğusunda ve batısında olmuştur. Bu alanlardan yol yapım çalışmaları için iş makineleri ile toprak alınmıştır.
					Tarımsal faaliyet	2. Tabaka	taş temel seviyesi korunmuş olan, II. tabakaya ait bir mimari yapı ortaya çıkarılmıştır. Bu yapı, taş temel üzerine kerpiç üst yapıdan oluşmaktadır. Fakat üst bölüm yüzeye yakın ve tahrip olduğu için kerpiç kalıntılarına dair çok az veri ele geçirilmiştir.
					1. Tabaka	Murat Tepe’de I. tabakaya ait olan mimari yapılar yüzeye yakınlığından dolayı daha çok tahrip olmuştur.	
					Yerel halk kaynaklı inşaat dışı müdahale	Mezar 2’de Ciddi Tahribat	Yöre halkı ile yapılan konuşmalarda, Mezar 2’nin yer aldığı G 4 karelaçı’nın aşırı tahribata uğramasının nedeninin iş makineleri ile toprak alınması olduğu anlaşılmıştır. Girişi batıda olan Mezar 2’nin büyük kısmı tahrip olmuştur.
Özdemir A., Kılınc Z., Ağtaş Y., 2019. Aşağı Kaleköy Barajı Projesi / Murat Tepe 2018 Yılı Kurtarma Kazısı. Kültür ve Turizm Bakanlığı 41. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 17-21 Haziran 2019 Diyarbakır, 1-14.							
Euromos	Antik kent	Ege Bölgesi	Muğla/Milas	Yanında	Hırsızlık ve kasıtlı zarar	Mezarda Tahribat	Kapağının kuzey kenarının alttan moloz taşlarla desteklenmiş vaziyette yarı açık durması mezarın önceden soyularak tahrip edildiğine ilişkin ilk izlenim olmuştur.
Kızıl A., Doğan T., 2019. Euromos Kazısı 2018 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 41. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 17-21 Haziran 2019 Diyarbakır, 15-34.							
Pedasa	Antik kent	Ege Bölgesi	Muğla/Bodrum	Yanında	Kaçak kazı ve tahrip	Savaşçı (T79) Tümülüsü: Mezar Odası ve Dromos	Mezar odası ve dromos kaçak kazılar sonucu açığa çıkarılmıştır; mezar odası 1.80 x 2.30 m. ölçülerinde, duvarları ise 0.70 x 0,80 m yüksekliğinde ayakta kalmıştır. Odanın üst örtüsü tonoz başlama seviyesinden itibaren tahrip olmuştur.
					Kaçak kazı ile tahrip	D1 ve B1 Alanlarında Dağınık Halde Küçük Buluntular	Çalışma sonucu kaçak kazı ile tahrip edilen D1 ve B1 alanlarındaki atık toprak içinde kırık ve dağınık halde lokal üretim mezar armağanları olan kaplar ait parçalar ortaya çıkarılmıştır.
					Kaçak kazı ile tahrip	Çamtepe Güneydoğu Yamaç Nekropolü, Mezar Platformu	Bu mezar platformları büyük oranda kaçakçılar tarafından tahrip edilmiş durumdadır
						Çamtepe Güney Nekropol/ Zeytinli Kaya Platform Nekropol Alanı	Zeytinli Kaya Platform Nekropolisi’nde kaçakçılar tarafından tahrip edilen platform mezarlar ın tarihlendirilmesi ve ilgili arkeolojik malzemelerin saptanması amacıyla temizlik ve belgeleme çalışması yapılmıştır. Nekropolün yaklaşık orta kesiminde yer alan kaçak kazı ile tahrip edilen Platform Mezar 2 (P2) / Platform Mezar 73 (PM 73)’te yürütülen temizlik çalışmasında...
					Kaçak kazı	Gökçeler Deresi Antik Yol ve Platform Mezarlar	Antik yolun 10 m aşağısında, doğu tarafta dikdörtgen biçimli bir platform mezar PM 79 belgelenmiştir. Platformun orta kesimine yakın yerdeki kaçak kazı çukuru 1.50 m. güneydoğusunda, platformun güneydoğu köşesinde 1,60 m uzaklıkta urne çukuru kazılmıştır.
					Kaçak kazı		Platform dolusunun orta kesimi kaçakçılar tarafından kazılmıştır. Pithosun çıkarıldığı kaçak kazı çukuru ve platformun güneydoğu köşesine 2 m uzaklıkta yer alan kremasyon sandık temizlenmiştir.
					Kaçak kazı	Çiftlik Evi ve Meskenler	Gebe Kilise Çiftlik Evi: Pedasa teritoryumunun kuzey sınırında, Torba Mevkii sırtında verleşik Leleg tümülüsünün (Gebe Kilise) güneydoğusunda bulunan çiftlik evinde yürütülen çalışma sonucu yapı içerisinde kaçak müdahale sonucu oluşan dolgu temizlenmiş, tahrip edilen mekân ve diğer mekânlarda bitki temizliği yapılmış ve ayrıca yapının planının elde edilmesine yönelik olarak düzenleme çalışması yapılmıştır.
Kaçak kazı	Gebe Kilise Güney Mesken 1ve mesken 2	Pedasa meskenlerinin kent teritoryumunda bugüne kadar çalışılmamış olan Gebe Kilise’nin güneyinde uzanan tepe düzlükleri üzerinde kazı ve temizlik çalışmaları yapılmıştır. Yer yer kaçak kazıların görüldüğü alanda Mesken 1 ve Mesken 2 olarak adlandırılan iki konutta çalışmalar yürütülmüştür.					
Diler A., Özer B., Gümüş Ş., Adıgüzel G., Yıldız S. Z., 2019. Pedasa 2018. Kültür ve Turizm Bakanlığı 41. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 17-21 Haziran 2019 Diyarbakır, 35-60.							
Acemhöyük	Höyük	İç Anadolu Bölgesi	Aksaray/Yeşilova	İç içe	Ruhsatlı inşaat faaliyetleri	Surun ZA/52 ve AB/52 Açmaları	ZA/52 ve AB/52 açmalarında 2018 yılında yürütülen kazılar, XI. Tabaka sur yapısının daha iyi anlaşılmasını sağlamış ve genişliğinin önceki yıllarda tespit edilenden daha fazla olduğunu ortaya koymuştur (Resim: 2). Surun ZA/52 ve AB/52 açmalarındaki genişliği 7 metreyi aşmış ve korunan yüksekliği 2 metreye ulaşmıştır. Bu durum, surun doğuya doğru uzanan yaklaşık 5m. genişliğindeki daha dar bölümlerinin takip eden tabakalar ve modern Yeşilova verleşimine ait evlerce tahrip edilmiş olabileceğine işaret etmektedir.
Kamış Y., Öztan A., 2019. 2018 Yılı Acemhöyük Kazıları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 41. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 17-21 Haziran 2019 Diyarbakır, 147-160.							
Panaztepe	Yamaç yerleşmesi	Ege Bölgesi	İzmir/Menemen	Ayrı	Kaçak kazı	Mezarlık	2014 yılında kaçak kazı girişimleri sonucunda keşfedilen Orta Tunç Çağı mezarlığının araştırılması için girişimler başlatılmıştır.
Erkanal-Öktü A., Tuncel R., Alay Ş., 2019. 2018 Yılı Panaztepe Kazıları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 41. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 17-21 Haziran 2019 Diyarbakır, 187-202.							
Ambar Barajı – Ambar Höyük	Höyük	Güneydoğu Anadolu Bölgesi	Diyarbakır/Kocaköy	İç içe	Kısmen tarımsal faaliyet	Gre Filla (Ambar I)	Tarım faaliyetleri ve Orta Çağ mezarlarından dolayı üst katmanlarda karışık malzeme ele geçirilmiştir.
Ökse A. T., Konak A., Yurt V., 2019. Ambar Barajı – Ambar Höyük, Gre Filla ve Kendale Hecala – 2018 Kurtarma Kazıları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 41. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 17-21 Haziran 2019 Diyarbakır, 299-314.							
Harbetsuvan Tepesi	Höyük	Güneydoğu Anadolu Bölgesi	Şanlıurfa/Eyyubiye	Yanında	Kaçak kazı		Daha çok kaçak kazı alanlarının yaratmış olduğu tahribatın boyutunu anlamak için yapılmış olan bu kurtarma kazısında, yeni mimari bulgular ve arkeolojik buluntular ortaya çıkmıştır.
					Kaçak kazı	2017 Ve 2018 Yılı Harbetsuvan Tepesi Kazısı	Ayrıca tepenin yüzeyinde pek çok sayıda “T” şeklinde dikilitaşlara rastlanmıştır6. Harbetsuvan’da yapılan araştırma sonucu, kaçak kazıcılar tarafından kazılmış bir alanda açığa çıkartılmış olan “T” şeklindeki bir dikme taşın üzerinde parmak kabartmaları da tespit edilmiştir
					Kaçak kazı	Harbetsuvan Tepesi 2017 Yılı K11 Açması	K11 açması 10x10m. karelaajında açılan ve kaçak kazı sonucu tahribatın yaşandığı bir alan olup içerisinde kırılmış bir şekilde ve üzerinde kabartma izleri taşıyan dikilitaş parçaları yer almaktadır. Kaçak kazı tahribatı sonucu ortaya çıkan çukur içerisinde temizlik ve belgeleme çalışması yapılmıştır. Buna göre kaçak kazı alanının kuzey-güney yönünde 4.10 m. ve doğu-batı yönünde ise 4.70 m. bir genişlikte olduğu saptanmıştır.
					Kaçak kazı	K7 Açması	K7 açması tıpkı K11 açması gibi kaçak kazı sonucu tahribatın yaşandığı bir açmadır. Kaçak kazı alanında bir kısmı görülen dikilitaşın etrafında temizlik çalışması yapılarak dikilitaşlar ortaya çıkarılmıştır. Yapılan çalışmalarda, duvarlar açığa çıkmış ve bu duvarların içine yerleştirilmiş dikilitaşlar tespit edilmiştir. Açmanın kuzeybatı köşesindeki kaçak kazı alanında, vatık vaziyette birbirine paralel in-situ durumda iki dikilitaş parçası açığa çıkmıştır.
					Kaçak kazı	K4 Açması	Dikilitaş K7 açmasında olduğu gibi benzer bir şekilde duvara yerleştirilmiştir. Açmanın güney batısında kaçak kazı çukurunun hemen doğusunda bir taş bank sağlam olarak ele geçmiştir
					14 adet Kaçak kazı	Harbetsuvan Tepesi 2018 Yılı	Harbestuvan Tepesi'inde 2018 yılı için tepe alanında hali hazırda yer alan 14 adet kaçak kazı tahribat çukurunun toplamda 7 adedinde karalej sisteminde açmalar açılarak kazı çalışması yapılmıştır. Höyük alanında daha öncesinden belirlenen kaçak kazı tahribat çukurlarının yer aldığı 7 farklı kesimde 5x5m boyutlarında; K1, K3, K5, K9, K10, K12 ve K13 olarak isimlendirilmiştir.
					Kaçak kazı	K-1 Açması	K-1 Açması 2018 yılı Harbetsuvan Tepesi kazılarında kazı stratejisi gereği plan kare sisteminde 5x5 m. olarak açılmış bir açmadır (Resim: 8). K-1 açması kaçak kazı tahribatının yaşandığı bir açma olup, açmanın orta bölümünden başlayarak batı kesimine doğru yayılım gösteren tahribat, DB yönünde yaklaşık 2.20 m. KG yönünde ise 2.80 m’lik bir alanı kapsamaktadır.
					Kaçak kazı	K-1 Açması	K-1 açmasında yapının batı duvarı ile Dikmetaş arasında kalan kesimde önceki yıl K-11 açması içerisinde de benzer şekilde taş döşeme izlerine rastlanmıştır. Dikmetaş’ın bulunduğu kesimde kaçak kazı tahrip alanın da en yoğun yaşandığı kesim de yapılan seviye inme çalışmaları sırasında ana kayaya ulaşılmış, yapının taban döşemesinin ana kaya üzerinde taş moloz toprak dolgu ile tasfiye yapıldığı ve yaklaşık 15 cm’lik bir dolgunun ardından ikinci bir taban döşemesi olarak büyük taş plaka döşemesi yapıldığı anlaşılmıştır.
					Kaçak kazı ve tahrip	K-3 Açması	K-3açması 5x5 m. olarak açılmış bir açmadır (Resim: 9). K-3 açması kaçak kazı tahribatının yaşandığı bir açmadır. Açma içerisinde yer alan tahribat, açmanın orta bölümünden başlayarak kuzey ve doğu kesimine doğru yayılım göstermektedir. Bahsedilen kaçak kazı çukurunun tahribat alanı DB yönünde yaklaşık 2.87 m., KG yönünde ise 2.60 m’lik bir alanı kapsamaktadır.
						K-3 Açması- kırılmış Dikmetaş	Kaçak kazı çukurunun bulunduğu alanda devam eden çalışmalar sırasında bir adet üst kısmı tamamen kırılmış in-situ Dikmetaş parçası açığa çıkmıştır.
Kaçak kazı	K13 Açması- Locus 14 Mekânı Güney Duvarında Tahribat	Söz konusu açmanın batı bölümüne K-5, doğu bölümüne K-13 ismi verilmiştir. K-13 kaçak kazı çukurunda yapılan çalışmalar, başlangıçta tahribatın yoğun olduğu kuzey kesimde devam ederken bu alanda Locus 14 olarak adlandırdığımız mekân açığa çıkartılmış, mekânın güney duvarının bir kısmının kaçak kazı sonucu tahrip edildiği saptanmıştır.					

					Kaçak kazı	K-5 Açması- Kaçak Kazı Çukuru	K-5 açmasında yürütülen bir diğer çalışma ise yine açmaya ismini verdiğimiz açmanın kuzeybatısında yer alan K-5 numaralı kaçak kazı çukurudur.
					Kaçak kazı	K-9 Açması- Açmanın Orta Bölümünde Yaklaşık 3x2,5 Boyutlarında Tahribat	K-9 Açması kaçak kazı tahribatının yaşandığı bir açma olup höyük alanın doğu tarafında ve bir önceki yıl çalışmaları yapılan K-11 açmasının kuzeydoğusunda yer almaktadır. Açma içerisinde yer alan tahribat, açmanın orta bölümünde yayılım göstermektedir. Bahsedilen kaçak kazı çukurunun tahribat alanı DB yönünde yaklaşık 3.05 m, KG yönünde ise 2,55 m’lik bir alanı kapsamaktadır.
					Kaçak kazı	K-9 Açması- Açığa Çıkan Mezar Yapısında Tahribat	Açma içerisinde saptanmış olan kaçak kazı dışında açmanın kuzeyinde geç dönem özelliği sergileyen bir mezar yapısı açığa çıkartılmıştır. Kaçak kazı tahribatı dışında olasılıkla bu alanda yer alan mezar yapısının da tahribat yarattığı görülmektedir. Dağınık halde taş öbeklerini bu alanda yer aldığı açmanın kuzey yarısında kaçak kazı tahribatının mezara zarar verdiği burada ele geçen bir adet ters dönmüş kafatası parçası ile dağınık halde yer alan az sayıda kemik parçalarından anlaşılmaktadır.
					Kaçak kazı	K-10 Açması- Diğer Açmalara Göre Daha Yoğun Tahribat	K-10 Açması, DB yönünde 5 m ve KG yönünde 5 m olarak açılmış bir açmadır (Resim: 12). Söz konusu açma höyük alanın güney tarafında yer almaktadır. K-10 açması kaçak kazı tahribatının yaşandığı bir açma olup söz konusu tahribatın diğer açmalara göre en yoğun yaşandığı alan olarak gözlemlenmiştir.
					Kaçak kazı		K-10 açması içerisinde devam eden bir diğer kazı çalışması ise, bu alandan geçen yıl açma içerisinde yüzeyde bulunan dikmetaş parçasının devamının saptanmasına dönük olarak yürütülmüştür. Nitekim açma dışına kaçak kazı sonucu atılmış olarak bir adet dikmetaşa ait kalıntılar saptanmıştır. İlk gözlemlerimizin kaçak kazının en yoğun bulunduğu ana kava seviyesine kadar olan bölümden çıkartılarak sökülüp atıldığı şeklinde olmuştur.
					Kaçak kazı	K-12 Açması	K-12 açması plan karesi 5x5 m. olarak açılmış bir açmadır (Resim: 13). Kaçak kazı tahribatının yaşandığı açma hövük alanın güney tarafında yer almaktadır. Aynı zamanda tahribat alanın da bir adet üst kısmı hafif yatık vaziyette, olasılıkla in-situ durumda olduğunu düşündüğümüz Dikmetaş parçasının yer aldığı görülmüştür. Kaçak kazı tahribat alanında yürütülen çalışmalar sırasında yüzeyde “T” başının kırık olarak görüldüğü dikmetaşa ek olarak bunun hemen önünde ön kısmına doğru devrilmiş olan ikinci bir dikmetaş parçası daha ele geçirilmiştir.
					Kaçak kazı	Harbetsuvan Tepesi	2017 yılında başlanan Harbetsuvan Tepesi kazı ve temizlik çalışması sonucunda, yakın zamanda kazılmış kaçak kazı alanları dışında , daha çok geç Roma ve Erken Bizans dönemlerinde tahribat yapıldığı tespit edilmiştir. 2017 yılındaki kazılar daha çok ören yerine yapılmış olan tümülüs mezarların bulunduğu yerlerde gerçekleştirilmiştir. Bu alanlarda, yoğun olarak kaçak kazılar yapılmış ve bazı açmalarda ana kavaya kadar inilmiş olduğu görülmüştür. ...Yakın zamanda kazılmış olan kaçak kazı çukurlarında ise daha çok karşılıklı duran iki dikilitaşın arası eşelenmiştir. Bu tarzdaki kaçak kazı çukurları yaklaşık 1-2 m derinliğinde, 1.5-2 m çapındadır.
Çelik B., Uludağ C., 2019. 2017 ve 2018 Yılı Harbetsuvan Tepesi Kazı ve Temizlik Çalışması. Kültür ve Turizm Bakanlığı 41. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 17-21 Haziran 2019 Diyarbakır, 337-356							
Blaundos	Antik Kent	Ege Bölgesi	Uşak/Ulubey	Yanında	Kaçak kazı	KM1 kaya mezar	Daha önce kaçak kazılarla tahrip edilmiş ve atık toprağı mezar dışında ve vadi tabanında yığın oluşturulacak şekilde yığılmış olan kaya mezarında 13 adet kayaya oygu lahit ve 3 adet niş tespit edilmiştir. Sadece kenarlardaki arcosoliumlar değil, orta koridor ve giriş holünün zeminlerinde de lahitler oyulmuştur. Büyük bölümü tahrip olan lahitlerin kapaklarına ait birkaç parçaya ulaşılmıştır. Hem kaçak kazılarla hem de tarafımızdan çıkarılan atık toprak içinde yapılan eleme çalışmasıyla seramik, cam ve kemik parçalarına rastlanmıştır.
					Kaçak kazı		
Can B., Söyler Ş., Keklik Dünder G., 2019. Blaundos Antik Kenti 2018 Yılı (İlk Sezon) Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 41. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 17-21 Haziran 2019 Diyarbakır, 393-410.							
Zeyve Höyük	Höyük	İç Anadolu	Niğde/Ulukışla	Yanında	Geçmiş dönemli ulaşım faaliyetleri	Şantiye I alanında tahribat	1960 yılında vol çalışmaları sırasında tahrip olan , Şantiye I olarak adlandırılan alanda, kazı çalışmaları sırasında Roma Dönemine ait mimari yapılar ortaya çıkarılmıştır
Barat C., Köker Gökçe E., Pichonneau J. F., Mathe V., Brumiaux G., 2019. Porsuk-Zeyve Höyük 2018 Yılı Kazısı. Kültür ve Turizm Bakanlığı 41. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 17-21 Haziran 2019 Diyarbakır, 471-486.							
Gülpınar / Smintheion	Höyük	Marmara	Çanakkale/Ayvacık	İç içe	Geçmiş dönemli ruhsatlı inşaat faaliyetleri	Tapınak müze arasındaki güneydoğu duvarı?	Duvarda, 1994 ve 1996 yıllarında tespit edildiği gibi 3-4 taş sırası korunmuştur. Yukarıdan kayan dolgu, alüvyon nedeniyle duvarın çoğu yerde öne doğru yaklaşık 0.40-0.50 m. eğildiği görülmektedir. Bu eğimin sebebi taban suyu ve zamana yayılarak devam eden depremler olmalıdır. Tapınak ve müze arasından geçen duvarın güneydoğu (Kocapınar) yönünde varlığı bilinmemektedir çünkü üzerinde müze pavanda duvarı, otopark, modern fabrika yolları gibi yapılar yer almaktadır.
Özgünel C., Kaplan D., Gürdal T., 2019. 2018 Yılı Gülpınar / Smintheion Kazıları (39.Yıl). Kültür ve Turizm Bakanlığı 41. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 17-21 Haziran 2019 Diyarbakır, 487-504.							
Zerzevan Kalesi	Kale	Güneydoğu Anadolu Bölgesi	Diyarbakır/Çınar	Ayrı	Kaçak kazı	Şeyh Şerafettin Mahallesi Kaya Konutu	Ayrıca konutun giriş kısmı da kaçak kazı yapıldığı için tahribata uğramıştır (Çizim: 4, Resim: 2).
Coşkun A., 2019. Zerzevan Kalesi 2018 Yılı Kazı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 41. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, 17-21 Haziran 2019 Diyarbakır, 567-586.							
Nif (Olympos) Dağı		Ege Bölgesi	İzmir/Torbalı	Ayrı	Kaçak kazı	Dağkızılca- Nekropolis alanı mezarlıklar	Maalesef Türkiye’deki birçok ören yerinde olduğu gibi Nif Dağı’nda da kültür varlıklarımıza çok zarar veren kaçak kazılar yapılmaktadır. Nif Dağı yöresinin Antik Çağdaki ölü gömme geleneklerine ışık tutacak farklı tiplerde (tümülüs altı dromoslu tek veya iki odalı taş mezarlar, pişmiş toprak lahitler ve basit tekne mezarlar gibi) birçok mezar barındıran, fakat maalesef yoğun kaçak kazılarla yıllarca tahrip edilmiş ve yağmalanmış olan Dağkızılca nekropolisinde , dokunulmamış yeni mezarlar bulmak amacıyla, ...
					Kaçak kazı ve hırsızlık		
Tulunay E. T., Peker M., Baykan D., Lenger D. S., Bilgin M., Baykan C., 2019. Nif (Olympos) Dağı Araştırma ve Kazı Projesi: 2018 Yılı Kazısı. Kültür ve Turizm Bakanlığı 41. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 17-21 Haziran 2019 Diyarbakır, 11-32.							
Eski Van Şehri, Kalesi ve Höyüğü	Kale ve Höyük	Doğu Anadolu Bölgesi	Van/Merkez	İç içe	Ulaşım faaliyetleri	Güney duvarı	Daha önce de belirttiğimiz üzere bu alanı çevrelediğini düşündüğümüz güney duvarı höyüğün güneyinden geçen modern vol tarafından tahrip edilmiştir.
Konyar E., Genç B., Avcı C., Tan A., 2019. Eski Van Şehri, Kalesi ve Höyüğü 2018. Kültür ve Turizm Bakanlığı 41. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 17-21 Haziran 2019 Diyarbakır, 65-84.							
Beycesultan Höyüğü	Höyük	Ege Bölgesi	Denizli/Çivril	Ayrı	Kısmen Tarımsal Faaliyet	Orta Tunç Çağı- Kerpiç duvarlar	Alanda yapılan çalışmalarda açığa çıkarılan mekanların çoğunun taş temellerinin kalması, kerpiç duvarların çok az bir kısmının korunması mimari yapıların yüzeye oldukça yakın olmasından ve yüzeyde yürütülen tarımsal faaliyet ve doğal koşulların bir sonucu olarak karşınıza çıkmaktadır. Alanda çok sayıda kerpiç dökmüntü kalıntısı da yapıların taş temelli kerpiç duvarlı yapılar olduğunu kanıtlamaktadır
Abay E., Dedeoğlu F., Ergün G., Çakar Ş., Çarkı M., 2019. Beycesultan Höyüğü 2018 Yılı Kazı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 41. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 17-21 Haziran 2019 Diyarbakır, 113-134.							
Ekşi Höyük	Höyük	Ege Bölgesi	Denizli/Çal	İç içe	Kısmen Tarımsal Faaliyet	M.Ö. 6400-6000 Yıllarına Tarihli Tabakalar	Bu temellerin daha geç sürece tarihlenen tabakaların dolgusundan ve tarım faaliyetlerinden ötürü yoğun tahribata maruz kaldığı anlaşılmaktadır.
					Tarımsal Faaliyet	M.S. 11. Yüzyıla Tarihli Mezarlık Alanı- 8 adet gömüde tahribat	
Dedeoğlu F., Baysal H. H., Konakçı E., Ozan A., Temür B., Cura A., Çelebi A., Erikan F., 2019. Ekşi Höyük 2017-2018 Yılları Arkeolojik Kazı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 41. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 17-21 Haziran 2019 Diyarbakır, 175-190.							
Doğanpınar Barajı/ Dede Harabeleri	Kurtarma kazısı	Doğu Anadolu Bölgesi	Gaziantep /Belören	Ayrı	Tarımsal faaliyet, yerel halk kaynaklı inşaat dışı faaliyetler ve hırsızlık	4. Dede Harabeleri Geç Dönem Tabakaları Geç III- Geç II Tabakaları	Geç III ve Geç II tabakaları yerleşimin en geç döneminde iskân görmüş tabakalarıdır. Geç III Tabakası, tarımsal faaliyetlerden ötürü yakın zamanda büyük bir tahribata uğramıştır. Bu tabakanın 1990’lı yıllarda arazivi düzleştirme ve taştan arındırmak için iş makinaları ile tıraşlanmış olduğunu köy halkı ve muhtarının beyanları doğrultusunda öğrenmekteyiz. Bu tahribat esnasında açığa çıkan eserlerin Dede Harabeleri’nin yakınındaki bahçelerde kullanıldığı da belgelenmiştir.
Kozbe G., Güngör A., 2019. Gaziantep Doğanpınar Barajı/Dede Harabeleri 2018 Kurtarma Kazıları ve Kapanış Raporu (2016-2018). Kültür ve Turizm Bakanlığı 41. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 17-21 Haziran 2019 Diyarbakır, 241-258.							
Antandros	Antik Kent	Marmara Bölgesi	Balıkesir/Edremit	İç içe	Tarımsal faaliyet ve kasıtlı zarar	Nekropolis Sektörü- 5 nolu mekân duvarları	5 No.lu mekân duvarları yüzeye çok yakın olması ve modern tahribat sebebiyle kullanım evresi şimdilik saptanamamaktadır
Polat G., Polat Y., Yağız K., Cokoğullu S., Açar E., Baysu E., Kırac E., Cobanoğulları M., Ürün İ., 2019. Antandros 2017-2018 Yılı Kazıları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 41. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 17-21 Haziran 2019 Diyarbakır, 259-276.							
İnönü Mağarası	Mağara	İç Anadolu Bölgesi	Ankara/Güdül	Ayrı	Kaçak kazı (dinamit vb. patlayıcı ile)	II.A. H/7 Açması Çalışmaları- mağara duvarlarında tahribat	C gözü içerisinde yer alan H/7 açmasında 2017 yılında yapılan kazılarda, açmanın kuzeydoğusunda ağırlıklı olarak düzensiz taşlardan oluşan bir dolguya rastlanmıştır. 2018 yılı çalışmaları sırasında, bu taşların kaçak kazı faaliyetleri sırasında dinamit vb. patlayıcıların kullanılması nedeniyle mağara duvarlardan kopan taş parçalarının oluşturduğu yığın olduğu anlaşılmıştır.
Ekmen H., Mercan A., F. Ekmen F. G., Güney A., 2019. İnönü Mağarası 2018 Yılı Kazı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 41. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 17-21 Haziran 2019 Diyarbakır, 309-330.							
Epiphaneia (Erzin)	Antik Kent	Akdeniz Bölgesi	Hatay/Erzin	Ayrı	Kaçak kazı	Tapınak Alanı Kazısı	Yapı kalıntısı, Sütunlu Cadde aksının 80m güneybatısında olup 2017 yılı çalışmaları esnasında izinsiz kazı faaliyeti sonucunda tespit edilmiş ve önemli seyahatnamelerde adı geçen tapınak olabileceği değerlendirilerek yapının mevcut sınırları belirlenmişti.
					Tarımsal ve hayvansal faaliyet	Tapınak Alanı Kazısı	Kazı alanında, içi elenmiş toprak dolgu lu çuvalar ile set yapılarak açma kenarları koruma altına alınmış, alandaki tarımsal faaliyetlerinin olumsuz etkileri yanı sıra küçükbaş hayvan sürülerinin otlatmak amacıyla alanda gezinmesinin önüne geçmek için kazı alanının etrafı telle çevrelenerek koruma altına alınmıştır.
Pamir H., Yastı N., 2019. Epiphaneia (Erzin) 2018 İlk Sonuçları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 41. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 17-21 Haziran 2019 Diyarbakır, 371-394.							
Sagalassos	Antik Kent	Akdeniz Bölgesi	Burdur/Merkez	Ayrı	Kaçak kazı ve hırsızlık	Kaya Mabedi	Daha önce burada gerçekleşmiş kaçak kazılar sebebiyle in-situ insan kalıntılarına ulaşamamış olsa da birçok depozitte el yapımı seramik kap parçalarının yanında insan kemiklerinin de bulunmuş olması M.Ö. 4. bin yılda buranın mezar alanı olarak kullanıldığını işaret etmektedir.
Poblome J., Hacıgüzeller P., 2019. Sagalassos Antik Kenti’nde 2018 Yılı Kazı, Restorasyon ve Malzeme Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 41. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 17-21 Haziran 2019 Diyarbakır, 619-645.							
Daskyleion	Antik Kent	Marmara Bölgesi	Balıkesir /Bandırma	Yanında	Kaçak kazı ve kasıtlı zarar	T1 Tümülüsü	2000 yılında kaçakçılar tarafından tahrip edilen , 2001 yılında1 kazısı yapılan T1 Tümülüsü’nün yakın bir zamanda tekrar tahrip edildiği anlaşılmış ve bu durum tespit edilir edilmez ilgili birimlere bilgi verilmiştir.
					Kaçak kazı	Mezar yapısı	Mezar odasının önünde kaçak kazıcılar tarafından bir çukur açıldığı ve daha önce belgelenen üç mermer blok taşın kırıldığı saptanmıştır
					Kaçak kazı	Lahitte tahribat	Kaçak kazıcılar tarafından lahdin batı kısmında odanın duvar blok taşlarının birinin çıkarıldığı ve lahdin batı yüzünde bir delik açıldığı saptanmıştır.
					Kaçak kazı	T 7 Tümülüs- kaçak kazıcılar tarafından yoğun tahribat	Güney nekropolis alanının bugünkü Bandırma-Manyas yoluna en yakın konumunda yer alan T7 Tümülüsü de kaçak kazıcılar tarafından yoğun bir biçimde tahrip edilmiştir. Bu alandaki çalışmalarda olasılıkla kaçak kazıcıların yaptığı tahribat sonucunda yerinden oynatılan ve temizlik çalışması öncesi bir bölümü dışarıdan görülebilen iki blok tespit edilmiştir
Kaçak kazı	T8 Tümülüs- kaçak kazıcılar tarafından yoğun tahribat	T1 Tümülüs’ünün yaklaşık 20 m batısında yer alan bu tümülüs de kaçak kazıcılar tarafından yoğun bir biçimde tahrip edilmiştir.					

					Kaçak kazı	Tümülüsün doğu eteği- Lahit teknesinin parçalanması	Tümülüsün doğu eteğinde andezit taşından bir lahit teknesinin kaçak kazıcılar tarafından parçalandığı tespit edilmiştir.
					Hırsızlık ve kasıtlı zarar	Lahit	Büyük bir bölümünün toprak altında kaldığı görülen, ancak daha önceden tahrip edilerek soyulduğu anlaşılan lahit açığa çıkarılmıştır
İren K., Çökay Kepçe S., Karaöz Ç., Kasar Ö., 2019. Daskyleion 2017 ve 2018 Kazı, Koruma ve Onarım Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 41. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 17-21 Haziran 2019 Diyarbakır, 1-20.							
Beçin Kalesi	Kale	Ege Bölgesi	Muğla/ Milas	Yanında	Kasıtlı zarar	Surların Konservasyonu	Beçin Kalesi dış surlarındaki doğal nedenler ve insan tahribatı sonucunda mevdana gelmiş olan yıkılma ve gediklerin kısmen tamamlanması, Kazı Başkanlığımızın 2010 yılından itibaren düzenli olarak yaptığı bir uygulamadır.
Pektaş K., Cirtil S., Büyükgün Çelebi B., 2019. Beçin Kalesi 2018 Yılı Kazı ve Onarım Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 41. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 17-21 Haziran 2019 Diyarbakır, 21-34.							
Pisidia Antiokheia	Antik Kent	Akdeniz Bölgesi	Isparta/Yalvaç	Yanında	Kaçak kazı	Oikoslarda Yapılan Çalışmalar- yoğun tahribat	Ancak, bırakılmış olan 1 ve 3 No.lu oikoslarda kaçak kazı yapılmış ve yapılar yoğun şekilde tahrip edilmiştir . Kaçak kazıcılar 1 No.lu oikosun tamamını, 3 No.lu oikosun ise bir bölümünü kazmışlardır. Bu yılki çalışmalara kaçak kazı çukurlarının temizlenmesiyle başlanıldı.
					Oikos 1	Kaçak kazıcıların kazıp vıgıdıkları toprak içerisinde çok sayıda mermer hevkel ve adak steli parçası, ağırsak ve sikkeler ele geçirildi . Yığılan toprak boşaltıldıktan sonra oikosun kuzey duvarına bitişik yaklaşık 1 m Yükseklikte ve 1 m. genişlikte bir seki ortaya çıktı (Resim: 2).	
					Kaçak kazı	Küçük Tapınak	Bir kazı çalışması yapılmayan tapınakta Ramsay ve ekibinin yaptığı kazılar ile kaçak kazıcıların kazıp vıgıdığı topraklar boşaltıldı ve duvarlara ait bazı bloklar yerlerine konuldu. Tapınağın cellasında bulunan, köseleri kırılmış, altıgen sunak dik bir biçimde verleştirildi .
					Koruma-Kazı ekibi kaynaklı	Apsis İçerisindeki Kazı Çalışmaları	Dr. Tashalan ve onun öncesinde yapılan kazılar sonucu mevdana gelen tahribatlar yüzünden tonozun ortası yıkılmıştır
Özhanlı M., Alpaslan H., Güngör Z. T., Özen E., Gündoğan A., 2019. Pisidia Antiokheia 2018 Yılı Kazı ve Düzenleme Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 41. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 17-21 Haziran 2019 Diyarbakır, 181-196.							
Doliche	Antik Kent	Güneydoğu Anadolu Bölgesi	Gaziantep/ Şahinbey	İç içe	Hırsızlık	Keber Tepe'nin Doğu Platosunda Kazı Çalışmaları	Bu yıl çalışmalar esnasında 18-01 (5 m.x5 m., Plan: 1) açmasında 2017 yılı kazı çalışmaları esnasında tespit edilmiş mekânın güneybatı köşesi tespit edilmiştir. Bunun tam ortasında yüzme havuzu konumludur. Burada ne yazık ki yoğun taş yağmalamadan kaynaklanan tahripler gözlemlenmektedir.
Blömer M., Çobanoğlu D., Winter E., 2019. 2018 Yılı Doliche Kazı Sezonu. Kültür ve Turizm Bakanlığı 41. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 17-21 Haziran 2019 Diyarbakır, 257-274.							
Toprakhisar Höyük	Höyük	Akdeniz Bölgesi	Hatay/ Altınözü	Ayrı	Altyapı inşaatı- baraj yapımı	Höyüğün güney uzantısı	Höyüğün güneye doğru olan uzantısı, Beyaz Çay'ın uzun yıllara yayılan dere erozyonu ve 1985'ten sonra ise bölgenin tarımsal faaliyetlerine sulama suyu sağlamak üzere inşa edilen Yarseli Barajı nedeniyle tamamen tahrip olmuştur .
Kara D., Akar M., 2019. Hatay Arkeoloji Müzesi Altınözü Toprakhisar Höyük 2018 Yılı Kurtarma Kazısı. Kültür ve Turizm Bakanlığı 41. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 17-21 Haziran 2019 Diyarbakır, 341-350.							
Phaselis	Höyük	Akdeniz Bölgesi	Antalya/ Kemer	Ayrı	Kısmen aşırı ziyaret		Alandaki bitkilenme yapı taşlarında hareketlenmelere ve de ziyaretçisi oldukça fazla olan tiyatrodaki olası tehditlere karşı zemin oluşturduğu için tiyatro çalışmalarına bu alandan başlanması (Bakanlığın da önerileri doğrultusunda) zaruri görülmüştür.
Arslan M., Tüner Önen N., 2019. 2018 Yılı Phaselis Kazı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 41. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 17-21 Haziran 2019 Diyarbakır, 351-364.							
Teos	Antik Kent	Ege Bölgesi	İzmir/ Seferihisar	Yanında	Kısmen tarımsal faaliyet	Batı yamacı Yüksek dolgu	Günümüzde de söz konusu alan özellikle kentin batısındaki yamaçlardan yağmur suyu ile gelen akıntı toprak, cevredeki tarım faaliyetleri ve yapılara ait blokların kireç ocaklarında eritilmesi gibi pek çok faktör sebebiyle oldukça yüksek bir dolgu ile kapanmıştır.
Kadioğlu M., Özbil C., Adak M., Tekkök Karaöz B., Vapur Ö. Gençler Güray Ç., Bora Ç. H., 2019. 2018 Yılı Teos Kazı Çalışmaları (9. Sezon). Kültür ve Turizm Bakanlığı 41. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 17-21 Haziran 2019 Diyarbakır, 365-388.							
Kale-İ Tavas (Tabae Antik Kenti)	Antik Kent	Ege Bölgesi	Denizli/ Kale	Yanında	Hırsızlık	1.1. Kale-İ Tavas (Tabae Antik Kenti) Örenyeri İçin Sözlü Tarih Çalışmaları	Eski Kale'den yeni ilçe merkezine taşınması sırasında, halk yaşadıkları evleri, temel seviyesine kadar sökmüşlerdir. Yıkıntıdan çıkan taşları ve ahşap malzemeleri de yeni evlerinde müstemilat ve ahır inşasında kullanmışlardır.
Beyazıt M., Beyazıt Y., Atıcı A., Canseven M., Bayşal H. H., 2019. Kale-İ Tavas (Tabae Antik Kenti) Ören Yeri ve Kavaklıpınar Mevki Kale-İ Tavas Mezarlığı Kazıları 2018. Kültür ve Turizm Bakanlığı 41. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 17-21 Haziran 2019 Diyarbakır, 389-402.							
Tralleis	Antik Kent	Ege Bölgesi	Aydın/Efeler	İç içe	Kasıtlı zarar	Restorasyon Çalışmaları	Zaman içerisinde doğal ve insan eliyle oluşan tahribat , yapının kuzey duvarının kaybedilmesini önleme amacıyla gerçekleştirilmiştir
Öztürk N., Kavaz Kındıgılı B., Güloğlu G., Özcihan İ., 2019. 2018 Yılı Tralleis Kazıları Kültür ve Turizm Bakanlığı 41. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 17-21 Haziran 2019 Diyarbakır, 559-570.							
Alanya Kalesi	Kale	Akdeniz Bölgesi	Antalya/ Alanya	Yanında	Kaçak inşaat	Arasta Kazı Çalışmaları	Burada yapılan çalışmalar sonucunda dükkanların içi temizlenmiş, doğudaki bu dükkanların zemin döşeme kotuna kadar çalışmalar devam ettirilmiştir. Batı taraftaki dükkânın önüne, arka taraftaki tarlaların sahibi tarafından kuru duvar örülerek kapalı bir hale getirilmiş ve içine kırık taş parçaları doldurulmuştur . Buradaki kuru duvar örgüsü kaldırılmış, duvarların yan yüzlerinin sıvalı bir hale getirildiği ve zemininde diğer dükkanlara göre derinleştirildiği tespit edilmiştir. Bu dükkânın arkadaki bahçe sahibi tarafından havuz şeklinde kullanıldığı anlaşılmıştır
Eravşar O., Tay L., 2019. Alanya Kalesi 2018 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 41. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt, 17-21 Haziran 2019 Diyarbakır, 623-644.							
Van Çavuştepe Kalesi ve Urartu Nekropolü	Kale	Doğu Anadolu Bölgesi	Van/Gürpınar	İç içe	Kaçak kazı	Çavuştepe Urartu Nekropolü	Yüzeyinde çok sayıda defineci çukuru olan L10c karesinde yapılan kazıda açmanın batı kenarında düz taşlar ve bunların kuzeyinde ise bir toprak mezar ortaya çıkmıştır.
					Kaçak kazı		Güneybatısı büyük bir defineci çukuru nedeniyle epeyce tahrip olmuş olan L10c karesinde devam eden çalışmalarda, açmanın doğu kesiminde iki adet gömü (Toprak Mezar 4 ve 5) ortaya çıkarılmıştır.
Çavuşoğlu R., Biber H., Yılmaz H., Kılıç S., Coşkun İ., Haydaroğlu C., 2019. Van Çavuştepe Kalesi ve Urartu Nekropolü 2018 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 41. Kazı Sonuçları Toplantısı 4. Cilt, 17-21 Haziran 2019 Diyarbakır, 17-30.							
Aphrodisias	Antik Kent	Ege Bölgesi	Aydın/ Karacasu	İç içe	Ulaşım faaliyetleri	Friz Duvarı	1937 yılında güney agora veya ‘Tiberius Portikosu’nda ele geçirilen ve İzmir Arkeoloji Müzesi’ne götürülen bir seri maske ve girland friz bloğu 2009 yılında Aphrodisias’a iade edilmiştir. İzmir Müzesi’nin bahçesinde sergilenen bu bloklar trafik kirliliğinden dolayı büyük hasar görmüştür .
Smith R., 2019. Aphrodisias 2018. Kültür ve Turizm Bakanlığı 41. Kazı Sonuçları Toplantısı 4. Cilt, 17-21 Haziran 2019 Diyarbakır, 45-68.							
Satala	Antik Su kemerleri	Karadeniz Bölgesi	Gümüşhane/ Sadak	Yanında	Kaçak kazı	Nekropolde	Özellikle kuzeydeki Cirit Tepesi’nde bulunan nekropolde çok sayıda kaçak kazı faaliyeti izi olduğu için burada ekibimiz tarafından birkaç noktada tespit amaçlı kazı çalışmaları yürütülmüştür
					Kaçak kazı		Bu alanda defineciler tarafından açılmış olan kaçak kazı çukuru genişletilerek bir kaya mezarına ait kalıntılar ortaya çıkarılmıştır. Bu kava mezarı birçok defalar kaçak kazı girişimlerine uğramış ve bundan dolayı da üst örtüsü çökmüştür
Yıldırım Ş., 2019. Satala 2018 Yılı Kazı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 41. Kazı Sonuçları Toplantısı 4. Cilt, 17-21 Haziran 2019 Diyarbakır, 231-242.							
Oluz Höyük (12. Dönem)	Höyük	Karadeniz Bölgesi	Amasya/ Merkez	Ayrı	Kaçak kazı ve tarımsal faaliyet	1. Mimari Tabaka	A Açmasında yüzey toprağının hemen altından başlayan 1. Mimari Tabaka, 478,78 m ile 477.50 m. seviyeleri arasında yer almaktadır. Yüzeve yakınlığı nedeniyle tarım faaliyetleri, 2007’den önce yapıldığı anlaşılan bazı vasa dısı kazılar ve büyük olasılıkla “0” Tabakasının yerleşimcileri, ayrıca yerleşme terk edildikten sonra gerçekleştirilmiş gömüler nedeniyle yoğun bir şekilde tahrip edilmiş olan 1. Mimari Tabakanın H 18 plan karesindeki kazılarda b.3236 olarak kodlanan birkaç dağınık taş parçası dışında herhangi bir mimari kalıntıya rastlanmadı.
Dönmez Ş., Yurtsever Beyazıt A., Saba M., Kaymakçı S., 2019. Oluz Höyük Kazısı Onikinci Dönem (2018) Çalışmaları: Değerlendirmeler ve Sonuçlar. Kültür ve Turizm Bakanlığı 41. Kazı Sonuçları Toplantısı 4. Cilt, 17-21 Haziran 2019 Diyarbakır, 257-276.							
Tlos	Antik Kent	Ege Bölgesi	Muğla/ Fethiye	Yanında	Kısmen kaçak kazı	Antropolojik İncelemeler	Soyulmadan günümüze ulaşan 2 mezardaki (18.23 ve 23.1 kline altı) iskeletlerin anatomik bütünlüklerini korudukları gözlemlenirken diğerlerinin gerek kaçak kazı gerekse alandaki ikincil kullanımlar nedeniyle dağınık veya süpürülmüş olduğu anlaşılmaktadır
					Kaçak kazı		Diğer yandan 2018 kazı sezonunda kış döneminde kaçak kazı sonucu açılan 18.83 numaralı kaya mezarında ele geçen kemikler de incelenmiştir
Korkut T., Uygun Ç., Özdemir B., 2019. Tlos 2018 Kazı Etkinlikleri. Kültür ve Turizm Bakanlığı 41. Kazı Sonuçları Toplantısı 4. Cilt, 17-21 Haziran 2019 Diyarbakır, 277-294.							
Yenice Höyük	Höyük	Güneydoğu Anadolu Bölgesi	Gaziantep/ Oğuzeli	Ayrı	Kaçak kazı	YN 2 Alanı	Höyüğün Doğusunda ağırlıklı olarak Geç Demir ve Hellenistik tabakaların saptandığı YNC2 Doğu Açması, Erken Tunç ve Kalkolitik tabakaların saptandığı YNC2 Güney Açması ve höyüğün tepe noktasında geçmiş yıllarda iş makinası ile kaçak kazı yapılan YNC2 Tepe açması. Tepe Açması daha sonra Erken Tunç Çağının geç evresine ait bir yapının detaylarının anlaşılabilmesi için YNC1 alanındaki komşu plan kareler ile birleştirilmiştir
					Tarımsal faaliyet	YN3 Alanı	 geç dönemlere ait arkeolojik materyaller tespit edilmiştir. Alanda fıstık ağaçlarının bakımları için traktör ile yıllık olarak derin sürümler yapılması tarımsal tahribata yola açmıştır .
					Tarımsal faaliyet	Iıb Roma (Erken) – Iıa Roma (Geç)	YNC 3 alanında oldukça yoğun bir şekilde tespit edilmiştir. Höyük üstündeki yapılaşmadan seki üzerine yeni bir yerleşimin inşa edildiği anlaşılmaktadır. Tarımsal faaliyetler nedeniyle oldukça tahrip olmuş alanda sürdürülen kazı çalışmaları sırasında iki katlı bir konut ile zeytin ve şarap üretim alanları tespit edilmiştir.
Demir T., Ekici M., 2019. Yenice Höyük 2018 ve Tabakalanmaya Yönelik Değerlendirmeler. Kültür ve Turizm Bakanlığı 41. Kazı Sonuçları Toplantısı 4. Cilt, 17-21 Haziran 2019 Diyarbakır, 295-304.							
Kastabala	Antik Kent	Akdeniz Bölgesi	Osmaniye	Ayrı	Aşırı ziyaret	Sit Geneli	“Kültür ve Tabiat Varlıkları ile İlgili Olarak Yapılacak Araştırma, Sondaj ve Kazılar Hakkında Yönerge” hükümlerine uygun biçimde Kastabala’da önceki yıllarda (2009, 2011-2017) sürdürüğümüz ve halen devam eden kültür varlıkları ile ilgili çalışma alanlarımızda açığa çıkarılan taşınmaz kültür varlıklarının doğa ve kenti ziyaret eden insanlar kavna klı tahribatın önlenmesi , ayrıca taşınmaz kültür varlıklarının korunması hususunda acil önlemler alınması, bu önlemler kapsamında ivedilik gerektiren çalışmaların gerçekleştirilmesi amaçlı olarak 2018 yılı için öngörülen programa uygun biçimde gerçekleştirilmiştir.
					Tarımsal faaliyet		Depremler vd. doğa kaynaklı tahribatlar, özellikle kentin tüm genelinde yoğun tarımsal faaliyetler mimarive ait yapı kalıntılarının tahribine, kültür tabakalarının erozyonuna ve yok olmasına neden olmuştur .
					Kasıtlı zarar		Söz konusu doğa ve insan kaynaklı tahribatlar kentin genelinde önceki yıllarda olduğu gibi 2018 yılında da artan hızla devam etmiştir .
Zeyrek T. H., Zeyrek A. N., 2019. Kastabala Kazı Çalışmaları 2018. Kültür ve Turizm Bakanlığı 41. Kazı Sonuçları Toplantısı 4. Cilt, 17-21 Haziran 2019 Diyarbakır, 331-344.							
Uzuncaburç/Diocaesarea	Antik Kent	Akdeniz Bölgesi	Mersin-Silifke	Yanında	Ruhsatlı inşaat faaliyetleri	Tiyatro Kazısı	Üst kesim yani summa cavea bölümü gerek doğal gerek beserî etkenler gerekse de modern yapılaşmalar yüzünden büyük ölçüde tahrip olmuştur .
Aydinoğlu Ü., 2019. Uzuncaburç/Diocaesarea Antik Kenti Kazısı 2018. Kültür ve Turizm Bakanlığı 41. Kazı Sonuçları Toplantısı 4. Cilt, 17-21 Haziran 2019 Diyarbakır, 345-356.							
Kayalıpınar-Samuha	Antik Kent	İç Anadolu Bölgesi	Sivas-Kayalıpınar	İç içe	Tarımsal faaliyet	Tiyatro Kazısı	Binanın iç bölümlerine giriş konusunda; AD 10 açmasında yapılan kazılarda önemli sonuçlara ulaşıldı. Düz gidişatı olan avlunun cephe duvarının açma ortasında bölündüğü gözlenmektedir. Orada 3 m Genişliğindeki bir boşlukta 0,6 m kalınlığında 1,55 x 1,05 m büyüklüğünde traverten blok bulundu. Gerci tarla sürümü nedeniyle verinden biraz ovnamış olmasına rağmen burada kullanılmış olduğu kesindir .

					Kısmen tarımsal faaliyet	Tiyatro Kazısı	Ancak kanalın D Binası'nın kuzeybatısındaki avluda biriken yağmur ve kar sularının atılmasında kullanıldığı anlaşıldı. Bu amaçla avlunun güney doğu köşesinde bulunan daha önce F Binası'nda kullanılmış olan bir mazgal taşından yararlanılmıştır. Şimdiye kadar kanalın 4 safhasına ait değişik seviyeler saptandı. En üstten geçen, en geç evreye ait kanal hemen yüzeyin altında bulundu. <u>Ama büyük bir kısmının erozyon ve tarla sürümüne kurban olduğu anlaşıldı.</u>
					Tarımsal faaliyet (makinalı)	A Açması ve Çevresi	<u>Dağınık bir şekilde tablet parçaları bulundu. Makinalı tarım ve özellikle patates ekimi için tarlanın derin bir şekilde sürülmüş olması buluntuları aşırı bir şekilde bozmalarına ve çivi yazılı tabletlerin alana dağılmasına neden olmuştur.</u>
Müller-Karpe V., Müller-Karpe A., 2019. Kayalıpınar-Samuha 2017 ve 2018 Kazıları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 41. Kazı Sonuçları Toplantısı 4. Cilt, 17-21 Haziran 2019 Diyarbakır, 415-428.							
Aigai (Aiolis)	Antik Kent	Ege Bölgesi	Manisa	Ayrı	Kaçak kazı	I.I.I Nt1 Alanı	1950-1960'lı yıllarda gerçekleşen <u>kaçak kazılar sebebiyle alanda ciddi bir tahribat görülmektedir.</u>
					Kaçak kazı	I.I.I Nt1 Alanı	NT1'de 361,20 m kotunda, <u>kaçak kazı</u> toprağı ile orijinal temel dolgusu buluntularının karışmaması amacı ile alan doğu-batı olmak üzere ikiye bölünerek kazılmıştır.
					Kaçak kazı	I.I.I Nt1 Alanı	360,85m. kotunda, yatık durumda bulunan ve muhtemelen tapınağın naos duvarına ait olan kesme blok taş, <u>kaçak kazı tahribatının batı kısmında devam ettiğini göstermektedir.</u>
					Kaçak kazı	I.I.I Nt3 Alanı	NT1'de olduğu gibi NT3'te de <u>kaçak kazı tahribatı</u> sebebiyle doğudan batıya doğru aşağı eğim söz konusudur.
					Kaçak kazı		Alanın batı yarısında yürütülen çalışmalar 360,80 m kotunda başlamıştır. 360,01 m alt kotuna kadar uzanan tabakada ele geçirilen seramik buluntular arasında Arkaik Döneme ait dinos ağız kenarı parçası, M.Ö. 5. yüzyıla ait Attika siyah firnisli seramik parçaları ve M.Ö. 2. yüzyıla tarihli “Batı Yamacı” stili seramik parçası dikkat çekmektedir. Diğer taraftan, 1947 ve 1948 basımı iki adet madeni Türk lirası (1 lira) <u>kaçak kazı tahribatının bu seviyeler kadar ulaştığını kanıtlamaktadır.</u>
					Kaçak kazı		Vomitrium içerisindeki son çalışma kuzeyindeki yanal giriş bölümünde yürütülmüştür. Bu giriş kısmının, summa cavea üzerindeki diazomaya geçiş sağlayan bir tonoz hizmeti gördüğü anlaşılmaktadır. Girişin doğu duvarı iç cephesinde <u>kaçak kazı tahribatı ver almaktadır.</u>
Sezgin Y., Eroğlu M., Başdemir B., Çelebi A., Zih F., Kızılbuğa B., 2019. Aigai (Aiolis) 2018 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 41. Kazı Sonuçları Toplantısı 4. Cilt, 17-21 Haziran 2019 Diyarbakır, 465-486							
Ovaören	Höyük	İç Anadolu Bölgesi	Nevşehir-Gülşehir	İç içe	Tarımsal faaliyet	Iz-177 Açması	Kazı çalışmaları ışığında dört ana sektöre ayrılan Yassihöyük'ün kuzeydoğu kesimi “B Alanı” olarak adlandırılmaktadır. Bu alandaki yoğun <u>tarımsal faaliyetler nedeni ile yüzey toprağının ince bir tabaka halindedir</u>
					Tarımsal faaliyet	Ja-177 Açması	YH2a (M.Ö. 400-330) ve YH2b (M.Ö. 450-400) evrelerinde yaklaşık 24 m ² 'lik bir alanı kaplayan M1 mekânında duvar kalınlıkları 1 m olarak ölçülmüştür. Buna karşın Hellenistik Dönem tahribatı ve <u>bu alanda yakın zamanda makineli tarım</u> yapılmasından dolayı duvarlara ait kerpiç kısımlar korunmamıştır
					Tarımsal faaliyet		Pithosların karın ve dip kısımlarının korunduğu, ağız kısımlarının ise <u>yüzeve yakın olması sebebi ile tahribata uğrarak</u> kabın içine çöktüğü ve çevreye dağıldığı anlaşılmıştır.
Şenyurt S. Y., Akçay A., Aklan İ., Cevher M., Kara S., 2019. Ovaören 2018 Yılı Kazı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 41. Kazı Sonuçları Toplantısı 4. Cilt, 17-21 Haziran 2019 Diyarbakır, 487-504.							
Yeşilova Höyüğü	Höyük	Ege Bölgesi	İzmir- Bornova	İç içe	Tarımsal faaliyet	I. Tabaka (Geç Roma-Bizans)	Kazı çalışmaları sırasında keramik buluntuları dışında bu tabakayı karakterize edecek herhangi bir mimari ögenin izine rastlanılmamıştır. Bu durum Yassitepe'nin bu dönemine ait yapılarının yakın zamana kadar <u>şüren tarım faaliyetleri nedeniyle traslanmış olmasıyla açıklanabilir</u>
					Tarımsal faaliyet		m. uzunluğunda 0.50 m. genişliğinde başka bir duvar tespit edilmiştir. <u>Tarım tahribatı nedeniyle mekânın tamamına ulaşamamıştır.</u>
Derin Z., 2019.İzmir- Yeşilova Höyüğü 2016-2018 Yılı Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 41. Kazı Sonuçları Toplantısı 4. Cilt, 17-21 Haziran 2019 Diyarbakır, 525-548.							
Siirt/Tillo İlçesi Ziyaretler (Fakirullah)	Kurtarma Kazısı	Güneydoğu Anadolu Bölgesi	Siirt -Tillo	İç içe	Kasıtlı zarar	Kazı Öncesi Mezarlığın Durumu	<u>Mezarlıktaki esas tahribat Vandalizm kaynaklıdır.</u> Bilinmeyen bir zaman diliminde insan eli ile ve bilinçli bir şekilde mezar taşlarının tahrip edildiği açıkça görülmektedir. Aynı zamanda her bir gömü olayında eski mezarların pehle, baş ya da ayak taşlarının tamamı veya parçalayarak bir kısmı yeni kabirde kullanılarak tahribatın farklı bir boyutu kazılar sonucu ortaya konmuştur.
Erdal Z., Alper M. C., Tümer S., Gümüş İ., Ağra V., 2019. Siirt/Tillo İlçesi Ziyaretler (Fakirullah) Mahallesi 130 Ada, 28 Parsel Kurtarma Kazısı 2018. Kültür ve Turizm Bakanlığı 41. Kazı Sonuçları Toplantısı 4. Cilt, 17-21 Haziran 2019 Diyarbakır, 549-566.							
Laodikeia	Antik Kent	Ege Bölgesi	Denizli -Pamukkale	Yanında	Tarımsal faaliyet ve kasıtlı zarar	Kuzey (Kutsal) Agora Batı Sokak Çalışmaları	Duvar temeline ait mermer mimari blokların <u>yüzeve yakın olan örnekleri üzerinde daha önce alanda traktörle yapılan tarımsal faaliyetlere bağlı olarak tahribatlar oluşmuştur.</u> Aynı zamanda bazı mimari blokların <u>bilinçli olarak balvoz ile parçalandığı</u> da gözlemlenmiştir.
					Tarımsal faaliyet	Kuzey (Kutsal) Agora Batı Portik Kuzey Uç Kazısı	Kuzey kısmı aşağıya düştüğünden daha sağlam durumdadır. Güney kısmı ise yüzeve daha yakın olduğundan, <u>tarımsal faaliyetler</u> nedeniyle çok tahrip olmuştur.
Şimşek Ş., 2019. 2018 Yılı Laodikeia Çalışmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı 41. Kazı Sonuçları Toplantısı 4. Cilt, 17-21 Haziran 2019 Diyarbakır, 579-610.							

EK-15 ANAVARZA ANTİK KENTİ İÇİN ADANA MÜZE ARŞİV ARAŞTIRMADA TESPİT EDİLEN İNSAN KAYNAKLI RİSKLER

	OLAY TARİHİ	MÜZE RAPOR YILI	KONUM	SİT DERECESESİ	RİSK ÇEŞİDİ	TESPİT ŞEKLİ	RİSK ETKENİ	ETKİ ETTİĞİ MİRAS ALANI	TAHRİBAT BOYUTU
60-70 li yıllar			Dilekkaya köyü	Sit geneli	Hırsızlık		Yerel halk		Şehir surlarında kullanılan kaplama malzemenin yerel halk tarafından sökülerek satılması
1976	18.08.1976		Dilekkaya köyü	1	İnşaat dışı yerel halk kaynaklı müdahale ve kaçak inşaat		Yerel halk		Asarı atıkaya ait taşlarla sığır ağılı yapmak Asarı atika sınırları içinde kalan yere yol açıp bu yoldan sığırlarını getirip götürmek ve bu şekilde turistlere engel olması
	26.08.1976		Dilekkaya köyü	1	Hırsızlık ve kaçak inşaat		Yerel halk		Su yolunun taşları ev yapımı için sökülmesi
	16.12.1976		Dilekkaya köyü	1	İlzinsiz müdahale ve kaçak inşaat	Bekçi ihbar	Yerel halk		Şehir kapısının en yakın bölgesine tarihi taşlarla ev inşa etmek
	24.12.1976		Dilekkaya köyü		Kaçak inşaat (2 farklı olay)		2 tapu sahibi		Bir şahıs eski evinin yerine, diğer şahıs ise ham toprağa çit ev inşa etmesi
	24.12.1976		Dilekkaya köyü	1	Hırsızlık ve kaçak kazı	Bekçi ihbar	Yerel halk şüpheli (arsa sahibi)		Höyükte 2 adet mezar soygunu
1978	9.01.1978		Dilekkaya köyü	1	Kaçak inşaat		Yerel halk	199 parsel	İlzinsiz ahır yapımı
	9.01.1978	11197821	Dilekkaya köyü	1	İlzinsiz müdahale		Yerel halk	199 parsel	Evi onarma adı altında genişletme çalışması
	21.10.1978	21.10.1978	Dilekkaya köyü		Kaçak inşaat		Yerel halk		Anavarza harabeleri ören yeri içine 4x4 boyutlarında dik çit ev yapılmaktadır.
1980	1.03.1980	03.03.1980	Dilekkaya köyü	1	İlzinsiz müdahale ve kaçak inşaat		Yerel halk	199 parsel	Tarihi eserin 3m yakınına ev yaptığı için mahkemelik alan şahıs ihbar edilen tarihte tekrar 5m uzunluğunda bir ev daha yapıyor. Bunun için sit alanından taş çekmiş ve müze bekçilerini de tehdit etmişlerdir. (4 şahıs)
	1.10.1980	03.10.1980	Dilekkaya köyü	1	İlzinsiz müdahale ve kaçak inşaat		Yerel halk		Evinin yakına ek 3-4m genişliğinde yasak olan taşlarla ev inşası
	1.11.1980							199 parsel	Hem şehir suru hem de şehir suru dışı olan iki yerde tarla sürmek
1981	21.12.1981		Dilekkaya köyü	1		Bekçi ihbar	Yerel halk		Şehir suru yakınında yaklaşık 5m uzaklığında 4x4m boyutlarında kaçak inşaat yamak
1982	25.07.1982		Dilekkaya köyü		İlzinsiz müdahale		Yerel halk		Bölgedeki höyükler yerel halk tarafından (4 kişi) tarla toprak tesviyesi (iş makinesi ile)sırasında düzeltilmiş ve tahrip edilmiştir.
1983	02.05.1983		Dilekkaya köyü	1	Kaçak inşaat – tarımsal ve hayvansal faaliyet	Bekçi rapor	3 tapu sahibi	199 parsel	3 tapu sahibi tarafından alanda ağıl inşa edip hayvancılık ve tarım yapmak
	20.12.1983	21.12.1983	Dilekkaya köyü	3	Kaçak inşaat	Bekçi raporu	Yerel halk		Ev temeli için toprak kazım ve briketle örme
	20.12.1983	21.12.1983	Dilekkaya köyü	1	Kaçak inşaat	Bekçi raporu	Yerel halk		Sur üstüne ev yapımı
	20.12.1983	21.12.1983	Dilekkaya köyü	1	Kaçak inşaat	Bekçi raporu	Yerel halk		Oturduğu evinin iki bir ek konuk ev yapmaya devam etme
	20.12.1983	21.12.1983	Dilekkaya köyü	1	Kaçak inşaat	Bekçi raporu			1x1,5m boyutlarında tuvalet yapımı için toprak kazımı
1984	1.2.1984				İlzinsiz müdahale			199 parsel	Tahminen 2 dönüm yeri ağıl çekmek suretiyle zapt etmek (keçi sürüsünün Anavarza kalesinde ahır olarak yatırıldığı ve kirt
	22.01.1984	30.01.1984	Dilekkaya köyü	3	Kaçak inşaat	Bekçi ihbar	Yerel halk		İlzinsiz ev yapımı
	02.03.1984				Kaçak inşaat ve hayvansal faaliyet			199 parsel	Anavarza antik kentinde inşa yapıldığı ve turistik yere keçi yatırıldığı bildirilmiş.
	10.03.1984		Dilekkaya köyü	1	- tarımsal ve hayvansal faaliyet	Jandarma ihbar		199 parsel	Dilekkaya köyünden 199 parsel kaleyeye kadar turist yolu ölçülmüş olup dağ alanı bırakılan yer 80m eni 1,5 m uzunluğunda dağ alanını ve turist yolunu sürüp fasulye ekilmiştir. Tarihi surun başına da eskiden uçmuş olan taşlarla ağıl olarak örmüştür.
	01.04.1984	01.05.1984	Dilekkaya köyü	1	İlzinsiz müdahale	Bekçi ihbar	Yerel halk	199 parsel	10.03.1984 tarihli dilekçede turist yolu olarak kullanılan ve kaleye çıkan yol güzergâh parsel sahibi tarafından izinsiz olarak tamamen kapatılmıştır.
	22.09.1984		Dilekkaya köyü		Kaçak inşaat	Bekçi ihbar	Yerel halk		İlzinsiz 3x3 ebatlarında 2m yükseklikte ağaç ve kamıştan çatı olarak ev inşası
		05.10.1984		3	Tarımsal faaliyet	Müze rapor	Yerel halk		Ortaköy sınırları içinde ikamet eden şahıs köyünde ulunan tarla tesviyesi sırasında kültür varlıklarından sayılan bir yapı, Ceyhan-toprak su müdürlüğü elemanlarınca ve tarla sahibi tarafından tahrip edilmiştir. Topraksu dozerleri taraafından Ayrı iki yerdeki yapı kalıntılarında tahribat söz konusudur.
		05.10.1984			İlzinsiz müdahale				Topraksu dozerleri tarafından Toprak tesviye ve höyük çevresine kazık dikmek
1986	18.12.1984		Dilekkaya köyü	1	Kaçak inşaat (2 farklı olay)	Müze rapor	Yerel halk		İlzinsiz 2x7 kamıştan ve ağaçtan ev genişletme ile 2x2 ev genişletme
	05.01.1986	08.01.1986	Dilekkaya köyü	3	İlzinsiz müdahale	Bekçi ihbar	Yerel halk		Evinin yanındaki 3.derece sit alanından takriben 1m eşerek taş sökme işlemi
	27.05.1986	02.06.1986	Dilekkaya köyü	3	Kaçak inşaat	Bekçi ihbar	Yerel halk		3x5 boyutlarında briketle ev inşası
1987	21.07.1987	4.08.1987	Dilekkaya köyü	1	Kaçak inşaat	Bekçi ihbar	Yerel halk	199 parsel	5mx4m boyutlarında konut inşası
	02.09.1987	10.02.1987	Dilekkaya köyü	3	Kaçak inşaat	Bekçi ihbar	Yerel halk		Evinin önüne 3x3 iki oda yapmıştır
	02.09.1987	10.02.1987	Dilekkaya köyü	1	İlzinsiz müdahale tarımsal müdahale	Bekçi ihbar	Yerel halk?		Tarihi surun dibine gelir sağlamak için izinsiz büyük bahçe şeklinde selvi ağaç dikimi
	02.12.1987		Dilekkaya köyü	3	kaçak inşaat	Bekçi ihbar	Yerel halk		İlzinsiz ağaç(ağşap?) ve çinko ile ev inşası
	02.12.1987		Dilekkaya köyü	3	Kaçak inşaat				İlzinsiz çatı ve çinko ile ev inşası
	02.12.1987		Dilekkaya köyü	3	kaçak inşaat				4x4 m boyutlarında çatı ve çinkodan izinsiz ev inşası
1988	4.1.1988		Dilekkaya köyü	1	İş makinesi ile tarımsal faaliyet ve izinsiz müdahale	Müze müdürlüğü raporu	Yerel halk		Traktörle sürerek birçok taşları yerinden oynattığı ve tahrip ettiği görülmüştür.
	15.11.1988		Dilekkaya köyü	1	İlzinsiz müdahale	Bekçi ihbar	Yerel halk (2kişi)	199 parsel	199 parselde 1000m² lik alanda hak iddia ederek işgal etmek
1989	30.11.1989		Dilekkaya köyü	1	Kaçak inşaat	Bekçi rapor	Yerel halk		Briket ve çimento ile izinsiz konut yapımım
1992	24.10.1992	3.08.2004	Dilekkaya köyü		Hırsızlık	Bekçi tutanağı	Faili meçhul	Bekçi ev önü	5 adet eser çalınması
	26.10.1992		Dilekkaya köyü	1	Hırsızlık	Bekçi tutanağı	Faili meçhul	Bekçi evinin önü	3 adet makara taşı, 2 adet mezar taşı, 1 adet çiçekli sütun başlığı
1993	20.05.1993	24.05.1993	Dilekkaya köyü	1	Kaçak inşaat	Müze raporu	Yerel halk	127 parsel	Tek katlı betonarme 3 oda mutfak banyo ve tuvaletten ibarettir. Ev 1992 haziranda kaçak olarak başlanmış ve o dönemde bekçi tutanağı tutulmuş bilgisi vardır.
	27.07.1993	29.05.1997	Dilekkaya köyü		Kaçak inşaat	Kaçak inşaat	Yerel halk	162 parsel	kaçak inşaat

									(Tuvalet)
	27.07.1993	29.05.1997	Dilekkaya köyü		Kaçak inşaat	Kaçak inşaat		127 parsel	Kaçak inşaat
	25.09.1993	16.12.1994	Dilekkaya köyü	2	İzinsiz onarım	Bekçi tutanağı	Yerel halk		Taş duvar ahır yıkılması sonucu briketle tekrar ahır yapımı (5x12m2 briketten sıvasız üzeri çinko örtülü 2 odalı ahır yapımı)
	9.06.1992 tarihli bekçi tutanağından; 3. Ayın 22'sinde ören yeri bekçisi ve kaymakamlıkça men edildi, şimdi ise tekrar yapmaya devam ediyor bilgisi var.								
1994	07.01.1994	07.02.1994	Dilekkaya köyü	1	Hayvan otlatma	Bekçi ihbar	Yerel halk	199 parsel	
	07.01.1994	07.02.1994	Dilekkaya köyü	1	İzinsiz müdahale Sit alanının kiraya verilmesi ve hayvan otlatma	Bekçi ihbar	Köy muhtarı	199 parsel	Hayvan otlatma amaçlı 199 parsel Yörtüklere 6 aylığına kiraya verilmiştir
		13.01.1994	Dilekkaya köyü	1	Kaçak inşaat	Kurul kararı	Yerel halk	166 parsel	Kaçak yapı
	29.09.1994		Dilekkaya köyü	1	Hatalı müdahale	Kültür bakanlığına gönderilen rapordan edinilen bilgi	Uzman ekip	Thetis mozaigi ve balıklı mozaik	Thetis mozaik; kuzey tarafında bir bölüm tahribata uğradığı için çimento ile kapatılmış
	15.12.1994	12.12.1994	Dilekkaya köyü	1	Hayvan otlatma	Bekçi ihbar	Yerel halk	199 parsel	199 parselde at müzenin tapulu arazisinde köy halkı bütün hayvanlarını otlatmaktadır. 1143 dönüm arazinin etrafında çit olmadığı için köy halkı buradan istifade ederek büyükbaş ve küçükbaş hayvanlarını otlatmakta
	Köyün mirası olmadığı, mera olarak kiralanan alan Anavarza kalesi ile nekropol alanı olduğu tespit edilmiştir.								
	09.08.1994 tarihli kültür bakanlığı yazısında kaçak yapılaşmanın arttığı yönünde bilgi verilmiştir.								
	14.06.1994 tarihli kültür bakanlığı yazısına sit alanı zaman zaman izinsiz inşaatların yapılmasına bağlı jandarma ekiplerinden yapılan ihbarların anında değerlendirme yapılması istenmiştir								
1995	09.02.19(8)95		Dilekkaya köyü	1	Kaçak inşaat	Müze tutanak		199 parsel	7x5m2 ebadında kamıştan örülü çamur sıvalı üstü açık bir oda yapılmış olduğu tespiti edilmiştir
	Şahıs inşaatı durdurmamış 9.12.1994 ilgili yapı hakkında yıkım kararı alınmıştır.								
		14.02.1995		2	İzinsiz müdahale	Kurul kararı	Yerel halk	155 parsel	İzinsiz çatı onarımı
	03.04.1995	03.04.1995	Dilekkaya köyü	1	Hayvan otlatma	Bekçi ihbar	Yerel halk	199 parsel	Yapılan uyarılara rağmen halen hayvan otlatmaya devam edildiği bilgisi
	Antik kent içerisinde bazı çocukların turistlere eski para sattığı bilgisi müze bekçileri tarafından 25.04.1995 tarihinde ihbar olarak bildirilmiştir.								
	15.06.1995	26.06.1995	Dilekkaya köyü	1	Kaçak inşaat			147 parsel	
1996		27.10.1995	Dilekkaya köyü	2	Kaçak inşaat	Kurul kararı	Yerel halk	158 parsel	
	03.01.1996	09.01.1996	Dilekkaya köyü	1	İzinsiz müdahale parsel kiraya verme ve çadır kurma	Bekçi ihbar	Mevsimlik işçi	199 parsel	Köy muhtarının tutmuş olduğu çoban sit içerisinde izinsiz çadır kurmuştur.
	16.01.1995	12.1.1996 (karar tarihi)	Dilekkaya köyü		Kaçak inşaat	Dava dosyası	Yerel halk	153 parsel	İzinsiz inşaat yapmak
	19.01.1996	29.01.1996	Dilekkaya köyü	1	Arıcılık	Bekçi ihbar	Faili meçhul	199 parsel	
	14.04.1996	02.05.1996	Dilekkaya köyü	1	Hayvan otlatma	Müze bekçisi	Yerel halk	199 parsel	Büyükbaş ve küçük baş hayvan otlatma
	15.04.1996	17.04.1996	Dilekkaya köyü	1	Hayvan otlatma	Bekçi ihbar	Yerel halk	199 parsel	Antik kent içerisinde büyük ve küçük baş hayvan otlatma
1997	10.08.1996			2	Kaçak inşaat			166 parsel	Eve bitişik 2. Kat seviyesinde banyo ve tuvalet inşa etmek
	1996 yıl içerisinde		Dilekkaya köyü	2	Kaçak inşaat	Dava dosyası	Yerel halk		Evinin üstünün betonla örtüldüğü beton örtünün etrafına korkuluk yapıldığı
	10.05.1997		Dilekkaya köyü	1	Kaçak inşaat			199 parsel	Briketten banyo yapmak
	12.05.1997 tarihli rutin kontrol	15.5.1997	Dilekkaya köyü	1	-Kaçak kazı -İzinsiz müdahale -Hayvan otlatma ve tahribat	Müze raporu	Yerel halk		-Ören yeri nekropolünde yaklaşık 1 ay önce 3 ayrı noktada kaçak kazı yapılması -mülkiyeti bakanlığa ait olan parsellerde keyfe bağlı çit ile çevirme ve bu nedenle turist gezisini engelleme -ören yeri içinde hayvan otlatma nedeniyle eserlerin kirlenmesi -yaklaşık 3 ay önce bir turistin saldırıya uğraması
	24.06.1997	3.08.2004	Andıl köyü	1	Hırsızlık	Bekçi tutanağı	Faili meçhul	Bekçi evinin önü	1 adet eser çalınması
	23.10.1997	5.11.2007	Dilekkaya köyü	1	Kaçak inşaat	Müze raporu	Yerel halk		3 şahıs tarafından izinsiz müdahale kaçak yapı ve onarım
	24.10.1997		Dilekkaya köyü		Kaçak kazı ve tahribat	İsimsiz ihbar			
	5.11.1997 tarihinde ihbar sonucu yapılan denetimde 3. Derece sit alanı içerisinde yerel halka ait bazı parsellerde kaçak inşaat ve onarımlar yapıldığı, ayrıca kaçak kazıların da çoğaldığı belirtilmiştir.								
	19.11.1997	26.02.1998	Dilekkaya köyü	1	Hırsızlık	Bekçi ihbar	Faili meçhul	199 parsel	Aslan figürlü lahit çalınmıştır. 24.10.1997 yılında hırsızlığa konu olan lahitin bulunduğu yerin güvenli olmadığı, çevresinde defineciler tarafından açılmış kaçak kazı çukurlarının olduğu dilekçe ile bildirilmiştir.
	1.12.1997	08.12.1997	Dilekkaya köyü	1	Kaçak inşaat	Bekçi ihbar-dava dosyası	Yerel halk	133 parsel	9x8m ölçülerinde olan eve 40cm derinliğinde temel atma
1998	19.01.1998 tarihli il kültür müdürlüğüne yazılan dilekçede Anavarza Ören Yeri'nde 30 evin tarihi surların üzerinde ve içinde bulunduğu bildirilmiştir. Ayrıca köyün tamamına yakınının da arkeolojik sit alanı içinde konumlandığı belirtilmiştir. Dilekkaya köyünün ören yeri ile iç içe olmasının ören yerinde eski eser tahribatına sebep olduğu, Dilekkaya köyündeki 26 kişi hakkında eski eser tahribatı nedeniyle dava açıldığı da aynı dilekçede belirtilmiştir.								
	Ayrıca 15.5.1997 gün ve 547 sayılı yazışmada ören yerinde bahçe açmak amacıyla çit teli veya dikenler çekilerek ziyaretçilerin geçişlerinin kısıtlandığı ören yerinde kaçak kazılar yapılmaya başlandığı hayvanların otlatılması nedeniyle eserlerin kirlendiği bildirilmiş, tedbir alınması istenmiştir.								
	25.05.1998	01.06.1998	Dilekkaya köyü	2	Kaçak inşaat	Savcılık yazısı	Yerel halk		Beton tuğla ve demir ile 10x12m ev inşasına başlanmıştır.
	29.06.1998	02.07.1998	Dilekkaya köyü	1	Kaçak inşaat	Bekçi ihbar	Yerel halk	199 parsel	Eski samanlığı yıkıp yerine 10x5m boyutlarında yeniden inşasını yapmak
	07.07.1998		Dilekkaya köyü	2	Kaçak inşaat	Yerel halk	Müze bekçisi	153 parsel	2 müze bekçisi Arkeolojik sit alanında bulunan müze üzerine kaçak inşaat (ahır yapımı)
		24.08.1998	Dilekkaya köyü	1	Hayvan otlatma ve tarımsal faaliyet	Müze valilik yazısı	Yerel halk	199 parsel	Köy halkının 199 parselde hayvan otlatmaları, tarla ve evlerine geçiş olarak Ala kapıyı kullanmaları nedeniyle tehlike arz ettiği bildirilmiş
			Dilekkaya köyü	1	Kaçak inşaat	Yerel halk	Müze bekçisi	199 parsel	199 parselden taş alıp temel kazdığı tespit edilmiş. Uyarıya rağmen izin almadan taş temel üzerine beton kolonlu tuğla duvar örgülü düz beton çatılı inşaat yaptığı anlaşılmış.
		05.11.1998	Dilekkaya köyü	1	İzinsiz müdahale Çadır kurma	Bekçi ihbarı	Yörtükler tarafından konar göçer çadır	Anavarza kalesinin doğusunda	Toprak yüzeyine kazık çakmak suretiyle kamış naylon ve çadır bezleri ile örtülmüş çadırlar kurulduğu, çadırların tabanının kaya diplerden kazılarak alınan beyaz topraklarla kaplandığı görülmüştür.
	28.12.1998			1	Kaçak inşaat	Dava dosyası	Yerel halk	199	10x4m ebatlarında inşaat yapıp kamışla örtüp çamurla sıvayıp üstünü çinko ile örtmek
1999	26.04.1999		Dilekkaya köyü	1	Kaçak inşaat	Dava dosyası	Yerel halk	(190 parselin üstü)	3 duvarı eski ahırın batı tarafını söküp briketle kapamak ve batısında bulunan eski çinkoyu değiştirmek
						Bekçi ihbar			
	18.10.1999	14.12.1999	Dilekkaya köyü	1	Kaçak inşaat	Dava dosyası	Yerel halk	163 parsel	Tavanı çöken evinde betonarme döşeme yapımı ve üst kata çıkan direk ve merdiven inşası
	17.12.1999 (dava dosyası)	18.05.2000	Dilekkaya köyü	2	Kaçak inşaat	Dava dosyası	Yerel halk	182 parsel	İzin almadan kaçak olarak eski evinin doğu kısmına bitişik batı kısmına duvar örülmeyp eski evin duvarlarından yararlanarak diğer cephelerine ise briket duvar örülerek betonarme kolon kullanılıp ve üzeri beton plak döşeme ile kapatılarak sit içerisinde bulunan yere 10.2x8=38,76m2 ebadında bina yapıp inşa ettiği
	17.12.1999	09.02.2000	Dilekkaya köyü	1 ve 2	Kaçak inşaat	Dava dosyası	Yerel halk	182 parsel	Evinin yol cephesindeki eski ev ilavesi sökülüp yerine 3x7m boyutlarında dıştan merdivenli briketten örülü betonarme inşaat, Ayrıca mevcut çinko çatı sökülüp yerine betonarme döşeme yapımı
2000	21.11.2000 (dava sonucu)	22.05.2000	Dilekkaya köyü	1	İzinsiz müdahale (kaçak inşaat)	Dava dosyası- bekçi ihbar?	Yerel halk		
	22.05.2000	28.08.2000	Dilekkaya köyü	1	Kaçak inşaat	Dava dosyası -bekçi ihbar	Yerel halk	199 parsel	Yeni betonarme ev inşaat briket duvar ve içinin sıvalı yığma kagir ev inşaatı
		17.10.2000	Dilekkaya köyü	1	Hayvan otlatma	Bekçi ihbar	Yerel halk	199 parsel	Sur içi ve kaleye Köye ait büyükbaş hayvanlar ile köy halkından bir şahsa ait küçük baş hayvanların otlatılmak amacıyla götürülmesine bağlı ören yerinin hayvan artıkları ile kirlenmesi

2001	23.03.2001	Sevk	Dilekkaya köyü	1	İzinsiz tarımsal amaçlı müdahale	Dava dosyası	Yerel halk	199 parsel	8 kişi 1. Derece arkeolojik sit alanı içerisinde; -sur duvarı içine yaklaşık 250m'lik bir alanı kamışla çevirerek etrafına ağaç dikip bostan ekmek - yaklaşık 200m'lik bir yeri kamışla çevirerek bostan ekmek -kilise kalıntısının etrafını dikenli tel ve çalı ile çevirerek içine ağaç dikmek -sur duvarı içinde yer alan evinin etrafındaki çiti yaklaşık 250m genişleterek bostan ekmek - sur duvarı içinde yer alan evinin etrafındaki 2000m'lik bir alanı tel ile çevirmek - sur duvarı içinde yer alan evinin etrafındaki 2000m'lik bir alanı tel ile çevirip ağaç dikmek - sur duvarı içinde yer alan evinin etrafındaki 150m'lik bir kamış ile çevirip bostan ekmek - 1.derece sit alanı içinde 500m'lik bir alanı tel ile çevirmek Suretiyle turistlerin ziyaretini kısıtlamak ve antik kentin bozulmasına ve tahribatına sebep olmak
	01.04.2001 öncesi	27.11.2001	Dilekkaya köyü	1	Tarımsal faaliyet	Dava dosyası	Yerel halk		1000m ² 'lik yeri kamışla çevirip etrafına ağaç diktiği ve içerisine biber ve patlıcan ektiği tespit edilmiştir.
	1.9.2001	22.01.2002		2	Kaçak inşaat	Dava dosyası	Yerel halk	142 parsel	Depremde yıkılan evi yerine izinsiz ev yapımı
	21.10.2001			1	Kaçak inşaat	Bekçi ihbar	Yerel halk		Oturulamayacak halde olan eski evinin yıkıp yerine 120 m2 ev inşa etmek (Gülbeyaz çetin)
	15.11.2001	19.11.2001	Dilekkaya köyü	1	Kaçak inşaat	Bekçi ihbar	Yerel halk		10x5m'lik briket, çinko ve betonla ahır inşası
	15.11.2001	19.11.2001	Dilekkaya köyü	1	Tarımsal faaliyet	Bekçi ihbar	Yerel halk	199 parsel	Müzenin tapulu yerini sürüp buğday ve arpa ekimi
	03.12.2001	21.03.2002	Dilekkaya köyü	1	Tarımsal faaliyet	Dava dosyası	Yerel halk		1.derece arkeolojik sit alanı buğday ekimi. Yerin 1.derece sit alanı içinde kaldığı yüz ölçümünün 25.000m2 olduğu belirtilmiştir. (Mevsimlik tarımsal faaliyet)
	07.05.2002	14.05.2002	Dilekkaya köyü	1	Kaçak inşaat	Bekçi ihbar	Yerel halk		Yıkılan ahırını yerine yeni ahır inşası
2002	02.06.2002	23.02.2006	Dilekkaya köyü	2	Kaçak inşaat	Dava dosyası	Yerel halk		Su baskını sonucu yıkılan evi yerine 5mx5m boyutlarında briketten yeni ev inşası ve 30 m ² ahır inşası
	12.12.2002	20.03.2003	Dilekkaya köyü	1	Kaçak inşaat	Dava dosyası	Yerel halk	203 parsel	Kendisine ait kalacak bir yeri olmayıp çadırda yaşadığı için suç olduğunu bildiği halde 8,8mx9,6m boyutlarında briketten yeni ev inşası
	03.03.2004 tarihli müze raporunda sit içersinde199 nolu parselde 31 adet kaçak konut bulunmakta ve halen köylülerce kullanılmaktadır.								
2003	28.08.2003 Bekçi görevini kötüye kullanarak ziyaret için gelen turistlerden fazla bilet ücreti almış								
	13.10.2003	15.10.2003	Dilekkaya köyü	2	Kaçak inşaat	Bekçi ihbarı	Yerel halk	143 parsel	1010 m ² 1 m yüksekliğinde İzinsiz temel atıldığı tespit edilmiş
	15.10.2003		Dilekkaya köyü	2	Kaçak inşaat			142 parsel	5x5 m ebatlarında inşaat yapıp duvarları örülmüş izinsiz inşaat
	20.10.2003	26.02.2004	Dilekkaya köyü	1	Kaçak inşaat	Dava dosyası	Yerel halk	166 parsel	12,9x7m temelsiz konut inşası
	2003 ekim	13.05.2004	Dilekkaya köyü	2	Kaçak inşaat	Dava dosyası	Yerel halk	155 parsel	Ahşap kalıptan tabii zemin üzerine110m ² 'lik ev inşası
	15.12.2003	23.03.2004	Dilekkaya köyü	2	Kaçak inşaat	Bekçi ihbar	Yerel halk	155 parsel	Betonarme ev kaba inşası
	26.12.2003	26.12.2003	Dilekkaya köyü	1	Kaçak inşaat	Bekçi ihbar	Yerel halk	161 parsel	10x10m'lik temelsiz ev inşası
	27.02.2004	22.03.2004	Dilekkaya köyü	1	Kaçak inşaat	Dava dosyası	Yerel halk	166 parsel	11,4x10m'lik temelsiz ev inşası tamamlanmış
2004	27.02.2004	11.05.2004			Kaçak inşaat	Dava dosyası	Yerel halk	159 parsel	Toprak üzerine 10x10 m boyutlarında alanı taş doldurarak ev zemin bölümü oluşturmak
	20.04.2004	21.04.2004	Dilekkaya köyü	2	Kaçak inşaat	Bekçi ihbar	Yerel halk	142 parsel	6x8m ebadında temelsiz dükkân inşa edilmesi
	2004 nisan	08.06.2004	Dilekkaya köyü	2	Kaçak inşaat	Dava dosyası	Yerel halk	141 parsel	53 m2 zemin kazılmadan kahvehane inşa etmek
	07.06.2004		Dilekkaya köyü	1	Kaçak inşaat	Kurul kararı		199 parsel	Samanlık ve ahırda onarım yapma
	14.06.2004	02.12.2004	Dilekkaya köyü	1	Kaçak inşaat	Dava dosyası	Yerel halk		Eski ahırın göçmesi sonucu eski ahırın yerine temel kazılmaksızın 6x12,5=75m2 büyüklüğünde duvarları kamış ve çamurla yapılarak çatısı ahşap ve çinko ile kapatılmak suretiyle yeni ahır yapılmıştır
	15.06.2004			1	Kaçak inşaat			199 parsel	4x12 ebatlarında ahşap kumaş ve çamur malzemelerden üstü çadır beziyle örtülü samanlık ve ahır onarımı yapmak
	17.06.2004		Dilekkaya köyü	2	Kaçak inşaat			142 parsel	6x8m ebadında temelsiz briketten çinko ile kaplı kahve inşaatı
	26.06.2004			1	Kaçak inşaat	Dava dosyası	Yerel halk	199 parsel	Eski evinin yerine 80 m2 temelsiz briketten ev inşa etmek
	20.07.2004	04.10.2005	Dilekkaya köyü	2	Kaçak inşaat	Dava dosyası	Yerel halk	150 parsel	Sit alanı içinde bulunan evine ek müştemilat yapımı Eski evinin taş olan temeli üzerine dış duvarı tuğla ile örüp çatısını çinko ile kapatarak ilgili birimlerden izin almadan ev inşa etmiştir
	28.07.2004			1	Kaçak inşaat	Dava dosyası	Yerel halk	199 parsel	9x6x3 ebatlarında temelsiz tek katlı kamış ile örülerek sıvanmış çatısı kamış ve çadır ile kapatılmış ahır inşası
	26.08.2004	02.09.2004			Kaçak inşaat	Dava dosyası	Yerel halk	128 parsel	12x12 m ebatlarında taş duvarlı üzeri çinko ile kaplı evini oturulamayacak durumda olduğu için sökülüp yerine aynı boyutlarda briketten ev inşası
	26.08.2004	02.09.2004		2	Kaçak inşaat	Dava dosyası	Yerel halk	141 parsel	865cm uzunluğunda 505 cm genişliğinde 325 cm yüksekliğinde ahır yapmak
	30.08.2004	13.06.2008(dava karar tarihi)	Dilekkaya köyü	2	Kaçak inşaat	Dava dosyası	Yerel halk	147 parsel	47m2 büyüklüğünde ve 3 odadan ibret esken olarak kullandığı evinin çatısındaki eskiyen çinkoları yenisi ile değiştirme (söz konusu yapı kaçak yapı konumunda)
	26.08.2004 (Dava dilekçesinden)	13.06.2008 (dava karar tarihi)	Dilekkaya köyü	1	Kaçak inşaat	Dava dosyası	Yerel halk	126 parsel	Bekçi raporuna göre var olan evini yıkıp yerine kaçak ev inşaat tespitine bağlı mahkeme dilekçesi
		16.09.2004	Dilekkaya köyü	1	Kaçak inşaat		Yerel halk	204 parsel	Antik hamam kalıntının üzerinde kaçak inşaat
	11.10.2004(müze keşif)	13.06.2008(dava karar tarihi)	Dilekkaya köyü	2	Kaçak inşaat	Dava dosyası	Yerel halk	141 parsel	İzin almadan 70,47m2 büyüklüğünde tek katlı hayvanların barınması için ahır inşa etmek
	16.12.2004		Dilekkaya köyü	1	Kaçak kazı			199 parsel	Tanrı tarhunda heykelinin bulunduğu yerde yaklaşık 4m yükseklikte granit bir sütun bulunmaktadır. Sütunun etrafında uzun yıllar önce açılmış yaklaşık 1. Derinliğinde kaçak kazı çukuru vardır.
2005	08.12.2005		Dilekkaya köyü	1	Hayvan otlatmaya bağlı İzinsiz müdahale ve kaçak inşaat	Dava dosyası	Mevsimlik işçi		Ali kesiği mevkiinin doğusunda 1. Derece sit alanı ve Nekropol alanı içerisinde yaklaşık 100x400mlik bir alanın içinde çadır ve baraka inşa ettiği tespit edilmiştir.
	18.10.2005	24.10.2005	Dilekkaya köyü	1	Kaçak kazı				Kaya mezarların bulunduğu mevkiinin muhtelif yerlerinde kale arkasında kalenin içerisinde bulunan kilisede defineciler tarafından derinliği 50cm i geçmeyen kaçak kazılar tespit edilmiştir.
		03.05.2005	Dilekkaya köyü	1	Kaçak inşaat	Kurul kararı	Yerel halk	7 pafta 203 parsel	İzinsiz uygulamalar
		17.11.2005	Dilekkaya köyü	1	yerel halk kaynaklı müdahale	Kurul kararı	Yerel halk?		Sit içinde Çadır, baraka vb. nesnelerle işgal edilerek kullanıma açıldığı tespit edilmiştir.
		25.02.2005	Dilekkaya köyü	1	Kaçak inşaat	Kurul kararı	Yerel halk	204 parsel	İzinsiz ahır yapımı
	21.10.2005	24.10.2005	Dilekkaya köyü	1	Hayvan otlatma ve arıcılığa bağlı yerel halk kaynaklı müdahale	Bekçi ihbar	Mevsimlik işçi		Anavarza kalesinin doğusunda kale eteklerinde bulunan bir bölge köy muhtarlığınca 6 aylığına köy merası olarak küçük baş hayvan besicilerine kiraya verilmiştir. Buraya yerleşen besiciler kendilerine ve hayvanlarına kullanım ve barınma alanı açarken bölgede tahribata sebep olmuşlardır. Ayrıca yanlarında getirmiş oldukları 100'e yakın arı kovanının tehlike saçması ve bölgeye vermiş olduğu çevre kirliliği bekeçi tarafından tutanak ile kayda alınmıştır.
		21.12.2004	Dilekkaya köyü	1	yerel halk kaynaklı müdahale		Yerel halk	199 parsel	
2006	21.07.2006	07.08.2006	Dilekkaya köyü	1	Kaçak kazı (kazma kürek ve balyozla)	Ören yeri rutin kontrol sırasında suçüstü	4 kişi (1'i firar etmiş)	Alikesiği mevkiinin arka kısmında kaya mezarlarının bulunduğu bölgede	Yapılan incelemede Ali kesiği olarak adlandırılan yerin tozlu köyü tarafındaki olağan bir oyuğun içinde bir alanı kırarak bir işlem yapmak istedikleri yer incelendi. Söz konusu kişilerin burada balyozla bir bölümü kırma işine başladıkları, küçük bir yerin kırılmış olduğu görüldü. Bunun dışında fazlaca bir tahribatın olmadığı görülmüştür.
	24.09.2006	29.12.2006	Dilekkaya köyü		Kaçak kazı	Dava dosyası	Kimliği beil lirlı 2 kişi	Hamam köy	Hamam köyü merkez mahallesi hamam köyü ilköğretim okulunun arkasında buluna mezarlık yanındaki arazide tarihi eser aramak amaçlı olarak kaçak kazı yaptıkları sırada ihbar sonucu yakalanmışlardır
2007	23.01.2007	24.04.2008(karar tarihi)	Dilekkaya köyü	2	Kaçak inşaat	Dava dosyası	Yerel halk	143 parsel	Parsel sınırları içinde yer alan eski eve bitişil olarak mevcut olan briketten yarım bahçe duvarı üzerine briket örnek ve üzerine çinko kaplı bir oda ile balkon uzantısı yapıldığı tespit edilmiştir.

2008	26.03.2007	29.03.2007	Dilekkaya köyü	1	Kaçak kazı	Ören yeri rutin kontrol sırasında suçüstü	Yerel halk	Alikesiği mevkiinin arka kısmında kaya mezarlarının bulunduğu bölgede	Eski antik durumda bulunan muhtemelen daha önceleri küçük olan deliğin daha sonraları birtakım aletlerle kırılarak büyütüldüğü ve içerisinde ne yer olabileceğinin mevcut deliğin ne kadar derine gittiğinin tespiti için kenarlarının kırılarak büyütüldüğü hususu tespit edilmiştir.
	22.05.2007 (Dava sonucu)	26.03.2007	Dilekkaya köyü	Sit geneli	2863 sayılı kanuna aykırılık	Dava dosyası-bekçi ihbar?			
	25.04.2008	26.05.2008	Dilekkaya köyü	1ve3	Kaçak inşaat	Bekçi ihbar	Yerel halk	3 parsel	İzinsiz Nar bahçesi ve 7,5x8,5 m ebatlarında toprak üstü temelsiz briketten bekçi evi yapılmıştır. Yapı 2 oda 1 mutfak ve hela yspılmış çatısı yoktur.
	13.06.2008		Dilekkaya köyü	1	Kaçak inşaat			126 parsel	Eski evini temele kadar sökerek zemine kazı yapmaksızın söküle eski temel üzerine briket ve betonarme tek katlı ev inşa etmek
	26.08.2008	28.08.2008	Dilekkaya köyü	3	yerel halk kaynaklı müdahale (Tarımsal faaliyet amaçlı İzinsiz su kanalı yolu açma)	Ören yeri rutin kontrol sırasında	Yerel halk	Antik su kemerlerinde izinsiz müdahale	Antik su kemerlerinde tahribat Tarihi su kemerlerinin kuzey uzantısında Anavarza Hacıbeyli asfalt yolun kenarında kemerlerin batı kenarındaki koruma alanından toprak alınmak suretiyle koruma alanına izinsiz müdahalede bulunulmuş ve suç işlenmiştir. Tarihi su kemerinin batı yönünden alınan toprak malzeme ile antik su kemeri batısındaki asfalt yolun batısında bulunan gölet içerisinde bir set oluşturulduğu anlaşılmıştır.
	09.10.2008		Dilekkaya köyü	1	yerel halk kaynaklı müdahale Toprak alma				Antik su kemerlerinin koruma alanından kazı yapmak suretiyle toprak almak
	25.10.2008	19.12.2008	Dilekkaya köyü	1	Mülkiyetindeki araziye küçük baş hayvan besiciliği amaçlı kaçak kiraya verme	Yerel halk ihbar	Yerel halk	307 parsel	Parsel içerisinde mevsimlik tarımsal faaliyet amaçlı çadır kurmak. Tahribat ve hasar yoktur.
2009	20.11.2008	23.12.2008	Dilekkaya köyü	1	-yerel halk kaynaklı müdahale -Alanı kiraya verme -Çadır kurma -mevsimlik tarımsal faaliyet	Bekçi ihbar	Mevsimlik	307 parsel	Parsel muhtar onaylı kira mukavelesi ile 01.05.2008 tarihine kadar küçük baş hayvan besiciliği amacıyla şahıs kiraya verdiğini kiracının koyunları için seyyar çadır kurmak suretiyle boş tarla ve aletlerinde koyun besiciliği yaptığı, sit alanında herhangi bir tahribat ve hasara neden olmadığı tespit edilmiş. Ayrıca mevsimlik tarımsal faaliyetlerin yapıldığı ve mülkiyet sahibi tarafından kiraya verilerek besi amaçlı geçici yüzeysel çadır kurulduğu belirtilmiş. Anavarza antik kentinin kale arkası doğu cephesinde bulunan 307 no.lu parsel üzerine ahşap kalas ve kamışlar kullanılmak suretiyle üzeri branda ile örtülmüş yüzeysel besi amaçlı çadırların kurulduğu görülmüştür.
	12.01.2009		Dilekkaya köyü	1	Kaçak inşaat	Bekçi ihbar	Yerel halk		5-6 briketle ev yapmaktadır (bekçi tutanağı)
	26.05.2009		Dilekkaya köyü	1	Kaçak Kazı	Bekçi ihbar	Faili meçhul	199 parsel	Antik kent olarak bilinen yerin bir bölgesinde kaçak kazıcılar tarafından 1mçapında, 7m derinliğinde kuyu biçiminde çok derin çukur bulunmuştur.
	22.06.2009	16.05.2012	Dilekkaya köyü	2	Geç müdahale	15.10.2012 tarihli gazete yazısı	Sel	153 parsel	Nehir tanrısı Thesis Mozaiklerde kabarma
	22.07.2009	31.07.2009	Dilekkaya köyü	1	Kaçak inşaat			199 parsel	Zemin üstü tek katlı evin arka cephesine yedi sıra briketten duvar örülmek suretiyle bir oda inşa edilip duvarları sıvanmış ve demir profilden yapılan çatının üzerine çinko kapatılmıştır.
	24.07.2009		Dilekkaya köyü	1	Kaçak inşaat	Dava dosyası	Yerel halk	199 parsel	Briket malzeme kullanarak çıkıntı şeklinde inşaat yaptığı bir başka mülkiyet sahibi şahsın da şehir sur içerisindeki kaçak yapının duvarının harçla sıvıdığı çatısını da ahşap kalaslar ve çinko kullanarak kapattığı tespit edilmiştir.
	09.09.2009			1	Kaçak inşaat	Telefon ihbar	Yerel halk		Tek katlı biriketten ev inşası- 2 oda ve çatısı açık
	14.09.2009	18.09.2009	Dilekkaya köyü	1	Kaçak inşaat-kaçak duvar	Bekçi tutanağı	Yerel halk	126 parsel???	Söz konusu duvar ... isimli vatandaş tarafından izinsiz olarak yapılmaya yeni başlandığı ve bu duvarın Anavarza antik kentine ait arkeolojik değeri olan devşirme taşlardan yapıldığı tespit edilmiştir. Vatandaş 1. Derece arkeolojik alana izinsiz müdahalede bulunmuştur. Duvar yapımının halen devam ettiği duvarın uzunluğunun 35 metre ve yüksekliğinin 1,5m olduğu üst bölümünün ise 3 sıra halinde briketten yapıldığı anlaşılmıştır.
	7.12.2009	3.12.2009	Dilekkaya köyü	1	kaçak inşaat	Müze kontrol sırasında tespit	Yerel halk	126 parsel	Eski konutlarının batı cephesine bitişik temelsiz 8x5m ebatlarında 12 sıra briketten duvar örülmek suretiyle iki odalı inşa edilen yapının demir profilden yapılan çatısının üzerinin henüz kapatılmadığı tespit edilmiştir. İnşaat henüz tamamlanmamıştır.
	02.11.2009	11.11.2009	Dilekkaya köyü	1	Kaçak kazı	Müze bekçisi devriye sırasında tespit	Faili meçhul	199 parsel	
			Dilekkaya köyü		Kaçak inşaat				Aşağı şehir sur içerisinde kaçak inşaat uygulaması gerçekleştirilmiştir. Daha eski yıllarda yapılan konut amaçlı kullanılan kamış duvarlı toprak sıvalı ve toprak çatılı iki odalı konutun aşırı yağışlar sebebiyle çatısının da ahşap kalaslar kullanılmak suretiyle üzeri çinko ile kapatılmıştır.
2010	12.01.2009		Dilekkaya köyü	1	Kaçak inşaat	Bekçi ihbar	Yerel halk		5-6 briketle ev yapmaktadır (bekçi tutanağı)
	26.1.2010	10.01.2010	Dilekkaya köyü	1	Kaçak kazı (2 yerde)	Bekçi tutanağı	Yerel halk		Muhtelif 2 yer kazılmıştır.
	05.03.2012	11.01.2012	Dilekkaya köyü	1	Kaçak kazı	Müze bekçisi ihbar		199 parsel	Kazı çukurunun güney doğu köşesinde sütun parçası bulunmakta ve çıkartılan toprak malzeme içerisinde pişmiş toprak seramik parçaları ile kırılmış mozaik parçaları tespit edilmiştir.
	07.04.2010	27.04.2010	Dilekkaya köyü	2	Kaçak inşaat	Telefonla ihbar	Yerel halk	194 parsel	Tek katlı betonarme evin kuzeydoğu kısmına küçük, tek oda örülerek sıvanmış ve üzeri kapatılmış tuvalet olması muhtemel yapının eklendiği, eski yapının doğusuna bitişik aynı ölçülerde yeni eklenen bu yapıdan itibaren yüzeye üç taraflı iki sıra briket dizilerek ortadaki kısmın ince kum ile doldurulmuş olduğu ve kenarlardaki direkler üzerine çinko çatı ile kapatıldığı görülmüştür.
	09.07.2010	19.07.2010	Dilekkaya köyü	2	Kaçak inşaat		Yerel halk	143 parsel	Yasadışı yapı (Züleyha Akkaş)
	30.11.2010	14.12.2010	Dilekkaya köyü	2	Kaçak inşaat	Bekçi tutanağı	Yerel halk	154 parsel	Var olan tek katlı briket örgülü üzeri çinko ile kaplı sıvasız olan ahırın güney yönünde ön tarafına doğu ve batı yönü de dahil olmak üzere briket ile 5 sıra duvar örülmüş demir profiller üzerine çinko ile kapatılmış olup ahır olarak kullanıldığı tespit edilmiştir.
	09.12.2010	16.12.2010	Dilekkaya köyü	1	kaçak kazı	İhbar	Kimliği belirsiz kişi(ler)	Ali kesiği mevki	Ali kesiği mevkiinin kuzeyinde doğuya ve yukarı doğru yaklaşık 60-70 m sonra tepede anılan alana varılmıştır. Yer altında bulunan kapaklı lahit mezarın sadece doğu kenarı açıkta olduğu görülmüştür. Lahit mezarın doğu yönü tahminen kaçakçılar tarafından kazılmış ve ortaya çıkarılmış olduğu düşünülmektedir. Üst kapağın kuzey tarafını daha önceden kırık olduğu ve üzerinde ise 30-40 cm toprak bulunduğu tespit edilmiştir. Açıkta bulunan ve kaçakçılar tarafından hedef haline olmasında dolayı anılan lahitin ortaya çıkarılması gerekmektedir.
2011	30.03.2011	23.05.2011	Dilekkaya köyü	2	Kaçak inşaat	Müze kontrol	Yerel halk	143 parsel	20x13m ebatlarında 2 katlı zemin depo, 1. Kat konut inşa devam ediyor (Zeliha akkaş)
	8.8.2011	23.8.2011	Dilekkaya köyü	2 ve 3	Kaçak kazı (2 tane)	Müze bekçisi ihbar	Faili meçhul	Ali kesiği mevki	Ali kesiği mevkiinde tepelik ve kayalık alanın kuzey tarafında alanın yaklaşık 1x1,5m genişliğinde, 1m derinlikte izinsiz kazıldığı, kazılan yerden kırık pişmiş toprak kapak parçalarının çıkarıldığı, bu alanın hemen yanında kaya kenarında yaklaşık 100x50cm derinlikte ikinci bir çukur açıldığı görülmüştür.
2012	11.01.2012	05.03.2012	Dilekkaya köyü	1	Kaçak kazı (birbirine yakın 3 alan)	Müze bekçisi		199 parsel	Sur duvarı kalıntılarının yaklaşık 50m batısında düzlük alanın kazıldığı görülmüştür. Söz konusu alanın kuzey ve güney tarafta 3cm genişliğinde 3,6cm genişlikte kazıldığı batıda ise 2,7cm genişlikte kareye yakın şekilde kazıldığı çukurun doğu üst kenarında kesme taştan duvarın olduğu kaçak kazı çukurunun doğu tarafında 1,7 derinlikte 92cm genişlikte kazıldıktan sonra batı yönünde duvara rastlandığı ve bu kısımdan daha derine inilmediği çukurun batı tarafının, 2,12cm genişlikte 3,8cm derinlikte kazıldığı burada bulunan duvarın da kırılarak batıdan doğu tarafa doğru alt iç kısımdan 1,6cm genişlikte kazılmış olduğu görülmüştür. Kaçak kazı çukurunun üst güneydoğu köşesinde sütun parçası bulunmakta olup kazı çalışmaları esnasında çıkartılan toprak malzeme içerisinde pişmiş toprak seramik parçaları ile kırılmış mozaik parçalarına rastlanmıştır.
	17.02.2012	06.04.2012	Dilekkaya köyü	1	kaçak inşaat ve yerel halk kaynaklı müdahale	Bekçi ihbar	Yerel halk	143 parsel	Parsel içerisinde izinsiz inşaat yapıldığı ayrıca aynı parselde çelik malzemeden sundurma ve izinsiz müdahaleler ile çevrilen bahçe duvarının yapıldığı tespit edilmiş

	24.04.2012	18.05.2012	Dilekkaya köyü		Hırsızlık	İhbar dilekçesi	Kimliği belirli 2 kişi		Şüphelilerin 103cm eninde 97cm boyunda figürlü taştan 23cmlik kısmının kesici aletle kesilerek tarihi esere zarar verildiği tespit edilmiştir.
	22.06.2012		Dilekkaya köyü	2	Hayvan otlatma	Müze bekçisi ihbar	Yerel halk	195 parsel	Köye ait büyükbaş hayvanların otlatıldığı dışkıların ı çıkararak sahaya kirlettikleri ören yeri ziyaretçilerini rahatsız ettikleri, çirkin bir görüntü oluşturdıklarına dair şikayetler gelmektedir. Ayrıca bazı kişilerin özellikle turistlere halk tabiriyle mangır olarak telaffuz edilen bazı sikkelerin satılmak istendiği yönünde duyumlar alınmaktadır.
		30.07.20012	Dilekkaya köyü	3	yerel halk kaynaklı müdahale ve kasıtlı zarar	Uzman rapor		17-22-23 parsel	Antik sur duvarının bir bölümünün tahribatı ve izinsiz olarak tel örgü çekimi ve su borusu döşenmesi
		03.08.2012	Dilekkaya köyü	2	yerel halk kaynaklı müdahale	Müze tespit	Yerel halk	154 parsel	
	28.11.2012	17.06.2013	Dilekkaya köyü	2	yerel halk kaynaklı müdahale ve kasıtlı zarar	İhbar dilekçesi	Yerel halk	197 parsel	Antik su kemerinin yanında izinsiz açılan 1,5 metre derinliğinde 1-2m genişliğinde kanal açıldığı ve bu işlem sırasında iş makinesi kullanıldığı ve taşınmaz üzerinde bulunan antik dönem kalıntılarının tahrip edildiği tespit edilmiştir.
	17.06.2013 tarihinde müze müdürü rapor düzenlemiştr.								
2013	07.01.2013	29.01.2013	Dilekkaya köyü	1	Kaçak kazı	Bekçi rutin kontrol sırasında tespit	Faili meçhul	154 parsel Ali kesigi mevki pehlivan kabartmasının bulunduğu alanda	Alan içerisinde tespit edilen L şeklinde yaklaşık 1,5m derinliğinde, doğu-batı yönünde 2m, kuzey-güney yönünde ise yaklaşık 1m uzunluğunda olduğu görülmüştür.
	19.03.2013	29.03.2013	Dilekkaya köyü	1	Kaçak kazı	Bekçi ihbar		199 parsel	Ali kesigi ile domuz damları mevkiinde kaçak kazı tespit edilmiştir
	31.03.2013	03.04.2013	Dilekkaya köyü	1	Kaçak kazı	Bekçi ihbar		199 parsel	Surun içi olarak bilinen köy yeri olarak adlandırılan mevkide yaklaşık 1,5m derinliğinde 1,3m genişliğinde kaçak kazıya rastlanmıştır.
		17.06.2013	Dilekkaya köyü	2	yerel halk kaynaklı müdahale ve kasıtlı zarar	Yerel halk ihbar	Yerel halk	197 parsel-	197 parsel tarım arazisinin kuzeydoğu sınırında bulunan ve Gazi köyü yönünde Anavarza Antik kente su getirmek amacıyla İş makinesi ile 1,2m genişliğinde, 1,5 metre derinliğinde derin kanal açmaya bağlı olarak Antik roma dönemi su kemerlerinde tahribat Tarlasının takımında ve hendek kenarında bulunan sıtma ağaçlarını tarlayı sürmesini engellediği için söktüğünü, tarlanın sit alanında bulunduğunu öğrendikten sonra sökümü durdurduğu ve açmış olduğu çukurları kapattığı tespit edilmiştir.
		16.07.2013 Kurul toplantı tarihi	Dilekkaya köyü	2	yerel halk kaynaklı müdahale		Yerel halk?	156 parsel	
	06.08.2013	03.09.2013	Dilekkaya köyü	2	Tarımsal faaliyet		Yerel halk	2 parsel	
	25.12.2013	26.12.2013	Dilekkaya köyü	1	Kaçak inşaat	Bekçi ihbar	Yerel halk	125 parsel	Temelsiz toprak üzerinde tek katlı, briket duvarlı, betonarme yapının kaba inşaatı bitmiş şekilde tespit edilmiş
	25.12.2013	26.12.2013	Dilekkaya köyü	2	Kaçak inşaat	Bekçi ihbar	Yerel halk	148 parsel	12x5m ölçülerinde iki katlı briket duvarlı temelsiz inşaatın kabası bitmiş
	25.12.2013	26.12.2013	Dilekkaya köyü	2	Kaçak inşaat	Bekçi ihbar	Yerel halk	157 parsel	Temelsiz tek katlı briket duvarlı ev ve 100cm yüksekliğinde, 20-25m uzunluğunda briket duvar yapımı
2014	02.09.2014	12.09.2014	Dilekkaya köyü	1	İzinsiz müdahale	Bekçi ihbar	Yerel halk	126 parsel	Ana yol üzerinde bulunan ana su borusundan su almak için kazı yaptığı, kuzey-güney yönlü 50cm, doğu-batı yönlü 1m derinliğinde bir yer açtığı tespit edilmiştir.
	02.09.2014	12.09.2014	Dilekkaya köyü	1	Kaçak inşaat	Bekçi ihbar	Yerel halk	122 parsel	Evinin çökmesi sonucu evinin molozlarını temizleyerek yeni temel attığı tespit edilmiştir.
	17.06.2014	18.06.2014	Dilekkaya köyü	1	Kaçak inşaat	Telefon ihbar	Yerel halk	120 parsel	Söz konusu kaçak inşaatın yapıldığı alanda tek katlı 2 adet betonarme yapı daha bulunduğu tespit edilmiştir. Söz konusu kaçak inşaat ise mevcut olan tek atlı bir alanın hemen bitişiğinde, yaklaşık 50cm yüksekliğinde beton harç kullanılarak taş örgü duvar, onun üzerine de briket duvar örülmüş olup bunun üzeri çinkolarla kapatılmış tek katlı yeni bir yapı olduğu ve bu yapının yerel seçimler öncesi yapılp tamamlandığı yapan şahıs tarafından ifade edilmiştir.
	19.08.2014	12.09.2014	Dilekkaya köyü		yerel halk kaynaklı müdahale	Bekçi ihbar	Yerel halk	126 parsel	Anayol üzerinde bulunan ana su borusundan evine su almak amaçlı 50cm genişliğinde 1m derinliğinde yer açmıştır. (Fadime erer)
	10.09.2014	12.09.2014	Dilekkaya köyü	1	Kaçak kazı	Kazı çalışmaları döneminde Rutin kontrol sırasında tespit	Faili meçhul	199 parsel	Kentin kuzey kapısının doğusunda ve yaklaşık 700 m ilerisinde, hamam kompleksinin batısında tespit edilen çukur yaklaşık 4m derinliğinde, doğu-batı yönünde 1m, kuzey- güney yönünde ise yaklaşık 2m uzunluğunda olduğu tespit edilmiştir.
	10.09.2014	10.09.2014	Dilekkaya köyü	1	Kaçak kazı	Kazı çalışma dönemi rutin kontrolde tespit		199 parsel	Güney surlarının 30 m ilerisinde tespit edilen çukurun 2m derinliğinde, doğu-batı yönünde 2,5 m, kuzey-güney yönünde ise 1m uzunluğunda olduğu tespit edilmiştir.
	15.11.2014	05.01.2015	Dilekkaya köyü	1	yerel halk kaynaklı müdahale	Bekçi ihbar	Yerel halk	118 parsel	1.derece sit alanı içerisinde kalan parselde köylüler tarımsal amaçlı kullanmak suretiyle cebren istimlak ettikleri, tarımsal arazilerini genişletip sit alanı olan araziye girdikleri tespit edilmiştir.
	24.12.2014	26.01.2015	Dilekkaya köyü	1	yerel halk kaynaklı müdahale	Bekçi ihbar	Yerel halk	199 parsel	Dilekkaya- Tozlu köy yolunun kesik mevkii olarak adlandırılan bölümünün doğusunda stabilize yolu hemen güneyinde mülkiyet hazineye ait 199 parselde yerel halk tarafından yeni yapıldığı tespit edilen 50cm toprak kazılarak doğu-batı yönünde yaklaşık 30 adet 100 metre uzunluğunda dikenli tel çekildiği ve bu telin hemen bitiminde bir başka şahıs tarafında 50 cm toprak kazılarak doğu batı yönüne yaklaşık 50 adet demir direk yaklaşık 150m uzunluğunda elektrikli tel çekildiği tespit edilmiştir.
	22.01.2015	27.01.2015	Dilekkaya köyü	1	yerel halk kaynaklı müdahale	Bekçi ihbar		199 parsel	197 parselde şahsi mülkiyete ait ağaç dikili araziye iş makinası ile ağaç köklerinin söküldüğü ve tarımsal amaçlı kullanıma hazır hale getirildiği belirtilmiş olup alanın etrafının 2m aralıklarla demir direkler dikilip tel ile çevrildiği belirtilmiş.
2015	14.01.2015	23.01.2015	Dilekkaya köyü	2	yerel halk kaynaklı müdahale	Bekçi ihbar	Yerel halk	197 parsel	Alan yüzeyinde iş makinesi (greyder) kullanmak suretiyle fiziki müdahalede bulunulmuş ve alanada tahribata sebebiyet verilmiştir. (yol çalışması-mıdır dökülüp tesviye yapılmış)
	11.03.2015 tarihli Anavarza ören yeri hakkında								
	Anavarza antik kenti 1.derece arkeolojik sit alanı 1143 dönüm, 2. Ve 3.derece arkeolojik sit alanları ile birlikte yaklaşık 2500 dönümlük bir arazi üzerine kurulmuştur. Çevresi ile birlikte bu rakam 3500-4000 dönümü bulmaktadır. Kente gelen yerli ve yabancı ziyaretçiler belirli bir karşılama meydanı olmadığından nereye park edeceklerini bilemediklerinden araçlarını (oto-otobüs vb.) kent içinde geliş güzel plansız bir şekilde bırakmaktadırlar. Bazı araçlar kentin içindeki Dilekkaya köyü içine bazıları antik kentin içine bile araçla girmeye çalışmaktadırlar.								
	23.01.2015	30.01.2015	Dilekkaya köyü	1	4 ayrı Kaçak kazı	Bekçi ihbar	Yerel halk	199 parsel	Nekropol alanında kaçak kazı çukurları tespit edilmiştir. Söz konusu alandaki Nekropol alanındaki iki kaçak kazı çukurunun kaçak kazı yapan kişilerce kapatıldığı, bir diğer kaçak kazı çukurunun ise kaya mezar girişinde yaklaşık 1x1m boyutlarında açılarak mezar odasına girildiği tespit edilmiştir.
	06.02.2015	13.02.1015	Dilekkaya köyü	2	Kaçak kazı	Bekçi ihbar	Faili meçhul	149 parsel	Yapılan incelemede iş makinesi kullanmak suretiyle yaklaşık 1m derinlikte bir kanalın oluşturulduğu ayrıca belli aralıklarla derinliği 3 metreyi bulan çukurların açıldığı tespit edilmiştir. Ayrıca 912(3derece sit) parselde izinsiz çalışmaların yapıldığı tespit edilmiştir. İş makinesi ile 50 cm genişliğinde hendek açmıştır.
	15.02.2015	18.02.2015	Dilekkaya köyü	3	Kaçak kazı (7 adet)	Bekçi ihbar		46-47 paseller	149 parselde bulunan lahit mezarın etrafı açılarak tahrip edilmiş, ayrıca lahit mezarın bulunduğu alanda kaçak kazı çukurları tespit edilmiştir.
	20.02.2015		Dilekkaya köyü	1	Kaçak kazı		Kimliği tespit edilen 3 kişi		Söz konusu parsellerde 7 adet kaçak kazı çukuru tespit edilmiş, bunlardan 6 tanesinin üstünün kapatıldığı, 1 tanesinin ise üstü açık bırakıldığı tespit edilmiştir.
	26.02.2015	03.03.2015	Dilekkaya köyü	1	Kaçak kazı (iş makinası kullanarak)	Bekçi ihbar	Faili meçhul	199 parsel	Domuz damı mevkiinde kültür varlıklarını bulmak amacıyla izinsiz olarak 2,5m genişlikte ve 1,5m derinlikte bir alnı kazma kürek ile kazdıkları tespit edilmiş olup şüpheliler olay yerinde yakalanmıştır.
	15.04.2015		Dilekkaya köyü	1	Kaçak kazı (hilti ile delme-29.04.2015-141 tarihli karar)	Bekçi ihbar	Faili meçhul 5-6 kişi	199 parsel	Rutin kontrol sırasında Ali Kesigi'nin güneyine doğru olan bölümde 199 parsel ve 1. Derece sit alanı içerisinde kalan dağ eteğinin iki ayrı bölgesinde kaçak kazı çukuru tespit edilmiştir. Alanda tahribat olduğu da tespit edilmiştir.
	24.07.2015	26.08.2015	Dilekkaya köyü	2	Kaçak inşaat	Bekçi ihbar	Yerel halk	205 parsel	Kent sınırları içerisinde kentin Nekropol alanı içerisinde 199 parsel no.lu taşınmaz üzerinde olduğu tespit edilmiştir. Kaya mezarlarının bulunduğu alanda 2x1.5m ebatlarında kazı yapıldığı ve 3m derine inildiği mezar odasına girilerek mezarın tahrip edildiği mezar içerisinde bulunan pişmiş toprak lahit ve kemiklerin tamamen parçalanarak geri dönüşü mümkün olmayan ağır hasar verildiği görülmüştür.

	17.08.2015	04.09.2015	Dilekkaya köyü	1	Kaçak kazı	Rutin kontrol sırasında tespit	Faili meçhul kişilerce	199 parsel	1 m genişliğinde 1,5 m derinliğinde kazı çukuru
	01.09.2015		Dilekkaya köyü	2	Kaçak inşaat	Bekçi ihbar	Yerel halk	205 parsel	Oturduğu ev çok eski olduğu için yıkıp yerine yenisini inşa etmek
	05.09.2015	11.09.2015	Dilekkaya köyü		Kasıtlı zarar (Yangın) ve hilti ile kaçak kazı	Bekçi ihbar	Faili meçhul kişilerce		Anavarza Kalesinde 3 ayrı noktasında ateş yakıldığı ve 4 dönümlük bir alan tahribata uğramıştır. Ayrıca ilgili tutanakta belirtilen kaçak kazı çukurunun 1,5m ² genişliğinde olduğu belirtilmiştir.
	müze müdürlüğüne gönderilen raporda “anılan tarihten farklı olarak 09.09.2015 ve 10.09.2015 tarihlerinde 3 ayrı noktada daha yangın çıktığı, ve bu yangın sonucu domuz damlar denilen mevkide 5 dönümlük bir alanın tahrip olduğu bildirilmiştir. Ayrıca Dilekkaya mahallesinin girişinde kent surlarının batı tarafında yapılan ot temizliği sırasında çıkarılan ve öbeklenmiş otların da yakılarak söz konusu alanda tahribata sebep olması nedeniyle söz konusu olayların farklı günlerde aynı saatlere denk gelmesi; 46-471arın kasten çıkarıldığı kanaati oluşturmıştır” şeklinde bilgi verilmiştir.								
	11.09.2015	02.10.2015	Dilekkaya köyü	1	Kaçak inşaat	Bekçi ihbar	Yerel halk	204 parsel	Temel kazısı yapmadan 150 m ² ’lik alanda ev inşaatı
	14.09.2015	02.10.2015	Dilekkaya köyü	1	Kaçak inşaat	Bekçi ihbar	Yerel halk	204 parsel	Temel kazısı yapmadan yaklaşık 150m2’lik alanda betonarme ev inşaatında bulunduğu tespit edilmiştir.
	26.10.2015	23.11.2015	Dilekkaya köyü	1	Kasıtlı zarar	Bekçi ihbar	Faili meçhul	199 parsel	Parsel içinde yer alan ve zafer takının 200m kuzeyindeki açmanın içinde üzerinde figür olan sütunun tahribata uğradığı tespit edilmiştir. (boğa figürlü sütun kırılarak tahrip edilmiştir.)
	15.11.2015	16.11.2015	Dilekkaya köyü	1	Kaçak kazı	Olay anında suçüstü-Bekçi ihbar		199 parsel	Domuz damları olarak adlandırılan alanda amfi tiyatronun doğusunda fiziki müdahalede bulunduğu tespit edilmiştir.
	09.12.2015	17.12.2015	Dilekkaya köyü	1	Kaçak kazı ve taş sökme ve tahribat	Kontrol sırasında tespit	Faili meçhul	Ali kesiği mevkii tozlu mahallesi yolu üzeri	Ali kesiği mevkii’nden ortalama 500m mesafede Tozlu mahallesi yollarının sol tarafında kuzeydoğu güneybatı istikametinde tahminen 7-8 dönümlük alana yayılan tarlada yapılan kaçak kazı neticesinde mimari yapı kalıntısına ait olduğu düşünülen kesme taş bloklar yerlerinden sökülerek yol ve tarla kenarına dizildiği görülmüş, tarla yüzeyindeki çatı kiremiti ve kireçli yapı malzemesinden de yola çıkılarak telafisi mümkün olmayacak şekilde kültür varlığına zarar verildiği tespit edilmiştir.
2016		18.12.2015	Dilekkaya köyü	1	Kaçak kazı ve tahribat	Dava dosyası		199 parsel	199 parselde yapılan kaçak kazı ile zafer takının 200m kuzeyinde bulunan kabartmalı sütun parçasında tahribat yapılmıştır
	06.01.2016	12.01.2016	Dilekkaya köyü	1	Tarımsal faaliyet	Bekçi ihbar		202 parsel	Yapılan incelemede ikamet ettiği evinin bitişiğinde yer alan parselde buğday ekimi yaptığı görülmüştür
	06.02.2016		Dilekkaya köyü	1	Kaçak kazı	Bekçi ihbar		199 parsel	Parsel içinde yer alan kilise yapısının yakınlarında ve alanın kuzeydoğusundaki mimari yapı içerisinde derinliği yaklaşık 1,5m olan 3 adet kaçak kazı çukuru tespit edilmiştir
	09.02.2016	17.02.2016	Dilekkaya köyü	1	Kaçak kazı	Dava dosyası	Kimliği belirlenen 4 kişi	199 parsel	Domuz damları mevkii olarak bilinen alanda yaklaşık 1. Genişliğinde 3m derinliğinde kaçak kazı çukuru tespit edilmiştir.
	11.02.2016	15.02.2016	Dilekkaya köyü	1	Kaçak kazı	Bekçi ihbar		199 parsel	Domuz damları olarak adlandırılan mevkide 100cm derinliğinde 170 cm uzunluğunda devriye değişim esnasında kimliği belirsiz kişilerce iş makinesi ile çukur açılıp kapatıldığı tespit edilmiştir.
		18.02.2016	Dilekkaya köyü	1	Kaçak kazı	Bekçi ihbar		199 parsel	Domuzdamları mevkii’nde genişliği yaklaşık 1.derinliği ise 2 m plan kaçak kazı çukuru tespit edilmiştir.
	22.02.2016	02.03.2016	Dilekkaya köyü	1	Kaçak kazı	Bekçi ihbar		199 parsel	Parsel içinde yer alan kilise yapısında yaklaşık 1m genişliğinde 1,5m derinliğinde kaçak kazı çukuru tespit edilmiştir
	10.03.2016	24.03.2016	Dilekkaya köyü	1	Kaçak kazı	Bekçi ihbar			Dilekkaya mahallesi Ali kesiği mevkii’nin arka tarafında büyük mağara olarak adlandırılan alanın üst kısmında tespit edilen dikdörtgen formlu kaçak kazı çukurunun yaklaşık 2. Uzunluğunda 50cm genişliğinde ve yaklaşık 70cm derinliğinde olduğu tespit edilmiştir.
		22.04.2016	Dilekkaya köyü	1	Kaçak kazı	Dava sodyası		199 parsel	Kaçak kazı yapılmış olup herhangi bir tahribata rastlanmamıştır.
2017	06.06.2016	16.06.2016	Dilekkaya köyü	1	Kaçak kazı	Bekçi ihbar		199 parsel	Domuz damları mevkii’nde tonozlu mezar yapısının yakınlarında derinliği 4 m.yi bulan ve yaklaşık 2m genişliğinde kaçak kazı çukuru tespit edilmiştir.
	23.06.2016	01.07.2016	Dilekkaya köyü	1	Kaçak kazı	Bekçi ihbar		199 parsel	Ali kesiği mevkii’nde Böcükli taş olarak adlandırılan mevkide kimliği belirsiz kişilerce kazılmış kaçak kazı çukuruna rastlanmıştır.
		26.01.2017	Dilekkaya köyü	1	Kaçak inşaat	Şahıs ihbar	Yerel halk	199 parsel	Briket tuğlalardan ev inşasına başlandığı tespit edilmiştir.
	14.01.2017	30.01.2017	Dilekkaya köyü	1	Kaçak inşaat	Şahıs ihbar	Yerel halk		4x5 büyüklüğünde temelsiz ev inşaatı
	19.02.2017	28.02.2017	Dilekkaya köyü	1	Kaçak kazı	Bekçi ihbar		199 parsel	Ali kesiği mevkii’nde Nekropol alanı olarak bilinen kaya mezarlıkları içerisinde 2m genişliğinde 1,5 m derinliğinde devriye değişim esnasında kimliği belirsiz kişilerce kazılmış kaçak kazı çukuruna rastlanmıştır.
	27.02.2017	07.03.2017	Dilekkaya köyü	1	Kaçak kazı	Bekçi ihbar		199 parsel	Domuz damları mevkii’nde tonozlu mezar yapısının yakınlarında derinliği 5m.yi bulan ve k-yaklaşık 2m genişliğinde kaçak kazı çukuru tespit edilmiştir.
	27.02.1017	07.03.2017	Dilekkaya köyü	1	Kaçak kazı	Bekçi ihbar		199 parsel	Hamam kalıntıları yanında yaklaşık 110 cm derinliğinde kaçak kazı çukuru tespit edilmiştir.
		27.03.2017	Dilekkaya köyü	1	Kaçak kazı				110 cm derinliğinde kaçak kazı
	07.04.2017	10.04.2017	Dilekkaya köyü	1	Kaçak kazı	Bekçi ihbar		199 parsel	Sur içi hamam olarak bilinen yerde yaklaşık 130 cm genişlik 2m derinliğinde kimliği belirsiz kişilerce kazılan kaçak kazıya rastlanmıştır.
2018	19.04.2017	25.04.2017 (17.05.2017 işlem yapıldı)	Dilekkaya köyü	1	Kaçak kazı	Bekçi ihbar		199 parsel	Kilise yakınlarında eski kaçak kazı çukurunun kimliği belirsiz kişiler tarafından yeniden açıldığı tespit edilmiştir.
	30.04.2017	05.05.2017	Dilekkaya köyü	1	Kaçak kazı	Bekçi ihbar	Yerel halk		Sur içi mevkii Öküz başı olarak tabir edilen lahit mezar girişinde kaçak kazı
	02.08.2017	10.08.2017	Dilekkaya köyü	1	Kaçak inşaat	Bekçi ihbar			Tek katlı betonarme ev yapımı
	27.11.2017	11.12.2017	Dilekkaya köyü	1	Kaçak kazı	Bekçi ihbar		199 parsel	Domuz damları mevkide kimliği belirsiz kişiler tarafından 3 ayrı noktada kaçak kazı yapılan devriye sırasında tespit edilmiştir. 1.Tahribat; yaklaşık 90cm derinliğinde 1,2m eninde 2. Tahribatın tünel benzeri içe doğru daralan derinliğinin olduğu, 3. Tahribat kayanın hiltiyle kesilmiş olduğu1. Eninde ve 90 cm derinliğinde. Kaçak kazı çukurlarına yakın olan alana yakın olan alanda taş zemin üzerinde daha sonra patlatılmak üzere civatalarının olduğu görülmüştür. Civataların olduğu alana yakın olan 3. Kaçak kazı çukurunda hilti kullanıldığı tespit edilmiştir.
	08.01.2018		Dilekkaya köyü	1	Kaçak kazı	Bekçi ihbar		199 parsel	Zafer takına yaklaşık 1300m mesafede surlu yapının sınırları içerisinde güneyden kuzey istikametine doğru gidildiğinde sütünlü yolun sonunda hamamın kuzeybatısında yer aldığı, yaklaşık olarak hamama 70m mesafede olduğu tespit edilmiştir. Kaçak kazı çukurunun 1,6m genişlik ve 1.2m derinlikte olduğu tespit edilmiştir
	01.02.1018		Dilekkaya köyü	2	yerel halk kaynaklı müdahale	Müze kontrol		197 parsel	İzinsiz açılmış 1,5 m derinliğinde kanalın kapatılmış olduğu görülmüştür. Ayrıca tel çitin de sökülmüş olduğu görülmüştür.
	05.02.2018		Dilekkaya köyü	1	Kaçak kazı (2 adet)	Telefon ihbarı			Ali kesiği mevkii-domuz damı mevkii’nde 500 m mesafede Tozlu mahallesi yolunun yaklaşık 50 metre güney doğusunda 2 adet kaçak kazı tespit edilmiştir. 1 no.lu kaçak kazı; yola uzaklığı yaklaşık 50 m civarında ana kayayı kayacı sökmek ve kırmak suretiyle yaklaşık 7-8m derinliğinde 2m çapında 2 nolu kaçak kazı; ilk çukurun 10 m güneyinde derinliği ölçülemeyen çapı yaklaşık 2-3 m’dir. Söz konusu çukurun iş makinesi ile uzun bir sürede kazıldığı düşünülmektedir. Kaçak kazı çukuru ve hafriyatında zarar görmüş herhangi bir esere rastlanmamıştır.
	27.02.2018	28.02.2018	Dilekkaya köyü	1	Kaçak kazı	Bekçi ihbar		199 parsel	Nekropol alanı domuz damları mevkii olarak bilinen yerde güney ve güneybatı konumlarında kimliği belirsiz kişilerce derinliği 1cm ile 4,5cm derinliklerinde eski ve yeni olarak tespit edilip tutanaklarının müdürlüğümüze gönderdiğimiz yaklaşık 16 adet kaçak kazı yeri bildirilmiştir.
	07.09.2019	11.09.2019	Dilekkaya köyü	2	Kaçak inşaat	Bekçi ihbar	Yerel halk		150cm uzunluğunda 150cm yüksekliğinde briket duvar örülmesi (Ümmü aluç)
2019	24.09.2019		Dilekkaya köyü	1	Kör kurşun	Bekçi ihbar		199 parsel	Kale merdivenleri bölümünde kimliği belli olmayan kişiler tarafından ateş atılıp kaçılmıştır.
	02.12.2019	06.12.2019	Dilekkaya köyü	1	Kaçak kazı	Bekçi ihbar		199 parsel	Nekropol olarak bilinen Ali Kesiği olarak adlandırılan alanın üst bölgesinde kimliği belirsiz kişiler tarafından 2 adet yaklaşık derinliği 5 metre genişliği 2m olan kaçak kazıya rastlanmıştır.
	20.01.2020	28.01.2020	Dilekkaya köyü	1	Kaçak kazı	Bekçi ihbar	Faili meçhul	199 parsel	1.derece Sit alanı içerisinde surlarla çevrili alanda kilise yakınlarında yapılan devriye sonucu 1 adet kaçak kazı tespit edilmiştir.
2020	30.11.2020		Dilekkaya köyü	1	İzinsiz müdahale	Bekçi ihbar	Yerel halk	110 ada 6 parsel	1.derece sit alanında kale girişinin bulunduğu bölgede arsa sahibinin parsel çitlerinin yenilemesi ile ilgili yerinde incelemede duvarlarda tahribat görülmüştüğü tespit edilmiştir.

	14.12.2020	14.01.2021	Dilekkaya köyü	1	Kasıtlı zarar	Bekçi ihbar	Faili meçhul		Surun içi olarak bilinen hamam mevkiinin kuzeydoğu bölgesinde 14.12.2020 sabah devriye sırasında tahribata uğratıldığı tespit edildi.
	21.12.2020	13.01.2020	Dilekkaya köyü	1	Kaçak kazı ve kaya mezarlığında tahribat	Bekçi ihbar	Faili meçhul	Ali kesiği mevkii	Ali kesiği mevkiinin kuzeyinde yer alan kaya mezarının yamacındaki kaya kütesinin parçalanarak tahribata uğradığı tespit edilmiştir. Ayrıca aynı alanın kuzeyinde yer alan klişenin güneyinde yaklaşık 1,5m çapında 70cm derinliğinde kaçak kazı çukuru ve çukur içinde ve etrafında kiremit parçaları ve irili ufaklı taşlar tespit edilmiştir.
	30.12.2020	19.01.2021	Dilekkaya köyü	1	Kaçak kazı	Bekçi ihbar	Faili meçhul	105 ada 1 parsel ve 101 ada 3 parsel	Ala kapının kuzeyinde yer alan kilisenin güneydoğusunda yaklaşık 2,5 metre çapında ve 1 metre derinliğinde kaçak kazı çukurunun olduğu
			Dilekkaya köyü	2	Kaçak yapı değil izinsiz uygulama	Yerel halk ihbar	Yerel halk	102 ada 8 parsel	Kaçak yapı yapılmadığı ancak 1. kattaki darabanın yeni olduğu, pencere kenarları ve bina köşelerine söve yapıldığı ve balkon kenarlarına ve pencere alt kısımlarına güvenlik amaçlı cam korkuluk ve dış cephe boyasının yenilendiği görülmüştür.
	Aynı dilekçede müze bekçisinin olaya göz yumduğu bilgisi de bildirilmiştir.								
	1.03.2021		Dilekkaya köyü	1	Kaçak inşaat	Bekçi ihbar	Yerel halk	105 ada	90 m2 büyüklüğünde temelsiz betonarme tuvalet yapıldığı
	1.1.2021	19.02.2021	Dilekkaya köyü		Kaçak kazı	Telefon ihbar			1m derinliğinde 1 metre genişliğinde çukur kazıldığı görüldü. Kazılan çukurun etrafında ise sonradan 1 adet detektör 3 adet kazma ve 1 kürek tespit edilmiştir. Detektör başlığı
	02.01.2021		Dilekkaya köyü	1	Kaçak kazı	Bekçi ihbar	4 kişi yakalanmış	105 parsel	Jandarma kuvvetlerinde surun içinde sütunlu cadde üzerinde kaçak kazı yapıldığı ihbarı alınmış ve 4 kişi yakalanmıştır
	19.01.2021	19.03.2021	Dilekkaya köyü	1	Kaçak inşaat	Müze raporu	Yerel halk	105 ada 23 parsel	Evin güneyi ile güneybatısında eskiyen çitlerinin monte edilen duvara müdahale edilmeden sadece çitlerinin yenilenmesi
	17.02.2021		Dilekkaya köyü	3	Tarımsal faaliyet ve tahribat	Valilik dilekçesi	Yerel halk	101 ada 3 parsel	Tarımsal faaliyet sırasında arazide yer alan tarihi yapılara zarar vermesi
	29.06.2021	05.05.2021	Dilekkaya köyü	1	Kaçak kazı (2 adet)	Bekçi ihbar	Faili meçhul	105 ada hamam mevkii	105 ada 1 parsel içerisinde hamam mevkiinde hamam yapısı olarak bilinen alanın hemen kuzeydoğusunda geçmiş yıllarda müdürlüğümüz başkanlığında arkeolojik kazı çalışmaları gerçekleştirilen açma içerisinde 2 ayrı noktada kaçak kazı gerçekleştirildiği tespit edilmiştir. 120x120 cm ölçülerinde alanın yaklaşık 210cm derinliğinde kazıldığı yine aynı açma içerisinde açmanın kuzeybatı sınırında yer alan diğer alanın ise yaklaşık 235x130 cm ölçülerinde ve 120 cm derinliğinde kazıldığı anlaşılmıştır
	02.08.2021	02.08.2021	Dilekkaya köyü	1	Hayvan otlatma ve tahrip	Bekçi	Göçebe	Kale ve çevresi	Antik kentin kale ve çevresinde hayvan otlatılması sonucu kale ve çevresinde tahribat
	02.08.2021	18.05.2021	Dilekkaya köyü	1	Kaçak inşaat	Bekçi ihbar	Yerel halk	105 ada	İzinsiz temelsiz asmol ile ev inşası